

કરવો અને આ ઉદ્દેશની પૂર્તિ માટે આ જાતિ-
સેવકે ભારે પરિશ્રમ અને સંકટો વેઠીને કેટલાંક
વર્ષોથી જૈપુરમાં 'જૈનશિક્ષાપ્રચારકસમીતિ'
સ્થાપન કરેલી છે, જેમાંની પાઠશાળામાં ત્રણે
ફિરફાના વિદ્યાર્થીઓને એવી તો ઉત્તમ
શૈલીથી વ્યવહારિક અને ધાર્મિક શિક્ષણી
અપાય છે કે જેનું અનુકરણ બીજાઓ
કરી રહી છે. ઉપલી સંસ્થા નીમાવવાને માટે
આ ચીરનર દરેક સમા-મેલાવડામાં અનેક
સ્થળે ચારંચાર જઈ ભારે પ્રયાસ કરી જાતિ સેવા
માટે એક આનાથી માંડીને હજારો રૂપ્યા મુખીની
મદદો મેલવતા હતા એને ઉપલી મહત્વચાહી
સંસ્થા નીમાવતા હતા તેમજ એમણે બ્રીટીશ
રાજ્ય વિરુદ્ધ કંદેરપણ પોતાના વિચારો આજ મુખી
જગાવ્યા નથી, ટોપણ કાઢતી ગતિ વિચિત્ર છે
કે આજે ૧ મહિના થયા આ જાતિસેવકને
પેદૈ પળ અપરાધ સાંધિતે થયા ચગર
નજરકેદ ! કરવામાં આવ્યા છે, જેથી જૈન
સમાજ ઉપર ભારે ફલંક અને આપત્તિ આવી
પડ્યા છે !

આરા મહાન્તકેસ અને દિલ્હી કાવઘા-
પેસમાં એમના ઉપર શંકા ! કરીને એમને
પકડીને દિલ્હી સરે ગયા, ત્યાંથી પછી યોગા
દિવસ હન્દૌરમાં રાખેલા અને તે પછી ૮
મહિના થયા જૈપુરની જેલમાં નજરકેદ કરેલા
છે; જો કે આજ તથા દિલ્હીના મુકદ્દમાઓનો
નોંધાવ કરે ગયો છે, તેમાં અર્જુનલાલજી ઉપર
કોઈ પણ કેસ ચલાવવામાં આવ્યો નથી, તેમ
જે શાસનમાં અર્જુનલાલજી સામેલ હતા પણ
કારણ થતું નથી, છતાં જા હજુ મુખી આ
જાતિસેવકને જૈપુર સુબમાં નજરકેદ તરીકે
રાખેલા હોવાથી જૈનોમાં કેટલાક દિવસોથી

હાહાકાર વર્તાઈ ગયો છે તેમાં વધુ જવરજસ્ત
ઝમેરો જ થયો છે કે એમને દર્શન કરવાની
તથા પોતાના રસોઈઆ દ્વારા ભોજન કરવાની
પરવાનગી મળેલી હતી, પણ જે નરના હૃદયમાં પરો-
પકારનાં અંકુરો ફૂટેલાં હોય તેના દિવસો તે
આમ કેવીરીતે નિર્ગમન થાય ? તેથી ચિંતામાં
ને ચિંતામાં એમનું શરીર પુષ્કળ લેવાઈ ગયું
છે અને 'મંદાગ્નિ' થવાથી પાશેર અન્ન પણ
લેવાતું નહોતું તેમાં પણ એમણે એકજ વચ્ચત
ભોજન અને પાણી લેવાનો નિયમ ફરેલો
હતો વઢી એમની સ્ત્રી પણ વિમાર છે તથા
છોકરાંઓ દુઃસ્તી થઈ રહેલાં છે. *

આ વિકટ સંજોગો સુપ્રસંત શાહ જે
ભયંકર સત્ત્રીચાર સાંભળ્યોમાં આવ્યો છે તે
સાંભળી કયા જૈનનું હૃદય કંપ્યા વિના રહેશે ?
આ અત્યાચ દુઃસહાયક સમાચાર જ છે કે તા.
૫મી ટિસેરે જૈપુર રાજ્ય એવો હુકમ
કાઢ્યો છે કે:-

માનવું કર્તવ્ય છે કે આવી દયાજનક દુઃખી હાલતમાં અને ફંદે પળ ગુન્હો સાવિત ધ્યાન વગર કેદ કરાવવા નરને છોડાવવા માટેના પુષ્કળ પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. કેટલાક દિવસો થયાં જૈપુર મહારાજા, રેસીડંટ, રજપુતાનાના ઇજંટ (આધૂ)ને એ વાચતના તારો જૈનો તરફથી કરવામાં આવે છે તેમ અત્રે (સુરત)ના જૈનો તરફથી પણ ત્રણ તારો તા. ૧૧ મીએ મુકવામાં આવ્યા હતા કે, 'Jain Community suffers great loss owing Arjunlal Shethi being imprisoned without fault for last eight months. We pray for his early relief by which we shall be put under your highest obligation.'

તેમજ જે દિવસે માંદગી, અભ્રપાણીત્યાગ અને પાંચ પર્ય સુધી કબજામાં રાખવાની રૂબરૂ મઠી છે તેજ દિવસે ઘાંજો તાર જૈપુર મહારાજા અને રેસીડંટ અને વાઈસરોયને અત્રેથી મુકવામાં આવ્યો છે કે—(1) Maharajasabeb Jaipur (2) Resident, Jaipur (3) Viceroy, Delhi.

"Hearing Arjunlal's serious condition pray you for his immediate release."

ઉપર મુજબના તારો આતા હિંદમાંથી હજારોની સંખ્યામાં તત્કાલ જવાની જરૂર છે અને અહીં અસર જૈપુર રાજ્ય અને સરકાર

જરો, તો જૈન કોમને નીચેથી ડુંગરો જોવાનો વખત રહેવાનો નથી, માટે—

જૈન વંધુઓ ! તમે શ્વેતાંબર, દિગંધર કે સ્વામીનાથના ગમે તે હો, તે સર્વે જાગો અને ગામના સરમાઓ મરી એ વાચત સુધી આંદોલન કરો, જેપુરના મહારાજા, રેસીડંટ અને નામિદાર વાઈસરોયને એ વાચતના તારો હજારોની સંખ્યામાં કરો ત્યારે જ તેની ફંદે અસર થઈ દયાલુ મહારાજા અને સરકારને દયા આવશે અને તેઓ એમને છોડશે.

જાણશે કે ગંત માસ-

આ અંકમાં આપેલા સમાચારોમાંથી વાંચકોને

માલવા પ્રાં. સભામાં માંશ્રી સિદ્ધવરકુટ મારે સફલતા, ઉપર માલવા પ્રાં. જૈન પ્રાંતિક સભાની

ચેકે મારે ઉત્સાહથી થઈ ગઈ છે અને તેમાં અનેક મહત્વશાળી કાર્યો થયાં છે. એમાં થયેલા ટરાવો પૈકી કેટલાક ટરાવો એટલા મહત્વના છે કે તે વાચતનું દિગ્દર્શન કરવું અત્રે યોગ્ય છે. થઈ પડશે. જાંગડા પોરવાડ જ્ઞાતિમાં પરસ્પર સંબંધ જોડવાનો અને તેમાં અનેક સુધારાઓ દાખલ કરવાનો જે ટરાવ તે જ્ઞાતિની હાજરી અને સંમતિપૂર્વક થયો છે તે ઘણોજ અનુકરણીય છે અને એજ મુજબ વધી જ્ઞાતિઓમાં સુધારાઓ થવાની જરૂર છે અને ત્યારે જ આપણી ઘસ્ટી વધી શકશે અને કેલવણીમાં આપણો નંબર ડુંગરો આવશે.

સમા તરફથી "જૈન પ્રભાત" નામે માસિક પત્ર કાઢવાની જે યોજના નક્કી થઈ છે તે તાકીદે અમલમાં આવશે તો તેથી એ સમા આવી પણ વધુ મહત્વનાં કાર્યો કરી શકશે.

ख्यान दिया। जैन और अजैन श्रोतागण ४०० उपस्थित थे। दूसरे दिन भी मंदिरमें सभा हुई और उपदेशकजीने तात्त्विक विषयपर विवेचन किया था और उसी दिन वगीचेमें उत्सव भी हुआ था।

चित्रावणी भू-गृहस्थाना सरनाभा लक्ष्मी भोक्तृनारते हिंदु अनाथा-श्रम नमिषाद (गुजरात)नी चित्रावणी लांथी भक्ष भजे छे.

रोगाक्रान्त समयमें २०००) का दान:-मेरठसे कल्याणराय बी. ए. सूचित करते हैं कि यहां स्व. श्री. लाला दोलतरामजी रईसकी धर्मपत्नी श्रीमती चंगावाईने अत्यन्त रोगाक्रान्त समयमें जैन कन्याशाला सदर मेरठके निमित्त २०००) रूपये श्रीमान लाला हीरालालजी रईस बैंकरको सौंप दिया है। हम श्री जिनेन्द्रदेवसे प्रार्थना करते हैं कि आप अति शीघ्र निरोग हो जावें। आप वही ही धर्मात्मा है और आपके कारण यहां के सीसमालको बहुत कुछ लाभ होता है।

उपदेशका प्रभाव:-रतलाममें चातुर्मासमें त्यागीजी हुल्लक मन्नालालजीके उपदेशसे बहुत कुछ सुपारा हुआ है। हलवाईकी भी-छाई, कंदमूल तथा डाक्टरकी दवाईका त्याग बहुत। सीपुरुषोंने किया है और ७ पुरुषोंने नुफतेका जीमनेका त्याग किया है। और नुकता नहीं करना: ऐसा कुछ बंदोबस्त भी हुआ है। और कुछ सी पुरुषोंने मित्य स्वाध्याय-पुनर्नका नियम मदन किया है-

लक्षारकलुं अमलु:--श्री सुरेन्द्र-कीर्तिछ लक्षारक सोलत्राभां चातुर्मास पृथुं करवा पथी हाल भागसर सुदी पथी गुज-रातभां अमलु करे छे, जेभां छसिजाव, धवोद, र्हेव, जेयासलु वगेरे रथजे सभा-ओ करी उपदेश आप्यो हतो।

सोलत्राभां कर्तक सुद १ने दिने मंदिरभां सभा यर्ध हती तेभां लक्षारकलुं अमलुवीरनिर्वाणु संघंधी उपदेश आप्यो हतो तथा पाठशालाना विद्यार्थीओने छनाम वे'यालु' हतुं. अनेनी पाठशालाना अध्यापक सोमाभाध वक्षललल छिसोही होवाथी. कर्ध' धलुं साइ' यासे छे. तेभ' धर्म'नगृति पथु वधती नय छे.

आवश्यकता है:-मालवा प्रान्तिक दि. जैन पाठशालाओंके लिये, अध्यापक व अध्यापिकाओंकी और पाठशालाओंके निरीक्षणार्थ इस सभाको एक इन्स्पेक्टर तथा उपदेशकजीके साथ रह कर सभाके सर्वसे उपदेशकीका कार्य सीखनेवाले दोमहाशयोंकी आवश्यकता है। जो उक्त कार्य करनेके इच्छुक हों, वे निम्न पतेपर पत्रव्यवहार करें-लाला नगवानदास, महामंत्री, दि. जैन प्रां. सभा मालवा कार्यालय-बड़नगर।

कचनेरजीका मेला:-कार्तिक शुक्ल १५ पर कचनेरजीमें तीन दिन तक बड़ा मेला हुआ था जिसमें संहेलवाल सेतवाल माई केंरीय २००० उपस्थित थे और हुक्म-बंदजी महाराजकी अध्यक्षतामें दो तीन सभाएं होकर व्याख्यान तथा उपदेश हुआ था और बहुतसे प्रस्ताव पास हुए थे।

ફર શ્રીમાન્ સેઠ લઠીરામજી (ઔરંગાબાદ) કે પરિશ્રમસે બના હુઆ શ્રી પાર્શ્વનાથકા શિલ્પરબંધ મંદિર વહુત હી વિશાલ ઔર મનોહર હૈ । ફત્ત મેલાકા વિસ્તૃત રિપોર્ટ બોધેગાંવ નિવાસી બઢવંત વાપુરાવ કીરસા-ગરને મેજા હૈ પરંતુ સ્થાનાભાવસે વહ હમ પ્રકટ નહીં કર સકતે ।

પાઠશાળા સ્થપાઈ-પાઠનાકુવા (દહે-ગામ)માં માગસર સુદ ૧૫થી શા. અમથા-શાલ ખેમચંદ તરફથી સારી ૨૩મ અપાઠ દિ. જૈન પાઠશાળા ખોલાઈ છે, ને તેમાં ૫૦૦ તરફથી ૫૫ મદદ મળી છે.

મુંબઈમાં રથોત્સવ અને નવીન મંદિર:- માગસર વદી ૧ થી ૫ સુધી મુંબઈમાં રથોત્સવ અને પૂજનવિધાન થયાં હતાં તથા મોરવાદાના મંદિરજીમાં સંકઠાસ પડતી હોવાથી રુપ્યા દોઢલાલ્લની જે નવી રૂમારત લેવાયલી છે તેમાં મોરવાધામધૂમથી વેદી પ્રતિષ્ઠા થઈ પ્રતિમાજી ચીરાજમાન કરવામાં આવ્યા છે. આ પ્રસંગે સમા પળ થઈ હતી, તથા મુંબઈમાં સ્વ. દાનવીર શેઠ માળે-કચંદ્રજીના સ્મરણાર્થે સ્થપાયલા ફંડની વ્યવસ્થાપક કમીટિ-મલ્લી, એ ફંડમાંથી માળિકચંદ્ર-દિ. જૈન ગ્રંથમાલા' નામે સંસ્કૃત ગ્રંથમાલા પ્રકટ કરવાનો ઠરાવ કર્યો છે.

સ્વીચીવાદા દિ. જૈન પ્રાં. સંધાકો તરફસે તા. ૧-૧૨-૧૪ સે કોંટાનિવાસી પાસીલાલજી ઔર રૂસાગટ નિવાસી મૌજી-

લાલજી એસે દો ઉપદેશક નિયત હુપ હૈ ઔર ઝમળ કરરહે હૈ ।

કેશલોચ:-શ્રી સમ્મેદશિસ્તરજીમાં શ્રી-મત્ત ત્યાગીજી ઇલક ચંદ્રસાગરજીએ માગસર સુદ ૧ ને દિને સંસારની અનિત્યતાનું વર્ણન કરી શાંતિપૂર્વક સેવ કર્યો હતો.

એક હોનહાર નરરત્નકા વિયોગ:- દિ. જૈન સમા મુલતાનકે મંત્રી લાલા શંભુ-રામજીકા ગત કાર્તક વદી ૧૨ કો સ્વર્ગ-વાસ હો ગયા । આપ બહે ઉત્સાહી, શાન્ત-પરીણામી, વિદ્યા-પ્રેમી ઔર ધર્માત્મા યુવક થે ।

રથોત્સવ પર સંપ:-શાલરાપાટનમાં આંસો માસમાં વાર્ષિક રથયાત્રા ઉત્સવ થયો હતો જેમાં શાંતિવિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓએ 'સુ-સંગતિ વિજય' નામે નાટક દોઢ હજાર જનસમૂહ વચ્ચે મજવી બતાવ્યો હતો, જેમાં કુસંગથી થતી દુર્દશા અને સત્સંગની પ્રાપ્તિથી થતા અનુપમ લાભનું આવેહુંવ દિશ્વર્શન કરાવ્યું હતું જેનો જૈન તેમ અજૈનો પર અચ્છો પ્રમાવ પડ્યો હતો, વઢી આ પ્રસંગે પિઢાવા (ટોક) ના સ્કેલવાલ અને જૈસવાલ માર્દઓમાં મારે કુસંગ થયેલો હતો તેનું શાંતિપૂર્વક સમાધાન થયું હતું.

અતિશયક્ષેત્ર શ્રી પંચાગીમાં કાર્તક વદી ૧ થી ૬ સુધી મરાયલા મેલામાં ન્યાયા-ચાર્ય પં. ગણેશપ્રસાદજી વર્ણી (સાગર) એ પધારી 'સંસારકી અનિત્યતા' ઔર 'હિત ક્યા હૈ' એ વિષયો ઉપર વ્યાખ્યાનો આપ્યાં હતાં તથા ત્યાં આવેલી ૭ પાઠશાળાઓના

૪૨. વિદ્યાર્થીઓની પરીક્ષા લેવાઈ હતી તથા ફનામો વેંચાયાં હતાં. પરીક્ષાનું ફલ સંતોષકારક છે. આ પાઠશાળાઓ લુહાણપુર, સાગર, સિરગન, નનોરા, સરેવાલ, જલોરા અને વગીનાની.

પંચકલ્યાણકંડઉત્સવ—મીપાલ સ્ટેટમાં પોસારપિરયાથી ૩૦ માર્ચેલ ઉપર વાઢી ગામમાં ફાગણ સુદ ૧૧ પર પ્રાચીન મંદિરમાં પંચ કલ્યાણક ઉત્સવ થનાર છે.

ઉદાસીનાશ્રમની સ્થાપના:—ઈંદોરમાં બે માર્ચેલ ઉપર તક્કગંજમાં કાર્તિક સુદ ૬થી 'ઉદાસીનાશ્રમ' ની સ્થાપના થઈ છે, જેના વ્યવસ્થાપક પં. પન્નાલાલજી ગોધા છે. અત્રે સર્વે પ્રકારની સગવડ છે.

ધીનાજીમાં મેલ્લો:—સાગર સ્ટેશનથી ૩૬ માર્ચેલ પર આવેલા અતિશય ક્ષેત્ર થી ધીનાજીમાં પૌષ સુદ ૧૦ થી ૧૪ સુધી વાર્ષિક મેલ્લો ભરાનાર છે જે પ્રસંગે ધર્મ-પ્રચારણી દિ. જૈન પ્રાં. સમા ધીનાનો પ્રયમ વાર્ષિક મેલ્લાવહો થનાર છે.

ઑનરરી મેન્નીસ્ટ્રેટ થયા:—સોલાપુર નિવાસી ક્રેટ વાલચંદ્ર રામચંદ્ર (દરીમાઈ દેવકરણ) ઑનરરી મેન્નીસ્ટ્રેટ નીમાયા છે.

ઈન્દોરમાં ક્રેટ ત્રિલોકચંદ્ર ફલ્યાણમલ સ્કૂલ ખાતે થઈ શુદ્ધ છે, જેમાં દિન્દીની દારુમાતથી અંમેથી પાંચમા પોરણ સુધીના ૧૧ ક્લાસો છે તેમ ૧૧ અપ્પાવકો છે. મુલે ૨૦૧ વિદ્યાર્થી દાસક થઈ શુદ્ધ

છે, જેમાં ૫૭ જૈન છે. શિક્ષણ તદ્દન મફત અપાય છે તેમ ધાર્મિક શિક્ષણ સર્વેને શી-સવાય છે. હેડમાસ્ટર રાયસાહિબ વાવૂ નાનકચંદજી જૈની વી. ઇ. છે. ધીમે ધીમે આ સ્કૂલને હાઈસ્કૂલના રૂપમાં લાવવાની કોશીશો ચાલી રહેલી છે.

આગરામાં ઉત્સવ:—કાર્તિક વદ ૫ થી ૧૩ સુધી આગરામાં જૈન ઉત્સવ થયો હતો જેમાં પં. લક્ષ્મીચંદજીઈ પધારી અનેક વ્યાખ્યાનો વાપ્યાં હતાં.

પત્રકારની કદર:—જાણીતા શ્વે. 'જૈન' પત્રકાર મહંમ મી. મુમુમાઈ ફતેહચંદ કાર્યભારીની સ્મરણાર્થે સ્મારક ફંડ સ્થાપાયું છે, જેમાં રૂ. ૧૮૦૦) ઉપર મારાઈ શુદ્ધા છે.

ગ્રાહકોંકો સૂચના:—પુરાને નવે સમી ગ્રાહકોંકે ઇન્દુસ છપરહે હૈં ફસલિયે જિનકો અપના પતા ચદલવાના હો શીપ્રદી લીલના ચાહિય. જિન્હોંને સ્વાસ અંકકે વી. પી. વાપિસ કિયે હૈં ઉનકે નામ ગ્રાહકથ્રેજિનમેંસે નિકાલ દિયગયે હૈં. ફસ વર્ષકે ગ્રાહકોંકો દિન્દી-ગુજરાતી માપાકી ૮-૧૦ પુસ્તકે ઉપદારમેં મિલેંગી જો તૈયાર હોનેપર ક્રમશઃ અધિન માસ તક સર્ગોંકો મિઠ જાયગી. ગ્રાહકગણ, પૈર્વ રપલેં; ઉપદારકો સર્ગો પુસ્તકે નવીન હી તૈયાર કરાનેકી હૈં.

મુસટમાન જૈન:—મોસીસ પનીવીસેટ દ્વારા મફટ યત્રા રોજીશ અંમેજી પર્વ

‘NEW INDIA’ (ન્યુ ઇન્ડિયા) માં પ્રકટ થયું છે કે રાજકોટમાં અહીંભાઈ સ્વોજા જૈન ધર્મના નિયમો પાળે છે અને સાધુ જેવી જીંદગી ગાળવા માટે આ માઈ રાજકોટ પ્રાંતમાં પ્રવ્રયાત છે. વઢી પોતાના મૃત્યુ પછીની વહનક્રિયા જૈન રિવાજ પ્રમાણે કરવાની તેમણે માંગણી કરી હતી જે ત્યાંના જૈનોએ સ્વીકારી છે.

વઢવાળીમાં મેલો—સિદ્ધ ક્ષેત્ર શ્રી વઢવાળી (બાઘજગજાજી) માં રાત્રેતા મુજવ વાર્ષિક મેલો પોપ સુદ ૮ થી ૧૧ સુધી ભરાનાર છે; જેમાં સર્વેને પધારવાને કાર્યકર્તાઓ વિનંતિ કરે છે. આ તીર્થ ઉપર મટ (માઠવા) સ્ટેશનથી, જવાય છે. સડક પાકી છે.

નવીન મટારક સંવંધી સેતવાલ સમાની મર્ટિંગ:—સેતવાલ જૈન પંચની પાંચમી સમા નાગપુરમાં શ્રી સીતારામપંત પેલોરકર (અમરાવતી)ના પ્રમુખપણા નીચે તા. ૬-૭ ડિસેમ્બરે મઠી હતી તેમાં એવા બે ઠરાવો થયા છે કે—(૧) લાતુરની શ્રી વિશાલ-કીર્તિની ગાદીએ જે અજ્ઞાન છોકરા (માળે-કચંદ)ને કેટલાકે ગાદીએ બેસાડયો છે એમ સંભળાય છે તેને કોઈપ્ર મટારક ગણવો નહિ તેમ માનવો નહિ. (૨) એ ગાદી ઉપર યોગ્ય મટારક બેસાડવાનો પ્રયત્ન કરવાને જુદા જુદા પ્રાંતના ૧૧ સમાસદોની કમીટી નીમવામાં આવી, જેમાં નેમીનાથ અનંતરાજ પાંગઠ, શ્રીયુત્તલશીરામ જાનોવા વગેરે છે.

સિદ્ધક્ષેત્ર શ્રી સિદ્ધવરકૂટમાં થયલી

દિ. પ્રાં. સમા-માલવાની

અગ્યારમી વેઠક.

૩૧. ૨૫૦૬ જેને અને ભારે સફળતા.

જણાવવા મુજબ શ્રી સિદ્ધવરકૂટ સિદ્ધક્ષેત્ર કે જ્યાં બે ચઢી, દશ કામકુમાર અને આ કચેડ મૂનિમુક્તિપદને પામ્યા હતા ત્યાં કાર્તિક માસમાં ગંગાવર મેળા બડવાહનિવાસી શ્રીમંતી ખેસરબાઈ તરફથી ભરવામાં આવેલા હતા, જેમાં ૧૫ દિવસ સુધી કાઠમાઠથી અહીંદીપ પૂજનવિધાન થયું હતું અને માલવા દિ. જૈન પ્રાતિક સભાની ૧૨મી વાર્ષિક એકઠ કાર્તિક વદ ૪થી ૬ સુધી ભારે કાઠમાઠથી ભરવામાં આવી હતી, જે પ્રસંગે શ્રી. દાનવીર, શેઠ હુકમચંદ, રા. બા. દાનવીર શેઠ કલ્યાણભાઈ, ત્રિનોદીરામ બાલચંદ, ના. જી. સુપુત્રો. શેઠ હરસુખદાસ, ચાંદુલાલ, વગેરે શ્રીમાનો તથા અનેક ત્યાગીઓ, વહાનો અને પડિતો જેવા કે જૈનધર્મભૂષણ ધ. શીતલપ્રસાદ, રા. વા. પં. ગોપાલદાસ, બરેયા, પં. બંશીધર શાસ્ત્રી, પં. લાધારામ, શ્રી. કુંવર દિગ્વિજયસિંહ, બા. સુરજભાઈ પડિત, પં. તુલસીરામ કાવતીય, પં. ખૂનચંદ, પં. ઉદયલાલ કાસલીવાલ, પં. પનાલાલ ગોધા, પં. જવાહીરલાલ શાસ્ત્રી, હુદતક મનાલાલ, ધ. શાંતિદાસ, ધ. દીપચંદ, પં. ગીન્ધર શર્મા, ધ. ભગવાનદીન, પં. કસ્તુરચંદ ઉપદેશક, વગેરે દાગરી આપી હતી એટલે આશરે ૫૦૦૦ જનસમૂહ આ મેળા પ્રસંગે એકઠા થયા હતા અને તેનું સ્વામત કરવાનું કામ શ્રી. ખેસરબાઈ તરફથી શ. ૫૦૦૦ના ખર્ચે એક સ્વામત કમીટીદ્વારા ભારે શ્રમથી ઉઠાવી લેવામાં

આવ્યું હતું, જેથી કોઇને કંશી પણ દરકત પડી નહોતી.

કાર્તિક વદ ૩ને દિને સલાના પ્રમુખ ધૂળીયાનિવાસી શ્રીમાન શેઠ ગુલાબચંદળ હીરાલાલ તથા મહીલાપરિપક્વ પ્રમુખ શ્રીમતી સુદરબાઇનું સ્વાગત કરી યત્ન હતું અને વદી આ ત્રણ દિવસોએ માળવા પ્રાં. સલાની અનારમી બેઠક શેઠ ગુલાબચંદળના પ્રમુખપણાનીચે થઇ હતી, જેમાં સ્વાગતકમીટિના પ્રમુખ બાબુ માણેકચંદળ બી. એ એલ એલ બી. (ખંડવા) તથા પ્રમુખ શેઠ ગુલાબચંદળનાં લાપણેશ્વરીય મહત્વશાળી હતાં અને તેમાં જૈન જાતિની ઉત્તિ થવાનાં તથા જૈન ગ્રંથોનો ઉદ્ધાર કરવાના અનેક માર્ગો લંબાણથી સૂચવવામાં આવ્યા હતા અને ત્રણ બેઠકામાં કુલ ૨૧ ઠરાવો કરવામાં આવ્યા હતા. જેમાંના મુખ્ય જાણવા લાયક ઠરાવો નીચે મુજબ છે:—

સલામાં થયેલા અગત્યના ઠરાવો.

૧ યુરોપમાં ચાલતા મહાભારત યુદ્ધની શાંતિ માટે તથા નામદાર બ્રિટીશ સરકારનો જય થવા વિષેની પ્રાર્થના.

૨ દાનવીરજૈનકુલમૂળીય શેઠ માણેકચંદળ, જૈનજાતિભૂપણ સુશી ચંપતરાવજી, બાબુ ધનુશાસજી અને શેઠ પરમેષ્ઠીદાસજીના મૃત્યુ માટે શોક પ્રદર્શિત કરવો.

૩ બળીદાન, માંસહાર વગેરેમાં પ્રતિદિન યતા જીવવધ માટે ખેદ પ્રદર્શિત અને એ હિંસા બંધ કરાવવાને જૈન કોમને અપીલ તથા જીવદયા ખાતાના મંત્રી તરીકે ખંડવા નિવાસી બાબુ માણેકચંદળ બી. એ, વકીલની નિમણૂક થવી.

૪ જૈન કોમ વ્યાપારી કોમ હોવાથી હુન્નર ઉદ્યોગના દારખાનાંઓ ખોલવાની સૂચના.

૫ નિમાડ પ્રાંતની જાંગડા પોરવાડ જાતિ અને મલદાપુર, આસેર, સાહપુર તથા બંલાડની જાંગડા પોરવાડ જાતિમાં પરસ્પર સંબંધ થવા માટેની સૂચના અને તેજ પ્રસંગે તેનો અમલ કરવાની કળુલાત માટે પોરવાડલાઇએને મનવંદ; તેમજ એ કાર્ય માટે ખંડવાનિવાસી શેઠ ચંપાલાલજી, બાબુ માણેકચંદળ અને શેઠ પોમડૂસાજી, તેમજ શેઠ સુગ્રીલાલજી આતર એ ૪ ગ્રહસ્થાની કમીટિની નીમણૂક.

૬ સિદ્ધવરકૂટની આસપાસના પહાડોની શોધખોળ માટેની કોશિસ કરવા માટે બાબુ સરજમલ જૈન (હરદા) ની નીમણૂક.

૭ નિમાડ પ્રાંતની જાંગડા પોરવાડ જાતિમાં સૂચના સુધારા દાખલ કરવાની સૂચના. (૧) વરની ઉમર ૧૮ અને કન્યાની ઉમર ૧૨ વર્ષથી ઓછી નહિ રાખવી તથા વરકન્યાની ઉમર વચ્ચે પાંચ વર્ષનો તફાવત રાખવો. (૨) લગ્ન જૈનવિધિથી કરવા (૩) લહણાની રીતિ બંધ કરવી. (૪) ૨૫ વર્ષથી ઓછી ઉમરના મૃત્યુ પાછળ જમણ નહિ કરવું. (૫) લગ્ન પ્રસંગે વેશ્યાનૃત્ય બંધ કરી તેને બદલે બીજા જ્ઞાન અને ગમતના કાર્યો કરવા. (૬) લગ્ન પ્રસંગે પહેરામણીનો રિવાજ યથાશક્તિ ઘટાડવો. (૭) લગ્ન પ્રસંગે વરકન્યા તરફથી એકેક ન્યાતિ જમણજ કરવું. (૮) છોકરાની સગાઈ ૧૩ અને છોકરીની સગાઈ ૮ વર્ષથી ઓછી ઉમરમાં નજ કરવી. (૯) કન્યાવિકૃત્યનો રિવાજ બંધ કરવો. (૧૦) સગાઇ પછીનાં વર્ષોમાં અપાતી સ્ત્રીઓના રિવાજ બંધ કરવા વગેરે.

૮ સલાના પ્રમુખ તરીકે દાનવીર શેઠ હુકમચંદળ, મહામંત્રી લાલા ભગવાનદાસજી અને સભા તરફથી પ્રકટ થનાર નવીન

માસિક 'જૈન પ્રજ્ઞાત' ના ઓ. સંપાદક તરીકે બાણુ સુરજમલ (હરદા) ની તથા બીજા કાર્યકર્તાઓની નીમણૂક.

(૯) વાગડપ્રાંતના પંચોની ઇચ્છા મુજબ સભાની હદમાં વાગડપ્રાંતને સામેલ કરવો.

(૧૦) નિમાડ પ્રાંતમાં ગામેગામ પાઠશાળાઓ અને લાયબ્રેરીઓ સ્થાપવાની સૂચના.

(૧૧) મહોદેશક પં. કરતુરચંદ્રજીની સાથે જમણમાં તીક્ષ્ણબુદ્ધિના બે વિદ્યાર્થીઓને રાખી સભાને ખરે ઉપદેશક હોઈ કાર્ય શીખવવા માટેના ઠરાવ.

(૧૨) જ્ઞાનાંક શુભ પ્રસંગોમાં સભા તરફથી આવર્તા ઉપદેશ વિભાગ, અનાયાસ, ઔપચાલ્ય, ટ્રેક્ટપ્રચાર વગેરે ખાતાઓને શક્તિમુજબ મદદ આપતા રહેવાની સૂચના.

(૧૩) સંસ્કૃત તથા ધાર્મિક વિદ્યાની સુસ્થાઓને મદદ આપવા માટે સભા પ્રસંગે જે ફંડ થાય તેમાંથી અડધી રકમ સભા ખાતે અને અડધી રકમમાં જૈન સિદ્ધાંત વિદ્યાલય મોરેના, સ્વાદાદમહાવિદ્યાલય કશી, મધુરા મહાવિદ્યાલય, અને રૂપલ લક્ષ્યચર્ચા અને હસ્તીનાપુરને સરખે ભાગે વેચી આપવાનો ઠરાવ.

(૧૪) જૈન સાહિત્યને પ્રકટ કરી તેનો પુષ્કળ ફેલાવો કરવાની સૂચનાનો અર્થાત અગત્યનો ઠરાવ.

(૧૫) દર વર્ષે સિદ્ધવરૂટ પર મેળો ભરવાનો ઠરાવ થયો.

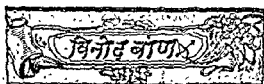
(૧૬) ૬૫૦ ઉપદેશક ખાતે, ૫૦૦ વિદ્યાવિભાગ, ૧૫૦૦ ઔપચાલ્ય વિભાગ, ૧૧૦ દફતર અને ક્લાર્ક ખર્ચ, ૨૦૦ માસિકપત્ર માટે, ૨૦૦ બે ઉપદેશકો તૈયાર કરવા માટે, ૫૦ જીવદયા ખાતે, ૫૦ પ્રાચીન શોધખોળ માટે તથા પરચુરણ મળી રૂ. ૨૫૨૫ વાર્ષિક ખર્ચ તુલ્યેટ મંજુર થયું. ઉપર મુજબના તથા બીજા પરચુરણ કરાવો થયા હતા, જેમાં એક જ શોનિમાં ૫૨૨૫ સંખ્યા કરવા માટેના ઠરાવમાં ફેરફાર બુદ્ધિના કેટલાક ભાષ્યોએ વિરોધ ઉઠાવ્યો.

કર્ષો હતો પણ તેને શાંતથી દાખી દેવામાં આવ્યો હતો.

(૧૭) ભારતવર્ષીય જિ. જૈન ઇન્સ્ટિટ્યુટ પરિષદની એક ત્રણ દીવમ સુધી પૂરીઓને પાસા આમતી સુદઃખાઈના પ્રમુખના નિર્ણય હતો, જેમાં ૬૦૦ સ્ટ્રીચો હાજર હતી જેમાં જાણીતા કાકેળવણી અને શાંતિજીનના માટે ઉત્તમ વ્યવસ્થા આપું હતું, તેમજ જૈન મહીસારન શ્રીમતી મગન બહેન, શ્રીમતી કચનબાઈ, શ્રીમતી બેસરબાઈ, શ્રી રતનબાઈ, શુભાબાઈ, શ્રી દેવીબાઈ વગેરેના અનેક વિષયો ઉપરના વ્યાખ્યાનો થઈ. દાનવીર શેઠ માણિકચંદ્રજીના મૃત્યુમાટે તથા જીવકાર બહેનના મૃત્યુ માટે શોક, સ્ત્રી જાતિના સુધારા માટે શ્રાવિકાશ્રમે અને કન્યા શાળાઓ દરેક સ્થાને સ્થાપવાની જરૂર, વિધવ ઓને એવી કેળવણી આપવાની વ્યવસ્થા થવી જોઈએ કે જેથી તે અધ્યાપિકા અને સમાજ સેવિકાનું કાર્ય કરી શકે. બાળ લગ્ન, કન્નેડાં, કન્યાવિક્રય, ફટાણાગીતો, કુદેવ પૂજા વગેરેના ત્યાગ કરવાની સૂચના વગેરે પાંચ ઠરાવો થયા હતા તથા ભારે પ્રદાસનીય આ પ્રસંગે એ થયું છે કે શ્રીમતી બેસરબાઈએ રૂ. ૨૫૦૦૦ની રકમ સ્ત્રી કેળવણીને ફેલાવો કરવામાં અર્પણ કરી છે. તથા સભામાં આશરે ૩૫૦ ભરાયા હતા.

વળી માળવા પ્રાં. સભામાં આશરે રૂ. ૨૦૦૦ ભરાયા હતા તેમાંથી અડધા સભાખાતે રાખી બાકીના ચાર મંચાઓને અપાયા હતા તેમજ જૈન સિદ્ધાંત વિદ્યાલય મોરેનાને માસિક અશરે રૂ. ૩૭૫ની અને કશીના સ્વાદાદ મહાવિદ્યાલયને રૂ. ૧૫ની માસીક મદદ મળી હતી.

આ મેળા પ્રસંગે તા. ૯મીએ પૂજ્ય વિદ્યાન સમાસ થઈ જલયાત્રાનો મોટો ઉત્તમ થઈ ૧૦૮ કળશથી શ્રીજીને મહાભિષેક થયો હતો તેમજ માળવાના યથાવતી પોરવાડ લાહ્યોની એક સભા પણ થઈ હતી અને તેમાં સામાજિક તથા ધાર્મિક ઉત્થાન માટે પં. લોહારામજી, બાપુ મહાવીરમહાય પાંડે, અને પં. અંશીવર શાસ્ત્રીને કાર્યકર્તાઓ નીમવામાં આવ્યા હતા અને પાંચ ખર્ચરૂપીયા આપી કેટલાક સભાસદો નીમવાયા હતા.

સરેસર ગજવજ !

અધિપતિરાજ પળ વડા અજાયબ મગજનાજ છે
હોં ! ચીરનિર્વાણ સચિત્ર સ્વાસ અંક તે વસ
કંઈ નમુનેદાર પ્રંથજ છેને ! ટાઈટલ જોઈ-
નેજ વસ મનની ઉત્કંઠા ઊભરાઈને ઊછાલકુદ
થઈ જાય કે અંદર તે કોણ જાણે શું અવનવા
લેલો અને ચિત્રો હશે ? જેવો વહારનો દેસાવ
તેવોજ અંદરખેણ સાહિત્યનો ગંજાવર ઢગલો !
કોણ જાણે ઇટલા લેલો ક્યાંથી પેદા કર્યા ?
અને કોણ જાણે ઇટલા આકર્ષણીય ચિત્રો
પળ ક્યાંથી ફૂંદી લાગ્યા ? ચિત્રો આમ તો ૪૯
ફરેવાય, પણ મોઝા મોઝા મુખોમાં એકેકમાં
૨૫-૩૦-૪૦-૫૦ એમ ગણીને તો ૪૦૦
૫૦૦ ચહેરાના દર્શનનો લાભ ! અને વચ્ચે
ચોઈનો, પાટચાહ્વાઓ, સમાઓ, તીર્થો, સ્વાર્થ-
ત્યામી ચોરો, પંડિતો, દાંતારો વીતેરેના ગુણોનું
અવલોકન કરી, તેથી જે હૃદય ઉપર અજય
જેવી છાપ પડે, તે તો જુદી. સરેસર આ મહાન
સાહસ લેઈ સંપાદકજી ગજવ કરે છે અને
મિષ્ણાત્વમાં હૃવતી કોમને તારત્રી લાવવા
એકલે હાથે સમુદ્ર ઢોલે છે, એમાંતો જરાય
કેર નહિ ! !

ૐ ૐ ૐ ૐ
એ તે લેલો કે જ્ઞાનનો મંડાર !

એ ગંજાવર પોથામાં લેલો પણ એક
થે મર્યાના નહિ, પણ હિંદી, ગુજરાતી, સંસ્કૃત,
મરાઠી, અંગ્રેજી, પ્રાકૃત વીતેરે સાત ભાષાના !
લેલકોષ પણ એવા લેલો રજુ કર્યા છે કે જાણે

થાઈમાંજ સમુદ્રનો સમાવેશ !, ઉપદેશ
લે અને હૃદયને કોમલ કરી પ્રંદણ કરે તો
ચીંચા પથ્થર જેવો સ્વસ્ત હૃદયનો મિષ્ણાત્વમાં
મસ્ત થયેલો પણ મુશરી જાય, પણ સમજે ત્યારે
કેની-૧ આ કાને સાંભળી વીજે કાને કાઢી
નાંચતું નથી ? “ દિગંબર જૈન ”
તો પોતે જોડે પુરા જોરથી અને ડોરથી
વજાવ્યું જાય છે, જાણે પોતાનો પહેલો નંચરંજ
જૈનોના સમાચારપત્રોમાં લઈ બેઠું હોય તેમ !
અને જાણે આશ્વા હિંદના જૈનોમાં ઉપદેશ !
અને વિદ્વાતાનો મંડાર પુરો કરવાનો ફજારો
લઈ બેઠું હોય તેમ ! સરેસર આજું કામ આજ
મુખી કોઈએ કરી વતાવ્યું મારી તો જાણમાં
નથી, પછી તમો જાણતા હો તો કહેજો !

ૐ ૐ ૐ ૐ
વંદાનો પાકો નિશ્ચય.

વંદો તો એ પોથો જોઈ દિગ્મંદજ થઈ ગયો !
શું વાંચું ને શું રહેવા દઉં ? ક્યારે વધું વાંચી
નાંખું ? એમ મનમાં તલપાપડ થાય. પહેલાં
તો વધાં ચિત્રોજ જોઈ ગયો, પણ તેમાં
વચ્ચું શું ? એ વધાં કાગલનાં પુતલાંને ઓળખું
ત્યારે કેની ? પણ ઢાહ્યાડમરા અધિપતિજીએ
ચિત્રપરિચય આપ્યો છે, તે વાંચ્યો ત્યારે તે
વધાના ગુણોનું કંઈક ભાન, મને પણ
સમજાણું કે આવા આવા વિરલા પણ દુનિયાનો
પદમાં પડ્યા છે સરા ! પછી વાંચવા માંડ્યા
લેલો, એક મૂઝું ને વીજો વાંચું ને એમ થાય કે
હમળાંજ વધા વાંચી નાંખું, પણ એમ તો કંઈએ
વચ્ચું નહિ ! આખરે સ્વાધ્યાય તરીકે રોજ
થોડું થોડું વાંચી તેનું રહસ્ય સમજી પૂરું કર્યું,
ત્યારે નિરાંત વચ્ચી. મલા વાંચકો ! તમો પણ
મારી પેટે વધો પુરેપુરોજ વાંચજો, ઉપલ-
કીયું કરી અમહાઈપર ધૂલ સાતો નહિ

નાંચતા ! નહિતો સંપાદકજીની જેહેમત ને મહેનત નકામી વગર પાળીએ ઢૂલી જશે ! અને “ ભેંસ પાસે ભાગવત ” જેવી કહેવત સાચી ઠરશે માટે તેવું કંઈ નહિં કરતા હોં ! !

કહેવા કરતાં કરી વતાવે દેવો !
 સાસ અંકમાંથી સમાવેશ કરો
 વાંચી-વંદો તો દીલગીરી અને સુશી એમ-ને
 વેહેલામાં તળાયો ! અજાયબી એટલા માટે કે
 એકજ વર્ષમાં સંપાદકજીના શિરપર પોતાના કુટુંબના સામટાં ચાર માણસના વિયોગની અસહ્ય આપત ! અને સુશી એટલા માટે કે ગમે તેવા સંકટો છતાં પોતાનું કોમસેવાનું આરંભેલું કાર્ય નિહરતાથી કર્યાજ જાય છે. અને પોતે રસ્તો બતાવી, કહ્યા કરતાં કરી વતાવી આગલ ડગલું ભરે છે. માતાના સ્મરનાર્થે પળ રૂ. ૧૫૦) શાસ્ત્રદાન માટે કહાડ્યાજ છે. પ્રથમ પોતાની પત્ની માણેકવાઈના સ્મરનાર્થે પળ “ સુદર્શનશેઠ ” નામનો ગ્રંથ વહેંચ્યો હતો. વઢી વ્હેન નાનીવ્હેનના સ્મરનાર્થે ગયા વર્ષમાં “ જંવૂસ્વામીચરિત્ર ” ગ્રંથ વહેંચ્યો હતો અને વઢી માનુશ્રીના સ્મરનાર્થે પળ કોઈ ઉપયોગી ગ્રંથ મેટ વહેંચી પોતાની શાસ્ત્રદાનની જિજ્ઞાસા પૂર્ણ કરશે ! આપણી સ્વડતી કોમમાં શાસ્ત્રદાનનો રસ્તો સુલ્લો કરનાર આપણા એ ઉત્સાહી સંપાદકજીજ છે. એઓની વિચારશક્તિને પળ ધન્ય છે ! એવા એવા રસ્તા પળ ક્યાંથી શોધી કહાડે છે ? કે પોતે તે રસ્તે જાય અને વીજાઓ પળ તે રસ્તે જવાને લલચાય, અને સાથે સાથે કોમનું પળ કલ્યાણ થાય. દાન તે ણનુંજ નામ કે જેથી આત્મકલ્યાણ થાય અને ભવભ્રમણાનાંથી છૂટવાનો રસ્તો મુક્તે.

એમાં પળ સ્વેચ્છાતાળ !

જેમ આપણે ગુજરાતમાં મટ્ટારકજી, મહારાજ (!) ને મલ્લવઢની ; ગાદીએ વેસાડવાની સ્વેચ્છાતાળ ચાલતી હતી, તેમ હાલ દક્ષિણમાં લાતુરની વિશાલકીર્તિજી મટ્ટારકની ગાદી-પર એક લાસા વાર વરસના ઠરેલ બુદ્ધિના ! પોરીયાને ગાદીપર વેસાડી દેવાની સ્વેચ્છાતાળ ચાલી રહી છે ! એ વેસાને શું ધોલશે તે તો વેસાડનાર જાણે ! પળ આવી જોશમમરેલી વાતમાં સ્વેચ્છાતાળ શાની ? શું એવું મમતામમ-તીથી કાર્ય કરી પંચના ઘનેલા શેઠીઆઓ કોમનું કલ્યાણ કરવાની ઇચ્છા રાહેતા હશે ? કે એમાં પોતાનું કંઈ માન સમજતો હશે ? પ્રશ્ન જાણે તેઓના મનની વાત તો, પળ વિચારપૂર્વક અને સમયને અનુસરી સલાહસંપથી જે કાર્ય થાય તેમાંજ એકંદરે લાભ છે, વાકી મમતાનું ફલ આશ્વર્ય પશ્ચાતાપમાંજ ઘણી વખતે આવે છે, તેમ નહિ થાય તો સારું.

વિદ્યાદાનમાં વિગ્ર !

વિદ્યાપ્રેમીણી શ્રીમતી ભાગાવાઈએ પોતાની હયાતિમાંજ વડવાહમાં બોડિંગ માટે દશ હજાર રૂપીઆનું ટ્રસ્ટ કરી પોતાની જીંદગીનું સાર્થક કર્યું હતું, ત્યારે હાલમાં તેમના કોઈ ધર્મપ્રેમી (!) વિદ્યાવિરોધી જેઠજી જે ઘણા વર્ષથી તદ્દન બુદ્ધોજ વ્હેવાર ચલાવતા હતા, તેઓશ્રી વહાર પડ્યા છે અને ટ્રસ્ટીઓ ઉપર સ્વાલો ચૌદ હજારનો દાવો માંડ્યો છે. એ પળ ટીક ! સ્વાર્થ માટે પરમાર્થને પળ પાટું મારનારનો દુન્યામાં ક્યાં ટોટો છે ? દાન કરવું તો દૂર રહ્યું, પળ દાન કરેલું પળ હોડ્યાં કરવાની તજવીજ એ તે કેવી પરમાર્થતા ! પરમાત્મા સદ્બુદ્ધિ પ્રેરે અને એવા કુવિચારો દૂર થાય !

ઝંઘડો કે જાગડો !

વાહ ! પણ આપણી મુવાઈ પ્રાંતિક સમા-
ચારીને હોળસાલ કોઈ નોતરું-તેહું કેમ નથી
કરતા ? યું એ વહુવોલા ચારીનો સરચ ભારી પડી
જાય છે કે ? યું એ ચારીના ઉપદેશથી મન-
ગમતાં મિષ્ટાન્ન કાર્યો કરવામાં સહેલ પડી
જાય છે કે ? યું પંડીતોના ને વિદ્વાનોના ઉપ-
દેશ સંમલવાની કોઈને શ્ચિ નથી ? એ છે
યું તે કોઈ સમજ પડતી નથી, પણ હું તો જાણું
છું કે એ ચારીના પવિત્ર કદમ જે જે તીર્થોપર
અને જે જે સ્થળે થયાં છે ત્યાંની સ્થિતિ,
રીતભાત અને વ્યવસ્થા સુધર્યા વિના
રહી નથી, માટે ધર્મપ્રેમી અને સુધારાના
જિજ્ઞાસુ વંધુઓએ અવશ્ય એ ચારીને નોતરી પરા-
ણગત કરી એઓના પવિત્ર હૃદયનો પરિચય
લેવો જોઈએ, તો જંદર કંઈને કંઈ પાપદો
થશેજ. યાકી વર્ષ સ્વાલી જશે તો ઝલડી એ
ચારી આઠસું બની જશે અને વિદ્વાનોના મેજાને
કાઠે ચઢશે તે જુદો! માટે જલડી નોતરું દો !!

વિનોદી.

રંગીન ચિત્ર

સ્વર્ગીય શ્રીમાન્ દાનવીર જૈનકુલભૂષણ
સેઠ માર્જકચંદ્રજીકે રંગીન ચિત્રકી કુલ
પ્રતિયાં અલગ તૈયાર કરાઈ ગઈ છે. એમે
દર્શનીય ચિત્રસે અપને કમરેકી શોભા
વધાના હો તો શીખરી મંગાઈએ. મૂલ્ય
સિર્ફ દો આને ૦)~

જૈનતિથિદર્પણ સચિત્ર (વીર સં.
૨૪૪૧) મૂલ્ય. ૦)~

બુકમાર્ક સચિત્ર શાસ અંક ૧૨ પ્રતિ ૦)~

મિલનેકા પતા-

મૈનેજર, દિ. જૈન પુસ્તકાલય-સૂરત.

Surat.

ત્તલાવના સ્થિર જલમાં જેમ ચંદ્રનું
પ્રતિબિંબ સાફ માલુમ પડે છે, તેવીજ
રીતે સાધુ પુરુષના પ્રશાન્ત નિર્મલ
હૃદયસરોવરમાં પ્રેમચંદ્રની સુધામય મૂર્તિનો
પ્રકાશ દેલાઈ આવે છે.

૨. પ્રકૃતિનો રમણીય દેશવાં જોઈ જે
મનુષ્ય સર્વાન્તઃકરણથી પ્રકૃતિપર મુગ્ધ નથી
થતા, જેઓ પ્રકૃતિમાં વ્યાપ્ત થઈ પ્રકૃતિને
અનેક રમણીય રૂપથી સજનાર અચિંતનીય
જ્ઞાનમય પરમેશ્વર (આત્મા) ના મંગલમય
કરકમલને નથી જોતા, એમનું હૃદય તદ્દન
કઠોર છે, એમનું મન સંસારની નીચી જમીન
છોડી ઉપર તરફ જવા ઇચ્છતું નથી.

૩. સંસારપથમાં ભ્રમણ કરતાં હમે
કંટાળી ગયા હો, તો એકવાર પ્રાણારામ અનન્ત
શાંતિના નિકેતન પરમપિતા (આત્મા) નો
આશ્રય લો, જેથી તમારી સર્વ જ્વાલ્યા શાંત
થઈ જશે.

૪. યુવાવસ્થામાં રિષુકૂલ (પશ્ચિમ) ના
અત્યાચારની પીઠાથી હુટકારો લેવા વાહતા હો,
તો પ્રેમમય પરમાત્મા (આત્મા) ને પ્રેમના
અગાઢ વંધનથી બાંધી રાखો.

૫. યુદ્ધાવસ્થાના જીર્ણ શરીરમાં શક્તિ
નહીં રહેવા છતાં પણ મનના પ્રશાન્ત માયને
સ્થિર રાखવા વાહતા હો, તો સર્વ શક્તિવાન
મંગલમય પિતા (આત્મા) ઉપર વિશ્વાસ
રાखતાં ન્હાનપણથી શાંતો.

६. हृदयक्षेत्ररूपी मरुभूमि सुंदर उद्यान. केवी रीते बनावी शक्याय ? प्रथम पश्चात्ताप द्वारा हृदयक्षेत्रने सारी रीते साफ करो, वैराग्य द्वारा भूमिने बराबर तैयार करो, अविश्वासरूपी पावरणने दूर करो, अने ज्ञानरूपी सूर्यना सापथी, स्वर्गीय प्रेमरूपी वर्षादधी, अविघ्नता रूरी पवनना वावाथी, सद्गुरु की नीज आपोआपज उगी नीकळसे प्रीति, दया, कृतज्ञता, विनय, धैर्यरूपी कुसुम स्वयं खिली नीकळसे अने हृदयक्षेत्र सुंदर फूल अने सुखद फलथी सुशोभित उद्यान बनी जशे. अध्यात्मिक कृपिविद्यानु तत्व ते आज छे.

७. जे अक्षय अपरिभित धन मेळववाथी मन अने आत्मानी बधी आशाओ तृप्त थई जाय छे, जे धनने मेळव्या पछी “आ क्यां राखुं, कोई चोरी जशे तो नहीं ?” इत्यादि दुश्चिन्ता अने उद्वेगना विचारथी पीडाता नथी अने सर्वथी अधिक जेनी प्राप्तिथी समस्त जगत् तृणवत् गणी त्याग करी शक्याय छे तेज धन परम धन छे.

८. जे ज्ञाननो उदय यवाथी भ्रम, संशय, कुसंस्कार अने बधी जातना असत्यनो अस्त थई जाय छे अने हृदयमां सत्साहस तेमज अमित बळनो संचार थाय छे, जे ज्ञान मनुष्यने घास प्रमाणे नम्र अने विनयी बनावो दे छे अने तेने प्रकृतिना देवता तरफ लई जाय छे तेज यथार्थ ज्ञान छे.

९. समुद्रना गर्भमांथी रत्न कादी लाववा माटे मनुष्य पोताना प्राणने हथेलीमां राखी पाणीमां डुबकी मारे छे; छुं तमे धर्म-तत्त्वना लाभ लेवा माटे प्राण साटेना आवा कष्ट स्वीकारी शको छे ?

१०. एवो कदी पण ख्याल न करोके, दुष्चारित्रियान बनवाथी पोतानेज नुकसान थाय छे; परन्तु तमारा दृष्टांतने जोई सेंकडो मनुष्य पोताना जीवनने कलंकित करो एट्या-माटे सावचेत रहे अने पोताना जोखमदारी रहमो !
• आ. अ. शाह.

श्री. सौ. कंचनवाई
श्राविकाश्रम खुलगायां ।

रु. १०००००)के दानकी व्यवस्था ।

जिस इन्दौर (इन्द्रपुरी) नगरकी जैन समाजमें कुछ समय पहले स्त्रीशिक्षाका नाम तक न सुनाजाता था, स्त्रीशिक्षाकी तो बात ही क्या ? बालकोंकी शिक्षाका भी कुछ ध्यान न था, हर्षकी बात है कि वह सौभाग्य भी धीरेरे आ पहुँचा कि लोगोंका ध्यान शिक्षाकी तरफ पहुँच गया और बालकबालिकाओंका शिक्षित होना परमावश्यक समझाजाने लगा ।

आपको ये समाचार तो पूर्व ही मिल चुके है कि इन्दौरके दानवीर सेठोंने बालकोंके लिये विद्यालय खोल दिये, जो वर्तमानमें योग्य रीतिसे काम कर रहे हैं । हर्ष ! और परम हर्षका स्थान है कि इन्दौरमें श्रीमती सौभाग्यवती कंचनवाई (धर्मपत्नी दानवीर सेठ हुक्मचंदजी सा.) के रु. एक लाखके दानसे स्त्रीशिक्षाके लिये भी विद्यालय “श्री कंचनवाई दि. जैन श्राविकाश्रम” नामका मिति पौष वदी १ गुरुवारको बड़े उत्सवपूर्वक खुलगाया जिसका संक्षिप्त वर्णन इस प्रकार है—

गुहर्तकी सूचना पत्रद्वारा अनेक स्थानोंकी गई । श्राविकाश्रममें भारती

होनेवाली श्राविकाओंको भी सूचना दी गई तथा बम्बई श्राविकाश्रम व इन्दौरकी महिलाएं निमंत्रित की गई, तदनुसार ४ श्राविकाएं भर्ती होनेवाली आईं और श्रीमती मगनबाईजी मय श्राविकाश्रमकी श्राविकाएं सहित पधारी और शहरकी महिलाएं भी उत्सवमें सम्मिलित हुईं। आश्रमका मकान दर्शनीय हो रहा था और बेन्डबाजा अपनी मधुर और सरस ध्वनिसे आनंदको लहरा रहा था और मानों श्रीमतीजीके इस परमोकारका यशोगान ही कर रहा था।

प्रथम सर्व महिलाएं श्रीमतीजीकी हवेलीपर एकत्र हुईं। वहांसे सर्व महिलाएं बेन्डबाजे सहित नगरके प्रसिद्ध मार्गोद्धार मङ्गलग्नन करती हुई मङ्गलकलश श्री ताराबाई सुपुत्री सेठानीजी, जिनके आगे लिये हुए चलती थी, श्राविकाश्रमके मकानकी आईं। वहां आकर कलश-स्थापन, सरस्वती पूजन, वास्तुविधानादि मङ्गलाचार योग्य रीतिसे हुए। श्रीमान् सेठ कल्याणमल्लजीकी मातेश्वरीके सभापतित्वमें कार्य प्रारंभ हुआ। प्रथम श्रीमती लळिताबाईने आश्रमकी आवश्यकता दिखाई और श्री. मगनबाईने भी इसीपर कहा। इसके बाद श्रीमती सेठानीजीने भी अपना भाषण कहा, जिसमें आपने प्रगट किया कि ये लघु संस्था स्त्रियोंके उपकारके लिये आप सबकी

सहायताकी पूर्ण आशापर ही खोली गई है। इसको उन्नति देना आप सब समाजका कर्तव्य है। इत्यादि विवेचन करते हुए अपनी लघुता प्रगट की, जिसको सुनकर सबकी हृत्पुं हुआ और आपकी सबने मुक्तकंठसे प्रशंसा की। पश्चात् ४-५ बाइ-योके नाम रजिस्टरमें लिखे गये और मङ्गलाचरणपूर्वक पाठप्रारंभक्रिया की गई। अन्तमें श्रीमती सेठानीजीकी तरफसे उपस्थित समूहका फूलोंके हारसे सन्मान किया गया और मिठाई भेंट की गई और श्रीमतीजीने सर्व महिलाओंको धन्यवाद दिया और इस उत्सवमें सम्मिलित होनेका आभार माना। इसप्रकार इस आश्रमका प्रारंभिकोत्सव आनंद सहित हुआ।

। श्राविकाओंको विशेष सुभीता।

इस आश्रममें सर्व प्रकारका योग्य प्रबंध किया गया है। इसमें श्राविकाओंको धर्मविद्या पढ़नेके साथ २ दस्तकारी, कसीदा काढना, सीना, पिरोना, और गोटाका काम तथा अन्य गृहस्थाश्रम संबंधी सर्व कार्य पूर्ण रीतिसे सिखाये जावेंगे जिससे लौकिक और धार्मिक कार्योंमें प्रवीण बनेंगी।

इसमें पढ़ानेवाली सुयोग्यसदाचारीणी स्त्री अध्यापिकायें चुलाई गई हैं धर्माध्यापिकाका कार्य वर्तमानमें श्रीमती लळिताबाईजी कर रही हैं। खान, पानका पूरा प्रबंध है। श्राविकाओंको सब जहरी

सामान आश्रमकी ओरसे दिया जाता है। प्रकोप होनेके कारण प्रथम ही इस भयंकर केवल घरके खाली कपड़े पहिने हुए रोगकी तत्काल गुण देनेवाली औषधि दाखिल हो सकती है। गृहस्त्रीके योग्य तैयार कराके सागर, दमोह, ललितपुर, कपड़े आदिका भी प्रबंध किया गया है। यहां झांसी, जबलपुर बीना, अमरावती, पन्ना, की आबहवा बहुत योग्य है। कोटा, टेहरी, गढ़ाकोटा, फीरोजपुर, अंबाला, जोधपुर, नेपाल, सिवनी, नरसिंहपुर, मोपाल आदि ५० ग्रामोंमें बहुतसे महा-शयोंको भेजी गई। जिससे सैकड़ों रोगियोंकी प्राणरक्षा हुई। पश्चात् दुखार, स्वासकास, प्रदर, प्रमेह, अतिसार, मूत्रकृच्छ, धुन्ध और फूलफा अंजन, द्राद, व विच्छ, सर्पके विष उतारने आदिकी औषधियां तैयार कराके बहुतसे नगरोंको भेजी गई तथा स्वस्थानीय रोगियोंको भी वितरण की गई, जिनसे आज तक सैकड़ों रोगियोंको लाभ पहुँचा है।

श्रीमती सेठानीजीने देख-रेखका कार्य अपने ऊपर लिया हुआ है। आप तन मन, धनसे इसकी उन्नति करनेमें प्रयत्नशील हो रही है। इसलिये ऐसा सुभीता होते हुए नीमाड, बरार, वागड़, मांलवा प्रान्तकी स्त्रियोंको विद्यासे खाली नहीं रहना चाहिए। जो पढ़नेकी इच्छुक श्राविका हों उनको शीघ्र अपना प्रार्थना-पत्र भेजना चाहिए—

लाला हजारीलाल—मंत्री,
दानवीर सेठ हुकमचन्दजी दि. जैन पारमार्थिक
संस्थाएं, नशियां—ईन्दौर।

श्रीमती दि. जैन प्रां. सभा मालवाका

● शुद्ध औषधालय । ●

हर एक औषधि विनामूल्य ।

यह औषधालय प्रस्ताव नं. २ ता. ८-५-१४ के अनुसार खोला गया है जिसका उद्देश्य सर्वसाधारणमें अमूल्य शुद्ध औषधियां वितरण कर सदाचारकी रक्षा करना है।

जिस समय इसका कार्य प्रारंभ हुआ था, उस समय बहुतसे ग्रामोंमें हैजेका अधिक

इस औषधालयसे एक स्थानके कई महाशय औषधियां मंगाते हैं। उनको अलग-अलग औषधियां भेजनेमें बहुत परिश्रम पड़ता है, इससे हम चाहते हैं कि प्रत्येक स्थानके प्रतिष्ठित और धर्मात्मा सज्जन आवश्यकतानुसार एक जगह औषधियां मंगाकर वितरण किया करें तो बहुत सुभीता रहे। अतः जो इस परोपकारताके कार्य करनेकी इच्छा रखते हों वे निम्न पतेपर पत्रव्यवहार करें।

लाला भगवानदास, महामंत्री

दि. जैन प्रां. सभा मालवा-

कार्यालय—वडनगर।

काशीमें दशम वार्षिकोत्सव ।

गतवर्षकी तरह इस वर्ष भी श्री स्याद्वारा महाविद्यालय-काशीका दशम वार्षिकोत्सव मिति पौष शुक्ल ९-१० ता० २५-२६ दिसम्बरको क्वीन्स कालेजके संस्कृत प्रोफेसर डॉ. टी. के. लड्डू, बी. ए. (कैन्टब) पी. एच. डी. (जर्मनी) के सभापतित्वमें मैदागिनी टाउनहालमें होना निश्चित हुआ है । संस्कृत व इंग्लिशके बड़े २ विद्वानोंको निमंत्रण दिया गया है । सर्व भाइयोंसे निवेदन है कि उस समय श्री पार्श्वनाथ व सूर्यार्धनाथस्वामीके जन्मकल्याणसे पवित्र काशी नगरीमें पधारकर श्री जिनेन्द्रदेवके दर्शन करें तथा विद्यालयके उत्सवमें सम्मिश्रित होकर बड़े २ विद्वानोंके धार्मिक व सामाजिक व्याख्यान श्रवण करें और विद्यालयका निरीक्षण करें । इस समय विद्यालयके छात्रोंको पारितोषिक वितरण किया जायगा वा वार्षिक रिपोर्ट सुनाई जायगी तथा आगामी इसकी उन्नतिके लिये विचार किया जायगा । सबसे बड़ा लाभ इस समयपर पधारनेसे यह भी है कि श्री शिखरजीकी यात्रा भी यात्रियोंको कम खर्चमें हो जावेगी क्योंकि इस मौकेपर बड़े दिनकी छुट्टियां हो जाती हैं और बड़े दिनकी छुट्टियोंमें इन्टर क्लासतक रेलका किराया आधा हो जाता है, जिससे एक तरफके किरायेमें ही आनेजानेका खर्च चल सकता है । आशा है सर्व ही विद्यार्थी जैनहितैषी इस अवसरपर पधारकर अनेक लाभ उठावेंगे ।

प्रभुवाद बनाए ।] देवेन्द्रप्रसाद-संजी ।

कचकडांनी वस्तुओ

वापरवा योग्य छे के ?

“Humanitarian League”

नामनी अके जे जेवना छे. उयडडां । माटे भीयानासिङ्ग भा डायमाने देवुं नास-
दायक दुःखे देवामां आवे छे.
ते संजधी प्रलु लुटे लुटे स्थले नगरे जेतारा-
ओओ ले वलुन सभ्यां छे ते सखडु भ'उओओ
अडडां डरीने छपायां छे. तेभानु अके न्युयेंडभां
प्रसिद्ध यतां Evening Post नामनी वर्तमान
पत्रमा प्रथम छपायलुं इडले नीये प्रभावे छे:—

“At night the fishers conceal them-
selves along the shore as well as pos-
sible, and when the turtles come up
out of the water on the beach they
rush forth and turn them over on
their backs with iron hooks, leaving
them secure in this position until morn-
ing. It is the method by which the
scales are loosened which is the re-
pulsive part of the business. The tur-
tles are not killed, as that would lead
to extermination in a very few years.
After capturing them the fishers wait
for daylight to complete the work.
the turtles are turned over again in
their natural position and fastened
firmly to the ground by means of
pegs; then a bunch of dried leaves
or sea-grass is spread evenly over the
back of the turtle and set afire. The
heat is not great enough to injure
the shell, merely causing it to separ-
ate at the joints. A large blade, very
similar in shape to a chemist's spatula,
is then inserted horizontally between

the laminae, which are gently pried from the back. Great care must be taken not to injure the shell by too much heat, and yet it is not forced off until it is fully prepared for separation by a sufficient amount of warmth. The operation, as one may readily imagine, is the reverse of cruelty, and many do not survive it. Most of them do live, however, and thrive, and in time grow a new covering, just as a man will grow a new finger nail in place of one he may lose."

અર્થ—“રાતે માછીમારો કીનારા ઉપર જેમ બને તેમ છુપાઈ રહે છે, અને જ્યારે કાચબાઓ પાણીની બહાર નીકળીને જમીન ઉપર આવે છે ત્યારે તે માછીમારો દોડી જઈને લોહાના આંકડા વતી તેમને ચત્તા કરી નાંખે છે, અને સવાર સુધી તેમને એજ સ્થિતિમાં રાખે છે. જે કીયાથી એ કાચબાની ઢાલ ઉતારવામાં આવે છે તે ત્રાસદાયક છે. કાચબાને મારી નાખવામાં આવતા નથી, કેમકે તેમ કરવાથી થોડાં વરસમાં તેઓ તમામ નાશ પામે. તેમને પકડ્યા પછી પોતાનું કામ પૂરું કરવાને સવાર પડવાની માછીમારો રાહ જુએ છે. કાચબાઓને પાછા તેમની કુદરતી સ્થિતિમાં ઉઠા પાડે છે (એટલેકે ઢાલ ઉપર ને પેટ નીચે) અને જમીનમાં ખેડેલી ખીલીઓ સાથે તેમને મજબુત બાંધે છે, પછી સૂકાં પાંદડાં અથવા તો દરીયાઈ ધાતુ સરખું ફરીને તેમની પીઠ ઉપર પાપરીને સળગાવે છે. ઠાલ સાંધાઓથી છુટી પડે પણ તે બગડે નહીં એટલી ગરમી રાખવામાં આવે છે. પછી રસાયણસાત્રીઓ વાપરે છે તેના જેવી એક મોટી છરી ઢાલ નીચે સીધી ધાલીને આસેતે આસેતે તેને કાચબાની પીઠ ઉપરથી કાપી લેવામાં આવે છે. અતિરાધ ગરમી યાથી ઢાલને તુકસાન ન થાય તે માટે પછી સંભાળ લેવી જોઈએ, અને તો પણ પીઠથી તે ઢાલ છુટી પાડી રાકાય તેટલી ગરમી ક્યાં વિના તે કાપી લેવામાં આપતી નથી. રાત્રી પણ મજબુત

રહેજે સમગ્ર રાત્રી કે એ ક્રિયા ધણીજ ઘાતકી છે અને ધણા કાચબાઓ તેથી મરી નય છે, પરંતુ ધણાપરસ તેથી મરતા નથી; અને વખત જતાં માણસની આંગળી ઉપરથી ઉખરેલાં નખ પાછા ઉગે તેમ તે કાચબાઓને પણ નવી ઢાલ ઉગે છે.

ઉપર પ્રમાણે જ્યાં સુધી ખીયારા કાચબાઓ જીવતા રહે અને તેમને ઢાલ આવે ત્યાં સુધી ફરી ફરીને તેમને પકડીને ભયંકર દુઃખ દેવામાં આવે છે. માટે દરેક દયાળુ સ્ત્રીપુરુષની ફરજ છે કે એવી કૃર રીતે મેળવેલી કાચબાની ઢાલ એટલે કચકડું તેનાં કરડાં, પીટી, બટન, ઘડીયાળની સાંકળી, કાંસકી બગેરે વસ્તુઓ બનતાં સુધી વાપરવી નહીં.

જીનાગઢ.] લાભશંકર લક્ષ્મીદાસ

પ્રાર્થના

રા. રા. લાભશંકરે પોતાના ઉપરના અસરકારક લખાણથી કચકડાંનાલી વસ્તુઓ મેળવવામાં કેટલું ઘાતકીપણું વર્ણનમાં આવે છે તે વિશે વાંચનાર અદ્યયને સારી રીતે ખ્યાલ આપ્યો છે તેથી કચકડો, હાથોદાંત વગેરે વસ્તુઓ બનતાં સુધી દયાળુ બાઈ બહેનોનું વાપરે તેવી આશાથી આ હેન્ડબીલની ૫૦૦૦ નકલ મુંબઈના શ્રી જીવ દયા જ્ઞાન પ્રસારક ફંડમાંથી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે.

લલ્લુભાઈ ગુલાબચંદ બવેરી,

બોમ, મેનેજર, જીવદયા. જ્ઞા. પ્ર. ફંડ—મુંબઈ.

सबसे उत्तम केशर काश्मीरमेंहोती
है और वही

पवित्र काश्मीरी केशर

रु. १) वोला] मिलनेका पता—
मैनेजर दि. जैन पुस्तकालय—सूरात

જૈન જીવન

અથવા

દૈવી જીવન.

(લેખ-વારીલાલ મોતીલાલ શાહ-સુબાઈ)

(ગપા અંકથી ચાલુ.)

હવે આપણે બાકીનાં બે અંગ 'તપ' અને 'ભાવના' સંબંધી વિચાર કરવાનો રહે છે, જેમાંના 'તપ'ને પ્રથમ લઈશું.

દાન અને શીલ એ બેંદરમાનોને પાળનાર મનુષ્યનું સ્વભાવિક ગુણ છે. તેમજ મુક્તિ શરોર નિર્માણ રહે એ દેખીતી વાત છે; પરંતુ તે છતાં તે બંને શરીરમાં મંગ એટલે કચરો-અનિષ્ટ તત્વો આવવાને બે કારણથી સંભવતો રહે છે એક તો માણસ માત્ર ભૂલને પાત્ર છે, પ્રમાદને પાત્ર છે; અને બીજા કે પ્રમાદથી નાણતાં-અજાણતાં શારીરિક, કે માનસિક અતિક્રમણ, વ્યતિક્રમણ કે અનાચાર થઈ જવાનો સંભવ રહે છે. બે તેવાં ગણે-અજાણે થતા શારીરિક અને માનસિક દોષોને બાળી નાખવાના ઇલાજ-વખતસર ન લેવામાં આવે, તો તેવા ઘણા દોષો એકાએક ઘંભીર નુકસાન પહોંચાડે એ દેખીતું છે. જેમકે શીલ સંબંધી બાર વ્રતો પૈકી સાનમા વ્રતમાં નિયમીત અને મિતાહારી થવાનું ફરમાન છે, પરંતુ માણસ કોઈ વખતે સ્વાદને લીધે વેધારે ભોજન જંમ્યો કે આકર્ષક દ્રવ્ય જોવા ખાતર મોટીરાત સુધી જામ્યો; આયુ વારંવાર બનવાથી તે બીમાર પડે. પણ બે એ ગુન્હાનો દંડ કે એ ભૂલનું પ્રાપ્તિત તુરત લેવામાં આવે તો અનિષ્ટ પરિણામ ન આવે. જરૂર ઉપર થયેલા બોજને ઓછા કરવા લાંબણ કે ઉપવાસ કરવામાં અને આરામ લેવામાં આવે, તો મારી અસર એટલેથી દુષ્ટિ નબ.

આ પ્રમાણે નાણતાં થતા દોષોની અસરને આગળ વધતી અટકાવવા માટે એક અથવા બીજા પ્રકારની 'કુદરતી દવા' અથવા 'તપ'ની જરૂર રહે છે. તેમજ વ્યવસાય-પ્રવૃત્તિની ધાંધલમાં પડવાથી આત્મભાન ભૂલી જવાનો વિભાવરમણતા થાય છે, અસત્ય બોલાઈ જાય, અયોગ્ય કામ કરાઈ જાય છે, માનસિક શાન્તિ ગુમાવી બેસાય છે; પણ જો તે પછી એકાંતમાં બેસી સ્વાધ્યાય એટલે જ્ઞાનદાયક પુસ્તકોનું વાચન-મનન કરવામાં આવે, ધ્યાન, પશ્ચાત્તાપ અને જનસેવાકાર્ય કરવામાં આવે તો ગુમાવેલી માનસિક શાન્તિ પાછી આવે છે અને થએલાદોષો ઓછાવતા દૂર થાય છે. વળી પૂર્વજન્મનાં કર્મો પણ શિક્ષકમાં હોવાથી ત્હોને પ્રજ્ઞવાળવા માટે પણ 'તપ'ની જરૂર રહે છે. આ પ્રમાણે પૂર્વના તથા વર્તમાનના દોષોને નિવારવા માટે-શારીરિક તેમજ માનસિક અતિક્રમણની અનિષ્ટ અસરોને નબુદ કે ઓછી કરવા માટે 'તપ'ની ખરેખર જરૂર છે.

તપ એ શરીરની અંદરના તેમજ મનની અંદરના કચરાને બાળી નાખવાની શક્તિ ધરાવતી આંત્ર અથવા અગ્નિ છે; અને તેટલા માટે વિશ્વગુરુ શ્રી તીર્થંકરોએ તપને બે પ્રકારમાં વહેંચી નાખ્યો છે; 'બાહ્ય તપ' અને 'આંત્ર્યંતર તપ.'

બાહ્ય તપના સંબંધમાં આજકાલ જેટલી ગેરસમજ ફેલાયેલી જોવામાં આવે છે તેટલી ભાષ્યજ બીજા કોઈ વિષયના સંબંધમાં જોવામાં આવતી હશે. શરીર શાસ્ત્ર અને વૈદક શાસ્ત્રના જ્ઞાન વગરના ઉપરતપકેનું માત્ર પાત્રાત્ય ભાષ્યજ્ઞાન ધરાવતા લોકો બાહ્ય તપને એક માત્ર વહેમ-દ્રવ્ય કે શારીરિક ગુન્હા તરીકે ગણવાની મૂર્ખાઈ કરે છે; તદ્વાર ધર્મનાં રહસ્યોથી અવગણ્યા લોકો માત્ર લાંબણને જ આત્મકલ્યાણનો રસ્તો મની બેસવાની અને શારીરિક તથા માનસિક રિચિતોનો કંઈ પણ

ખ્યાલ કર્યા વગર ગંગા ઉપરાંતની તપસ્યા કરી નિર્જળ બનવામાંજ એક માનવાની મૂર્ખાઈ કરે છે. અજ્ઞાનતાથી થતી બે છેડાની આ બુલોધી સમજી મનુષ્યે દૂર રહેવું ને ઇચ્છે છે, બાહ્ય તપની શરૂઆત ઉપર પડે છે. પશુ સ્વાદત્યાગ, ઉણોદરિ, એવા તપની ત્યાગ ઇત્યાદિથી કરવી ને ઇચ્છે. જો આને મસાલા બહુ ખાવાની ટેવ પડી હોય તો મેમણે અમુક દિવસ સુધી સ્વાદત્યાગ રૂપી તપ કરવું, કે જેથી જીવ્હા ઉપર અંકુશ મુકવાની ટેવ પડે અને પાચનશક્તિને ઘણા મસાલાથી થતું નુકશાન અટકે તથા મનની ઉશ્કેરાઈ જાય એવી રીતિ પશુ ઓછી થાય. વારંવાર ખાવાની ટેવવાળાએ, પેટ હાંસીને ખાવાની ટેવવાળાએ, અપચાની જીમ પાડનારે, અસ્વસ્થ મન સંબંધી કુર્પાદ કરનારે ઉણોદરિ તપ કરવું અર્થાત્ બૂખથી પશુ થોડું ખાવાનો નિયમ કેટલાક દિવસ માટે કરવો, કાંઈ વખત દિવસમાં એકજ વખત જમવું, બીડી-સોપારી-તમાકુ આદિના વ્યસનને તેટલા દિવસ બંધ રાખવું. આ બધી વાત 'તપ'ની શરૂઆતની છે. આ પ્રમાણે શરીરની ઓટી (અસ્વાભાવિક) કુધા અથવા માગણીઓને અંકુશમાં રાખવાનો મહાવરો પાડ્યા પછી ભરવા જેવું બીજું પગલું "ઉપવાસ" છે.

પ્રાચીન વિદ્વાનોએ-ખુદ શરીરશાસ્ત્રના જાણીતા અને અનુભવી અભ્યાસીઓએ આજકાલ ઉપવાસની બાબતમાં ઘણી શોધખોળ કરી છે, ઘણા પ્રયોગો દ્વારા અમુક સત્યો-અમુક સિદ્ધાંતો શોધી કહાડ્યા છે; માટે આ સ્થળે જૂના શાસ્ત્રોના ઉતારા ન આપતાં આજની વૈદ્યવિદ્યા-આજનું સાયન્સ આપણને આ વિષયમાં શું સિખવે છે એજ કહી બતાવીશું. બરનાર મેકફેડન (Bernarr Macfadden) નામના અમેરિકન શોધકના વિચારો આ નીચે ટાંકામાં આપ્યા છે:--

શરીરમાં આહ ઉત્પન્ન થતાં વિષે કે જે શરીરમાં લાંબો વખત રહેવાથી અનેક બીમારીઓ લાગુ પડે છે, તેવાં શારીરિક વિષોને બહાર ખેંચી કહાડી દૂર કરવા માટે ઉત્તમ રામબાણ ઈલાજોમાંનો ઉત્તમોત્તમ ઈલાજ તે 'ઉપવાસ' છે.

રોગોને સાજા કરવાને કુદરત જે જે ઉપાયો પુરા પાડે છે તેમાં ઉપવાસ એ સર્વથી અગત્યનો ઉપાય છે, એમાં કશો શક નથી. જે કાંઈ એવી ચીજ હોય કે જે ચીજથી બધા દરદનો ઉપદ્રા થાય, તે માણસ સાગ્રે ને તનદુસ્સ્ત. થઈ શકે, તો ઉપવાસને વાજબી રીતે તેવી ચીજ કહી શકાય; કારણ કે તે બધા ઉપોષોમાં સર્વથી પહેલો ઉભો રહે છે. દરદનું જે ખર્ચ કારણ છે તે શરીરમાં ઉત્પન્ન થતો અને એકડા થતો તરેહવાર જીતોનાં ઝેરોનો જથ્થો છે; અને તે ઝેરને શરીરમાંથી બહાર કહાડવા માટે, બીજા બધા કુદરતી ઉપાયોમાંનો સર્વથી પહેલો અને અગત્યનો ઈલાજ તે ઉપવાસ છે.

ઉપવાસ કરવામાં જે મુશ્કેલી છે તે, મનનું સમાધાન કરવામાં છે, માટે તદ્દમાર મનમાં તદ્દન ખાતરીપૂર્વક રહેવું ને ઇચ્છે કે, ઉપવાસ કર્યાંથી અર્થાત્ બૂખ્યા રહેવાથી આપણે કુખળા થઈ હાલહવાલ થવાના નથી જ, અથવા તો થોડીક વારમાં જમીનપર ટૂટી પડી મરી જવાના પશુ નથી જ, એવો કાંઈ પશું ભય રાખશો નહિ. લોકોમાં એવી રીતે મનાવું આવ્યું છે કે થોડો વખત પશુ બૂખ્યા રહેવાથી માણસ મરી જાય છે; અને એવું ને મનથી માની લીધેલું હોય તો જરૂર તે માણસ બૂખ્યો રહેવાથી મરી જાય પશુ ખરો. જે માણસને ઉપવાસનું જ્ઞાન નથી, જેને તે વિશેનો કાંઈ જ ખ્યાલ નથી તેવો માણસ,

જો સાત કે દશ દિવસ ઉપવાસ કરે તો મરણ પશુ પામે. કારણ કે તેણે મનથી માની લીધું છે કે જો માણસ તેટલી લાંબી મુદત સુધી જીવ્યો રહે તો જરૂર મરણ પામે. એ ઉપરથી મનનો શરીર ઉપર કેટલો કાબુ છે ત્હનો નિશ્ચય થાય છે. આ તકે મ્હારે ત્હમને સાર મૂકાવે. કહેવું નોંધવું છે કે, જેમ મનથી ઉપકું (ખેડું) કામ થાય, તેવી જ રીતે બીજી તરેહનું સાઈ કામ પશુ મનથી કરી શકાય છે; અને જો ત્હમે મનની શક્તિ પ્રયત્ન છે એવું ખાતરીથી માનો, તો ફક્ત મનથી જ કરીને ગમે એવી ભયંકર માંદગીમાંથી સાજા થઈ શકો; અને મને સામે થવાને માટે દરેક કંઈક કાઢી, એ જ મનની બીજી શક્તિ છે.

તુકમાં, ઉપવાસથી સાજા થવું હોય તો ત્હમારે સૌથી પહેલાં ઉપવાસ સંબંધી બધી જાતની ધાર્તી અને ફીકર મનમાંથી કઢાડી નાખવી.

ઉપવાસથી શરીરમાં શું અસર થાય છે ?

ઉપવાસથી શરીરમાંની બધી મલીય અથવા ઝેરી વસ્તુઓ બહાર નીકળી જાય છે. એનો એક જાણીતો અને અજાણ્ય જોવા પુરાવો એ છે કે, ઉપવાસ દરમિયાન વારંવાર જીભ ઉપર થરો બાંધાયેલો માલમ પડે છે તથા ઉપવાસ વેળાએ મુખમાંથી દુર્ગંધ આવે છે. જીભ ખરાબ થઈ જાય છે, મોંમાંથી ખદખો નીકળે છે, અને રાત્રે ખરાબ થઈ જાય છે; એ બધું એ દેખાડે છે કે ઉપવાસની ધણીજ જરૂર હતી પાચનક્રિયા કરનારા બધા અવયવો કે જેઓ અત્યાર સુધી હોજરીમાં ગયેલા ખોરાકને પચાવવામાં જ ધ્યાન આપતા હતા અને પ્રુષ્ટિકારક તત્વોને શરીરના બધા ભાગમાં વહેંચી આપવાનું કામ કરતા હતા, તેઓ (ઉપવાસ વખતે) પોતાનું કામ ઉલટાવી નાખે છે, અથવા બીજા શબ્દોમાં

કહીએ તો ખોરાકને પાચન કરવાને બદલે, તેઓ ઝેરને બહાર કઢાડવાનું કામ કર્યા કરે છે, કે જે શરીરને તનદુસ્ત કરવાની રીત કહેવાય; અને ઉપવાસથી દરદ સાઈ થાય છે, ત્હનું મુખ્ય કારણ આજ છે.

સાધારણ સારી તનદુસ્તીવાળા માણસના મોંમાં (વાસ) ખરાબ હોવો નોંધવું નહિ, ખરાબ વાસ નીકળવા લાગે તો જાણવું કે દરદની નીશાની છે; અને જમ્હારે દરદની ઉપલી બધી નીશાનીઓ જણાય, તો પશુ ત્હમો તે ઉપર ધ્યાન આપો નહિ અથવા ખેંદરકાર રહો. તો ત્હમારે ખાતરીથી જાણવું કે, એક વખત એવો આવશે કે જમ્હારે ત્હમારે દરદ ધણી ભયંકર હાલતમાં બહાર આવશે, કે જેથી ધણુંખરું મરણ પશુ નીપજશે અથવા એવું ચાતુ (Chronic) દરદ થઈ લાગશે, કે જેમાંથી સાજા થવાનું બહુ જ મુશ્કેલ અથવા કેવળ અશક્ય થઈ પડશે. તેમાં ખાસ કરીને સાધારણ રીતે એટલે કે આજની પશ્ચિમ તરફની Allopathy નામની વૈદક વિદ્યાની ચાલુ રીતે જો ઇલાજ લીધા કર્યા તો, તે ઇલાજ સાથે થોડાંયણુ પશુ ખોરાક આપવની રીત હોવાથી, મરણ ચોકસું નીપજવાનું જ.

જમ્હારે ત્હમે દુઃખથી પીડાતા હો ત્હારે, ખોરાક લઈ ત્હમારી હેજરીને તકલીફ આપવી એ ખરેખર એક ગુન્હો જ છે. આ વાત ખોટી છે એમ પુરવાર કરવા માટે કાંઈ પશુ ડોક્ટર અથવા વિજ્ઞાનશાસ્ત્રી (Scientist) ને હું ખુલી ચેલેજ કરું છું, (એમ મેફેડન કહે છે.) જમ્હારે ત્હમે સખત દરદથી પીડાતા હો; જેવાં કે ફેફસાંનો વરમ (Pneumonia), તાવ, વગેરે વગેરે; ત્હારે ચોકસું માનજો કે ત્હમારી નાડ ત્હમારો હાથમાં જ છે; આ બધાં દરદો જાતજાતનાં

ચિન્હો છે, તેનો અભ્યાસ કરો, તેઓ જે ચેતવણી આપે છે તે શીખો, અને જેવાં તે ચિન્હો નજરે પડે કે તુરંત જ ઉપવાસની રીત ચાલુ કરો.

આ એક ઉપાયથી કરીને ઘણુંક વિકટ દરદોને ત્હમારા ઉપર ધસી આતાં ત્હમે અત્યુક્તિ શકશો, અને એ ઉપાયની સાથે સંભાળના ઉપાયો લેતા જ્યારે ખાત્રીથી ગંભીર કે, આત્મી પડતું, એ ત્હમારે માટે એક અસાધારણ બનાવ થઈ પડશે.

મ્હને યાદ છે કે મહારી છાંદગીમાં મહારા ઉપર "મ્યુમેનિયા" (ફેફસાનો સોજો) વગેરે દરદોનાં ચિન્હોએ તો ઘણીક વખતે હુમલો કર્યો હતો, પણ જેવાં તેઓ મ્હને આવતા લાગ્યા કે તુરંતજ, ચાર કે છ અઠવાડીયા સુધી ડુઝી થઈ બીજાને પડી રહેવાને બદલે, તેમ થાય તે આગમ્ય, આ ખરી રીત હું અપત્યાર કરતો, જેથી ૩ થી ૫ દિવસમાં હું તેઓનો છેડો આણી શકતો. એવીજ રીતે દરેક ગંભીર દરદોમાં પણ થઈ શકે.

જ્યારે ત્હમને લાગે કે ત્હમે થાકી ગયા છો અને ત્હમને સુસ્તી જેવું લાગે, જ્યારે ત્હમારાં કામ કરતાં અવયવો નકામા જેવાં થઈ જાય, જ્યારે ત્હમારા મુત્રાશય (kidneys) તેઓનું કાપદાસરનું કામ કરતા બંધ પડ્યા હોય એવું જણાય, અને જ્યારે ત્હમારા શરીરના કોઈ પણ ભાગ ઉપર વિકટ સોજો (inflammation) અથવા ગરમીનું બેર બહાર આવતું હોય એમ ત્હમને દેખાય, તો તેજ વખતે, ત્હમારી દરજ્જા છે કે તેઓને દાખી દેવાને પ્રયત્ન કરવો; જ્યાં સુધી તે દરદોના પાંચમાં સપડાઈ નથી ત્યાં સુધી કદી પણ ઉપર કહેલા તેમજ બીજા ઉપાય લેવાને થોભતા ના. જો ત્હમે આ સમયાંતરે ખાનખાં રાખી તે મુજબ અમલ કરશો તો ત્હમારા ઝકડરોને સંકડો રૂપીઆનું બીજા સુકવવામાંથી બચી

જશો, એટલું જ નહિ, પણ ઘણીક વેદના અને અગવડમાં જતા પણ બચી જશો, અને કદાચ ત્હમારી છાંદગીમાં કેટલાંક વર્ષોનો વધારે પણ થવા પામશે.

આ ઉપવાસના સિદ્ધાંતનું જ્ઞાન મેળવે તો તે જ્ઞાન ત્હમને હજારોબલકે લાખો રૂપીઆની રકમો કરતાં વધુ કિંમતી થઈ પડશે; કારણ કે 'પહેલું' સુખ તે જાતે નર્યાં છે.

'દરદ' એ અવયવોનાં કાર્યમાં થતી બલેલ છે. કેટલાક પ્રસંગોમાં ત્હમે એમ પણ કહી શકો કે 'દરદ' એ નબળી જીવનશક્તિ છે, અથવા તો જીવન શક્તિ (શરીરમાં છે તેવું) ઘટવાપણું છે; શરીરનાં કાર્ય કરતા સાંચાકામમાં કાંઈક બગાડ થયો છે. ત્હમારા ઉપર કોઈક જાતના કીડાઓ (germs) એ આવીને હુમલો કીધો નથી, કે જેથી દરદ થયું હોય. અથવા તો કાંઈક વિચિત્ર જાતનાં સૂક્ષ્મ જંતુઓ (microbes) ત્હમે સ્વાસ વાટે ગળી ગયા નથી. દરદ જણાયું છે એનું કારણ એ છે કે, ત્હમે તે માટે તૈયાર થયા છો અર્થાત્ તેવી હાલત ત્હમે તૈયાર કીધી છે. ઘણાખરા દાખલાઓમાં, દરદનું કારણ એ હોય છે કે, ત્હમે કુદરતના કાયદાનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે, એટલે કે કાયદાથી ઉલટા ચાલ્યા છો, અને તેની શિદ્ધા તરીકે આ દરદને ત્હમે પાત્ર થયા છો; છતાં એ એક દારૂત તરીકે જ આપ્યું છે. તે કાંઈ એક દુસ્મન નથી; અને એ દુસ્મન નથી જ, એ વાત હું ત્હમારા મન ઉપર ખાસ દસાવવા માંતું છું. તે કાંઈ શરે ભરાઈને આવતા ચોર તરીકે છુપાઈને આવતું નથી; તેમજ તે કાંઈ ત્હમને હેરાન કરવા આવતું નથી. તે ત્હમને કાયદો જ કરવા આવે છે. તે ઘણાખરા દાખલાઓમાં ત્હમારા સ્વચ્છ શરીરને સાફ કરવાને માટે જ આવે છે,

દરદ માત્ર એક જ છે અને તે સેંકડો જૂદા રસ્તાથી યદ્ય આવે છે ત્હેનાં હજારો ચિન્હો દેખાય છે. વૈદ લોકો તે ચિન્હોને તરેહવાર નામેથી ઝાણખે છે; અને તે ચિન્હોને જૂદાંજૂદાં દરદો તરીકે નામ આપવામાં આવે છે; પણ તે બધાં એક જ દરદનાં 'પરિણામ' છે, અને અવ્યાસથી અથવા વ્યવહારોપયોગી રીતથી અથવા કુદરતી ઉપયોગી જેઓ આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરવાનું રહમત્તે છે તેવો દરેક અનુભવ માને છે કે, દરદ માત્ર એક જ છે, અને તે દરદ બહારની (Foreign) ચીજોથી એટલે કે નાસાયક ચીજો શરીરના લોહીમાં જવાથી થાય છે.

શરીરના જે જે અવયવો લોહી બનાવવાનું કાર્ય કરે છે, કે જેમાં ખરી જીવનશક્તિ રહેલી છે, તેઓ, (દરદ થાય ત્હારે બાલુકા કે) પોતાની દરને બરાબર જાળવતા નથી; તેથી લોહીમાં જે કચરો ભેગો થયો છે ત્હેને સાફ કરવા તે કચરાને બહાર કઢાડવો જોઈએ. પરન્તુ જ્વરે આ કામ બળવનારા અવયવો અશક્ત થાય છે અને વિષમય પદાર્થને લોહીમાંથી બહાર કઢાડી શકતા નથી ત્હારે મુંઝવેલી પડે છે, ત્હારે ચુંચવણ ઉભી થાય છે, તે ત્હારે શરીરના અગત્યના અવયવોના કાર્યમાં ખસેસ પેદા થાય છે. જ્વરે એ અવયવો શરીરમાંથી એ ઝેરોને બહાર ધકેલી કઢાડવાને અશક્ત થાય છે, ત્હારે ત્હમારી જીંદગી ખયાવવાના ખરા ધલાજ તરીકે, તે ઝેરોને બહાર કઢાડવાને માટે અવયવોને તેઓનું હમેશનું (ખોરાક પચાવવાનું) કાર્ય કરતાં અટકાવી ઝેર દૂર કરવાના કામમાં રોકરની ત્હમને સસના કરવા માટે 'દરદ' દેખા દે છે! આ પ્રમાણે દરદ એક મદદગાર દારૂત છે!

હવે તો ૧૦ થી ૫૦ દિવસના ઉપવાસ કરવાનું (અમેરિકામાં) સાધારણ થય

પડ્યું છે; અને જેઓએ એટલા ઉપવાસો કર્યા છે તેઓ ૧ હું મળ્યો છું. લાંબામાં લાંબું ઉપવાસ મહે જે સાંભળ્યો છે તે સીસેર (ઉદ્દિવસનો) હતો. જે કે અનુભવ જેવું લાગે પણ ઉપવાસ એ જ અશક્તિ અને ખાધરાખ્યાથી દરદોને સાળાં કરવાનો ઇલાજ છે. એક ઉપવાસ કર્યા પછી, શરીર પોતાની મેળે, પોતાના ખરા (Ideal) નમુને દાર વળતવું પ્રમાણ મેળવે છે. અમેરિકાના કરોડપતિ મી. કારનેજના

૩. ૯ કરોડની સખાવતથી સ્થાપેલી વિદ્યાલયમાં ઉપવાસની તપાસ.

સાથી વધુ અગત્યની અને પુરતો ભરોસો લોકોને આવે એવી વાત તો, " કારનેજ ઈન્સ્ટિટ્યુશન" (Nutrition Laboratory of the Carnegie Institution of Washington) કે જ્યાં ઉપવાસની તપાસ પુરતી જોગવાઈ સાથે અને મોટા પાયા ઉપર " સાયન્ડ્રીક " રીતે કેટલોક વખત થયાં ચાલુ થય છે, ત્હેમાં કરવામાં આવેલા અખતરાઓ છે. વાંચનારને ખબર હશે કે, મી. કારનેજએ ' વિદ્યા ' ("સાયન્સ") ની શોધખોળો માટે ઉપલું મહાન ખાતું સ્થાપવાને લગભગ નવ કરોડ જેટલા રૂપિયા આપ્યા છે. તે ખાતાનો વડો પ્રોફેસર ફ્રાન્સીસ ડી બેનીડિક્ટ (Frances D Benedict) છે, કે જે બહુ આગળ વધેલો અને ઉમંગી " સાયન્ડ્રીક" છે. એ પ્રોફેસરે એક એવો સંચો અથવા કહો કે એક ઝોરડો બનાવ્યો છે, કે જેની અંદર કોઇ પણ માણસ દાખલ થાય તો ત્હેના શરીરના બધા અવયવોનાં કાર્યોની હીઠચાલોની નોંધ લેવાય છે; દમ કેમ ચાલે છે, લોહી કેમ ફરે છે, તેમજ દરેક અવયવ કેમ કાર્ય કરે છે ત્હેની બારીકમાં બારીક નોંધ તે સંચો સંપૂર્ણ રીતે રાખે છે.

ખુદ આ સંસ્થાના કેટલાક અધ્યાપીઓ ઉપર જ આ ઉપવાસના અખતરા કર્યા છે,

એટલું જ નહિ પણ કેટલાક ખીજા બહુ રના માણસો ઉપર પણ તે અખતરા કરીને તે પ્રોફેસરે એવું નક્કી કર્યું છે કે, કોઈ પણ સાધારણ માણસ, એથી સાત દિવસ ખીલકુલ ખોરાકવિના માત્ર પાણી ઉપર રહી શકે, અને તેથી તહેને કોઈ પણ એવો નુકસાની કે ધમ્મ થતી નથી. કરતાં તે માણસ દરેક દિવસે રતલ વજન ખુએ છે. પણ ઉપવાસ બાંગતાં એટલે કે પાછો ખોરાક લેવાનું શરૂ કરી પછી, ખોયેલા વજનથી ખમણું વજન તે મેળવે છે અને (પ્રો. બેનીડીક્ટ કહે છે કે) વજન પાછું મેળવવાનું કાંઈ ઘણીજ ઝડપથી થાય છે.

સાત દિવસના ઉપવાસનું પરિણામ.

સાત દિવસના ઉપવાસથી એવું પુરવાર છે કે, ૮૧ (gramines) ગ્રામ નાઇટ્રોજન (nitrogen) તપસ્વીના શરીરમાંથી ઓછું થયું, કે જે પાછું ૧૨ દિવસની અંદર મેળવાયું. અને એવી બે તપસ્યા પછી એકંદર ૫૪ ગ્રામ નાઇટ્રોજનનો જથ્થો તહેના શરીરમાં વધે છે.

આ પ્રમાણે ઉપવાસ — તપસ્યા — બાહ્ય તપ ના લાભ અગણીત છે, — કહો કે શરીરનો સચો સાફ કરવાને મટે અને તહેને શક્તિ આપવાને માટે બાહ્ય તપ ખાસ જરૂરનો — જેના વગર ચક્રાવી લેવાનું ન બની શકે એવો — છે.

આપણે પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનોના અભિપ્રાયો માં જોઈ ગયા કે આ ‘ બાહ્ય તપ ’ થી શરીર માત્ર જ આરોગ્ય મેળવે છે એમ નથી પરંતુ મનને પણ શાન્તિ મળે છે. વળી બાહ્ય વસ્તુઓ તરફની લોહીપતા ઉપર જ્યે મેળવવાનો સ્વભાવ પડે છે એ એક અકથ્ય લાભ છે.

પરંતુ, ઉપવાસ બાહ્ય થોડું જ ખાવાની, ઘણું જ સાદો ખોરાક ખાવાની અને તનદુરસ્તીના સામાન્ય નિયમો ચોક્કસાધથી પાળવાની કાળજી રાખવી જોઈએ, એ ભૂલવાં જેવું નથી.

બાહ્ય તપની બાબતમાં જેઓ એક યા ખીજા છેલ્લી જીવવાળી માન્યતાઓ ધરાવે છે તેવા આજકાલના જૈનો માટે શ્રી મુનિચંદ્ર સુરિના આ નીચેના શબ્દો ઘણા ઉપદેશી છે:—

કાયો ન કેવલમયં પરિતાપનીયો ।

મિષ્ટૈ રસૈર્વહુવિધૈર્ન ચ લાલનીયઃ ॥

ચિત્તેન્દ્રિયાણિ ન ચરન્તિ યથોત્પથેન ।

વચ્ચાણિ યેન ચ તદાચરિતં જિનાનામ્ ॥

એટલે કે—આ શરીરને કેવળ પરિતાપજ ઉપજે એવો તપ ન કરવો, તેમજ ખીજા બાજુએ મધુર વિવિધ પ્રકારના રસ વડે તહેનું લાલન ન કરવું (અર્થાત્ ધન્દ્રિયેને કટાક્ષી નહિ.) (તહેને શું કરવું ? તો કહે છે કે—) ચિત્ત અને ધન્દ્રિયો જેનાથી ઉન્માદે ન થાલે અને વશ થાય એવું જિનપરમાત્માએ આચરેલું ‘ તપ ’ છે.

ઉપવાસ અને આરામનું સહસ્ય.

અમેરીકામાં પ્રગટ થતા “ ધી એનર્લ્સ ઓફ સાઇકિકલ સાયન્સ ” નામના એક માનસશાસ્ત્રને લગતા પત્રમાં ૬ વર્ષ ઉપર એક જાણવાનેગ લેખ બહાર પડ્યો હતો, કે જે “ વરાળ યંત્રની માફક મનુષ્ય શરીર પણ ખોરાકમાંથી શક્તિ મેળવે છે ” એવી લાંબા વખતથી ચાલી આવતી માન્યતાને ખોટી પાડે છે. તે લેખનું તારણ નીચે આપવામાં આવ્યું છે:—

જો ખોરાકમાંથી શક્તિ મળતી હોત તો ગયેલી શક્તિ પાછી મેળવવાને માટે

કસરતશાળામાં નહિ, પણ ભોજનશાળામાં આપણે પહેલાં જાત, કે જેથી ઘણા ખોરાક પેટમાં જવાથી વધારે તાકાદ આવત, પણ તેમ તો થતું જોવામાં આવતું નથી. આપણે જ્યારે ચાકમાપાક્યા હોઈએ છીએ ત્યારે ભોજનગૃહમાં નહિ પણ શયનગૃહમાં જઈએ છીએ, કે જેથી શક્તિઓ પાછી મેળવી શકીએ. આપણે ગમે તેટલો ખોરાક લીધો હોય અથવા ગમે તેટલી મહેનતે તથા કસરત વડે ખોરાક પચાવવાને પ્રયત્ન કર્યો હોય તો પણ, એવો એકવખત જરૂર આવે જ છે કે જ્યારે આપણે આરામ લેવો જ જોઈએ એટલે ઉંઘવું જોઈએ અથવા તો મરવું જ જોઈએ.

આપણે દરેક જાણીએ છીએ કે દિવસની મહેનત પછી ચાકમાપાક્યાં આવીને ખાવા ખેંસવું તે વૈલક સાત્ત્વ વિરૂદ્ધ છે; અને સાદી આનંદી કસરત એવે વખતે ઉદ્વેગ ફાટી કાઢે છે. મતલબ કે શક્તિ પ્રાપ્ત કરવાને માટે ખોરાક લેવો જરૂર નથી, પણ જ્યારે જ્યારે શક્તિની જરૂર હોય ત્યારે ત્યારે આરામ, અને ઉંઘની દરકાર કરવી જોઈએ. મનુષ્યશરીર અને વરાળયંત્રમાં આજ તથાવત છે. મનુષ્ય શરીર પાતાની મેળે ધસારાનો ખાડો પુરે છે, જ્યારે વરાળયંત્ર તેમ કરી શકતું નથી.

એક માણસને ઉપવાસ કરાવીએ ત્યારે તે જેવી તંદુરસ્તીમાં હોય છે તેથી વધારે તંદુરસ્ત અને વધારે શક્તિવાળો, ૧૮-૨૦ કે ૩૦ ઉપવાસ પછી, તે થાય છે. ઘણાને આ વાત હસવા જેવી લાગશે. પણ મ્હેં (ઉપર કહેલા અમેરીકન પત્રના અધિપતિએ) પ્રયોગો કરીને જોયું છે કે, કેટલાક માણસો પહેલાં ઉપવાસે નીસરણી પર ચડવાને શક્તિવાન નથી હોતા

પણ ત્રીશમે ઉપવાસે દિવસના પાંચ માઈલ પ્રમાણે ચાલી શકે છે. આથી જણાય છે કે શક્તિ રોજ લેવાના ખોરાકમાંથી મળે છે એવી માન્યતા ભૂલભરેલી છે. ખોરાકનું કારણ એટલું જ છે કે શરીરને આખા દિવસમાં ઊંઘના પુરા પાડવો, એટલે કે કસરતથી લાગેલા સ્નાયુઓને ટટાર કરવા. કાંઈ પણ જાતનો ખોરાક કંદી પણ શરીરને ઉજ્જ્વળતા અથવા શક્તિ આપી શકતોજ નથી એ ઉજ્જ્વળતા અને શક્તિ તદ્દન જુદીજ રીતે મળે છે. શારીરિક સાત્ત્વના અભ્યાસીઓ જ્યારેના દેખાવોથી ભૂલ ભરેલી માન્યતામાં પડેલા છે. ઉજ્જ્વળતા અને શક્તિ; ખવાતા ખોરાકમાંથી નહિ. પણ ઉંઘ અને આનામમાંથી આવે છે. ઉંઘના કલા કે માં મનુષ્યશરીર મદ્દજુ કરવાની રીતિ (Receptive Attitude) માં હોય છે અને તેનાં સંચાઓ એટલે કે સ્નાયુઓ વગેરે, સર્વવ્યાપક શક્તિ (All Pervading Cosmic Energy) વડે ભરાઈ જાય છે. આ શક્તિમાં આ શક્તિની અંદર આપણે રહીએ છીએ ફરીએ ફરીએ છીએ અને જીવીએ છીએ. આ શક્તિ ઉંઘમાં જ્યારે આપણું શરીર માહક ગ્રણ ધારણ કરે છે ત્યારે તેમાં દાખલ થાય છે. અને તેથી જ સ્વદારમાં આપણે જગીએ છીએ ત્યારે આપણામાં નવું ચૈતન્ય આવ્યું હોય એમ આપણને લાગે છે.

ખોરાકથી અગ્નિ પણ ઉત્પન્ન થતી નથી. તે ગરમી પણ ચૈતન્યનીજ છે. મગદાની અંદર ગમે તેટલો ખોરાક નાખવામાં આવે તો પણ તેમાં ઉજ્જ્વળતા લાવી શકાય નહિ. તંદુરસ્ત રીતિને માટે જેટલી ઉજ્જ્વળતા જોઈએ એટલી ઉજ્જ્વળતા ન હોવાની ફરીઆદ જે સોડા ઘણાં વર્ષો થયાં કરતાં હોય છે તે મોડો એ ઉપવાસ કરે છે તો

જોઈતી ઉચ્ચતા હોય તે આવી મળે છે શરીર તે શક્તિ ઉત્પન્ન કરવાનું યંત્ર નથી પણ શક્તિને એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ લઈ જવાનું કામ કરનાર યંત્ર છે તે યંત્ર ઉંધ અને આરામના સ્થાનમાં શક્તિ મેળવે છે અને આ સ્થાનમાં તે શક્તિ ખુટાડે છે.

ઉપવાસ અને લાંઘણ એ તદ્દન એક બીજાની વિરુદ્ધની રિયનિઓ છે. દાખલા તરીકે કુદરતના કાયદા વિરુદ્ધ આચવાથી જોઈના શરીરમાં બીજાનો થયો છે. એવો એક માણસ ઉપવાસ કરવા લાગે છે, તે માત્ર પાણી પીને જ ચલે છે. હોના મગજશક્તિના અવધેશ દ્વેશ ગતિમાન રહેતા હોવાથી શરીરની અંદરનો સ્વયં કચરો થોડા દિવસમાં નીકળી જાય છે. જેમ જેમ કચરો નીકળતો જાય છે તેમ તેમ હોની નાટી અને ઉચ્ચતા બરાબર રિયનિઓ આવી જાય છે, અને હોનો આસ મુગધીદાર બને છે, હોને તનદુરસ્ત બૂખ લાગવા માંડે છે; અને એ બૂખજ ખરી બૂખ સમજાતી.

ખરી તે માણસ આરને આરતે ખોરાક લેવો શરૂ કરે છે અને તે ખોરાક તે જરૂરી શકે છે. તેથી હોનું મગજ દરદ નાખુદ થાય છે. જ્યારે ઉપવાસ શરૂ કર્યા ત્યારે હોનું જે બળ હતું તે, કરનાં દમખાં હોનામાં પડ્યું બળ આવેલું હોને લાગે છે. આમ યત્ન કરી એ છે કે હોનાં યત્રો મગજની તનદુરસ્ત થવાથી પહેલાં કરનાં વધુ શક્તિ તે યત્રોદાર કામ કરી શકે છે.

ઉપવાસ એ એક સાયેન્સીય (Scientific) યોજના છે કે જે વડે રાગીય રનાય અને કચરો શરીરમાંથી દુર કરાય છે. ઉપવાસનું પરિણામ દ્વેશ લાગણી દોષ છે. લાંઘણ અથવા બૂખમરો એ તે રિયનિમાં નામ છે કે જે રિયનિનાં રનાયને

જોઈતું પોષણ મળતું ન હોય. લાંઘણ અથવા બૂખમરનું પરિણામ દ્વેશ લગતર આવે છે. ઉપવાસનો છેડો ત્યારે આવે છે, કે જ્યારે કુદરતી બૂખ ઉત્પન્ન થાય છે; અને લાંઘણની શરૂઆત ત્યારે થાય છે, કે જ્યારે કુદરતી બૂખ ખોરાક માગે છે. ઉપવાસનું પરિણામ શક્તિની પુનઃ પ્રાપ્તિમાં આવે છે, જ્યારે બૂખમરનું પરિણામ મોહમાં આવે છે. એકની શરૂઆત આગળ બીજાનો છેડો છે !

ડૉ. ડેવી (Dr. Dewey) સુંદર શબ્દોમાં કહે છે કે " જોમાર આંદમીના પેટમાંથી ખોરાક લઈ લેવો; એટલે તો જોમારને નહિ પણ દરદને બૂખે મારનારા ગણાશે." ઉપવાસની શીલમુશી અને ઉપવાસના સામગ્ર્યનું એકંદર રહસ્ય આ યોગ શબ્દોમાં સમાવી લીધું છે.

જોમારનું બળ જતું ન રહે એટલા માટે એને કાંઈ નહિ ને કાંઈ ખવરાવ્યાં જ કર્યું એવી જે માન્યતા આજે ચાલે છે તે જેની બૂખમરોલી છે ને આ ઉપરથી રહેલાઈથી રદમજ શકાયો.

શરીર છે તે શક્તિને એક જગ્યાથી બીજી જગ્યાએ લઈ જનાર યંત્ર માત્ર છે, તે શક્તિ આ શરીર દ્વારા દેખા દે છે. જીવનશક્તિ એ અદ્ભુતપ્રકારની શક્તિ છે; શરીરની

માટે સ્થપાયલી સંસ્થાઓ, ઇત્યાદિ તરફ માનની દૃષ્ટિ ધરાવવી અને સામાન્યતઃ ગુણીજનો પ્રત્યે નમ્રતા દાખવવી એ 'વિનય તપ' છે. જ્યાં ગુણ-દોષ-સહમજ્જવાની શક્તિ અર્થાત્ 'વિવેકબુદ્ધિ' (discrimination) નથી, ત્યાં 'વિનય તપ' નું અસ્તીત્વ નથી. જ્યાં ગુણ-દોષ-સહમજ્જવાની શક્તિ હોય છે તે ગુણી પ્રત્યે નમ્રતા કે વિનય બતાવવાની ઇચ્છા ઉત્પન્ન થાય છે, અને એવા વિનયથી તે મનુષ્યનું હૃદય પોતામાં બીજાના સહ-ગુણોનું આકર્ષણ કરવાને લાયક બને છે.

(૩) ઉપર જે ધર્મ, ધર્મગુરુ, ધર્મ-પ્રચારક, ધર્મરક્ષક, ધાર્મિક સંસ્થાઓ વગેરેનો વિનય કરવાનું કહેવામાં આવ્યું તે સર્વની તરફ વિનય બતાવવો નહિ અટકતાં, તેથી આગળ વધી યથાશક્તિ તહેમની સેવા કરવી અર્થાત્ તહેમને ઉપયોગી થવું એ 'વૈયાપ્ત્ય તપ' કહેવાય છે.

(૪) પથાતાપ, વિનય અને સેવાતત્પરતા એ ત્રણ ગુણો ધરાવતા માણસનું મગજ તેમજ હૃદય એટલું નિર્મળ થવાપામે છે કે, તેને જ્ઞાન મેળવતાં મુશ્કેલી પડતી નથી. તેથી ચોથે નંબરે 'સ્વાધ્યાય તપ' અથવા જ્ઞાનાભ્યાસને મૂકવામાં આવેલ છે. જ્ઞાન મેળવવું-અભ્યાસ કરવો-એ ફરજિયાત તપ છે તે બૂલવું જોઈતું નથી. અને તેને માટે પાંચ પગથીઆં મુસવવામાં આવ્યા છે:-

- (૧) 'વાચના' એટલે શિક્ષક અથવા ગુરુ પાસેથી અમુક પાઠ લેવો, ધારવો, અથવા ગુરુનો ભેગ નહોય તો પોતાની મેળે પુસ્તકનો અમુક ભાગ વાંચી જવો. (૨) 'પૃચ્છના' એટલે તેટલા ભાગમાં જ્યાંથી મુશ્કેલીઓ કે સંશયો ગુરુને કે કોઈ અનુભવીને પૂછી લેવા. (૩) 'પરાવર્તના' એટલે શિષ્યો ભાગ ફરીથી યાદ કરી જવો. (૪) 'અનુપ્રેક્ષા

એટલે અભ્યાસ કરાવતા વિષય પર ઉંડું મનન કરવું. (૫) 'ધર્મકથા' એટલે મેળવેલું જ્ઞાન બીજાઓને કહેવું, સહમજ્જવું. વ્યાખ્યાન, વાતચીત, અંશરચના તથા જ્ઞાન ચર્ચા ઇત્યાદિ દ્વારા બીજાઓને જ્ઞાન આપવાનો નિયમ કરવાથી પોતાનું જ્ઞાન વધે છે અને કુદરતી ઓમાં જ્ઞાનપ્રચાર થાય છે, જેથી પોતાનાં જ્ઞાનાન્તરાથી કર્મ ઓછાં થઈ વિશેષ પ્રમાણમાં જ્ઞાન મેળવવાની લાપકાત આવે છે.

જ્ઞાનની બાબતમાં ફરી ફરીને-જેરજોરથી કહેવાની જરૂર છે કે, જ્ઞાન અમુક પુસ્તકોમાંથી કે અમુક પુરો પાસેથી મળે તેજ અલ્પ કરવું એવું શિષ્યવનારાની સામ્યતા કદિ કરતા નહિ. તેમજ અમુક લોકપ્રિય થઈ પડેલા 'સિદ્ધાન્ત'થી વિરુદ્ધ વિચાર ધરાવતા 'સિદ્ધાન્ત'ની દલીલ સાંભળવા કદી આનાકાની કરતા નહિ. મન મોઢાડું રાખો, આંખો ખુલ્લી રાખો, આખા જગતમાં તદુમારા માની લીધેલા કુવામાં જાળ કરતાં વધારે સાચું જળ કોઈ જગ્યાએ ન જ સંભવે એવી ઘેલ-છાને છોડીને એકચાર બહાર ફરી જુદા જુદા ફીલસુફોના સહવાસમાં આવો કે એમના સિદ્ધાંતો વાંચો, ભાષાજ્ઞાન મેળવો, ન્યાયશાસ્ત્ર શિખો અને પછી એ બેની મદદથી દુનિયાનું પ્રાચિન અને અર્વાચિન જેટલું જ્ઞાન મેળવી શકાય એટલું મેળવો.

(૫) ઉપર કહેલી સઘળી જાતના તપ કરતાં 'ધ્યાન તપ' વધારે સમર્થ છે. સંસારીક વિજ્ય માટે તેમજ આત્મિક મુક્તિ માટે-અને કામમાં-આ એક તિક્ષ્ણ ઓળખ છે. ચિત્તની એકાગ્રતા અથવા ધ્યાન વડે સઘળી શક્તિઓ એકજ વિષય ઉપર એક સાથે ઉપયોગમાં આવે છે, અને તેથી ઇચ્છિત

તોયે પ્રાપ્ત કરવામાં બહુ સરળતા થાય એ સ્વાભાવિક છે. અસાધારણ વિજયેને વરલો મહાન નેપોલિયન લશ્કરની તોપોના મારા વચ્ચે રાજ્યની કન્યાશાળાઓ માટે ધારાએ પડતો, એટલી હદ સુધી તે એકાગ્રતા રાખી શકતો. વળી લાગલોગટ કેટલાક દિવસો અને રાત્રીઓ સુધી ધણું કામ હોવાથી સુવાંટ ટાઇમ તે લગાડના તોફાન વચ્ચે ૧૦ કે ૧૫ કે ૨૦ મીનીટ સુધી ધ્રુષ્ટા મુજબજ લઈ શકતો! આવા માણસો વિજયને મૂકીમાં બાંધી રાખે એમાં શું આશ્ચર્ય? શુભાવેલી ચિંતશાન્તિ પૂરેથી મેળવવાના કામ માટે, વ્યાપાર કે પરમાર્થના કામમાં આવતી શુચવડોનાં વ્યવહાર નિરાકરણ કે તોડ મારે, વસ્તુસ્વરૂપ ઓળખવા માટે; અને શ્રેક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિ માટે પણ 'ધ્યાન'ની ઉપયોગિતા અનિવાર્ય છે. શાસ્ત્રકારો વાંચી કહે છે કે:—

મિજરાકરણે વાહ્યાચ્છેદ્યામભ્યન્તરં તપઃ ।

તજાપ્યેકાતપન્ત્રત્વં, ધ્યાનસ્ય મુનયોઃ જગુઃ ॥૧॥

“નિર્જરા કરવામાં (કર્મને નિર્જરવાના કામમાં) બાહ્ય તપ કરતાં આભ્યન્તર તપ શ્રેષ્ઠ છે; અને તેમાં પણ 'ધ્યાન તપ'નું તો એક છત્રપણું છે; તે તપ 'ચક્રવર્તી' છે, એમ મુનિઓ કહે છે.” (કારણ કે:—)

અન્તર્મુહર્ત્તમાત્રં ચેદકામચિત્તતાન્વિતમ્ ।

તપ્ધ્યાન ચિરકાલીનાં, કર્મણાં હયકારણમ્ ॥

“અન્તર્મુહર્ત્ત માત્ર જે એકાગ્ર ચિંતપણું તે 'ધ્યાન' કહેવાય છે; એવું ધ્યાન ધણા કાળનાં બાંધેલાં કર્મોનો ક્ષય કરવામાં કારણુભૂત છે.”

જદ્વિચિંતચિંતમિધનમણલો યવવળ સદિહઓ દુઃખ ઢહહ ।

તદ્વદ્ધિમિધનમિમં લણેણ જ્ઞાણાણલો ઢહહ ॥

“જેમ ચિરકાળનાં એકાં કરેલાં કાષ્ટોને પવનની સાથે રહેલો ચૂમિ તરકાળ બાળી

નાખે છે, તેમ અનન્ત કર્મ રૂપી ઈધાનને એક ક્ષણમાત્રમાંજ 'ધ્યાન' રૂપી અગ્નિ બાળી નાખે છે.”

જાતે સ્થિતિ સેલ્લ્યન્તિ, યાવન્તઃકેડાપિ માનવાઃ હાલનાં જીવો તે સર્વેડાપિ શુભાશયા : ॥ તંત્રજે કોઈ મનુષ્યો સિદ્ધ થયા છે, સિદ્ધ થાય છે અને હવે પછી સિદ્ધ થશે તે સર્વે 'શુભ આશયવાળા ધ્યાન' તપ વડેજ સિદ્ધપણું પામે છે એમ બાણુવું.”

ધ્યાનના બેદ, રસ્તા વગેરે સંબંધમાં ધણું ધણું બાણુવા અને શિખવા જેવું છે, પણ તે સર્વનો આ એક લેખમાં સંભાવેશ કરી શકાય નહિ. 'ધ્યાન'ના સિદ્ધાંત ઉપર પાશ્ચિમાત્યોએ દરદો મટાડવાનું, કુટેવો સુધારવાનું, એક સ્થળે બેસી દુરથી સંદેશ મેળવવાનું ઇત્યાદિ અદ્ભૂત ઉપયોગી કાર્યો સાધ્યાં છે, અને આપ વિચારકોએ એજ ધ્યાનબળ વડે મુક્તિમાર્ગ સાધ્યો છે. એવું આ અદ્ભૂત શાસ્ત્ર શુદ્ધિશાળાઓએ-ખાસ કરીને ધર્મ શુરેઓએ-લક્ષપૂર્વક અને ક્રમસર શિખવા જેવું છે.

(૧) ધ્યાનથી આગળ વધતી એક રિથિતિ 'કાયોત્સર્ગ'ની છે. એમાં કાયને-સ્થુલ દેહને તદ્દન મુકદાલ બનાવી- 'વોસીરાવી' સક્ષમ દેહો સાથે ઉચ્ચ પ્રદેશોમાં આત્માને લઈ જવાનું હોય છે. એ વખતે શરીર બળી જાય, છેદાઇ જાય તો પણ તેનું ભાન ન રહે; કારણકે જે 'મન'ને ભાન હોય છે, તે મન અથવા માનસિક શરિર આત્માની સાથે ઉચ્ચ પ્રદેશોમાં ઉપડી ગયું હોય છે. આને કોઈ 'સમાધિ' પણ કહે છે. આ વિષય એટલો ઉંડો છે, કે એમાં માત્ર વાંચન કે તકે કામ કરી શકે નહિ; એ 'અનુભવ'નો વિષય છે; માટે એટલી યોગ્યતા વગરના મદારો નેવા પામરે આ બાબતમાં માનજી ભળવું નેહએછે. અપૂર્ણ

ત્યાગનું નવું સ્વરૂપ અથવા

હવે આપણને કઈ જાતના

ત્યાગની જરૂર છે ?

સ્વાર્થનું સ્વરૂપ.

સ્વાર્થ એ એવી મોટી વસ્તુ છે કે સારા સારા માણસોને પણ તે બહુજ નીચે ઊતારી દે છે અને ઘણી બાબતોમાં બહુ પછાત રાખી દે છે. જગતમાં કેમપણુ મુન્હો એવો નથી કે જે સ્વાર્થમાં અંધ બનેલા મનુષ્યથી ન થાય ખેંધી જાતની વાસતાઓ મહિન પ્રકારના સ્વાર્થમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. ખોટી ખોટી આશા તૃષ્ણાઓને આધારે દોડાવનાર સ્વાર્થ છે, સંકલ્પ વિકલ્પોના તરંગો ઉપર નચાવનાર સ્વાર્થ છે, બુદ્ધિને ઉધે રસ્તે દોરી જનાર સ્વાર્થ છે, અને મનુષ્યના આત્માને કેદમાં નાખાવનાર સ્વાર્થ છે, એટલુંજ નહિ પણ સ્વાર્થને લીધેજ બધી જાતનાં પાપ થાય છે અને પાપને લીધેજ જન્મ મરણ થયા કરે છે. માટે યાદ રાખજો કે જન્મ મરણના ચક્રમાં નાખનાર પણ સ્વાર્થ છે. આવા મજબૂત સ્વાર્થની ઉપર જે અંકુશ રાખી શકાય અને એવા પ્રયત્ન તથા સૂક્ષ્મ સ્વાર્થને જે કાણમાં રાખી શકાય તો એનુંજ નામ સાચો ત્યાગ છે, કારણકે જે માત્ર શક્ત એક સ્વાર્થજ કળમમાં આવી જાય તો બીજા અનેક બાબતો કાણમાં આવી જાય છે, માટે સ્વાર્થ નાશલુ વ્રતગમ્ય સ્વાર્થનો નાશ કરવો એનુંજ નામ વૈરાગ્ય. એ સૂત્ર હમેશાં યાદ રાખવા જેવું છે, અને તેમાં પણ હાલના જમાનામાં તો એજ જાતનો ત્યાગ આપણને કામનો છે, માટે હવે આપણે સ્વાર્થ ત્યાગ કરતાં શીખવું જોઈએ.

ત્યાગનો અર્થ અને ત્યાગનો હેતુ:

યાદ રાખજો કે લાગણીઓને મારી નાખવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, દેહનો નાશ કરવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, બુદ્ધિને બાળી નાખવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, સદ્ગુણોને કુલિતા અટકાવી નાખવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, હૃદયગીતી મીઠાશ પુનઃથી લેવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, જીવનને શુદ્ધ બનાવવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, બીજાઓને ગ્લાનિ ઉપજાવે તેવા બની જવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, જીવનને કષ્ટ આપવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, સ્નેહના અગ્નિને યુગ્મી નાખવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, જ્ઞાનના પ્રકાશનું રૂઢિણું કરી નાખવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, પોતાના દુઃખી ભાઈઓની મદદમાંથી ખસી જવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, જગતની આગળ વધતી ઉન્નતિને અટકાવવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, ઉત્તમતા છોડી દેખેજ જંગલી બની જવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, ચાલતા જમાનાને પાંચદશ હજાર વરસ પાછળના જમાનામાં ધસડી જવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, અને માણસોને ઝાડ જેવા કે પથ્થર જેવા લાગણી વિનાના જડ બનાવી દેવાને માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, પણ યાદ રાખજો કે પાપને બાળી નાખવા માટે અને પુણ્યને મેળવવા માટે ત્યાગ છે. એટલે જેમ અને તેમ પુણ્ય મેળવવાની વધારેમાં વધારે તક હાથમાં આવી શકે એવી જાતના ત્યાગની હવે આપણને જરૂર છે.

ત્યાગ શા માટે હોવો જોઈએ ?

જગતના દરેક ધર્મવાળાઓએ તથા દરેક મહાત્માઓએ ત્યાગના વખાણુ કરેલાં છે અને ત્યાગની ઇચ્છા રાખેલી છે, એનું કારણ શું? માણસમાંથી પથ્થર બનવા માટે તેઓએ ત્યાગની ઇચ્છા રાખી હશે? નહિ, દટી પણ નહિ, પણ પાપને બાળી નાખવા માટે અને

પુણ્ય વધારવા માટે તેઓ ત્યાગની ઇચ્છા રાખતા હતાં, કારણકે જ્યારે પોતાના અંગત નાનકડા સ્વાર્થનો ત્યાગ થાય, ત્યારે અનેક જાતનાં પાપોમાંથી બચી શકાય છે. જેમકે ખાવા-પીવાનાં પાપ, પહેરવા ઓઢવાનાં પાપ, સુવ્રતોમાં પાપ, અવિદ્યા રૂપી વિપયો ભોગવવાનાં પાપ, અને ઇશ્વરી સગાઈ તોડી નાંખવાનાં પાપ વગેરે ઘણી જાતનાં પાપમાંથી બહુજ સહેલાઈથી બચી શકાય, તેમાટે દેહલીક જાતના ત્યાગ કરવાના હોયછે, પણ પાપ તજવું એટલુંજ કાંઈ ત્યાગનું કારણ નથી, પણ પુણ્ય મેળવવું એ ત્યાગનો હેતુ છે, અને એ પાપી આગળ જતાં પોતાના અસહ સ્વરૂપ સુધી પહોંચવું એ ત્યાગનું તરત્ત છે, પણ એટલે સુધી પહોંચવું એ બહુ દુરની વાત છે અને તે તો કાંઈ મહાભાગ્યશાળીઓથીજ બની શકે છે, પણ પાપ તજવાં અને પુણ્ય મેળવવાં એ તો બહુજ સાદી અને બહુજ સહેલાઈથી બની શકે તેવી વાત છે. કારણકે ત્યાગ એ એટલી બધી મોટી વસ્તુ છે કે પાપનો નાશ એ તો તેની આગળ સ્વાભાવિક રીતેજ થઈ જાય છે અને પુણ્ય તો ત્યાગના પગમાં આવીને લોટે છે. આવું અજબજેવું ત્યાગની અંદર બળ રહેલું છે અને એવો મહાન ત્યાગ ફક્ત પોતાના થોડાક નજીવા સ્વાર્થ તજવાથીજ થઈ શકે છે, માટે હાલના વખતમાં સ્વાર્થનો ત્યાગ એજ જાતના ત્યાગની આપણને ખાસ જરૂર છે, માટે હવે તો આપણે સમયને અનુસરતો અને ઘણા લોકોથી પાળી શકાય તેવો ત્યાગ કરતાં શીખવું જોઈએ.

નંવા જમાનાનો નંવો ત્યાગ.

બૌદ્ધના વખતમાં મહાત્મા બુદ્ધ, જેવો ત્યાગ પાળી શક્યો, તેવો ત્યાગ પાળવાનો હાલનો સમય નથી. કારણકે એ વખતે વનસ્પતિમાં જેટલાં ફળપ્રલો થતાં તેટલાં ફળપ્રલ આજે થતાં નથી. એ વખતે જંગલ ખાતાના

કાપદાઓ નહોતા, એ વખતે જમીનની માલિકી માટે સાધુએ ને અધ્યા કરવા પડે તેવો વખત નહોતો, એ વખતે ત્યાગીઓની તરફ લોકોની જે પુન્યબુદ્ધિ હતી તેવી પૂન્યબુદ્ધિ આજેનાં વખતમાં નથી, એ વખતે ત્યાગ માટે જે જાતનાં કષ્ટો મળતું હતું, તેવું શિક્ષણ હાલનાં વખતમાં નથી, એ વખતે લોકોની તંદુરસ્તી જેવી સારી હતી તેવી હાલના વખતમાં લોકોની તંદુરસ્તી સારી નથી, એ વખતે માણસો જેટલી તિતિક્ષા સહન કરી શકતા તેવી તિતિક્ષા હાલના લોકો સહન કરી શકે તેમ નથી, એ વખતે ત્યાગીઓ ઉપર રામ્ભાઓ જેવો પ્રેમભાવ હતો તેવો પ્રેમભાવ આજે નથી. એ વખતે ધર્મને માટે જે જીવતી લાગણી હતી તેવી જીવતી લાગણી આજે નથી, પણ આજે તો ધર્મને માટે માત્ર સાપ ગયા ને લીસોટા રહ્યા તેના જેવી લાગણી છે ન તેના જેવી સ્થિતિ છે. બૌદ્ધના વખતમાં જેવું ત્યાગને માટે વાતાવરણ હતું તેવું વાતાવરણ આજે નથી. બૌદ્ધના બિશુકોને તેઓના ત્યાગ વખતે લોકો તરફથી જેવી મદદ મળતી હતી, તેવી મદદ આજના વખતમાં તેવા ત્યાગીઓને મળી શકે તેમ નથી અને બુદ્ધના વખતમાં ત્યાગના જેવા સખત નિયમો હતા તેવા સખત નિયમો હાલના જમાનામાં કાંઈ પણ માણસથી પાળી શકાય તેમ નથી. મહાત્મા મહાવીર સ્વામિનો ત્યાગ પણ હાલના વખતમાં આપણને કામ લાગે તેમ નથી, “તારા ડાખા ગાલ ઉપર તમારો મારે તેની આગળ તારો જમણો ગાલ પણ ધર. જે તારી પિછોડી લઈ જાય તેને તારો અંગરખો પણ આપી દે, અને જે ગાંઠ વેડે પકડી જાય તેની સાથે એક ગાંઠને બદલે બે ગાંઠ આપ્યો જ,” એવો જીસસ ક્રીષ્ટનો ત્યાગ પણ હાલના લોકો પાળી શકે તેમ નથી. મહાત્મા શંકરા

આપનો ત્યાગ અને વ્રહ્મ સત્ય જગન્મિથ્યા એ સિદ્ધાંત પ્રમાણેની વર્તણૂક હાલના પદ-
ચરિત્રાનના સમયમાં કામ લાગે તેમ નથી.
અને એવીજ રીતે બીજા અનેક અર્થોમાં
મહાત્માઓના ત્યાગની રીતિઓ
વખતમાં બધા રૂપમાં આપણને
થઈ શકે તેમ નથી. કારણકે સમય બદ-
લાઈ ગયો છે. રાજ્ય બદલાઈ ગયાં છે,
ધર્મના વિચારોમાં ફેરફાર થઈ ગયો છે
અને લોકોનાં શરીર અતિશય નાણુક બની
ગયાં છે, એટલે વસ્ત્ર વિના ચલાવી લેવું,
અન્ન વિના ચલાવી લેવું, પાણી વિના
ચલાવી લેવું, સોખત વિના ચલાવી લેવું,
ઘર વિના ચલાવી લેવું, “બિછાના વિના
ચલાવી લેવું, મુસાફરી વિના ચલાવી લેવું,
અને ખૂબ તો બિલાથી ચલાવી લેવું” એવા
નિયમો આજના જમાનામાં કામ લાગી શકે
તેમ નથી. અને કદિ હક કરીને કોઈ માણસ
એવા થોડાં ઘણા નિયમો પાળે તો તેથી
તેને કાંઈ ખરેખરો ફાયદો થઈ શકે તેમ નથી,
એટલુંજ નહિ પણ એવા જીના કાળના
નિયમો પાળનારની ઉલટી ખરાબી થાય છે.
તેઓ જગતને ફાયદો આપી શકતા નથી,
પોતાનાં આત્માનું કલ્યાણ કરી શકતા નથી
અને માનસિક આનંદ ભોગવવાને બદલે
માનસિક દુઃખ ભોગવીને તેઓ જલદી જલદી
વિના મોતે મરી જાય છે, માટે એવા
ક્રમેતે મારનારા અને અંતરમાં વ્યથા આપ-
નારા ત્યાગની જરૂર નથી, પણ અંતરમાં
આનંદ આપે, આત્માનું કલ્યાણ કરે અને
જગતની સેવા કરી શકે તેવી જાતના
ત્યાગની હવે આપણને જરૂર છે. કારણકે
જે વખતે પશ્ચિમનો પવન ચાલતો હોય,
તે વખતે પણ પોતાના વહાણના સદ અગા-
ઉધી જેમ બાંધ્યા હોય તેમના તેમ બાંધેલા
રાખવા એ કાંઈ કામ લાગે નહિ. જે વખતે

ભરતીનાં પાણી ઉતરી ગયાં હોય, તે વખતે
ખાડીમાં ખૂંચી ખેડેલાં વહાણોને ચલાવવાની
મહેનત કરવી એ નકામી છે. તેમજ સમય
બદલાઈ ગયા છતાં, લોકોની પ્રકૃતિ બદલાઈ
ગયા છતાં, પ્રજાના આચારવિચાર બદલાઈ
ગયા છતાં, રાજ્યના કાયદાઓ બદલાઈ ગયાં
છતાં, અને પ્રજાની લાવનાઓ બદલાઈ ગયાં
છતાં હજારો વરસ અગાઉના ત્યાગને
વળગી રહેવું તે, અને એ રીત પ્રમાણે
ચાલ્યા કરવું એ કાંઈ વાજબી નથી, પણ
એ તો કુદરતની સામે થવા જેવું છે. અને જે
કુદરતની સામે ચાપ તેને કોઈને કોઈ રૂપમાં
કુદરત સખતમાં સખત શિક્ષા કરે છે. માટે
યોદ રાખજો કે આપણો ત્યાગ કુદરતની વિરુદ્ધ
થવાનો ન હોવો જોઈએ, પણ કુદરતને મદદ
કરી શકે તેવો હોવો જોઈએ, તોજ એ ત્યાગ
નબી શકશે અને ને એવો ત્યાગ હશે તોજ
જગતનાં ઘણાં માણસો એ ત્યાગનો લાભ લઈ
શકશે, પણ તેને બદલે હાલના વખતમાં
નહિ પાળી શકાય તેવો દુરાગ્રહી
ત્યાગ પાળવામાં આવશે, તો તેથી ઉલટી
ઘણી જાતની ખરાબી થશે અને ઘણા માણસો
એવો ત્યાગ પાળી શકશે નહિ. માટે આપણે
હવે આપણાથી હાલના વખતમાં પાળી શકાય
તેવા ત્યાગની શોધ કરવી જોઈએ અને તેવો
ત્યાગ પાળવાની કોશીશ કરવી જોઈએ.

છંદગીને જરૂરની સગવડો સચ-

વાય તેવો ત્યાગ રાખવાથી
વધારે સેવા કરી શકાય છે.

ખંધુઓ વિચાર કરો કે નહિ ખાવું એવા
નિયમો લેવાથી વધારે કામ કરી શકાય કે
દેહને પોષણ મળે તેવો સાદો ખોરાક ખાવો,
મિતાહારી થવું, ન્યાયથી મેળવેલું ખાવું, જાત
મહેનતથી કમાયેલું ખાવું, ન્યારે ખાસ જરૂર
પડે ત્યારે ખાવું અને જે વખતે જે નિર્દોષ
પવિત્ર ભોજન મળે તે ખાવું એવા નિયમો

ખાળનાથી વધારે કામ કરી શકાય? મને તો લાગે છે કે જે માણસો ગજા ઉપરાંત ઉપલાસો કરે અને પોતાની ધંદિયોને શિથિલ કરી નાંખે, શરીરને વ્યાધિગ્રસ્ત બનાવી મૂકે, અને ફેટલીક જાતની લાગણીઓને મારી નાંખે તથા ફેટલીક જાતની લાગણીઓ, જરા ધણ વાગતાં તૂટી જાય એવી ટાઇટ બનાવવી તે વધારે સારું, કે જે વખતે જે જાતનું શર કાઢવાની જરૂર હોય તે વખતે તે જાતનું શર કાઢી શકીએ અને જે વખતે જેમ વર્તવું હોય તેમ વર્તી શકે તે વધારે સારું ?

વસ્ત્ર પહેરવાં નહિ, અને ટાઢ, તડકો તથા વરસાદ ખમ્યા કરવાં અને તેમાં પણ ફેટલાંક દુઝો તો ધરાદાપૂર્વક ચાહીને ખમવાં એ ત્યાગ વધારે સારો, કે દેહનું રક્ષણ થાય, શુદ્ધિ કાંચમ રહે, વૃત્તિઓ શાંત રહે અને કામકાજ કરવાનું નવું બૂળ આવે તેવાં શુભોત્તે અનુકુળ સાધાં ને સસ્તી કિંમતનાં વસ્ત્રો પહેરવાં એ વધારે સારું ?

મકાનની અગવડને લીધે ધણી જાતનાં કામો થઈ શકે નહિ અને પોતાના ધણાએ સદ્ગુણોનો લાભ ખીજીઓને આપી શકાય નહિ એવી સ્થિતિમાં રહેવું એ વધારે સારું કે અનુકુળ પડતી સાદી નાની જગ્યામાં ગુજરો કરી લેવો અને જેમ અને તેમ ખીજા ધણા લોકોને લાભ આપી શકાય તેવી જગ્યાએ રહેવું એ વધારે સારું ?

જંગલમાં જઈને વાઘ વરઝોની દોસ્તી રાખવી અંગરકોષ અધારી શુશ્રૂષામાં ઉદાસ જેવા મધને ખેસી રહેવું એ વધારે સારું કે પોતાના જ્વલિ દાખલાથી અને પોતાના જ્વલિ અનુભવથી લોકોની વચ્ચે રહી તેઓને મુદારવા એ વધારે સારું ?

ખાસ જરૂર હોય, છતાં પણ મુસાફરી કરવી નહિ અને રેલવે જેવાં વાહનોનો લાભ લેવો નહિ એ વધારે સારી વાત છે કે બિમાર

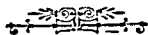
માણસ હોય, ત્યારે દામમાં કે ઘોડાગાંડીમાં ખેસીને જલદીથી પહોંચવું એ વધારે સારી વાત છે ? જે મુલકમાં દુકાળ પડ્યો હોય, કાલેશ ચાલતો હોય અગર લડાઈ ચાલતી હોય તેવાં દેશમાં આગખોટ, રેલવે કે વિમાન મારફત જલદીથી પહોંચી જવું ને ત્યાં જઈને ખેસાં કરવી, તેઓને દવાસો આપવો એ વધારે સારું કે જેમ જ્ઞાન વધે તેમ કરવું એ વધારે સારું વાત છે કે એવે વખતે પણ અમારાથી ગાડીમાં ખેસાય નહિ, અમારાથી ખીજાના હાથનું ખવાય નહિ, અમારાથી પૈસાને અડી શકાય નહિ એમ કરવું વધારે સારી વાત છે ?

આખી જ રીતે ત્યાગની ખીજા અનેક બાબતો માટે સમજવાનું છે અને તેમાંથી એમ શીખવું જોઈએ કે ખેચાર હજાર વરસ ઉપરનો ત્યાગ અંગ્રેજી રાજ્યના વખતમાં કામ લાગી શકે નહિ, પણ હવે તો આપણને એનારેખલ માનવત ગોખલેના ત્યાગ જેવા ત્યાગની જરૂર છે. માઈના પૂત મીંઠ ગાંધીના ત્યાગ જેવા ત્યાગની જરૂર છે. ઝોફેસર પ્રાંજપેના ત્યાગ જેવા ત્યાગની જરૂર છે. અને સર્વન્ટ ઝોફ ધડીઆ સોસાયટીમાં મીંઠ દેવધર, મીંઠ જોશી, મીંઠ ઠક્કર વગેરેએ જેવા ત્યાગ કરેલો છે, તેવા સ્વાધનાશના ત્યાગની અત્યારે આપણા દેશને જરૂર છે. યાદ રાખજો કે હવેના લોકો કપડાના રંગ સામે જોઈને ત્યાગની કીમત કરનારા નથી, હવેના લોકો ઉપવાસ, એકાદાણાં વગેરે સામે જોઈને ત્યાગની કીમત કરવાના નથી, હવેના લોકો જટા, ભસ્મ કે માળાતિલક જોઈને ત્યાગની કીમત કરવાના નથી, હવેના લોકો અમુક સ્તોત્ર બોલતાં આવડે તે ઉપરથી ત્યાગની કીમત માની લે તેમ નથી, હવેના લોકો બહારના ઉપલક્ષીયા નિયમો ઉપર રાજ થઈ જાય તેમ નથી અને હવેના લોકો વેશધારી ત્યાગીઓથી ઠગાઈ જાય તેમ નથી.

પણ હવે તો લોકો સ્વાર્થત્યાગની સામે જુએ છે, હવે તો લોકો ત્યાગીઓનાં કામોની સામે જુએ છે, હવે તો લોકો એમ જુએ છે કે એ માણસ કેટલી શક્તિવાળો છે અને તેમ છતાં કેવી સાદાઈથી રહે છે ને કેવી સ્વચ્છતાથી લે છે તે સામે લોકો લોકો એમ જુએ છે કે જે માણસ કંઈક કરે છે તેની અંદર સદૃશ્યો કેટલાં તેણે પોતાના માનસિક બળને કેટલું ખીંચેલું છે ? અને તેનું ચારિત્ર્ય કેવું છે ? એ સામે લોકો જુએ છે. કાંઈ તેના ત્યાગના બહારના રૂપ સામે જોતા નથી. આવી રીતે લોકો પણ ડાહ્યા થઈ ગયા છે, સરકારી અમલદારો પણ ખોટા ત્યાગીઓની વિરૂદ્ધમાં છે, અને પોતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપનાર વોલંટીયરોની (સ્વયંસેવકોની) તરફેણમાં છે. અને કુદરત પણ સ્વાર્થનો ભોગ આપનાર મહાત્માઓના ત્યાગની તરફેણમાં છે. માટે હવે વીસમી સદીના આ નવા યુગમાં આપણે આપણા સ્વાર્થનો સાચો ત્યાગ શીખવો જોઈએ. અને એ ત્યાગમાંથી આપણા આત્માનું કલ્યાણ થાય, આપણા દેશની આબાદી થાય અને આપણા બંધુઓનું ભયું થાય તેમ કરવું જોઈએ. ત્યારે આમ કરી શકીએ ત્યારેજ આપણે સાચો ત્યાગ શીખ્યા અને તે પાળ્યો એમ કહી શકાય, માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! પોતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપવાનો આવો સાચો અને સમયને અનુસરતો ત્યાગ શીખો અને એ ત્યાગથી પાંખને બાળી પુણ્ય મેળવો એજ મારી વિનંતિ છે.

આ ત્યાગ એવો છે કે જે જૈનોથી બની શકે તેમ છે, હિંદુઓથી બની શકે તેમ છે, મુસલમાનોથી બની શકે તેમ છે, પારસીઓથી બની શકે તેમ છે, ક્રિશ્ચિયનોથી બની શકે તેમ છે, બાલુદીઓથી

બની શકે તેમ છે, બૌદ્ધોથી બની શકે તેમ છે, અંગ્રેજો ભાષા બોલનારથી બની શકે તેમ છે, ગુજરાતી ભાષા બોલનારથી બની શકે તેમ છે, રશીયન ભાષા બોલનારથી બની શકે તેમ છે, હોટેન્ટોટ ભાષા બોલનારથી બની શકે તેમ છે, અમેરિકાની ઇન્ડિયન ભાષા બોલનારથી બની શકે તેમ છે, રશિયાના લોકોથી બની શકે તેમ છે, ઈંગ્લાંડના લોકોથી બની શકે તેમ છે, હિંદના લોકોથી બની શકે તેમ છે, અમેરિકાના લોકોથી બની શકે તેમ છે, જાવાનાં લોકોથી બની શકે તેમ છે, આફ્રિકાના લોકોથી બની શકે તેમ છે, અને માત્ર હમણાંજ બની શકે છે એમ નહિ પણ હજારો વરસ પછી પણ સ્વાર્થ ત્યાગનીવાતો બની શકે તેમ છે. અને હજારો વરસ પહેલાં પણ સ્વાર્થત્યાગ થતો હતો, માટે સ્વાર્થ ત્યાગનો જે ત્યાગ છે તે અનાદિ કાળનો સાચો ત્યાગ છે. માટે બંધુઓ ! હવે આખા જગતથી પાળી શકાય તેવો સ્વાર્થ ત્યાગનો સંન્યાસ લેતાં આપણે શીખવું જોઈએ અને આપણાં ભાઈ બહેનોને કહેવું જોઈએ કે હવે આ જમાનામાં તો આપણને સ્વાર્થનાશના ત્યાગની જરૂર છે. કારણ કે એ ત્યાગ સાચો સહેલાણ્યો બની શકે તેવો છે, માટે કદી ખીજે વધારે ઉંચો ત્યાગ ન બને તો શીકર નહિ પણ શરૂઆતનો સ્વાર્થનાશનો ત્યાગ કરતાં તો શીખો ! જોઈએ શીખશો તો એમથી પણ આગળ જતાં ઘણોજ ફાયદો થશે અને એમાંથી ધીમે ધીમે વધારે ઉંચી જાતના ત્યાગમાં જઈ શકશો એમાં કાંઈ પણ શક નથી.

क्योंकि रु.....आ.....ग.....ऐसा
कह चुप होगया ।

शांतिदास:-रु.....आ.....ग.....क्या
अहा हा । अब मैं समझा, जरूर दालमें
कुछ काला है । तुमने कुछ पांपमें भी
कमर बांधी है और उससे तुम अपना
निर्वाह करना चाहते हो । अरे ! धिक्कार
है तुमको ! हाय ! हाय ! बेटी बेचते हैं ।
रामर ऐसा पापका कार्य ! हाय ! आग
लगे इस लोभको ! अरे ! यह तुम्हारा
सत्यानाश कर देगा । हाय ! ऐसा पाप
कभी मत करो । मेरे मनमें तो ऐसी आती
है कि तुम्हारा मुंह नहीं देखूं । पर क्या
करूं ? बेचारी चन्द्रकलाकी दशा पर तर्स
आता है । इसलिये तुम्हें समझाता हूं ।
अरे सुनो ! यह कन्याविक्रिय ही सर्व
कुरीतियोंकी जड़ है । और जातिका स-
त्यानाश भी इन्हीं कुरीतियोंकी वजहसे
हुआ है । किसनचंद ! मान जाओ और
ऐसा अनर्थ करने पर उतारू मत होओ ।
देखो ! उस बेचारी छोरीके गलेमें फांसी
मत डालो । मेरा काम समझानेका है और
मैं यही कहता हूं ऐसा पापका कार्य
मत करो ।

किसनचंद:-चाहे जो कहे जाओ ।
मैं तुम्हारी इन थोथीमें नहीं आनेका.....
चुप होगया ।

शांतिदास:-लोभी ! (शांतिदास किस-
नचंदको लोभी कहकर पुकारने लगा)

मैं समझ गया । पर मैं भी कहे देता हूं
कि तूभी कड़े पड़र करके मरेगा । जो
किसीकी बात भी नहीं मानता और अर्थ
अनर्थ नहीं विचारता और अपनी आत्मा-
की रक्षा के लिये उस छोटीसी छोकी
चन्द्रकलाके तरफ ध्यान नहीं देता और
जानता छुछता कूपमें ढकेले देता है ।
हाय ! मैं समझ गया, तुझ जैसे ही जिद्द-
वाजों और लोभियों ही की वजहसे आज
भारतवर्ष अथवा यों कहो कि जैन जातिमें
विधवाओंकी बढ़ावरी है । अरे ! इन कुरीति-
योंको बंद करना चाहिए या अपने पैरमें
आप ही कुल्हाड़ी मारनी चाहिये ? आज
यही वजह है कि दस घरसे कमकी उम्रकी
लड़की इस भारतवर्षमें हजारोंसे ऊपर
विधवा मौजूद हैं । अरे पापी ! ऐसा काम
मत कर । मैं जानता हूं तू मेरी बात नहीं
मानेगा । इसलिये अब ज्यादा तुझसे कह-
ता भी नहीं । मैं क्या कहूं ? मेरी तथा
उस छोकड़ीकी आत्मा तुझे जन्म भर
कोसेंगी जिससे तेरा सत्यानाश हो जायगा ।

मैं अब तुझ जैसे पापका मुंह तक
नहीं देखना चाहता । ले ! अब मैं जाता
हूं । और अब तेरा मुंह भी नहीं देखूंगा ।
और न मैं तेरे यहां व्याह में भी आऊंगा ।
मुझे आजसे ही तेरे यहां पानी पीने तककी
शपथ है । मैंने तुझसे इतनी बातें सिर्फ
उस छोकड़ीकी, तथा तुझे अपना समझ
कर तेरी भलाईकी ही की थीं । नहीं

मानता तो तू जान । जो तेरा जी चाहे
सो कर ।

ऐसा कहकर शांतिदास वहांसे उठ
गया और अपने घर जाकर दयामयी से
पूरा व्यौरा वृत्तांत कर कहा । रतनचंद को
कर दयामयी ने भी आन कर रतनचंद को
बहुत समझाया पर सब निष्फल हुआ—जो
कि हम यहां लिखना नहीं चाहते क्योंकि
उसमें पाठकोंका बहुतसा समय नष्ट होगा ।

उस लोभीने उन दौनोंकी उपदेश पूर्ण
बातों पर ध्यान नहीं दिया । वह देता भी
कहांसे ? वह तो एक चिकने घड़ेके तुल्य
था । जैसे चिकने घड़े पर पानीकी वृंद
नहीं ठहरती इसी तरह उस लोभी पर
इन दौनोंकी उपदेश पूर्ण बातोंका कुछ
भी असर नहीं हुआ । वह तो उस समय
लोभमें अंधा हो रहा था ।

अब आगे जो हुआ सो अब पाठकोंके
अवलोकनार्थ लिखते हैं ।

✱ ✱ ✱
चन्द्रकलाका विवाह रतनचंदके साथ
हो गया । जिसका पूरा व्यौरा लिख कर
हम पाठकोंका बहुतसा समय नष्ट करना
नहीं चाहते, सिर्फ थोड़ेसेमें विवाहका हाल
तथा उसके पीछे जो हाल हुआ सो
लिखे देते हैं ।

इस व्याहमें लोढामलकी दौनों तर्फसे
खूब पटी । उसकी पांचों उंगलियां धीमें
रहीं । किसनचंद लोभीको रुपये मिल

गये, लोढामलकी भी मुट्ठी गरम की गई ।
रतनचंद फैय्याजीका भी मनोरथ पूर्ण
हुआ । पांचोंको भी मिठाई उड़ानेको
मिली । फिजूल खर्ची भी फैय्याजी साह-
बने पूरी की । रंडियें तथा भांड भी
बुलाये गये और जिस समय मंदिरजीकी
बात आई तो फैय्याजी साहबने थोड़ेसे
रुपये देकर कहा कि साहब मेरी तो श्रद्धा
इतनी ही है । पांच लोगोंने भी अपनी आंखों
पर पट्टी बांध ली और कानोंमें भी ठेकें लगा लीं ।
इस विवाहमें चूं तक नहीं किया । रतनचंद
की वाह २ करने लगे । इस विवाह में
शांतिदास, दयामयी, तथा और जो धर्मा-
त्मा पुरुष थे उन्होंने अपना मुंह क्या
बल्कि वह शहर ही छोड़कर थोड़े दिन के
लिये बाहर चले गये । क्योंकि अगर वहां
रहते तो न मालूम कुछ आंखों में बल
पड़ता । तमाम शहर इस व्याह में झूठ
करने लगा । व्याह में इतना रूपया खर्च
हुआ पर रंगत एक कौड़ी की भी न आई
और सब करे कराये पर पानीफिर गया ।
पर वहां तो उन तीनों में से किसी को
कुछ परवाही न थी ।

अगर दुख हुआ तो बेचारी
चन्द्रकला को या उसकी हमदर्दीवालोंको ।
सबका भीठा मुंह हो चुका था इसलिये
कोई भी नहीं बोला । बोलते भी कहां
से ? क्योंकि जैसा कहा है—“ चोरकी
दाढ़ीमें तिनका ” या जैसे Every body

has got fear इस मिसालको लिये उपदेश के और वह देही क्या सकती थी ? हुए पंचोंने भी कुछ नहीं कहा, सब चन्द्रकला भी कुछ २ समझदार होने अपनी चुप्पी साधे बैठे रहें । लगी थी वह भी अपनी मौसी दयामयीका

प्रिय पाठको ! इस विवाह से जो उपदेश ग्रहण करने लगी थी ।

शांतिदास और दयामयीको दुख हुआ दयामयीका स्त्रीशिक्षा पर सदैव वह मेरी लेखनासे बाहर है । यानी ध्यान देती थी और चन्द्रकला को वह चन्द्रकलाको तो हुआ ही पर वहतो अभी हरसमय पतिप्रेम का ही उपदेश दिया अनसमझ थी । करती थी ।

शांतिदासने जोर देकर सभामें कुरीति निवारण पर कहा था । पर उस बेचारेकी कौन सुने ? सच है “नगाड़ेकी आवाजमें तूतीकी आवाज कौन सुनता है ?” पर हां, जो बेचारे धर्मस्मा पुरुष थे अथवा यों कहो जिनका भावी अच्छा था उन्होंने इस बातकी प्रतिज्ञा करली थी कि—

“जो कोई बेटी बेचेगा अथवा जो कोई रुपये देगा अथवा जो कोई ऐसे कार्यके बीचमें पड़ेगा उसके यहां जीमने क्या पानी तक नहीं पियेंगे”

और यही बजद थी कि इतने आदमी शांतिदासके साथ व्याहमें क्या वह शहर ही छोड़कर थोड़े दिनोंको बाहर चले गये । बाहरसे आये तो सिवाय थोड़ा बहुत पंचोंको सुनाने के और कर ही क्या सकते थे ?

दयामयी ने चन्द्रकलाको बहुत कुछ तसल्ली दी । क्योंकि अब सिवाय

इन बातोंको गुजरे अरसा बरस डेढ़-का होगया । इस बीचमें कोई नई बात नहीं हुई । आखिरको आज वह कम्बख्त दिन आही गया जिसका हाल हम प्रथम ही लिख चुके हैं जिस पर कि पाठकोंका दिल हिलोरे लैने लगा था यानी रतनचंद कै-य्याजी अर्थात् चन्द्रकलाके पति इस दुनियासे कूचकर गये । जिसे देखकर बेचारी दयामयी चन्द्रकलाकी अवस्था पर सिर पटककर रो रही थी । चन्द्रकला बेचारी इन बातोंको क्या जाने ? अभी उसमें पूरी समझ तो थीही नहीं । उसमें अपना तथा पराया पहचाननेका तो ज्ञान थाही नहीं । बेचारी सबके साथ में आप भी रौने लगी और फूटकर विछाप करने लगी—

हाय ! मेरा इस दुनियामें कोई नहीं रहा । हाय ! मैं क्या जानती थी कि ऐसा होनहार है ? हे नाथ ! मुझ अबलाको अब किसके भरोसे छोड़ कर चले गये ? हे नाथ ! जरा मुझसे बोल तो जाते । हाय !

शब्दों और कार्यों किसे किस प्रकारके कर्म बंधते हैं उसका वर्णन विद्याद रूपसे किया गया है।

भाषार्थ—कर्म सिद्धांत की जिस उच्चतमतासे जैन धर्ममें व्याख्या की गई है वेनी और किसी मतमें नहीं पाई जाती। वेनी कहते हैं कि कियाका नाम कर्म नहीं आ सकता कि किस प्रकार कर्म बंधता है और किस प्रकार फल देता है। अतएव कुछ अन्य मतावलम्बियोंकी यह आवश्यकता हुई कि कर्मका फल अर्थात् संसारी जीवोंको सुख दुःख देनेका काम परमात्माके सपुर्द करे और परमात्माको उसके परम पदसे गिराकर संसारी आत्माके समान बनावे।

* * *

तीसरा सिद्धांत जिससे जैनधर्मका महत्त्व प्रगट होता है परमात्माके स्वरूपके विषयमें है। कुछ मतवाले जैनधर्मको नास्तिक मत कह देते हैं परंतु यह उनकी भूल है। निःसंदेह जैनधर्म इस बातको नहीं मानता कि समस्त आत्माओंसे निम्न एक विशेष महान् आत्मा है जिसने किसी समय जीव और पुद्गलको मिलाकर संसारको पैदा किया है और किसी समय इसका विनाश कर देगा। न जैन धर्म ऐसा मानता है कि सम्पूर्ण ब्रह्माण्डमें केवल एक ही आत्मा वा ब्रह्म है कि जो निर्गुण है या जिसके गुणोंके विषयमें कुछ नहीं कहा जा सकता और उसने अपनी नापासे किसी समय विशेषमें जगतको बनाया है या स्वयं जगत् रूप हो गया है या जिसके केवल करने मात्रसे संसार नास्तिक अस्तित्व रूप हो गया और अब चाहे यह इसका नाश कर देगा P परमात्माका ऐसा स्वरूप

जैनधर्म कदापि नहीं मानता। जैन धर्म यह चिंतित करता है कि जो कुछ इस जगतमें है वह सदासे है और सदा रहेगा। कभी नाश नहीं होगा। इस धर्मका सिद्धांत यह है कि अस्तित्वे नास्ति और नास्तित्वे अस्ति कभी नहीं होता।

जिस वस्तुका अस्तित्व है वह नष्ट कभी नहीं हो सकती और जिस वस्तुका अस्तित्व ही नहीं है वह कभी उत्पन्न नहीं हो सकती, द्रव्य सदैवसे है और सदैव रहेगा। केवल उसकी पर्याप्त बदलती हैं। इत्यादि नाम हम लोगोंने उत्पन्न होना और विनाश होना रख रखा है। वास्तवमें न कोई वस्तु उत्पन्न होती है और न कोई नष्ट होती है। केवल उसकी अवस्थाका उत्पाद व्यय होता रहता है। पर्याप्तकी अनेक वस्तुका उत्पन्न व्यय कहा जाता है। जैन धर्ममें द्रव्यके छह भेद हैं—जीव, पुद्गल, धर्म, अधर्म, आकाश, काल। इनमेंसे जीवका स्वभाव ज्ञान है। पुद्गलका रस, रस, स्पर्श, गंध, वर्ण है। कालका स्वभाव वस्तुको परिवर्तना है। आकाशका जीव पुद्गलको स्थान देना है। धर्म जीव पुद्गलको गमन करनेमें सहायता देता है। अधर्म उनके ठहरनेमें सहायकारी होता है।

संसारमें जो परिवर्तन होते हैं वे इन छहों प्रकारके द्रव्योंके गुणों और उनके एक दूसरे पर असर करनेके कारणसे होते हैं। अतएव यदि इन छहों द्रव्यों और उनके गुणों तथा निम्न निम्न अवस्थाओंके समूहका नाम परमात्मा या ब्रह्म रखा है तो जैनधर्मको इसमें कुछ शंका नहीं। अथवा यदि सामान्य द्रव्यको कि जो अपने छहों भेदोंमें पैदा हुआ है और जिसका लक्षण सत् है और जो अपने सत् होनेकी अनेकसे एक है, कुछ मतावलम्बियों

ब्रह्म माना है तो इसमें भी जैनधर्म को कोई हानि नहीं। केवल नाम का भेद है। उस द्रव्य को जैनधर्म भी मानता है परंतु जैनधर्म उसका नाम सामान्य द्रव्य वा सत्ता कहता है, ब्रह्म नहीं कहता। जैनधर्म ब्रह्म वा परमात्मा आत्मा के वास्तविक स्वभाव को कहता है। जैनधर्मानुसार आत्मा का वास्तविक स्वभाव अनंतज्ञान, अनंतदर्शन, अनंतवीर्य, अनंतसुख, वीतराग शुद्ध चेतन-स्वरूप आदि है परंतु संसारी दशा में आत्मा का यह वास्तविक स्वभाव भावकर्म तथा द्रव्य-कर्म के संजोग के कारण अव्यक्त हो रहा है। जब भावकर्म द्रव्यकर्म आत्मा से पृथक् हो जाते हैं, तो आत्मा का वास्तविक स्वभाव अर्थात् परमात्मपद प्रगट हो जाता है। जैनधर्मानुसार वास्तव में आत्मा ही परमात्मा है। आत्मा से भिन्न कोई दूसरा परमात्मा नहीं है, परंतु कर्मों के आवरण के कारण से उसकी वास्तविक दशा अव्यक्त हो रही है। कर्मों का आवरण हटने से परमात्मस्वरूप जो प्रत्येक आत्मामें फेला हुआ है उस आत्मा में प्रगट हो जाता है और वह आत्मा परमात्मा हो जाता है। प्रत्येक आत्मा शक्ति अपेक्षा परमात्मा है, परंतु वह आत्मा जिससे कर्मरूपी मैल दूर गया है शक्ति तथा उस शक्तिकी व्यक्ति दोनों अपेक्षाओं से परमात्मा हो जाता है।

परमात्मामें इच्छा का लगाना जैन धर्म के विरुद्ध है। जैनधर्म इच्छा व राग द्वेष आदिको आत्मा का निजस्वभाव नहीं मानता किंतु ये गुण आत्मामें द्रव्यकर्म के संजोग के कारण से पाए जाते हैं। पुद्गल का संजोग पूर्ण रूप से आत्मामें पृथक् होने से ये गुण भी सर्वथा नष्ट हो जाते हैं और

आत्मा का निज स्वभाव प्रगट हो जाता है। परमात्मामें उत्पन्न करने, विनाश करने तथा जीवों को सुखदुःख देने आदिके विशेषण लगाने से परमात्मा का सर्वज्ञपना कदापि नहीं रह सकता। जिसको भूत भविष्यत् वर्तमान पूर्ण पदार्थों उनकी समस्त पर्यायों से रहित स्पष्ट दृष्टिगोचर हो रहे हैं उसको किसी काम करने की इच्छा या आवश्यकता हो ही नहीं सकती। जैनधर्मानुसार परमात्मा सर्वज्ञ वीतरागी और कृतकृत्य है, वह जगत का कर्ता हर्ता नहीं है। परमात्मामें जगत के कर्ता हर्ता गुण मानने से संसारी जीव को आत्मिक उन्नति में कुछ सहायता नहीं मिलती क्योंकि यह कहा जाता है कि जब परमात्मामें जगत को उत्पन्न किया है और सम्पूर्ण भोगाविलास के सामान संचय किए हैं तो फिर संसारी जीव का उनसे अपने मत को हटाना कृतज्ञता है। और जब परमात्मा ही संसार के झगड़ों में फंसा हुआ है तो फिर संसारी जीव क्यों वे संसार के झगड़ों में फंसे ?

भावार्थ-परमात्मा को कर्ता हर्ता मानकर उसकी उपासना करने से संसारी जीव अधिक संसार के झगड़ों में फंसा है और अपने स्वभाव को नहीं समझ सकता। इसके विपरीत सर्वज्ञ, वीतराग, परमानंद शान्तरूप परमात्मा की उपासना करने से आत्मा का निज स्वभाव प्रगट होता चला जाता है अर्थात् आत्मा आत्मिक उन्नति करता चला जाता है। अतएव जैन धर्म में जो परमात्मा का स्वरूप वर्णन किया गया है उससे परमात्मा के अत्यंत आवश्यक गुण सर्वज्ञत्व तथा परमानंद आदि रहते हैं तथा संसारी जीव की आत्मिक उन्नति का भी कारण

होता है। और एक रीतिसे जैनधर्मके अनुसार भी परमात्माको संसारी जीवोंको सुखदुःख देनेवाला कह सकते हैं।

बात यह है कि परमात्माकी बंदना उपासना करने, परमात्माके गुणानुवाद करने, किसी जीवके शुभ कर्मोंका वंध होना, शुभ कर्म उदयमें आकर संसारी जीवको शुभ फल अर्थात् सुख देते हैं परंतु इसके विपरीत परमात्माकी अविनय करनेसे, उसको घृणा कहनेसे, संसारी जीवके अशुभ कर्मोंका वंध होता है और वे अशुभ कर्म उदयमें आकर संसारी जीवको अशुभ फल अर्थात् दुःख देते हैं। इसप्रकार व्यवहाररूपसे परमात्मा सुख दुःखका देनेवाला कहला सकता है परंतु वास्तवमें वह स्वयं यह विचार करके कि अमुक मनुष्यने मेरी पूजा अथवा अमुक मनुष्यने मेरी अविनय की, किसीको सुख दुःख नहीं देता है। सुख दुःख स्वयं कर्म जैसा ऊपर कहा जा चुका है, देता है। परमात्मा वीतरागी है। वह निश्चयमें न किसीको सुख देता है न दुःख। केवल निमित्त कारणरूप व्यवहारमें परमात्माको सुख दुःख देनेवाला कह सकते हैं और इसीप्रकार एक अर्थ विशेषमें परमात्मा संसारका कारण, संसारका कर्ता हर्ता भी कहला सकता है। व्यवहारमें जब किसी वस्तु के कई कारण हों तो उन कारणोंमेंसे जो सबसे बड़ा कारण हो उसको ही उस वस्तुका कारण कह देते हैं। नूँकि छह द्रव्योंमें कि जिनसे सम्पूर्ण जगत् बना हुआ है आत्मा सबसे बड़ा है इसलिए आत्माको जगत्का कारण कह सकते हैं और आत्मा परमात्मा वास्तविक स्वभाव की अपेक्षा एक है, अतएव

इस अपेक्षासे परमात्माको संसारका कारण कह सकते हैं।

वास्तवमें संसार क्या वस्तु है। आत्मा जो भाव कर्म तथा द्रव्य कर्मके कारण भिन्न भिन्न दशाओंको धारण करता है अर्थात् कभी किसी योनिमें जन्म लेता है कभी किसीमें, कभी वनस्पति होता है कभी तिर्यच होता है, कभी मनुष्ययोनिमें धारण करता है, कभी स्वर्गमें देवता होता है, कभी नर्कमें जाता है। इसका नाम संसार है और आत्मा स्वयं अपने भिन्न भिन्न शुभ अशुभ विचारों, शब्दों और कार्योंके कारण इस संसारको बनाता है और स्वयं ही जब कर्मोंका नाश करके निज स्वभावमें लीन हो जाता है, संसारका नाश कर देता है और चूँकि परमात्मा और आत्मा शक्ति वा निज स्वभावकी अपेक्षा एक हैं इस अपेक्षासे कहा जा सकता है कि परमात्मा संसारको बनाता और नाश करता है। जिस किसी प्राचीन ऋषी आचार्यने परमात्माको संसारका कारण, संसारका कर्ता हर्ता, जीवोंको कर्मफलदाता कहा है वह इस ही अर्थमें कहा है, नहीं तो निश्चयसे सर्वथा परमात्मा संसारका कारण, संसारका कर्ता हर्ता अथवा जीवोंको कर्म फलदाता नहीं हो सकता है।

[शेषमंत्रे].

दिगंबर जैन चित्रसंग्रह।

गत वर्ष (१४४०) के वीरनिर्वाण रास अंकके ५९ चित्रोंके आख्यम कामजके एक ही ओर छपा हुआ अब हनेगिने ही है। धीमिही मगाइए। अन्यथा पछताना पड़ेगा। मूल्य ०।।।,] मनेजर, 'दिगंबर जैन'-सूत्र.

શ્રીમતી લલિતાબહેનનો ગુજરાતના ભ્રમણનો રિપોર્ટ.

તા. ૨-૧૦-૧૪ની રત્રે મુંબઈથી ત્રીક-
ળી તા. ૩૭એ સવારે અમદાવાદ પહોંચી
અને ત્યાંથી તા. ૪ની સવારની ગાડીમાં બેસી
ઈડર બપોરે ૧૧ વ.એ પહોંચી. રાત્રે શાસ્ત્ર
વાંચ્યું. અને તા. ૫-૬ને દિને ત્યાંની માણે-
કબાઈ પાઠશાળાની ૧૫ કન્યાએની બાલબોધ
જૈન ધર્મ ૧-૨-૩ ભાગ, દર્શનપાઠ, આ-
લેચનાપાઠની પરીક્ષા લીધી. લઘુનાચાલાલ
અધ્ય પક સારી રીતે ખંત રાખી સાથે શી-
ખવે છે તેથી પરીક્ષાનું ફળ ઉત્તમ આવ્યું.
તેમજ મેનાબાઈ સારી રીતે દેખરેખ રાખે
છે તેને માટે એ બંનેને ધન્યવાદ ઘટે છે.
ત્યાંના શેડીમાઓને મળવાથી ત્યાંના ઉદાર
ભાઈઓ તરફથી શ્રાવિકાશ્રમને રૂ. ૪૬/ની
મદદ મળી. તા. ૭મીએ કુંગરપર પુજા
કરી અને શ્વેતાંબરી પાઠશાળા જોઈ, ત્યાં
એવો ઠરાવ છે કે દરેક સ્ત્રીએ ત્યાં હાજરી
આપવીજ નોંધએ. અક્ષરજ્ઞાન ન હોય. તો
પણ ત્યાં જઈને મોટે કાંઈ બોલ લે અને
અને એક સામાયિક કરીને પાછી જાય અને
ન જાય તેની પાસે એક પાઈ દંડ લેવામાં
આવે છે. ત્યાર બાદ ૩થી જા વાગા સુધી
આપણી પાઠશાળામાં સભા કરી સ્ત્રી કૃતવ્ય
વિષે ભાષણ આપ્યું જેમાં આશરે ૫૦ સ્ત્રીઓ
હાજર હતી. આ પ્રસંગે પાઠશાળાની બે
બાળિકાએ 'ચિનય' અને 'વિદ્યા' ઉપર લેખ
વાંચી સંભળાવ્યો હતો.

તા. ૯-૧૦-૧૪ને રોજ મેનાબાઈને સાથે
લઘુ વડાડી જઈ, અમીઝરા પાર્થનાથની
યાત્રા કરી. વડાડીથી તા. ૧૦નાએ ખેડ
બ્રહ્મા આવીને ઉંઠની સવારીએ ત્રણ કોશ

દરેક આઘ્યા. અહીં ત્રણ દેહરોં ધણાં જઈ-
તમ શીખરખંધ છે અને જૈનના ઘર ૧૫ છે.
રાત્રે સભા કરી. દરેક સ્ત્રી પુરૂષે હાજરી આપી
હતી. સર્વની પાસે નમોકાર મંત્ર બોલાવ્યા
તે ધણા અશુદ્ધ હતા તે સુધારવાને દાક્ષીશ
કેવડેલા. સુધી મુખ અને પાપથી દુઃખ
જેથી ક્યું તે ઉપરથી એવો ઠરાવ
મમથી બહેન સામાયિક કરે તે સ-
વે એ સાંભળવું અને ભાઈચંદભાઈ શાસ્ત્ર સભા
કરે તે સર્વે એ સાંભળવા આવવું. ખીજે
દીવસે મેનાબાઈના ભાઈ જાદવજીભાઈ દરેક-
ળના કામદાર છે તેમના પ્રયાસથી શ્રાવિકા-
શ્રમને રૂ. ૪૫ની મદદ ત્યાંના મહાજન તથા
સરકાર મળીને મળી અને બે દિવસ શાસ્ત્ર
સભા કરી.

તા. ૧૩મીએ કુડીયાદરા ગયાં. અત્રે
૧૨ ઘર જૈનનાં અને એક મંદિર છે. અત્રેના
લોખને ધર્મ પર ભાવ સારો છે. આચાર
વિચાર સારા છે, પણ સ્ત્રીઓમાં અજ્ઞાનપણું
છે. એક છોકરાનું મરણ થયું હતું તેથી
સભા થઈ શકી નહીં. અત્રે અમર્યાદાથી
રૂડવા કુટવ.નો રિવાજ જોઈને ધણો ખેદ
થયો અને ત્યાંના શેઠને સુચના કરી કે આ
રીવાજ નાશુદ થાય તેવો પંચમાં ઠરાવ કર-
વો જોઈએ. તેમણે કશુંક ક્યું છે કે એ
ઠરાવ વિષે પંચ મળશે ત્યારે ઠરાવ કરાવીશું.
આશ્રમને રૂ. ૧૬/ની મદદ મળી.

તા. ૧૪મીએ ચૈરીવાડ ગયાં. ત્યાં એક
દેહરું શીખરખંધ અને વિશાળ જગ્યાવાળું છે
અને જૈનના ઘર ૨૦ છે. બે દિવસ ધર્મનો
ઉપદેશ કર્યો અને અમર્યાદાથી કુટવાને માટે
ત્યાંના શેઠને કહ્યું કે બંધા કરવો. તેમણે
કશુંક ક્યું કે પંચ મળશે ત્યારે જરૂર આ
ઠરાવ ચર્ચાવીશું. આશ્રમને રૂ. ૧૦/ની મદદ
મળી, તેમજ ચૈરાસણ તા. ૧૬ને દિવસે

આવ્યા. અત્રે એક મંદિર શીખરબંધ તથા જૈનના ઘર ૪ છે, તેમને પણ ઉપર પ્રમાણે સુચના કરી અને તેઓએ કથુબ ક્યું. ૩. રાણની મદદ મળી.

તેજ દિવસે પાછાં કડીયાદરે આવ્યાં અને બેલગાડી કરીને સાંજના ગોરખ એક દેહડાં અને જૈનના ઘર ૨૫ પણ પાંચ દિવસ રહ્યાં. શાસ્ત્રસભા અમર્યાદાથી કુટવાને માટે તથા રજસ્વાલા ધર્મમાં કેમ વર્તાવ કરવો તેને માટે વિવેચન ક્યું અને અત્રેની બહેનોએ અમર્યાદાથી કુટવું નહીં એ નિયમ લીધા. આશ્રમને ૩ રફાની મદદ મળી.

તા. ૨૨મીએ મુડેરી ગયાં. ત્યાંથી ત્રણ ગાઉ પર ચિંતામણીની યાત્રા કરી આવ્યાં. રાત્રે શાસ્ત્રસભા કરી અને શ્રાવિકાશ્રમને ૩ ૨૩) ની મદદ મળી તા. ૨૩મીએ પાછાં ગોરખ આવ્યાં. ત્યાંથી તા. ૨૪. મીએ પાછા ઇંડર આવ્યાં. તા. ૨૫મીએ એક સભા કરી છ આચર્યક પર ભાષણ આપ્યું અને ઇંડરની પાદશાળાનાં વિદ્યાર્થીઓને ૩. ૧૫૫) ઈનામની બેટ તરીકે શ્રાવિકાશ્રમ મુજબ તરફથી આપ્યા, તેમાં ૩. ૩૦ની તેજ વખતે મીઠાઇ વેંચી અને ૩. ૧૨)નું ઇનામ છ મહીના પછી વેંચાય તે પ્રમાણે કથુબ કરાવ્યું. એક ગાઇએ કંદ મૂળ તથા એક ગાઇએ અમર્યાદાથી કુટવાનો ત્યાગ કર્યો.

તા. ૨૭મીએ પ્રાંતિજ આવી રાત્રે શાસ્ત્ર સભા કરી અને તા. ૨૮મીએ બપોરે ૧૧થી ૪૧ શ્રાવિકાશ્રમની ગાઇઓની પરીક્ષા લીધી. બે વિધવા ગાઇઓને છ; દાગા, પૂજન, બાળબોધ જૈન ધર્મ ૧-૨-૩ ભાગ વિગેરે પરચરણ જ્ઞાન છે તથા બે કન્યા બાળબોધ ૧-૨-૩ ભાગ જ્ઞાન છે. આખાનું ચાતવું રહે તો ધણું સારું, પણ ખેદની વાત છે કે પાસેના ગામની બાઇઓ લાભ લઇ રાક્ષી નથી તેથી એવું સંભળાય છે કે આ ખાતું બંધ પડશે.

તા. ૨૮મીએ સાંજે આરાણ ગઈ. અત્રે એક જૈન મંદિર તથા દશાહમડની ઘર સંખ્યા ૫૦ની છે. કેટલીક બહેનો સાથે સામાયિક દર્શનાદિ નિત્ય કર્મ ક્યું. ત્યાર બાદ એ મંદિરમાં દરરોજ લલ્લુભાઇ રાયચંદ તા. ૨૮મીએ સર્વે ૪૫ બાળકોની છ માસીક પરીક્ષા મારી પાસે લેવડાવી તેનું પરીણામ ૮૦ ટકા આવ્યું. આ વિદ્યાર્થીઓને બાળબોધ જૈન ધર્મ ૧-૨ ભાગ, દર્શન પાઠ, નિર્વાણ કલ્યાણક ૧, આવોચના પાઠ, ઇષ્ટ જતીસી, તથા જૈન બાલગુટકામાંથી પુન્ય પુરપતી કચતી સાથે શીખવવામાં આવી છે, તેથી ઘણાજ આનંદ થાય છે અને એ માટે માસ્તર લલ્લુભાઇને તથા અત્રેના ઉત્સાહી લાઇઓને તેમજ અંતરખી શીખનાર વિદ્યાર્થીને બેટલો ધન્યવાદ આપીએ એટલો ઓછો છે. વળી આરાણથી એક કેસ પર સીતવાડા ગામ છે ત્યાંથી બે બાઇઓ રોજ શીખવને આવે છે તેને પણ ધન્યવાદ થતો છે. રાત્રે ૮ વાગે સદાહનામુવાડાવાળા શા. નેમચંદ કંકુચંદના પ્રમુખપણા નીચે સભા કરી તેમાં સંખ્યા આશરે ૨૫૦ ની હતી. મેં “જ્ઞાનથી કુરીતિ નિવારણ થાય છે” એ વિષયપર ભાષણ ક્યું અને તેનું અનુ-મોદન શા. લલ્લુભાઈ અધ્યાપકે ક્યું, તેપરથી સીતવાડાવાળી કેટલીક બહેનોએ જી.જી. નહીં ચાપવું તથા અમર્યાદાથી નહીં કુટવું એના નિયમો લીધા અને શ્રાવિકાશ્રમને ૩. ૨૬૧ની મદદ મળી. પ્રમુખે પતાસાની પ્રભાવના કરી. સમા ૧૧ વાગે વિસર્જન થઈ હતી.

ઓરાણથી તા. ૩૦ મીએ લાકરોડા ગયાં અને રાત્રે સભા કરી. 'ઉત્તતિ કેમ થાય' એ વિષે પ્રથમ લક્ષ્મીભાઈએ તથા ત્યાર બાદ મેં ભાષણ કયું. શ્રાવિકાશ્રમને રૂ. ૨૬૧ની મદદ મળી. અત્રે દશા હુમડનીધર સંખ્યા ૨૧ને કુલ સંખ્યા ૧૦૧ છે. તા. ૩૧ મીએ અત્રે શેઠ માણેકચંદ્રના સ્મારક માટે ઉધાડેલું પુસ્તકાલય જોયું. એની વ્યવસ્થા તથા નિયમો ઘણા સારા છે એના ૩૫ મેમ્બર, એક સેક્રેટરી, એક પ્રેસીડેન્ટ તથા પંચ સંભાળ રાખે છે. અત્રે સર્વે ભાઈઓ સ્વ.ધ્યાય કરે છે. સાંજના શાસ્ત્રસભા થાય છે.

લાકરોડાથી ઓરાણ થઈ તા. ૩૧ મી એ પ્રાંતીજ આવી અને શ્રાવિકાશ્રમને રૂ. ૮૧ ની મદદ મળી તથા એક બે બાઇએ નમોકાર ગણવાના તથા હાંદલામાં ન રાંધવાના નિયમ લીધા. પ્રાંતીજથી તા. ૧-૧૧-૧૬ ને દિને અમદાવાદ એક રાત રહી ત્યાંથી બોરસદ એક રાત રહીને તા. ૪ થીએ દાવેલ આવી. અહીં અમારા શ્રાવિકાશ્રમની વિદ્યાર્થી બાઇ હરકોઇની તથા યત જરા અશકત હતી તેથી તેને ઉપદેશ સંભળાવવાને ૧૧ દિવસ રહી અને જ્યાં સુધી રહી ત્યાં સુધી દરરોજ સ્ત્રી પુરુષોની એકઠી શાસ્ત્રસભા દહેરામાં કરતાં હતાં અને બે ત્રણ દિવસ ફક્ત સ્ત્રીઓનીજ શાસ્ત્રસભા કરી હતી. શ્રાવિકાશ્રમને રૂ. ૧૩ ની મદદ મળી. અને સર્વ સ્ત્રીઓએ અમર્યાદાથી ન કુટુંબ એવા નિયમો લીધા. તથા કેટલીક બહેનોએ દર્શન, નમોકાર મંત્ર ગણવાના નિયમ લીધા. તા. ૧૩ મીએ બોરસદ આવી. સ્ત્રીઓની સભા ત્રણ દિવસ થઈ અને રાત્રે શાસ્ત્ર સભા થઈ. અને છ વ્યાવરથક વિદ્યા અને સ્ત્રીઓની ઉન્નતિ કેમ થાય એ વિષયો પર ભાષણ કયું અને રાત્રે ઉપદેશરત્નભાઈનો સ્વાધ્યાય કરતાં હતાં. ત્યાંથી શ્રાવિકાશ્રમને રૂ. ૨૩૧ ની મદદ મળી અને અત્રે

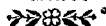
ની કેટલીક બહેનોએ સ્વાધ્યાયના, દર્શનના, નમોકાર ગણવાના તથા મંત્રીભોજન ત્યાગના તેમજ કંદમુળત્યાગના નિયમ લીધા.

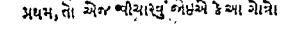
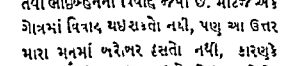
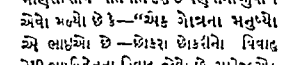
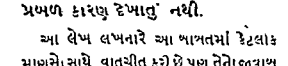
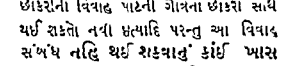
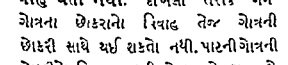
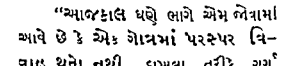
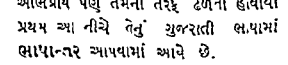
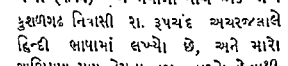
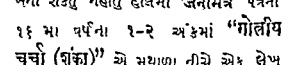
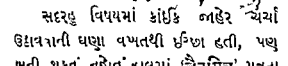
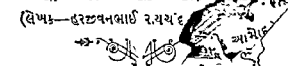
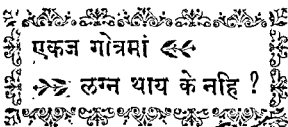
તા. ૧૬ મીએ વડોદરે આવી. અત્રે જૈન પાઠશાળા છોકરાઓની હતી તેનાજ પેટામાં પાઠશાળાના વર્ષ ૧ થી ખુલી છે તેમાં આજેના પાઠમાં હતાં અને પંચ તેમાંથી સાસરે મુ. ૧૧ થી સંખ્યા ૧૩ ની હતી, તેની પરીક્ષા લીધી. તેઓ દર્શનપાઠ કલ્યાણક વિગેરે જાણે છે અને થોડું અક્ષરજ્ઞાન થયું છે. અત્રે શ્રાવિકાઓને ભણાવવાને એક સીનીયરમાં પાસ થયેલી બ્રમ રાખવામાં આવી છે અને છોકરાઓને માટે એક બ્રહ્મણ છે તેઓ જૈન ધર્મમાં પ્રવીણ અને ભક્ત છે. તેઓની પાઠશાળા પર સારી દેખરેખ છે, એટલુંજ નહીં પણ સ્ત્રીઓની પાઠશાળામાં એમનાં પત્ની પણ સારી મહેનત લે છે. શિક્ષક બાઈ રમ્મ પર હોયતો ભણાવવાનું કામ પણ કરે છે. તથા આ પાઠશાળાના સેક્રેટરી માણેકલાલભાઈ, નાનચંદભાઈ તથા ભોગીલાલભાઈ ઘણા ઉત્સાહી છે. આ પાઠશાળાનું સ્થાપક રૂ. ૧૧૧) નું છે. તથા માસિક આવક રૂ. ૧૦ ની છે, તે બે પાઠશાળાને માટે ઘણીજ ઓછી છે માટે ધનવાન ભાઇઓએ આ ખાતાને મદદ આપવી જોઈએ.

વડોદરેથી તા. ૨૧-મીએ અંકલેશ્વર થઈ અને ત્યાંથી તા. ૨૮-૨૯-૧૪ ને દિને મુંબાઈ આવી હું જ્યાં જ્યાં ફરી ત્યાંના ભાઈઓને અમર્યાદાથી સ્ત્રીઓ કુટે છે તેને વિષે પંચમાં ઠરાવ કરાવવાને સુચના આપી છે તે તે ભાઇઓએ ધ્યાનમાં રાખવું એવી મારી નમ્ર પ્રાર્થના છે, જેથી સ્ત્રીઓને મુખ્ય ગુણ લજ્જા કાયમ રહે અને શીલની રક્ષા થાય.

સમાજસેવિકા-શ્રીમતી જલિતાબહેન

શ્રાવિકાશ્રમ-મુંબાઈ.

૧૬ મા વર્ષના ૧-૨ અંકમાં “ગોલીય ચર્ચા (શંકા)” એ મથાળા નીચે એક લેખ કુશળગઢ નિવાસી શ્રી રૂપચંદ અચરજગાલે હિન્દી ભાષામાં લખ્યો છે, અને મારે અભિપ્રાય પણ તેમના તરફ ઢળેલો હોવાથી પ્રથમ આ નીચે તેનું ગુજરાતી ભાષામાં ભાષાન્તર આપવામાં આવે છે.

“આજકાલ ઘણે ભાગે એમ જોવામાં આવે છે કે એક ગોત્રમાં પરસ્પર વિવાહ થતો નથી. દાખલા તરીકે ગર્ગ ગોત્રના છોકરાનો વિવાહ તેજ ગોત્રની છોકરી સાથે થઈ શકતો નથી. પાટની ગોત્રની છોકરીનો વિવાહ પાટની ગોત્રના છોકરા સાથે થઈ શકતો નથી. છતાં પાટની આ વિવાદ સંબંધ નહિ થઈ શકવાનું કાંઈ ખાસ પ્રબળ કારણ દેખાતું નથી.

આ લેખ લખનારે આ બાબતમાં કેટલાક માણસો સાથે વાતચીત કરી છે પણ તેના બુદ્ધિ એવો મળ્યો છે કે—“એક ગોત્રના મનુષ્યો એ ભાઈએ છે—છોકરા છોકરીનો વિવાદ તેથી ભાઈબહેનના વિવાદ જેવો છે. મારેજ એક ગોત્રમાં વિવાદ યથાશક્તિ નથી, પણ આ ઉત્તર મારા મનમાં બરેબર દસતો નથી, કારણકે પ્રથમ, તે એજ બીચારણું જોઈએ કે આ ગોત્રો

શી રીતે બંધાયેલાં? જો મારી ભૂલ ન થતી હોય તો હું કહી શકું છું કે આ ગોત્રોમાંનાં કેટલાકની ઉત્પત્તિ તો એક ગામમાં રહેવાથી થઈ છે. જેમકે પાટણમાં રહેનારા પાટણી. કેટલાકની ઉત્પત્તિ ઋષિના ઉપદેશથી થઈ છે. જેમકે ગર્ગ ઋષિનો ઉપદેશ માનનાર ગાગીય. કહેવાય છે. કેટલાકની ઉત્પત્તિ વ્યાપારથી થઈ છે જેમકે સોની, લુહાર, ધત્યાદિ,

હવે અહીં વિચારવાનું એ છે કે આ ગોત્ર બંધારણનાં કારણોમાંનું કાંઈ પણ કારણ પરસ્પર વિવાહ અટકાવે એવું સબળ નથી. શું આજકાલ એકજ ગામમાં રહેનારા પોતાનાં સંતાનોના વિવાહ નથી કરતા? એકજ ગુરુનો ઉપદેશ માનનારા પોતાનાં પુત્ર પુત્રીઓનાં પરસ્પર લગ્ન નથી કરતાં? એકજ વેપાર કરનારા પોતાનાં છોકરાંનો લગ્નસંબંધ નથી કરતાં? જો આ બધાનો જવાબ “કરેછે” એમ હોય તો આજ કારણથી ઉત્પન્ન થયેલાં ગોત્રોનાં માણસો પોતાનાં સંતાનોનાં માંલો-માંલ લગ્ન કેમ ન કરી શકે? આનો ઉત્તર “અમારા મોટા પુરૂષો કરતા આવ્યા છે એમ અમે કરીએ છીએ” એ સિવાય અન્ય કાંઈ નથી.

આ તુચ્છ લેખકની વિનંતિ છે કે આ ગોત્રકલ્પનાને નબૂટ કરવી જોઈએ અને કાંઈ પણ જોઈ—પછી તે ગમે તે માતિ અને ગમે તે ગોત્રનો હોય તોપણ—પોતાના કુટુંબનો ન હોય તેવા માણસ સાથે જરા પણ અડચણ વિના વિવાહ સંબંધ કરી શકે એમ થવું જોઈએ.

કુટુંબની ઓળખાણ મારે પણ ગોત્ર-કલ્પના અકારણ છે. કારણ કે એક ગોત્રવાળા બધા એક કુટુંબી છે, એ વાતનું નિરાકરણ ઉપર થઈ ગયું છે.

આ ઉપરાંત ‘પદમાવતી પુરવાર’ નામની માતિમાં ગોત્ર ન હોવાથી તે માતિમાં કુટુંબની બદલ વિવાદ સંબંધ થઈ શકે છે.

શી રીતે બંધાયેલાં? જો મારી ભૂલ ન થતી હોય તો હું કહી શકું છું કે આ ગોત્રોમાંનાં કેટલાકની ઉત્પત્તિ તો એક ગામમાં રહેવાથી થઈ છે. જેમકે પાટણમાં રહેનારા પાટણી. કેટલાકની ઉત્પત્તિ ઋષિના ઉપદેશથી થઈ છે. જેમકે ગર્ગ ઋષિનો ઉપદેશ માનનાર ગાગીય. કહેવાય છે. કેટલાકની ઉત્પત્તિ વ્યાપારથી થઈ છે જેમકે સોની, લુહાર, ધત્યાદિ,

હવે અહીં વિચારવાનું એ છે કે આ ગોત્ર બંધારણનાં કારણોમાંનું કાંઈ પણ કારણ પરસ્પર વિવાહ અટકાવે એવું સબળ નથી. શું આજકાલ એકજ ગામમાં રહેનારા પોતાનાં સંતાનોના વિવાહ નથી કરતા? એકજ ગુરુનો ઉપદેશ માનનારા પોતાનાં પુત્ર પુત્રીઓનાં પરસ્પર લગ્ન નથી કરતાં? એકજ વેપાર કરનારા પોતાનાં છોકરાંનો લગ્નસંબંધ નથી કરતાં? જો આ બધાનો જવાબ “કરેછે” એમ હોય તો આજ કારણથી ઉત્પન્ન થયેલાં ગોત્રોનાં માણસો પોતાનાં સંતાનોનાં માંલો-માંલ લગ્ન કેમ ન કરી શકે? આનો ઉત્તર “અમારા મોટા પુરૂષો કરતા આવ્યા છે એમ અમે કરીએ છીએ” એ સિવાય અન્ય કાંઈ નથી.

આ તુચ્છ લેખકની વિનંતિ છે કે આ ગોત્રકલ્પનાને નબૂટ કરવી જોઈએ અને કાંઈ પણ જોઈ—પછી તે ગમે તે માતિ અને ગમે તે ગોત્રનો હોય તોપણ—પોતાના કુટુંબનો ન હોય તેવા માણસ સાથે જરા પણ અડચણ વિના વિવાહ સંબંધ કરી શકે એમ થવું જોઈએ.

કુટુંબની ઓળખાણ મારે પણ ગોત્ર-કલ્પના અકારણ છે. કારણ કે એક ગોત્રવાળા બધા એક કુટુંબી છે, એ વાતનું નિરાકરણ ઉપર થઈ ગયું છે.

આ ઉપરાંત ‘પદમાવતી પુરવાર’ નામની માતિમાં ગોત્ર ન હોવાથી તે માતિમાં કુટુંબની બદલ વિવાદ સંબંધ થઈ શકે છે.

વળી હુમડે જ્ઞાતિમાં એવી રીત છે કે જોત્રેશ્વર ગોત્રનો મનુષ્ય માત્રેશ્વર ગોત્ર વાળાને ત્યાં દત્તક તરીકે જાય, પછી તેના સંતાન પોતાના પિતાના મૂળ ગોત્ર જોત્રેશ્વરમાં લગ્ન સંબંધ કરી શકે.

આ ઉપરાંત આ ગોત્રકલ્પના પ્રાચીન નથી કારણકે શાસ્ત્રોમાં એ વિષેનો કોઈ પણ જગ્યાએ ઉલ્લેખ જોવામાં વા સાંભળવામાં નથી આવ્યો, ત્યારે હવે એમ વિચારો કે જે વખતે આ ગોત્રકલ્પના ન હતી ત્યારે શું વિનાશ સંબંધ માંથીમાંથી નહિ થતા હોય? અને જો થતા હતા તો તે સ્વકુટુંબમાં જ થતા હશે?

આથી સાબીત થાય છે કે ગોત્રકલ્પના શિવાય પણ કુટુંબની ઓળખાણ થઈ શકે છે. કારણકે પોતપોતાનું કુટુંબ સર્વ ઓળખે છે.

વાંચક ! જૈનીયોની સંખ્યા દિન પ્રતિદિન ઘટતી જાય છે અને તે જોટલે સુધી કે જે થોડા દિવસમાં એનો ઉપાય નહિ કરવામાં આવે તો, એ જ્ઞાતિનું નામ નિશાન પણ નહિ રહે. જ્ઞાતિના ઘટાડાનાં કારણોમાં ખીજા કારણો ઉપરાંત ગોત્રકલ્પના પણ એક પ્રમુખ કારણ છે, કારણકે એમ જોવામાં આવ્યું છે કે કોઈ કોઈ જ્ઞાતિમાં માત્ર છ કે સાત જ ગોત્ર રહ્યાં છે, જેથી કરીને યોગ્ય વર કન્યાનું જોડું મળવું એ ઘણું લાગે અસંભવિત છે. અને ત્યારે યોગ્ય જોડું નથી મળતું ત્યારે કેટલો અનર્થ થાય છે તેનો વાંચક જાતે જ વિચાર કરે.

અથવા લાઇઓને મારી પ્રાર્થના છે કે આ વિષયપર તેઓ સારી રીતે વિચાર કરે અને જો આ વિષયમાં મારી સમજણમાં ખૂણ હોય તો જ્ઞાતિપૂર્વક આ પત્રમાં ઉત્તર આપવાની કૃપા કરે."

ઉપરનો લેખ મારા સંબંધના ગુજરાતી ભાષા જાણનાર દિગંધર જૈન બંધુઓને અને ખાસ કરીને મારી જ્ઞાતિના એટલે નૃસિંહપુરા લાઇઓને હું લક્ષ્યપૂર્વક વાંચવાની ભલામણ કરું. ગુજરાતના ખીજા દિગંધર લાઇઓની પત્રોમાં ગોત્ર છે, કઈ જ્ઞાતિમાં નથી અને કઈ જ્ઞાતિમાં જોટલાં જોટલાં ગોત્ર હોય તેની કૃપા કરી આ સત્ર કેટલી હતી, હાલ કેટલી છે અને તેમાંથી જોટલાં ગોત્રના નામ મળી આવે તેટલાં નામો પણ જો આ પત્રમાં પસિદ્ધ થાય તથા તેની ઉત્પત્તિ વિષે જે કોઈ દત્તકથા અથવા ખોજો આધાર મળી આવતે હોય તો તે આ પત્રમાં આ ચર્ચાને અંગેજ જાહેરમાં મુકવાની મારી વિનંતી છે. એ હકીકતો જાહેરમાં આવવાથી પરસ્પરનો સંબંધ અને ઐતિહાસીક અનુમાનો જાણવાને અને સમજવાને ઘણી મુશ્કેલી મળશે તથા આ જે વિષયની ચર્ચા ઉપાડા છે તે ચર્ચાને પણ આગળ વધારવાને મુશ્કેલી મળશે. હમારી નૃસિંહપુરાની જ્ઞાતિમાં ૨૭ ગોત્ર છે અને તેનાં નામ આ પ્રમાણે છે.

નૃસિંહ પુરાના ૨૭ ગોત્રો

૧ ખડનર ૨ કુલપગાર ૩ ભીજણહોડા ૪ રયણપારખ ૫ અલધીયા ૬ બદ્રપસાર ૭ ચીલડીયા ૮ પ્રજાત્રમથા ૯ પદમહ ૧૦ સુમનોહર ૧૧ કલસધર ૧૨ કંકુલોર ૧૩ બોરડ ૧૪ સાંપડીયા ૧૫ તેડીયા ૧૬ વલોગા ૧૭ ખેતન ૧૮ ખાંભી ૧૯ હરસેલ ૨૦ નાગર ૨૧ જશોહર ૨૨ જડપડા ૨૩ બોરડા ૨૪ કંચાટીયા ૨૫ પંચલોલ ૨૬ મોહલવાડ ૨૭ સુરા.

એ પ્રમાણે હમોની નાનમાં સત્તાવીસ ગોત્ર છે. ગોત્રોના નામની ભાષા સંસ્કૃત, ગુજરાતી, અને પ્રાકૃતના મિશ્રણવાળી સમજાય છે. કેટલાંકનાં નામ અર્થ સ્વયં જાણી

છે, સારે કેટલાંક નામનો અર્થ જાવ અથવા કલ્પનામાં આવતો નથી. કેટલાંક નામો અશુદ્ધ ધર્મ ગયાં હશે અને તેને લીધે પણ તેનો, ભાવ ભાષા કે અર્થ સમજાતો નહીં હોય, તેથી આ નામોની શુદ્ધિ અશુદ્ધિ વિશે પણ જેની જાણમાં હોય તે જાણનાં મૂકવાની જરૂર છે.

મારી જ્ઞાતિમાં હાલના કદાવાદ, મખીઆવ, કલો, નરોડા અને જલ્દર એ પાંચ ગામનો સંભા તથા કાનમનો સંભા અને સુરત તથા મુંબાઇને સંભા મળીને કન્યાની આપ લે ધર્મ શકે એવો લગભગ અઢીસો ધરનો જથ્થો છે, પણ તેમાં ઉપરનાં સત્તાવિંશ પૈકી હાલ અંક દશ ગોત્રનાં જ નામ જોવામાં આવે છે. અને તેમાં પણ વળી એક બે ગોત્ર તો એટલાં બધાં મોટાં છે કે તે ગોત્રવાળાઓને લાયક વર અને તે લાયક કન્યા મેળવવાની મુશ્કેલીનો ખરો અનભવ તે ગોત્રવાળાજ નજી છે. અને તેને લઇને કેટલાંએ વર કન્યાનાં નસીબ મારી જાણમાં ફેરવાઇ ગયાં છે અને ભવિષ્યમાં પણ હજી તે વધારે વધારે દુઃખદાયક થવાનો સંભવ છે,

એમ માનવામાં આવે છે કે “ગોત્રમાં અથવા કુટુંબમાં કે સગામાં લમ કરવાથી જે સંતતિ ઉત્પન્ન થાય છે તે નાજલી ઉત્પન્ન થાય છે. અને તેને લીધે ઉચ્ચ વર્ણના હિંદુઓમાં એ રીવાજ એટલે ગોત્રમાં અને સગામાં લમ કરવાનો પ્રતિબંધ છે. વિજ્ઞાન શાસ્ત્ર દ્વારા પણ એમ સિદ્ધ ધર્મ સુક્યું છે.”

આ વિચારની ખીજ ખાણુ આપણે તપાસીએ છીએ ત્યારે ખરેખર ધુન્ધવણમાં પડાય છે. વેદોના મુસલમાન, પર્સી, અને ઇંગ્લેન્ડ લોકો કે જેઓની જ્ઞાતિમાં નજીનાં સગાંમાં અને કુટુંબમાં પણ લમ થાય છે,

તેમની શારીરિક સ્થિતિ આપણા કરતાં રોગી-જટ હોય અથવા તેઓ નબળા બાંધાના હોય કે આયુષ્ય ઓછું ભોગવતા હોય કિંવા વંશ વૃદ્ધિ ઓછી થતી હોય એમાંનું કાંઇ પણ જણાતું નથી. અને ઉલટા તેઓ દરેક બાબતમાં ચઢતા હોય એમ જણાય છે. કદાચ એમ કહેવામાં આવે કે તેમનો ખીજો આહાર વિહાર આપણા કરતાં ચઢતો છે અને તેથી તેઓને માંહોમાંહેમાં ગયેલી ખોટ પુરાઇ જાય છે અને ઉપરની બાબતમાં સરસાઇ ભોગવે છે, પણ એ વાત કબુલ કરશે નહીં. કેમકે તેમનો આહાર અને વિહાર આપણે “સારો છે” એમ માન્ય કરતા નથી તો પછી આ બાબતમાં ખાસ ચર્ચા કરી વિશેષ અજવાળું પાડવાની અગત્ય છે એમ વિચાર કરનાર દરેક જૈન બંધુને સમજાવવા વિના રહેશે નહીં.

મને આશા છે કે આ બાબતની ચર્ચા ઉપાડવામાં જો આપણો સામાન્ય વર્ગ નિઃસ્વાહ જણાય ને આ પત્રના અધિપતિ સાહેબ પોતાની લાગવગથી પત્ર વ્યવહાર ચલાવીને ઉપર જણાવી છે તે બાબતોનો શોધખોળ કરી તે જાહેરમાં મુકશે.

જીવંતે નહીં બાંટતે હૈ

बाल उद्यान का सावुन-दवा किसी तरह के कष्ट के बालों को ५ मिनट में उड़ाकर साफ कर देता है कौमत् की बफस 1) आने १२ बफस एकसाथ लैने से १ रास्काप सिएम लीवर घड़ी साथ में मुफ्त भेजेंगे। मंगाने का पता-
शर्मन एंड कं. सतघडामथुरा

* સ્વપ્ના

જેવામાં આવ્યા, જેમના

જેવામાં આવ્યા, જેમના
તિથરતન પડિત કાળીદાસ સાતે. શ્રીમળી
પાદ્ય, મુખપના બુલેશ્વર વિભાગમાં
હતા; તેમની સાથે મિત્રતાનો સંબંધ
તેમના જ્યોતિષ વિગેરના ગ્રંથો જેવાને
મૂળે પ્રસંગ મળેલા, જે તપાસતાં એક 'શ્રી
પાર્થનાથસ્વામીના ચત્ર' મળી આવ્યો.
તેનો ખુલાસો પુછતાં ઘણીજ તારીફ સાંભળી,
જેથી મહે તે ઉતારી લઈ ખાતરી કરવા
જણાવ્યું. તેમણે શુભ મુદત કંઈ રાશીના
અંદામાં પુણ્ય નક્ષત્રની શરૂઆતમાં રાત્રીના
પહેલા પહેરમાં સ્વીવારે ખેસવાનું જણાવ્યું.
પહેરવાનું કપડું લીલા રંગનું, અભાસન,
ધૃતનો દીવો વિગેરે રાખવા જણાવ્યું. મહે
તે મુજબ કાર્ય કરતું રહ્યું.

બાર દિવસ સુધી હંમેશા રાત્રીના ત્રણ
કલાક ખેસવાથી મ્હારી ધારણા મુજબ ભવિ-
ષ્ય વિષેનો ખાતરીપૂર્વક જુવાળ મળ્યો.
મ્હારી જૈન ધર્મ ઉપર પૂર્ણ અદ્ભૂત હોવા-
થી હું દ્રઢતાથી તેને વળગી રહ્યો, તેમ તેમ
મૂળે તરેહવાર ચમત્કાર દેખાવા લાગ્યા,
પરંતુ જેમ રાત્રિએ દીવા વિના જોઈ શકાતું
નથી તેમ શુરૂ વિના મ્હારા કામમાં હું
આગળ વધી શક્યો નહીં, અને હાલ જે
કાંઈ જણાય છે તે પણ કિચિત
માત્ર ! અને થોડાજ વખત !
આખીની ખીના અદસ્ય રીતે દુટક શખ્તોવડે
જણાય છે, તેને યાદ કરી વિચારપૂર્વક બહાર
પાડી શકું છું:—

ઉચ્ચી રાખેલો હતો, જેનાથી કોઈ નાખુશ
જણાતું નહોતું—પછી સહવાર ઘડી.

આ સિવાય લગ્ન મંદિરો, સંભાળો,
કાન્દર-સો, વાદ વિવરના મંડળોમાં જેનોનું
અન્ય મતેનું મંડળ વિગેરે
ત્રીસ દિવસમાં વીસ દિવસ
એ જવાર
વાના મહે વખતે હું મંડળોનો, જે વેળા
અપાદ માસની શરૂઆત, એમ તેમના કહેવ-
દેવે આવી ગુરામાં આવેલું. હજારો મનુષ્યો
પરિગ્રાહને જતાં હતાં. આ વખતનો દેખાવ
કોઈ જાહેર તહેવાર જેવો મૂળે જણાતો હતો.
તેઓ જે રસ્તે જતાં તે રસ્તેથી કોઈ પાછું

* સ્વર્ગીય શ્રીમાન દાનવીર જૈનકુલસુધ
શેક માણેકચંદળના ઓચીંતા અવસાન પછી
તરતજ આ પત્રનો શોકદર્શક ખાસ અંક પ્રકટ
કરવામાં આવ્યો હતો, તેમાં જે સોનાસજુ નિવાસી
શા. હાથીચંદ માણેકચંદ દલાલની એક મોટી
શોકદર્શક ખાસ કવિતા હતી, તેમાં લીટીઓ
એવી હતી કે—

યક્ષદેવે કહેલી આગાહી.

જૈત્રમાં ગળાવ્યું મન, માંધેરો માણેક પિતા,
મધુપણ પહેલાં જઈ, સ્વર્ગમાં સીધાવશે ?
પણ મેં તો માન્યું નહિ, ખોટો આ આભાસ યાય;
એવું યાદ લાવી ચાને દીલને દુખાવવું ?
બીજાવાર કીધી વાત, જાણી ગઈ નહિ રાત;
પત્ર તે લખાય કેમ ! મુળે તન તાપથી.
ભાદવે ભૂલાવી વાત, પ્રીતિમાંથી કીધો ધાત;
દૈવ યક્ષરાજ તીથિ આપવામાં શું રૂંચે !

ઉપલી ૮ લીટીઓ પ્રકટ થવા પછી અમારા
ઉપર અનેક વાંચકોના અનેક પત્રો આવ્યા હતા કે—
" આથી એમ પ્રશ્ન જણાય છે કે દાનવીર શેક
માણેકચંદળના અવસાનની ખબર કોઈ યક્ષદેવે
ભાઈ હાથીચંદ માણેકચંદને ત્રણ ચાર માસ
થયાં આગાહી આપેલી હતી, પણ પરુપણ પહેલાં
યશો, એટલે વાર છે એમ ભૂલાવે ખાવાથી તેમણે
શેક વગેરેને એ વાત કહેલી નહીં હશે, માટે
દેવે તો એમને એ આગાહીની ખબર કેવી રીતે

છે, ભારે કેટલાંક નામનો અર્થ જ વચવા
કદપનામાં આવતો નથી. કેટલાંક નામો
અશુદ્ધ થઈ ગયાં હશે અને તેને લીધે પણ
તેનો, ભાવ ભાષા કે અર્થ સમજતો નહીં
હોય, તેથી આ નામોની શુદ્ધિ અશુદ્ધિ વિષે
પણ જેની જાણમાં હોય તેને તેનામાં
મૂકવાની જરૂર છે.

મારી જ્ઞાતિમાં હજારો દાવાદ,
માનના હશે કે કેમ જાણીએ છીએ એ
નથી. તે દીવાલ રંગગંગાની પાનમનો સંભા
નહોતી, પરંતુ જેમ ચીતારાએ બા મળીને

પડી હતી, તે આપ વિસ્તારથી મેળવીને પ્રકટ
કરશે તો એ બાબતમાં ધણું અજવાળું પડી શકશે.

આ કારણથી અમોએ પત્રવ્યવહાર ચલાવીને
બાઈ દાધીચંદ માણેકચંદ દ્વારા એ આજ્ઞાદીનો
બીગતવાર ઇતિહાસ મેળવ્યો છે, જે આ સ્થળે
અક્ષરશઃ પ્રકટ કરવામાં આવે છે. વળી આ બાબ-
તની વધુ ખાતરી માટે બાઈ દાધીચંદ જે જે
અદસ્તોને આ વાત પ્રથમથી કહી હતી તેનાં નામો
અમે મેળવ્યાં છે, તે નીચે મુજબ છે— તેમના
પિતા શા. માણેકચંદ ક્ષેત્રચંદ વૈધ, તેમની સ્ત્રી.
પત્ની ચંચળગૌરી, શા છાટાલાલ હજનલાલ અને
જાંધી જીવરાજ હજરચંદ સોનાસહના; શા.
નેમચંદ હજરચંદ અને શા. માણેકચંદ શુભાબ-
ચંદ પ્રાંતિજના; શા નેમચંદ હજનલાલ અને
શા નાનચંદ રાયચંદ એરાણના; શા મણીલાલ
રાયચંદ (રખીઆળ), શા સુનીલાલ નાનચંદ
(અલવા), રોક બદવજી શુભાબચંદ (વેરાબર),
કોઠારી સોમચંદ નાનચંદ, કોઠારી મણીલાલ
નાનચંદ અને કોઠારી મંગલાલ નાનચંદ પેયા-
પુરના વયા સુનીલાલ કાજીલાલ ઉલ્હેડીયા-
વાળા વગેરે.

વળી ઉપલા નામોમાંથી કેટલાકને પત્રો લખી
પૂછાવતાં એવાજ ખુલાસાઓ મળ્યા છે કે
આ આજ્ઞાદીની વાત બાઈ દાધીચંદ તેમને મોંઠે
અવાડથી કહી હતી અને તેથી તેઓ આતિથ્ય
નારાજ અને આદર્શવત થયા હતા

સપાદક.

તેમની શારીરિક સ્થિતિ આપણા કરતાં રોગી-
બટ હોય અથવા તેઓ નબલા બાંધાના હોય
કે આયુષ્ય ઓછું ભોગવતા હોય કિંવા વંશ
વૃદ્ધિ ઓછી થતી હોય એમાંનું કંઈ પણ
જણાતું નથી. અને ઉલટા તેઓ દરેક બાબ-
તમાં ચઢતા હોય એમ જણાય છે. કદાચ
એમ કહેવામાં આવે કે તેમનો બીજો આહાર
વિહાર આપણા કરતાં ચઢતો છે અને તેથી
તેઓને માંહોમાંહોમાં ગયેલી જોડા પરાધ નબ
છે અને નિમજી શકે તેવી રીતે હું સમજતો હતો.

કોઈ કોઈ માણસ મહારા સામું જોઈ જરા
હસીને ચાલ્યા જતા, તે સિવાય બીજી કંઈ
પણ અડચણ કરતા નહીં. તેઓને મહેરો
ગૌરવર્ણ, માથે મુંખાઈના સાલ-દુપટાં વેચ-
નાર પંખખીઓની માફક ધોળા સાફ બાંધે
લા હતા અને જયજયની ધ્વનિ ઉચ્ચારતા
ઉપર જતા હતા. તેમના હાથમાં કંઈ હતું
કે નહીં તેની મને ખબર રહી નહી. ઉપર
જણાવેલા દાદરનું દરેક પગથીયું મહારા
શરીરની ઉંચાઈ જેટલું હતું.

તે જોતાં મને વિચાર થયો કે, મહારાં
પાપના ઉદયથી મહારાં શરીર ધટી ગયું કે
કેમ ? તેનો ખુલાસો હું મહારા આત્મા પ્રત્યે
પુછવા લાગ્યો, એટલામાં યજ્ઞદેવ મને ઉચકી
ઉપર લઇ ગયા.

ઉપરનું વર્ણન જેટલું જોયું તેટલું
સંપૂર્ણ કહેવું ધણુંજ અશક્ય છે જેમ
તરેહવાર મીઠાપ્રઓ અને જુદી જુદી જાતનાં
શાક, રાંધતાં જમેલો માણસ ગમે તેટલા
સ્વાદનું વર્ણન કરે, છતાં બીજને દેહજત
આવતી નથી તેવી રીતે હું ગમે તેટલું વર્ણન
કરું અથવા લેખ લખી જનારું છતાં બીજને
તેની ખબર નજ પડે તે દેખીતું છે. ઉપર
ગયા બાદ મુગટખંધ રાજાઓના જેવા
દેખાવવાળા જમીનપર ખેડેલા એક હજારથી

* સ્વપ્ન

દેવ

જેવામાં આવ્યા, જેમના
પણોમાંથી એટલા બધે
કે, હજારો સૂચનું તેજ
જેથી તેમની ક્રિયાં પણ
જેમની સ્થાને

ઉચ્ચી રાખેલો હતો, જેનાથી કેાઈ નાખુશ
જણાતું નહોતું--પછી સહવાર થઈ.

આ સિવાય લગ્ન મંદિરો, સંભાળો,
શંદર-સો, વાદ વિવાદના મંડળોમાં જેનોતું
અન્ય મનોતું મંડળ વિગેરે
ત્રીસ દિવસમાં વીસ દિવસ
એ જવાર

આજથી લગભગ સાત વર્ષ ઉપર જ્યો-
તિપરત્ન પંડિત કાળીદાસ યાતે, શ્રીમળી
પણું કાંઈ ત્યાં મહારાજના વિભાગમાં
આસપાસની દીવાલો પણ ફક્ત કંચનનીજ,
પરંતુ જહુજ પ્રકાશવાળી હોવાથી બારીક રીતે
અવલોકન કરી, શક્યો નહીં. મહારા મનમાં
ભય થયો કે, આટલો બધો પ્રકાશ, મહારી
આંખોપર પડે છે તેથી હું આંધળો તો નહીં
થાઉં ? પણ તેમાંનું કંઈ થયું નહીં.

મુગટબંધ રાગઓ જેવા બેઠેલા, તેમની
પાછળ સફેદ પોશાકવાળા આશરે બે હજારથી
વધારે હશે અને તેમની પાછળ આશરે એક
હજારની સંખ્યામાં લીસ વસ્ત્ર જેવા રંગીન
વસ્ત્ર ઓઢીને બેઠેલાં માણસ એવાં; જે એક
તરફના ખુણા તરફ કાંઈ પાઠ કરતા હોય તેમ
જણાતું હતું. હાથમાં પોથી વિગેરે કાંઈ જ-
ણાયું નહીં, પણ તેમના હોઠ દાસતા હતા.
તેમને દાદી, મૂછની નિશાની હતી નહીં, જેથી
મને એમ સમજાયું કે તેઓ સ્ત્રીઓ હશે !

મુગટબંધીઓની આગળ એક ખુણામાં,
હજારો મુની મહારાજ તદ્દન સ્થામ રંગે
પણુ તેજસ્વી, અને પીંછી કમંડલુ સાથે
સળજ થયેલા જેવામાં આવ્યા. સાદા પોશાક
વાળાઓની આગળ તરેહવાર વાજીતો
કોઈપણ માણસની મદદ સિવાય વાગતાં હતાં.
લગ્ન મુર્તિ પૂર્વ દિશાએ બીરાજમાન થયેલી હતી
પણુ ચારે દિશાએ એવોજ દેખાવ જણાતો
હતો. સર્વના મુખ કમળ ખુશનુમાં પ્રકૃષ્ટિત
હતાં, મને યદ્યદેવે પોતાના અને હાથમાં

વાતો એક વખતે હું મુંબાઈ હતો, જે વેળા
પ્રવાહ માસની શરૂઆત હતી. પ્રભાતમાં યક્ષ-
દેવે આવી મને જણાવ્યું કે, ગુજરાત,
કાઠીઆવાડમાં આ સાલે હુકકાળી પડશે. આ
વાત મેં જે ત્રણ માણસોને જણાવી. એ વાત
જણવાવાળા મનુષ્યને એમ પણ કહેલું કે
તમારે કેાછને વાત કરવી નહીં, તેમ છતાં
મારી વાત ખોટી પાડવાની ધારણાથી કેટલાક
લોકોને જાહેરથી વાત કરી. એક વખત હું
માનવંતા શેઠ માણેકચણ્ણની ઢુકાને રાત્રે
બેઠો હતો તે વખતે મન્નાલાલ દિગંધર
જે હાલ કાપડની આડતનો ધંધો મુંબાઈમાં
કરે છે, તે સ્વર્ગવાસી શેઠ પ્રેમચંદ મોતી-
ચંદની ધર્મપત્ની ચંપાબાઈની માસીનો
છોકરો આવ્યો છે, તે આવી મને
કહેવા લાગ્યો કે શું ? આ સાતમાં દિંદુરતા-
નમાં હુકકાળી પડશે એવું આપે કહ્યું છે, તે
વાત સાચી કે કેમ ?

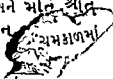
મેં જુવાન આંધો કે ભાઇશ્રી, દિંદુ-
સ્તાનમાં નહિ, પણ ગુજરાત-કાઠીઆવાડ માટે
જણાવ્યું છે.

મન્નાલાલ-સરકારી વાણીજી ધર્મ-
મીટર વડે સરેલી ગંરમીયું અવલોકન કરી
તકાં બાંધે છે અને સરકાર નામદાર તેના માટે
મોટા પગાર આપે છે, તે પણ ચોક્કસ વાત
કહી શકતો નથી અને તમે શા આધારે વાત
કરો છો તેનો કાંઈ પુરવો ?

ઉત્તર-પેટમાં પીડાવાળો માણસ જુદું
બોલે તો ચાલી શકે છે, પણ તાવવાળો માણસ

જુહું, બોલો તો. ચાલી શકું નથી, અને મહારા તરફથી જે કહેવામાં આવ્યું છે તે આત્મધ્યાનપરે કહ્યું છે.

મન્નાસાલ-આત્મધ્યાન, પંચમ કાળમાં મનુષ્યે કરી શકતા નથી અને મનિ શ્રિ સિવાય મનુષ્યોને અવધિજ્ઞાન અમકાળમાં થાયજ નહિ.

ઉત્તર-અવધિજ્ઞાનના જૈની મંદને કેટલાક બેદ છે, જેમાંના કેટલાક પથ્થરની બનાવેલા પૂર્વક યોગથી યર્ધ શકે છે. (જા. વખતે બીજા પથ કેટલાક માણસો (ગુજરાતીઓ) ત્યાં હાજર હતા.

પછી હું મહારા મકાને, મહારા સંબંધીઓ ઉપર કાગળ લખવાના હતાજેથી ગયો, જેમાં જણાવ્યું કે, આ સાલમાં ગુજરાત-કાઠીયાવાડમાં દુકાળ પડવા સંભવ છે, માટે તમોને યોગ્ય લાગે તેમ કરશો.

વળી એક વખત સોનાસણમાં કેટલાક માણસો વાતચીત કરતા હતા ત્યાં હું જઈ રહ્યો, જ્યાં એવી વાત થતી હતી કે વરસાદ ક્યારે થશે ? (તે વખતે જ્યેષ્ઠ માસ ચાલતો હતો.) કોઈ કહે કે, આદર્શ નક્ષત્રમાં થવા સંભવ છે, પણ એક માણસે કહ્યું કે કઈ તારીખે અને કેટલા વાગે થશે, એવું કહેનાર કોઈ નથી. મહેં કહ્યું-“બહુ રતના વસુધારા” દુનિયામાં કોઈ પણ દશે ! એટલું કહી ચાલતો ગયો અને બીજે દિવસે બધાઓને એકત્ર કરી જણાવ્યું કે, અમુક તારીખ, વાર અને આટલા કલાકે વરસાદ થશે અને તે મુજબ થઈ પણ ખરું. સાથે એટલું પણ જણાવ્યું હતું કે આ વર્ષમાં વરસાદપાણી સારી થશે, ઠંડાળનો પાક સારો થશે. અને અનાજના ભાવ નરમ રહેશે.

આવી બાબતોમાં બહુર ધવું એ હું બ્યાજખી સમજતો નથી અને તેમ કરવાથી

ધણી, બાતની, મુશીબતો વેઠવી પડે છે; વળી કેટલાકનું મન મનાવવા-ખાતર જુહું પણ બોલવું પડે છે. તેમજ દરેક બાબતની ખબર પડવી તે મહારા હાથમાં નથી, પરંતુ યક્ષરાજની મરજી ઉપર છે. મહારા ધર કામની ધણીખરી બાબતોનો ખુલાસો યક્ષરાજે કરેલો અને દરેકદરેક વચન સાચું કરેલાં.

યક્ષદેવનો વાર્તાવિનોદ અને સત્ય આગાહી

રાત્રે સંસારી કામથી પરવારી, પધારીમાં સુતો પછી આંખ બંધ થતાંની સાથે આગાહી શબ્દ કહે છે અને આંખ ખુલી જઈ તે શબ્દ યાદ આવે છે; પાછી આંખ બંધ થાય અને ફરીથી અદ્રશ્ય શબ્દ યથા આંખ ખુલી જાય છે તે મુજબ શબ્દો થયા કરે છે. તે શબ્દો એટલા તો જોરથી થાય છે કે, જાણે કાનની નજીક બંદુકનો અવાજ થતો હોય અને અજાણી ઉઠાય તે મુજબ થાય છે. આ શબ્દો ફક્ત કામ પુરતાજ થાય છે; જેમાંના એક પણ શબ્દ નકામો થતો નથી.

માનવતા શીરોમણી શેઠ માણેકચંદજીના સ્વર્ગવાસની આગાહી.

જૈન ધર્મની ઉત્પત્તિ કેમ થાય ? બીજાનું સાદું અને હમારું ખામીવાળું કેમ ? જૈન ધર્મ માણનારા વધારે સુખી શું કરવાથી થાય ? વિગેરે વિગેરે વિચારો રાત્રિ દિવસ મહારા મનને યથાજ કરતા હતા અને યાવ છે; એમાં વળી જૈન ધર્મનું મુખ્ય સુકાન સ્વર્ગીય શેઠ જીના હાથમાં હોવાથી હમેશાં મહારા મનની ચાહના એવીજ રહેતી કે, મહારા આયુષ્યનો દશાંશ ભાગ પાછળ દડે, પણ શેઠ માણેકચંદજીના આયુષ્યમાં વધારે થાય તો ઘણું સાદું; કારણ કે મહારી જીંદગી દુનિયાને ભાર સમાન ગણાશે ! પરંતુ તેઓ શ્રી ઊર્ધ્વા રહેશે, તો ઘણા પ્રસાદકારી કાર્યો જૈન ધર્મની ઉત્પત્તિ અર્થે કરી શકશે. આવા વિચારોને

લક્ષને ચૈત્ર માસના શુકલ પક્ષમાં રાતના દસ વાગ્યા પછી અદૃશ્ય રીતે શબ્દો યવા લાગ્યા. જેનું વણું ન હુંકમાં અક્ષરે અક્ષર સત્યતાપૂર્વક નીચે જણાવું છું:—

યક્ષદેવ-દિગંધરનો સંરહાર ગુજરી જશે. મહે વિચાર કર્યો કે, દિગંધરનો સંરહાર એટલે કોઈ મહાન પૂજ્ય સુત્રી-મહારાજ/કાળ કરશે. પછું તે કોણ? ક્યા રહેતા હશે? તો તેમનું નામ શું? વિગેરે બીના મહારા જણવામાં નહિ હોવાથી, તકવિતક થવા લાગ્યા.

યક્ષદેવ—પૂજ્ય પિતાશ્રી, જેને બાંભામાં બાહ્યા ગણે છે તે સવર્ગવાસી થશે.

મહે વિચાર કર્યો કે, મહારા પૂજ્ય પિતાશ્રીનું આયુષ્ય હજુ કેટલાક વર્ષનું ખાંડી છે. (એવું યક્ષદેવે પહેલાં અમુક વર્ષ અને માસ જણાવેલા છે) અને આજે આ શું કોઈ વચન ખોટાં પડ્યાં નથી અને આ તો અગ્નિપ્રાણની વાત ગણાય. અરે પ્રભુ! ત્રીસોઠના સ્વામી, દીનંદ્યાળ! આનો ખુસોસો હવે ક્યાં થાવ? મહારી કાયા કાંપવા લાગી, નિદ્રા ઉડી ગઈ, વિચારવમજમાં ગુંથાયો અને આખરે રાત્રીનો ત્રણ વાગે મીઠી નિદ્રા આવી. યક્ષદેવ—મુબંધવાળા શેઠ ગુજરી જશે? મહે/કહ્યું—ક્યા શેઠ? યક્ષદેવે પ્રત્યક્ષ આવી ઉત્તર આપ્યો કે, માણેકચંદ શેઠ.

આ સાંભળતાંજ મહારી ગમગીનીનો પાર રહ્યો નહી, તે દિવસે બીલકુલ ચેત પડ્યું નહી, તેમજ ખોરાક પણ અંધ દેવાયો, જેથી ધરના માણસોએ પૂછપરછ કરી, પરંતુ તેમને સત્ય હકીકત ન જણાવતાં મહારી તબીબત સારી નથી એમ કહી વાત છુપી રાખી.

બીજી વખતની આગાહી.

શેઠ સુદ અને ગુરૂવારે રાત્રિના સાડા પાંચ વાગે યક્ષદેવે પ્રત્યક્ષ આવી કહ્યું કે—

માણેકચંદ શેઠ પચાપણ પહેલાં સ્વર્ગવાસી થશે.

મહે પૂછ્યું—આવો ખતાવ ખતાવ પહેલાં મારું મરણ કેમ ન થાય? કે આપા દુઃખદાયક સમાચાર જોવા મટે;

જિજ્ઞાસુ—કુદરત પોતાનું કામ ખતમ થઈ જાય છે. એવું અને જુનાનું નવું એમો આશ્ચર્ય શું? કાળનો સ્વભાવ છે અને કોઈ વસ્તુ અમર નથી.

આ વાત સાંભળી હું અને હાથ જોડી નમોકાર મંત્ર વાદ કરી નમન કરવા લાગ્યો. સવાર થઈ. આ વાત મહારા મનને ચોક્કસ થઈ. મહારે મુબંધ તેઓશ્રીને મળવા જવું હતું અને રસ્તામાં સુરત ઉતરી મુળચંદલાઈને મળી એ વાત કરવાની હતી; પરંતુ મનમાંની મનમાં રહી ગઈ અને અલારે મહારા પસ્તાવાનો પાર રહ્યો નથો. લાવે ખતાવ અને જાય છે. શ્રી મહાવીર પ્રભુના શિષ્ય ગૌતમગણધર ઉપદેશ અર્થે ગયા હતા (ગુરૂના કહેવાથી અને પોતે પણ જાણતા હતા છતાં આવી શક્યા નહોતા) અને મહાવીર પ્રભુએ ભીષ્મગ્રહમાં કાળ કર્યો હતો, તો પછી મહારા જેવો અદ્વૈતધિક્ષણો, પામર ભૂલ ખાય તેમાં શું નવાઈ? વળી ભાદરવામાં પચાપણ એટલે તેના ભરોસે હું જઈ શક્યો નહિ. આ બીના પત્રમાં લખી જણાવવી મને યોગ્ય લાગેલી નહિ. આવાંત પહેલાં મહારા પિતાશ્રીને, અને મહારી ધર્મપતિને કરી, તે દિવસે મહારા ધરના માણસોને સચોટ દીલગીરી ઉપનન થઈ હતી અને તે એટલે સુધી કે મહારે બાહ્યામાં બાહ્ય માણસ ગુજરી ગયું હોય અને જેમ દીલગીરી દેલાય. વળી મહારી બીએ મૂને આ વાત અગાઉથી કહી નાહકના શેઠે ઉત્પન્ન કરાવવાથી રોક્યો, છતાં પચા મહારા રનેદી આ નેમચંદ પ્રતિજ્ઞાળીને અને બીજા આશરે એ કમન લાયક માણસોને વાત કરી હતી.

યક્ષદેવનું સ્વરૂપ અને ઓળખાણ.

રાત્રિના પહેલા અને બીજા પહેરમાં અદ્વૈત રીતે શબ્દો સિવાય કંઈપણ દેખાવ જણાતો નથી, તથા ત્રીજા અને ચોથા પહેરમાં પ્રત્યક્ષ દેખાવ નજરે પડે છે. તે પહેરમાં મહેરો ગૌરવર્ણી, તેજસ્વી, માંડેલ માણસના જેવો સફેદ ફેટે, રોનકેલ છોથી બાંધેલા શોભી રહ્યો હતો, શરીરે સે. ૯ પોશાક અને સફેદ પાવનમો પહેરેલો હતો, જમણા હાથમાં જેથીકા (લાકડી) ઝાલી હતી, મહેરો મહેરો વિચારમાં ધેરામલા જેવો જણાતો હતો, જેથી વૈરાગ્યની છાપ પ્રત્યક્ષ જણાઈ આવતી હતી. આંખ તેજસ્વી, સ્વચ્છ અને ગંભીર જણાતી હતી, મૂંઝવણને દાઢી વાળથી ખીચીખીચ ભરેલી અને માત્ર ગણી શકાય તેટલા વાળ સફેદ જણાતા હતા, ઉંચાઈ મહારા શરીરથી આશરે દોઢ હાથ વધારે હશે એમ અનુમાનથી જણાતું હતું. જ્યારે જ્યારે દેખાવ દેખાતો ત્યારે ખડ્ગાસન દેખાતો હતો. પ્રથમ તેમના તરફથી વાત થતી અને તે જરૂર જેટલીજ. હું વચ્ચે વચ્ચે પ્રશ્ન કરતો હતો. એક વખત આપેલો ઉત્તર બીજી વખત મળતો નહિ, પરંતુ બીજી વાતનો ઉત્તર મળી શકતો હતો. તેમના મહેરોમાં કદિપણ ફેરફાર માત્ર મહત્ત્વ નહોતો. તેઓ મહારા માયા નજીક તો કોઈ વખત મહારા પગ પાસે દેખાવ આપતા. જૈન ધર્મની અને વ્યવહારીક બાબતો સિવાય નવીન કંઈ મહેરો પૂછવાની જરૂર પડતી નહી; આવી રીતે વાતચીત થઈ રહ્યા પછી યક્ષદેવ અદ્વૈત થતા અને મહારી આંખ ખુલી જતી.

મહારો નિત્ય નિયમ.

સાંસારિક કામકાજથી દૂર થઈ, દ્વંદ્વે થતા નિયમ મુજબ સુષ્ટ જતો, અને નમો-કાર મંત્રની પવનિ ઉચ્ચ સુધી કરતાં કરતાં

નિદ્રાવશ થતો. તે વખતે અદ્વૈત રીતે શબ્દો થતા અને પાછી નિદ્રા, પાછા શબ્દો એવી રીતે થયા પછી ખરી નિદ્રા આવે છે. કોઈકોઈ વખત શબ્દ થયા સિવાય પણ નિદ્રાધિન થવાય છે. જાગ્રત થયા પછી અડધો કલાક નમોકાર મંત્રનું ધ્યાન ધરી, શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીના મંત્રનો નવ અથવા એથી વધારે વાર જાપ જાપી, રાત્રે થઈ ગએલી વાત યાદ કરી (જરૂરની હોય તો યાદ કરે) અને બીજા જરૂરી યાદ કરી છોડી દઉં) નિત્ય કર્મમાં પ્રવૃત્તિ છું. અગાઉ કેટલાક વર્ષ ઉપર "અસિઆહિસા" નામનો જાપ નવ લાખ વાર જાપી સિદ્ધિ મેળવી હતી, જેમાં ઉપરના મંત્રથી વૃદ્ધિ થઈ. કદાચ કોઈને સંદેહ ઉત્પન્ન થતો હશે પણ, એ મંત્રની આમના, લખતાં નહિ લખાય; સૌ સંજ્ઞાન સરખા નહિ, કેમ કરી જાતલાય?

મહારા વિચારો અને વાત બહાર

નહીં પાડવાનું કારણ.

મહે જે કંઈ જ્ઞાન "મેળવ્યું" છે તે બહુજ અલ્પ, ગુરૂ વિનાયું અને મહારે મન આધિજ્ઞાની આંખ સમાન છે, તેમજ મંત્રની વાત યોગ્યતા પુર્વક કરવામાં આવે તો જરૂર મહારણા મુજબ કાર્ય થાય તેમાં નવ.૫ નથી; તે હું મહારા દુઃખ અનુભવથી કહી શકું છું. મહારી કેળવણી—ગુજરાતી ચોથા ધોરણ સુધી અભ્યાસ કરી શક્યો છું. સંસ્કૃત, અંગ્રેજીનું બીજકુલ જ્ઞાન નથી. મુંબઈમાં હું સૌના ચાંદીની દલાલી કરતો, ન્યા ચાંદીના ભાવનું અગાઉથી લવિષ્ય કહેતો, જેથી ત્યાંના લોકો મહેરો હાથીચંદ "શ્રદ્ધાવાળા" ના નામથી ઓળખે છે. ઉપરની વાત મહારે પાડવાથી મહારે હેશનગતીમાં ઉતરવું પડે એમાં નવાઈ નથી, કારણ કે સંસારી લોકોમાં કોઈ સ્ત્રીથી, કોઈ ધનથી, કોઈ શરીરથી, કોઈ વ્યવહારિક ચિંતાથી દુઃખી હોય તે બનવા કાળ છે અને તેમાં ઉપરની

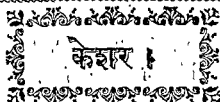
ખીના બાહેર થવાથી, લોકો મ્હને ભુદા ખુદા પ્રત્નો પુછા. હતેન્વર થાય, જેવી મ્હારે ખીનખીના માટે મ્હારે નિલકર્મ બુદ્ધી જુવું પડે.

હું નમ્રતાપૂર્વક જણાવવા રમ્મ સહિષ્ણુ કે, ઉપરની ખામત બાણી, કાષ્ઠએ કોઈ પણ કાર્યની આગાહી પુછવી નહીં. હું બાહ્ય સાંસારિક છું, પરંતુ મ્હારા આંતરિક ત્રિવિધે ભાવસાધુના છે. આ વાત લોકોમાં બાહેર કરી ધન, આખર અને માનમરતબો મેળવવાની ઇચ્છા હું રાખતો નથી. સાંસારિક સુખ અદ્ય અને નાશવંત છે. બધે મ્હારે સસાર વધે. યા ન વધે ત્હેની મ્હને દરકાર નથી. ભાવેભાવ બને જશે અને છેવટે સર્વ ક્ષના થશે, જેથી આત્મકલ્યાણ સિવાયનો કાષ્ઠપેણુ રસ્તો પસંદ કરવાનાયક નથી. ધન પૂર્વના પુણ્યયોગ સિવાય મળતું નથી, એ મ્હને મ્હારા મંત્ર અનુભવ સિદ્ધ છે દરેક મનુષ્ય દર પ્રકારતું કાર્ય કરી શકે તેમ છે પરંતુ તેમાં દંડનાપૂર્વક શ્રદ્ધા રાખવી જોઈએ.

ઉદાહરણ-ધારો કે એક માણસ હમેશના નિયમ મુજબ રાત્રિના દસ વાગતા સુધ જાય છે અને સહવારના છ વાગતા જાગત થાય છે. એક વખત એ માણસને રાત્રિના ત્રણ વાગતે સ્ટેશને જવાની જરૂર જણાઇ. હમેશના નિયમ મુજબ તે સુધ રહ્યા અને ધારેલા ટાઇમે ઉઠી તૈયાર થયો, ત્યારે કહે કે, એ માણસને કોણ જગાડ્યો અને એવી રીતે બનવાતું કારણ? જવાબમાં એટલું જ કહેવું પસંદ થશે કે, ત્હેની જ્ઞ શક્તિથી ઉઠી શક્યો. આત્મા અનંત શક્તિવાન, અનંત વીર્યવાન છે અને જે ધારે તે કરી શકે છે. વધારે જાણવાની અભિલાષાવળાએ જૈન ગ્રંથો જોવા, જેથી યોગ્ય પુસ્તકો મળી આવશે.

જૈન ભતિસેવક-

હાથીશંદ માણેકચંદ-સોનાસણ.

તેલુક-વૈદ્ય શંકરલાલ હરીશંકર જૈન
સા. ૦ નક, "વૈદ્ય"-મુરાદાવાદ.

સંસ્કૃતનામ, કુદ્કુમ, કાશમીરજ, વાલ્હીક, શોણિતાબ્દ્ય, इत्यादि । हिन्दी-मराठी-गुजराती-केशर । बंगला-कर्णाटकी-कुंकुम । फारसी-लरकी-मास । अरबी-जाफरान (करकुम) । अंग्रेजी-सेफ्रन और लैटिन भाषा में क्रोकस सेटिवस कहते हैं ।

केशर-काशमीर, बुखारा, ईरान, मिश्र, साम आदि देशोंमें उत्पन्न होती है । परंतु काशमीरकी केशर सर्वोत्तम होती है । अब कुछ दिनों से उत्तर हिन्दोस्थान में भी कहीं २ इसके वृक्ष देखे जाते हैं । बहुत लोगोंका पहले यह ख्याल था कि इस देशमें केशर उत्पन्न ही नहीं हो सकती परंतु वह अब दूर हो गया । हमने देखा है कुंदरकी जि. मुरादाबाद निवासी बाबू कुंजबिहारीलालजी अपने बागीचेमें कई वर्षोंसे केशरकी खेती करा रहे हैं और उनको इसमें सफलता भी हुई है । गतवर्ष आपके बागमें कोई ३०० सौ केशरके वृक्ष उत्पन्न हुए थे, उनपर केशरभी आई थी । हमारे पासभी आपने अपने बागकी थोड़ी केशर और केशर के बीज भेजे थे । केशर बहुत अच्छी थी । यद्यपि इस देश के जल वायु अनुकूल न होने के कारण उसमें

काशमीरी केशरके समान उतनी गन्ध नहीं थी किन्तु बाजारमें जितने प्रकारकी केशर विकती है उन सबसे कहीं अच्छी थी। आपकी बताई विधि के अनुसार हमने भी अपने औषधालय में ४-५ बीज उतारे। उनमें ३ वृक्ष उत्पन्न हुये पर केशर भी आई थी। सायदे अनुसरण कर और कई स्थानों में भी केशर बोई गई थी परंतु वहां इसकी कैसी उपज हुई यह हमें नहीं मालूम। बाबू कुंजबिहारीलाल काशमीर जाकर केशर बोन का तरीका सीख आये हैं और केशर की खेती के सम्बन्धमें आपने एक उर्दु भाषामें छोटी सी पुस्तकमी लिखी है।

केशरका वृक्ष अधिक से अधिक आध्रगज तक ऊंचा होता है। पत्ते प्याज की समान लम्बे होते हैं। फूल का रंग बैंगनी होता है और फूलके भीतर लाल पीले रंगका जो जीरा या तंतु निकलता है उसी तंतुका नाम केशर है। परंतु उन तंतुओंमें जो बहुत बारीक होते हैं वे अच्छे नहीं होते।

एक वृक्ष पर ३-४ फूल आते हैं और एक फूलमें १॥-२ रत्ती तक केशर निक-

लती है। वृक्ष उत्पन्न होने के ३-४ सप्ताह बाद फूल आजाता है। इस के फूलदार वृक्ष देखनेमें बड़े ही सुन्दर मालूम होते हैं। उनको देखनेसे चित्तमें एक प्रकारका कौतूहल सा उत्पन्न होता है। इसके फूलों की सुगंधि हवाके साथ उड़कर बहुत दूर तक चली जाती है। इसका बीज प्याज की गांठ या लसुनकी समान होता है और वह पृथिवीमें भीतर दबा रहता है अर्थात् वृक्षकी जड़ को ही बीज कहते हैं। इसका बीज सितम्बरमें बोया जाता है और जूनमें खोदा जाता है। यदि इसको न खोदा जाय अर्थात् पृथिवीमें ही हिफाजतसे रक्खा जाय तो फिर उसमें अन्य बीज डालनेकी जरूरत नहीं होती, १० वर्षतक उसी बीजसे बराबर केशर आती रहती है। केशरकी खेतीके लिये जमीन ऊंची, ढाल, पीली और रतेली होनी चाहिए। इसमें ज्यादाह पानी नहीं दिया जाता, बल्कि इस प्रकार पानी दिया जाता है कि जिससे वृक्षकी जड़ में पानी बहुत देर तक न ठहरे। इसमें किसी प्रकारके खात बौहरह देने की भी आवश्यकता नहीं होती। परन्तु वृक्षों की मेह और तुपारसे विशेष रक्षा करनी पड़ती है।

केशरकी परीक्षा।

सच प्रकारकी केशरोंमें काशमीर की केशर उत्तम वर्णवाली और मनोहर गंधवाली होती है। ईरान, मिथ, बुखारा,

आदि देशोंकी केशर हीन वर्ण और हीन गंधवाली होती है। इस कारण वे काशमीरी केशरकी अपेक्षा मध्यम या अधम गिनी जाती है। केशरमें जितनी गन्ध अधिक आती है उतनी ही अधिक श्रेष्ठ समझी जाती है। हीन गन्धवाली, बुरे रंगकी या पीलेरंगकी और जिसके तंतु बहुत बारीक होते हैं ऐसी केशर निकृष्ट होती है। परंतु आजकल जो बाजार में नकली (बनावटी) केशर विक रही हैं वह वर्ण और गन्धमें असली केशरसे भी बढकर मालूम होती है। इसलिये इस समय असली केशरकी परीक्षा बहुत ही कठिन हो गई है। नाना प्रकारके अभक्ष्य और हानिकारक पदार्थोंके योगसे नकली केशर बनाई जाती है। बहुत लोगोंको परीक्षा द्वारा नकली केशरमें मांस और रुधिर तकका मेल मालूम हुआ है। कहते हैं कि मांससे बनी हुई केशरको आम्र पर डालनेसे एक प्रकारकी दुर्गन्ध आती है और उसको हथेली पर रख थोड़ा जल डालकर धीरे-२ अंगुलीसे घिसनेसे मांसके तंतु स्पष्ट मालूम होने लगते हैं। मांसके सिवाय और भी कई प्रकारके दुष्ट पदार्थोंके संयोगसे नकली केशर बनाई जाती है। असली केशरकी सबसे अच्छी यही पहचान है कि उसके गन्ध और वर्ण दोनों स्थिर रहें और जलमें घोलनेसे उसका तंतु बाकी न रहे अर्थात् सब घुलजाय। बाजारमें जो एक

प्रकारकी कुछ भूरे रंगकी गुच्छीकी केशर आती है वह साधारणतः बाजारमें बिकनेवाली सब केशरोंसे श्रेष्ठ होती है। यद्यपि गन्ध और वर्णमें वह काशमीरी केशरकी समान है, परंतु उसके असली होनेमें कुछ संदेह है। वह नकली या बनावटी केशर नहीं मालूम होती। इस लिये जहां काशमीरी केशर न मिले वहां 'गुच्छी' ही की केशर लेनी चाहिए।

केशरका व्यवहार।

इस देशमें केशरका व्यवहार अनेक प्रकारसे होता है। परन्तु औषधिकर्म, देवार्चन और तैलादि रंगनेके काममें यह अधिकांशसे आती है। भारतवासी इसकी उपयोगिताको बहुत दिनोंसे जानते हैं। इस देशकी अनेक मातायें बालकोंको कफ, खांसी, सर्दी, जुकाम और पसली आदि की पीड़ामें केशरको दूधमें घिस कर दिया करती हैं। बहुत लोग शीतसे बचनेके लिये इसको पानमें रखकर खाया करते हैं। वैद्य लोग इसको विविध रोगोंमें प्रयोग करते हैं परंतु यूनानी चिकित्सामें इसकी जितनी प्रतिष्ठा है उतनी और किसी चिकित्सामें भी नहीं है। ईरान देशकी स्त्रियां सुखपूर्वक प्रसव होनेके लिये इसकी गोली बनाकर अपने अंचलमें बांध रखती हैं।

एलोपैथिक चिकित्सामें इसका अधिक व्यवहार नहीं देखा जाता। एलोपैथिक

चिकित्सक इसमें औषधि धर्म अधिक नहीं मानते, इसी लिये वे इसका उपयोग भी अधिक नहीं करते। उनके मतसे यह केवल रंगनेवाली एक चीज होमियोपैथिक चिकित्सक और रज सम्बन्धी अनेक राधादेविका प्रयोग करते हैं।

केशरके गुण—गरम, स्वादमें कड़वी, चरपरी, तीक्ष्ण, स्निग्ध, पाचक, अग्नि-प्रदीपक, हृदयको अत्यन्त मिय, बलवर्द्धक, रतिशक्तिको बढ़ानेवाली, स्तम्भक, रक्तशोधक, मूत्रल और किसी२ आचार्यके मतसे यह सारक और दस्तावर भी है। ज्ञान तंतुओंको जागृत करती है और स्नायुओंके संकोचको दूर करती है। वर्णको उज्ज्वल करती है, शरीरके भीतरके क्लेद और वाहिरी दुर्गन्धको दूर करती है। तथा कफ और वातके रोग, शीत, दाह, शिरकी पीड़ा, कृमि, घाव, खजली, सिध्म, कोढ़, झाँई, छीप, मुजन, वमन, उबकाई स्वांस, खांसी, यकृतका शोथ, छीहा, बवासीर, गर्भाशय व जरायुकी पीड़ा और बंध्यापन आदि रोगोंको दूर करती है।

यह विशेष कर रोगके आक्षेपको दूर करनेवाली और स्त्रियोंके आर्तवको शुद्ध करती है। तथा कठिनतासे पीड़ाके साथ मासिक धर्मका होना, रजकी अल्पता, प्रदर, शुक्रकी क्षीणता और वात तथा कफके रोगोंमें अधिक हितकर है।

मूत्र कृच्छ्र रोगमें भी केशर विशेष हितकारी है। चक्रमें लिखा है कि—केशरको उचित मात्रासे दाखोंके बवाथके साथ सेवन करनेसे मूत्रकी चिनक या कठिनतासे मूत्र उतरना आराम होता है। सुश्रुतमें लिखा है कि जिनको मूत्रके रोकनेसे उदावर्च रोग उत्पन्न हुआ है उनको केशरका बवाथ बना कर पीना चाहिए। मूत्राघात रोगमें १ तोला उत्तम सहतको ८ तोला शीतल-जलमें मिला कर शर्बत बना ले और उसमें आधी रची केशरका कल्क या पानीमें पिसी हुई केशर मिलादे। फिर उसको स्वच्छ पत्थर या कांचके बरतनमें रात्रिभर रखवा रहने देवे। सबेरे पिये। इससे मूत्रका रोध, मूत्रकी पीड़ा और दाह वगैरह दूर होती है। (सुश्रुत)

केशर शिरोरोगकी भी अति प्रसिद्ध औषधि है। चक्रदत्तमें लिखा है कि अर्द्धावभेदक अर्थात् आधासीसी जिसमें दिनके चढ़ने पर शिरमें पीड़ा बढ़ती है। केशरको गायके घीमें भून कर फिर उसमें समान भाग शुद्ध खांड मिलाकर उसका नाश लेनेसे उक्त पीड़ा दूर होती है। वाग्मट्ट, वृद्ध वाग्मट्ट आदि ग्रंथोंमें भी केशरका थोड़ा बहुत व्यवहार देखा जाता है। यह शूकस्तम्भक है इस कारण इसका अनेक प्राचीन और नवीन ग्रंथोंमें वीर्यस्तम्भक प्रयोगोंमें उल्लेख पाया जाता है। वायुकी पीड़ामें केशरका बहुत अच्छा उपयोग होता है। केशरको गरम जलमें

पकाकर, उचित मात्रासे सेवन करनेसे वायुकी पीड़ा दूर होती है। स्त्रियोंके हिस्टेरिया रोग और और मूर्च्छादि रोगोंमें केशरका तत्काल गुण देखाजाता है।

आधी रत्ती या पौन रत्ती केशरको गुलाबके अर्कमें घिसकर पिलानेसे अथवा जरासी केशर और पीपलको सहतके साथ घिसकर चटानेसे हिस्टेरिया आदिकी मूर्च्छा दूर होती है। केशरका बनाया आसव अर्थात् कुंकुमासव हिस्टेरिया रोगमें बहुत अच्छा है। केशर और वायविडंग दोनोंको पुराने गूड़में मिलाकर खानेसे स्त्रियोंका आर्चवरोधजन्य शूल दूर होता है।

केशर १ रत्ती और नागकेशर १ मासे दोनोंको एकत्र पीसकर एक तोला मक्खन और १ तोला मिश्रीके साथ मिला कर सेवन करनेसे स्त्रियोंका प्रदर रोग दूर होता है। गर्भाशयकी भयानक पीड़ामें केशरको जलमें गाढ़ा पीसकर उसका फाया बनाकर योनिमें रखनेसे गर्भाशयकी पीड़ा दूर होती है।

प्रसूत संबंधी रोगोंमें भी केशर अच्छा गुण करती है। हमारे देशमें कहावत है कि जचपनेमें केशर, कस्तूरी आदि गरम पदार्थ खानेसे बालकको सरदी, जुकाम, खांसी, कफ आदि ठंडके रोग नहीं होते।

बालकको बारंबार पतले दस्त होने पर २-२ चावल केशरको जरासे गायके घृतमें मिलाकर सेवन करानेसे अधिक लाभ होता है। केशर, अफीम और हींगकी गोली

बनाकर देनेसे बालकोंका बहुत पुराना अतिसार दूर होता है। रक्तातिसारमें भी केशर लाभकारक है। आमाशयकी दुर्बलतामें भी केशरका व्यवहार होता है। यकृतशोथ या यकृतके भारीपनमें केशर, एण्ड और चीता इन तीनों औषधियोंको ~~मिलाकर~~ सहतमें मिलाकर सेवन करने से ~~केशर~~ रुधिर कम हो जाता है।

केशर रुधिरशोधक है इस कारण कुष्ठ, वातरक्त, खुजली, दाद, शीतपित्त आदि रोगोंमें भी व्यवहार होती हैं। केशर बालछड़, छार छवीला और सफेद चंदनका बुरादा इनको एकत्र जलमें पीसकर घृतमें मिलाकर लेप करनेसे वातरक्तकी पीड़ा शांत होती है। केशर और हलदी दोनोंको केलेके अर्कमें घिसकर लेप करनेसे शरीरकी छीप, झाँड़े, कालिमा सब दूर होती है। केशरको जलमें घिसकर नेत्रकी गूहेरीके ऊपर लगानेसे गूहेरी बँट जाती है। केशर, सिंदूर और घृत तीनोंको एकत्र मिलाकर तत्कालके उत्पन्न हुए घावमें लगानेसे घाव भर जाता है। शरीरके किसी अंगके पित्त जानेपर या साधारण घाव हो जानेपर केशरको घृतमें मिलाकर गरम करके लगानेसे आघात जल्द आराम होता है।

केशरको जलमें घिसकर शिरपर लेप करनेसे कफ वातजन्य शिरकी पीड़ा दूर होती है। आँखके रोगोंमेंभी केशरका उपयोग होता है। साधारण आँखकी पीड़ा व आँखके दुखनेमें केशर, हरड़ और रसौत तीनोंको एकत्र गुलाबके अर्कमें

घिसकर लेप करनेसे आंखकी पीड़ा और लाली दूर होती है।

बालकोंके माता या चंचकके निकलते समय केशरको गुलाबके अर्कमें या शीतल जलमें घिसकर पिलानेसे माताकी शीघ्रही निकल आती है। और कूठके चूर्णके साथ अनुपानसे सेवन करनेसे बुद्धिक वृद्धि होती है।

केशर १ रत्ती, तुलसीके पत्ते ४ और बादामगिरी १ तोला इन सबको एकत्र शीतल जलके साथ घोटकर १ तोला मिश्री मिलाकर मधुमेह और बहुमूत्ररोगमें देनेसे बहुत लाभ होता है।

वातरक्तादि रोगोंपर कुंकुमादि घटिका—केशर २ मात्रे बड़ी हरड़का वक्कल ४ मात्रे और एलुआ ४ मात्रे इन तीनोंको एकत्र गुलाबके अर्कमें घोटकर चनेकी बराबर गोलियां बनाले। प्रतिदिन १ से ४ गोली तक खाय। अनुपान शीतल जल। यह गोली प्रतिदिन दस्त खुलासा लाती हैं। और वातरक्त, रुधिरके तरह तरहके विकार, शरीरमें दाद व चकचोंका पड़ना, उपदंशके विकार, मुखका आना, शरीरका फटना आदि रोगोंको दूर करती हैं। जिन सियोंके मासिकधर्म खुलकर नहीं होता या जिनके मासिकधर्मके होनेके समय अत्यंत वेदना होती है उनके लिये यह गोलियां बहुत ही लाभदायक हैं।

पं. पीतांबरदासजी उपदेशकके

भ्रमणका रिपोर्ट ।

ता० ११-१०-१४ को दौरा शुरू किया। ता० १४को शाहपुर (सागर) आया। जैनगृह संख्या ४० जनसं. २५० और मंदिर एक है। रातको एक व्याख्यान सच्चार्धम इस विषयपर किया। स्वाध्याय करनेवाले भाई २० व अष्ट द्रव्यसे पूजन करनेवाले १० भाई हैं। शास्त्रसभाभी प्रतिदिन रातको हुवा करती है। यहांपर पंडित भगवानदासजी परवार बड़े धर्मोत्साही और सदाचारी हैं। भाई लोकमनलालजीने प्रां. सभाका सभासद होना स्वीकार किया। यहां पहिले जैन पाठशालाभी स्थापित थी परन्तु कुछ कारणविशेषसे बंद हो गई इसलिये भाईयोंको ध्यान दे पुनः चालू करना चाहिए।

२२-१०को भेळसा आया। जैनगृह सं. ८५ जनसं. ३५० मंदिर सं. ३ रात्रिको जैनियोंका कर्तव्य इस विषयपर कहा परन्तु श्रुतके प्रभावसे कुछ सफलता नहीं हुई। यहां जैन पाठशाला स्थापित है। अध्यापक विधर्मब्राह्मण ५) वेतनपर है। विद्यार्थी भी ३ पढ़नेको आते हैं। पंचायतीको ध्यान देना चाहिए। सेठ पन्नालालजी परवार भोपालवालोंने प्रां. सभाका सभासद होना स्वीकार किया।

नोट-८५ घरकी जैन समाजमें धार्मिक कार्योंकी इस तरह बेपरवाही देखकर हृदय विदीर्ण होता है। भेलसा जैसे प्रसिद्ध स्थानमें यदि यहांके बीस ही भाई इस ओर सच्ची दृष्टि दें तो २५ हजारका फंड एकत्र कर उत्तमोत्तम पाठशाला आदि धार्मिक कार्य चलसकते हैं।

२७-१०को रतलाम आया। जैनग्रह सं. १२५ जनसं. २५० मंदिर सं. ४। रात्रिको सेठ गंगाराम भूरालालजीके सभापतित्वमें जुने मंदिरमें एक व्याख्यान मिथ्यात्व, अन्याय, अमक्षत्याग व स्वाध्याय प्रचारके विषयपर कहा। स्वाध्यायी भाई २० व श्रवण करनेवाले ३० भाई हैं। यहां पर सेठ माणिकचंद पानाचंद दिगम्बर जैन बोर्डिंग स्कूल स्थापित है, उसमें लायब्रेरीके रूपसे भाई कालूरामजी सुप्रिन्टेन्डेन्ट समाचार पत्र और पुस्तके संग्रह करनेके लिये उद्योगी हैं।

२८-१०को सनावद आया। जैनग्रह सं. १०० जनसं. ३०० मंदिर सं. २। रातको सेठ सरदारमल्लजीके सभापतित्वमें एक व्याख्यान स्वाध्याय और सदाचार विषयपर कहा। स्वाध्याय करनेवाले भाई ३० हैं और पंचायतीद्वारा नियमसे अष्ट द्रव्य द्वारा प्रतिदिन जिनपूजन होती है। यहां करीब ५ वर्षसे जैन पाठशाला स्थापित है पर उपस्थिति विद्यार्थीवर्गकी न होनेसे कुछ पढ़ाई भी ठीक नहीं होती,

इसलिये संचालकोंकी पाठशालाकी देखरेख रखना जरूरी है। सेठ सरदारमल्लजीने प्रा० सभाका सभासद होना ३) फीस दे स्वीकार किया।

सा० ३१-१०को आतर आया। जैन जनसं. ३५ चैत्यालय सं. १। एक व्याख्यान स्वाध्याय और सदाचार विषयपर कहा। स्वाध्यायी भाई ६ और मर्यादापूर्वक आटा रखना, रसोई और पानी आदिके स्थानमें चंदोवा रखना दो गृहीणियोंने स्वीकार किया।

सेठ नत्थूसा माधवसाजीने प्रा० सभाका सभासद होना ३) फीस दे स्वीकार किया। पंचायतीद्वारा २) उपदेशक फंडमें आये। यहां पहिले चैत्यालयभी नहीं था पर उत्साही भाईयोंने अनुमान ४ वर्षसे चैत्यालय स्थापित किया है। जैन पाठशाला के लिये भी २०) मासिकका चंदा यहाँके भाईयोंने आज रातको लिखा है इसलिये हाल १५) रु. मासिकका एक अध्यापक तजवीजकर प्रा० सभाको शीघ्र भेजना चाहिए। सेठ मन्नालाल संकरसाके उद्योगसे एक बार्ड चंदा देने में अधिक प्रशंसनीय है। अन्य ग्रामोंकी समाजको यहांका अनुकरण करना चाहिए।

सा० २-११ को खंडुवा आया। जैनग्रह सं. ४४ जनसं २५० मंदिर सं १। रातको शास्त्रसभा की और स्वाध्याय-प्रचारपर कहा। स्वाध्यायी भाई २० हैं।

यहां भी पहिले जैन पाठशाला स्थापित थी परंतु कोई कारण विशेषसे हाल बंद है। पाठशाला संचालकोंसे शीघ्र चालू करानेकी प्रेरणा की। भाई चुन्नीलालजी आदि धर्मप्रेमियोंके उद्योगसे ४ माह हुए एक लायब्रेरी भी स्थापित हुई है जिसमें समाचार पत्रोंके सिवाय लौकिक साहित्य के पत्र भी आते हैं। क्याही अक्षरों की यदि यह नवयुवक मंडली जैन ग्रंथोंका संग्रह करती हुई एक २ अथ २ धटे स्वाध्याय रूपसे दृष्टि डाले तो कितने अधिक ज्ञानावर्णी कर्मोंका सत्यानाश हो।

ता० ३-११को ब्रह्मनपुर आया। जैनगृह सं. ८ मंदिर बहुत बड़ा और रमणीय है। प्रबंधक भाई सेठ हरीचन्द्र नंदरामजी हैं। मागीतुंगी सिद्धक्षेत्रकी यात्राको यहकि भाई गये हुए पाए इससे समा आदि नहीं होसकी। दो भाइयों द्वारा २) रु. रसीदविक्री जैन सिद्धांत पाठशाला मोरेनाकी हुई।

ता० ४-११को नादगांव आया और जैनपाठशालाके सेक्रेटरी तथा अध्यापकसे मिला पर अध्यापक महाशयने सभा आदिके लिये मुखिया भाईयोंसे पूछा परंतु कुछ संतोषजनक उत्तर प्राप्त नहीं हुवा, इसलिये दहीगांव मेलेके कारण शीघ्रही वापिस ट्रेनसे खाना होना पड़ा।

ता० ६-११को डिक्सल आया। यहांपर दि. जैनका एक घर तथा उसीके

घर एक चैत्यालय भी स्थापित है। आज रातको यहांसे गाडीभाडा कर २२ मील दहीगांव को खाना हुवा।

ता. ७-११ को दहीगांव अतिशयसेत्राया। यहां मगसर कृष्ण ४ से अष्टमी तक बृहत् जैन मेला भराकरता है। वर्तमान मेलेमें लगभग एक सहस्र नरनारी उपस्थित थे। दो दिन शास्त्रसभायें की। सच्चा धर्म, सच्ची प्रभावना, कुरीति त्याग और सदाचार प्रचार, जिसका विशेष मराठी भाषासे पंडित नाना रामचन्द्र नाग और भाई वीरचंद कोदरजी (फलटण)ने समझाया। अनेक स्त्री पुरुषोंके समक्ष जैनधर्मकी प्रभावना हुई। इन्हीं दिनोंमें पुना निवासी एक भाई चोपड़े नाम कस्बेके जैन कीर्तनके रूपसे प्रथमानुयोगीय ग्रंथोंके कथाभागको अनेक प्रकार नाटक जैसी स्पीचियोंसे कहा करते थे। सुनते हैं कि इन्होंने इस विषयका एक स्कूल पूना शहरमें स्थापित कर रखवा है पर कुछ विशेष मालूम नहीं हुआ कि वह किसी प्रसिद्ध संस्था व स्वतंत्र कमेटी और कौनसे कोपाध्यक्ष श्रीमान्के सहारे किस प्रकारके नियमोंसे चला करता है। चोपड़े महाशय द्वारा समाजका द्रव्य तथा मंदिरोंके मंदार और तीर्थक्षेत्रोंके भंडारोंका बहुतसा द्रव्य भी इस स्कूलको जाता है इसलिये समाज और प्रान्तिक समाजको

इनकी संस्थाके नियम भले प्रकार प्रचलित कर इस द्रव्यके सदुपयोग पर पूर्ण ध्यान देना चाहिए ।

१०-११-१४को अनुमान ४०० भा-
इयोंके समूहसे करीब १२५) और दही
गांव अतिशय क्षेत्रके भंडारसे ५५)

इनकी संस्थाके निमित्त गये हैं। इसी समय यहाँकी पंचायती (५१) मंदिरके भंडारसे उपदेशक फंड प्रा. सभामें देती थी परन्तु ऐसा देवद्रव्य लेना उपदेशक फंडके नियमसे विरुद्ध है इसलिये उपदेशकजीने लेनेसे इनकार कर दिया।

वास्तविक न्यायदृष्टिसे इस क्षेत्रके प्रबन्धकोंको ध्यान देना चाहिये कि प्रबन्ध खातेके अतिरिक्त यदि इस प्रकार द्रव्य खर्च करनेकी उन्हें जरूरत है तो भिन्न प्रकारके फंड रख कर उन्हें प्रसिद्ध कर द्रव्य एकत्र करें और फिर उसका सदुपयोग करें।

येहां पर जैन भाईयोकी गृह सं. ७
जन सं. ३५ है। स्वाध्यायी भाई १०
तथा अष्टद्वयसे पूजन करनेवाले दो
भाई हैं। मेले तथा स्थानीय भाईयोसे
(४) उपदेशकफंडमें आये।

समाज सेवक—

ठाकौरदास भगवानंदास

मंत्री, उपदेशक भंडार-बम्बई ।

श्राविकाश्रमने मळेली 'मदद.

હાલમાં શ્રીમતી લલિતાબહેનના
ગુજરાતના ભ્રમણ દરમ્યાન ધાવિકાશ્રમ
(ગુજરાત)ને નીચે મુજબ મદદ મળી છે, જે અમો
એ આભાર સહિત સ્વીકારીએ છીએ અને આભાર
કર્તા તરીકે બાળકો અને બહેનો આ આશ્રમને
કરેલી રીતે વખતો વખત મદદ આપતા રહેશે
આમને આશા છે.

ઈદરે: ૩૧. ૪૬-૦. ૦:—૫) ગાંધી યેલા
જીવરાજ, ૫) બહારક વિત્તયથી તણ; ગાંધી નેમચ'દ
જેચ'દ, દોશી કેવળજસ રાવજ. ગાંધી સુરચ'દ
જગમ, કોઠારી પૂનરામ હૃદયચ'દ, દોશી
વીરચ'દ પાનાચ'દ, ગાંધી અમીચ'દ અમધારામ,
દમોડા મગન બહેચર, અને એક શેઠ તરંગથી દેલના
૩૧. ૨); ગાંધી કરતુરચ'દ રૂ, સં. વીરચ'દ હૃદયચ'દ,
રાયચ'દ માલેજીચ'દ, પાનાચ'દ નાથા, હીરાચ'દ
અમીચ'દ, સુરચ'દ બાધર. સં. હીલાચ'દ વળેચ'દ,
નાથાલાલ રૂત્રચ'દ, દાવડા મોતીચ'દ પ. સાંકળચ'દ
હીતાચ'દ, પુરાણ દેવાજી, માનચ'દ જન, ડોરેસી
કુબેર ગુલાબચ'દ, ગુલાબચ'દ દેવચ'દ, દોશી અમધારામ
બહેચર, હીરાચ'દ લવચ'દ અને દોરેસી દેવા કુબેર
એ દેલેનો ૩૧. ૧) તથા: ૩૧. ૩) પરચુાધ.

દેરોળી રૂ. ૪૫-૪-૦:—૨૧. મહાજન તરફથી, ૬) ઠાકોર સાહેબ હરીસીંગજી, ૫) ઠાકોરી ભદ્રજી બહેચર, ૫) ઠાકોર ઉમેદસિંહજીની ઠકરાણી તરફથી, ૩) ઠકરાણી શ્રી રહેવરજી; દાહીદેવજી સાહેબ, ઠકરાણી શ્રી દેવજી, ઠામરાજ અમીચંદ, મેતા કેવલ સામચંદ, વેલક ફતેચંદ, ફતેચંદ રાયચંદ, મોહાસીયા ગુલાબચંદ, અને નેમચંદ વીરચંદ એ દરેકના રૂ. ૨); દાહી સાનગરીજી, ગાંધી ભેચંદ વેલજી, મોહાસીયા ગુલાબચંદ; માધા લાલચંદ, દેવચંદ અમીચંદ અને ઠાકોર રતનજી, એ દરેક રૂ. ૧), પરચુરણ રૂ. ૨૫૦ અને મેતા રાયચંદ પ્રેમચંદ રૂ. ૧૫૦. ૨૧.

કડીયાદર ૩૧, ૧૬-૦-૦:—૪) અમયા
પદમશી, ૩) હીરાયંદ વસ્તા, ૨) પરચુરણ,
૨ેવયંદ હ, પદમશી ખાધર, ઉમરયંદ હ, પાનાયંદ
અ., દલીયંદ ક., કેસુર દેવયંદ અને સાકરયંદ
પાનાયંદ એ દરેકે ૩૧, ૧)

ચોટાસણ રૂા. ૨-૧૨-૦ પરચુરણ.

ચોરીવાડ રૂ. ૧૦-૦-૦:—૧. ખેત.
ચંદ રમણ, ૧) જોતીચંદ માણિકચંદ. ૧) તાસચંદ
કસ્ટર અને ૧૧૧૫ પચ્ચરણ

• मुंडेली ३१. २३-०-०:- ५) मोतीयंद
देवयंद, ५) नेमयंद, कुसयंद, दासी
लखयंद मो., काडारी गुलाबयंद आ., शंकरराज

❧❧❧ इस वर्षके ग्राहकोंको हिन्दी-गुजराती भाषाकी ८-१० पुस्तकें उपहारमें मिलेंगी । ❧❧❧

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

शेठ प्रेमचंद मोतीचंद दिगंबर जैन चोर्डिंग तरफथी प्रकट थनुं मासिक

दिगंबर जैन

(१) शंभुदार्णवचंद्रिका [जैनद्रलघुवृत्ति,
जुद्ध कर पुनदेव विरचित] (२) समयप्राभृतं

चार्य नि. (३) आप्त-

The Digambar Jain.

युतं सुलेखै विविधैश्चित्रै, दिगम्बरजैन मिदं सुपत्रम् ।

प्रभो ! महावीर ! ! तव प्रभावात्, समुत्तमामुन्नतिमातनोतु ॥

वर्ष ८-सुं.

वीर संवत् २४४१

माघ.

विक्र. सं. १९७१.

अंक-४थो.

गया अंकमां, आपणी कोमने जीवन अर्पण
पं. अर्जुनलालजी करनार तेम उंची केळवणी
मसह्य आफतमां. पामेला वीर नर पं. अर्जु-
नलालजी सेठो वी. ए. ने
पांच वर्ष सुधी ! जैपुरनी जेलमां, वगर गु-
न्हाए नंजरेकेंद राखवाना, तेमज दर्शन कर-
वाना र्घध करवाथी पं. अर्जुनलाल ८ दिवस
सुधी भोजन लीधुं नहोतुं ए समाचार जाणी
आली जैन कोममां हाड़ाकार वर्ताई गयो छे
अने अनेक गामो अने शंहेरोमांथी जैपुर महाराजा,
रेखीडंट अने नामदार वायसरोयने तारे मुकाया
छे तेम आपणा पत्तोए आ दुःखदायक हिलचाल
सामे विरोध दर्शाव्यो छे, एटलुज नहि पण

अन्य. सार्वजनिक पत्रो जेवा के अलाहवादतुं
इंग्लिश पत्र 'लीडर Leader,' कलकत्तातुं
रोजीतुं पत्र 'भारतमित्र' वगैरे पत्रोमां ए वि-
पेना लेखो प्रकट थई बुक्य। छे अने तेना संपा-
दकोए ते पर मोटो मोटो नोटो लखी ए बाबत
लक्षमां लई पं. अर्जुनलालजीनो केस न्यायनी
कसोटोए चढाववा सरकारने भलामणो करी
छे. जोके ८ दिवस भोजन न लीधा पछी
जैनेनी खटपटथी महाराजाए जेलमां एक प्र-
तिमाजी विराजमान ! करवा दीधा छे अने
त्यांज दर्शन-पूजन करीने पं. अर्जुनलालजी हवे
खोगक तो ले छे, पण एमतुं शरीर फिकरमां
ने फिकरमां तदन लेवाई गयुं छे तथा एमनी
पत्नी अने छोकरांओनी महान कफोडी
स्थीति थई पडी छे तेम एमना अमूल्य प्रया-
सथी चालती 'जैनशिक्षाप्रचारकसमीति'
नां सबै कार्याने हाल ढांकणां देवायां छे, जेथी
केळवणीनी प्रगतिने महान फटको पड्यो छे.

પરમકૃપાલુ ન્યાયી બ્રિટીશ રાજ્ય એવું
 કે જેમાં ગમે તેવા મોટા અમલદારનો પણ
 ધરો હોય તો તેનો પણ ન્યાયની અદાલતે
 તલકેથી ચો ચઢી તેને ન્યાય યુક્ત શિક્ષા થાય છે. આજ
 કે., પદમશી ૪ નં. ૨ મલ્લયુંજ ન્યાયી કે બ્રિટીશ
 નાનયંદ ભેચર એ દે. ૧૮૫૧, ૧૮૫૨, ૧૮૫૩, ૧૮૫૪, ૧૮૫૫, ૧૮૫૬, ૧૮૫૭, ૧૮૫૮, ૧૮૫૯, ૧૮૬૦, ૧૮૬૧, ૧૮૬૨, ૧૮૬૩, ૧૮૬૪, ૧૮૬૫, ૧૮૬૬, ૧૮૬૭, ૧૮૬૮, ૧૮૬૯, ૧૮૭૦, ૧૮૭૧, ૧૮૭૨, ૧૮૭૩, ૧૮૭૪, ૧૮૭૫, ૧૮૭૬, ૧૮૭૭, ૧૮૭૮, ૧૮૭૯, ૧૮૮૦, ૧૮૮૧, ૧૮૮૨, ૧૮૮૩, ૧૮૮૪, ૧૮૮૫, ૧૮૮૬, ૧૮૮૭, ૧૮૮૮, ૧૮૮૯, ૧૮૯૦, ૧૮૯૧, ૧૮૯૨, ૧૮૯૩, ૧૮૯૪, ૧૮૯૫, ૧૮૯૬, ૧૮૯૭, ૧૮૯૮, ૧૮૯૯, ૧૯૦૦, ૧૯૦૧, ૧૯૦૨, ૧૯૦૩, ૧૯૦૪, ૧૯૦૫, ૧૯૦૬, ૧૯૦૭, ૧૯૦૮, ૧૯૦૯, ૧૯૧૦, ૧૯૧૧, ૧૯૧૨, ૧૯૧૩, ૧૯૧૪, ૧૯૧૫, ૧૯૧૬, ૧૯૧૭, ૧૯૧૮, ૧૯૧૯, ૧૯૨૦, ૧૯૨૧, ૧૯૨૨, ૧૯૨૩, ૧૯૨૪, ૧૯૨૫, ૧૯૨૬, ૧૯૨૭, ૧૯૨૮, ૧૯૨૯, ૧૯૩૦, ૧૯૩૧, ૧૯૩૨, ૧૯૩૩, ૧૯૩૪, ૧૯૩૫, ૧૯૩૬, ૧૯૩૭, ૧૯૩૮, ૧૯૩૯, ૧૯૪૦, ૧૯૪૧, ૧૯૪૨, ૧૯૪૩, ૧૯૪૪, ૧૯૪૫, ૧૯૪૬, ૧૯૪૭, ૧૯૪૮, ૧૯૪૯, ૧૯૫૦, ૧૯૫૧, ૧૯૫૨, ૧૯૫૩, ૧૯૫૪, ૧૯૫૫, ૧૯૫૬, ૧૯૫૭, ૧૯૫૮, ૧૯૫૯, ૧૯૬૦, ૧૯૬૧, ૧૯૬૨, ૧૯૬૩, ૧૯૬૪, ૧૯૬૫, ૧૯૬૬, ૧૯૬૭, ૧૯૬૮, ૧૯૬૯, ૧૯૭૦, ૧૯૭૧, ૧૯૭૨, ૧૯૭૩, ૧૯૭૪, ૧૯૭૫, ૧૯૭૬, ૧૯૭૭, ૧૯૭૮, ૧૯૭૯, ૧૯૮૦, ૧૯૮૧, ૧૯૮૨, ૧૯૮૩, ૧૯૮૪, ૧૯૮૫, ૧૯૮૬, ૧૯૮૭, ૧૯૮૮, ૧૯૮૯, ૧૯૯૦, ૧૯૯૧, ૧૯૯૨, ૧૯૯૩, ૧૯૯૪, ૧૯૯૫, ૧૯૯૬, ૧૯૯૭, ૧૯૯૮, ૧૯૯૯, ૨૦૦૦, ૨૦૦૧, ૨૦૦૨, ૨૦૦૩, ૨૦૦૪, ૨૦૦૫, ૨૦૦૬, ૨૦૦૭, ૨૦૦૮, ૨૦૦૯, ૨૦૧૦, ૨૦૧૧, ૨૦૧૨, ૨૦૧૩, ૨૦૧૪, ૨૦૧૫, ૨૦૧૬, ૨૦૧૭, ૨૦૧૮, ૨૦૧૯, ૨૦૨૦, ૨૦૨૧, ૨૦૨૨, ૨૦૨૩, ૨૦૨૪, ૨૦૨૫, ૨૦૨૬, ૨૦૨૭, ૨૦૨૮, ૨૦૨૯, ૨૦૩૦, ૨૦૩૧, ૨૦૩૨, ૨૦૩૩, ૨૦૩૪, ૨૦૩૫, ૨૦૩૬, ૨૦૩૭, ૨૦૩૮, ૨૦૩૯, ૨૦૪૦, ૨૦૪૧, ૨૦૪૨, ૨૦૪૩, ૨૦૪૪, ૨૦૪૫, ૨૦૪૬, ૨૦૪૭, ૨૦૪૮, ૨૦૪૯, ૨૦૫૦, ૨૦૫૧, ૨૦૫૨, ૨૦૫૩, ૨૦૫૪, ૨૦૫૫, ૨૦૫૬, ૨૦૫૭, ૨૦૫૮, ૨૦૫૯, ૨૦૬૦, ૨૦૬૧, ૨૦૬૨, ૨૦૬૩, ૨૦૬૪, ૨૦૬૫, ૨૦૬૬, ૨૦૬૭, ૨૦૬૮, ૨૦૬૯, ૨૦૭૦, ૨૦૭૧, ૨૦૭૨, ૨૦૭૩, ૨૦૭૪, ૨૦૭૫, ૨૦૭૬, ૨૦૭૭, ૨૦૭૮, ૨૦૭૯, ૨૦૮૦, ૨૦૮૧, ૨૦૮૨, ૨૦૮૩, ૨૦૮૪, ૨૦૮૫, ૨૦૮૬, ૨૦૮૭, ૨૦૮૮, ૨૦૮૯, ૨૦૯૦, ૨૦૯૧, ૨૦૯૨, ૨૦૯૩, ૨૦૯૪, ૨૦૯૫, ૨૦૯૬, ૨૦૯૭, ૨૦૯૮, ૨૦૯૯, ૨૧૦૦, ૨૧૦૧, ૨૧૦૨, ૨૧૦૩, ૨૧૦૪, ૨૧૦૫, ૨૧૦૬, ૨૧૦૭, ૨૧૦૮, ૨૧૦૯, ૨૧૧૦, ૨૧૧૧, ૨૧૧૨, ૨૧૧૩, ૨૧૧૪, ૨૧૧૫, ૨૧૧૬, ૨૧૧૭, ૨૧૧૮, ૨૧૧૯, ૨૧૨૦, ૨૧૨૧, ૨૧૨૨, ૨૧૨૩, ૨૧૨૪, ૨૧૨૫, ૨૧૨૬, ૨૧૨૭, ૨૧૨૮, ૨૧૨૯, ૨૧૩૦, ૨૧૩૧, ૨૧૩૨, ૨૧૩૩, ૨૧૩૪, ૨૧૩૫, ૨૧૩૬, ૨૧૩૭, ૨૧૩૮, ૨૧૩૯, ૨૧૪૦, ૨૧૪૧, ૨૧૪૨, ૨૧૪૩, ૨૧૪૪, ૨૧૪૫, ૨૧૪૬, ૨૧૪૭, ૨૧૪૮, ૨૧૪૯, ૨૧૫૦, ૨૧૫૧, ૨૧૫૨, ૨૧૫૩, ૨૧૫૪, ૨૧૫૫, ૨૧૫૬, ૨૧૫૭, ૨૧૫૮, ૨૧૫૯, ૨૧૬૦, ૨૧૬૧, ૨૧૬૨, ૨૧૬૩, ૨૧૬૪, ૨૧૬૫, ૨૧૬૬, ૨૧૬૭, ૨૧૬૮, ૨૧૬૯, ૨૧૭૦, ૨૧૭૧, ૨૧૭૨, ૨૧૭૩, ૨૧૭૪, ૨૧૭૫, ૨૧૭૬, ૨૧૭૭, ૨૧૭૮, ૨૧૭૯, ૨૧૮૦, ૨૧૮૧, ૨૧૮૨, ૨૧૮૩, ૨૧૮૪, ૨૧૮૫, ૨૧૮૬, ૨૧૮૭, ૨૧૮૮, ૨૧૮૯, ૨૧૯૦, ૨૧૯૧, ૨૧૯૨, ૨૧૯૩, ૨૧૯૪, ૨૧૯૫, ૨૧૯૬, ૨૧૯૭, ૨૧૯૮, ૨૧૯૯, ૨૨૦૦, ૨૨૦૧, ૨૨૦૨, ૨૨૦૩, ૨૨૦૪, ૨૨૦૫, ૨૨૦૬, ૨૨૦૭, ૨૨૦૮, ૨૨૦૯, ૨૨૧૦, ૨૨૧૧, ૨૨૧૨, ૨૨૧૩, ૨૨૧૪, ૨૨૧૫, ૨૨૧૬, ૨૨૧૭, ૨૨૧૮, ૨૨૧૯, ૨૨૨૦, ૨૨૨૧, ૨૨૨૨, ૨૨૨૩, ૨૨૨૪, ૨૨૨૫, ૨૨૨૬, ૨૨૨૭, ૨૨૨૮, ૨૨૨૯, ૨૨૩૦, ૨૨૩૧, ૨૨૩૨, ૨૨૩૩, ૨૨૩૪, ૨૨૩૫, ૨૨૩૬, ૨૨૩૭, ૨૨૩૮, ૨૨૩૯, ૨૨૪૦, ૨૨૪૧, ૨૨૪૨, ૨૨૪

ગુન્દો સાવિત થયા વગર એમને માત્ર શંકાએ
 પાંચ વર્ષ સુધી નજરકેદ રાખવાનો હુકમ ની-
 કલી 'ચુક્યો' છે ! આપણા ઇંગ્લિશ માસિક
 'જૈન ગેઝેટ' (Jain Gazette) ના કેલ-
 વાયલા સંપાદકજી અને ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર બાબુ
 અજીતપ્રસાદજીએ ડિસેમ્બરના અંકમાં એ માટે
 સરકારનું ધ્યાન સૂચવવા મોટો આર્ટિકલ લખેલો
 છે, જેમાં જણાવ્યું કે ઇનડિયન પીનલકોડ
 ના ૭૩-૭૪મા વાર્ડ સેક્સન મુજબ કોઈ
 પણ માણસને એકી વખતે એક અટવાડીયાથી
 વધુ કે છુટી છુટી રીતે ત્રણ મહીનાથી વધુ
 કવજામાં રાખી શકાયજ નહિ અને તે
 મુજબે ઍર્જુનલાલજીને આ મુજબ નજરકેદ રા-
 ળવા ન્યાયની રીતે યોગ્ય નથી, માટે એ
 બાબત જોદેરમાં મૂકી કેસ ચલાવીને જો ગુન્દો
 સાવિત થાય, તો ગમે તે યોગ્ય શિક્ષા કરવાને
 સરકારને સૂચના કરેલી છે.

જો કે જૈપુર મહારાજાએ પાંચ વર્ષ સુધી
મનરોકેદ રાલયાનો હુકમ પ્રકટ કર્યો છે પણ
તે હુકમ નામદાર વાર્ડસરોયની સૂચનાથી જ થયો
હોવો જોઈએ કેમકે એ રાજ્ય બ્રોટીસ રાજ્યની
અપ્રહાયા નીચે જ છે, માટે આપને હવે જે કાર્ડ

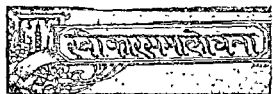
હિલચાલ કરવાની છે તે એજ છે કે આ વાચત નામદાર વૉઈસરાય લૉર્ડ હાઈડેજની સર-કાર પાસે પ્રત્યક્ષમાં લઈ જવાની જરૂર છે અને તે માટે આગેવાન જૈનોનું એક ડેપ્યુટેશન ઈસરાય પાસે મોકલવાની અત્યંત તાકીદ છે તેમજ નામદાર વૉઈસરાયની ધારા-સભામાં તથા વિલાયતની ધારાસભામાં આ જૈનો પ્રેરો પૂછાવવાની હિલચાલો થવાની જરૂર છે અને ત્યારેજ આ વાચત સરકારના લક્ષમાં આવી એનો કંઈ પળતોડ નીકળશે. સર્વ કોઈ ન્યાયનેજ ટાળે છે તેમ જૈન કોમ પણ ન્યાયજ માંગે છે અને ન્યાયની કસોટીએ જો પં. અર્જુનલાલજી ગુન્હેગાર સાથિત થાય, તો ગમે તેવી ભારે શિક્ષા કરવા જૈન કોમ મલામળ કરે છે, પણ વગર ગુન્હેગાર મહીનાઓ થયાં નજરકેદ થવાથી જૈન કોમ ઉપર મહાભારત કલંક ચોંટયું છે અને તે કલંકથી ક્યારે મુક્ત થવાશે એ કહ્યાતું નથી.

दयालु जैपुर महाराजा जो के पं. अर्जुनलालजीना स्वास्थ्य माटे पुरती गोठवण करी रखा छे, पण आ समाजहितैयी नरने गमे तेहुं मुख होय तो ते पण परतंत्रतानी बेडी साथे तदन नकामुं छे अने तेथीज एमनी स्थिति अत्यंत कफोडी थई पडी छे. वळी नजरकेद होवा छतां बीजा कोई साथे नहीं तो बैरां छोकरां साथे पण मेलाप के वार्तालाप करवा देवामां नथी आवतो, ए अतीशय अजायबी पमाडनाई छे. हवे आ समय निरखते बेसी रहेवानो नथी पण जैन कोमे आ कलंकमांथी मुक्त यवानो ईलाज करवानी जरूर छे. आ माटे श्रीमान बाबू अजीतप्रसादजी

एम. ए. एल. एल. बी., इंदोर स्टेटना नवा जज लाला जुगमंदरलाल जैनी एम. ए. बेरिस्टर, दिल्लीना ऑ. लाला सुलतान-सिंहजी, राय बहादुर लाला ईश्वरीप्रसादजी वैकर, दानवीर शेठ हुकमचंदजी, राय बहादुर दानवीर शेठ कल्याणमलजी वगैरे विद्वान् और अने भीमानोए मळी एक डेप्युटेशन नाइ करे वाईसरोय पासे लई जवुं जोईए, तेम धारासभोमा पण आ हकीकतनी चर्चा उगी कराववी जोईए. अमो धारीए छीए के न्यायी ब्रीटीश राज्य कई एवुं नथी के कदी पण अन्याय करे, माटे जो पुरती रीति आ बाबत नामदार वाईसरोय ना मन उपर ठसाववामां आवशे तो तेओ नामदार तेनो योग्य नीवेडो लाव्या वगर रहेशेज नहिं. कईक शंका पडी जवाने लीधे आवो मामलो वन्यो हरो, पण खटपट करी ते प्रत्यक्षमां पूछी तेनो खुलासो करवाभी तेनुं योग्य निराकरण थया वगर रहेशे मंहीं. आट-लाथीज सर्वेए बेसी रहेवानी जरूर नथी, पण दरेक शहरोमां ए बाबत सभाओ थवानी तथा नामदार वाईसरोय उपर तारो थवानी पण जरूर छे. ज्यारे आ बाबत जैन कोममां पुष्कळ खळभळ्हाट यशे त्यारेज ते सरकारना मन उपर आवी शकरो.

सामोहा (खानदेश) निवासी शेठ ढगडुसा सेवकदास गया मासमां मृत्यु पामवाथी श्री. मांगीतुंगी तीर्थनी प्रवर्धक कमीटीने भारे खोट पढी छे.

वंभाडामां ब्र. शांतिदासजीना पचारवाथी १० दिवस उपदेश अपाई नित्यपूजन माटे (११५) नी वार्षिक टीष थई छे, जेथी हवे हमेश पूजा थती रहेशे.

(१) शब्दार्णवचंद्रिका [जैनैन्द्रलघुवृत्ति, भगवदेव विरचित] (२) समयप्राभृतं [कुंदकुंदोचार्य विरचित] (३) आप्त-मीमांसा प्रमाण परीक्षा च [श्री समंतमद्र और विद्यामंदी विरचित] (४) शब्दानु-शासनं [चिंतामणी वृत्ति सहित श्रुतकेवली देशीयाचार्य शाकटायन विरचित]:-श्रीयुत बालब्रह्मचारी पं. पन्नालालजी बाकलीवालके अद्वैत परिश्रम द्वारा बनारससे 'सनातन-जैनग्रंथमाला' नामकी संस्कृत ग्रंथमाला प्रकट होती है जिसके यह ८-९-१०-११ वे अंक हैं, जो हर एक मंदिरजीमें और संस्कृतज्ञ विद्वानोंको संग्रहकरनेयोग्य हैं। इस संस्कृत ग्रंथमालाका वार्षिक मूल्य सिर्फ ८) है, जिसमें १२ अलम्ब्य संस्कृत जैन ग्रन्थ मिलते हैं। ज्यादा न होसके तो मंदिरजीके भंडारके द्रव्य द्वारा भी इस ग्रंथमालाका ग्राहक होकर हर एक मंदिरजीमें इन ग्रंथोंको विराजमान करना चाहिए। पत्रव्यवहारका पता-पन्नालाल जैन, भारतीय-जैनसिद्धांतप्रकाशिनीसंस्था-बनारस सिटी।

जैनतत्त्वप्रकाशक:-इटावासे चंद्रसेन जैन वैद्य द्वारा संपादित और प्रकाशित मासिक पत्र, वर्ष २. अंक १-२-३ यह

માસિક ફિર ચડે આકારમેં શુરુ હુઆ હૈ । શાંહ કે ગુજરાતી પુસ્તકકા યહ અનુવાદ લેખ અછેર રહતે હૈ । જૈનતત્ત્વપ્રકા- બહુતહી અછ્છા ઓર પઢને યોગ્ય હૈ ।

શિનીસંભોકે મેમ્બરોંકો વિનામૂલ્ય મિલતા હૈ, જિસસે સિર્ફ ૧) વાર્ષિક દેનેસે સમાકે મેમ્બર હોનેકે અતિરિક્ત સમાકી ટેક્સ ઓર યહ માસિક મુક્તમેં પઢજાતા હૈ । બહુત હી અલ્પ મૂલ્યમેં મારી લાભ હૈ । યદિ નિયમિત રૂપસે પ્રકટ રહેગા તો એસે પત્રકી ગ્રાહકસંખ્યા તો હજારોં તક પહુંચ જાયગી ।

અસલી પંચાંગ:—આયુ. મા. જ્યોતિ- પરત્ન પં. જૈની જીયાલાલજી કૃત યહ સં. ૧૯૭૨કા ચૈત્રી જૈન પંચાંગ હૈ । અબ છપાઈ અછ્છી હુઈ હૈ । મૂલ્ય ૦)~ । મિલનેકા પતા- મૈનેજર, લક્ષ્મીનારાયણ ચંત્રાલય—મુરાદાવાદ ।

હિન્દી જૈનશિક્ષા પ્રથમ-દ્વિતીય ભાગ:— લેખક ઓરે પ્રકાશક શેઠ લક્ષ્મીચંદજી ધીયા-પ્રતાપગઢ (માલવા) । મૂલ્ય ૦)૦।।। બાલકોંકો માપાકે સાથ ધર્મકા જ્ઞાન મી પેસી પુસ્તકોંસે સહજ હો સકતા હૈ । સમી શ્વે. જૈન પાઠશાલાઓંમેં પ્રવેશકરને યોગ્ય હૈ ।

સંસારમેં મુલ્ક કહાં હૈ:—જૈનતત્ત્વપ્ર- કાશિની સમા (ઈટાવા) કી યહ ૧૦૦ પૃષ્ઠકી ૨૬વી ટેક્સ્ટ હૈ, જો 'જૈનતત્ત્વપ્રકા- શક' કે ગ્રાહકોંકો ઉપદારમેં મિલતી હૈ ઓર અલગ મૂલ્ય સિર્ફ ૦)~ ઓર સૈંકડા ૧૦)દૈ । નામી લેખક શ્રીયુત્ત્વ વાહીલાલ મો.

આનન્દકાવ્ય મહેડાદધિ (૧):—સુરતમાં શ્વે. જૈન ભાષાઓમાં શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ દેવન પુસ્તકોદ્યાર 'કંડ' નામે સંસ્થા આશરે લાખ રૂપાની ચાપણુની છે, જેના તરફથી ૧૯૭૦ પૃષ્ઠનો આ ૧૪મો મોટો ગ્રંથ માત્ર આનાની કિંમતે બહાર પડેલો છે, જેમાં શાશિભદ્ર, કુસુમશ્રી, કુમારપાળ, અશોકચંદ્ર- શેઠિણી તથા પ્રેમજ્ઞાનદ્ભોના રાસો આવશ્યક ટાંચણુ સહિત પ્રાચીન ગુજરાતી કાવ્યોમાં છે. પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષા કેવી હતી તે બજણના આ ગ્રંથ અતીવ મહત્વનો છે. એમાં વિવેચનમાં શાશિભદ્ર રાસના કર્તા શ્રી મતિ- સાર બતાવ્યા છે, પણ એ રાસના ૫૪ ૧૮-૨૯-૩૫-૩૭-૩૯-૪૨ વગેરે વાંચતા બજણ છે કે એના કર્તા તો જિનરાજસુરી હોવા બેઠાએ.

The Karma Philosophy (કર્મ ફિલોસોફી):—ઉપલી સંસ્થા તરફથી મર્દમ 'જૈન' પત્રકાર મી. લગુભાઈ કાર- ભારીદ્વારા રચિત આ અંગ્રેજી પુસ્તક બહાર પડેલું છે, જેમાં સ્વર્ગીય મી. વીરચંદ રાઘવજી ગાંધી બી. એ. એ અમેરિકામાં આપેલાં ભાષણો અને લેખોનો ઉત્તમ સંગ્રહ છે. પાકી બાઇન્ડીંગ અને ૧૭૦ પૃષ્ઠનું હોવા છતાં મૂલ્ય તો માત્ર પાંચ આનાજ છે. મળવાનું સ્થળ-મગનલાલ વેલ્ચંદ C/o શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા, ગોપીપુરા-સુરત.

માંગળીક ગીતો:—આવનગર નિવાસી શ્રીયુત્ત્વ મોતીચંદ ગીરધરજ્ઞાન કાપડીઆ સોલંકી- રીટર તરફથી પાંચ વર્ષ થયાં પોતાની મર્દમ માતા સમરચના સમરણાથે દર વર્ષે એકેક પુસ્તક લેટ બહાર પડે છે તેનો આ પાંચમો મણુકો છે, જેમાં લગ્નાદી શુભ પ્રસંગે

ગતાર્તા માંગળિક ૨૦૦ ગીતોના સમાવેશ છે જે લગ્નપ્રસંગ માટે બહુજ ઉપયોગી છે. પોસ્ટેજ એક આનાની ટીકીટ ખીડવાથી આ પુસ્તક અથવા તો ત્રણ આનાની ટીકીટ (પોસ્ટેજ માટેજ) ખીડવાથી પાંચે મણકાઓ તૃત્વન મફત મળી શકે છે. લગ્નાદિ શુભ પ્રસંગોએ આવા પુસ્તકોની સામગ્રી પ્રતો મંગાવી લ્હાણીમાં વેચવાની પણ જરૂર છે.

સ્વામી વિવેકાનંદ સદુપદેશ ભાગ ૧ કોષ્ટક—પ્રકાશક, સસ્તું સાહિત્યવર્ધક કાર્યાલય-અમદાવાદ. પૃષ્ઠ ૩૦૦ કિં. ગ્રામ આ સંસ્થાની વિવિધ ગ્રંથમાળાનું આ ૪૯-૫૦ મું પુસ્તક છે, જેમાં સ્વામી વિવેકાનંદના બુદ્ધા બુદ્ધ ઉપદેશોના સંગ્રહ છે, તેમ આ પુસ્તકમાં આપણા સ્વર્ગન દાનવીર શેઠ માણેકચંદ્રજી સંક્ષિપ્ત જીવનચરિત્ર પ્રકટ કરી આ સંસ્થાએ દિ. જૈન કોમને મહાન આભારતજે મુકી દીધી છે.

‘પટેલબંધુ’ ખાસ અંક—સુરતથી પ્રકટ થતા આ પત્રે દિવાળી ઉપર પ્રકટ કરેલા ૧૨૫ પાનાંનો આ સચિત્ર ખાસ અંક છે, જે ખેતીવાડી, કેળવણી, સાહિત્ય યગેરેના નિપોના લેખો-કવિતાઓથી ભરપૂર છે, જેમાં પસોના બાળશાહનું હાથકારીગીરીનું ચિત્ર આકર્ષક છે તેમ ‘ગુજરાતની સત્પ્રજ્ઞિઓની સમાલોચના’ નામે ૨૫ પાનાંનો લેખ છે જેમાં ગુજરાતમાં કેળવણી અને સાહિત્યની જેટલી સંસ્થાઓ છે તથા જેટલાં ગુજરાતી માસિકા નીકળે છે તે બધાની વિચારપૂર્વક સમાલોચના કરવામાં આવી છે. આ લેખ તો દરેકે વાંચવા-વિચારવા લાયક છે. વાર્ષિક મૂ. માત્ર રૂ ૧૧માં આ પત્ર સારો લાભ આપે છે.

ગોપકાંઠો—ઉપલા માસિકના ગ્રાહકોને આ ૧૫૦ પાનાંનું પુસ્તક બેટ અપાય છે જેમાં બુદ્ધા બુદ્ધા કવિઓના ૭૩ ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ આવશ્યક સમલુતી સાથે છે, જે ખાસ ખેડુતોને તેમ દરેકને પણ વાંચવા-લાયક છે. છુટક કિં. ૧૦૧ છે.

શેઠ માણેકચંદ્રજી યાંવેં જીવનચરિત્ર—સ્વર્ગીય દાનવીર શેઠ માણેકચંદ્રજી આ સંક્ષિપ્ત સચિત્ર જીવનચરિત્ર મરાઠી ભાષામાં મી. બી. પી. પાટીલ (હાસર-ખેલગામ) દ્વારા બહાર પડ્યું છે. કિં. ૦૧- મરાઠી વાંચકોએ ખુબસૂર્ય મંગાવવાની જરૂર છે.

ગુજરાતનાં—પુનાથી વાસુદેવ ગો. આપે દ્વારા પ્રકટ થતા માસિકનો આ સચિત્ર ખાસ અંક છે, જેમાં રંગબેરંગી પુષ્કળ ફોટાઓ અને બાળકોને ઉપયોગી સચિત્ર ઉત્તમ લેખોનો સંગ્રહ છે.

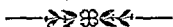
બ્રિટિશ અને હિંદી વિક્રમ—આ નામનું ૮ પાનાંનું અડવાડીક પત્ર ભાવનગરના મહારાણી શ્રી નંદકુંવરબા સાહેબ સી. આઈ. તરફથી બે માસ થયા તદ્દન મફત બહાર પડે છે, જેમાં હાલમાં યુરોપમાં ગાજતાં મહાભારત યુદ્ધની જાણવા યોગ્ય વીગતો પ્રકટ થાય છે. આ સાહસ ખરચાળ અને તદ્દન નવીનજ છે, જે માટે મહારાણી સાહેબને અમે મુઆરક-બાદી આપીએ છીએ. ગુજરાત પ્રાંતની રૂઢોમાં તો આ પત્રની ૨૫-૨૫ પ્રતો સુક્ત મોકલવામાં આવે છે, તેમ ભાવનગર સ્ટેટમાં ગામેગામ મફત વેચાય છે.

ભાઈબંધ-નવરંગ—વડોદરાથી પ્રકટ થતા આ માસિકનો આ નવીન વર્ષનો ૧૦૦ પૃષ્ઠનો સુશીલિત સચિત્ર ખાસ અંક છે, જેમાં ઉપયોગી લેખો, કવિતાઓ તેમ ૧૦ ફોટાઓ છે, આ સાહસ ઉત્તેજનને યાત્ર છે.

શાળોપયોગી જૈન પત્રોત્તર—પ્રકાશક—અવેરચંદ જાદવજી કામદાર (સ્વે. સ્થા. જૈન કોન્ટ્રેસ એડિસ-અજમેર) પૃ. ૧૦૦ કિં. ૦૮ આ પુસ્તકની આ ખીજ આદિતિ છે જેમાં રૂઢોમાં ચલાવવા લાયક પત્રોત્તરો ૨૭ પાંડોમાં છે. મુલભતારથી ધાર્મિક જ્ઞાન, બાળકોના હૃદયમાં ઠસાવવા માટે આવા પુસ્તકોની યોજના આદરણીય છે.

पणी नीचेनां पुस्तको रिपोर्टों वगैरे
मह्यां छे, जे साक्षार स्वीकारीअ छीअ.

(१) दानवीर शेठ हुकूमयंछनी पार-
मार्थिक संस्थाओंनी नियमावणी. (२)
सद्वृत्ति कुसुमभाणा (३) पुष्पभाणा (सरत)ना
२ पुष्पो. (४) वैष्णव सर्वस्व, वृंदावन
नवीन भासिक. (५) भांदांनी भावगत
अलक पनालाव जैन पाठशाणा, २६
रहभो रिपोर्ट. (७) सुवर्णभाणा
नवीन अंक, डेवेंडर सहित. (८) दादरा
महाराष्ट्र जैन सभातो रिपोर्ट. (९) अतुर्भास
संवत्सरी (१०) भाष्यता मित्र (सुंभाष)
नवीन भासिक. (११) सुमनभाणा (सुंभाष)
(१२) 'आयुर्वेद रत्नस्यार' गोंडलजुं नवीन
वैद्यक भासिक. (१३) शुशुतुरागकुलक (१४)
पीणनोर जैन ओडिगने रिपोर्ट (१५)
नडिआद डिन्दु अनाथाश्रमनी यित्रावणी.
(१६) 'सुंदरी' सुभोध अभिवादनो भास
समिन्न अंक वगैरे.

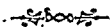
अर्जुनलालजी माटे मारी याचना.

शार्दुल विरीडित.

देयाभां दिन वित्त प्राप्ति अर्थे लेखे ३३ संमर्थ;
सेवा शान्त रदी सदाय करवा ब्रह्मसत्त्व प्रीति प्रदु.
शेडी अल्लुनदाव प्राप्ति अर्थे आरोग्य पाप्मो हरी;
अभिधाधिधपाधियो शरीरनी वीरभी जले श्रीहरि.

हरीगीत.

निज संततीने रक्षवा निज आप्त प्रेम वधाववा;
मुपये मुनकमजु होरावा स्थायी सन्निधि सुधारवा.
भद्रावीरने उपदेश प्रसारवा वणी आ भदि तले;
भद्रावीरप्रभु आरोग्य आपो शेडी अल्लुनदावने
प्राप्ति दिगंबरने शम दीपभातने प्रकटाववा;
विश्राम प्राप्ति प्रसा वधारी अधकार दहाववा,
जना प्रताप जैनसंघ रक्षे स्थिति स्थपाय उ;
भद्रावीरप्रभु आरोग्य आपो शेडी अल्लुनदावने
सरेया—सुरत.

प्राचीन तीर्थ श्री खंडगिरि।

जबसे जैनीयोंमें कुछ २ जागृतिकी
चर्चा चली है तबसे जातिके विचारशील
व्यक्तियोंका और २ अनेक बातोंके साथ २
इस बातके उपर भी ध्यान गया है कि
प्राचीन समयमें जैनीयोंका कहाँ २ अस्तित्व
था ? और संसारका कितना बड़ा भाग
इस जैनक्षेत्रने घेरा है ? इस धर्मध्यानने
व्यक्तियोंके केवल मनकोही नहीं घेरा कि-
न्तु कार्यरूप भी परिणत हुवा। इसका यह
फल है कि आज हमें दिगम्बर जैनोंका ब-
हुत प्राचीन 'खंडगिरि' नामक एक अति-
शयक्षेत्रके दर्शन करनेका सौभाग्य
प्राप्त हुवा है।

इस पूज्य पर्वतके उपर एक छोटा
और एक बड़ा इस प्रकारसे दो मंदिर
हैं। इनमेंसे बड़े मंदिरकी मजबूतीको देख
कर भारतीय प्राचीन गृहनिर्माण, कौश-
लका गौरव हृदयमें बिना आये नहीं
रहता। इसकी जीर्णताको देखकर लोग
इसे २५०० वर्षका पुराना कहते हैं।
यद्यपि यह पर्वत शिखरजीके पर्वतसे छोटा
है तथापि अपनी गुफाओंकी संख्यासे उससे
कइगुना बड़ा है। ऐसा तो सुनते आ रहे
हैं कि इस छोटेसे पर्वतमें ७२२ गुफाएं
भी लेकिन अभीतक तो छोटी बड़ी सब

मिलकर केवल २५० के ही लगभग मिल पाई हैं। कई बड़ी २ गुफाओंके अंदर जैन प्रतिमाएं भी हैं उनमेंसे दो गुफाओंके भीतर तो एक २ पूर्ण चौविंसी भी है, जिसको उपरसे देवगण जलधारा कर रहे हैं और प्रत्येक प्रतिमाजीके नीचे दो २ ईन्द्र और दो २ यक्ष यक्षणी उन्हीं पत्थरोंमेंसे उकेरे गये हैं।

इन दोनों चौविंसीमें श्री महावीर-स्वामीकी एक भी मूर्ति नहीं है। उनके बदलेमें पार्श्वनाथजीकी दो २ प्रतिमाएं हैं जिससे यह सम्भावना होती है कि ये गुफाएं और प्रतिमाएं या तो महावीरस्वामी के समयसे पहले बनी हो या चिन्ह व्यतिक्रम हुआ हो।

इन गुफाओंके पत्थरोंपर बहुतसे प्राचीन शीलालेख उकेरे हुये हैं। इसके अत्यन्त निकट 'उद्यगिरि' नामका एक प्रासिद्ध पर्वत है। उसमें भी थोड़ी बहुत गुफाएं हैं जिनके पत्थरोंपर "सीताहरण" भीम, इनका सेनाएं, जंगलका दृश्य, राम-चंद्र, लक्ष्मण, आदिके ऐसे मनोहर चित्र उकेरे हुये हैं कि जो कागज के चित्रको भी माहात करते हैं। एक गज चौड़ा और दो गज लम्बा है। इसके अतिरिक्त और भी अनेक शीलालेख इस पर्वतपर हैं।

यदि इसका पूर्ण विवरण लिखे तो यह एक खासा लेख हो सक्ता है इस लिये मैं

अधिक न लिखकर शिखरजीके यात्रीओंके केवल सूचना मात्र करता हूं कि अगर वे शिखरजीकी वन्दना करने के लिये आवे तो इस क्षेत्र के भी दर्शन किये बिना वापिस न लौट जावे।

खंडगिरि' को जानेवाले यात्रीओंको पर्वत ३ रास्ते अत्यंत सुभीताके पड़ेंगे—(१) इसरी या गीरीडीह से कलकत्ता होकर। (२) इसरी या गीरीडीह से आसनसोल होकर। (३) गया से खडगपुर बी. ऐ. ना. के भूवनेश्वर स्टेशनपर उतरना होगा और वहांसे फिर बैलगाड़ी के द्वारा पर्वतपर जाना होगा।

किसी यात्री महाशयको यदि विशेष प्रबंधकी आवश्यकता हो तो वे खंडगिरिके मुनिमको सूचना दें या प्रबंधकारिणी कमिटीके मंत्रिको कलकत्ता लिखें।

भैरवराज मुनिम

आवश्यकताएं:—श्री. कंचनबाई श्राविकाश्रम (इन्दौर) के लिये प्रवेशिकातक धर्मशास्त्र पढ़ासके ऐसी अध्यापिकाकी आवश्यकता है। वेतन २५) से ३५) तक योग्यतानुसार। और रसोई करनेवाली दि. जैन बाईकी आवश्यकता है। भोजन और रहनेके अतिरिक्त वेतन ५) से ७) मासिक तक मिलेगा। पत्र लिखनेका पता—लाला हनारीलालजी, मंत्री, सेठ स. हु. दि. जैन संस्थाएं, नाशियांजी, इन्दौर।

દક્ષિણમહારાષ્ટ્ર જૈન કોન્ફરન્સ કોન્ફરન્સની ૧૭ વી વાર્ષિક વેબિનગામમાં તા. ૨૭-૨૮ ડિસેમ્બરના આંખ્યાસાહેબ વેશાઈ હનગંઢીકરકે સમાપતિત્વમાં હુઈ થી જિસમાં નિમ્ન લિખિત પ્રસ્તાવ પાસ હુઈ થે—(૧) લોર્ડ હાર્ડિજકે જ્યેષ્ઠ પુત્રકે મૃત્યુકે લિયે શોક પ્રદર્શન, (૨) પ્રસ્તુત સંગ્રામમાં હમારે ઇંગ્રેજ સાર્વભૌમકો યશ મિલના એસી રાજનિષ્ઠાસે ઇચ્છા કરના, (૩) જૈન સમાજમાં ઇંગ્લિશ શિક્ષણકા પ્રચાર હોના, (૪) ધર્મશિક્ષણ ઓર જાતિશિક્ષણકા પ્રચાર હોના, (૫) જૈન લિયોમાં શિક્ષાકા પ્રચારકો આવશ્યકતા, (૬) ડા. જૈ. શેઠ માળેકચંદજીકે શોકજનક મૃત્યુ પર દિલગીરી પ્રદર્શિત કરના ઓર ડનકે નામકા સ્મારક કરના ઇત્યાદિ । વિશેષ મંહત્વકા કાર્ય યદ્ હુઆ થા કિ ઇસ સભામાં દક્ષિણ ભાગકે કમિશનર મે. લૉરેન્સ સાહબકા શુભાગમન હુઆ થા ઓર ડનકા ઇક અસરકારક ભાષણ મી હુઆ થા । જૈન લોગોંકી દાતૃત્વશક્તિકી વહુત સારીફ કરકે ડનકે સામાજિક ઓર ધાર્મિક આંદોલનમાં વહુત શીઘ્ર યશ મિલના એસી સાહબ વહાડુરને અપને ભાષણમાં ઇચ્છા પ્રકટ કી થી । પાંજરાપોલ આદિ

સ્થાપન કરનેકે પૂર્વ જાનવર ઓર મનુષ્ય ઇનકે લિયે હોસ્પિટલ્સ સ્થાપન કરના વહુત જરૂર હૈ. એસા અપના મંતવ્ય ડન્હોને પ્રકટ કિયા થા । તા. ૨૯કો જૈન મહિલા પરિપદ મી સૌ. મગીરથીવાઈ. પિરાલેકે સમાપતિત્વમાં હુઈ થી, જિસમાં સૌ. જ્યોત્સનાવાઈ લહે, સૌ. પાર્વતીવાઈ અંકલે, સૌ. પિરાલે આદિકે સ્ત્રીશિક્ષણપ્રચારકે વિષયમાં ઉત્તમોત્તમ ભાષણ હુઈ થે । આગામી સાલકે લિયે જનરલ સેક્રેટરીકા કાર્ય શ્રી. આળ્યાપ્યા નાનપ્યા લેંગડે (શાહપુર, વેલગામ) કો ઓર કોલહાપુર વોર્ડિંગકે સેક્રેટરીકા કાર્ય મી. કુવેરંપ્યા ભરમપ્યા અંકલે (વેલગામ) કો સર્વાનુમતસે દિયા ગયા હૈ ।

પાસ થયા:—અમદાવાદની શેઠ. યે. મો. દિ. જૈન બોર્ડિંગમાંથી આ વર્ષે મેટ્રિકની પરિક્ષામાં બેઠેલા ૧૧ વિદ્યાર્થીમાંથી ગાંધી જીવનજી શુભાગચંદ (સોનાસણ), શા. છોટાલાલ પીતાંજીરાદસ (નરસીપુર), શા. ચુનીલાલ શીવલાલ (કુડસદ) અને શા. મધુરલાલ અમથાલાલ (વામન) એ ૪ વિદ્યાર્થીઓ પાસ થયા છે તેમજ સુલકાશંકરમાં પણ ભાઈલાલ કાળીદાસ (બોરસદ) અને ગાંધી જીવનજી શુભાગચંદ (સોનાસણ) એ બંને પાસ થયા છે. વળી આ વર્ષે બોર્ડિંગના વિદ્યાર્થી શાંતિલાલ હરજીવનદાસ ચુગનાત કોલેજમાં પ્રીવીયસની પરિક્ષામાં પહુલે નંબરે પાસ થયા છે અને તેને સરકાર તરફથી રૂ. ૧૫૦ની માસિક સ્ટેન્ડન્ટશીપ મંજૂર થઈ છે, જે બીના સર્વ વિદ્યાર્થીઓએ ધ્યાનમાં લઈ એ પ્રભાવે પાસ થવાની ઉમેદ રાખવા અંતથી અંબાલા રસ્તાની જરૂર છે.

पी. ओ. थवा भाटे मानः—भोःसद्भा
 येकरी मंनसुअसाध अहेयरदास पी. ओ. नी
 प्ररीक्षाभां पास थवाथी तेमने अविपदन
 आपवाने अक. नहेर, भेणावडा, गध ता.
 १वीअे शैठ अहेयरदास भवानीदासना प्रमुअ-
 पछा नीये यथो हुतो जेभां परी. लखुभाध
 प्रेमानंददास अेल. सी. घ. अे नखुअु
 हुतुं के आ भाधअे वरेक. परीक्षा, पहेले
 पयं पसार करी छे ते आन विद्यार्थिआअे
 धडा देवा योग्य छे वगेरे. अे पछी डेटलांक
 विवेचनो यध याह पाछी, पान सोपासी.
 हारतोस अंपाध भेणावडा विसर्जन यथो हुतो.

चांदखेडीमां मेळोः—अतिशय क्षेत्र श्री
 चांदखेडीमां फागण वद ९ थी ११ सुधी
 वार्षिक मेळो भरानार छे, जेमां सर्वेने
 पधारवाने हीरालाल मंत्री आमंत्रण करे छे;
 जैन विधिधी लग्न अने सभाः—गया
 मासमां गोटेगाममां पं. दीपचंदजी द्वारा
 एक लग्न जैन विधिधी यई जाहेर सभा
 यई हती, तेमां हवे पछी थनारां लग्नो
 जैन विधिधी करवा सर्वेण कबुल्युं हतुं
 चळी आ प्रसंगनी खुशालीमां कोदूलालजीए
 रु. ७), सिंधई दुलीचंदजीए रु. ९) अने
 सौ. जमनाबाईए रु. २) मळी १७) काशीनां
 स्या. महाविद्यालयने भेट मोकल्या हता.

तीळोकचंद जैन हाइस्कूल इन्दौर—
 मंत्री बुधमलजी पाटणी सूचित करते है कि
 इसके कार्यमें एक वर्ष पर्यंत विघ्न उपस्थित
 हुए थे उनसे पाठक परिचित ही है इसी
 कारण अमीतक श्रीमंत महाराजा तुकोजी-
 राव होल्करके हस्तकमल द्वारा स्कूल उद-

घाटन महोत्सव नहीं हो सका। इस स्कूलमें
 अभी मिडिल कक्षा तककी पढ़ाई बराबर हो
 रही है। प्रायः २०० विद्यार्थी शिक्षण
 पा रहे हैं। श्रीयुत रायसाहेब नानकचंदजी
 वी. ए. जैन गवर्नमेंट पेन्शनर जो कि वयो-
 और शिक्षणशैलीके अच्छे अनुभवों
 स्कूलके हेड मास्टर नियत किये गये
 हैं तथा सुप्रसिद्ध पं. लालारामजी धार्मिक
 शिक्षक हैं अतएव आशा है कि यह स्कूल
 शनैः २ अपने उद्देशकी पूर्ति कर सकेगा।

पास थयाः—मुआधनी शैठ, डी. मु.
 जैन भोडिंगमां सने १८१४मां ४२ विद्यार्थिआ-
 मांथी ३४ जुही जुही परीक्षाओमां भेडा हुतो,
 तेमांथी पहेली अेल. अेल. पी. १, पी. अे. मां
 १, छ-२२मां ४, प्रीवीयसमां ७ अने दश्री
 वैद्य परीक्षामां १ मणी १६ पास थया छे.
 वणी अहार गामथी परीक्षां आपया आवेलां
 २१मांथी १३ पास थया छे.

लाकरोडमां सभाः—अने अ. य.
 मासमां विन्पु. विभागना उभुटी
 अभाभाध साहेपना प्रमुअपछानीये सासिक
 सभा यध हुती जेभां शा हाथीभाध भावेक-
 संह. लखुभाध राययंद वगेरेअे उन्नति विषे
 आपवो आपवा पछी प्रमुअे दोह कलाक
 सुधी आपछी उन्नति विषे, अस्तरकारक
 विवेचन क्युं हुतुं याह पतासांनी प्रभापना
 वेयार्थ सला विसर्जन यध हुती, वणी
 उभुटी साहेअे अनेनु शैठ भावेकयंद होरायंद
 दि. जैन पुस्तकालयनु निरीक्षण करी ते भाटे
 संतोष नहेर क्यो हुतो.

आवश्यकताः—प्रतापगढकी श्री महावीर
 कन्या पाठशाला के लिये जैन अध्यापिकाकी
 आवश्यकता है। वेतन याग्यतानुसार

કુશલગીરીના મેળો:—સિદ્ધક્ષેત્ર શ્રી કુશલગીરીમાં ભાગસર સુદ ૧૫ ઉપર વાર્ષિક મેળો ભરાયો હતો જે પ્રસંગે રથયાત્રા તીર્થળી હતી તથા ત્રણ દીવસ શક કસ્તુરચંદ્ર પરદાવાળાના પ્રમુખપણા નીચે સભાઓ યજ્ઞ હતી, વળી અત્રે શ્ર. પાર્શ્વસાગરજી, મેદંત્ર પ્રયાસથી કુલબૂધણ દિ. જૈન ત્રિ. ત્રણ વર્ષથી આવે છે તેનો રિપોર્ટ હતો જેથી જણાય છે કે એ આયોજી માટે ગામેગામ ફરી અનાજ તથા પૈસા મેળવી આ બહારસારીજી જેમતેમ ખરચ નીભાવે છે. હાલ ૩૩ વિદ્યાર્થી છે અને ૧૨૫) માસિક ખર્ચ છે. ૮૦૦) ગત વર્ષે ઘટારો હતો તે માટે અપીલ થતાં ૧૫૦) ભરાયા હતાં. આ ઉત્તમ વિદ્યાલય માટે પરદા, સોલાધુર, ભૂમ, ધારાસીવ, આર્સી વગેરેના ભાઈએ ખટપટ કરી સ્થાપી ફંડ કરી આપવાની જરૂર છે.

પાવાગઢ તીર્થમાં મેળો:—સિદ્ધક્ષેત્ર શ્રી પાવાગઢમાં માહાસુદ ૧૩ ઉપર વાર્ષિક મેળો ભરાનાર છે જે પ્રસંગે એ તીર્થની મેનેજીંગ કમીટીની યોચી, ભેદક પણ થનાર છે. રેશનનું નામ હવે પાવાગઢ થયું છે. માટે આ મેળામાં જનારે વડોદરાથી આંધાનેર રોડ જઈ પાવાગઢની જ ટીકીટ લેવી,

નવીન બહારક મુરેંદ્રપ્રીતિજી આકરોળ વગેરે સ્થળે યજ્ઞે હાલ કરમસદમાં નિવાસ કરી રહેલા છે અને રોજ ધર્મોપદેશ આપે છે એમ અમને જણાવવામાં આવે છે.

મદ્રાસના ગવર્નર મુઢવીટ્ટોની મુલાકાત:—ગત નવેંબર માસમાં મદ્રાસના ગવર્નર લોર્ડ પેટલાન્ડે મદ્રાસ હલાકાની મુસાફરી દરમ્યાન જૈનવાદી-મુઢવીટ્ટોનાં દિ. જૈન તીર્થો અને મંદિરોની મુલાકાત લીધી

હતી તથા શ્રી ગોમટસ્વામીની મૂર્તિ તથા ત્યાંના મંદિરોની અપૂર્વ પ્રાચીનતા જોઈ તેની તારાફ કરી હતી. આ પ્રસંગે ત્યાંના જૈનો તરફથી મોરે માનપાન અપાયું હતું.

ઉદ્ધારની જરૂર:—ઈંદોરની પાસે ગંધાવલ, વાજાપુર, ડન ઇ ત્રણ ગામોમાં પ્રાચીન મંદિરો છે, જ્યાં વસ્તી ન હોવાથી પ્રબંધ વગેરેના વાલા છે માટે ઈંદોરના કોઠોઈ આ પ્રાચીન મંદિરોની સારસંભાલ તાકીદે લેવા ની આગશ્યકતા છે.

જૈન પુસ્તકોનો અંગ્રેજીમાં અનુવાદ:—આરાનિવાસી કુમાર દેવેંદ્રપ્રસાદજી હાલ શાંતિકુંજ, અલાહાબાદમાં રહી મોરે પરિશ્રમ કરી એક મોટો જૈન ગ્રંથ અંગ્રેજી માપામાં તૈયાર કરાવી રહ્યા છે જેમાં હુનિયાના સર્વે ધર્મોના સિદ્ધાંતથી જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતો કેટલા ઉત્તમ અને દૃઢ છે તે સાંબિત કરેલું છે. આ ગ્રંથ આશરે ૧૯૦૦ પાનાનો થનાર છે, જે એક ગુપ્ત જૈન વિદ્વાને રચેલો છે. તથા 'દ્રવ્ય સંગ્રહ'નો વિસ્તારથી દલીલો સાથે અંગ્રેજી અનુવાદ જૈનધર્મપ્રેમી એક બંગાળી વિદ્વાન પાસે તૈયાર કરાવ્યો છે, જે પણ ટૂંક સમયમાં છપાઈને પ્રકટ થનાર છે. કુમાર દેવેંદ્રપ્રસાદજી જૈન સાહિત્યનો અંગ્રેજી માપામાં ફેલાવો કરવાને પુષ્કળ સ્વટપટ કરી રહેલા છે જેમને જૈનોઈ દરેક રીતે મદદ આપવાની જરૂર છે.

તીર્થક્ષેત્રકમીટીનો દેહપાર્ક:—મારત્ત વર્ષાઈ દિ. જૈન તીર્થક્ષેત્ર કમીટી તરફથી

हालमां 'मानस्यंभ'नो टेडमार्क दरेक तीर्थनी रसीदो उपर मारवानुं शक थयुं छे माटे हवे कोई पण यात्रीए ए टेडमार्क जोया बगर रसीद लेवी नही.

ब्रह्मचर्याश्रमने मदद:—श्री रुपभद्र-चर्याश्रम (हस्तीनापुर)ने जुलाईथी नवंबर मास सुधीमां रु. ३७९४)नी परचुरण मदद मळी हती. आज प्रमाणे आ आश्रमने बखतोबखत मदद मोकलवानी दरेक जैननी फरज छे.

संपादकपरिवर्तन:—मुंबईथी प्रकट थता 'सत्यवादी' मासिकनुं कार्य पं. उदयलालजीए छोडी दीधुं छे अने हवे पं. खूबचंदजीने एनुं संपादनकार्य सौंपायुं छे.

स्था. महाविद्यालयका उत्सव:—स्था. महाविद्यालयका दशवां वार्षिक उत्सव बनारसमें गत ता. २५-२६ को टाउन हॉलमें बडे आन्नदके साथ संस्कृत क्वीन्स केलिजके प्रोफेसर डॉ. टी. के लहडुके सभापतित्वमें हुआथा जिसमें विद्यार्थीओंके कई संस्कृत संवाद हुए, पारितोषिक बांटा गया और दो दिनकी समांमें पं. तुलसीरामजी काव्यतीर्थने 'जैन साहित्य', कुंवर दिग्विजयसिंहजीने 'जैनधर्मके सौंदर्य', पं. घनश्यामदासजीने 'स्वादवाद', पं. श्रीलालजीने 'संस्कार', ब्र. भगवानदीनजीने 'कर्मसिद्धांत', प. गजाधरलालजीने 'आप्तविचार,

पं. उमरावासिंहजीने 'जैन सिद्धांत', बाबू दयाचंद्रजी गोयालीयने 'अहिंसा परमोधर्म',

पं. दीपचंदजीने 'धार्मिक शिक्षा और छात्राश्रम के उपयोग,' और जैनधर्मभूषण

शीतलप्रसादजीने 'आत्मोन्नति' करेपूर्व व्याख्यान दिये थे। सभापतिका

व्याख्यान बहुतही मद्दतका हुआथा (जिसका सारांश हम आगामी अंकमें प्रकट

करेंगे)। अब विद्यालयके सभापति दानधी-शेठ हुकमचंदजी नियत हुए हैं। इसी

अवसर पर जैन स्पोर्ट्स क्लब काशिका

द्वितीय वार्षिकोत्सव बाबू दयाचंद्र गौयालीय जैन बी. ए. के सभापतित्वमें हुआ था

जिसमें भी अनेक व्याख्यान होकर पारितोषिक बांटा गया और आगामी वर्ष निबन्ध लिखने व व्याख्यान देने के लिये कई

पारितोषिक नियत हुए हैं।

उपदेशकनुं भ्रमण:—द. म. खंडेल-वाल पंच महासभा तरफथी हाल पं. हीरा-

लालजी खानदेशमां एवा गामडांजोमां भ्रमण करीने उपदेश करी रहेला छे के

ज्यां सो सो पचास पचास मोहल सुधी रेल्वे

तेम पोस्ट अफ्रिस पण नथी. आ भ्रमणथी अनेक लाभ थवां संभव छे.

वेदी प्रतिष्ठोत्सव:—परसोन (खुरह) में गत मासमें वेदी प्रतिष्ठा हुईथी, जिसमें

पं. नंदनलालजी, पं. जवाहरलालजी शास्त्री, पं. छेदालालजी आदिके अनेक व्याख्यान हुए थे।

श्वे. जैन कौन्फरन्स:—नवमी श्वेतावर जैन कौन्फरन्स माहा सुद १२-१३ ता. २७थी २९ जानेवारीए प्राविष्ठाहस्तव प्रसंगे मुजानगढ (बोकांनर)मां राधनपुरानीवासी शेट मोतोलाल पळजीना प्रमुखस्थाने थनार छे. डेलिगेट फी (र. २) छे. मुजानगढनुं खास स्टेशन छे.

बडवाणीनो मेळो:—राधेता मुजबूद क्षेत्रश्री बडवाणीमां पोस सुद ८ थी. रपोत्सवपूर्वक वार्षिक मेळो भरायो हतो.

श्रीमान कुंवर दिग्विजयसिंहजी तथा ब्र. भगवानदीनजीए खास पधारी अनेक सभाओमां जैनधर्म, कर्मसिद्धांत, स्त्री शिक्षा, ब्रह्मचर्य वगैरे विषयो उपर व्याख्यानो आप्यां हतो, जेमां केटलाक आर्यसमाजीओए भाग लइ शंकाओ करी हती तेनुं उत्तम समाधान करवामां आयुं हतुं. आ प्रसंगे पं. अजुनलाल शेटीना पुढकार माटे ना. वाईसरोय अने गवर्नर जनरल अजमेरने तारो सूचवामां आब्या हता, बोर्डिंगनो रिपोर्ट वंचायो हतो, आ तीर्थनी क-

मीटीना प्रमुख दानधीर शेट माणेकचंदजीनी खाली पडेली जग्याए. लाला परभूदयालजीने नमिवामां आब्या तथा बावनगजाजीना जी. णोदार माटे संस्कारने अरजी करवानो ठराव एवी रीते ययो के अडघो खरच संस्कारे ओ पयो अने अडघो तीर्थ तरफधी आपवो तैयार छीए. बळी स्टेटना राणी साहेब तथा ओफिसरो बंगोर आ मेळोमां पधार्या हता तथा 'स्त्री शिक्षा' माटे १८) मासिकेनी टीप थई हती.

आवश्यकताएं:—मालवा प्रांतिक पादशा-लाओके लिये कइ अध्यापक और अध्यापिकाओं की आवश्यकता है। वेतन १५) से ३०) तक योग्यतानुसार। पत्रव्यवहार—सोनवाल जैन, मंत्री विद्याविभाग, बडवाहा (मालवा)।

वालजमां पं. हीरालाल उपदेशकना प्रया-सधी रु. २५० नो वार्षिक टीपथी पाठशाला स्थापइ छे.

ग्राहकोंको खास सूचना:—पत्रव्यवहार करते समय अपना नवीन ग्राहक नंहर अवश्य लिखते रहना।

पुस्तक अमली २० वर्ष का

हजार प्रशंसा पत्र प्राप्त

प्रसिद्ध अक्सरी दुवा

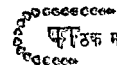
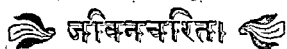
नमक सुलेमान

मिलने का प्रती

वन्द्यसेन जैन वैद्य

किं० सी एक दर्शन पत्र

मुरादाबाद निवासी स्व. पं. चुन्नीलालजीका

पाठक महाशय ! 'दिगंबर जैन' जीके पुत्र पं. चुन्नीलालजीके पितामह लाला गत सचित्र खास अंकमें २५ वां चित्र में लाला विलासीसे आकर कुंदरखीमें स्वर्गीय पं. चुन्नीलालजीका था, जिनका बहुत संक्षिप्त परिचय उसी अंकमें दिया गया था। अब आपका अनुकरणीय विस्तृत जीवनचरित जो हमको वैद्य शंकरलाल हरीशंकर (संपादक 'वैद्य'—मुरादाबाद) द्वारा प्राप्त हुआ था वह अक्षरशः प्रकट किया जाता है।

पं. चुन्नीलालजीका पवित्र नाम यद्यपि जाति और धर्मकी सेवाके लिये दिगम्बर जैन समाजमें बहुत प्रसिद्ध है, परंतु सर्व साधारण लोगोंको आपका विशेष परिचय न होनेके कारण आज आपका संक्षिप्त जीवनवृत्तान्त पाठकोंकी भेंट करते हैं।

पं. चुन्नीलालजी स्वर्द्धेलवाल वैश्य थे और आपका गोत्र सोहनी था। आपका जन्म सम्वत् १८९०में मुरादाबाद जिलेके कुंदरखी ग्राममें हुआ। कुंदरखी एक छोटासा किंतु बहुत पुराना कसबा मुरादाबादसे दक्षिणकी तरफ ११ मील पर बसा हुआ है। यहां पहले कभी बड़ी रौनक थी परंतु इस समय तो यह बिल्कुल वीरानसा मायूस होता है। जब यह वस्ती अपनी

उन्नत अवस्थामें थी तब यहां जैनधर्मकी खूब चर्चा थी। २५-२६ जैनियोंके घर थे। अब यहां केवल ८-१० घर जैनियोंके हैं। सो वे भी बड़ी ही शोचनीय दशामें हैं।

पं. चुन्नीलालजीके पितामह लाला विलासीसे आकर कुंदरखीमें लाला सर्वमुखजीके पुत्र लाला मुन्नालालजी कुंदरखीमें एक प्रतिष्ठित पुरुष गिने जाते थे। मुन्नालालजीके तीन पुत्र हुए। १ शम्वालाल २ चुन्नीलाल और ३ मोहनलाल। इस प्रकार हमारे चरित नायक मुन्नालालजीके दूसरे पुत्र थे। पिता माताके धार्मिक भावोंको देख कर इनकी बहुत थोड़ी ही उमरमें धर्ममें प्रीति होगई थी। धार्मिक बातोंको ये बड़े चावसे सुना करते थे। इनकी बुद्धि बचपनसे ही इतनी तीव्र थी कि इन्होंने बहुतसी धर्मसंबंधी सूक्ष्म बातें ६-७ वर्षकी उमरमें ही याद करली थी। उस समय कुंदरखीमें शिक्षाका कोई बंदिया प्रबंध नहीं था, इसलिये १३-१४ वर्षकी उमर तक ये घर ही पर पिताजीसे साधारण रीतिसे लिखना पढ़ना सीखते रहे। फिर १४ वर्षकी उमरमें पं. किसनलालजी जैनोके पास पढ़ने बैठे। उनके पास इन्होंने थोड़े ही दिनोंमें नागरीमें अच्छी योग्यता प्राप्त करली और साथ ही साथ जैनधर्मके भी अनेक विषयोंके ज्ञाता होगये।

१४ वर्षकी उमरमें आपका रामपुरमें लाला लालजीमलकी कन्याके साथ विवाह

हुआ। विवाह होनेके बाद ९ वर्ष तक बड़े हितसे पढ़ाते थे, इसलिये ये ४-९ वर्षों में ही संस्कृतके अच्छे पंडित हो गये। किशनलालजीसे ही पढ़ते रहे, परंतु फिर इनका मन कुंदरखीमें न लगा, इसका कारण यही था कि ये संस्कृत पढ़ना चाहते थे और कुंदरखीमें संस्कृत पढ़नेका प्रबंध नहीं था। इसलिये इनकी पढ़नेकी प्रवृत्ति इच्छाने इनको रामपुर जानेके लिये बाधित किया। सम्बत् १९०९ में ये रामपुर चले गये और वहां ससुरालमें रहने लगे। रामपुरमें इनकी संस्कृत पढ़नेकी इच्छा पूरी हुई। रामपुरके प्रसिद्ध विद्वान् पं. दत्तरामजीसे इन्होंने संस्कृत पढ़ना शुरू करदिया। पं. दत्तरामजी रामपुरमें बड़े नामी और प्रतिष्ठित पुरुष थे। उनकी राजाप्रजामें बड़ा सम्मान था। रामपुरके नवाब ईसुफअलीखांकी नवरत्न-सभाके पंडितजी सम्य थे। राज्यकी तरफसे पंडितजीको एक अच्छी वृत्ति मिलती थी। पंडितजीके घर पर सदा ही विद्वानोंका जमाव रहता था। पंडितजीने अपने घर पर एक छोटीसी संस्कृत पाठशाला भी खोल रखी थी। उसमें आप लड़कोंको व्याकरण, काव्य, जोतिष आदिकी शिक्षा दिया करते थे। हमारे चरित नायक चुन्नीलालजी भी इसी पाठशालामें भर्ती हुए। ये अपनी बुद्धिकी प्रखरता, नम्रता और मुशीलताके सबब शीघ्र ही पंडितजीके कृपा भाजन बन गये। पंडितजी इनको

बड़े हितसे पढ़ाते थे, इसलिये ये ४-९ वर्षों में ही संस्कृतके अच्छे पंडित हो गये। सारस्वत, चन्द्रिका, रघुवंश, कुमारसंभव, मेघदूत, न्यायमुक्तावली आदि ग्रंथोंके सिवा कभी कभी आप पंडितजीसे गणित ज्योतिषके ग्रंथ भी पढ़ा करते थे। दत्तरामजी संस्कृतके असाधारण विद्वान् थे। सिवा भाषाके भी पंडित थे। भाषा-साहित्यके पंडितजी बड़े ही प्रेमी थे इस कारण हमारे चरित नायकको भी पंडितजीके पास भाषाकाव्य पढ़नेका शौक लग गया। इन्होंने सुंदर शृंगार, भाषा भूषण, विहारीसतसई, रसिक प्रिया; केशवचन्द्रिका आदि कितने ही भाषाग्रंथ पढ़ डाले। कविता पर भी इनका इतना अनुराग हो गया था कि जहां कहीं कविताकी चर्चा सुनते वहां ये जरूर जाते। कभी कभी ये कविताके रसास्वादनकी लालसासे गुरुजीके साथ नवाब साहबके दरबारमें भी जाया करते थे।

रामपुरमें जैन ग्रंथोंके पढ़नेका भी आपको अच्छा सुभीता हो गया था। उन दिनों रामपुरमें पं. जिनेश्वरदासजी जैनधर्मके एक धुरंधर विद्वान् थे। उनहीसे ये जैन सिद्धान्तके ग्रंथ पढ़ा करते थे। इस प्रकार सम्बत् १९१६ तक आप बड़ी वेफिकीके साथ लिखते पढ़ते रहे। परंतु फिर एक साथ गृहस्थकी भारी चिंता लग जानेसे पढ़ना लिखना सब एक प्रकार कम

होगया और रोजगार करनेकी सूझी। उन दिनों रामपुरमें फरुखाबाद, हाथरस, अलीगढ़, अगारा आदि शहरोंसे किरानेका माल बैठ गाड़ियोंमें लुटकर बिकनेके लिये आया करता था। उसमें व्यापारी लोगोंको अच्छा मुनाफ़ा हो जाता था। हमारे चरित नायकको भी यही रोजगार जान पड़ा। आप यह धंधा रामपुरमें सम्भत् १९२४ तक करते रहे और आपको इस काममें सफलता भी अच्छी रही। बाहर अनेक स्थानोंमें जाने आनेका काम पड़नेसे बाहरके अनेक जैनी भाईओंसे आपका परिचय होगया था। इसलिये आप अपनी विद्या, बुद्धिके लिये इस प्रांतके जैनिओंमें थोड़े ही समयमें बहुत प्रसिद्ध होगये थे। फिर आपका धार्मिक अनुराग और भी अधिकाधिक बढ़ता ही गया। प्रतिदिन बहुतसा समय आपका धार्मिक कार्योंमें खर्च होजाता था। पूजन, पाठ, शास्त्राध्ययन आदि श्रावकके आवश्यक कार्योंके सिवा आप प्रतिदिन मंदिरमें सद्धर्मी भाईओंके साथ धर्मचर्चा किया करते थे। उनको उपदेश देते थे और अनेक भाईओंको जैनधर्म पढ़ाया करते थे।

इसी बीचमें मुरादाबादके स्वनाम धन्य मुन्शी मुकंदरामजीसे आपका धार्मिक स्नेह होगया था। मुन्शीजीके अनुरोधसे सम्भत् १९२४में आप मुरादाबादमें चले

आये। मुरादाबादमें आकर इन्होंने अना-जकी आदतकी दूकान की और शेष अवस्था तक बराबर यही दूकान करते रहे। अब भी इनकी दूकान ईमानदारीके लिये शहरमें प्रसिद्ध है। मुरादाबादमें आपने अनेक धर्म व जाति संबंधी कार्य आपका अधिकांश जीवन ऐसे ही व्यतीत हुआ। मुरादाबादमें प्रायः सभी धर्म संबंधी उत्सव आपकीही प्रधानतामें हुआ करते थे। जिस समय मुरादाबादमें पं. चुन्नीलालजी और मुन्शी मुकंदरामजी ये दोनों विद्वान् विद्यमान् थे, उस समय यहां जैनधर्मकी खूब धूम थी। मुरादाबादमें ही नहीं बल्कि संपूर्ण जैन समाजमें उस समय उभय महाशयोंने जागृति उत्पन्न कर दी थी। मुन्शीजी उर्दू, फारसी और अरबीके पूर्ण पंडित थे। आपकी तर्कशक्ति बड़ी प्रबल थी। आप अपनी अकाश्रय युक्तियोंके द्वारा बड़े-बड़े वादियोंको बहुत जल्द निरुत्तर करदेते थे। एकवार स्वामी दयानंद सरस्वतीजीका मुरादाबादमें जब दूसरे लोगोंसे शास्त्रार्थ होना निश्चित हुआ था, तब मुन्शीजी ही उसमें मध्यस्थ बनाये गये थे। और भी बहुतसी सर्व साधारण सभाओंमें मुन्शीजी प्रधान बनाये जाते थे। मुन्शी मुकंदरामजी और पं. चुन्नीलालजी दोनों मिल बाहर जगह जगह फिर कर जैनधर्मका प्रचार करते, जैन समायें स्थापित करते और जैनधर्मका उपदेश देते थे। जैन जातिकी उन्नति विषयक

जैन पत्रोंमें लेख लिखते थे। सम्भवतः १९३८में उभय मित्रोंने "जैन पत्रिका" नामका एक मासिक पत्र भी निकाला था। उससे जैन समाजका बहुत कुछ उपकार हुआ था। पीछे मुंशीजीका देहांत होनेपर "जैन पत्रिका" बंद हो गई। मुंशीजीके वियोगसे आपको बड़ा दुःख हुआ। समाजकी सेवा अब इकले कैसे करेंगी? यही चिंता आपको दिनरात दिक्कत लगी। आखिर कुछ समय तक उदासीन रह कर फिर आप जैन समाजकी सेवामें प्रवृत्त हुए और अंतिम अवस्था तक आप बराबर अविश्रान्त परिश्रमके द्वारा जाति-सेवा करते रहे।

भारतगर्भीय दिगम्बर जैन महासभाके स्थापन होनेमें आपका सबसे अधिक उद्योग और परिश्रम था। इसलिये आप महासभाके प्रधान स्थापक समझे जाते थे। और भी कितनी ही जैन संस्थाओंके आप सहायक थे। जैन महाविद्यालय मथुरासे आपकी पूर्ण सहायता थी। श्री पार्श्वनाथ-आदिकेन्द्र, रामनगरके मंदिर और मैथिलेका सारा प्रबंध आपको ही करना पड़ता था। अनेक जैन मेलोंमें, उत्सवोंमें और बड़ी-2 जैन सभाओंमें आप जाते थे। जैन-ओंके प्रायः सभी प्रसिद्ध तीर्थोंकी आपने यात्रा की थी।

आगरेके प्रसिद्ध विद्वान् पं. ब्रह्मदेव-दासजी, मुनयतके तार्किकसिंह पं. मथुरा-

दासजी, अलीगढ़के पं. प्यारेलाळजी, पं. उमरावसिंहजी, सहारनपुरके लाला उग्रसेनजी व जम्बूप्रसादजी रहस, नजीबाबादके साहू सलेखचंदजी, जुगमंदरलालजी, बिजनौरके बाबू बन्नीप्रसादजी महावीरप्रसा-इलाहाबादके बाबू रतनचंदजी और जैन समाजके पुराने नेता चंपतरायजी आदि महानुभावोंसे आपकी धार्मिक प्रीति विशेष थी। दिल्लीके लाला ईश्वरीप्रसादजी बेंकर, इन्दौरके दानवीर शेट कल्याणचंद तिलोकचंद, अजमेरके शेट मूलचंदजी सोहनी और मथुराके राजा शेट लक्ष्मणदासजीके यहां भी आपका अधिक सम्मान था।

मुरादाबादमें लाला सोहनलालजी, लाला श्यामलालजी, ला. मोहनलालजी, ला. संतलालजी, मुंशी बाबूलालजी, ला. गौरीशंकरजी, लाला दिलमुखरायजी आदि सज्जन आपकी गोष्ठीके प्रधान सभ्य थे। ये सब लोग पंडितजीकी शास्त्रसभामें नित्य प्रति बैठते और पंडितजीसे धर्मचर्चा किया करते थे।

जैनोंके सिवा शहरके बहुतसे अजैन लोगोंसे भी आपका सौहार्द था। आर्य्य-समाजी, सनातनधर्मी, ईसाई, मुसलमान आदि सभी जाति और सभी मतोंके लोग आपके मित्र थे।

आपके संतान नहीं हुई, इसलिये आपने अपने बड़े भाई लाला शम्भुलालजीके पुत्र वसंतरायको १॥ वर्षकी उमरमें रामपुरमें दत्तक पुत्र बनाया। वसंतरायजी

भी बड़े ही नम्र, सुशील और सज्जन पुरुष हैं। इनमें भी पंडितजीके बहुतसे गुण देखे जाते हैं। प्रतिदिन ये अनेक दीन दुखियोंका मुफ्त इलाज करते और औषधि बांटते हैं। वसंतरायजीका पुत्र चिरंजीव नेमिचंद्र इस समय संस्कृत पढ़ता है।

पंडितजीका स्वास्थ्य बालकपनसे ही बहुत अच्छा था। ७० वर्षकी अवस्था तक इनके शरीरमें रोग या बुढ़ापेका वैसा कोई लक्षण नहीं दिखाई देता था। इस अवस्थामें भी आप जितना परिश्रम कर लेते थे उतना परिश्रम आजकलके ३० वर्षके युवक भी नहीं कर सकते। परंतु १९६१से आपका स्वास्थ्य कुछ खराब होने लगा और संवत् १९६३में बहुत भिगड़ गया। पहले साधारण श्वासकी शिकायत हुई, फिर धीरे धीरे रोगने भयंकर रूप धारण कर लिया। संवत् १९६५में रोग बहुत ही बढ़ गया और रोगकी पीड़ा आपको दिनरात व्याकुल करने लगी। सैंकड़ों इलाज किये परंतु कुछ लाभ नहीं हुआ। आखिर आपने अंतिम समय निकट आया समझ कर सम्पूर्ण सांसारिक विषयोंसे चित्त हटा लिया। संवत् १९६६ आश्विन मासकी विजया दशमीके दिन आपने इस अनित्य शरीरसे नाता तोड़ दिया। पवित्रात्मा अमर लोकमें चलागया।

पं. चुन्नीलालजीको इस लोकसे बिदा हुए कई वर्ष होगये परंतु आपकी उज्ज्वल कीर्ति अब भी संसारमें प्रकाशित है।

पंडितजी बड़े ही शांत, गंभीर और धीर पुरुष थे। सौजन्यता की आप मूर्ति थे। सौजन्यताके लिये पंडितजीका नाम शहरमें उदाहरणमें लिया जाता था। बालकपनसे ही ये इतने नम्र थे कि छोटे, बड़े, धनी, निर्धन सबको पहले ही हाथ जोड़ कर प्रणाम कर लेते और बड़ी प्रसन्नतासे उससे कुशल समाचार पृच्छते थे। ये बड़े ही सरलहृदय थे। सहज ही दूसरोंका विश्वास कर लेते थे। इसमें इन्हे कभी कभी बड़ी हानि उठानी पड़ती थी। मधुर भाषी और शिष्टाचारी भी ये इतने बड़े थे कि जो एकवार इनसे मिलता, फिर तमाम उमर इनको न भूलता था।

आपको क्रोध कभी नहीं आता था। जहां तक हमें याद है हमने पंडितजीको क्रोधाविष्ट कभी नहीं देखा। धैर्य भी आपमें बहुत था। आप बड़ी विपत्तियोंके सामने भी यैही सिंहकी समान दृढ़ रहते थे। न्याय मार्गसे आपने कभी कदम नहीं हटाया।

आप हितमित्र भाषी और एक प्रमाणीक पुरुष थे। भयसे या किसीके दबावसे आपने कभी झूठ नहीं बोला।

पं. चुन्नीलालजीके पास बहुत धन नहीं था। एक बहुत ही साधारण स्थितिके मनुष्य थे। परंतु इस साधारण अवस्थामें रह कर एक साधारण पुरुषने जो जैन जातिका महदुपकार किया है, वह बड़े दानवारीसे भी

होना मुश्किल है। पंडितजीके घर पर नित्य ही अतिथियोंकी भूम रहती थी। कोई भी बाहरका जैनी मुरादाबादमें किसी उद्देशसे जाय, पंडितजीका आतिथ्य उसको अवश्य स्वीकार करना पड़ता था। पंडित जी नित्य ही ४-९ जैनी भाईओंको भोजन खिला कर भोजन किया करते थे। बहुतसे मनुष्य आपके मकान पर महीनों ठहरा करते थे। बाहरके जैनी भाईओंके ठहरनेके लिये पंडितजीका स्थान प्रसिद्ध था। भादोंमें इनके यहां किसी किसी दिन १००-२०० लोगोंकी भीड़ हो जाती थी। इनका बहुतसा द्रव्य जाति भाईओंकी सेवा सुश्रुषामें खर्च होता था। इसके सिवा बाहर अनेक सभाओं और मेलोंमें आने जानेमें और उनमें चंदा देनेमें बहुतसा व्यय हो जाता था। दूकानकी आय साधारणतः अच्छी थी परंतु इतनी अच्छी नहीं थी कि जो इतना खर्च किया जाय। परंतु इनको इसकी कुछ भी परवा नहीं थी, ये स्वभावके बड़े ही उदार थे। आखिर इस उदारताकी वदौलत ये कर्जदार बन गये। जो कुछ इनके पास जमा जथा थी सब खो बैठे। किंतु इनके आज्ञाकारी पुत्र वसंतरायजीने अपनी बुद्धिमत्ता और प्रबंधकी उत्तमतासे दूकानका काम कुछ दिनोंमें फिर वैसा ही कर दिखाया।

पंडितजी विद्वान् थे और विद्वानोंका आदर करना जानते थे। पंडितजीके यहां सदा ही विद्वानोंका जमाव रहता था, संस्कृतज्ञ, फार्सी और अंग्रेजीके विद्वान् भी आपसे मिलने आयाकरते थे। कई

कृशियन और मुसलमान आपसे संस्कृत पढ़ा करते थे।

जैन विद्यार्थियोंकी भी आपके मकान पर एक खासी पाठशाला रहती थी। यद्यपि आपसे अनेक विद्यार्थी जैनधर्म पढ़ते रहे, परंतु पं पन्नालालजी वाकलीवाल आपके सब शिष्योंमें अधिक प्रसिद्ध हैं। पंडित पन्नालालजी वाकलीवालके द्वारा जो कुछ जैन समाजकी सेवा हुई है वह पं. चुन्नीलालजीहीकी कृपाका विशेष फल है।

पंडितजीकी अध्यक्षतामें मुरादाबादमें ' जैनविद्यार्थिद्विनी ' नामकी एक सभा भी चलती थी, उस सभाकी तरफसे पंडित पन्नालालजी वाकलीवालने ' जैन हितैषी ' नामक एक मासिक पत्र निकाला था। अब वही ' जैन हितैषी ' पं. नाथूरामजी प्रेमीके संपादकत्वमें बम्बईसे निकलता है।

पंडितजी जातिके पंच भी थे, इसलिये पंचायत संबंधी अनेक झगड़े भी आपके तय करने पड़ते थे। परंतु पीछे आपने यह काम छोड़ दिया। पहले मुरादाबाद जिलेके खंडेलवाल जैनियोंसे दूसरे जिलेके खंडेलवाल जैनियोंका संबंध नहीं होता था। इससे इस जिलेके खंडेलवालोंमें विवाद संबंधमें बढ़ी दिक्कत रहती थी। आनंदका विषय है कि अब पंडितजी और दो तीन भाईओंके उद्योगसे यहांके खंडेलवाल जैनियोंका संबंध आगरा, अलीगढ़ मथुरा, जयपुर, देहली आदि नगरोंके भाईओंसे होने लगा है।

जैनधर्मका महत्व ।

(लेखक-बाबू दयाचंद्र गोयलीय जैन बी. ए.)

(गतांकसे आगे।)

चौथा सिद्धांत जिससे जैनधर्म वा अन्य धर्मोंपर दया, क्षमा, संतोष आदिकी अपेक्षा महत्व प्रगट होता है, अहिंसा है। हिंसासे बचनेका नाम अहिंसा है। हिंसाका लक्षण जैनाचार्योंने यह किया है कि कपाय य प्रमादके बश होकर अपने तथा दूसरेके प्राणोंका घात करना अर्थात् दुख पहुंचाना हिंसा है। काम, क्रोध, लोभ, मान, माया आदिके बशी-भूत होकर मनुष्य अपने तथा दूसरोंको दुख पहुंचाता है। जैनधर्ममें हिंसा दो प्रकारकी कही गई है। एक भावहिंसा दूसरी द्रव्यहिंसा। आत्मामें राग, द्वेष, काम, क्रोध, लोभ, मान, माया आदि भावोंका पैदा होना भावहिंसा है कारण कि इन कपायोंसे आत्माके वास्तविक स्वभाव ज्ञानको हानि पहुंचती है। इन कपायोंको मनमें स्थान देकर जब कोई दूसरेका वध करता है अथवा दूसरेको हानि पहुंचाता है वह द्रव्यहिंसा है। हिंसासे बड़ा पाप कोई नहीं है। हिंसा सब पापोंकी मां है। शूद्र बोलना, चोरी करना, पराज्जी सेवन करना, अधिक परिग्रह रखना ये सब हिंसाकी शाखाएँ हैं। इन सबमें हिंसा होती है। इसलिये इनको भी पाप कहा गया है, अतएव अहिंसा सम्पूर्ण उत्तम गुणोंका मूल है। यों तो अहिंसाको किसी न किसी अंश तक समस्त मतावलम्बी मानते हैं परंतु जैनधर्ममें जो

इसका स्वरूप है वह किसी धर्ममें नहीं है। अहिंसाके कारण समस्त धर्मोंके उत्तम गुण और तत्त्व जैनधर्ममें आ जाते हैं। एक कहता है कि अपने पड़ोसीसे प्यार करो, दूसरा कहता है कि अपनी जातिवालोंसे प्यार करो, तीसरा कहता है कि अपने देशनिवासियोंसे प्यार करो, चौथा कहता है कि मनुष्य मात्रसे प्यार करो परंतु जैनधर्म कहता है कि जीव मात्रसे प्रेम करो। किसी जीवधारीको दुःख मत दो। आत्मापेक्षा सब जीवधारी समान है। परमात्मा होनेकी शक्तिकी अपेक्षा सब जीव एक हैं। इस सिद्धांतको दृष्टिके सामने रखनेवाला कदापि किसी दूसरेको हानि नहीं पहुंचायागा। इस सिद्धांतका पालन करनेसे सदैव दूसरोंकी आत्मीक-शक्ति बढ़ेगी। भावार्थ-जैन धर्मका अहिंसा सिद्धांत सार्वधर्म है।

जैन धर्म पेटका गड्ढा भरनेके लिए अथवा जिन्हाके स्वादके लिए बचारे निरापराधी जीवोंकी गर्दनपर छुरी चलानेकी कदापि आशा नहीं देता। जैन धर्मकी अहिंसामें स्वार्थ वा संकोचका नाम नहीं। जैन धर्मकी अहिंसा ऐसी विशाल और विस्तारित है कि जो जगतके सम्पूर्ण जीवोंको चाहे छोटे हों चाहे बड़े अभय दान देती है। सत्यार्थ यह है तो अनेकांत और अहिंसाकी अपेक्षासे जैनधर्मको समस्त धर्मोंकी जान कहा जाए तो अनुचित नहीं है।

जब यहां यदि कोई यह शंका करे कि जैसी अहिंसा जैनधर्ममें कही जाती है उसका पालन कोई नहीं कर सकता, इसलिए ऐसी अहिंसाका उपदेश देना निरर्थक है सो यह दूषण ठीक नहीं है। यदि कोई उच्च सिद्धांत है परंतु उसका पूर्ण रूपसे पालन करना कठिन

है, तो उसके ये अर्थ नहीं हैं कि उसका उपदेश न किया जाए किंतु उसका उपदेश आवश्यक है कि जिससे प्रत्येक मनुष्यके हृदयमें सिद्धांतका श्रद्धान और महत्व जम जाए और यथाशक्ति उसका पालन करे। हां, यह अवश्य है कि अहिंसाको अनावश्यक और निरर्थक नहीं समझना चाहिए। जैसे जो मनुष्य केवल अपने कुटुम्बियों, सम्बाधियों और पड़ोसियोंहीके साथ अहिंसा सिद्धांतका पालन करता है उसको उस दूसरे मनुष्यको कि जो सम्पूर्ण देश व जातिके साथ अहिंसा सिद्धांतका पालन करता है बुरा नहीं समझना चाहिए किंतु उसको यह विचार करना चाहिए कि अहिंसा तो जीव मात्रकी ही ज़रूरी है परंतु मैं कुछ कारणोंसे उसका पालन नहीं कर सकता। मैं अभी इस योग्य नहीं। इसी प्रकार सम्पूर्ण देश व जातिके साथ अहिंसा सिद्धांतका पालन करनेवालेको मनुष्य मात्र वा जीव मात्रके साथ अहिंसा सिद्धांतके पालन करनेवालेके विषयमें तुच्छ वा संकुचित विचार नहीं रखने चाहिए, किंतु उसको उसका आदर सम्मान करना चाहिए और स्वयं अपनी अहिंसाकी परिधिको बढ़ानेका प्रयत्न करना चाहिए। वास्तवमें जीव मात्रके प्रति अहिंसा एक आदर्श है। प्रत्येक मनुष्यको अपनी शक्ति और स्थितिके अनुसार जहां तक दो उसकी तरफ चलना चाहिए। वास्तवमें जीव मात्रके प्रति अहिंसा समस्त धर्मोंके प्राचीन ऋषियोंने स्वीकार की है और उसका उपदेश दिया है परंतु संसारी मनुष्य अपनी निर्बलता और स्वार्थके वश होकर उसके यद्दे संकुचित अर्थ लगाते हैं और उस परिमित अहिंसाको ही पूरी अहिंसा समझ करके उससे अधिक अहिंसाको अनावश्यक और निरर्थक समझते

हैं। इतना ही नहीं किंतु उसके विरुद्ध और उसके शत्रु हो जाते हैं, यह उनकी भूल है। जैनधर्म वा अन्य किसी प्राचीन आर्यधर्मके उपदेशका यह अभिप्राय नहीं है कि तुम अभी जीव मात्रके प्रति अहिंसाका पालन करने लगे। न आजतक ऐसा किसीने किया और न ऐसा होना सम्भव है। उन्नति धीरे-धीरे होती है। उसका अभिप्राय यह ही है कि जीवमात्रकी अहिंसाको अपना आदर्श बनाओ, उसका श्रद्धान करो और यथासम्भव उसका पालन करो।

यहां पर विवश मुझको- यह कहना ही पड़ता है कि यद्यपि जैनधर्मकी अहिंसा अत्यंत विशाल है परंतु इस समय हमारे कुछ जैनी भाईयोंने अपने चारित्र और व्यवहारसे उसको असंत संकुचित बना दिया है। हमारे कुछ भोले भाई ऐसे हैं कि वे केवल वनस्पति आदिको ही पूरी अहिंसा समझते हैं। यह उनकी भूल है। उनको अपनी जाति, समाज, देश और मनुष्य मांसके प्रति उपकारकी ओर भी दृष्टि डालनी चाहिए। परोपकार भी अहिंसाका मुख्य अंग है। शोक है कि अनेकांत धर्मके उपासक होकर भी बहुतसे भाई एकांतकों ही पकड़ लेते हैं। मेरा अभिप्राय यह कदापि नहीं है कि वनस्पतिके प्रति दया धर्मका व्यवहार न करना चाहिए किंतु प्रत्येक मनुष्यका मुख्य कर्तव्य होना चाहिए कि जहां तक उसकी शक्ति हो, वनस्पतिके प्रति भी अहिंसाधर्मका पालन करे। निःसंदेह गृहस्थ अवस्थामें वनस्पतिके प्रति अहिंसा पर विशेष जोर देनेसे तथा उसके अहिंसाके अन्य कार्यों जैसे देश, जाति तथा मनुष्योंके प्रति उपकारके कार्योंपर महत्व देना

ठीक नहीं है। मेरी सम्मतिमें प्रत्येक जैनीका कर्तव्य है कि जीवमात्सकी अहिंसाके आदर्श तथा अनेकांतको अपने सन्तुल रखते हुए द्रव्य, क्षेत्र, काल, भावके अनुसार अहिंसा सिद्धांतका यथाशक्ति पालन करे।

पांचवां सिद्धांत कि जिससे जैनधर्मकी शुद्धता वा पवित्रता प्रगट होती है, वीतरागता है। राग, द्वेष, काम, क्रोध, लोभ, मान, माया आदि भावोंसे स्वतंत्र होनेका नाम वीतरागता है। वीतरागता सम्पूर्ण आत्मोन्नतिकी मूल है। वीतरागताके बिना कदापि आत्मकल्याण नहीं हो सकता। जैन धर्ममें स्थान २ पर यही उपदेश पाया जाता है कि पर पदार्थोंसे राग द्वेष छोड़ो, अपनी आत्माके निजत्वको समझो, आत्मा जड़ कभी नहीं हो सकता और जड़ आत्मा कभी नहीं हो सकता। तुम ज्ञान स्वरूप आत्मा हो, जड़ नहीं हो। तुम्हारी जो भिन्न अवस्थाएँ संसारमें होती है उनमेंसे अच्छी अवस्थाओंसे राग मत करो और बुरी अवस्थाओंसे द्वेष मत करो। अवस्थाएँ कर्मजन्य है, विनाशक हैं, नित्य नहीं हैं। तुम्हारी स्वभाव रूप नहीं हैं। इसी प्रकार जो भोगविलास तथा सुखसाधनके पदार्थ शुभ कर्मोंसे तुमको प्राप्त हुए हैं उनमें अपना आपा मानकर उनसे राग वा मोह मत करो और जो दुःख-दर्द तथा कष्ट-आपत्तिके समान अशुभ कर्मोंके कारण मिले हैं उनसे द्वेष वा घृणा मत करो किंतु कर्म-जन्य पदार्थोंको विना राग द्वेषके शांतचित्त होकर भोगो।

सांसारिक भोगविलासोंमें इतने हर्षित मत होओ कि अंगमें फूले न समाओ और कष्ट, दुःख, आपत्तिमें इतने व्याकुल मत होओ कि

हाहा-कार करने लगे कारण कि यह सम्पूर्ण सुख दुःखकी अवस्थाएँ क्षणिक और अनिरत हैं। गृहस्थी इस प्रकार अभ्यास करता हुआ वीतरागताको बढ़ा सकता है। वीतरागताका अभ्यास करनेवाला गृहस्थ खाने, पीने, पहनने, रूपया कमाने, मकान बनाने आदि सांसारिक कार्योंको गृहस्थकी आवश्यकताएँ समझकर कर्तव्य समान करता है। उनमें राग नहीं करता है और न उनमें लिप्त होता है। जैन धर्ममें साधुकी वीतरागता बहुत बड़ी चढ़ी उच्च कोटिकी वीतरागता है। यह अपने शरीर-से भी राग छोड़ देता है। शरीरको सर्दी गर्मीसे बचानेके लिए वस्त्र भी नहीं पहनता। न शेर, बाघ, स्याल आदिसे शरीरको सुरक्षित रखनेके लिए कोई शास्त्र अपने पास रखता है और न बीमार पड़जाने पर कोई औषधि सेवन करता है। साधु महाराज शरीरपुष्टि वा स्वादके लिए आहार नहीं करते, किंतु कई कई दिनमें दो चार भ्रास केवल इस हेतुसे लेते हैं कि शरीर बना रहे, विचारोंमें शुद्धता रहे और धर्मध्यानमें आसानी रहे। जैन वीतरागताका हाल कहांतक लिखा जाए, जैन शास्त्रोंकी स्वाध्यायसे ही मालूम हो सकता है।

भावार्थ—वीतरागता वह यस्तु है कि जब यह पूर्णवस्था पर पहुँचती है तो आत्मामें सर्वशता प्रगट हो जाती है। वीतरागता और सर्वशता में कारण कार्यका सम्बन्ध है। जो वीतरागी होगा वह सर्वज्ञ अवश्य होगा। जो सर्वज्ञ होगा वह वीतरागी अवश्य होगा। इसी कारणसे जैन धर्ममें परमात्माका स्वरूप सर्वज्ञ वीतरागी कहा गया है।

उपर्युक्त पांच बातें जो इस समय मेरे ख्यालमें आईं उनसे जैन धर्मका महत्व बयान

किया गया। वास्तवमें तो जैन धर्मके समस्त सिद्धांत इस प्रकारके हैं कि उनमें आत्माका हित ही हित है। अहित कदापि नहीं है। जैन धर्म आत्माके निज स्वरूपको प्रगट करके ऐसे नियम बतलाता है कि जिससे अपने निज स्वभावको प्राप्त करले। अतएव यदि देखा जाए तो आत्माके धर्मका ही नाम जैन धर्म है। अनेकांत अहिंसा तथा चीतरागता जैन धर्मकी मुख्य छाप है। जहां कहीं ए तानों बातें पाई जाएं समझ लेना चाहिए कि वह जैन धर्म है। निःसंदेह जैन धर्म एक विशाल सार्वधर्म है। जैनधर्मका आदर्श कुछ संसारिक सुख या विभूति नहीं है किंतु जैनधर्मका आदर्श आत्माको परमात्मा बनाना है।

(घावू ऋषभदासजी बी. ए. के एक उर्दू लेखका "जैन प्रदीप" से अनुवाद।)

अमेरिकामें सम्पादन— कलाका शिक्षालय।

अमेरिका देशके प्रधान नगर न्यूयार्कमें एक बड़ा प्रभावशाली दैनिक समाचार पत्र 'वर्ल्ड' नामक निकलता है। दिनमें इसके कई अंक निकलकर लाखोंकी संख्यामें बिक जाते हैं।

जान पुलिजर नामक एक प्रसिद्ध विद्वान् इस पत्रके कुछ वर्ष हुए सम्पादक थे। इनके सम्पादकत्व कालमें इस पत्रने बड़ी प्रसिद्धि और स्थिति प्राप्त की थी। सम्पादक पुलिजरकी मृत्यु सन १९११ की २९ अक्टूबरको हो गई। मृत्युके समय यह साठ लाख रुपये सम्पादनविद्यालय खोलनेके लिये छोड़ गये और किस प्रकार वह विद्यालय चलाया जावे यह भी वह अपने मित्रोंको समझा गये।

मृत सम्पादक पुलिजरके आदेशानुसार न्यूयार्क नगरके कोलम्बिया युनिवर्सिटी नामक विराट् विश्वविद्यालयके साथ और उसीकी अध्यक्षतामें १९१२ की ३० सितम्बरको संपादन-विद्यालय खोला गया। इस विद्यालयके लिये न्यूयार्क नगरके बीच एक बड़ा विशाल भवन बनवाया गया है, जिसमें सम्पादनके सब सामान इकट्ठे किये हैं। विद्यालय खुलनेके एक महीने-

शुद्ध शिलाजीत।

०॥), खालिस हींग ॥), असल ममीरा ३), असली कस्तूरी २९) अलवान पद्मीना आदि वस्तु क्रियायतसे।

काश्मीर स्टोर्स—श्रीनगर नं. २१

सबसे उत्तम केशर काश्मीरमें होती है

और वही—

मिलनेका पता—

मनेजर, दि. जैन पुस्तकालय-सूरत।

के बाद १ नवम्बरको १०४ विद्यार्थी इस विद्यालयमें प्रविष्ट हो गये थे, जिनमें ग्यारह स्त्रियां थी। इसमें चार वर्ग बनाये गये। प्रथम वर्गमें ६१ विद्यार्थी थे, द्वितीय वर्गमें १५, तृतीय वर्गमें १४ और चतुर्थ वर्गमें भी चौदह विद्यार्थी थे।

इस विद्यालयमें प्रवेश करनेके लिये एक परीक्षा होती है। परीक्षामें उत्तीर्ण होने पर विद्यार्थी लिये जाते हैं, किन्तु योग्य और अनुभवी पत्रोंके सम्पादक बिना परीक्षाके भी ले लिये जाते हैं। इस विद्यालयमें देश और कीतने ही विदेशोंके सम्पादक सम्पादनकी शिक्षा ग्रहण करने आते हैं। चीन, जापान, टर्की, पर्शिया इत्यादि भिन्नाभिन्न देशोंके विद्यार्थी इस समय यहां शिक्षा पा रहे हैं; किन्तु भारतवर्षका अभी तक यहां कोई भी विद्यार्थी नहीं है। विद्यार्थियोंको चार वर्ष तक रहना पड़ता है और चार वर्षके बाद Bachelor of Literature in Journalism की डिग्री मिलती है। किसी युनिवर्सिटी के बी. ए. परीक्षामें उत्तीर्ण हुए विद्यार्थीको कम ही समय तक रहना पड़ता है।

इस विद्यालयमें अमेरिका देशके बड़े प्रसिद्ध और योग्य पच्चीस पत्र सम्पादक अध्यापकके कार्य पर नियुक्त किये गये हैं। इन योग्य सम्पादकोंकी अध्यक्षतामें रह कर विद्यार्थी सम्पादनकी अमली शिक्षा पाते हैं।

विद्यालयकी शिक्षा प्रणाली तथा अध्यापकोंको सम्मति देनेके लिये न्यूयार्क नगर

तथा अमेरिकाके अन्य नगरोंके १२ प्रसिद्ध समाचार पत्रोंके सम्पादकोंकी एक कमेटी बनाई गई है। प्रबन्धका कार्य कोलम्बिया युनिवर्सिटीके प्रधान करते हैं। विद्यार्थियोंको देश देशांतरके इतिहास, साहित्य, विज्ञान और गणित इत्यादि विषयोंको स्वयम् कोलम्बिया युनिवर्सिटीके अध्यापक पढ़ाते हैं। केवल सम्पादनकी शिक्षाके लिये पच्चीस सम्पादक नवीन नियुक्त किये गये हैं। फिलेडेल्फिया नगरके “प्रेस” नामक दैनिक पत्रक पुराने और अनुभवी सम्पादक डाक्टर टैल्काट विलियम इस विद्यालयके मुख्याध्यापक नियुक्त हुए हैं।

अमेरिका देशमें इसके अतिरिक्त बीससे अधिक ऐसी और भी युनिवर्सिटियां हैं जो सम्पादनकी शिक्षा देती है। इनमेंसे कई में सम्पादनके पृथक विद्यालय भी हैं। किन्तु ऐसा कोई अन्य स्कूल नहीं है जिसमें इतना धन हो जितना इस न्यूयार्कके नवीन सम्पादनविद्यालयमें है। बड़ी बात तो यह है कि यह विद्यालय कोलम्बिया युनिवर्सिटीकी शाखा बना दी गई है। जिस महाविद्यालयमें पहिलेसे सात सौ चौबालिस ७४४ अध्यापक हैं, जिसमें अन्य ६७७० विद्यार्थी हैं और जिसके पुस्तकालयमें ४,५०,००० साठेचार लाख पुस्तकें भिन्न विषयोंपर हैं। यह विराट पुस्तकालय इस सम्पादन-विद्यालयके विद्यार्थियोंके लिये मुफ्त खुला रहता है।

इस विद्यालयमें अधिक समय अमली शिक्षामें लगाया जाता है जिसके लिये न्यूयार्कसे अधिक अच्छा अन्य कोई नगर

સંસારમાં નહીં હો સકતા હૈ । વિદ્યાર્થી નગરકી ઘટનાઓકી જાંચ કરનેકો નગરકી ગલિયોમાં મેજે જાતે હૈ ! અકેલે ન્યૂયાર્ક નગરમાં ૮૭૮ પત્ર નિકળતે હૈ । ઇન પત્રોમાં સમ્પાદકોંકે સહાયતાર્થ ઇસ વિદ્યાલયસે વિદ્યાર્થી મેજે જાતે હૈ । જહાં ઉન્હેં તરહ તરહકે વિષયોં પર લેખ લિખના સિલ્કલાયા જાતા હૈ । ન્યૂયાર્કકે થિયેટરોંમાં નાટકકી આલોચના કરનેકો મીં યે વિદ્યાર્થી મેજે જાતે હૈં ઓર વિદ્વાનોંકે મીં યહ સમાલોચક બનકર જાતે હૈં । ઇન્હેં સમ્પાદનકે સબ પ્રકારકે કાર્ય અમલી તૌર પર સિલ્કલા દિયે જાતે હૈં । ન્યૂયાર્કકે રાજનૈતિક દલ મીં ઇન્હેં અપને યહાં નિમન્ત્રણ કરકે રાજનૈતિક શિક્ષા દેતે હૈં ।

ઇસ પ્રકાર ઇસ સ્કૂલમાં સમ્પાદનકી શિક્ષા પૂરી પૂરી વિદ્યાર્થીઓંકો દી જાતી હૈ । યદિ મારતવર્ષસે કુલ યોગ્ય હિન્દી પત્રોંકે સમ્પાદક અમેરિકા જાકર ઇસ વિદ્યાલયમાં ત્રીન વા ચાર વર્ષ શિક્ષા મહણ કરેં તો વે હિન્દીકી વડી ઉચ્ચતિ કર સકતે હૈં । પત્ર સમ્પાદનમાં અધિક અનુભવ પ્રાપ્ત હોનેકે સાથ દી સાથ ઉન્હેં સંસારકે ઇતિહાસ, દેશ દેશાન્તરોંકે કાનૂન, રાજનીતિ, અર્થ-શાસ્ત્ર તથા મિત્ર મિત્ર દેશોંકી વર્તમાન રાજનૈતિક, સામાજિક, ધાર્મિક તથા આર્થિક અવસ્થાકા પૂરા પૂરા અનુભવ પ્રાપ્ત હો જાવેગા ।

(“જવાજી પ્રતાપ” સે ઉદ્ધત ।)

શ્રી રુપમ બ્રહ્મચર્યાશ્રમનો

મારો અનુભવ.

(લેખક:—શ્રે. મુનિ માણેક)

હસ્તિનાગપુર તીર્થની યાત્રા કરી અહીંના ‘નૃપભ બ્રહ્મચર્યાશ્રમ’ નામથી ચાલતા વિદ્યાલયમાં અનુભવ લેવાથી મારા મનમાં બે વિચારો ઉદ્ભવ્યા છે તે બહેરની બાજુ માટે પ્રકટ કરું છું.

જૈનોમાં જ્ઞાનને પ્રથમ દરજ્જે આપવા છતાં કેટલાક વખતથી જૈન બંધુઓનું લક્ષ્ય જેવું જૈન મંદીરોમાં ખેંચાયલું હતું તેવું જ્ઞાન માટે ખેંચાયલું નહોતું, તેથી જૈનોમાં ધર્મજ્ઞાનની આમી રહેલી હતી એટલું જ નહીં પણ પશ્ચિમના કેળવણીના વધારાથી આ દેશના હુન્નર ધંધાને મોટું હુકસાન પહોંચ્યું હતું, તેમાં જૈનોને પણ ધણું દુષ્કિતાનું દુઃખ સહન કરવું પડ્યું છે. હવે જૈનોએ પોતાની ભૂલ જોઈ છે, અને આખો ઉઘાડી ધોરનિમ્નને દુર કરી વિદ્યાને ઉત્તેજન આપવા માંડ્યું છે.

વિદ્યાનું ક્ષેત્ર વિશાળ હોવાથી કઈ વિદ્યા બાજુથી તે મોટો વિચાર થઈ પડ્યો છે! ખી. એ. યથા પછી પણ નોકરી શોધવી પડે છે નહીં તો ઘરના ચલુ નહીં અને ઘાટના ચલુ નહીં, અથવા તો એકથી સંસારીક કેળવણી લીધાથી ઉન્નતતા-ધર્મ લેખતાનું પણ કાંઈક કલંક દેખાવા લાગ્યું, ત્યારે ધાર્મિક કેળવણી સાથે આપવાની પાઠશાળા ખોલવામાં આવી છે અને મોડાં જોમાં તેજ તળવીજ છે, છતાં પણ આખાપ નાની ઉંમરમાં પરણાવી દે, સંસારી કાર્યમાં બાળકનો વખત વ્યર્થ ગુમાવી દે તેથી બાળતા વિદ્યાર્થીને વિધ્ન થાય તે દર કરવા ગુરુકુળની ચોળના ઉભી થઈ છે. ને બાળને સાધુ થવું હોય તો એક સંસ્કૃત જ્ઞાન સર્વોત્તમ છે અને મહુસ્થા-વાસ ચલાવવો હોય તો સંસારીક વિદ્યા

પણ સારી રીતે જાણવી જોઈએ. હવે તે કઈ વિદ્યા લખવી તેને માટે જુદા જુદા પુરો-
નો જુદો જુદો મત છે. જે પૈસા મેળવવા
નોકરી ન કરવી હોય તો, ટેકનીકલ કેલવણી
સારી છે અથવા સાયન્સનું જ્ઞાન સર્વોત્તમ
છે. પશ્ચિમના દેશોએ હીંદને નિર્ધન ક્યું
તેનું કારણ સાયન્સ વિદ્યા આદેશમાં જોઈએ
તેવી નથી, તે વિદ્યા વધારવા જો જોતા
ચાહે તો લાખો રૂપિયાના ખર્ચે પ્રાપ્ત કરી
શકે. ઉદાર જૈન બંધુઓ આવા આશ્રમને પૂર
મદદ આપે તો આવા આશ્રમમાં બાળકોને
વધારે સારી રીતે લાલ આપી શકાશે.

બાર વરસ સુધી એક સરખો લાલ
અહીં મળે છે. નવ વરસનો દાખલ થઈ
૨૧ વરસ સુધી રહે તો પૂછવું શું ?

આધિષ્ઠાતા જે દનલક્ષણે સિવિલ
કર્મનેર છતાં ગાંઠનું ક્ષય અર્પણ કરી અહીં
જીંદગી અર્પણ કરી છે. બ. ભગવાન-
દીનજી મહાશયે સ્તેશનની સર્વિસ છોડી
જીંદગી અર્પણ કરી છે, તેમજ
કુમાર દિગ્વજયસીહે જીંદગી અર્પણ
કરી છે. આવાં અનેક રત્નોથી આશ્રમને
વિદ્યારૂપી બગીચો અંકુરિત થયો છે,
તેને પ્રદુલ્લિત કરી તેની મુગધી સર્વત્ર
ફેલાવી જીવ માત્રને સુખી કરવા જૈન શા-
સનનો ડંકો બળવવા એ જોતોની મોટામાં મોટી
અને પહેલી ફરજ છે. માટે અહીંના અનુભવ લઈ
તન મન ધનથી સહાય કરે, સારા વિદ્યાર્થીઓ
મોકલે, અને સાયન્સ વિદ્યાને યોગ્ય જે જે
મીઠોની જરૂરત હોય તે શીઘ્ર પૂરી પાડે.

આ સંસ્થા વિદ્વાન બંધુઓને પોતાની
વિદ્યાનો લાલ આપવાનું સર્વોત્તમ સાધન છે
તેમજ એકાંત ધ્યાન કરવાનું પણ સારું સ્થળ છે.

અમારા શ્વેતાંબર બંધુ પણ અહીં
એકાદ પાઠશાળા પબ્લીકને માટે ખોલે, તેમ પુસ્તક-
કલય પણ ખોલે તો ઘણું સારું. તીર્થક્ષેત્રોમાં
આવી જગ્યામાં પાઠશાળા અને પુસ્તકાલય
હોય તો જ જૈન ધર્મની ઉત્તિ થઈ શકે,
જીવો શાંતિ મેળવી શકે તેમજ સાધુઓ સારું
જ્ઞાન મેળવી શકે અને સર્વત્ર શાંતિ
ફેલાવી શકે.

જૈન જીવન — અથવા
— દૈવી જીવન.

લેખક:-વાડીલાલ મોતીલાલ શાહ-મુંબઈ.

(ગયા અંકથી ચાલુ.)

દાન, શીલ અને તપ એ ત્રણ સંબંધે
આપણે વિચાર કરી
ભાવના. ગયા અને જીવન સાથે
એ ત્રણેનો ઠેકો ગાઢો

સંબંધ છે એ પણ જોઈ ગયા દરેક માણસ
આ ત્રણ તત્ત્વો વધારે મુશ્કેલી સિવાય સ્હ-
મજી શકે અને આદરી શકે તેવાં છે અને
તે ત્રણ તત્ત્વોના અનુપાલન સિવાય માણસ
આ જીંદગીમાં આરોગ્યવાન, નિર્દોષ અને
આખાદ થઈ શકે નહિ તેમજ બંધુમનુષ્યોને
ઉપયોગી થઈ શકે નહિ, એટલું જ નહિ પણ
ખીજ જીંદગીમાં સુખી થવાની આશા રાખી
શકે નહિ. પરંતુ આ ત્રણ કે તાં વધારે
મહત્વનું તત્ત્વ વિચારવાનું બાકી રહે છે, કે
જે તત્ત્વ દરેકે દરેક મનુષ્યની શક્તિની અંદર
હોવાની ખાત્રી આપી શકાય નહિ. તે તત્ત્વ
'ભાવના'નું છે અને તે મન તથા જીદ્ધિ
સાથે સંબંધ ધરાવતું હોય એવું રહસ્ય
સ્હમજવામાં માનસશાસ્ત્ર (Psychology)ના
અભ્યાસની તથા તીવ્ર કલ્પનાશક્તિની જરૂર
પડે છે; વળી આગળ વધતાં એમાં ઉચ્ચ
મનોબળની પણ જરૂર પડે છે. આમ હોય
'ભાવના'ના ક્ષેત્રમાં રમવું, એ ઘણા થોડા
ભાવશાળી પુરોધાથી બને તેવું કામ છે.
દાન-શીલ-તપ એ ત્રણનું અનુપાલન સારી
રીતે કરી ચૂકેલો માણસ-આ ભવ કે પૂર્વ
ભવમાં એ માર્ગ પર લાંબો રસ્તો કાપી

ચૂંકેલી માણસ-‘ભાવના’ના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ પામે છે. ભાવનાનું રાજ્ય સ્થૂલ પૃથ્વી પર નથી પણ સૂક્ષ્મ પૃથ્વી પર, માનસિક વિશ્વમાં છે, કે જ્યાં પથિકને એકાકી-કોઇની દૃશ્ય મદદ વગરજ-વિચરવું પડે છે, અને તેજ કારણથી એ માર્ગ વિકટ જણાય છે. જો કે તે સાથે એ પણ કહેવું જોઇએ કે, વિકટ હોવા સરળ હોવા, પણ એ માર્ગ ઘણાજ આનંદદાયક છે એમાં તો કંઈ શક નથી, અને આત્મા કે જે મન અને બુદ્ધિથી પણ પર છે એને પામવાના માર્ગનો છેલ્લો છેડો આ તત્વજ છે, ‘ભાવના’ એ તત્વ કેવું વિરાળ અને ગહન છે, એનો કાંઈક ખ્યાલ સામાન્ય રીતે એના યતા અનેક અર્થો પરથી સ્ફુર્ભગ્ન શકશે. ધ્યાન, મનન, ચિન્તન, શોધન, બારીક ગવેણા, પૂર્વસ્મરણ, પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન (Perception or cognition), શુદ્ધને આર્દ્રતામય બનાવવાની વિધિ, ઇત્યાદિ ઇત્યાદિ એના અર્થો છે. આવા અનેક કાર્ય બળવતા તત્વનું વિવેચન થોડાં પૃષ્ઠોમાં આપવું અશક્ય છે એ કારણથી, તેમજ Science તથા Metaphysics જેવા અતિ ગૂઢ વિષયો સાથે ગાઢ સંબંધ ધરાવતા વિષયમાં ઉપલબ્ધિ આ જ્ઞાનવાળાએ હાપણ ડાળવું એ પ્રમાણિક પણ નથી એમ સ્ફુર્ભજીને, હું આ વિષયને છેડવા ઇચ્છતો નથી. અત્રે તો માત્ર આ વિષયની ગહનતા-કે જેને જોતોતો દહાણ ટકા જેટલો ભાગ જોઈ શક્યો નથી-તે ગહનતાજ કાંઈક અંશે બતાવી છે અને હવે એ ‘ભાવના’ના અંગ તરીકે યોગ્યલી કેટલીક ધાર્મિક ક્રિયાઓ સંબંધે થોડીક સૂચનાઓ કરવા પ્રવૃત થઈશ.

દરેક મનુષ્યે મૈત્રી ભાવના, કૃણા ભાવના, પ્રમોદ ભાવના અને મધ્યસ્થ ભાવનાનું સેવન કરવાનો પરિચય કરવો જોઈએ. સમાન ગુણ અને સમાન વિચાર

ધરાવતા છવે તરફ મૈત્રી ભાવના, દુઃખી અને અજ્ઞાન તરફ કૃણા ભાવના, પોતાથી સ્ફુર્ભીઆતા જ્ઞાન ગુણ-શક્તિ આદિ ધરાવનારાઓ પ્રત્યે પ્રમોદ ભાવના અને અધમ જનો તરફ મધ્યસ્થ ભાવના રાખવી જોઈએ.

સમાન ગુણ અને વિચાર ધરાવનારાઓ પ્રત્યે મૈત્રી ભાવના રાખવાથી એક ખીજના ગુણો અને વિચારો વધારે વિકાસ પામે છે; અને આથી બન્નેની આત્મિક ઉત્ક્રાન્તિ આગળ વધે છે.

દુઃખી અને અજ્ઞાન તરફ કૃણા ભાવના ભાવવાથી એઓનાં દુઃખ અને અજ્ઞાન ટાળવાની પ્રવૃત્તિ કરવાની પ્રેરણા થાય છે, અને તહેને પરિણામે તે દુઃખીનાં દુઃખો કે અજ્ઞાનીનું અજ્ઞાન ઓછાવધતા પ્રમાણમાં દૂર થાય છે. એટલે કે તહેનો આત્મિક ઉત્ક્રાન્તિનો માર્ગ સપાટ થાય છે. ખીજ હાય ઉપર આ ભાવના આ સહાય કરનાર પાત્ર પણ ઉત્ક્રાન્તિ થાય છે.

સ્ફુર્ભીઆતા જ્ઞાન-ગુણ-શક્તિ આદિ ધરાવનારાઓની ધર્મા કે દેવ નહિ કરતાં તહેમની તે ઉત્ક્રાન્તિ જોઈ પ્રમોદ-ઉદ્ધાસ-સંતોષ અનુભવવો અને એમની એ ઉત્ક્રાન્તિ હજી વિશેષ આગળ વધે એમ ઇચ્છવું એ ઘણું ઉદાર સ્વભાવ વગર બનવું કઠીન છે. આ ગુણથી આ ભાવનાથી-તે ભાવના ભાવનાર માણસમાં તે ગુણોનો અંશ પ્રવેશ પામે છે કે, જે ગુણો તરફ તહેણે પ્રમોદ અને ઉદ્ધાસ ભાવ કર્યો હોય છે.

અધમ જનોની નીચ પ્રવૃત્તિઓ જોઈને માધ્યસ્થ ભાવના ભાવવી જોઈએ છે, એમ જનહારે કહેવામાં આવે છે ત્હારે વસ્તુતઃ એટલુંજ કહેવામાં આવે છે તે પ્રવૃત્તિઓ તરફ પ્રમોદ ન કરવો તેમ તે મનુષ્ય તરફ દેવ ન કરવો. આ ભાવનાનો ઘણો યોગ

અર્થ હાલ થતો જોવામાં આવે છે. નિંદા અને સ્તુતિ સિવાય ખીલું કાંઈ તત્વ દુનિયામાં જાણે કે હયાતી ધરાવતું જ ન હોય તેમ, લોકો ધર્મને બહાને એમ કહેતા સંભળાય છે કે જનસંહારક પ્રવૃત્તિના કરનારો પ્રત્યે ક્ષમા આપીને ચુપ બેસી રહેવું એજ 'માધ્યસ્થ ભાવના' છે. આ સમજ દુનિયાને ધણું નુકસાન કરનારી ચર્ચ પડી છે. જે એવી નપુંસકતા એજ ધર્મ હોય, તો પછી 'કરૂણા ભાવના'નું નામ ગણાવવાની પણ શી જરૂર હતી? ચું-હેંગાર કે પાપી એ પણ એક મનુષ્ય છે-આત્મા છે અને એ આત્માને અનિષ્ટ પ્રવૃત્તિમાં જોડાયેલો જોઈ એક બંધુ-આત્મા તરીકે ત્હેના પર કરૂણા લાવવી, જેથી તે આત્મા સવળે રહેતો આવી શકે અગર ઓછામાં ઓછા ભયંકર રહેતો આવી શકે અગર તે પણ ન બને તો ખીજાને ત્હેનાથી નીપજતું નુકસાન ઓછું થાય એવે રહેતો જે કાંઈ કામ કરવું તે 'કરૂણા'નો વિષયજ છે. અને એવી રીતે કરૂણાભાવથી કરાતા કર્તવ્ય વડે તે માનુષ્યને તાત્કાલિક અશાતા (સાચી કે કાલ્પનિક) થવા પામે તો તે તરફ હર્ષ-ખેદ ન કરવો-ઉદાસીન રહેવું-માધ્યસ્થ ભાવ રાખવો એજ 'માધ્યસ્થ ભાવના' છે. 'પાપી દુઃખી થજો' એમ એક 'માધ્યસ્થ ભાવના' નો અનુયાયી ઇચ્છી શકે નહિ; તેવીજ રીતે 'પાપી ભલે અનેકાના ઉત્ક્રાન્તિક્રમને કે શાન્તિને વિદ્ય કયાં કરે' એમ પણ ન ઇચ્છી શકે. આ વિષય પર ઘણા વિચારો કરવા જોવા છે, પણ અત્રે તે માટે અવકાશ નથી.

ભાનનાની નિર્ભજતા અને પુષ્ટિ માટે જૈનશાસ્ત્રોએ સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, ધૌપધ આદિ ક્રિયાઓ થોડી આપી છે. આ ક્રિયાઓ સખધમાં હમણાં આપણે થોડાક વ્યવહાર મુદ્દા તપાસીશું.

આ ત્રણે ક્રિયાઓ ખરેખર મહત્વની અને અતિ લાભકારી છે એમ તર્કશાસ્ત્ર, માનસશાસ્ત્ર અને વ્યવહારશાસ્ત્રે પણ કમુલ રાખ્યા સિવાય ચાલશે નહિ. આ ત્રણ સંબંધમાં અત્રે તો થોડી છુટી છુટી સુચનાઓજ આપણે કરી શકીશું; બાકી એ ત્રણેની શીલસુશી એટલી વિશાલ છે કે ત્હેમાંના દરેક ઉપર મોટા ગ્રંથો રચાવાની જરૂર છે. હાલ મળતાં પુસ્તકો બુદ્ધિવાદને તમ કરી શકે એવાં નથી એ અહીં ૨૫૪ કમુલ કરવું જોઈએ.

આત્મા જે મહાન કાર્ય કરવા માટે-જે અસંખ્ય કે અનંત સામાયિક. ભવો ટાળવા માટે મનુષ્ય શરીર જેવું

સમર્થ હથીઆર મેળવે છે, તે હથીઆર ત્હેના હાથમાં અમુક 'મુદત' સુધીજ રહેવાનું છે; અમુક 'મુદત' નોજ એ 'પરવાનો' છે. એ 'મુદત' માં તે હથીઆર વડે તે આડાઅવળાં ખીનજરૂરી પરાક્રમે કરે ચા તો પોતાને ચીરકળથી સતાવતા શત્રુઓને જડમૂળથી કાપી નાંખવાનું કામ કરે. બીજા કામ કરી શકાય છે; ક્યું કરવું અને ક્યું ન કરવું એ ત્હેની પોતાની પસંદગી ઉપર આધાર રાખે છે. અને એ પસંદગી કરવાના ડહાપણ ઉપર ત્હેના હમેશના સુખ-દુઃખનો આધાર છે.

એટલા માટેજ, પરદુઃખભજનન મહાન 'ગુરુ'એ 'અનર્થદંડ-વિરમણ પ્રત'નો ઉપદેશ દરેક 'શસ્ત્રધારી' અર્થાત્ 'મનુષ્ય'ને કર્યો છે. પૈસા જેવી ચીજો જે અહીંજ પડી રહેવાની છે ત્હેની પ્રાપ્તિ અને ઉપભોગમાંજ તે હથીઆરને તે રોક્યું ન રાખે, અત્રે કે જે થોડા વખતમાં વિદ્યાર્થ ૩૫ ધારણ કરે છે તે અત્રની પ્રાપ્તિ અને ઉપભોગમાંજ તે હથીઆરને તે રોક્યું ન રાખે, ક્રોધ-માન-માયા કે લોભ કે જેથી બહુ તો ક્ષણિક તૃપ્તિજ થઈ શકે તેમ છે તે ઉત્તમ

કરવા કે ટકાવી રાખવામાંજ તે હથીઆરને તે રાક્યું ન રાખે એટલા માટે મહાન 'ગુરુ'એ 'અનર્થદંડ-વિરમણુ વ્રત' ફરમાવ્યું છે, કે જેથી કરીને સ્વહિત નહિ સ્હમજી શકનારા મનુષ્યો પોતાના તે હથીઆરને વધુ ઉત્તમ કામ માટે-ચીરસ્થાયી લાલ આપનાર કામ માટે બચાવી શકે સધળી જાતનાં નિષ્પ્રયોજન કાર્યો, શબ્દો અને વિચારોથી અલગ રહેવાનું ફરમાવનારા એ વ્રતની ખુબી અઘાપિ પર્યંત સંપૂર્ણતઃ સ્હમજવા-સ્હમવવા ભાગેજ પ્રયાસ થયો હશે. જે જિવાત્મા એ વ્રતની ખુબી બરાબર સ્હમજવા ભાગ્યશાળી થયો હશે તે તો આજીવનમાંના પેલા ઉડાઉ ઓકરાની માફક એમજ કહેશે કે; "રહારા આપના ઘરમાં ઘણા બંગલા છે; હું ત્યાં જઈશ અને હવે વધુ વખત જૂએ મરીશ નહિ." ઉડાઉ થવાથી-જેમતેમાં પૈસો વાપરી નાખવાથી જૂખમરાની સ્થિતિએ પહોંચેલા ઉડાઉ ઓકરાને જેમ છેવટે આપના ઘરની ગરજ પડી-ત્યાંજ રહેશે 'બંગલા' લાલ્યા, એમ જે માણસો પોતાના આ શરીર રૂપી હથીઆરને તથા વખત, શુદ્ધિ, દ્રવ્ય અને લાગવગ વગેરે ખર્ચનાતો દુરુપયોગ કરે છે તથા 'શક્તિહીન'-'સાધનહીન' બની જાય છે તેમને છેવટે 'આપના ઘર' તરફ-પરમેશ્વરના સ્મરણુ તન્દ્ર-આત્મ ભાવના' તરફ વળવાની ગરજ પડે છે. પરંતુ તે ગરજ ઘણી મોટી હોવાથી સાર્યકતા ગ્રાપ્ત થતી નથી. કારણ કે આપના ઘર અથવા 'આત્મ ચિન્તન' મુખી જઈ પહોંચવાની શક્તિ હવે તેનામાં રહી નથી, આડાઅવળા દોડવામાં શક્તિ ગુમાવી દીધેલી હોવાથી તે હવે 'આપનું ઘર' અથવા 'સ્વસ્થરૂપ,' કે જદેમાં હજારો મહેલો-આનંદસ્થાનો વસેલાં છે ત્યાં-તે ફરના ધામમાં-તેજેથી રીતે પહોંચી શકે ?

એટલા માટે તે મહાન 'ગુરુ'એ-શ્રી મહાવીરે પ્રથમ તે શક્તિનો દુરુપયોગ થતો અટકાવવાનો મહામત્ર ('અનર્થદંડ વિરમણુ-વ્રત' નામે) આપ્યો અને ત્યાર પછી તે જાળવી રાખેલી શક્તિવડે 'આપના ઘર'માં જવાનો-સ્વાધ્યાય'માં જવાનો મત્ર આપ્યો. એ મત્રનું નામ 'સામાયિક વ્રત' છે.

અને અહીં મ્હારે ખુલાસો કરવો જોઈએ કે, સામાયિક તે એક સામાન્ય 'ઘર' દેખાવા છતાં એમાં હજારો 'બંગલા' સમાયલા છે એ કાંઈ અતિશયોક્તિ નથી (કદાચ ન્યૂનોક્તિ તો હશે !). સામાયિકમાં જ્ઞાનરે સધળા વિતર્કોને દૂર કરી 'કાચોત્સર્ગ' કરવામાં આવે છે ત્યારે એવા તો આનંદનાં ભવનો નજરે પડે છે કે જદેનું વર્ણન કરવાની શક્તિ કોઈ કલમ કે કોઈ જીભ ધરાવતીજ નથી. ખોળા તરીકે, દેખાડા તરીકે, અધશ્રદ્ધા ખાતર કે માત્ર લીધેલી બાધા પાળવા ખાતર જેઓ સામાયિક કરે છે તેઓ કોઈ દિવસ તે એક ન્હાનાસુના 'ઘર'માં સમાયલા હજારો ભવ્ય 'બંગલા' જોઈ શકવાના નહિ. જેઓ મન-વચન-કાયાની શક્તિને નિષ્પ્રયોજન ઉડાવી દેતા નહિ હોય, જેઓ એ શક્તિનો ખર્ચનો ભરપૂર રાખતા હશે તેમને 'સામાયિક' બરેજ આનંદસાગર રૂપ જણાશે.

પહેલા પગથીએથી કૂદીને છેદે પગથીએ જવાની આશા રાખનારાઓ કેવી મોટી ભૂલ કરે છે ! દાખલા તરીકે, એક માણસ દ્યો. વિપયસેવનમાં અનિયમિત રહી શરીરને જદેજે મત્તહીન બનાવ્યું છે, જદેનું-જદેનું શુરૂ ઇન્દ્રિયો-તાંદુલ મત્તહીની માફક અહોરાત્રી કુતર્કો કરવાથી મનને જદેજે માંકડું અને રોગી બનાવી દીધું છે, યદવાતદવા બોલીબોલીને જીભને જદેજે વાપડી બનાવી દીધી છે-એ માણસ એ ત્રણે હથીઆરોને પોતેજ લગાડેલો કાટ (યથાશક્તિ આવરેલાં આક વ્રત વડે)

દૂર કર્યાં સિવાય મન-વચન-કાયાની જાગૃતિ અથવા ઉપ શક્તિની જાહેમાં જરૂર છે એવું 'સામાયિક' વ્રત આદરીને (ધારો કે) બેઠો છે. સામાયિક આદરવાની વિધિમાં કાપોત્સર્ગ કરવો પડે છે, તે તો ત્હમે જાણતા હશે. તે માણસ કાપોત્સર્ગ કરવા તૈયાર થાય છે ? હા, કાઉસગ્ગનો આજ દેખાય તો ઠીકઠીક કરે છે. પલોડીયાળી હથેલી પર હથેલી નાંખી બેસે છે; પણ શું તે ખરેખર ચોર્યાશીલાખ છવાયોનીને ખમાવવાનું ધ્યાન ધરે છે ? 'લોગ પછવાણુ' એ પાઠ બોલતી વખતે 'લોક'નું સ્વરૂપ અને ત્હેમાં તીર્થકરનો પ્રકાશ નજર આગળ દેખવા શું તે શક્તિમાન છે ? કે, ' નમોઽયુષ્ય' બોલતી વખતે એના મ્હોં આગળ કોઈ સ્ત્રીના નાલુક અવયવોનો કે રૂપી આથી ભરેલી તીજેરીનો કે ખરીદાયલા નવા ધરના રીપેર કામનો દેખાવ આવે છે ? એવું મન કે જે અનર્થ-દંડ-વિરમણ વ્રતના અસાન-પણાને લીધે માંકડું અને રોગી બનેલું હોય છે તે ત્હેના હુકમને આધીન વર્તવાની ના કહે છે અને જે સ્વાદ ત્હેણે રાજપુશીથી ત્હેને પ્રથમ અપાડેશે હવે તેજ પદાર્થો તરફ તે દોડવાનું અને હાથમાંથી લગામ ખોઈ બેઠેલા સારાંની પેઠે તે માણસ માત્ર ખાત્રી હાથ ઉઘો નીચો કરનાનો ! પણ એટલેથી બસ નથી; એ તો એના આંતરીક કાઉસગ્ગની સ્થિતિ કહી; પણ આજ કાઉસગ્ગ પણ શું બરાબર છે ? કાયાને તકલીફ આપી ટટાર કરવા માટે-સધળા પ્રમાદને દૂર નસાડવા માટે કરાગ કાઉસગ્ગના અમુક આસનને ધારણ કરવા છતાં શું તે ટટાર બેસી શકશે ? વિપયસેવન કે ખીજ નકામી તકલીફ પડે શરીરને ફીણ કરી નાખવાના કારણથી તે ટટાર નહિ બેસી શકવાનો; ધડીમાં પગ રહી જશે, ધડીમાં બરડો દુઃખશે, અને ધડીમાં શ્વાસ ફંધાશે. ' ધરીઆવહી ' નો કાઉસગ્ગ કરવા પહેલાં

'તસ્સકિતરી' નો પાઠ બોલાય છે તે કાંઈ બોલવા માટે નથી પણ માત્ર સ્હમજવા માટે છે; તે પાઠમાં 'કાઉસગ્ગ'ની સંસ્તો (conditions) વર્ણવી છે; 'શ્વાસોશ્વાસ પચ બંધ રાખવા, ખાંસી, બગામું, છીંક, ઓડકાર વગેરે સર્વ ક્રિયાઓને પણ રોકવી; આવો પાઠ કાઉસગ્ગ કર્યા પહેલાં બોલવાનો રીવાજ છે, છતાં એ પાઠમાંની સંસ્તો પળાતી નથી. અને પળાય પણ કેવી રીતે ? શક્તિ વગર કામ થાયજ કંઠાંથી ? શું બાળક કદી હજારોના વ્યાપાર બેડી શકશે ?

ત્હારે સામાયિકનો 'અધિકાર' કોનો ? એવો સવાલ સ્વાભાવિક રીતેજ થશે. હું કશુંક કરીશ કે હું કાંઈ 'સાની' નથી. અથવા 'માનસ શાસ્ત્ર'નો પારંગત નથી, કે જેથી કોઈ પણ 'ધોરણુ' બાંધી આપવાને લાયક ગણાઉં. હું બહુ તો મ્હારા વિચારો જાણતી શકું. મ્હારા આધિન મન પ્રમાણે તો 'અનર્થ-દંડ'થી વિરક્ત રહેનારા માણસોજ શુદ્ધ સામાયિક કરી શકે. સામાયિકનો પાઠ ગમે તે માણસ બોલે તે સામે હું વાંધો લેવા ઇચ્છતો નથી; બે ધડીએક સ્થાને બેસી 'આરંભ-સમારંભ'થી નિવર્તે તે સામે પણ મ્હારો વાંધો નથી, પરંતુ જે આત્મા પોતે તથા પોતાનાં હથોયારો સર્વ પરતંત્રનાની બેડીમાં હોય તે આત્મા સામાયિક નેવા ક્રિયાકારક Active (નહિ કે નિષ્ક્રિય Passive) વ્રતમાં કેમ દાખલ થઈ શકે ? જેના હાથ પગ બેડીઓથી સજ્જત જકડાયલા છે એવો બંદીવાન બેડી નાંખનારને ગાળો દેવાનું કામ કરી શકે, પણ તરવાર વાપરવાનું કામ શી રીતે કરી શકે ? ધ્યાન, કાઉસગ્ગ, સામાયિક એ સા' ક્રિયાઓમાં પુષ્કળ પુરૂષાતનની જરૂર પડે છે; એ Active ક્રિયાઓ છે; માટે તે ચોતરફ જેની શક્તિઓ વેરાઈ ગયેલી છે તેવા આત્મા ? બની શકે નહિ.

તથાપિ, જહેમને સામાયિકની ઇચ્છા થાય તહેમને “તહેમે તે ન કરશે” એમ કદાપિ ન કહેતા. “સામાયિકનામની (Active) ક્રિયા રૂપી વાવેતર કરવા પહેલાં જોઈતી જમીન શુદ્ધિ મેળવવા માટે યથાશક્તિ પાંચ વ્રતો (જે શ્રી બુદ્ધગુરુએ પણ ‘પંચશીલ’ તરીકે ઉપદેશ્યાં છે) તથા અનર્થ-દંડ-વિરમણ-વ્રત અંગીકાર કરે; તેવ્રતોને છાંદગીના ન્હાનાં મ્હોટાં કૃત્યોમાં આશરો અને એ પ્રમાણે સામાયિકની લાયકી મેળવે. ” એટલું કરીનેજ ન અટકતાં, હાલ વ્રતો અશક્ય અને વાધ જેવાં લાગે છે તે ખ્યાલ તહેમના મગજમાંથી દૂર કરાવી વ્રતોનું વ્યવહારૂ રૂપ રહમગ્નવો અને તે પછી સામાયિકના સ્વસ્થતા-ઉત્તરતા દરજ્જા બતાવે.

સમ એટલે સમતા-સમભાવ-ચિત્તનું સમતોલપણું (equilibrium of mind) રૂપી આય એટલે લાભ જહેનાથી પ્રાપ્ત થાય એવી પ્રવૃત્તિને સામાયિક કહેવાય. એને નિવૃત્તિ ગણાય છે છતાં પ્રવૃત્તિ તરીકે તેની વ્યાખ્યા કરવામાં મ્હારો આશય એમ સૂચવવાનો છે કે, એ કાંઈ મુડાલ હાલત કે નિદ્રસ્થ દશાનું નામ નથી, પણ શરીર અને મનના યોગનો રોધ કરવાની activity-ક્રિયા-action-નું નામ છે. સામાયિકની આ વ્યાખ્યા મ્હને ઘણી મુંદર લાગે છે:—

સમતા સર્વભૂતેષુ, સંયમઃ, શુભ માવના ।
આર્તરૌદ્રપરિત્યાગઃ, તદ્ધિ ‘સામાયિક’ વ્રતં ॥

સામાયિક એ સમતા (કે જેમાં રિય-સ્થિતિપદ્ધતિ અને સ્થિરતાના ગુણોનો સમાવેશ થાય છે), ને ખીલવે છે (અને એ ગુણોથી આત્મિક લાભ ઉપરાંત વ્યવહારમાં પણ અદ્યથ લાભ થાય છે), બૃતમાત્રમાં પોતાને જોતાં શિખવે છે, ઇન્દ્રિય નિગ્રહ અને મનોનિગ્રહનો માહવરો પાડે છે, શુદ્ધ અને શુભ ભાવનાઓમાં રમણ કરવાની ટેવ પડાવીને સદૃશ પ્રદેશોમાં

વિચરતાં શિખવે છે, વાણીના અને શરીરના વ્યાપારમાં ‘ઉપયોગ રાખીને’ પ્રવૃત્તિ કરતાં શિખવાને પરિણામે ધણાંએક ખીનજરૂરી સંકટોમાંથી બચાવે છે.

સામાયિકના જૂદા જૂદા અંગભૂત પાકોનો હેતુ આપણે હવે તપાસીએ.

સામાયિકમાં પ્રથમ ‘નમોઝ્ઞાન મંત્ર’ લાગુાય છે. એ મંત્ર વડે જગતના સઘળા ઉપકારી આત્માઓનું સ્મરણ થાય છે. જડ દેહની બેડીથી છૂટેલા સિધ્ધો, છૂટવાની તૈયારીમાં આવેલા અર્હુતો, છૂટવાના કામી આચાર્યો-ઉપાધ્યાયો અને સાધુઓ:—એ સર્વનું સ્મરણ કરવાથી એમની ભવ્ય મૂર્તિ આપણી કલ્પના શક્તિ આગળ ખડી થાય છે અને આપણે એવા સમર્થ આત્માઓની છાયાનીચે આત્મા છીએ એવું ભાન થવાથી આપણો આત્મા કેટલીક હિમત અને શાન્તિ મેળવે છે અને જટ મીનીટ મુધી મનોનિગ્રહ રાખવા આપણે જે વ્રતથી બંધાવાના છીએ તે વ્રત બરાબર પાળવાને શક્તિમાન થઈએ છીએ.

પહેલા પાઠમાં એ સમર્થ આત્માને સ્મર્યા-આપણી કલ્પના શક્તિ વડે એમનાં દર્શન કર્યા-પછી બીજા પાઠમાં-આપણે તહેમને ભાવથી તણુવાર નમન કરીને એમના તરફ સત્કાર-સન્માન-પર્યૂપાસના વગેરે પ્રકારે ભક્તિ-બહુમાન બતાવીએ છીએ. આથી તહેમના ઉચ્ચ ગુણોમાં આપણે તક્ષીન બનીએ છીએ અને એ ગુણોનો અંશ ખેચીએ છીએ.

પછી ત્રીજા પાઠમાં સર્વ જગતના જીવો પ્રત્યે આપણે બંધુત્વ ધરાવીએ છીએ એવી ભાવના ભાવીએ છીએ. સર્વ જીવોને આપણે જે જે દુઃખ દર્પુ હોય તે મિથ્યા થવા ઇચ્છીએ છીએ-સંકલ્પ કરીએ છીએ.

ચોથા પાઠમાં આપણે કાયેતસર્ગ કરવાનું વચન દઈએ છીએ. કેવી રીતે કાયોત્સર્ગ

કરવો એ બતાવનાર ચોથો પાઠ છે. શરીરની સર્વ ક્રિયાઓ બંધ કરીને, દુધ્માનને રોડીને, એકાગ્રતાએ કાયોત્સર્ગ કરવાનો છે. આ કાયોત્સર્ગમાં મનન કરવાનો વિષય પણ મૂત્તદયાનો છે.

આ ચાર પાઠથી હૃદયની જમીન પોતી-વાવેતરને યોગ્ય બનાવ્યા પછી પાંચમો પાઠ “લોકને વિષે ઉદ્યોત કરનાર” પુરોનાની પ્રાર્થના કરવાનો છે. ‘સાગર જેવા ગંભીર’ સિદ્ધ પાસે ‘સિદ્ધિ’ માગવામાં આવે છે, જૈન ધર્મની આ મહત્વાકાંક્ષા ખાસ ધ્યાન ખેંચવા જેવી છે. તે, કાંઈ પરમેશ્વરની ખુશામત કરી થોડીક જમીન કે થોડાઘણા સીકાના કુકા માગવાનો સિદ્ધાંત શિખવતો નથી, પણ તે સર્વને પરમેશ્વર બનવાનીજ મહત્વાકાંક્ષા પ્રેરે છે. એ ધર્મની પ્રાર્થના તાબેદારીતું કે ખંડીઆ રાગનું માન (કહો કે નાલાસી) મેળવવા માટે નથી, પણ જેની પ્રાર્થના કરવામાં આવે તે મહારાજ જેવા માહારાજ-તે પરમેશ્વર જેવા પરમેશ્વર બનવા માટે છે. આ પ્રાર્થનાના શબ્દોમાં તે પરમેશ્વરોત્તે-શિષ્યોત્તે ચંદ્ર જેવા શીતળ અને તે સાથેજ સૂર્ય જેવા તેજસ્વી-પ્રકાશમય-જ્ઞાન-મૂર્તિ વણીવ્યા છે, કે જે ગુણોની કલ્પના પ્રાર્થના કરનારના મન અને બુદ્ધિને ચંદ્ર-સૂર્ય સમાન બનાવવામાં પરિણમે છે.

છઠ્ઠો પાઠ સામાયિક આદરવાનો આવે છે. સામાયિક કેવી શરતોથી આપણે કરીએ છીએ તે સરતો તે પાઠમાં નક્કી કરવામાં આવે છે. ૧૦૦ ટકા ખર્ચ સામાયિક તો નવ કોટિ હોયું નોંધ્યે, એટલે કે મન વચન કાયાથી કોઈ ‘પાપ’ કર્યું નહિ-કરાવું નહિ અને કરતાંને રૂકું બાણું નહિ એમ પાપ કરવાની નવે રીતિઓથી દૂર રહેવાનું યત લેવાય એ સમૂર્ણ સામાયિક કહેવાય.

પરંતુ તેથી એમ નથી સ્તમ્ભગવાનું કે, તેથી ઓછી ‘કોટિ’એ સામાયિક નજ થઈ શકે. અઘળ રૂપિયાની મુડી ધરાવતો માણસ અઘળનો વ્યાપાર ખેડી શકે છે અને અસો રૂપિયા વાળો એટલો ન્હાનોજ વ્યાપાર કરી શકે છે. અસોવાળાને કોઈ વ્યાપાર કરતાં અટકાવી શકે નહિ. એણે માત્ર એટલુંજ જોવાનું છે કે ન્હાના વ્યાપારના પ્રમાણમાં ન્હાનાજ કોન્ટ્રાક્ટ કરવા જોઈએ અને તે કોન્ટ્રાક્ટ સંપૂર્ણ રીતે અદા કરવા જોઈએ; નહિ તો ત્હંની ‘શાખ’ હલકી પડે અને વખતે જોલમાં પણ જવું પડે. તેમ તો કોડપતિ પણ જો કોડનો કોન્ટ્રાક્ટ અદા ન કરે તો શાખ ગુમાવે અને જોલમાં જાય એ દેખીતું છે. સામાયિકમાં પણ તેમજ છે. માત્ર શરીરવડે અને વણીવડે પાપકર્મ કર્યું નહિ અને કોઈ પાસે કરાવ્યું નહિ, એ ચાર શરતો અથવા ચાર ‘કોટિ’થી પણ સામાયિક થઈ શકે અને રહેલાઈથી પળી શકે. એ મહાવરો પાડ્યા પછી ‘પાપકર્મ’ તરફ પ્રસંગી બતાવવા જેવું ચિન્હ શરીરથી (મુખમુદ્રા વગેરેથી) બતાવ્યું નહિ અને ‘વચનથી એવી પસંદગી જાહેર કર્યું નહિ’ એમ એ ‘કોટિ’ ઉમેરીને સામાયિક કરવાનો રિવાજ રાખવો. ત્યાર પછી ‘મનથી પાપ ચિંતનું નહિ અર્થાત્ માનસિક સૃષ્ટિમાં પાપ કર્યું નહિ’ અને ‘માનસિક સૃષ્ટિમાં ખીખતે પાપકર્મની પ્રેરણા કર્યું નહિ’ એ બે શરતો ઉમેરીને આઠ કોટિએ સામાયિક કરવું; અને એવો મહાવરો પાડ્યા બાદ ‘પાપકર્મ થતું જોઈ માનસિક સૃષ્ટિમાં અનુભાદના કર્યું નહિ-ઉલ્લસીત થાઉં નહિ’ એવી સર્વથી કહીત શરત ઉમેરીને નવ કોટિએ સામાયિક કરવું. જેટલી શરતો પાળી શકાય તેમ હોય તેટલી શરતો જ પાઠ રૂપે બોલવી જોઈએ; અને એટલા માટે સામાયિકનો પાઠ બધા માણસો માટે એક સરખો-એકનો એક જ-હોઈ શકે નહિ. પરંતુ આજકાલ બોલા-

તા સામાયિકતા પાઠ, આ બાજતનો વિચાર કરતાં, મોટી મુશ્કેલી ઉભી કરે છે. આ પ્રસંગે હું ખુલા દીલથી અને ભાર મૂકીને જણાવીશ કે, માગધી ભાષા જ્ઞહારથી મા-તુભાષા તરીકે વપરાતી બંધ થઇ છે જ્ઞહારથી એ ભાષામાં સામાયિક કર્યા કરવામાં મ્હને કાંઇ સાર્યક્તા જણાતી નથી. જે ભાષામાં માણસ વિચાર કરતો હોય તે જ ભાષા ધ્યાન, પ્રાર્થના આદિ ક્રિયાઓ માટે વપરાય તોજ એકાગ્રતાપૂર્વક ક્રિયા થઇ શકે, એ ખુલ્લું સત્ય છે કે એકેક શબ્દના વાંચન, સ્મરણ કે ઉચ્ચાર સાથે બીજી જે સંકેતો અનુવર્ગણાઓ (associations) સ્વભાવતઃ ચાલી આવે છે તે, જેનો અર્થ ન સ્પષ્ટ થતો હોય કે સ્પષ્ટ જવા માટે પ્રયત્ન કરવો પડતો નથી તેવી ભાષાના શબ્દો બોલતા, આવી શકે નહિ. માટે જે ભાષામાં માણસ વિચાર કરતો હોય તે ભાષામાંજ સામાયિકતા પાઠ, ઉચ્ચારવા બોધએ કે સ્મરવા બોધએ; અને તોજ તક્ષીનતાપૂર્વક સામાયિક થઇ શકે; અને બૂબું બોધએ નહિ કે સામાયિક એ તક્ષીનતાનું બીજું નામ—પર્યાયવાચક શબ્દ છે. સામાયિક એ કોઈ પાઠનું નામ નથી, એ માનસિક સ્થિતિનું નામ છે અને એવી માનસિક સ્થિતિ ઉત્પન્ન કરવામાં જે કોઈ શબ્દસમૂહ કામ લાગે તે શબ્દો જ પસંદ કરવા બોધએ; પ્રસંગે મ્હારે એ પણ શુદ્ધ દીલથી કહી લેવું બોધએ કે, આજકાલ વપરાતો સામાયિકનો પાઠ કે જે ગુજરાતી-મારવાડી અને માગધી ભાષાઓનો ખીચડો હોઇ વર્ણશંકર છે તેની બનાવટ બનાવનારાઓની હૃદયવિષયક શક્તિઓમાં મ્હને બહુ શંકા નથી અને એવા પાઠો વર્ષો મુધી લાખો માણસો કાંઈપણ ફેરફાર કર્યા વગર કેમ ચલાવી શક્યા એ વિચાર મ્હને નૈન વિચારનેતાઓ માટે બહુ માન ઉત્પન્ન થવા દેતો નથી. આ સ્થિતિયુસ્તતા

(conservatism) સંગતું ચિન્હ છે; અને હું આગ્રહપૂર્વક સૂચવીશ કે અધ્યાત્મવિદ્યા માનસશાસ્ત્ર, તર્કશાસ્ત્ર અને કાંઈક અંશે હિપ્નોટીઝમનો autosuggestions વાળો વિભાગ; એ સર્વના જ્ઞાનની મદદથી સામાયિકતા પાઠ ગુજરાતી, હિંદી-મરાઠી-બંગાળી અને અંગ્રેજી ભાષાઓમાં રચવાના પ્રયાસને માટે પુરેપુરો અવકાશ અને અગત્ય છે. હથી ૧૪ વર્ષની ઉંમર સુધીમાં લગભગ હંમેશ સામાયિક તથા ચાતુર્માસ દરમ્યાન હંમેશ પ્રતિક્રમણ અને વખતોવખત પોષધવ્રત કરનારો હું, જ્ઞહારથી સામાયિકનું સ્પષ્ટ અંશતઃ સ્પષ્ટ જવા લાગ્યો ત્યારથી કોઈ દિવસ મિત્ર માગધી પાઠદ્વારા સામાયિક કરતો નથી તેમજ પ્રતિક્રમણ પણ કોઈ દિવસ તેવી રીતે કરતો નથી મ્હારું સામાયિક, પ્રતિક્રમણ અને સાંવત્સરિક પ્રતિક્રમણ એકાંતમાં અને મ્હારી પોતાની રીતેજ કરાય છે અને હું અનુભવથી કહું છું કે તે કરવાથી મ્હને જે શાંતિ અને બળ મળે છે તેનો દર્શાવ પણ પ્રચલિત રૂઢિ મુજબ તે ક્રિયાઓ કરતાં મ્હને કોઈ વખત મળ્યો નહોતો. ‘જ્ઞાની મહારાજ સ્વીકારે તે ખરું’ એમ કદાચ કોઈ સવાલ કરશે, તો તેને મ્હારો એટલો જ જવાબ છે કે પ્રથમ મ્હારી અંદર રહેલો જ્ઞાની મહારાજ તે સ્વીકારે છે એ વાતની મ્હને ખાત્રી છે, તો બીજા જ્ઞાની મહારાજને તેનો નિષેધ કરવાની કાંઈ સત્તા નથી.

પછી પાઠ સાતમો, આઠમો અને નવમો એ ત્રણે નમસ્કારના પાઠ છે. નમસ્કાર અને પ્રાર્થના સંબંધમાં, આજ લેખમાં હું આગળ ઉપર જરા વિસ્તારથી લખવાનો હોવાથી અગ્રે કાંઈ વિષયાન્તર કરવાની જરૂર નથી. આટલેથી સામાયિક આદરવાની વિધિ પુરી થાય છે. ધણે લાગે ૪૮ મીનીટનું આ

મન ગણાય છે; જ્યારે આ સધળા પાક તો ૧૦ થી ૨૦ મીનીટમાં બોલાઈ જાય તેવા તેવા છે. પાક થઈ રહ્યા પછીની ૨૮ મીનીટોની મનને ધ્રુસદ મળવાથી—અને મન જતે વાંદરા જેવું હોવાથી—અનેક કુતર્કોમાં યા અસહવ્યાપારમાં તે ઉતરી પડે છે; અને એનું પરિણામ એ આવે છે કે “સમભાવ”નું આપણું આદરેલું વ્રત લાગીને ભૂકા થાય છે ! માટે જો સામાયિક કરવું હોય તો મનને નવરૂ ન પડવા દેવું એ પહેલી સાવચેતી રાખવાની છે. આ આશય પાર પાડવા માટે કંતો વિવિધ ભાવનાઓમાં ઉતરવું, અથવા તો (તેથી ઓછી ચોખ્ખતાવાળો રસ્તો એ છે કે) આધ્યાત્મિક ગ્રંથો વાંચવા કે એ વિષય પર કોઈ સાથે શાન્ત ચર્ચા કરવી. અગાઉ વર્ણવેલી મંત્રી આદિ ચાર ભાવનાઓ ભાવવાથી કાયદાકારક રિતે એકાગ્રતા થઈ શકે છે; તેમજ અનિત્ય ભાવના, અશરણ ભાવના, સંસાર ભાવના, અન્યત્વ ભાવના, અશુભ્ય ભાવના, આશ્રય ભાવના, સંવર ભાવના, નિર્જરા ભાવના, લોકસ્વરૂપ ભાવના, યોધ ભાવના અને ધર્મ ભાવના એમાંની કોઈ પણ એવુંજ કામ આપી શકે છે. પરંતુ અહીં મને ભય છે કે, આ ભાવનાઓ આજે પ્રાયઃ યોગી સ્વરૂપમાં શિખવવામાં આવે છે, અને કેટલીક ભાવનાઓનો તો ધણાખરા શિક્ષકોને કોઈ ખ્યાલ પણ નથી. દાખલા તરીકે, ‘લોકસ્વરૂપ ભાવના’ ભાવવાનું મને આવડતું નથી; કારણ કે જૈન ગ્રંથો અને સાધુઓ વાસેથી મને મળેલો લોકસ્વરૂપનો ખ્યાલ મને માન્ય થઈ શક્યો નથી; ભૂગોળ-ખગોળ-માપકરણને લગતા અનેક સંશયો એ ખ્યાલથી જન્મ પામેલા હોવાથી હું એ ‘લોકસ્વરૂપ ભાવના’ બરાબર ભાવી શકુંજ નહિ. જ્યાં સુધી લોકસ્વરૂપનો ખરો અને શુદ્ધિપ્રાપ્ત ખ્યાલ મારા મગજમાં આવે નહિ ત્યાં સુધી એ ઉપર ભાવના ભાવવાનો પ્રયત્ન અશક્ય છે. અહીં ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે, ‘લોકસ્વરૂપ ભાવના’નો હેતુ વિશ્વ વિશાળતા અને વિ-

શ્વલીલાનો ખ્યાલ ઉત્પન્ન કરી એ બધામાં જ્ઞાનથી વ્યાપી રહેલા અને એ બધા પર વિજય મેળવવાની સત્તાવાળા સ્વ આત્માની છૂપી શક્તિઓને વિકસાવવાનો જ છે. ખીજા દાખલા તરીકે, ‘મહાઈ કોઈ નથી’ એ ભાવના ત્યો જે સ્વરૂપમાં આ ભાવના લોકોને આજે શિખવવામાં આવે છે તે સ્વરૂપ તો સામાયિકના મૂળ પાયાનેજ તોડી નાખે છે. હું એ ભાવનાને આવા સ્વરૂપમાં ભાવવાનું પસંદ કરું: “મહાઈ ‘કંઈ’ નથી; પણ ‘કોઈ’માંનો દરેક તો મહારોજ છે, માટે હું ‘સર્વ’ છું.” સ્પષ્ટીકરણ અર્થે કહેવું જોઈએ કે, ‘કાંઈ’ એ શબ્દ ‘પદાર્થ’ અથવા ‘જડ’ના અર્થમાં અને ‘કોઈ’ એ શબ્દ ચેતનના અર્થમાં મૂકાયો છે. ‘હું’ એ આત્મા છે—ચેતન છે, તેથી તહેને પદાર્થ સાથે કાંઈ સગપણ નથી પણ સધળા જીવો કે જે ચેતન છે અને જેનો સ્વાભાવ જ્ઞાન-દર્શનાદિ છે તે તો મહારોજ છે, કારણ કે મહારોજ સ્વભવ પણ તેજ છે; માટે હું ‘સર્વ’ છું. આવી optimistic ઉત્સાહવર્ધક ભાવના જોઈએ, કે જે સામાયિકના હેતુને અતુલ છે. ભાવનાઓ મ દતાપ્રેરક-નિશ્સાહપ્રેરક passi-
maistic કદાપિ ન હોવી જોઈએ. અત્મજળ ન ખીલવે—પરમેશ્વરત્વ ન પ્રકટાવે એવું નામ ‘ભાવના’ કહેવાયજ નહિ. દરેક ભાવના ભાવતી વખતે આવાત ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે કોઈ ભાવના માણસને પ્રેમરહિત—કર્તવ્યવિમુખ—શુષ્ક બનાવી દે તો એવી ભાવના કરતાં માત્ર દાન, શીલ, તપ એ ત્રણ ધર્મપથોથીજ સંતોષ માની ખેસવામાં વધારે ઊઠીસલામતી છે.

સામાયિક આદરવા તથા નિભાવવા સંબંધી બે યોગ્ય કલા. પછી હવે સામાયિક ‘પારવા’ સંબંધી હુંકમાં બે યોગ્ય કહીશ. જેઓ ખંરી ‘ગરજ’થી સામાયિક કરે છે તેમને બાદ કરવાં ખીજાઓ તો ૪૮ મીનીટ પુરી થવાખ રાહ જોઈ બેસે છે અને હજી તો ૮-૧૦ મીનીટ બાકી હોય છે. ત્યાં સામાયિક પારવાના ગોઠા વાળવા માટે છે ! કરેલાં

કાન્ડાકટમાં જે કાંઈ વાતની ખામીઓ રહી ગઈ હોય તે યાદ કરી કરીને ત્હેને માટે દીલગીરી બતાવવાની છે એ વાતનું ત્હેમને ભાન નથી હોતું. મન, વચન અને કાયાના જે જે દોષો સંભવિત છે તે તે સંક્ષેપમાં આ સામાયિક પારવાના પાઠમાં સમાવેલા છે; ત્હેને ઉચ્ચાર કરતી વખતે તે ખાલી કાળક્રમમાં આપણાથી થયેલા દોષોના એકડા ભરતા જવાના છે! આપણે 'ઉપયોગ' પૂર્વક (attentively) તે પાઠના ઉચ્ચાર કરવા બેઠેએ અને તે પૈકી જે જે દોષો થયેલા હોય તે તે માટે "મિથ્યા હો તે મ્હાંડે કુપ્રત્ય !" એવા સંકલ્પ કરવા બેઠેએ.

સમભાવને આપનાર-દુઃખી દેખાતી દુનિયામાં સુખનો ઘુંટડો પાનાર-મૃત્યુલોકમાં સિદ્ધના સુખનો નમુનો બતાવનાર સામાયિક મત આપું છે. ધન્ય છે તે પુરુષોને કે જેઓ શુદ્ધ સામાયિક પ્રતિદિન કરતા હશે! ધન્ય છે-હજારો ધન્ય છે તે મહાપુરુષોને કે જેઓ જંદગીભરનું અને મોલીશે કલાકનું સામાયિક શુદ્ધ રીતે પાળતા હશે! એમના તે સમભાવ પ્રાપ્ત કરવા ભાગ્યાશાળી થયેલા આત્મામાં જ્ઞાનનો સાગર દેખાય છે અને તે સાગરની ઓળો ત્હેમની સમીપમાં આવવાની તક મેળવનાર દરેક આત્માને શીતળ શીતળ કરી દે છે. એ સાગર કદી ખળભળતો નથી-કદી મુકતો નથી-એમાં કદી એટ થતી નથી. જગતના સર્વ જંતુઓને એ સાગરમાંથી પોપણ મળે છે. ખાળક! એ સાગરનું ધ્યાન ધર અને એ સાગર અને ત્હારા તળાવડાનું સાંધન કરવા માટે 'લાવના' થી નીક બેઠ, કે જેથી તે શુદ્ધ જળ તે નીક વાટે ત્હારામાં આવે અને ત્હેને વધુ તનદુરસ્ત, વધુ શક્તિવાળો, વધુ શુદ્ધ, વધુ પ્રકાશિત, વધુ હિમતવાળો, અને વધુ દીવ્ય બનાવે. (અપૂર્ણ.)

૭૭ હૃદયોદ્ધાર. ૧૭૭

(હરિગીત છંદ.)

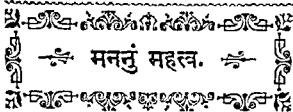
શું શું કરે? હું ક્યાં જઈ? ક'ઈએન તો પડતું નથી! આ જગતના વૈભવ બધા લગીરે મ્હને રચ્યાં તથી, કાં કે ચલિત છે તે, છતાં હું શે પરાણે ચિત્તને? ને પ્રેરતા કુપ્રકારમાં દુઃખાવતા પાપાબ્ધિએ. કાગિની કરા સંગ કરે. રંગ તો બૂરો નથી, પુત્રો અને મિત્રો બધા જ્યાં અર્થ માંડે ત્યાં લગી; માતા પિતાનો પ્રેમ તે પશુ સ્વાધિલો સદેહ ના, એ પેર સૌ સંબંધિયો હોયે બહે તે દેહનાં. કે રીતથી સંસારમાં હું સુખ મારું નવ જરી, નિરમ્યું નથી શું તે પ્રભુએ સૃષ્ટિ દુઃખથી છે ભરી. તો હું સુખેચ્છુ ચિત્ત બેઠું જગત માંહે ક્યમ કરી? ના, ના, ધટે મુજને ચલું અંતર વિરોધી આચરી? બે ના ધટે તો શું કરે? કે પંચને પંથી બનું; જેથી ભવાબ્ધિ હું તરે ને સુખ રેનેહીને મળું; કોને પૂછું? છે કેમકે આ જગતમાં સૌ સ્વાધિલાં, મળવા દિસે દુર્લભ જગે ને કે હશે પરમાધિલાં.

અમન.

જન્મ કોનકા સાર્થક નહીં?

વસન્તતિલકા ।

જો હાથપૈર અપને નહિ હૈં હિલાતે ।
 શ્વાના વિના શ્રમ કિયે હટકે ઉડાતે ॥
 આલસ્યમેં સમય ર્યો અપના વિતાતે ।
 વે મૂઢ કૂચ જગશે કર ક્યોં ન જાતે ॥૧॥
 હૈં એક કામ જિનકા સવકો સતાના ।
 વિદ્યા વિહિનિ રહના વસ માંગ શ્વાના ॥
 યોદ્ધા સમાજ પર મી અપના વદાના ।
 અચ્છા ન જન્મ ઉનકા જગવીચ પાના ॥૨॥
 જો આત્મ પૌરુષ જરા નહિ ધારતે હૈં ।
 હા હન્ત ! હાથ સય ટૌર પસારતે હૈં ॥
 વે આત્મગૌરવ મહાજડ મારતે હૈં ।
 માનુષ્યજન્મ અપના અદ્દ હારતે હૈં ॥૩॥
 ગિરિધર શર્મા-શાસ્ત્રાપાદન ।

ચોતરફ થતા અવાજો તરફ જો લક્ષ્ય દોડા-
વીંચે તો તેનો સારાંશ એજ આવશે કે ઉન્નતિ
કરો-મુધારો કરો-સર્વોત્કૃષ્ટ વનો, અને તેવાજ
વિચારના આંદોલનો દરેક સ્થળે પ્રસરવાથી
તેમાંનો કાંઈક અંશ અત્યારે ક્રિયા રૂપમાં મુકાયો
પણ છે. હવે જ્યારે આપણે આપણી-જાતિની-ધર્મની
અને દેશની ઉન્નતિ કરવાના વિચારો કરીએ તો
જુદા જુદા મગજના વિચારો જુદા જુદા હોવાથી
તેમાં કયો ઉત્તમ અને વિશેષ ફલદાયી હશે તે
વિષે દરેકને શંકા ઉત્પન્ન થાય એ સ્વાભાવિક
છે તેમ એ શંકાનું સ્વરૂપ કારણ છે એ પણ છે કે
સ્વતંત્ર વિચાર શક્તિનો અભાવ.

કેટલાકો પોતાની ઉન્નતિ વાહ્યાડંબરમાંજ
ચાલી માને છે, કેટલાક હુન્નરકલાથીજ,
કેટલાક સામાજિક કેલ્વણીથી, તેમજ ઘણાઓ
ધાર્મિક જ્ઞાનથી પોતાની ઉન્નતિ ચલાવના
વિચારો કરે છે. હવે એક જિજ્ઞાસુ પોતાની
ઉન્નતિ કરવા માટે આમાંથી કયો રસ્તો ગ્રહણ
કરશે? હું તો ધારું છું કે પોતે જે વ્યવસાયમાં
પડ્યો હશે તેને ઉત્તમ માની પોતાની ઉન્નતિ
કરવા મથશે, સ્વર્ગી ઉન્નતિ ક્યારે અને
કેવી રીતે થાય એ ચોક્કસપણે સર્વને અનુકૂળ
એવો કોઈ રસ્તો હવે આપણે શોધવો જોઈએ.

ઉપર જણાવેલા સર્વ કારણોને હમણાં થોડી
વાર એક વાતુએ રહેવા દઈ આપણે આપણી
ઉન્નતિ કરવાનો મુખ્ય રસ્તો શોધીએ. જો
આપણે આપણા મનની દૃઢ શ્રદ્ધાથી એમ ધાર્યું
કે, અહીંથી ધારેલે સ્થળે જઈ પહોંચાશેજ અને
એવો વિશ્વાસ રાસો જે પંથી પોતાનો માર્ગ કાપે

છે તે આસરે ધારેલા સ્થળે જઈ પહોંચે છેજ,
પરંતુ પ્રથમથીજ શંકાશીલ મનુષ્ય 'અહીંથી
જવાશે કે નહીં? યધારે તો નહીં મટકવું પડે'
વિગેરે વિચારોથી ભ્રમિત થઈ ટાંચાના ત્યાંજ
ઉભા રહે છે તો તેઓ કાંઈ પણ કરી શકતા નથી.

આટલા માટે પ્રથમ તે વિશ્વાસ-શ્રદ્ધા
વેસાડવા માટે મનને કાલુમાં રાખતા શીખ-
વાની જરૂર છે કે અધવચમાં પસાઈ જાય
નહીં. મનપર જીત મેલવનાર મનુષ્ય પોતે અનિ-
વાર્ય પ્રસંગ આવી પડવા છતાં પણ પોતાનું કાર્ય
ચાલુજ રાખી શકે છે, અને જ્યારે તે સતત
ઉદ્યમ અને મનના દૃઢ વિશ્વાસથી તે કાર્ય
કરવામાં આવે છે તો તે આસરે કંતિહર્મથી
પાર પાડે છે. આટલા માટે દરેક ઉન્નતિ
ચ્છનારા જિજ્ઞાસુએ પ્રથમ મનને કેલ્વવાની
જરૂર છે, અને મનને કેલ્વવા માટે અધ્યાત્મ-
શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ.

મન ઉપરની જીતથી આત્માનું સ્વરૂપ
સ્પષ્ટજાય છે અને જ્યારે આત્માનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ-
જાયું એટલે પોતાની સ્વર્ગી ઉન્નતિ શામાં છે એ
પણ તરતજ જણાઈ આવે છે. મનને કેલ્વવા
વગર પોતાની ઉન્નતિ ચ્છનારા ધણી વચ્ચે
અળધારી આપત્તિમાં આવી પડે છે. અને ત્યારે
ઘણોજ અફસોસ કરી તે કાર્ય તરફ અળગમો
વતાવવામાં આવે છે. એક વિદ્વાન ફીલોસોફર
કહે છે કે:—

“જો તમારે તમારી ઉન્નતિ કરવી હોય તો
પ્રથમ મનને કેલ્વવો અને તેને કેલ્વવાનો ઉપાય
એજ છે કે એકાંતમાં તેની સાથે સૂચ ગોઠી કરી,
સરા નિર્ણય પર આવો અને એવીજ રીતે ઘણો
વચ્ચે કેલ્વવાનું કાર્ય ચાલુ રાખ્યે, મન
આપોઆપ કેલ્વવાઈ જશે.”

ઉપર્યુક્ત વચનો પ્રમાણે જો મન કેલ્વવામાં
આવે તો શારીરિક, માનસિક અને આત્મિક
ઉન્નતિ સ્થેજ થઈ જાય, અને જ્યારે એ ઉન્નતિનાં
ચિન્હો જણાયાં એટલે જાતિની-ધર્મની-અને
દેશની પણ ઉન્નતિ થતાં વાર નથી.

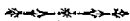
मननो केळवायलो माणस कोईना पण अवि-
चारने ताचे थतो नथी, गाडरीआ प्रवाहमां
जोडातो नथी, खोदुं-खर्च शुं ते रहमजी शके
छे विगोरे घणाज फायदाओ मननी केळवणीथी
याय छे अने ऐटलाज माटे प्रिय वांचकोने-
उन्नति इच्छनारा जिज्ञासुने अंतिम प्रार्थना छे के,

मनने केळवी, मनोवळ प्राप्त करो !!

निवेदक-आ. अ. शाह-सूरत.

सनातनजैनग्रंथमालाके नये नियम ।

इस ग्रंथमालामें जैनाचार्यकृत जैनदर्शन,
सिद्धांत, न्याय, अध्यात्म, व्याकरण, काव्य,
साहित्य, पुराण इतिहासादि सर्व प्रकारके
प्राचीन ग्रंथ संस्कृत, प्राकृत तथा संस्कृत
टीका सहित बड़ी शुद्धतापूर्वक छपते हैं
वा छपेंगे । प्रत्येक खंड रायल वा सुपर-
रायल १० फारमसे (८० पृष्ठसे) कमका
नहिं होता । इसकी न्योछावर १२ अंकोकी
सर्वसाधारण जैनी भाइयोसे वा जैन मंदिर,
जैन संस्थाओंसे १०) रूपये और फुटकर एक
अंककी २) रुपेशगी ली जाती है । धनाढ्य
रहसोंसे उनके पदस्थानुसार अधिक ली जाती
है । डांक खर्च जुदा है सो प्रत्येक अंक
(खोजानेके भयसे) पोष्टेजके बी. पी. से
भेजा जाता है । इस ग्रंथमालाके १६ अं-
कोंमें नीचे लिखे पहिलेके आठ ग्रंथ पूर्ण
छप गये हैं । बागेको शाकटायन व्याकरण,
पद्मपुराण, श्लोकवार्तिकालंकारादि ग्रंथछपेंगे ।

यह ग्रंथमाला वा इसमेंके सब ग्रंथों-
का प्रत्येक जिनवाणी भक्त जैनीके सिवाय
प्रत्येक मंदिरजी, पाठशाला, पुस्तकालयादि
संस्थाओंमें संग्रह करके भगवानकी प्रति-

माजीकी तरह संरक्षपूर्वक नित्यदर्शन,
पूजन, विनयादि करना चाहिये । ये ग्रंथ
संस्कृत प्राकृत हैं हमारे कामके नहीं, ऐसा
समझकर इनकी उपेक्षा व अविनय नहीं
करना क्योंकि-देव गुरु शास्त्रकी भक्ति
पूजा विनय एकसा करना चाहिये । इन
महान् आर्ष ग्रंथोंकी रक्षा व प्रचार करना
ही जैनधर्मकी रक्षा करना वा प्रचार
करना है ।

इस ग्रंथमालाके ग्राहक न होकर फुटकर

ग्रंथ लेनेवालेके लिये मूल्यका नियम ।

- १-२ आसपरीक्षासटीक व पत्तपरीक्षा मूल
दोनों एक जिल्दमें २)
- ३ समयप्रामृततात्पर्यवृत्ति और आ-
त्मस्याति टीका सहित १)
- ४ राजवार्तिकजी पांच अध्याय १)
- ४ राजवार्तिकजी शेष पांच अध्याय १)
- ५ जैनैन्द्रप्रक्रिया गुणनं दिक्कृतप्राचीन १॥)
- ६ शब्दार्णवचंद्रिका (जैनैन्द्रव्याकरण-
की लघुवृत्ति) ५)
- ७-८ आसमीमांसा(देवागम)अंकलंक भाष्य
और वसुनंदिश्रुति सहित तथा प्रमा-
णपरीक्षा दोनों एक जिल्दमें २)
- १० जैनैन्द्रसूत्रपाठ असली छपता है ०॥)
- ११ शाकटायनप्रक्रिया सूत्रभटसहित ३॥)
- १२ शाकटायन धातुपाठ ०॥)
- १३ गणरत्नमहोदधि स्वोपज्ञटीका २)

नोट-धनाढ्योंसे इनका मूल्य अधिक है ।

पन्नालाल वाकलीवाल

मदागिन जैनमंदिर-वनारस सीटी ।

❧❧❧ इस वर्षके आदकोंको हिन्दी-गुजराती भाषाकी ८-१० पुस्तकें ऊपहारमें मिलेंगी । ❧❧❧

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

शेठ प्रेमचंद मोतीचंद दिगंबर जैन बोर्डिंग तरफथी प्रकट थतुं मासिक

दिगंबर जैन.

The Digambar Jain.

युतं सुलेखे विविधैश्चित्रैः, दिगम्बरजैन मिदं सुप्रब्रम् ।

प्रभो ! महावीर ! ! तव प्रभावात्, समुत्तमाभ्युत्थितातनोतु ॥

वर्ष ८ सुं.

वीर संवत् २४४१ फाल्गुन.

विक्र. सं. १९७१.

अंक-५मो.

जैन कोसने जीवन अर्पण करनार एक
पं. अर्जुनलालजीनी विद्वान अंने केल-
वायला जैन वंधु पं. पत्नीनो पोकार. अर्जुनलाल शेठी
बी. ए. उपर आवी पडेली घोर आपत्तिथी
अमारा वांचको सारी पेटे जाणीताज छे. त्रण
चार माहिना थयां जैन कोम तरफथी पुष्कळ
पोकार उठाव्या छतां तेनी कंई पण असर
भती नथी अने जयपुर राज्य 'आख आडा
कान' करी निरांते देसी रह्युं छे, तेम आपणा
मला वाईसरोय नामदार लोर्ड हार्डीजनी
सरकार तरफथी पण ए वायत कंईपण तपास
यई होय यहुं जणांयुं नथी, ए जाणी क्या
जैन वंधुने खेद नहीं थाप ? तेमां वळी

पं. अर्जुनलालजी शेठीनी धर्मपत्नीनो
जे हृदयवेधक पत्र हालमां प्रकट थयो छे ते
तथा ए संबंधीना 'जागो, जैनो जागो !'
'हा जैनीयों ! डूब मरो' तेमज ब्र. शीतल-
प्रसादजीनो पत्र ए चार लेखो आ अंकमां
वांचकोना जोवामां आवशे, जे वांच-
वाथी गमे तेवा कठण हृदयना पुष्पने पण
आंखमां आंखु आख्या वगर नहीं रहे के पं.
अर्जुनलालजी शेठीनी पत्नी गुलाबवाई तथा
एमनां छोकरांओ उपर केवुं घोर संकट
आवी पड्युं छे, तेम पं. अर्जुनलालजी
शेठीनी स्थिति पण केवुं गंभीर थती जाय
छे ? जैनो जीवदयाना खास हिमायती छे, तो
शुं आ आपत्तिमां आवी पडेली एक अंचळा
अने तेनां संतानोनी दाद नहीं सांभळे ?

दुःखीने दिलाखो आपवो अने तेने दुःख-

आपणुं कर्तव्य. मांथी मुक्त करवा

मन, धननो भोग आपवो ए आपणे जैनोनी

લાસ ફરજ છે, તો આવા સંકટસમયમાં આપણું ફતેવ્ય એજ છે કે ગામેગામ સમાજો ભરી પં. અર્જુનલાલજી અને એમના કુટુંબ ઉપર આવી પડેલી નાહકની આપણે માટે દિલગીરી પ્રકટ કરી તેમની ધર્મપત્ની ઉપર દિલાસાપત્ર મોકલવો અને તેમને આ સંકટ સમયે સહાય કરવાને વ્રહ્મચારી શ્રીતલપ્રસાદજીએ 'જૈનમિત્ર' ઑફિસદ્વારા જે ફંડ ચેલેલું છે તેમાં સર્વે એવની શક્તી મદદ તરતજ મનીઓર્ડરદ્વારા મોકલવી જોઈએ. આ ફંડમાં અમારા તરફથી અમો રૂ. ૧૦) મોકલી આપીએ છીએ અને એજ મુજબ મેનેજર, 'જૈન મિત્ર' ઑફિસ, (હરિયાગ, ગીરગામ, મુંબઈ,)ને સરનામે મદદ મોકલવાને સર્વે જૈન યંધુઓને આગ્રહપૂર્વક સૂચવીએ છીએ. તેમજ નામદાર વાઈસરૉય (દિલ્હી) ઉપર આ વાતના તારો ગામેગામથી પંચોના નામથી મોકલવાની જરૂર છે તથા વિદ્વાનો અને શ્રીમાનેાંતું એક વગવાલું ડેપ્યુટેશન નામદાર વાઈસરૉયની પાસે જવાની અત્યંત જરૂર છે. જો આ વાતથી પુરતી રીતે સરકારને વાકેફ કરવામાં આવશે તો આપણને સ્વાત્ત્રી છે કે નામદાર સરકાર આ વાતની તપાસ કરી જૈનોને ન્યાય આપ્યા વગર રહેશે નહિજ. લટપટ કર્યા વગર મોંઢે કહેવાથી કંઈ કાર્ય થઈ જતું નથી માટે આ ડેપ્યુટેશન હર્ડ-જવાની મોઢવણ કરવાને લાલા જુગમંદરલાલ જૈની એમ. એ. વેરિસ્ટર, યાત્રુ અજીતપ્રસાદજી એમ. એ. એલ. એલ. થી, ત્ર૦ શ્રીતલપ્રસાદજી, મી. મળીલાલ એચ. ઉદાણી એમ. એ. તથા રંદોર, દિલ્હી, વગેરેના શ્રીમાનો રોઠ હુમમંદજી, કલ્યાણમલજી, ફસ્ટરમંદજી, લાલા રશ્મીપ્રસાદજી, રોઠ નેમીમંદજી વગેરે એકમ મઢી આ કાર્યે ઉપાધી સેવાની જરૂર છે. આ પ્રથમ એક વ્યક્તિને લગતોજ છે એમ સમજવાનું નથી પણ આ વાત જો ન્યાય નહીં મેલવી શકીએ તો જૈન કોમ

ઉપર એક માહાભારત કલંક આવી પડવા ઉપરાંત ઉન્નતિના કાર્યને જવંરજસ્ત આંચકો આવવા દરેક સંભવ છે.

આપણા શ્વેતાંવરી માઈઓમાં કુસંપને લીધે ચાર પાંચ વર્ષ થયાં કોન્ફરસનું કાર્ય શિથિલચાલતું હતું, પણ જાણે એ શ્વેતાંવર જૈન કોન્ફરસ. દમ ડંધમાંથી સ્વ-કીને ડહ્યા હોય તેમ આ કોન્ફરસે આ વર્ષે એકદમ જાગ્રત થઈ કોન્ફરસની સ્થિતિમાં એકદમ ફેરફાર કરી નાંખશે છે એટલે ગયા માસમાં જ સુજાનગઢ શાંતે આ કોન્ફરસની નવમી વેઠક પ્રતિષ્ઠોત્સવ પ્રસંગે ભારે ઉત્સાહથી થઈ હતી અને તેમાં વ્યવહારિક-ધાર્મિક-વ્યાપારી કેલ્લવણીને લગતા, જૈન કોમની સંખ્યામાં વધારો કરવા સંબંધી, સુકૃતમંદાર ફંડ, કોન્ફરસ વંધારણ, હાનિકારક રિવાજો નાબૂદ કરવા, જાહેર જૈનસ્થેવાર માટે સરકારને અરજ, જૈનસાહિત્ય પ્રચાર, જીર્ણ મંદિરોદ્ધાર વગેરે સંબંધી જુદા જુદા ૧૬ ઠરાવો થયા છે તેમજ એક વધુ સુશીથવા જેવું એ વન્યું છે કે દશમી, અગ્યાસી, ચારમી અને તેરમી કોન્ફરસ અનુક્રમે મુંબઈ, મારવાડ, અંવાલા અને મુશીદાશ્વદમાં ભરવાને મઢેલા આમંત્રણો સ્વીકારવાં છે. એટલે ચાર વર્ષ મુથી તો હવે આ કોન્ફરસને આમંત્રણની જરૂર રહી નથી, જ્યારે આપણી મુંબઈ દિ. જૈન પ્રાંતિક સમાને દર વર્ષે આમંત્રણનાં પાંકાં પડે છે તેમાં આ વર્ષે તો કોઈ સ્થલેથી આમંત્રણજ થયું નથી તેથી આ વર્ષે કોન્ફરસની વેઠક થશે કે નહિ એ એક સવાલ થઈ પડ્યો છે, એ દિ. જૈનોને શું ઓલું શરમાવનારું છે ! હવે પણ વલત છે, માટે લટપટ કરી કોઈપણ તીર્થ ઉપર કે કોઈ શહેરમાં આ વર્ષની વેઠક વૈશાખ માસ મુથીમાં ભરવાને કોન્ફરસ ઑફિસે વની શક્તી લટપટ કરવી જોઈએ.

મિથ્યાત્વી માર્ગોના સહવાસને લીધે આપણા

મિથ્યાત્વી પર્વ જૈનો પળ કેટલાક
હુતાશની. મિથ્યાત્વી દેવારો
માનવા લાગ્યા છે

તેમાંનો એક હિંસામયી નિર્લેઝ દેવાર હોઢી
અથવા હુતાશની પળ છે, જે આ પાગળ સુદ
૧૫ ઉપર આવી પહોંચ્યો છે, જ્યારે આ
માસની સુદ ૮થી ૧૫ સુધી આપણો પવિત્ર પર્વ
અષ્ટાનિકા (અઢાઈ) પર્વ પળ સમીપજ છે.

આપણા કેટલાક માર્ગોમાં તો ઇટલે સુધી
અંધશ્રદ્ધા વેસી ગઈ છેકે દર વર્ષે જો હોઢીમાં
નાલિયર ન હોમીયે તો વ્હેમ આવે, તેથી
અષ્ટાનિકા જેવાં ઉત્તમ ધાર્મિક દિવસોમાં પળ
ધાર્મિક કાર્યો ન કરતાં હોઢીમાં નાલિયરો,
અનેક લીલોત્રીઓ વગેરે હોમે છે તેમજ છોક-
રાઓ વ્યસ્ત શબ્દો બોલે છે, લોકોનાં લાકડાં
છાળાં વગેરેની છડેચોક ચોરી કરી તેને હોઢીમાં
હોમે છે તથા અનેક પ્રકારનાં તોફાનો કરે છે
તેને તેમનાં માથાપો વઢી ઉત્તેજન આપે છે એ
કેટલું શરમાવનારું છે ? ! હિંસાથી કદી ધર્મ
થતોજ નથી, માટે આ પુષ્કળ હિંસામયી મિથ્યા-
ત્વી નિર્લેઝ દેવાર જૈનોએ કદી પળ માનવો
જોઈએ નહિ અને જે માનતા હોય તેને ન
માનવાનો ઉપદેશ આપવો જોઈએ અને આ
અઢાઈના પવિત્ર દિવસોમાં દરરોજ નંદિશ્વર-
વ્રતનું વિધિપૂર્વક પૂજન કરી આ આઠ દિવસ
ધર્મધ્યાનમાં વ્યતીત કરી નંદિશ્વરવ્રતનું
માહાત્મ્ય ઇટલે 'શ્રીપાલચરિત્ર ગ્રંથ જે
ગત વર્ષે ગ્રાહકોને મેટ વેંચાવલો છે, તે સર્વે
સમક્ષ વાંચી સંમત્તાવવો જોઈએ. તેમજ મુલા-
ઈમાં જેમ 'હોઢીકાસંમેલન સ્થાપન થયેલું છે
અને એ દિવસોમાં સમાધો વગેરે ભરે છે તેમ
જૈનોએ પળ સમાધો કરી ધાર્મિક ઉપદેશ
આપવો જોઈએ.

જૈનધર્મને ચિરકાલ સુધી ટકાવી રાખવાનો
મુખ્ય આધાર 'જૈનસિદ્ધાંત' ઉપરજ નિર્ભર
ઉત્તેજન આપવાની છે, જેથી જે કંઈ
સ્વાસ જરૂર. રહ્યાસલા સંસ્કૃત-
પ્રાકૃત ગ્રન્થો

આપણી પાસે હયાત છે તે પ્રકટ થવાની
અત્યંત આવશ્યકતા છે. સંસ્કૃત ગ્રંથો સંશોધન
કરીને શુદ્ધ છપાવવા એ કામ ભારે મહેનતનું
અને સર્ચાઈ છે, છતાં પળ તેવું મહાભારત
કામ આપણા એક સિદ્ધાંતપ્રેમી વાલગ્રહાચારી
પં. પન્નાલાલજી વાકળીવાલે ભારે જ્ઞેમ
વેટી નિઃસ્વાર્થપણે શરૂ કરેલું છે તેને ઉત્તેજન
આપવાની દરેક જૈન વંધુની ફરજ છે. આ
વાવત આ અંકમાં વાવૂ દયાવંદજીનો
'જીવનમરણકા પ્રશ્ન' એ નામનો લેખ
પ્રકટ કરેલો છે, જે શબ્દેશબ્દ વાંચી જ્ઞાને
દરેક વાંચકને આગ્રહ કરીએ છીએ. પં.
પન્નાલાલજી તરફથી એ 'સનાતન જૈન-
ગ્રંથમાલા' નામે જે સંસ્કૃત મોસિક પુસ્તક
પ્રકટ થાય છે તેના માત્ર આજ સુધી ૪૨
ગ્રાહકજ નોંધાયા છે એ ઓછું શરમાવનારું છે ?
અને આવી સ્થિતિમાં જો આ ગ્રંથમાલા વંધુ
પઢી જશે, તો જૈનસિદ્ધાંતપ્રચારના
કાર્યને જન્મતાંજ મારી નાંચવા જેવું થશે,
માટે જૈન વંધુઓ ! જાગ્રત થાઓ અને તમારી
ગાંઠના પૈસાથી વને તો તમે જાતે રૂ.
૧૦) વાર્ષિક ભરી આ ગ્રંથમાલાના ગ્રાહક
થાઓ અથવા તેમ ન વને તો મંદિરોના
મંડારના દ્રવ્યદ્વારા આ ગ્રંથમાલાના ગ્રાહક
દરેક મંદિરદીઠ થવા પ્રવંધ કરો. મંડા-
રના દ્રવ્યનો ઉપયોગ જો આવા કાર્યમાં ન થાય
અને વાંદી સોનાનાં વાસણો, ઉપકરણો
કરવામાં કે ઘ્યાજે નાંચી મુકી વધાર્યા કર-
વામાં આવે તો તેથી ધાર્મિક ઉન્નતિ શું થવાની
છે ? ચૈત્ર સુદ ૧૫ સુધીની સુદતમાં રૂ. ૧૦૦
ગ્રાહકપણ નોંધાશે તોજ આ ગ્રંથમાલા પાહુ
રહી શકશે તો ૨૦૦ ગ્રાહકો મેઢવી આપવા
એ કંઈ અપરંપર નથી. ટીપે ટીપે સરોવર ભરાય

તેમ એકેક મંદિર દીઠજ રૂ. ૧૦-૧૦) મરી નામ નોંધાવવામાં આવશે તો આથી પણ વધુ પ્રાહ્લસંખ્યા સહેલથી થઈ શકશે. આ વાવ-તનો પત્ર વ્યવહાર-પં. પત્રાલાલજી વાકલી-વાલ જૈન, મૈદાગિની જૈન મંદિર, વનારસ સીટી એ સરનામાથી થઈ શકે છે. એક વર્ષના સંસ્કૃત ગ્રંથો તો તયારજ છે, જે પત્ર લખવાથી ચી. પી. થી તરત મળી જશે.

• ❧ ❧ ❧ ❧

જો કોઈ વાવતની સગવડ ન હોય તો તે માટેનાં પાંખાં મારવામાં આવે છે ત્યારે જો તે વાવતની પુરતી સગવડ છતાં વેદરકારી.

સગવડ હોય, તે-નો લાભ ન લેવો એ કેટલું વેઠું છે ? આપણા સ્વર્ગવાસી પરોપકારી દાની શેઠ માળે-ચંદજીના વિદુષી પુત્રી શ્રીમતી મગનચ્છેને ભાગ્ય પરિશ્રમ અને અર્થવ્યય કરી મુંવાઈમાં 'શ્રાવિકાશ્રમ' જેવી ઉત્તમ સંસ્થા સ્થાપન કરેલી છે અને જેનો લાભ પોતે ત્યાં નિવાસ કરી સર્વેને અહર્નિશ આપવા તૈયાર છે, છતાં અજવ જેવું છે કે આ શ્રાવિકાશ્રમનો લાભ લેનારની

સંખ્યા હાલ ઘણીજ ન્યૂન છે. ૭ વર્ષથી માંડીને ગમે તે ઉમરની કુમારી સધવા કે વિધવા બે-નોને રહેવાની, શાવાપીયાની તેમજ વ્યવહારિક, ધાર્મિક તથા ગૃહવ્યવસ્થાની દરેક પ્રકારનો કેલવળી આપવાની ઉત્તમ સગવડ (પાતાને સરચે કે આશ્રમને સરચે એમ બન્ને રીતે) આ શ્રાવિકાશ્રમમા હોવા ઉપરાંત અધ્યાપિકા તેમજ ઉપદેશિકાને લગતું શિક્ષણ આપવાની ગોઠવણ પણ છે, માટે આ આશ્રમનો લાભ થોડો કે વધુ વલત લેવા અમો ગુજરાત દક્ષિણની-બેનોને-આગ્રહ કરીએ છીએ. આ સંબંધી પત્રવ્યવહાર કરનારે શ્રાવિકાશ્રમ, જીવીલીવાગ, તારદેવ, મુંવાઈ એ સરનામે પત્ર લખવાથી થશે ખુલાસો મળી શકશે. આવુજ એક વીજું આશ્રમ હંદોર માં દાની શેઠ હુકમચંદજીના પત્ની શ્રીમતી કંચનબાઈ તરફથી રૂપ્યા એક લાખની સ-લાવતથી સોલાયલું છે જેનો લાભ લાસ કરી માલવા અને વાગડ પ્રાંતની બેનોને લેવા મલામળ કરીએ છીએ. આ આશ્રમનું નામ 'કંચનબાઈ શ્રાવિકાશ્રમ' છે અને પત્રવ્યવહાર મંત્રી. હજારીલાલજી (નરોયાંજી, હંદોર)ની સાથે થઈ શકે છે.

સેકડો પ્રાંસા પત્ર પ્રાપ્ત

સુલભા

પ્રસિદ્ધ અક્ષર દવા

પાયદા ન કરે તો દામ વાપસ

મિલને કા પત્રો

સુલભા

સુલભા

સુલભા

एक नजर इधर भी ।

जीवनमरणका प्रश्न ।

प्रिय पाठकगण ! यह बात निर्विवाद सिद्ध है । इसके कहनेकी कोई आवश्यकता नहीं कि संसारमें वही धर्म जीवित रह सकता है और उसीकी गणना जीवित धर्मोंमें की जा सकती है कि जिसका प्राचीन साहित्य सुरक्षित विद्यमान हो, जिसके आर्षग्रंथोंका यथेष्ट उद्धार होता जाता हो, जिसका शास्त्रभंडार नित्यशः बढ़ता जा रहा हो और जिसके तर्क, छंद, व्याकरण, ज्योतिष, विज्ञान आदि संपूर्ण अंगोंकी यथोचित रक्षा और पुष्टि होती जाती हो । वह धर्म इस प्रकाशमें २०वीं शताब्दीमें कदापि उन्नति नहीं कर सकता और उसके सिद्धांत कदापि विश्वव्यापी सिद्धांत नहीं हो सकते, जिसका कि साहित्य अंधकारमें पड़ा हो, जिसके प्राचीन महत्त्वशाली ग्रंथ दीमकोंके आहार बन रहे हों, जो सात सात तालोंके अंदर अंधेरे और नमी (शरदी) में पड़े-सड़ रहे हों । ऐसे धर्मको दो चार दिनका पाहुना कहना अनुचित न होगा । चाहे उसकी किसी समय वैसी-ही उच्चावस्था रही हो, चाहे कभी वह संसारभरका धर्म रहा हो, चाहे उसके प्रचारक जगत गुरु ही क्यों न रहे हो, चाहे उसके अनुयायी राजासे लेकर

रंकतक रहे हो, परंतु अब उसका उन्नति करना, नहीं नहीं, स्थित रहना भी कठिन है । यह अटल नियम है और दुनियांभरके विद्वान् इससे सहमत हैं ।

शोक ! शोक !! यह दशा, यह स्थिति इस समय हमारे सर्वश्रेष्ठ जैनधर्मकी हो रही है । आज जैनधर्मके प्राचीन साहित्यकी जो दुर्दशा हो रही है उसे देख कर छाती फटती है और अश्रुजलधारा बहने लगती है । हाय ! एक वह दिन था कि जब अकलंक, समंतभद्र आदि मुनिजन अपने आत्मकल्याण और ध्यान तकको छोड़ कर संसारके उपकारके लिये निःस्वार्थ भावसे पूज्य ग्रंथोंकी रचना करते थे, जिनमें अकाट्य प्रमाणों और युक्तियोंद्वारा जैनधर्मका मंडन करते थे तथा अपने प्रभावशाली उपदेशोंसे बड़े-मानियोंका मान गलित करते थे । यह उन्हींका माहात्म्य था कि नगरके नगर जैनधर्मकी शरण ग्रहण करते थे और वीर भगवान् के शासनकी छत्रछायामें आश्रय लेते थे । पर हा-! आज वह समय आ गया, आज हमारे दुर्भाग्यने हमें इतना पतित कर दिया कि उन महर्षियोंकी कृतियोंका उन परोपकारी महात्माओंके अट्टट परिश्रमका सर्वथा दुरुपयोग करने लगे । धिक् हमारी घृष्टता पर ! क्या हम जिनवाणी माताके ऐसे कपूत हो गये कि स्वयं अपनी माताकी ही गर्दन पर कुठार चलाने लगे ! और उसको कई-

तालोंमें बांध जकड़ कर ऐसी जगह कैदमें डालने लगे कि जहां उसे धूप और हवा भी न मिल सके ।

और जिनवाणीमाताके नाममात्रके कहलानेवाले भक्तो ! जरा शोचो तौ सही कि—अकलंक, समंतमद्रादि महात्माओंकी आत्माएं आज तुम्हें क्या कहती होंगी, क्या इसी भरोसे पर उन्होंने इतना श्रम किया था ? क्या तालोंके अन्दर कैद कर देने के लिये उन्होंने अटूट परिश्रम किया था ? नहीं नहीं, उन्हें विश्वास था, वे समझते थे कि इन ग्रंथोंके द्वारा आत्मकल्याणका मार्ग खुला रहेगा और जिनधर्मकी सर्वत्र प्रभावना होती रहैगी । उन्हें भरोसा था कि आजकल जैसे न्याय और युक्ति-प्रधान कालमें संपूर्ण हिंदुस्थान और योरूपमें जैनधर्मकी ध्वजा फरफरायगी और चहुं ओर भूमंडलपर अहिंसाधर्मका प्रकाश होगा, परंतु शोक ! आपने उनकी आशाको खाकमें मिलादिया, आपने उनके उपकारका अपकार करदिया, आपने उदार जैनधर्मको संकुचित बना दिया और केवल गिनेचुने (थोड़ेसे) नाममात्रके लोगोंका धर्म कर दिया !

नहिं समझमें आता की आप जो प्रति दोवार जिनवाणी माताको ढोक देते हो, पितर जिनवाणी माताके प्रचार और प्रकाशमें क्यों सिधल हो रहे हो ? भक्तो ! श्रद्धा रखनेवाले सर्पूत पुत्रो ! जिनवाणी

माताकी रक्षा करना, उसका माथा ऊंचा करना, उसका आदरसत्कार करना आपका मुख्य कर्त्तव्य है । आपका धर्म है कि जिनवाणी माताके लिये तन मन धन को न्योछांवर करदो ! उसके लिये किसी बातमें तानिक भी संकोच न करो । आपकी भक्ति इसीमें हैं । आपका ढोकदेना तभी सफल है और तभी पुण्यका बंध करनेवाला होगा कि जब आप इस बातका प्रण कर लेंगे कि चाहे कुछ हो हम इतना रुपया जिनवाणी माताके उद्धारके लिये अवश्य ही व्यय करेंगे । यह आपका सौभाग्य है कि—चिरपारिचित बालग्रन्थचारी निःस्वार्थ परोपकारी अटूट परिश्रमी श्रीमान् पंडित पद्मालालजी धाकलीवाल जिन्होंने अपनी तमाम उमर जिनवाणी माताके प्रचारमें ही व्यय की, संस्कृतपुरी काशीमें 'जैनसिद्धांत-प्रकाशिनी संस्था स्थापित की है और उसके द्वारा तत्त्वार्थ राजवार्त्तिक, आदि अनेक प्राचीन ग्रंथोंको बड़ी शुद्धता और सुंदरतासे प्रकाशित किया है, आगे करनेका विचार रखते हैं । परंतु हमे आँखोंमें आंसू भर कहना पड़ता है कि यद्यपि राजवार्त्तिकजी जैसे महान् ग्रंथोंका प्रकाश किया तथापि आपको रुपये के अभावसे कार्यमें दानि उठानी पड़ी और पड़ रही है । आज हमारे सामने आपकी संस्थाकी रिपोर्ट रखी है जिसके देखनेसे ज्ञात होता है कि १३ लाख जैनजातिमें दो वर्षतक

अनेक लेख, नोटिस और विज्ञापन निकालनेपर भी आपकी सनातन जैनग्रंथमाला के केवल ४२ ग्राहक हैं। साल भर के १२ अंकों की (जिसमें १००० प्र्यों के बड़े आकार के चारों ओर सुंदर टाइप के मोटे ५० पौंड कागज में छपे हुये ग्रंथों की) न्योछावर केवल १० रुपया है। गत बारह अंकों में राजचारित्र्य, आत्मपरीक्षा, पत्रपरीक्षा, समयप्रामृत, आत्ममीमांसा, जैनद्रव्यप्रक्रिया, शब्दार्णवचंद्रिका आदि कई महान् ग्रंथ संटीक हैं—इन ग्रंथों की लिखाई—(१००) रुपयों से भी कहीं ज्यादा है परंतु इतने पर भी ग्राहकों की संख्या केवल ४२ देखकर निराशा होजाती है और वह निरासा किसी हद तक ठीक भी है। आखिर कहां तक आशा रखी जाय ? हमें भय है और पंडितजी भी लिखते हैं कि ४२ ग्राहकों के (४२०) सालाना से काम चलना असंभव है। हमें आशा थी कि इस संस्था से जिनवाणी माताका उद्धार होगा और महर्षियों के प्राचीन ग्रंथों के प्रकाश से जैनधर्मका एकपकार भूमंडल में प्रकाश होगा। परंतु अब इस संस्था के दृष्टि में कुछ भी देर नहीं है इसे दृष्टि ही समझो। इस दश में हम कहेंगे कि इसका पाप आपको लगेगा। आप जिनवाणी माता के भक्त नहीं किंतु उसके शत्रु और द्वेषी हैं। नहीं तो साल भर में (१०) रुपये खर्च करना कौन बड़ी बात है? क्या आप वांछित

अने महीने भी जिनवाणी माता के लिये नहीं दे सकते? क्या जैन समाज के बड़े सेठ जो हजारों और लाखों के दान करते हैं इस ओर ध्यान न देंगे? क्या केवल नाम के लिये ही सब काम करेंगे? इस काम में क्या नाम नहीं है? एक २ ग्रंथ एक एक सेठ बात की बात में प्रकाशित कर सकते हैं बल्कि ऐसी कई कई संस्थाओं एक एक सेठ चला सकते हैं।

इसमें संदेह नहीं कि सनातन जैनग्रंथमाला में संस्कृत के ही ग्रंथ प्रकाशित होते हैं और इससे सर्व साधारण को लाभ नहीं पहुंचता, परंतु यदि यही विचार किया जाय तो फिर संस्कृत ग्रंथों का जिन पर तमाम जैनधर्मका अस्तित्व निर्भर है कुछ दिन में लोप ही हो जायगा, फिर आप कहाँ किसी बात का प्रमाण दे सकेंगे और क्या अपना आधार रख सकेंगे? जैनधर्म की स्थिति इनही ग्रंथों पर है। इनके अभाव से जैनधर्म का ही अभाव है अतएव यह विचार करके कि जैनधर्म की स्थिति के लिये इनका प्रकाशित होना अत्यावश्यक है। इनके खरीददार तुरंत बन जाना चाहिये। और ग्रंथों को अपने यहां के जैन तथा अजैन पंडितों को दिखलाना चाहिये अथवा मंदिरों में रख देना चाहिये अथवा स्थानीय पुस्तकालयों व लाइब्रेरियों में भेंट कर देना चाहिये अथवा अपने पास अपने तथा अपने पुत्र पौत्रादिके लाभार्थ संग्रह करके रखना चाहिये।

इंग्लैंड आदि देशोंमें जब कोई पुस्तक प्रकाशित होता है तो वहाँके लोग उसे अधिकतर इस भावसे खरीद लेते हैं कि हमारा केवल १) या ॥) लगेगा परंतु लिखनेवाले छपानेवालेकी लाखों कापियें बिक जानेसे उन्हें लाभ रहेगा और वे अच्छे २ ग्रंथ प्रकाशित कर सकेंगे जिनसे देशको बड़ा लाभ पहुंचेगा, साहित्य बढ़ेगा और धन बढ़ेगा । यही विचार इस समय आपको भी करना चाहिये । आप यदि १०) ल० खर्च करेंगे तो आप कुछ गरीब न हो जायेंगे । परंतु वहां दोसौ चारसौ ग्राहक हो जानेसे काम बराबर चलता रहेगा और बड़े २ ग्रंथ प्रकाशित होते रहेंगे ।

सेटोसे, धनी और उदार महाशयोंसे प्रार्थना हैं कि आप कमसे कम १०० रुपये वार्षिक देकर पंद्रह पंद्रह प्रतियोंके ग्राहक होजाइये । आपको १००) रुपये देनेपर १५०) के ग्रंथ मिलेंगे । आपको चाहिये कि आप इन प्रतियोंको अजैन विद्वानोंको दिखावें तथा मंदिरों वा पाब्लिक पुस्तकालयोंमें रख दें ।

हमे आशा है और पूर्ण भरोसा है कि हमारे पाठकगण इस ओर अवश्य ही ध्यान देंगे और इस प्रार्थना को पढ़ते ही साधारण हैसियतवाले भाई तो १०) रुपये भेजकर मय पिछले १२ अंक पं. पत्रालालजी भंती, भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशनी

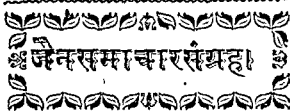
संस्था, काशीसे मगालेवें तथा आर्गे-के लिये अपना नाम ग्राहकोंकी श्रेणिमें लिखवादेवें तथा सेठ और धनी महाशय १००) रुपये भेजकर पिछले १२ अंकोंकी पंद्रह २ प्रति मगालेवें । हम समझते हैं कि अब सौ दोसौ ग्राहक अवश्य बनजावेंगे और पंडितजी भी अपने कार्य में निराश न होकर ग्रंथप्रकाश करनेमें तत्पर हो जावेंगे ।

पाठको तथा धनाढ्य महाशयो ! हम एकवार फिर जोरसे कहदेते हैं कि यदि हमारे इतने चिह्णानेपर भी आप महानुभावोंने ग्राहकश्रेणीमें अपना नाम न लिखाया और एक एक ग्रंथ अपनी अपनी तरफसे छपनेको सहायता न भेजी तो समझलीजिये कि आपको भाक्ति जिनवाणी मातामें नाम और दिखलावेकी है । यदि यही हाल रहा तो एक दिन वह आयगा कि—जब ऋषिप्रणीत ग्रंथोंका अभाव ही हो जायगा । और आपकी टोक देना केवल आलमारियोंके तख्तोंकीही रह जायगी । याद रखिये कि यह प्रश्न जीवनमरणका है, साधारण नहीं ।

जिनवाणी माताका सेवक,

दयाचंद्र गोयलीय—छखनऊ।

पाठशाळा स्थपाठः—अत्रे नवापराभा
महापद ७ने दीने दशाः पुत्र आध्यात्म प्रयासथी
पाठशाळाणी स्थापना यद्य छ अने यात्रु
अर्थ माटे आशरे ३१. ५००)-५००)भरावाया
नक्षु आर दर्पना अर्थनी सगवड यद्य छ तेम
आशरे २० विद्यार्थी लाभ ले छ.

ભાવનગરમાં ધર્મશાળા—શેઠ ગુલા-
ચંદ અમરજી વાંગડીવાના 'સ્વર્ગવાસી' પુત્રો
શેઠ અભેયંદ તથા શેઠ મૂળચંદના સ્મરણથી
ભાવનગરમાં રૂ. ૩૦૦૦૦) ની સખાગતથી
સ્ટેશનની પાસે એક 'ગુલાબખાગ' નામે
જૈન ધર્મશાળા માંગશર ૧૬ ૧૦ને દીને
ખુલ્લી મેજાણ છે, જેમાં આશરે ૨૦૦ યા-
ત્રાળુઓનો સમાવેશ થઈ શકે તેમ છે તેમજ
દિગંધરી શ્વેતાંબરી સર્વ જૈનોને ઉતરવાની
ગોઠવણુ થઈ છે.

સુરતમાં શોકજનક મૃત્યુ અને
રૂ. ૨૦૦૦) નું દાન—અત્રે શા. ડાહ્યાભાઈ
રીખવદાસના પુત્ર અને અમારા અનેવી
શા છગનલાલ ડાહ્યાભાઈ આર પાંચ
માસની બિમારીમાં આશરે ૪૦ વર્ષની વયે
માર્ગ ૧૧ ને દીને મૃત્યુ પામવાથી અમારી
બહેન મણીબહેનને માત્ર ૨૫ વર્ષની વયે
વેધવ્યદશા પ્રાપ્ત થઈ છે! એમના સ્મરણથી
એમના પિતાથી તરફથી રૂ. ૨૦૦૦) ધર્મકાર્યો
માટે કાઢવામાં આવ્યા છે. આપણે મૃત્યુ
કે આ રકમનો ઉપયોગ સ્વસ્થ વિદ્યાદાન
અને શાસ્ત્રદાન માટે કરવામાં આવે.

વિમ્બપ્રતિષ્ઠોત્સવ ઓર અધિવેશન:-
ચંદનગરમાં દ્વિ. વૈશાલ માસમાં વડે સમા-
રોહકેસાથે વિમ્બપ્રતિષ્ઠા દોનેવાલી છે,
જિસ સમય માલવા દિ. જૈન પ્રાંતિક સમા-
કા નૈમિત્તિક અધિવેશન કરાનેકા નિમંત્રણ
મી-મેજા ગયા છે.

ભદ્રારક સુરેંદ્રકીર્તિ વસો, ઉડેળા,
નાજ, ત્રાણજી, લીંબાસી, દેવશી વગેરે સ્થળે
બ્રમણુકરી દાસ માતાવાડમાં નિવાસ કરી
રહેલા છે અને ધર્મોપદેશ આપે છે એમ
અમને જણાવવામાં આવે છે.

શુલક ધયા:—ઢાવર નિવાસી ગોરે-
લાલજીના માહા સુદ ૧ ને દિને પં. ધન્ના-
લાલજી પાટનોદ્વારા શુલક પદવી ધારણ
કરી છે.

મૃત્યુકે સ્મરણાર્થ શાસ્ત્રદાન:—કા-
લકા (અંબાલા) નિવાસી હરદિયાલમલ
વનારસાદાસને અપની માતુશ્રી કે સ્મરણાર્થ
રૂ. ૧૨૫) નિકાલે છે, જિસમેંસે રૂ. ૨૫)
'દિગંધર જૈન' દ્વારા શાસ્ત્રદાન કરનેકી
સ્વીકારતા મેજી છે.

આવશ્યકતા:—ચઢવાની ક્ષેત્ર કે લિયે
એક પુજારીકી આવશ્યકતા છે. પત્રવ્યવ-
હારકા પતા-ચાવૂ દેવીસહાય સ્ટેટ એકાઉ-
ન્ટેન્ટ, ચઢવાળી (ઈન્દોર)

જૈન વિધિસે લગ્ન ઓર સમા:—ઘોરં-
ગાવાદમેં શ્રીયુત પાંડુરંગ સેતવાલ કે પુત્ર-
કા લગ્ન ગત માસમેં જૈન વિધિસે હુઆ ઓર
એક સમા વૈધ મુરલીધરજી કે સમાપતિ-
ત્વમેં કરી ગઈ, જિસમેં હરએક લગ્ન જૈન વિ-
વિધિસે કરનેકા ઓર જૈનપાઠશાલા સ્થેલને-
કા પ્રસ્તાવ હુઆ છે ઓર કુરીતિ નિવાર-
ણકી પુસ્તકેં બાંટી ગઈ થી.

યજ્ઞોપવિત્ સંસ્કાર:—મીલોડામાં માહા
સુદ ૨ ને દિને ૧૦ માર્ગઓએ મહારક
વિજયકીર્તિ અને ઉપાધ્યાય વાસુદેવ દ્વારા
વિધિપૂર્વક યજ્ઞોપવિત્ ધારણ કર્યું છે.
ગુજરાતના માર્ગઓએ આનું અનુકરણ કરવું
જોઈએ.

અહિક્ષેત્રકા મેલા:—અતિશય ક્ષેત્ર શ્રી અહિક્ષેત્રમેં ચૈત્ર વદી ૮ સે ૧૨ તક વાર્ષિક મેલા રથોત્સવપૂર્વક હોગા જિસમેં પાંચ દિન તક પૂજન, શાસ્ત્રસભા, વ્યાખ્યાનાદિ હોંગે । યહ તીર્થ બેરલી જિલેમેં આમલે ઔર ચન્દૌસી સ્ટેશનસે કરીબ ૨—૩ કોસકે ફાસિલેપર હૈ ।

વિવાહોત્સવ પર રૂ. ૩૧૦૦) કા દાન:—કલકત્તા નિવાસી શ્રીયુત સેઠ સેદમલજી દયાચન્દ્ર ફાર્મકે માલિક સેઠ દયાચન્દ્રજીને અપને પુત્ર મહાવીરપ્રસાદકે વિવાહોપલક્ષમેં ફાલ્ગુન વદિ ૧ કો રૂ. ૩૧૦૦) કા નિમ્નલિખિત સંસ્થાઓકો દાન દિયા હૈ.—(૧૦૧) જૈન મંદિર કલકત્તા, (૧૦૧) જૈનધર્મ પ્ર. પાઠશાલા કલકત્તા, ૬૦૦) મલસીસરકા સંસ્થાઓમેં, ૧૦૦) જૈન સિદ્ધાંતભવન આરા, ૨૦૦) મારવાડી સહાયક સંમીતિ—કલકત્તા, (૧૦૦) વિ. સરસ્વતી વિદ્યાલય કલકત્તા, (૧૧૧) પિંજરાપોલ ઔર ગૌશાલા કલકત્તા, (૧૦૦) સ્વા. મહાવિદ્યાલય બનારસ, (૧૦૦) જૈન સિદ્ધાંતવિદ્યાલય મુરૈના, (૧૦૦) શ્રી રૂપમ બ્રહ્મચર્યાશ્રમ હસ્તીનાપુર, (૧૦૦) શ્રાવિકાશ્રમ બંમ્બઈ; (૧૦૦) મહાવિદ્યાલય મથુરા, ૫૦) જૈનઅનાથાશ્રમ દેહલી, (૧૦૦) રુપિકુલ બ્રહ્મચર્યાશ્રમ હરિદ્વાર, (૧૦૦) આતુરાશ્રમ કલકત્તા ઔર ૧૧૭) અન્ય ફુટકરરકમેં । ક્યાં અન્ય શ્રીમાન મી. શેઠજીકા અનુકરણ કરોંગે?

સ્કોલરશીપ ફંડની જરૂર:—લેરોલ-વાલા ગાંધી ત્રીકમલાલ કાલીદાસ એક લેખદ્વારા જળાવેછે કે ઓરાણ પ્રાંતિજના દશાહુમડ માઈઓમાં કેલવળીના પ્રચાર માટે એક સ્કોલરશીપફંડ ધોલવાની આવશ્યકતા છે અને એ બાબત પ્રાંતિક હિતવર્ધક સમાજે કોશીશ કરવી જોઈએ વગેરે.

વિદ્વાનોસે પ્રશ્ન:—મક્તમરકથામેં ઋદ્ધિમંત્ર ઔર મંત્ર એસે દો પ્રકારકે મંત્ર વતાયે ગયે હૈં તો ઈસ દોનોકા અર્થ ક્યા હૈં ઔર દોનોમેં ભેદ ક્યા હૈં યહ કોઈ વિદ્વાન પંડિત પ્રકટ કરોંગે?

માલવા પ્રાં. સમા શુદ્ધ ઔપચાલ્ય—કો ગત માસમેં ૮૪૧) કી સહાયતા મિલી હૈ।

ઓરાણ, પ્રાંતિજમાં સુધારાની ચળવળ:—ઓરાણ સંભાના તંયા ૪૨ ગામના ૬૨૫૩૬ દશા હુમડ ભાઇઓ ઓરાણમાં પોસ વદ ૩ ઉપર એકત્ર થયા હતા અને પ્રાંતિ-સુધારા માટેની ૧૧ ડહમો તૈયાર કરી તે માટે સમસ્ત ગોળની સંમતિ મંગાવી છે. વળી આ પ્રસંગે એક સભા થઇ હતી જેમાં પા. દશાગા વગેરે માટે રૂ. ૨૫૦)ની ટીપ થઈ હતી, જેમાં રૂ. ૩૫) રેવન્યુંદ ખીમચંદ પાટનાકુવા, રૂ. ૨૫) છગનલાલ ખુશાલ બાલી-રણા, રૂ. ૧૫) રામચંદ પરમચંદ બાલીસ-ણાળા, રૂ. ૧૦) છગનલાલ બહેચર ખાનપુ ૨૫ બાના તેમજ ખીલ પરચુરણ રકમે ૭થી એક રૂપ્યા સુધીની હતી. આ સંભામાં અનેક કુરિવાને પરધાલી બેઠેલા છે, જેથી આ વિભાગના ભાઇઓ કેળવણીમાં ધણાજ પછાત છે માટે આખા ગોળે એકત્ર થઈ પોતાની સંભાની ઉત્તતિ માથ તેવાં પગલાં એકસ'પે ભરવાની જરૂર છે.

जैन स्पोर्टिङ्ग काशीका द्वितीय वार्षिकोत्सव गत डिसेम्बर मासमें बाबू दयाचंद्र गोयलीय जैन बी. ए. के सभापतित्वमें हुआ था, जिसमें रिपोर्ट, पारितोषिक-वितरण आदि होनेके अतिरिक्त सभापति, ब्र. शीतलप्रसादजी, पं. दीपचंदजी और विद्यार्थीओंके अनेक व्याख्यान हुए थे और काशीमें एक सार्वजनिक पुस्तकालय क्लबकी ओर से खोलनेका निश्चय हुआ (जिसकी स्थापना चैत्र शुक्ल १३ को होनेवाली है।) और आगामी वर्षके लिये विद्यार्थीओंको उत्तेजनार्थ अनेक पारितोषिक देनेकी स्वीकारता प्रकट हुई थी।

आळंदमां अनुकरणीय अवसान-आळंदमां शेठ माणकचंद मोतीचंदनी पुत्री सोनुव्हेन मात्र १७ वर्षनी वय केटलाक मास मांदगी भोगवी गत अश्विन मासमां परलोकवासी यई हती, जेना मरणनी जाणवालायक हकीकत ए बहार आवी छे के आ व्हेने धर्मज्ञान साहँ प्राप्त कथुं हसुं, जेथी मृत्यु अगाउ पांच दीवसथी संसारने असार जाणी कुटुंब उपरनो ममत्व छोडी दई बार भावना, मृत्यु महोत्सव वगैरेनो पाठ ध्यानपूर्वक सांभळती हती, तेम मोता पाछळ रडवा कूटवानो रिवाज बंध करी बेसणामां दस दिवस सुधी शाख वंचावी धर्मोपदेश करवा बिपे अत्यंत अग्रहपूर्वक सूचना करी हती जे

एना पिताए पाळी हती, तेम मृत्युना आठ दिवस अगाउ कर्मदहन, रविनत, सुगंधदशमी, सप्तरुपी उद्यापन वगैरे उद्यापनो धर्मध्यानपूर्वक कराव्यां हतां. वळी आ व्हेननी पाछळ तेमना ससरा शेठ गुलाबचंद रेवचंद गुंमोटीवाळाए रु. ५००) अने पिता शेठ माणकचंद रु. १००) काढेला छे, जेमांथी शास्त्रदान नाटे जो सारी रकम आपवामां आवे, तो सोनुव्हेननो प्रथमनो अने अंत समयनो एवा वे चित्तो जे अमोने प्राप्त थया छे ते सहित एक धार्मिक पुस्तक भेट तरीके प्रकट करवानी अमारी आकांक्षा छे.

पायागढने भेणो-सिद्धक्षेत्र श्री पायागढमां माहा सुद १३-१४ पर राधेता मुग्ग भेणो बारयो हतो, जे प्रसंगे जे तार्थनी भेनेजंग कभीटीनी वार्षिक वेठक यष्ट हती जेमां ६ भेभररो हाजर हता अने प्रयधने लगता लुहा लुहा करावे थया हता, जेमांता मुग्ग नीजे मुग्ग हता-मुग्गाछना नामदार गवर्नर पायागढ पधारे तयारे भान आपवा भाटे रु. २००) थी ३००) नी भेलुरी, दानवीर शेठ भाखेक्यंदछनी जग्गाये दानवीर शेठ दुकभयंदछनी भेभर तरीके निभुखुंक, यापानेरना तक्ष भुक्तानो अने जमीनेने सुशिक्षित करवा सरकर तरक्षी करवा पाडवांमां आवेवी छेवाथी ते भाटे दीप करावी अर्थ करवा वगैरे.

अतिशय क्षेत्र श्री बीनाजीमां पौष मासमां भरायला वार्षिक मेळामां २०००नी संख्या एकठी थई हती अने बीना-बारहा जैनधर्मप्रचारिणी समानी बीजी वेठक व्रण.

દિવસ સુધી થઈ અનેક વ્યારુનાનો થઈ જ્ઞાતિ અને ધર્મસુધારાના અનેક ઠરાવો થયા હતા

પાંચ નવીન વ્રહ્મચારી:—કુંડલપુરમાં સ્થપાયલા ઉદાસીન આશ્રમ તરફથી વ્ર. પં. ગણેશલાલજી અને વ્ર. ગજાધરપ્રસાદ-જીના ઋમણથી માર્ગેશીર્ષ માસમાં આશરે ૨૫ ગામોમાં ધર્મોપદેશ અપાયો હતો તથા રૂ. ૩૦૦૦) ઉદાસીનાશ્રમમાં ભરાયા હતા તેમજ પાંચ મહાશયોએ સંસાર, દેહ અને મો-ગનો ત્યાગ કરી વ્ર. ગોકલપ્રસાદજી દ્વારા શ્રી નયનાગીરીજીમાં સુદ ૧૪ ને દિને વ્રહ્મચર્ય પ્રતિમાની દિક્ષા લીધી હતી જેમનાં નામો નીચે મુજબ છે;—

૧ કમલાપ્રસાદજી પરવાર (મહેવા, વર્ષ ૩૮), ૨ ક્ષમાધરજી (નિવાંર, વર્ષ ૧૫), ૩ જિનેશ્વરદાસજી (વકસ્યાહા, વર્ષ ૩૯), ૪ બંશીધરજી (ચૌપરા, વર્ષ ૨૯), અને ૫ સુસ્થાનંદજી (કોટ વંડાત વર્ષ ૫૦) વઢી આમાંના ચારે તો રૂ. ૨૨૩૮) ઉદાસીનાશ્રમને મેટ આપી દીધા છે.

શિસ્તરજી કેસ ચલાવનારાની ફેરવડ-હી:—શ્રી સમેદશિસ્તરજીના પઢાઢનો પટો ફરી આપવાનો જે દાવો શ્રીમાન શેઠ પર-મેથીદાસજી અને વાઘુ ધન્નૂલાલજી સોલીસી-ટરના નામથી માંડવાનાં આવેલો છે, ૧૧૧ એ બન્ને શેઠોનો વિયોગ થઈ જવાથી હવે ભારત ૦ દિ. જૈન તીર્થક્ષેત્ર ક. તરફથી એકેસ ચલાવવા-ને દાનવીર શેઠ હુકમચંદજી, રા. વ. શેઠ ક-લ્યાણમલજી, લાલા જંઢુપ્રસાદજી સહારનપુર, સાહુ જુગમંદરદાસજી નજીવાવાદ, વાઘુ કંછેદીલાલજી જંબેલપુર, લાલા પ્રમુદયાલજી

મુંબાઈ, રા. વા. પં. શેઠ મેવારામજી જુર્જા, વાઘુ હેદીલાલજી કલકત્તા અને શ્રીમાન શેઠ હરસુખદાસજી હજારીવાગ આ ૯ મહાશયોને નીમવામાં આવ્યા છે. આ મહાભારત કેસનો ક્યારે નિકાલ આવશે તે કંઈ કઢી શકાતું નથી.

મદદ મઢી:— હસ્તીનાપુરના રૂપમ-વ્રહ્મચર્યાશ્રમને ઢિસેંબર માસમાં રૂ. ૬૮૨૧= ની મદદ મઢી હતી.

રાયસાહબ થયા:— નવીન વર્ષની જુ-શીમાં જંડવા નિવાસી શેઠ ચંપાલાલસા ઘોદરુસા ઑ. મેજીસ્ટ્રેટને રાયસાહબની પદવી મઢી છે.

“શેઠ માણેકચંદ દિ. જૈન ગ્રન્થમાઢા”- ની સ્થાપના:— દાનવીર શેઠ માણેકચંદજી ના સ્મરણાર્થે જે સ્મારકફંડ મુંબાઈમાં જોલાયલું તેમાં આશરે રૂ. ૪૦૦૦) ભરાયા છે તેની વ્યવસ્થા કરવાને ‘એક’ મીટીંગ મુંબાઈમાં થઈ હતી જેમાં એ ફંડમાંથી “શેઠ માણેકચંદ દિ. જૈન ગ્રન્થમાઢા” ના નામથી સંસ્કૃત-પ્રાકૃત જૈનગ્રંથો પ્રકટ કરવાનો ઠરાવ થયો છે અને તેના મંત્રી પં. નાથુરામ પ્રેમીને નીમવામાં આવ્યા છે જેમોએ એ કામ ઉપાઢી લીધું છે અને ટૂંક સમયમાં એમાંથી એક જે સંસ્કૃત ગ્રંથો પ્રકટ કરનાર છે. વઢી આ ફંડ હી. ગુ. જૈન ઘોઢીગની ઢૂસ્ટ કમીટીને સ્વાધિન થયું છે અને વ્યવસ્થા માટે ૧૧ મેમ્બરો-ની નિમણુંક થઈ છે, જેમણે હવે સ્વટપટ કરી આ ફંડને વધારીને કંઈ નહિ તો દશ હજાર રૂપ્યા સુધીનું તો ફરવું જોઈએ.

જૈન જીવન અથવા

દૈવી જીવન.

(ગાથા અંકથી માણુ.)

આત્માને સમભાવમાં રાખવાનો મહાવરો
પાડવા માટે ૪૮ સ્ત્રીની-
પોષધ, ૮૦ 'સામાયિક' કર-
વાના રીવાજવાળા

મનુષ્યને તદ્દમાં રસ પડવાથી એ રસ્તે આગળ
વધવાની તહેને ઇચ્છા થાય એ સ્વાભાવિક જ
છે. એવા માટે 'પોષધ' વ્રત' યોજવામાં
આવ્યું છે; કારણ કે આત્મભાવને પોષવાનાર
આ મન છે. જે જડ પદાર્થો આત્માને મુંઝવી
નાખે છે તે જડ પદાર્થો જેવા કે આહારના
પદાર્થો, ભોગના પદાર્થો, શુશ્રૂષાના પદાર્થો અને
પાપવ્યાપારતથા વિભાવજન્ય વૃત્તિઓથી
દૂર રહેવાનો નિશ્ચય કરી એક અહોરાત્રિ
આત્મચિન્તનમાં જ લાગ્યા રહેવું એનું નામ
'પોષધ' વ્રત છે. એ વ્રતમાં દાખલ થનારે
એક નિર્દોષ જગા પસંદ કરીને તદ્દમાં સ્વચ્છ
અને માત્ર ઓઢવા-પાથરવામાં જરૂર જોઈએ
તેટલાજ વસ્ત્ર લણ જર્વા. ૨૪ કલાક સુધી
કંઈ ખાવું-પીવું નહિ. શરીરની શુશ્રૂષા
કરવી નહિ, માત્ર એક સાદું કપડું પહેરી
એક ઓઢવું, સ્ત્રી આદિનો ત્યાગ માત્ર શરીરથી જ
નહિ, પણ મનથી પણ કરવો અને શરીરરૂઠે
જન્યતા-અન્યતા કોઈ જીવને નુકસાન ન થય
એસે એવી 'યતના'-કાળજી રાખવી એટલે કે
પોતાનું જડ શરીર આત્માથી જુદાજ પદાર્થ
છે એવો ખ્યાલ મગજમાં આવવા દેવા માટે
પ્રાથમિક તૈયારીઓ તરીકે આ બધું કરવું
અને ત્યાર પછી તે ૨૪ કલાકના વખતમાં
જ્ઞાન-જ્ઞાનમાં રસાયુજનનું, યતના અથવા

પ્રમાદરહીતપણું (નિરંતર જાગૃતિ)
તો આ વ્રતમાં મુખ્ય ભાગ ભજવે છે.
દરેક બોલ બોલતી વખતે, દરેક વિચાર કરતી
વખતે, દરેક પગલું ભરતી. વખતે, હાથ કે
શરીરના કોઈપણ અંગને જરા પણ ગતિમાન
કરતી વખતે, ચલો- કાળજી રાખવાની છે,
સાવધાનતા રાખવાની છે, જાગૃતાવસ્થાનો
મહાવરો કરવાનો છે. 'હું'ને તદ્દન વિસારી
દહને સર્વ જીવને અભયદાન આપવાનું લક્ષમાં
રાખવાનું છે, જડ શરીરને 'ભૂખ્યું' રાખીને
આત્માને વિવિધ ભાવનાઓ વડે પોષવાનું
કામ કર્યો 'કરવાનું' છે; આહારનો, વ્યાપારનો
કે કોઈ પણ એવી જાતનો વિચાર, મનમાં
આવે કે તુરત તહેની જગાએ જગજગત
તપશ્ચર્યા કરનાર મહાવીરનો, સર્વાવ્યાપારહીત
સિદ્ધનો અને એવા એવાઓનો વિચાર કરવો,
કે જેથી મનનો ચીજા સહેલાઈથી બદલાઈ
જશે.

આહાર, અંગસંકાર, અશ્વહાસેવન
અને પાપવ્યાપાર એ ચારનો ત્યાગ કરીને,
આત્માને પોષવાને અથવા પ્રબળ કરવાને
શક્તિમાન એવી ભાવનાઓમાં ૨૪ કલાક
ગુર્જરતા એનું નામ 'પોષધ' વ્રત છે અને
તે સુક્તિદાતા છે. જેઓ 'સાધુ' વ્રત અંગી-
કાર કરવાની ઉતાવળ કરેછે તદ્દસને મહારી
નમ્ર અરજ છે કે પ્રથમ અનર્થ-દંડ-વિરમણ
વ્રત બેરબર શિખો અને અમલમાં મૂકા;
પછી 'સામાયિક' ખરા રૂપમાં કરતા શિખો;
પછી ઉપર ખતાવ્યા પ્રમાણે મહીતામાં ચાર
પોષધ કરવાની ટેવ પાડો અને જો એવી
રીતના પોષધમાં તદ્દમારો આત્મા આનંદ
અનુભવવા લાગે તો-એવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત
થાય તોજ પછી દીક્ષા લેવા તૈયાર થજો.

+ શુશ્રૂષ = Service, attendance,
obedience, reverence સેવા, ખીદમત,
તાબેદારી, બહુમાન.

ત્યાં સુધી આ પ્રયોગો ફરી ફરીને અજમાવજો અને પોપધ વ્રતથી આત્માને સ્વાભાવિક રીતેજ આનંદ ઉપજવા લાગે તે વાર પછીજ દીક્ષા લેજો. નહિ તો જૂખ વગરનું ખાવું ઉસડે અપચો કરશે.

‘પ્રતિક્રમણ સૂત્ર’ એ એક ‘લિપ્ત’ છે-
‘યાદી’ છે-કેટલી જા-
પ્રતિક્રમણ. તનાદોષો યથા સંભ-
વિત છે એ સૂચવનારું

એક ‘પત્રક’ છે. માણસ તે દરેક દોષો રોજ કરતો નથી પરંતુ સવળા દોષોનું ‘લિપ્ત’ સાંજે યાદ કરી જવાથી ત્હેમારો જે કાંઈ દોષ પોતાથી તે દિવસે યદ્ય ગયો હોય તે દોષનું નામ બોલવામાં આવતાંજ તે ચમકે છે -તે પાંઠ આગળ થોભે છે-મનમાં બળાપો કરે છે અને નિર્દોષ દેવ-ગુરુને પોતાની સમક્ષ કદાપી એ દોષ યદ્ય જવા માટે ક્ષમા આહી ફરી એ દોષ ન યથા પામે એવી સાવધાની રાખવાનો નિશ્ચય બાંધે છે. પ્રતિક્રમણ કરતાં પહેલાં સીમંધરસ્વામીની આજ્ઞા મંગાવે છે ત્હેનું કારણ કાંઈ એ નથી કે તે સ્વામી કોઇને રગ્ન આપતા હશે અને કોઇને નહિ પણ આપતા હોય ! એમ નહિ પરંતુ પવિત્ર અને પ્રયત્ન એવા શ્રી સીમંધર પરમેશ્વરને પોતાની સમક્ષ ક્રમવાથી, જે દોષો માટે તે પ્રતિક્રમણ દ્વારા પચાત્તાપ કરે છે તે દોષો ફરી ન કરવાની સંભાળ રાખવાના નિશ્ચયમાં ત્હેને પુષ્ટિ મળે છે.

કોર્ટમાં અપરાધની તપસીજનાં ફાઈન (ફારમ-પત્રક) જાપેલાં તૈયાર રખાય છે. કોઈ કારકુન તે ફાઈનના આસન પુર્ણ સિવાય અગર જેમતેમ પુરીને મેંચસ્ટ્રેટ પાસે સહી કરાવતા જશે તો શું

મેંચસ્ટ્રેટ તે કણુક રાખશે ? શું તે ફાઈન પર તે સહી આપશે ? કદી નહિ.

વિદ્યાર્થીઓની રોજબરોજમાં જૂઠાજૂઠા વિષયો અને દોકડાની સંખ્યા બતાવાનારાં આસન હોય છે. તે આસન પુર્ણ સિવાય અગર ઇતિહાસના દોકડા જૂગોળના ખાનામાં અને જૂગોળના ઇતિહાસના ખાનામાં નોંધવાથી શું કોઈ વિદ્યાર્થીને નંબર મેડગાવવામાં આવશે કે ? કદી નહિ.

પ્રતિક્રમણ સૂત્રમાં જૂઠા જૂઠા દોષોની યાદી આપેલી છે. તે એક ‘રોજબરોજ’ છે અથવા તો ‘અપરાધની તપસીજનાં ફાઈન’ છે. તે ખાલી વાંચી જવાથી તે પરમાત્માની કોર્ટમાં-મહાપિતાની નિશાળમાં કદી ‘પાસ’ યદ્ય શકશે નહિ.

કોર્ટના ક્લાકો ગુજરાતીમાં ભરવાનું ફાઈન મુરેચીઅન કારકુન ભરી શકે નહિ, તેમ માગધીમાં લખેલા પ્રતિક્રમણના પાંઠમાં નોંધાવેલા દોષો તે ભાપાનું મુદ્દલ જણપણું ન હોય એવા માણસથી સ્ક્રમણ શકાય નહિ; અને પોતે જે પાંઠ બોલે છે ત્હેમાં કયા કયા દોષોની યાદી આવે છે તે સ્ક્રમણ નહિ તો તેવી જાતના જે દોષો તે દિવસે પોતાથી યથા હોય તે દોષો તે ખાલી પત્રકમાં નોંધી શકાયજ કેવી રીતે ? અર્થાત્ તે દોષો માટે પચાત્તાપ કરવાનું બની શકેજ નહિ.

પાપો યાદ કરવાથી શું સાર્યક થાય છે ? એકંતમાં—આત્મસાક્ષીએ પાપો યાદ કરવાથી તે પાપો માટે ખેડ ઉત્પન્ન થાય છે. એક તરફ પોતાની હમણાંની નિર્મળતા અને બીજી તરફ પાપ કર્મ કરાવનારા થોડા ક્લાક પહેલાંના પોતાના માટે અધ્યવસાય એ બેની સરખામણી કરવાની સ્વાભાવિક ઇચ્છા ત્હેને યદ્ય આવે છે. એ બે વચ્ચે આવેલો આસમાન

*સીમાઓને ધારણ કરનાર તે ‘સીમંધર’

One who holds all the boundaries.
the Soul who is God.

જમીન જેટલો તફાવત શાથી-શા કારણથી
-શા પદાર્થથી થયો તે વિચારવા તે લાગી પડે
છે. પાપ કરવાની ઇચ્છા કેવી રીતે ઉત્પન્ન
થયું, તે પાપ કેવી રીતે કરવામાં આવ્યું, તે
પાપ કૃત્યનું પરિણામ શું આવ્યું, પોતાને બાહ્ય
લાભ કે ગેરલાભ કેટલો થયો, બીજાઓને
પોતાના તે કૃત્યથી બાહ્ય લાભ કે ગેરલાભ
કેટલો થયો, આ બધા વિચારો પર તે ઉતરી
પડે છે; અને એ સમુદ્રમાં કુત્રકી મારનારો
માથુસ જરૂર કાંઈ નહિ ને કાંઈ કિમતી
અવેરાત જરૂર મેળવે છે.

પ્રતિક્રમણથી કાંઈ પણ લાભ હોય તો
તે આવી રીતેજ છે; નહિ કે દોષોની યાદી
બોલી જવાથી અગર આપણી વતી બીજો કાંઈ
બોલી નવું તેથી આપણાં પાપોની માફી મળી
જતી હોય! માફી આપવાની સત્તા પરમેશ્વરને
નથી. જેમ તે શિક્ષા કરતો નથી તેમજ
માફી પણ કરતો નથી. તે કાંઈના કામમાં
વચ્ચે આવતોજ નથી. માત્ર 'દીવો' છે-'પ્રકાશ'
છે. આપણે ચોરી કરીએ તેથી ત્હેના પરમાં
નુકસાન થતું નથી કે જેથી માફી માંગવાથી
તે દયા ખાય. તે તો ઠગનાર અને ઠગનાર
સર્વને માથે 'પ્રકાશ છે';-પ્રકાશ રૂપ હોઈ,
જેઓને આંખો હોય છે તેઓ તે પ્રકાશને
પોતામાં ઉતરવા દે છે અને તે પ્રકાશને
સત્યાસત્ય બોલ શકે છે. સિવાય પ્રભુ બીજું
કાંઈ કરતોજ નથી. દેવતામાં હાય નાખનારે
દાહનુંજ બોધ્યું; દેવતાની માફી માગવાથી
દાહથી જગાએ આરામ નહિજ યાય!

પ્રતિક્રમણ શાસ્ત્રમાં આપણી સમક્ષ
દોષોની યાદી રજુ કરવામાં આવી છે તે યાદી
પરથી આપણાં પાપો યાદ કરવાનું સહેલાઈથી
બની આવે છે; અને તે પાપો કેવી જાતનાં
છે તે વિચારવાની તક મળે છે. પાપની
જાત જાણ્યા પછી ત્હેની દવા કરવી સુમમ

થઈ પડે છે. (૧) પશ્ચાત્તાપ વડે હૃદયશુદ્ધિ
અને (૨) કોઈ પણ જાતના તપ વડે હૃદયશુદ્ધિ;
એમ બે રીતે પાપમાંથી મુક્ત થવાનો પ્રયાસ
તેજ વખતે થઈ શકે છે. પ્રતિક્રમણ પછી
કાંઈ નહિ ને કાંઈ જાનતું પ્રત્યાખ્યાન જરૂર
લેવુંજ પડે છે એનું કારણ આ છે.

આ ઉપરથી સ્ક્રમગણ કે, પ્રતિક્રમણ
કરવાનું છે તે વિચારપૂર્વક કરવાનું છે. અને
વિચારપૂર્વક કરવા માટે એ પણ જરૂરનું
છે કે તે એકાંતમાં, પોતાની જાને અને એકા-
મતાપૂર્વક કરવું. બીજા લપસપ બોલી નવ
અને આપણે સાંભળીએ તેથી આંતરિક
શુદ્ધિનો સંભા મૂકે તે જોઈ લેવું છે.
અને પોતે કરવું તે પણ અર્થ સ્ક્રમગણ-
દરેક બોલ અંતરમાં ઉતારી ઉતારીનેજ
કરવાનું છે. હુંકમાં કહીએ તો આત્માને
નિર્મળ કરવા માટે કરાતું પ્રતિક્રમણ
આત્મભાવેજ થવું જોઈએ.

આજો માગ્યા પછી જ્ઞાન, દર્શન, ચરિત્ર
અને તપ એ ચાર સંબંધી થયેલા અચાર-
ચિત્તગુણ અર્થાત્ અતિચાર (દોષ) ચિંતનવાને
કરોમે કાઠસળંગ કાયેત્સર્ગ કરવામાં આવે છે.
અહીં શબ્દ 'ચિંતનના' છે. દોષો ચિંત-
નવાને-દોષો યાદ કરી કરીને ત્હેના પર વિચાર
કે મનન કરવાને માટે કાઠસળંગ કરાય છે. મન-
વચન-ક્રાયાના ચઘગાયોળને રોડીને અર્થાત્
નિષ્ક્રિય બનીને આપણી સદગુણો શક્તિઓ
એકાગ્ર કરી તે એકાગ્ર થયેલી શક્તિઓ
વડે હૃદ અતિચારનો કાઠસળંગ કરી-ને એકા-
ગ્ર શક્તિઓ વડે હૃદ જાતના અપરાધમાંનાં
થયેલા અપરાધ યાદ કરી કરી, તે અપરાધો
કેવા છે, કપ્પાંથી આવ્યા, કેવી રીતે થયા,
શું ફળદાયક થયા વગેરે ચિંતન કરવાનું છે.
મારે વત સંબંધી દોષ પ્રતિક્રમણમાં
વિસ્તારથી બોલવાનું કારણ એ છે કે, હવે
પછી આવા અપરાધ ન થઈ નવું તેવી
કાળજી રાખી શકાય.

વંદના વડે સર્વ શક્તિવાનની શક્તિનો અંશ આપણામાં આવી શકે છે. 'બ્રહ્માસણા' વડે પ્રાણી માત્રને મ્હાવાનું શિખાય છે—સાર્વત્રિક બ્રાતૃભાવની લાગણી આપણામાં ખીલતી જાય છે. અને જેમ જેમ તે સાર્વ-ભૌમ પ્રેમનો વિસ્તાર વધે છે તેમ તેમ પ્રેમભૂતિ પ્રભુની વધારે ને વધારે નજદીકમાં આપણે આવતા જોઈએ છીએ.

ધર્મધ્યાનના કાયોત્સર્ગમાં વળી અવલુંનીય સૌદર્ય છે. એ ધ્યાન (Meditation) કરવાથી આત્મામાં પાવતતા, બલ, સ્વાત્મસંશ્રય. આત્મતુષ્ટિ (Self-satisfaction) આવે છે.

પ્રતિક્રમણમાં ત્રણે કાળ માટે કાંઈ નહિ ને કાંઈ પ્રવૃત્ત કરાય છે. ભૂતકાળના દોષોનું નિવારણ, વર્તમાન માટે અદંતદિની સ્તવના અને ભવિષ્ય માટે વર્તનના નિયમોનો અંગીકાર; આ ત્રણ કાર્યો બનવાં જોઈએ.

ભૂતકાળના દોષોનું સ્મરણ પોતે જ ભવિષ્ય માટેના વર્તન સંબંધી કરવા યોગ્ય ઉપાયો સૂચવે છે. વર્તન સુધારવા માટે કંઈ પદ્ધતિ સૌથી વધારે કામ લાગે તેમ છે એ બાબતમાં ઘણી સૂચનાઓ કરવા જેવી છે. પરંતુ સ્વયં સંકોચને લીધે તે કામ બીજા કાંઈ પ્રસંગ માટે મુક્તવી રાખીશ.

૨ ૨ ૨ ૨

દરેક ધર્મના પવિત્ર ગ્રંથોમાં પ્રાર્થનાને

ઘણું અગત્ય આપવામાં

'પ્રાર્થના' આવ્યું જોવાય છે. વેદા-

દીલસુદી : નુપાયી રહવારમાં વહેલા

*એક કલ્પના ઉઠી સ્નાન કરી પ્રાર્થ-

નામાં બેસી જવાનો

વેદનો હુકમ પ્રથમ દરજ્જે માને છે. ક્રિશ્ચી-

*આ કલ્પના ઉચ્ચ કોટિના વિચારો માટે લખાઈ છે. નિશ્ચય નય, સામાન્ય માણસોને દબેયાં બાંધેલાં, તથાપિ વાંચનાર વર્ગમાં બધા કાંઈ સામાન્ય માણસો હોતા નથી

અનો, મુસલમાનો, પારસીઓમાં પણ પ્રેયર (Prayer) અને બંદગી માટે બહુ માન છે. વિશ્વરચના અને વિશ્વ વ્યવસ્થાથી પરમેશ્વરને દૂર રાખનાર ખુદ જૈનો પણ કહે છે કે, 'નમસ્કાર મંત્ર'. એક વાર બરાબર લણાય તો ઇષ્ટિતાર્થ સિદ્ધ થાય.

જો કે ઉપર કહેલા દરેક મનુષ્યની પ્રાર્થનાનું 'પાત્ર' એક નથી હોતું તો પણ તે દરેક પાત્ર એક સરખું કૃષ્ણ આપતું માનવામાં આવે છે; એ ઉપરથી સદગ જગ્યા આવે છે કે, પ્રાર્થનાનું 'પાત્ર' અગર જેની પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે તે કાંઈ ચીજ આપતું નથી (અને પરમેશ્વર એવો ખુશામતીઓ ન હોય શકે એ તો આપણે સારી રીતે જાણીએ છીએ) પણ જે સિદ્ધાંત—જે તત્ત્વ પ્રાર્થનામાં ગુપ્ત રહેલું છે તે તત્ત્વજ અમુક કૃષ્ણ આવે છે. એ કેમ અને છે તે સ્વમજવા માટે આપણે થોડું વિધ્યાન્તર કરવું પડશે.

'હિપ્નોટીઝમ' નામની એક વિદ્યા આજકાલ જગત્પ્રહર છે, એ વિદ્યાનો પાયો 'શ્રદ્ધા' છે. અમુક માણસ રહને ધારે તે કરી શકશે જ એવી શ્રદ્ધા એક માણસે રાખતી પડે છે અને ત્યાર પછી મનની એકાગ્ર શક્તિ, વચનની દૃઢતા અને આંખોની સ્થિરતા વડે હિપ્નોટીસ્ટ સામા માણસને પોતાના કાણુમાં લઇને ત્હેની પાસે ઇચ્છા મુજબ કામો કરાવે છે. આમાં કાંઈ મંત્ર નથી, જાત્ર નથી જાદુ નથી, કે કાંઈ પરમેશ્વરની ડખલ નથી; એ Psychology એટલે માનસશાસ્ત્રના સિદ્ધાન્તાનુસાર અને કુદરતના કાયદા મુજબ જ બનતો બનાવ છે.

હવે જેમ એક માણસ બીજા માણસને હિપ્નોટાઇઝ કરી શકે તેમજ તે માણસ પોતાને પણ હિપ્નોટાઇઝ કરી શકે. આ દ્વિયાને Self-hypnotism (સેલ્ફ હિપ્નો-

દીઝમ) કહે છે. કોઈ એકસ દેવને પોતાની સમક્ષ કલ્પીને ત્હેનું નામ એકાગ્ર ચિન્તે રટયા કરવું, ત્હેના ગુણગ્રામ કર્યા કરવા, તે સર્વ શક્તિમાન છે—ત્હેને કાંઈ અલભ્ય નથી એવી દૃઢ ભાવના ભાવતી એવા ઇચ્છત કાર્ય સાધી શકાય છે. તેવીજ રીતે “ હું સર્વ શક્તિમાન આત્મા છું—કોઈ મીઠા મ્હને અમાધ્ય નથી—હું પ્રકાશ છું—દુઃખો અને તંગીઓનો અધિકાર દૂરથી એકદને હું તે પર હસી શકું છું ” એવા દૃઢ સંકલ્પમાં જોડાવાથી પણ ઉપર મુખ્ય જ પરિણામ આવે છે. ક્ષિયન સાયન્સ નામની નવી વિદ્યા આ પદ્ધતિથી તમામ દરદે મટાડવાનું અને સદ્ગુણો ખીલવવાનું કામ બળવે છે, જેની ખાત્રી સેંકડો સાચા બનેલા બનાવો પરથી થઈ શકે છે.

આપણી પ્રાર્થના પરમેશ્વર કે તીર્થંકર કે પેગંબર સાંભળે છે અને આપણા પર કૃપાદષ્ટિ કરે છે, એવી માન્યતા એક શ્રદ્ધા માત્ર છે—ખરેખર તો કૃપાળુ, સર્વ શક્તિમાન અને સર્વત્ર પરમેશ્વર આપણા બોલ્યા સિવાય પણ આપણી તંગીઓ જાણી શકે છે અને કાલાવાલા કે પ્રાર્થનાની રાહ જોયા સિવાય તેણે મદદ કરવી જોઈએ. કોઈ કુર્મ કર્યા પછી આપણે પશ્ચાત્તાપ કરીએ અને પરમેશ્વરને ક્ષમાપના માટે અરજ કરીએ તેથી તે ક્ષમા ખસે, તો તેણે પરમેશ્વરથી વધારે રસજંદી અને અન્યાયી બીજો કોણ હોઈ શકે ? પરમેશ્વર જેમ દંડ કરતો નથી, તેમ ક્ષમા પણ કરતો નથી. જે દંડ કરવાનું કામ કરે તે કદાપિ ક્ષમા કરી શકે ખરો? તેમ છતાં જુદા જુદા તમામ ધર્મોમાં પરમેશ્વર સમક્ષ પશ્ચાત્તાપ

કરવાનું અને ત્હેની કૃપા કે સહાય વાચવાનું ફરમાવેલ છે, તો એવી સર્વ સમ્મત માન્યતામાં કાંઈક તો રહસ્ય હોવુંજ જોઈએ ત્હેનો આશય એ જણાય છે કે, સામાન્ય અલ્પજ્ઞો માણસ ગંભીર તત્વજ્ઞાન ન રહ્યો શકે, પણ પરમેશ્વર પાસે મારી માગવા જેવી સારી વાત તો રહ્યો શકે એવા વિચારથી પશ્ચાત્તાપ અને પ્રાર્થનાની ક્રિયાઓ દાખત કરી પરન્તુ એ બંનેનાં અસત્ત તત્ત ‘એકાગ્રતા’ અને ‘સંદૃષ્ટિ-દિગ્દીપ્તિ’ નું છે. કરેલાં કુર્મ વાદ કરી, ત્હેને નિદી, હુલેથી તે ન કરવાનો નિશ્ચય કરવો: એ પાપ ધોવામાં મદદગાર છે. એમાં પરમેશ્વરનું નામ ન લેવાય તે: પણ પાપ ધોવાયજ. પરમેશ્વરનું નામ પશ્ચાત્તાપમાં જોડવાથી કાંઈ તાકીદે ક્ષમા મળી જતી નથી.

પ્રાર્થનાનું પણ તેમજ છે. જો ત્હેમે પરમેશ્વરના નામ વગર પણ ચિત્તને એકાગ્ર બનાવી શકતા હો, અને એકાગ્ર બનેલા ચિત્ત વડે વિવિધ ભાવનાઓ ભાવી શકતા હો, તો તેથી એક વર્ષમાં ત્હેમારી જે આત્મિક ઉત્ક્રાન્તિ થાય એ કરતાં પરમેશ્વરનું નામ આખી છાંદગી પર્યંત રટવાથી કાંઈ વધુ ઉત્ક્રાન્તિ નહિજ થાય. આ બધી ક્રિયાઓ સામાન્ય મનુષ્યો કે જેમનાં પૂર્વ કર્મો ત્હેમને જ્ઞાનમાં ઉડા ઉતરવા દેતાં નથી ત્હેમને માટે—ત્હેમને રસ્તે મ્હકાવવા માટે છે. બાકી રહ્યો શકે ત્હેમને માટે તો પરમેશ્વરનું નામ નહિ પણ પરમેશ્વર્ય અર્થાત પરમેશ્વરપણાના ગુણોની ભાવના એકાગ્ર મનથી ભાવવી વધારે હિતકર છે. એ ગુણોની ભાવના ભાવવાથી અનુક્રમે એવી શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, કે જે વડે માણસ અસાધ્યને પણ સાધ્ય કરી શકે.

હું તીર્થંકરો, પેગંબરો, અખધૂતો અને યોગીઓને વરેલી સિદ્ધિઓમાં શ્રદ્ધા ધરાવું છું. મનને તદન નિર્વિકારી-સ્વસ્થ બનાવી,

“ Any type of thought, if entertained for a sufficient length of time, will, by and by, reach the motor tracts of the brain, and finally burst forth into action.”

Ralf Waldo Trine.

ચિત્તની એકાગ્રતા પ્રાપ્ત કરી જગદ્વ્યાજ્ઞમાં જેઓ દત્તચિત્ત બને તેમને એ સિદ્ધિઓ કુદરતી રીતેજ પ્રાપ્ત થાય છે. કોઇને ઓછા પ્રમાણમાં અને કોઇને વધારે પ્રમાણમાં; જેવી જોઈતી યોગ્યતા. પરંતુ આ સર્વનો આધાર તત્ત્વમાં ઉંડા ઉત્તરવા ઉપર છે. સામાન્ય લોકો માટે જે કાંઈ સંતોએ સૂચવ્યું છે તેમાંજ મનિ મુંઝવી ન રાખતાં તત્ત્વનો ખપ કરે અને ઉંડા ઉત્તરે તેઓજ નિલ નવા ચમત્કારો અનુભવવા શક્તિમાન બને.

‘પ્રાર્થના’ માં નમસ્કારનો પણ સમાવેશ થઈ જાય છે નમસ્કારની ક્રિયાને જૈન શાસ્ત્રમાં ‘પુણ્ય’માં ગણેલ છે—ધર્મમાં નહિ. અન્ન-જલ-વસ્ત્રાદિ દાનથી થતાં પુણ્યો જેવું આ એક ‘પુણ્ય’ માનેલું છે, ‘ધર્મ’ નહિ. આ ઉપરથી પણ જણાઈ આવશે કે જૈન શ્રીલસુશ્રી પ્રાર્થનાને આપણે બધા માનીએ છીએ તેટલું મહત્ત્વ આપતી નથી. આજે તો લોકો એમજ રહ્યો છે કે બીજાં કાંઈ પરોપકારનું કામ ન થાય અગર આત્મજ્ઞાનપ્રાપ્તિનો પ્રયાસ ન થાય તોપણ જો ભગવાનનું નામ રડીશું તો આપણો બેડો પાર થશે! આ ભૂતભરી માન્યતા દૂર કરવા મારેજ આટલું વિવેચન કરવું પડ્યું છે. આપણો બેડો પાર તો ત્વહ્વારેજ થવાનો કે જ્ઞહારે જ્ઞાન-ગુહ્યગાન-આત્મજ્ઞાનમાં આપણે સમ્પૂર્ણ થઈશું. આજે ને આજે તે જ્ઞાનમાં સમ્પૂર્ણ ન થઈએ એ વાત ખરી છે, પણ દરેક યીજ દરેક ક્રિયા દરેક કામક્ષા કરતાં—દરેક અનુજ્ઞાન કરતાં રહસ્યગાન (Mysticism) તરફ વધારે લક્ષ આપવાની જરૂર જે આપણે આજેજ સમજીશું તો એવો વખત જરૂર આવશે જ કે જ્ઞહારે આપણે સમ્પૂર્ણ જ્ઞાની (પરમેશ્વર) બનીશું. આજે આપણે જે વસ્તુને છેક છેલ્લી પાગરીએ મૂકીએ છીએ અગર જે વસ્તુ બદલે બીજી વસ્તુથી ચર્ચવી લેવાનું ધારીએ છીએ તે વસ્તુ

જ (અને તે એકલીજ) આપણો બેડો પાર કરનારી છે. બાકી બીજી કોઈ યીજ-કોઈ ક્રિયા—કોઈ અનુજ્ઞાન આપણો પૂરો ઉદ્ધાર-છેવડનો ઉદ્ધાર કરવા સમર્થ નથી શાસ્ત્રકારોએ બાળ જીવોની દયા ખાધેને ‘વ્રતો’ ચોળ આપ્યાં; પણ તે પણ ‘જ્ઞાન’ વગર નકામો થઈ પડતાં શું આપણે પ્રત્યક્ષ નથી જોતા? ‘અનર્થ-દંડ-વિરમણ વ્રત’ જેઓ નથી રહ્યોજતા તેમનો અવતારજ ફોગટ છે; જૈન કે જૈનેતર કોઈ પણ મનુષ્ય જે અનર્થ દંડથી વિરક્ત નથી થતો તે મોક્ષની સંકક્ષી હજારો ગાંઠો દૂર છે. પાંચમું વ્રત ન રહ્યો કે ન પાળે તે ‘માણસ’જ ગણાય નહિ; કારણ કે જે માણસ જરૂર કરતાં વધારે પ્રમાણમાં જડ પદાર્થોનો સંગ્રહ કરે તે માણસ જડને અનિત્ય રહ્યોજ શક્યોજ નથી અને આ અવતાર આત્માને જડથી-વિભાવથી મુક્ત કરી સ્વભાવમાં પાછો લાવવાના સાધન તરીકેજ પ્રાપ્ત થયો છે એ સત્યને તે હજી રહ્યોજ શક્યોજ નથી, એમ સાબીત થાય છે આવાં આવાં સુંદર વ્રતો શાસ્ત્રકારોએ બાંધી આપવા છતાં આજે ૧૦૦૦ માં ૧ માણસ પણ તે વ્રતનું ‘જ્ઞાન’—તે વ્રતનું ‘રહસ્ય’ જાણવાની દરકાર કરતો નથી. વ્રત ધારણ કરનારાઓ પણ પ્રાયઃ તે જ્ઞાન થી વિમુખ હોય છે હવે તેમનું ‘મોક્ષ’ (મુક્તપણું) કવી રીતે સંભવે ?

જેમ આપણે આ જડ શરીરમાં મોહી ન રહેતાં તેમના આત્માને દુંડવાનો છે, તેમ શાસ્ત્રોક્ત ક્રિયાઓ (વ્રતો, વાયન, પ્રાર્થના, ઇત્યાદિ) માં પણ તેના બાહ્ય શરીરમાં મુંઝાઈ ન રહેતાં તેમના આત્માને—તેમના રહસ્ય જ્ઞાનને દુંડવાનું છે—મજવાનું છે અને તેનોજ ખપ કરવાનો છે.

૭ ૭ ૭ ૭

અને હવે, પ્રિય વાચક, હેલી સસામ!

જૈન જીવન સંજ્ઞાથી

છેવડ છુટી જવાઈ જે કાંઈ

સૂચનાઓ આ લેખમાં

કરનામાં આવી છે તે ઉપર નિષ્પક્ષપાતપણે
વચાર કરતાં લેને પોતાને જે સ્વીકારવા

યોગ્ય લાગે તે સ્વીકારી તે પડે આત્મિક
જીવન-પવિત્રજીવન-દૈવી જીવન નિર્વેદવા
બનતી કાશીશ કરવામાંજ શ્રેય છે. મહારી
શક્તિ કદાચ અપૂર્ણ જણાય, વિચારોને આકા-
રમાં મૂકવાની મહારી દલીલો કદાચ અપૂર્ણ જણાય
મહારા કથનમાં કદાચ અતિશયોક્તિ કે ન્યૂનાકિત
માલમ પડે, તથાપિ આટલું તો એકસ માનજે
કે વિજયવંતા જૈન ધર્મે અને અસાધારણ
કેપ્ટન મહાવીરે દરેક પ્રાણીને 'સ્વરાજ્ય'
બદ્યું છે, દરેક આત્માને પરમેશ્વર માન્યો છે
અને જો કોઈ જીવ ગુલામી ભોગવતો હોય તો
તે આ ધર્મને કે આ ધર્મનાયકને લીધે નહિ
પણ પોતાને ગુલામીમાંજ મગ્ન હોય છે
તેને લીધે તથા ગુલામ જેવા 'કાનડુંકા'ઓને
લીધેજ! આ ધર્મ સ્વતંત્રતાની પરિસીમા છે
અહો દંભ, ખુશામત; વહેમ, કાયરતા, અર્ધદ-
ગ્યતા એ કશાને કેહુ મળે તેમ નથી. રાજ્ય
ગૃહસંસાર, કલા, વિજ્ઞાન, સદ્ગતિ પ્રદેશો અને
મોક્ષનગરી: એ સર્વ ક્ષેત્રોમાં આ ધર્મ છુટથી
મહાવે છે, બળે છે અને એમને પોતાની
હાજરીથી વધારે દીવ્ય-વધારે વિસ્તૃત બનાવે
છે. એને અનંત આબો છે, અનંત દૃષ્ટિઓ છે,
અને તેથી તેની દૃષ્ટિમર્યાદા અમર્યાદિત છે.
મર્યાદા, બંધન, ગુલામી એ સર્વ શબ્દોની
દુષાંતી એની દૃષ્ટિ આગળ અલોપ થાય છે.
સાંપન્સ અથવા પદાર્થવિજ્ઞાન એની પ્રતિષ્ઠાને
ખંડિત કરી શકતું નથી પણ હિંદી વધારે ઠ,
શુદ્ધિવાદ એની કસોટી કરવા છતાં એથી
કિમત આંકી શકતો નથી, બહુ કિમત
આંકતાં પોતેજ અંકાધર્મ છે, ભક્તિ એનાથી
દૂર રહી શકતી નથી, આખું વિશ્વ એના
પેટના એક ખૂણામાં સમાઈ જાય છે અને તે
અનેક વિશ્વોને ઉત્પન્ન કરી શકે છે. આવો
છે આપણો જયવંતો ધર્મ! એ ધર્મના
તેજમાં સર્વ આત્માઓ તપો એજ ભાવના
સાથે વિરમે છે આ—

નાગદેવી સ્ટ્રીટ } તે તેજનો પ્રેમી અને
સુંબાર્ધ } તદ્મારો આત્મબંધુ
} પારીલાસ મોતીલાલ શાહ.

પં૦ વિતામરદાસજી ઉપદેશકના અમળનો રિપોર્ટ.

(તા. ૧૪ નવેમ્બરથી ૧૬ નવેમ્બર સુધીનો.)

નાતેપુતા—ધર સંખ્યા ૨૫ જન સં.

૧૫૦, મંદિર ૧ છે. એ શાસ્ત્રસભા અને
જાહેર સભા કરી 'સ્વાધ્યાય' તથા 'સદાચાર'
ઉપર વિવેચન કર્યું. અત્રે ચાર વર્ષ થયાં
પાઠશાળા છે પણ તેનો ધણોજ ઝોઝો લાભ
લેવાય છે, માટે એ ગામના ભાઈઓએ
પાઠશાળાને ઉત્તરે લાવવી જોઈએ. ૮.
ભાઈઓ દ્વારા ૩. જા ઉપદેશક ૩૩માં ભરાયા.

ખાશમની—ધર સં. ૭૬, જન સં.

૮૫, મં. ૧ છે. એક સભા કરી સ્વાધ્યાય
ઉપર વિવેચન કરવાથી ૧૦ જણે નિલ-
સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. અત્રે પાઠશાળા છે
પણ નામનીજ છે, માટે દેખરેખ રાખવાની
જરૂર છે. અત્રે ઘેરેઘેર ચૈત્યાલય રાખે છે 'તેથી
પંચાયતી મંદિરમાં બહુજ થોડા ભાઈઓ
દર્શન કરવા આવે છે.

પુના—ધર સં. ૫૦ છે. પ્રેમ હોવાથી
બધા ભાઈઓનો મેલાપ થયો નહી. ચોપડેની
ગાયન પાઠશાળા જોઈ તો લાં બાહુબળી શર્મા
સિવાય ચોપડે પણ નહોતા. વિદ્યાર્થીઓના
રજીસ્ટરનું પણ ટેકાણું નહોતું. વધુ પૂજાર્તા
કહ્યું કે ચોપડેજ આવેથી પ્રાતિક સભાને
આ પાઠશાળાનો રિપોર્ટ મોકલીશું. અત્રે શેઠ
બગવાનદાસ શેભારામ ધર્મપ્રેમી છે, તેમના
દ્વારા જો, આ પાઠશાળાનો હિસાબ વગેરે
જનમિત્ર દ્વારા પ્રકટ કરાય તો કેવું સાહે? તેમ
ભવિષ્ય માટે પ્રબંધક કમીટી નીમવાની
પણ જરૂર છે.

લોનદ—ધર સં. ૫ જન સં. ૧૫

મં. ૧ છે. શાસ્ત્રસભા કરી એ જણે

સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. ૩ ૩) સિદ્ધાંત પાઠશાળા મોરેના માટે ભરાયા.

તડરગાંવ—ધર સં. ૧૨ જન સં. ૧૦૦, મંદિર ૧ છે. એક સભા કરી 'અભક્ષ્યત્યાગ' અને સ્વાધ્યાયપર વિવેચન કર્યું જેથી ૬ જણે સ્વાધ્યાય, અને રાત્રિભોજનત્યાગ કરવાનું કબૂલ્યું. ૩. ૨) ઉપદેશક ફંડમાં ભરાયા.

ફૂલેટણ—ધર સં. ૮૫ જન સં. ૩૦૦, મંદિર ૬ છે. બે શાસ્ત્રસભા અને વ્યાખ્યાન સભા કરી મહસ્થના પદ નિત્ય કર્મ અને સમ્યગ્ દર્શનપર વિવેચન કર્યું. સ્વાધ્યાયી ભાષ ૩૦ છે પણ મંદિરમાં બેસીને કોઇ સ્વાધ્યાય કરતું નથી. એ પ્રયા જ્ઞાનોત્તેજક અને પ્રભાવના જનક નથી જેથી મંદિરજીમાંજ સ્વાધ્યાયી કરવાની ટેવ રાખવી જોઇએ. પ્રથમ પાઠશાળા હતી પણ તે થોડાજ સમયમાં બંધ પડી હતી. ૪૬૮જી જૈનોનું કેન્દ્ર કહેવાય છે, પણ ૮૫ ધર હોવા છતાં પાઠશાળાનો પ્રજાંધ નથી, માટે તે થવાની જરૂર છે. ૩ ૬) ઉપદેશક ફંડમાં આગ્યા.

માંડવા—ધર સં. ૫, જન સં. ૨૦, ચૈ. ૧ છે બે શાસ્ત્રસભા કરી જેમાં અજૈનો પણ લાભ લેતા હતા. એકે શાસ્ત્ર વાંચવાના અને ચારે શાસ્ત્ર સાંભળવાના નિયમ લીધો. ૩. ૧) ઉપદેશક ફંડમાં ભરાયો.

આકલુજ—ધર સં. ૨૫, જન સં. ૨૦૦, મંદિર બે છે. એક શાસ્ત્રસભા અને ૧ વ્યાખ્યાનસભા કરી જિનપૂજન અને સ્વાધ્યાયપર વિવેચન કર્યું જેથી ચાર જણે સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો.

પંડરપુર—ધર સં. ૭૬, જન સં. ૩૬૦ મં. ૧ છે. એક સભા કરી સદાચાર અને સ્વાધ્યાય પર વિવેચન કરવાથી ૧૦ જણે સ્વાધ્યાયનો અને એક નિત્યજિનપૂજનનો નિયમ લીધો. પ્રથમ પાઠશાળા હતી પણ ધંડના અભાવે ટૂટી ગયેલી જેથી હવે અગ્રેસરોએ ખટપટ

કરી પાઠશાળા ચાલુ કરવી જોઇએ. આ વ્યા. પારપ્રસિદ્ધ શહેરમાં જૈન કામમાં પ્રસિદ્ધ શેઠ નાથા રંગજીવાળાની સંમતિ લઇને પાઠશાળા શરૂ કરી સેતુવાસ જેવી પડતી હાલતની જૈન જાતિનો ઉદ્ધાર કરવો જોઇએ.

આષ્ટી—ધર સં. ૧૦ જન સં. ૫૦ મં. ૧ છે. એક સભા કરી સ્વાધ્યાયપર વિવેચન કર્યું. ૧૦ લાઇને સ્વાધ્યાયનો નિયમ છે. જેમાં ચારે મંદિરમાં બેસી સ્વાધ્યાય કરવાનું સ્વીકાર્યું. શેઠ તલકચંદ મેતી-ચંદજીના પ્રયાસથી બાળકોને ધર્મશિક્ષણનો પ્રયત્ન ચાલુ છે. ૩. ૨) ઉપદેશક ફંડમાં અને ૩.૬) મોરેના પાઠશાળામાં ભરાયા.

મોડલિંબ—ધર સં. ૮, જન સં. ૫૩, મં. ૧ છે. એકે શાસ્ત્ર સભા અને વ્યાખ્યાનસભા કરી અભક્ષ્ય ત્યાગ અને સ્વાધ્યાય પર વિવેચન કર્યું. એકે રાત્રિભોજનત્યાગ અને ત્રણે સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. ભાષ હરીદાસ ધર્મસાહી છે. ૫) મોરેના પાઠશાળામાં ભરાયા.

આરણુ—ધર સં. ૫, જન સં. ૨૫ ચૈ. ૩ છે. એક સભા કરી જેથી પાંચે સ્વાધ્યાયનો અને એકે રાત્રિભોજનત્યાગનો નિયમ લીધો. ૩. ૪) મોરેના પાઠશાળામાં ભરાયા.

કરકમ—ધર સં. ૨૮, જન સં. ૧૩૦ મં. ૨ છે. એક સભા કરી રાત્રિભોજન ત્યાગ અને સ્વાધ્યાય પર વિવેચન કર્યું જેથી બે-એ રાત્રિ ભોજન ત્યાગ. એક જણે સ્વાધ્યાય અને છઠ્ઠે શાસ્ત્રશ્રવણનો નિયમ લીધો. ૩. ૨) મોરેના પાઠશાળામાં ભરાયા.

લઉલ—ધર સં. ૧૨. મં. ૧ છે. સભા કરી પણ ૪ અંગે સિવાય કોઇ આબુ નહિ. સદાચારપર ઉપદેશ કર્યો. અત્રે કુરિતિ અને મિથ્યાત્વનો પ્રચાર છે, મિથ્યાત્વના બ્લેકાવવાથી લોકો જિનમંદિરમાં દર્શન કરવા જતાં પણ સમર્થ છે !

મોહોદસી—ધર સં. ૨૦. જન સં. ૯૦ છે. એક સભા કરી 'શ્રાવકની ક્રિયા' પર વિવેચન કર્યું, જેથી પાંચે રાત્રિભોજનત્યાગનો નિયમ લીધો તેમ શેઠ મેતીરામે માંસ-લક્ષી મરાઠાના હાથનું પાણી પીવાનો ત્યાગ કર્યો. ૨૫ ભાઈઓ સ્વાધ્યાય કરે છે. ૩. ૩) આપી શાં મુલચંદ મનુકચંદ પ્રાં. સમાના મેમ્બર થયા.

માઠા—ધર સં. ૪૦. જન સં. ૧૦૦, મંદિર ૩ છે. એક સભા કરી, જેથી એકે રાત્રિભોજનત્યાગ અને એકે માંસલક્ષીના હાથનું પાણી પીવાનો ત્યાગ કર્યો. ૫ જલ્લે સ્વાધ્યાયનો નિયમ પુનઃ દેઠ કર્યો.

કુંદુવાડી—ધર સં. ૮. જન સં. ૪૦, ચૈ. ૨ છે. એક સભા કરી અલક્ષ્યત્યાગ અને પટકર્મપ્રદણ પર વિવેચન કર્યું જેથી ૧૦ જલ્લે સ્વાધ્યાયનો અને ૬ જલ્લે મયદાંથી રાત્રિભોજનનો ત્યાગ કર્યો, ત્રણ ભાઈઓ ત્રણ ત્રણ રૂપ્યા અ પી સભાના મેમ્બર થયા નેમજ 'દિગંવર જૈન' ના ૨ ગ્રાહક થયા. ૩૧) ઉપ-દેશક રૂંડ અને ૩૧.૧) મોરેના પંડશાળા માંડે આવ્યો.

પરંદા—ધર સં. ૮, જન સં. ૩૫, મં. ૧ છે. શેઠ કરતુરચંદજીના પ્રમુખપણે નીચે સભા કરી, જેમાં શરદેના સારા સારા ગ્રંથસ્થોએ પણ લાભ લીધો હતો ? પાંચ પાપનો ભાગજ સાચો ધર્મ છે, એ વિષય ઉપર ૧૧ કક્ષાક સુધી વ્યાખ્યાન કરી એ સિદ્ધ કરી ખતાવ્યું કે પાંચ પાપ રહીત આત્માજ પરમાત્મા થઇ શકે છે અને તેજ માર્ગનો ઉઘમી પુરૂષ ત્રૈલોક્યમાં નિર્લયતાથી વિચરી શકે છે. મોહી માણેકચંદ મોનીચંદે પણ સારા ચબ્દોમાં વ્યાખ્યાનને અનુમોદન આપ્યું હતું. એજ વખતે રૂ. ૧૦૦) આપી શેઠ કરતુરચંદ પરમચંદજી પ્રાં. સમાના ભાઈ-

મેમ્બર થયા. મોહી માણેકચંદજી રોજ આજી આજીકાઓને લણુ વે છે જે સ્તુત છે.

સોનારી—ધર સં. ૧૦. જન સં. ૫૦, મં. ૧ છે. અલક્ષ્યત્યાગ અને સ્વાધ્યાય પર વિવેચન કરવાથી ત્રણે રાત્રિઅન્નભોજન-ભાગ અને પાંચે સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. શા પાનાચંદ મૂળચંદ રૂ. ૩) ભરી પ્રાં. સમાના સમાવેદ થયા. રૂ. ૨) મોરેના પાંડશાળામાં લરાયા.

ગનેગાંવ—ધર સં. ૪ ચૈ. ૧ છે. ઉપદેશ કરવાથી એકે સ્વાધ્યાય અને એકે રાત્રિઅન્નભોજનભાગનો નિયમ લીધો.

ભૂમ—ધર સં. ૧૦. મં. ૧ છે. એ સભા કરી પણ પૂટને લીધે કંઈ પણ સફળતા મળી નહીં !

સિદ્ધ ક્ષેત્ર શ્રી કૃષ્ણગીરી—પ્રબંધ હીક છે, પણ ભંડારમાં નાણાં ભરનારને રસીદ આપાતી નથી. મૂનિમને પૂછતાં કદ્યુંકેએ બાજત શેઠ હરીભાઈ દેવકરજીવાળાને પુછશે. એ શાસ્ત્ર-સભા કરી તેમજ કૃણભૂષણ દિ જૈન વિદ્યાલયનું નિરીક્ષણ કર્યું. કૃણ સંતોષજનક છે. બાલબોધ જૈન ધર્મ અને રતનકરંડશ્રાવકાચાર લખાવાય છે. વિદ્યાર્થી ૩૫ છે. બોર્ડિંગનો પ્રબંધ પણ સારો છે. શિક્ષક ૩૫ દત્તાત્રય બીમાજ રણદીવે સુયોગ્ય છે. રાત્રે હઝારીલાલજી વિદ્યાર્થીઓને શાસ્ત્ર સંભળાવે છે. આ સર્વ કાર્ય શ્ર. પાર્થસાગરજીના ઉત્તમ ઉદ્દેશ-ચીજ પ્રશંસનીય થઇ રહેલું છે. જેને ધના-દયો એ મદદ કરવાની જરૂર છે.

બાર્સી ટાઉન—સચવા કરવા છતાં કંઈ મૃત્યુશોકને લીધે ઝાઝા ભાઈઓ એકલા થયા નહિ. માત્ર ૭ ભાઈઓ આવ્યા, જેમાં બેએ સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો.

કરમાળા—ધર સં. ૨૪. જન સં. ૮૦ છે. એક સભા કરી કુરીતિત્યાગ અને

સ્વાધ્યાય પર વિવેચન કરવાથી ૧૦ જણે
સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. સભામાં રથા. ભાષ
પ્રેમચંદ્રે અને આત્માય મુજબ વગર પગારે
ધર્મશિક્ષણ આપવાનું જણાવ્યું પણ કોઈએ
પોતાના બાળકો મોકલવા સ્વીકાર્યું નહિ. અત્રેના
ભાષ્યોએ અચાનતા દર્શાવી નેધએ.

અહમદનગર—સેતવાલ ધર સં. ૪૫-
જન સં ૧૭૫ છે. એક સભા કરવાથી
૬ એ રાત્રિઅન્નભોજનત્યાગ અને આઠ
જણે સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. અત્રેના
સેતવાલ ભાષ્યો ધર્મ, ધન અને આચાર
વિચારથી બીજકુલ પડતી દશામાં છે. વારંવાર
મોક્ષાવવા છતાં કોઈ આવતું નથી. તદન
અભણ છે. એ ચાર સિવાય અધાજ દરજ્જોનો
ધંધો કરે છે, સેતવાલના ભટ્ટારકે કંઈ ધ્યા-
નમાં લઈ આ લોકોને ધર્મમાર્ગમાં દઢ
કરવા નેધએ નહિતો લવિષ્યમાં એ લોકો
દરજ્જો નામનેજ સાર્યક કરી લેવાનો ભય
રહે છે.

કોપરગાંધ—ધર સં. ૧૨ જન સં.
૮૦, મં. ૧ છે. સભા કરી મિથ્યાત્વત્યાગ
અને સ્વાધ્યાયપ્રચાર પર વિવેચન કર્યું, જેથી
જે સ્ત્રીઓએ કુદેવપૂજનનો ત્યાગ કર્યો.
પ્રથમ પાઠશાળા હતી પણ હાલ અંધ છે,
જે ચાલુ થવાની જરૂર છે. રૂ. ૧૧) ઉપદેશક
ફૂંડમાં આવ્યા. શેઠ જગનલાલજી ધર્મોત્સાહી છે.

કેકમહાણુ—ધર સં. ૭ જન સં.
૩૦, મં. ૧ છે. એ શાસ્ત્રસભા કરી. ૭
જણોને સ્વાધ્યાયનો નિયમ છે. બધા ભાષ્યો
સદાચારી અને ધર્મભાષા છે. સ્ત્રીઓમાં ભણ-
વાની રૂચિ વિશેષ છે. નાસિક નિવાસી શ્રી
હુલાતીભાઈ તત્વાર્થસૂત્રના અભ્યાસમાં પ્રશં-
સનીય છે રૂ. ૫) ઉપદેશક ફૂંડમાં આવ્યા

સંવતસર—ધર સં ૮. જન સં. ૩૨,
મં. ૧ છે. ચા.અ.પ.ભાષા ઉપદેશ કરવાથી
એક સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. રૂ. ૧) ઉપ-
દેશક ફૂંડમાં ભરાયો.

હુશંગાખાદ—ધર સં. ૭૨ છે. સભા
કરી 'જૈન ધર્મની ઉપયોગીતા' ઉપર એ કક્ષાક
સુધી વ્યાખ્યાન કર્યું. અત્રે ધણીખરા જૈનો
સમૈયા (એટલે સરસ્વતી મંદિર પૂજક અને
મૂર્તિપૂજા નિષેધક) છે ! જે અત્રે વારંવાર
વિદ્વાનોનું આગમન થઈ ઉપદેશ અપાય તો
આ લોકો સુધારી શકે ખરા. ભાષ મૂલચંદ્રજી
ધર્મોત્સાહી છે.

મહારાષ્ટ્રપ્રાંતવાસી પિતામહદાસ
ઉપદેશક.

પ્રિય જૈન બંધુઓ ! ચેતો, જગો અને
જીઓ—તમારા પૂર્વજો (તીર્થંકર મહર્ષિઓ) એ
જે પ્રણ જૈનધર્મરૂપશરીરમાં આપ્યા હતા તે
શરીર (જૈન ક્રિયા)ની આજે કેટલી દુર્દશા થઈ
રહેલી છે? તોપણ આટલી બધી બેપરવાઈ ?
અરે ! તે જૈન ક્રિયારૂપ શરીર નષ્ટબ્રજ
થવા છતાં તમારો આત્મા સુખમય પ્રણીયી
કેમ જીવી રહી શકે ? જેથી પ્રમાદને છોડી
અને શાસ્ત્રસ્વાધ્યાયરૂપી બોજનથી જૈન
ક્રિયારૂપ શરીરને પુષ્ટ કરી તેને તાકીદે તંદુરસ્ત
કરો. જીઓ, જેજ પ્રમાદથી તમારા પ્રાંતમાં
સેતવાલ ચતુર્થ, પંચમ અને કસાર જાતિના
ભાષ્યોનો સમુદ્ધ હવે તમારો રહ્યો નથી,
જેથી જે તમારામાં હજી પણ કંઈ ધર્મનો
જોશ અને અભિમાન હોયતો તેઓને ફરીથી
આપણા જેવા બતાવવા પ્રયત્ન કરો. આ
ભાષ્યો અચાનતાથી વિશેષે કરીને નિર્માદ્ય
દ્રવ્ય લક્ષણ કરવા લાગ્યા છે તથા દરિદ્રતાને
બોગે ખીંતે ધર્મ સ્વીકારી બેઠા છે તથા
હલકો ધંધો કરવાના કારણથી શુદ્ધ જાતિમાં
પણ નીચી દૃષ્ટિથી જોવાય છે, જેથી બધુઓ,
તમે આ જાનિમાઈઓ તરફ તાકીદે ધ્યાન આપો.

જાતિ સેવક—

હાકોરદાસ ભગવાનદાસ ઝંબેરી,

મંત્રી, ઉપદેશક વિભાગ—

દિ. નં. પ્રા. સભા-મુંબાઈ

पं. अर्जुनदास सेठीकी धर्मपत्नीका
हृदयद्रावक पत्र ।

मान्यवर महोदय,

क्या अपने अमूल्य समयका कुछ भाग आप मुझ दुःखिनीकी कथा सुननेमें दे सकेंगे ? क्या मेरे पति पर आई हुई विपत्तिको दूर करनेकी चेष्टा करेंगे ? क्या मेरे बच्चों पर दया करके पितृ-वियोग-जनित दुःखको निवारण करेंगे ? क्या एक व्यक्ति का अन्यायसे बचानेका प्रयत्न करेंगे ? मुझे विश्वास है कि यदि आप मेरी दुःख-कहानी सुनेंगे तो मेरी सहायता करना अपना परम कर्त्तव्य समझेंगे ।

मेरे पति इस समय जेलमें हैं । दस महीने हुवे जब वे इन्दौरमें पकड़े गये थे, तबसे दो चार दिन छोड़कर आज तक वे कारागृहहीमें हैं । और अब उन्हें पाँच वर्षकी सजाका हुक्म हो गया है । इससे आप यह न समझिये कि उन्होंने कुछ अपराध किया था, क्योंकि आज तक यह तो कभी बतलाया ही नहीं गया कि अमुक अपराधके कारण यह दण्ड दिया गया है । आज तक उन पर कोई अभियोग भी नहीं चलाया गया, जिससे कि यह प्रमाणित हुआ हो कि वे अपराधी हैं । हाँ, यदि कुछ अपराध हो तो यही हो स-

कता है कि उन्होंने अपना जीवन जैन-समाजको अर्पण कर दिया था, शिक्षा-प्रचार को अपना मुख्य कर्त्तव्य समझते थे, जैन-धर्मके प्रचारके उपाय सोचा करते थे, और इनके अतिरिक्त और संसारिक झगड़ोंसे दूर रहना ही प्रसन्न करते थे । सुना गया था कि वे देहली और आरावाले मुकद्दमोंके सम्बन्धमें पकड़े गये हैं, परंतु यह विश्वास कैसे हो ? ये मुकद्दमों तो थे राजनैतिक और मेरे पति राजनीतिके झगड़ोंसे कोसों दूर । क्या जो आत्मा जैनधर्मके लिये जीवन अर्पण करनेकी शक्ति रखता है वह उस जैनधर्मके मूल मन्त्रका तिरस्कार करने को उद्यत हो सकता है ? क्या जिनका हृदय जातिके बालकोंको अशिक्षित देख कर द्रवित हो जाता था वे नरहत्या ऐसे मामलेसे सम्बन्ध रख सकते हैं ? यह नहीं हो सकता । यदि सचमुच सम्बन्ध था तो क्यों नहीं सरकारने अभियोग चलाकर प्रमाणित किया ? जो हे, अपराधी थे या नहीं, उनको कारागृहमें रहनेका हुक्म हो-गया है । कौन कह सकता है कि यह अन्याय नहीं ? क्या इस २० वीं शताब्दिमें भी यह न्याय समझा जा सकता है कि किसी व्यक्तिको दण्ड दे दिया जावे और उसे यह भी न बतलाया जावे कि उसने अमुक अपराध किया है ? महोदय, क्या इस अन्यायके विरुद्ध आपकी अवज्ञा उठेगी ? क्या आप सरकारसे न्यायकी प्रार्थ-

ना करेंगे ? ऐसा करना यों तो आपका कर्त्तव्य है ही, परन्तु इस मामलेमें यह अनिवार्य कर्त्तव्य हो जाता है; क्योंकि उनकी तरफसे कोई प्रार्थना करनेवाला नहीं—मैं दीन स्त्री हूँ, मेरी कौन सुनता है और विशेष कर जयपुर राज्यमें ।

- यह हुई उनकी बात, अब बच्चोंकी बात सुनिये । मेरे पति कोई घनाढ्य पुरुष नहीं हैं और न उन्होंने व्यवसाय कर बहुतसा द्रव्य संचय ही कर रक्खा है । ऐसी अवस्थामें क्यों कर अपने बच्चे 'प्रकाश' की शिक्षाका प्रबन्ध करूँ ? किस प्रकार छोटी बालिकाको पढ़ाऊँ ? शिक्षा तो एक ओर, इन बच्चोंको उचित भोजन भी किस प्रकार दूँ ? कैसे उनके शीतका निवारण करूँ ? आज दस महीने हुये किसी न किसी प्रकार काम चलाया, परन्तु अब नहीं चल सकता । मुझे इसकी पर्वाह नहीं कि मुझे भरपेट अन्न मिले, मैं पतिवियोगको भी सहन कर सकूँगी, परन्तु इन बच्चोंका कष्ट मुझसे नहीं देखा जाता । मेरे पतिको आशा थी और मेरा भी विश्वास था कि जाति और धर्मकी सेवा करनेके लिये मेरा प्रकाश योग्य बन जायगा, परन्तु अब देखती हूँ कि यह सब स्वप्न मात्र है । न जाने ये पाँच वर्ष कैसे पूरे होंगे ? इस बीचमें यदि शिक्षाका प्रबन्ध न कर सकी तो प्रकाश तो अशिक्षित रह कर दुःख

उठावेहीगा परन्तु समाज और धर्मका एक सेवक खोया जायगा । जयपुरमें यद्यपि सब मेरी सहायता करना चाहते हैं और जयपुरमें ही क्यों, मुझे विश्वास है, समस्त भारतवर्षके मनुष्य मेरी सहायता करना हृदयसे चाहते हैं परन्तु वे डरते हैं कि मुझ अभागिनीके साथ कहीं उनको भी कष्ट न उठाना पड़े । इससे कोई मेरी सहायता नहीं कर सकता । यद्यपि निःसहाय अवलाका कष्टनिवारण करना कोई अपराध नहीं परन्तु पुलिससे डर लगता है । क्या आपको भी डर लगेगा ? क्या आप जैसे उदारहृदय भी बिना कारण भयभीत हो जावेंगे ? तो फिर इन बच्चोंको क्या मुझे अशरण-शरण के भरोसे छोड़ देना होगा ? हा । यह कष्ट मेरे अपने दुःखके सहने के साहस को भी तोड़ देगा ।

मेरे पति आज कल कारागृहमें रोग-ग्रस्त हैं । प्रतिदिन सुनती हूँ कि उनका कुश शरीर और अधिक कुश होता जाता है । उनके भोजनका प्रबन्ध ठीक नहीं । हे भगवन् ! क्या उनको पाँच वर्ष इस ही प्रकार जेलमें बिना अपराध सड़ना पड़ेगा ? वे कैसे पाँच वर्ष निकाल सकेंगे ? यद्यपि मानसिक दुर्बलता उनके पास न फटक सकेगी परन्तु इस शरीरके रोगोंका वे क्या करेंगे ? प्रभो, क्या अब मैं उनके पवित्र दर्शन न कर सकूँगी ? क्या कभी उनकी चरणकर मस्तकमें लगानेका सौभाग्य मुझे न प्राप्त होगा ? क्या कभी वे आकर 'प्रकाश

के शिर पर हाथ न रख सकेंगे ? क्या नन्ही लड़की को वह छातीसे फिर लगा-वेंगे ? क्षमा करिये, हृदय के आवेगमें-आकर मैं यह लिख गई हूँ । हम स्त्रियों-का हृदय आप ऐसा कठोर नहीं हो सकता ।

महाशय, मैं अपनी राम-कहानी आपको सुना चुकी । मुझे अब इसके अतिरिक्त और कुछ नहीं कहना है कि यदि मुझ अमागिनी पर आपके हृदयमें दयाका सञ्चार हुआ है तो कृपया इस मामलेको हाथमें ले लीजिये । यदि मेरे प्रकाश के अंधकारमय भविष्यसे आपका पितृस्नेहयुक्त हृदय द्रवित हुआ है तो उसे शरण दीजिये । यदि मेरी लड़कियोंके आर्चनादसे आपको अपनी प्रिय पुत्री याद आई है तो कृपा कर उसे असहाय न छोड़िये । यदि मेरे पूज्य पतिके संकटसे आपको यह ध्यान आया है कि यह संकट उन पर नहीं, जैन-समाज पर,—समाज-सुधार, जैन-धर्म-प्रचार और शिक्षा-प्रसार पर—पड़ा है तो शीघ्र कर्त्तव्य निश्चय कर लीजिये । यदि आप समझते हैं कि बिना मुकद्दमा दण्ड देना अन्याय है तो उसके विरुद्ध आन्दोलन और पुकार करनेको प्रस्तुत हो जाइये । यदि मेरे पति के बिगड़े हुये स्वास्थ्य से आपके चित्तमें डर उत्पन्न होकर बच्चोंकी क्रन्दनध्वनि सुन पड़ी है और समाज-सेवक के लिये दो वूँद आँसू निकले हैं तो इस समय सहायता कीजिये । और यदि जैन-

धर्म के एक सेवक की कमीसे आपके चित्त-को चोट पहुँची हो तो उसे बचानेका प्रयत्न कीजिये । मैं असहाय, अबला, दुःखिनी आपसे और अधिक निवेदन नहीं कर सकती । राजपूत-रमणी ने अपरिचित और परधर्मी युवा को राखी भेजी थी और वह उसके हेतु प्राण-विसर्जन करने को उद्यत हुआ था । यदि आज मैं अति क्षुद्र हूँ परन्तु इस विपत्तिसे छुटकारा न देख मैं भी आज आपके पास राखी भेजनेका साहस करती हूँ । क्या आप जैन-समाज तक, भारत-सरकार और जयपुर-नरेश तक मेरी क्रन्दन पहुँचावेंगे ?

दयाभिलाषिणी-

जैन-जातिके सेवककी सेविका,

गूलावबाई-जयपुर

ब्र. शीतलप्रसादजीका पत्र ।

माहानुभाव, महाशय दर्शनविशुद्धिर्भवतु !

आज दश महीने न्याय की प्रतिक्षा करते हो चुके, परन्तु पण्डित अर्जुनकाळ-जी सेठी अब तक भी अन्यायवश कारागृह-ही में हैं । क्या जैन-जाति भी उन पर न्याय न करेगी ? ऐसी आशंका भी हृदय में उत्पन्न होने लगी है । जानना है कि यह शंका कहां तक ठीक है । क्या आप बतला सकेंगे ?

मुझे बतलावें या नहीं किन्तु श्रीयुत सेठी जी की धर्मपत्नी को तो बतला देना

आपका कर्तव्य है। लीजिये, उनका पत्र हाथ में लीजिये और हृदय को कड़ा कर ज़रूर आदि से अंत तक पढ़ जाइये। कैसा मर्मभेदी क्रन्दन सुन पड़ता है। क्या उसमेंसे आपके कानोंमें अबलाकी आहोंका शब्द नहीं आता? क्या उसमेंसे बच्चोंके रोनेकी आवाज़ आपको नहीं सुनाई देती? सेठी-विहीन गृहांगणका हृदयद्रावी दृश्य क्या आपको दृष्टिगोचर नहीं होता? इतना कष्ट होने पर भी क्या उस रुदनमें जाति-सेवाकी गंध नहीं आती? क्या दुःखके आँसुओंसे भीगा हुआ यह पत्र भी आपकी आँखोंमें आँसू नहीं लाता? न सही, परन्तु क्या अन्तिम शब्द "यदि आज मैं अति शुद्ध हूँ परन्तु इस विपत्तिसे छुटकारा न देख मैं भी आज आपके पास राखी भेजनेका साहस करती हूँ" भी आपके हृदयमें नहीं चुमते? क्या बहिनकी इस दीन पुकार पर ध्यान देने को भी आपका हृदय बाध्य नहीं होता? क्या हम उन महान् आत्माओंकी सन्तान होकर भी जिन्होंने निःसंकोच संकटग्रस्तोंकी रक्षा के लिये प्राण विसर्जन किये हैं, उसमुसलमान युवा की वरावरी नहीं कर सकते? नहीं नहीं, ऐसा नहीं हो सकता, बरन मुझे विश्वास होता जाता है कि आप मन ही मन प्रतिज्ञा कर रहे हैं कि अबलाकी पुकार अवश्य सुनेंगे; बच्चोंके दुःखको अवश्य दूर करेंगे; सेठीजीकी विपत्ति अवश्य नि

वारण करेंगे; राखीका आदर अनिवार्य है, भाईको बहिनके लिये अपना सर्वस्व दे देनेमें संकोच न होगा। धन्य आपकी उदारता और धन्य आपकी धर्मप्रियताको! तो क्या आप मुझे यह समझनेकी आज्ञा देते हैं कि आप इस कार्यके लिये प्रयत्न करेंगे? क्या मैं आपको राखीके आदर करनेवाले पुरुषों में गिन सकता हूँ।

हमने भारतवर्ष भरके मुख्य सभाचार-पत्रोंमें आन्दोलन आरम्भ कर दिया है। हिन्दी, अंग्रेजी, उर्दू प्रायः सब ही समाचार-पत्रोंमें इस विषयके पत्र छापे हैं। उनके सम्पादकोंने उचित टिप्पणी भी की है परन्तु यह कार्य अभी और जोरके साथ करना है।

श्रीमान् वाडसरायकी व्यवस्थापक सभा (Supreme Legislative Council) में भी यह प्रश्न रखा जावे, इसका प्रयत्न किया है। माननीय चावू सुरेन्द्रनाथ बनर्जी, माननीय मि० जी० के० गोखले, माननीय पण्डित विश्वनारायण दत्त, इत्यादिके पास, जो उस सभाके सदस्य हैं, पत्र और तार भेजे हैं और उनमेंसे कुछसे मिले भी हैं। उन्होंने भी बहुत संतोषजनक उत्तर दिया है और ढाढस दिलाया है, परन्तु वास्तवमें बात यह है कि जब तक सारे भारतसे इसपर जोर न दिया जावे तब तक उनका प्रश्न रखना उतना लाभकारी नहीं हो सकता। आशा

है कि अगामी बैठकमें यह प्रश्न अवश्य रक्खा जा सकेगा ।

इसके अतिरिक्त कुछ भारतीय नेताओं ने यह भी आवश्यक बतलाया है कि यह पक्ष विलायतकी पार्लियामेंटमें रक्खा जाना चाहिये । उसके लिये भी हमने सर विलियम वैडरनके पास पत्र भेजा है और अब वहाँके अन्य सज्जनों के पास तथा विलायती पत्रोंके पास भी इस मामलेका वृत्तान्त भेजने की चेष्टा कर रहे हैं । परन्तु वास्तविक कार्य अभी आरम्भ नहीं हुआ । श्रीमान् वाइसराय के पास एक डेप्यूटेशन जाना परम आवश्यक है । इसमें भारतवर्ष के मुख्य मुख्य लोग सम्मिलित होने चाहिए । मुझे आशा है कि आप स्वयं सम्मिलित होंगे और अपने स्थान के जैनियों से इस विषय में परामर्श करके अन्य प्रतिष्ठित पुरुषों को भी राजी करेंगे ।

अबतक रुपयेकी कुछ आवश्यकता न हुई, परन्तु अब इस कार्यमें रुपयेकी बड़ी जरूरत है । जैन जाति चाहे तो लाखों रुपया बात की बात में एकत्र कर सकती है और मेरा विश्वास है कि आप स्वयं रुपयेका सदुपयोग करनेके लिये किसी अवसर को इस अवसरसे अच्छा नहीं समझते हैं । अस्तु, क्या इसका आप प्रयत्न करेंगे कि आपके स्थान के जैनी इसके लिये चन्द्रा करें और “ सम्पादक, जैन-मित्र, हीराबाग, पोष्ट-गिरगाँव, मुंबई ”

के पतेसे जो रुपया इकट्ठा हो वह भेज देंगे । मुझे पूर्ण विश्वास है कि इस पुण्य-कार्यमें यदि आपको कुछ कष्ट भी सहना पड़े तो आप कदापि मुँह न मोड़ेंगे, क्यों कि याद रखिये यह प्रश्न केवल सेठीजीका ही प्रश्न नहीं है, इसपर सारी जैन जातिका जीवन-मरण निर्भर है । इसके अतिरिक्त मुझे बहुत संदेह है कि इसमें आपको अधिक कष्ट होगा क्योंकि जिस प्रकार आपने प्रतिज्ञा की है क्या हमारे दूसरे जैनी भाइयोंके हृदयमें भी उस ही प्रकारके भाव उदय न होंगे ? क्या वे और कुछ नहीं तो थोड़ासा द्रव्य दे देनेसे भी पीछे हटेंगे ? परन्तु आवश्यकता इस बातकी है कि उनके कानों तक यह बात पहुँचे तो कृपा कर आप इस पत्रको तथा इसके साथकी सेठीजी की धर्मपति की चिट्ठी को मंदिरोंमें शास्त्र समाके पश्चात् सबको सुना देनेका प्रबंध कर दीजिये और एक एक प्रति मंदिरजीमें लटका दीजिये ताकि सब भाइयों को इसका परिचय हो जाय तब यदि आप किसीसे भी कहेंगे तो कुछ न कुछ अवश्य दे देगा । थोड़ा थोड़ा मिलकर भी बहुत हो सकता है ।

यही दो काम इस समय आपको करने हैं । एक तो मन्दिरमें शास्त्र के बाद सबको यह पत्र सुनाकर एक समा करके चन्देका प्रबन्ध कर दीजिये और समाकी कार्यवाही समाचार-पत्रोंमें भेज दीजिये ।

दूसरे डेप्यूटेशन में सम्मिलित होनेके लिये स्वयं अपनी अनुमति भेज दीजिये और अपने यहाँके दूसरे प्रतिष्ठित पुरुषों से भी भिजवा दीजिये। यह कार्य यथाशक्ति शीघ्र होना चाहिये। इसके अतिरिक्त जो कुछ आपको उचित जान पड़े करिये और मुझे भी लिख भेजिये ताकि मैं भी सहायता करूँ।

अन्तमे आपसे पुनः निवेदन है कि यह अवसर हाथसे न जाने दीजिये; जैनधर्म एक अत्यन्त अमूल्य वस्तु है, उसको अधिक काल तक संकटमें न पड़ा रहने दीजिये। पण्डित अर्जुनलालजी सेठी इस धर्मके उच्च कोटिके ज्ञाता थे और इस पर उनकी श्रद्धा इतनी अधिक है कि इस धर्मके अनुयायियोंके लिये वे सब कष्ट सहनेको प्रस्तुत रहे हैं। हमारा वात्सल्य-अंग हमें शिक्षा देता है कि उनका संकट निवारण किये बिना हमें जैनी कहलानेका अधिकार नहीं। विशेष कहनेकी आवश्यकता नहीं। धर्मका पालन करिये और विपुल पुण्य संचय कीजिये। आशा करता हूँ कि इस पत्रका उत्तर शीघ्र मिलेगा।

उत्तराभिलाषी—

ब्रह्मचारी शीतलप्रसाद.

हा! जैनियों, डूब मरो!

अय जैन समाज ! क्या अभी भी तू घोर कुम्भकर्णी निन्द्रामें सोती रहैगी ? क्या अभी भी तू आलसवस अपना सर्वस्व खोती रहैगी ? क्या अभी भी तू जगतमें पद पद पर पददलित होती रहैगी ? समाज ! अब बहुत सो लिया, यह समय सोनेका नहीं है। यह समय खोनेका नहीं है ! अब तेरे परीक्षाका समय है। समय आया है कि तू खचेत हो ! देख, इस समय तेरे सम्मुख यह प्रश्न नहीं है कि तू उन्नति करती है या अवनति, इस समय यह प्रश्न नहीं है कि सृष्टिकर्ता ईश्वर है अथवा नहीं, इस समय यह प्रश्न नहीं है कि श्वेताम्बर प्राचीन है वा दिगम्बर, पर समाज ! देख ! तेरे सम्मुख “समय” मुस्कुराता हुआ प्रश्न कर रहा है कि “जैनियों ! तुम मुदें हो अथवा जिन्दे ?” इसलिये यदि तू जगतमें अपना नाम उज्ज्वल रखना चाहती है ? यदि तू अपना नाम निष्कलंक रखना चाहती है ? यदि तू जगतमें अपना मान सन्मान चाहती है ? यदि तेरे हृदयमें अभी अकलंकस्वामीके रक्तका प्रवाह यह रहा है ? यदि तेरे हृदयमें अभी तक किर्चित् परिमाणमें भी निष्कलंक प्रभुके निःस्वार्थ धार्मिक आत्मसमर्पणकी व्योतिक्रा प्रकाश जग रहा है ? यदि तेरे हृदयमें कुछ भी अभी तक समन्तभद्रस्वामीका मय रहित अर्धम छाहस दमक रहा है ? यदि तू विपत्तमें पड़े हुये साधर्म्य भाईयोंके प्रति सहायता करना कुछ भी अपना कर्तव्य समझती है ? यदि तू सम्यक्गर्भांकित वात्सल्य-

➤ शुद्ध शिलाजीत। ◀

०॥), खालिस हाँग ॥), असल ममीरा ३), असली कस्तूरी २५) अलवान पश्मीना आदि वस्तु क़िफायतसे।

काश्मीर स्टोर्स—थ्रीनगर नं. २?

अङ्गको जैनधर्मका मर्म समझती है ? यदि तू आत्मकथित जैनसिद्धान्त पर प्रवर्तना अपना कर्म समझती है ? तो उठ ! जग ! देख ! जिसने तेरे लिये, ग्रेजुएट, बी. ए. होनेपर भी अपनी व्यवहारिक उन्नतिको लातमार, बाल्य-बच्चोंको छोड़, आत्मसमर्पण किया था ! जिसने तेरे लिये अपना यावत् जीवन, तन मन धन, अर्पण किया था ! जिसने तेरे लिये, सर्वदाके लिये अपने सर्व सांसारिक सुखोंका तर्पण किया था ! देख, आज वह नररत्न कैसी दुर्दशामें फस रहा है ? तेरी मूलसे, प्रमादसे, जेलमें बस रहा है ! नजरकैदकी जंजीरसे फस रहा है ! शोक ! और महाशोक !! दुःख और महादुःख !!

हा ! हरएक ग्राम, हरएक शहर, हरएक मेला, हरएक सभामें उपस्थित होकर धार्मिक तथा तात्विक अथवा व्यवहारिक उन्नतिपूर्ण उपदेश दे तुझे सोतेसे जगाया, जो कि मृत-प्रायः संस्थाओंको उन्नति अवस्था पर लाया, जिसने अविश्रान्त परिश्रम कर अति उद्योगसे एक शिक्षाप्रचारकसमिति स्थापित की, और द्रव्य न होनेपर भी जातीष प्रेमसे द्रव्यभूत हो मेला प्रतिष्ठा आदि समर्थपर एक एक पैसा मांगकर उसका कार्य चलाया ! सैकड़ों बाल्यबच्चोंको विद्याध्ययन करा उन्हें मनुष्य बनाया ! और जिसने कभी भी गवर्नमेन्टके विरुद्ध जवान न हिलाई, न कोई राजद्रोहात्मक व्याख्यान ही दिया ! हाय ! आज वही समाजसेवक पण्डित अर्जुनलाल सेठी बी. ए. आज जेलकी हवा खाय-और तू आनन्दसे पड़ी सोवे !!

अय समाज ? तेरी भलाईका, तेरी सेवाका क्या गयी बदला है ? क्या ऐसी नेकीका यही

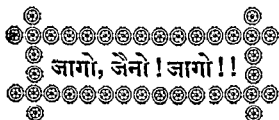
नतीजा है ? क्या ऐसे कृत्यकी यही कृतज्ञता है ? तेरा एक सेवक-प्रेमी निरस निराहार अपना जीवन तेरे रहते हुये भी व्यतित करे ? समाज, क्या यह तेरे लिये गौरवकी बात है ?—अय समाज ! क्या तेरे हृदयमें दयाका जराभी उद्वेग नहीं है ? क्या तेरे हृदयमें बिलकुल कृतज्ञताका प्रकाश नहीं है ? यदि है तो क्या १० महीनेमें तूने एक दिन भी उनको ईस महान कष्टसे छुटानेका प्रयत्न किया है ? क्या १० महीनेमें तूने एक दिन भी उनकी भाक्तिको अपने हृदयमें स्थान दिया है ? ईसका उत्तर स्पष्ट है कि “नहीं” । ओह ! क्या उनकी वधों समाज-सेवाका यही प्रतिफल है ? यदि पापाण भी होता तो ईस दुष्मयी तापकी अग्निसे द्रव्यभूत हो जाता—कटोरसे कटोर हृदय भी गल जाता, शत्रुके हृदयमें भी ऐसी स्थितिसे दयाका उद्वेग छा जाता । पर हाय ! वात्सल्य अङ्गकी लींग मारनेवाली समाज ! तेरा हृदय ईतना कटोर है कि तू अभी तक चुपचाप कानोंमें तैल डाले सो रही है । अभी तक तेरे हृदयमें कृतघ्नताका तामसिक मेघपटल छाया हुआ है । क्या इसीसे जगतमें तेरा नाम रह सकता है ? कभी नहीं ! कभी नहीं !! तुझे अवश्य ही एक दिन इस कृतघ्नताका फल भोगना पड़ेगा । तुझे एक दिन वैमोत मरना पड़ेगा । और हरएक समाज के आगे अपना मस्तक नचा करना पड़ेगा । यदि अभी भी तुझे अपना मान रखना है ? यदि अभी भी जगतमें तुझे जीवित रहना है ? तो प्यारी समाज ! उठ, कमरकस । खड़ी हो । अपने महोपकारीपर संकट के समय कृतज्ञता प्रकाश कर । तेरे लिये स्वार्थ की आहुति देनेवाले के लिये स्वार्थकी आहुति दे । संसारको बतल

દે કિ જૈન સમાજ અમી મીં જીવિત હૈ । વહ અમીં અપને હિતૌપિયોં કે લિયે સવ તરહ તૈયાર હૈ । સંસાર દેલે-ઔર ઉત્સુકતાસે દેલે કિ હાં, જૈન સમાજમેં કુલ દમ હૈ ઔર વહ અપને દેશ માઈયોં કે-જાતિ માઈયોં કે લિયે કુલ કર સક્તી હૈ । યદિ નહીં તો જા સર્વદા કે લિયે મૃત્યુ કી સાન્તિમયી ગોદમેં સયન કર !!!

—દુઃખી—

પરમેષ્ટીદાસ લમેચૂ—કલકત્તા

મચનલાલ લમેચૂ ”

જાગો, જૈનો! જાગો!!

હે ! વીર શાસનના શ્રીમાનો, ધીમાનો અને આંખ આગ કાન કરી દેનારા વીર ઉપાસકો ! જરા થોભો અને તદ્દમારા એક નિઃસ્વાર્થ દીન બંધુની અસંખ્ય વેદના સાંભળો ! આજે લગભગ દશ મહીના થયા બ્રિટિશ રાજ્યની હકુમત નીચેના જયપુર રાજ્યમાં ન્યાય વગર જેલમાં અનિવાર્ય દુઃખ પામતા-રીજાના “જૈનચિંતમણિ” પં. અર્જુનલાલ શેકીને છોડાવો, બચાવો અને મુક્તદાન અપાવો. જગો જૈનો ! જગો !! તદ્દમારા મહાંવીર પિતાએ આત્મશૂદ્ધિ કરી ખતાવેલા અને અસંખ્ય દાંપણ દુઃખો આપ્યા છતાં પણ “અપકાર પર ઉપકાર” કરનારી સમદેહી, પરાંપરાવૃત્તિ અને સેા કમનું રહસ્ય સમજી કંઈક અનુકરણીય બનો.

મારે અત્યંત ખેત્યુક્ત હૃદયથી લખતું પડે છે કે ન્યાયપ્રિય બ્રિટિશ રાજ્યમાં અન ભારતવર્ષમાં જે કોમ શાંતિપ્રિય અને વફાદાર કહેવાય છે, જે કોમ માટે હિંદના ખેરબાહ !! અને એક વળનના વૉઇસરોય

લોર્ડ કર્ઝન જેવાઓએ પણ ઉચ્ચતમ મત દર્શાવ્યો છે, જે ધર્મ માટે પ્રાથ્વાલ પ્રગ્ભ માનની લાગણીથી જેવા લાગી છે, જે જૈનો જયપુર રાજ્યનો એક પ્રતિષ્ઠિત વર્ગ લેખાયો છે; આવી મહત્વશાળી કોમના સ્વયં સેવકને જયપુર રાજ્ય વગર તપાસે દશ માસ થયાં જયપુરની જેલમાં સડવે એ કેટલું શોક-ગનક અને આશ્ચર્યમાં ગરકાવ કરે તેવું છે ? એથી વધુ ત્રાસગનક તો એ છે કે જિનેન્દ્રપ્રભુના દર્શન છ દિવસ બંધ કરી લાંબા (ભુખમરો) ખેંચાવ્યો હતો અને પત્નીને પણ મળવા માટે મના કરવામાં આવી છે. ન્યાયપ્રિય વૉઇસરોય લોર્ડ હાર્ડીજની સરકારના અમલ નીચેના રાજ્યમાં ચુંડેગારને ન્યાય આપ્યા વગર આવી અધાધુધી ચાલે એ બ્રિટિશ ન્યાયતુલાને શોભાપ્રદ કેમ કહેવાશે ? શું લોર્ડ હાર્ડીજની સરકારની ફરજ નથી કે પોતાની રેસીડેન્સીવાળા રાજ્યમાં આવા અન્યાયયુક્ત પગલાં માટે સત્વર તપાસ કરી ભવિષ્યમાં આવો ગેર-વહીવટ ન ચાલે તે માટે યોગ્ય બદોખરત કરે ? જે વૉઇસરોય, જે ધર્મપિતાએ અને જે ભારતહિતૌષીએ, કાનપુર મસજીડેસ, અયોધ્યા ગૌરધકેસ અને દક્ષિણ આફ્રિકા જેવા મહાન અન્યાયયુક્ત કાર્યમાં જેણે અદ્વત દંસાઈ અપાવ્યો છે, તો શું જીવદયા હીમાયતી (જૈનો) ની દાદ ધ્યાનમાં લઈ વગર તપાસે જેલમાં પડેલા અને આરોગ્યવિમુખ બંધુને દયા ખોતર ન્યાય આપી છુટકારો નહિજ મળશે ?

જ્યારે આ પરિસ્થિતિ બદલાઈ ગઈ છે ત્યારે આપણા દિગંબર જૈનજન્યુઓએ પણ, આગસ, કુસેપ, છપાં કે કુંબકર્ણુની નંદા-માથી જામત યમજનું જોષએ છે અને ન્યાય મેળવવા શ્રીમાનોએ પોતાનું કર્તવ્ય જાળવવા વિનાવિત્તએ પોતાના કૃષણ હાથને પણ લંબાવવો જોઈએ છે. યાદ રાખજો કે આવા નિઃસ્વાર્થણે સમાજનો ઉત્કર્ષ-ધમ્મનાર એક અમગદય સમાજનેતા પર આવી પડેલા અન્યાયી પગલા માટે પ્રયત્નો નહીં કરીશું તો

આપંછી બીજા ; લક્ષ્મીહિત વિદ્વાનો બહાર પડતા અચકાશે સારે હિંદુસ્તાનની વસ્તીમાં નામ માત્રથી રહેલા-અગણીના વેદાધર ગણાય તેટલા લાખની વસ્તીવાળા જૈન સમાજને સહિની સપાટી પર લાવવાની વાતો કરનારાઓ કેમ લાવી શકશે ?

જાગો જૈનો ! જાગો !! વીરના વીર તનુએ ઉઠા. અન્યધર્મીઓને સાબીત કરી બતાવો કે જૈનોના હૃદયમાં પ્રાણીમાત્રને માટે દયાળુ રહેલી છે. જ્યારે આપણે આવી બાબતો પર આખમીયામણું કરી ચાક્રશું તો અને ન્યાય મેળવવા અસમર્થ બનશું સારે તમારા દેશની પ્રજામાં જૈનમત ફેલાવવાની પ્રયત્ન લાવના, આવા નિઃસ્વાર્થપણે સમાજની સેવા કરનાર વ્યક્તિ વગર કોણ બર લાવી શકશે ? તેમજ આવા શીલોસોદરના સંકટ પ્રસંગે સદાય ન કરીશું તો વિચાર્યતમાં સ્થળાયેલી જૈન બ્રધરહુડના જેવી સંસ્થાઓનો કોણ ઉત્કર્ષ કરશે ?

જ્યારે આપણે જૈન બાનુને તેજોમય પ્રકાશ પ્રગટાવવા માટે અનેક સંસ્થાઓમાં લાખો રૂપિયાનું દાન કર્યું છે તો શું આપંછી ફરજ નથી કે આપણાં સુખને માટે અહોનિશ પ્રવૃત્ત કરનાર આજે દશ દશ માસ થયા વગરતપસે વગરન્યાયે જેલખાનામાં સડે છે તે માટે ન્યાય મેળવવા તન મન ધનથી પ્રયત્નશીલ થવું ? તમારા ધર્મમંદુને અભયદાન અપાવવું એ તમારું કર્તવ્ય અને જિનેન્દ્રમણિન ધર્મનું એક અંગ નથી ?

શું એ દુઃખી બંધુનો વાળ પલ્લ વાંકો થાય એ સમસ્ત જૈન સમુદાયને કલંક સમાન નહિ કહેવાશે ? ધ્યાન રાખજો કે એક ભાગમાં થયેલાં દર્દની ત્હમે પરવા નહિ કરશો તો તે દર્દ પેતાનો પણ ફેલાવી તમારા શરીરના બીજા ભાગોમાં પ્રસરી અર્થાત્ આપણી સમાજમાં આ વીર જેવા વિદ્વાનો ગણ્યા ગણ્યા હોવાથી આ એક પછાડી સુપકીદીથી ખેરી નહીંશું તો બીજા જિનવાણી માતાના પૂજરીઓ તમારાથી સો સો ગાઉ દૂર

નાસશે ! માટે હે વીરપુત્રો ! તમારાથી બનેતેટલી ખટપટ કરી આ જૈન બંધુને ઉઠાવો.

આ બાબત ત્રણે કિરકાના જૈન સમુદાયના શ્રીમાન અને પ્રતિષ્ઠિત બંધુઓએ તેમજ મહાસભાના કાર્યવાહકોએ સમાજમાંના ગમે તેવા વિચરને દૂર કરી જયપુર રજવામાં નહિ પણ ન્યાયપ્રિય વોર્ધસરોય લોર્ડ હાડીજની સરકારસમક્ષ એક વગવાળું પ્રતિનિધિમંડળ લઈ જઈ એ નામદરને સત્ય હકીકતો રહ-મગ્નવી ન્યાય માંગવો ઘટે છે. તેમજ આપણા શિક્ષિત વિદ્યાર્થીય ઇંગ્લીશમેનો (વટ્ટાલ, બેરિસ્ટર) એ અંગ્રેજ પત્રોદ્ધાર લેખો લખી હિંદના અમલદારોનું ધ્યાન ખેંચવું ઘટે છે. બ્રાતૃમણો ! તમારે પુરતી કાશીશ કરી જન-સમાજને બતાવી આપવાની જરૂર છે કે જૈનોના હૃદયમાં પણ પેતાના બંધુઓ પ્રત્યે બીજી કોઈ પ્રજા કે સંપ્રદાય કરતાં ઓછો પ્રેમભાવ વાસ કરતો નથી.

વીરશાસનના વીર કેસરીઓ ! જાગો અને તમારા આ દીનમંદુને બની શકતા તન-મન-ધનના ભોગે અભયદાન અપાવી, ઉઠાવો-બચાવો-ઠોકાવો. શાંતિ ! શાંતિ ! શાંતિ ! સરદયા-શૂરતા.

સबसे उत्तम केशर काश्मीरमें होती है

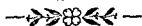
और वही—

मिलनेका पता—

मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय—सूरत ।

तीन कुप्रथाएं । ३७

मुझे बड़े खेद और शोक के साथ कहना पड़ता है कि हमारी जाति जो इस पृथिवी पर कमल-पुष्पके समान खिलती हुई आ रही है; मुरझानेको तैयार हो रही है। आजकल हमारे तरफ जैनियोंमें कुप्रथायें बहुत ही बढ़ चली हैं जो अकथनीय हैं। क्या हमारे भाई इस बात पर ध्यान न देंगे और उचित प्रबन्ध न करेंगे ?

देखिये ! विवाहादि उत्सवोंमें जिस स्थान पर मांगलिक गीत गाये जाने चाहिये, उस स्थान पर हमारी जातिकी स्त्रियां कुगीत व एक दूसरेमें गालियें गाती हैं। वे उस स्थान पर माता पिता व अन्य भाई बंधुओंको न देखकर बुरी तरहसे गाने लग जाती हैं, इस बातका किञ्चित् विचार नहीं करती कि 'मैरे माता पिता क्या कहेंगे, क्या विचार करेंगे' ? इस बातको देखकर कलेजेमें दाह लग जाती है और फह्रि बिना रुका नहीं जाता परंतु आंधीमें बलुलिये की पुकार व्यर्थ जाती है। यदि किसी स्त्रीको गालियें न गानेके हेतु समझाया जाता है तो वह समझाने वालेको असभ्य और जागृत्स कहनेको उद्यत हो जाती हैं। यदि इसी प्रकार हमारे तरफके जैनियोंकी दशा रही तो कभी भी ये जैनी उन्नति के क्षिप्तर पर नहीं पहुंच सकेंगे।

द्वितीय कुप्रथा यह है कि जैनी भाई वैश्याओंको अर्थात् कालियुगी कुलदेवियोंको बुलवाकर द्रव्य खर्च करके एक दूसरेमें गालिये गवाते हैं। हाय ! वह नीच जाति वैश्या हमारी उच्च जातिके मनुष्योंमें गालिये दे रही हैं। जिसको सुनकर हम प्रसन्न हो रहे हैं और अशुभको शुभ समझते हैं। बहुतसे भाई तो सभामें नाक रखनेके लिये मस्तककी पट्टी बेंच कर कालियुगी कुलदेवियोंके द्रव्य भेंट करते हैं और समाजमें बड़े आदमां कहने लाने लगते हैं। यदि इन महाशयोंसे मंदिरजीके जीर्णोद्धारकी मदद के लिये अथवा श्रीजी की पूजन व पक्षाल की सामित्री के लिये कहा जाय तो अपनी गरीबी व असमर्थता के सुवृत्त बतलाने लगते हैं। इन वैश्याप्रेमियोंको यह नर्ताजा मिलता है कि रुपयेका रुपया गया और व्याजमें जते खाये। पहले किया हुआ पाप इनको अच्छे काम करनेसे रोकता है।

प्रिय पाठकगण ! क्या आपको यह मालुम नहीं कि वैश्या-प्रसंग से कितने भयंकर परिणाम मिलते हैं ? देखिये—

कायासे काम जात, गांठहूँसे दाम जात ।
नारीहूँसे नेह जात, रूप जात रंगसे ॥
उच्चम सब कर्म जात, कुटके सब धर्म जात ।
गुरुजनसे शर्म जात, अपनी मति मंगसे ॥
रूपरंग दोऊ जात, शास्त्रसे प्रतीत जात ।
प्रभुजीसे नेह जात, मदनकी उमंगसे ॥
जप तपकी आश जात, मुरपुरका वास जात ।
भूषण बिलास जात, वैश्याके प्रसंगसे ॥

तीसरी भयंकर कुप्रथा 'कन्याविक्रय' की है। कन्याका पिता वरको सुन्दर, चतुर और गुणवान व वरकी योग्य अवस्था न देख कर घरकी परीक्षा करता है। वरकी धनाढ्यता और उससे कुछ द्रव्य लेनेके लोभसे अपनी सुकुमार बालिकाका वृद्धके साथ विवाह कर देते हैं। इसका नतीजा यह निकलता है कि वह वृद्ध मनुष्य आयु पूर्ण होनेपर मर जाता है और वह बालिका छोटी ही अवस्थामें वैधव्यताको प्राप्त कर लेती है। यही सबब है कि हमारी जातिकी मनुष्यगणना कम होती है। वृद्धविवाह करना ऊंटके गलेमें धिल्ली बांधनेके समान है। हिलती हुई गर्दन विवाह करनेसे मना करती है और श्वेतकेश मृत्युकी निकटता बतलाते हैं जो पर भी हाय व नहीं मानते।

हे भाईयो ! आप कृपा करके इन उपरोक्त बातों पर ठुक तो ध्यान दीजिये। यदि आप ध्यान न दें तो हमारी समाजकी उन्नति होना मुश्किल है। अब सोनेका समय नहीं है। आज कल और समाजोंकी उन्नति बहुत हो रही है। लेकिन हमारी ओर के जैनियोंको तो अभी नींदसे फुरसद ही नहीं मिलती। इसका प्रबन्ध सिवाय पंचोंके कोई नहीं कर सकता। हां, अपने घरमें तो सब ही प्रबंध कर सकते हैं, परंतु सबके घरका प्रबंध तो पंच ही कर सकती है।

आशा है कि हमारी तरफके अर्थात् रि. कोटाके जैनी जो इस समय नींद ले रहे हैं, शीघ्रही जागेंगे और उचित प्रबंध करेंगे, जिससे हमारी समाजको भी उन्नतिके शिखर पर पहुंचनेमें किसी प्रकारका कष्ट न पहुंचे। पस, मैं आपसे 'जय जिनेन्द्र' करके भैरे लेखको पूर्ण करता हूं।

मोतीलाल पहाड़िया, कुनाडी-(कोटा)

*सभापतिकी वक्तृताका सारांश।

मैं पंढरपुर (जिला शोलापुर) का निवासी हूं। वहां श्रीपार्श्वनाथका जैन मंदिर है। छोटी उम्रसे मैं जानता था की जैनियोंका यह मंदिर है परन्तु मुझे इससे अधिक ज्ञान न था। मैं पाश्चिमात्य विद्वानोंका लाभ लेने जब जर्मनी गया, तब प्रोफेसर जैकोबीसे जो गत वर्ष इसी महोत्सवमें सभापतिके पदको सुशोभित कर रहे थे, उनसे जैनधर्मका मुझे बहुत हाल मालूम हुआ।

मैं प्राकृतकी पुस्तकोंको पढ़ता था। तथा हैले (जर्मनी) में प्राकृतमें व्याख्यान भी देता था। जैनाचार्य त्रिविक्रमकृत प्राकृत व्याकरण मैंने पढ़ी है।

* स्थापना महाविद्यालय [काशी] का वार्षिकार्यके सभापति डॉ. टी. के. लड्डू बी. ए. कैन्टब पी. एच. डी. प्रोफेसर संस्कृत कोल्लेज (काशी) की वक्तृताका सारांश।

બુદ્ધ-નિર્વાણકે આજ ૨૪૫૮ વર્ષ વીતે માનતે હૈં । સો યહાં મિલ્યાન જા ગયા કિ મહાવીર બુદ્ધકે પહેલે નિર્વાણ-પ્રાપ્ત હુય । નહીં તો બૌદ્ધ ગણના ઔર “દિગંવર જૈન” ગણના સે અર્હન્તકા અન્ત બુદ્ધ-નિર્વાણ સે ૧૬ । ૧૭ વર્ષ પીછે સિદ્ધ હોગા જો પુરાને સૂત્રોં કી ગવાહી કે વિરુદ્ધ પડેગા । [‘પાટલિપુત્ર.’]

પાઠકચંદ્ર, આજ યદ લેલ એક આવશ્યકીય પ્રશ્નકે રૂપમેં દેલકર આપકે સમક્ષ રક્ષા જાતા હૈ । ઇતિહાસવિજ્ઞ મહોદય, ઇસ પ્રશ્નકા ઉત્તર શીઘ્રહી સ્વોજ કરકે પ્રકટ કરનેકા પ્રયત્ન કરે ।

સંપાદક.

સમયની કિંમત.

દિન પ્રતિ દિન કાળ આસ્થેજ નય છે, મન જાણે છે કે મોટા થઇએ કિન્તુ વસ્તુતઃ આ-યુષ્યમાંથી ઓછા થઇએ છીએ, તેથી આપ-ણી મુખ્ય ફરજ એ છે કે સમયની કિંમત સમજી તેનો સદુપયોગ કરવો જોઇએ. એક દાણની પણ ઉપજા નહિ કરી જોઇએ. આપણા જીવનને આપણે બે વિભાગમાં વહેંચી શકીએ. પ્રથમ પ્રવૃત્તિ માર્ગ અને દ્વીતીય નિવૃત્તિ માર્ગ જેને જૈન પારીલા-પિક શબ્દોમાં શુદ્ધસ્થાવસ્થા અને સાધુ અવસ્થા એમ કહી શકીએ.

સાધુ કિંવા મુનિઓ પોતાના સમયની કિંમત સમજી અધ્યાત્મમાર્ગમાં તદ્દલીન રહે છે અને ધર્મની સમાન સમયનું રક્ષણ કરે છે. સત્તિ દિવસમાં નિંદ્રા ઓછી લઇ, નિંદ્રાનો નાશ કરી જોમ અને તેમ સમય પ્ધાન, સ્વાધ્યાય તથા આવશ્યક ક્રિયાઓ કરવામાં વ્યતિત કરે છે; અવી રીતે દરેક શુદ્ધ અને સન્નારીએ પોતાની અતુલ્યતા પ્રમાણે સમયનો વિભાગ પાડી દાઈમટેઅસ બતાવી નિલ પોતાનું કાર્ય કરવું જોઇએ અને સમય પ્રત્ય તથા શરીર જાળને હાનિ કરનાર વ્યસનોનો ભાગ કરવો જોઇએ અને જુગાર રમવો, પાનાં, ચોપાટ વગેરેની રમતોથી, ટેરી વસ્તુઓના ખાનપાનથી, વિકારોને વધારી દે તેવી કથા-ઓના નિર્માદ્ય પુસ્તકોથી તથા નૃત્યો અને નાટકોમાં ફસાઇ સમયનો દુરુપયોગ કરવો જોઇએ નહીં. જે લોકો રૂપિયા પૈસા ખર્ચી પાનાં-સેતરંજ ખેલીને પોતાના જીવનના ભાગ સમયને વ્યર્થ ગણે છે તે પોતાના અમૂલ્ય સમયને ખોવા ઉપરાંત અનેક લૌકિક અને પારલૌકિક દુઃખોને આમંત્રણ આપે છે.

જે લોકો ભાગ, તંબાકુ, ચરસ, માંત્રો, અશ્વિચારિ કોઇ પણ પ્રકારની નીશા ઉત્પન્ન કરનારાની વસ્તુઓનું વ્યસન રાખે છે, તે પોતાના સમય તથા દ્રવ્યનો વિનાશ કરે છે. એટલુંજ નહિ પણ મોક્ષમુખ્ય પ્રત્ત કરાવી શકે એવા શરીરનો વિનાશ કરવાના સાધનો મદ્ય કરે છે જે લોકો કામ ઉત્પન્ન થાય અને વિકારોને વધારી દે તેવા નિર્માદ્ય પુસ્તકો વાંચવામાં મગ્ન થઇ રહે છે તેની ઇચ્છા નૃત્ય-નાટકો જોવા પ્રતિજ્ઞ અધિક

❧❧❧ इस वर्षके ग्राहकोंको हिन्दी-गुजराती भाषाकी ८-१० पुस्तकें उपहारमें मिलेंगी । ❧❧❧

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

शेठ भेमचंद मोतीचंद दिगंबर जैन बोर्डिंग तरफथी प्रकट थतुं मासिक

दिगंबर जैन.

— The Digambar Jain. —

युतं सुलेखं विविधैश्चित्रैः, दिगम्बरजैन मिदं सुपत्रम् ।

प्रभो ! महावीर ! ! तव प्रभावात्, समुत्तमासुन्नतिमातनोतु ॥

वर्ष ८ मुं.

वीर संवत् २४४१

चैत्र.

विक्र. सं. १९७१.

अंक-६ ठो.

❧ महावीर जयंती आवी छे. ❧

ए निमित्ते शुं करसो ?

जोतजोतामां एक वर्ष वीती गयु छे अने वली पाछो एक वरत तेज उत्तम दिवस आवी पहुँच्यो छे के जे दिने ग्रणे लोकोना जीवने साता उपजी हतीः ए तेज दिवस छे के जे दिने इंद्रनुं आमन पण कंपायमान थयुं हतुं अने तेमनो सुकुटं पण नमी गयो हतो. ए तेज दिवस छे के जे दिने कल्यवासी देवोने त्यां घंटनो नाद, व्यंतरवासी देवोने त्यां टोलनो नाद, ज्योतिष देवोने त्यां भेरीनो नाद अने भवनवासी देवोने त्यां शंखनो नाद पोतानी भेजेज थयो हतो. ए तेज दिवस छे के जे दिने सौधर्म स्वर्गना

इंद्रनी इद्राणी कुंडलपुरना राजा सिद्धारथना मेहेलमा प्रवेश करीने त्रिशलादेवीना प्रसु-तिगृहमाथी तरतना जन्मेला बालकने उठावीने तेना स्थानमां मायामयी बालकने मुझी गई हती. ए तेज दिवस छे के जे दिने सौधर्म इंद्र प्रभुने ऐरावत हाथीपर आरोहण करी सुमेरु पर्व-तपर लई गया हता अने ईशान स्वर्गना देवोए छत्र अने सनत्कुमार तथा माहेन्द्र स्वर्गना देवोए चमर ढाल्या हता अने बार्सीना इंद्रोए जयजयकार करता आकाशमार्गेथी सुमेरु पर्वत पर पहा-चीने पांडुकशालाउपर प्रभुनो अभिषेक कर्यो हतो अने पछी इंद्राणी प्रभुने वस्त्राभूषण पहारावी उत्सव साहित मातापिता पासि लावी हती अने त्यां देवो सेवक थइने रखा हता. आवी परम पावित्र अने उत्तम दिवस बीजो कोई नहि, पण चैत्र सुदी १३ नो शुभ मंग-लमय दिवस छे के जे दिने अदी हहार वर्ष उपर कुंडलपुर नगरमां सिद्धारथ राजाने

ત્યાં ત્રિશલાદેવીની કૂચે આપણા જગદોદ્ધારક ચર્મ તીર્થંકર શ્રી મહાવીરપ્રભુનો જન્મ થયો હતો અને ત્રણે લોકમાં આનંદઆનંદ વર્તાઈ રહ્યો હતો.

હવે જ્યારે એક માતાપિતા પોતાના પુત્ર કે પુત્રીનો જન્મદિન યાને વર્ષગાંઠ હર્ષથી ઉજવે છે, રાજા મહારાજાનો જન્મદિન જાહેરરીતે પઢાય છે, અનેક ધર્મો જેવાકે વૈષ્ણવોમાં કૃષ્ણનીજયંતી ગોકુલઅષ્ટમી યાને જન્માષ્ટમી જાહેર રીતે અર્પ્ય ઉત્સાહથી પઢાય છે; રામચંદ્રજીનો જન્મ રામનવમી તરીકે ઉજવાય છે, પારસી ભાઈઓના જરથોસ્તની જન્મતીર્થ જાહેરરીતે ઉજવાય છે, અને મોટા મોટા મહા પુરુષોનો જન્મદિન યાને જયંતી પણ આનંદથી મનાય છે, તો પછી આપણા જગદુદ્ધારક, પરમપૂજ્ય પિતા શ્રી મહાવીરપ્રભુનીજયંતી યાને મહાવીરપ્રભુનો જન્મદિન શું ભારે ઠાઠમાઠથી ઉજવવાની જરૂર નથી? જો આપણે એ વીર પ્રભૂની જયંતી ન ઉજવીએ, તો કૃતપ્તજ કહેવાઈએ.

૫૫ ૫૫ ૫૫ ૫૫

આપણા ભાઈઓમાં પર્યુષણપર્વમાં ભાદરવા સુદ ૧ દિને મહાવીરજન્મનો પ્રસંગ સાંભળવામાં આવતાં કેટલો વધો આનંદ મનાય છે અને કેટલાં યથાં નાઝિયરો વગેરે વધેરાય છે કે લગભગ ઘણા ભાઈઓની એજ માન્યતા થઈ ગઈ છે કે મહાવીરપ્રભૂનો જન્મદિન તો ભાદરવા સુદ ૧ ને દિને છે પણ ભાઈઓ, તેમ નથી. એ વીરપ્રભૂનો સરો જન્મદિવસ તો ચૈત્ર સુદી ૧૩ છે કે જે જુમ દિવસ હાથવેતમાંજ દેખાઈ આવે તો. ૨૧ મી એપ્રિલ અને સોમવાર ને દિને આવી પહોંચ્યો છે.

હવે જ્યારે આપણા શ્વેતાંવરી ભાઈઓમાં પણે સ્થળે મહાવીરજયંતી કેટલાંક વર્ષોથી

ઉજવાય છે, પણ દિગંધરી ભાઈઓમાં તે ઘણીજ ઓછી ઉજવાય છે, તેનું કારણ આઠસ, વેદરકારી અને મોજમજાહ વિવાય વીજું કહુંએ નથી, વે ત્રણ વર્ષ થયાં જોકે કેટલેક સ્થળે આ જયંતી ઉજવાય છે, પણ તે જોડે તેટલા ઉત્સાહથી અને જોડે તેટલા સ્થાનોમાં ઉજવાતીજ નથી, માટે દરેક જૈન બંધુની પછી તે દિગંધરી, શ્વેતાંવરી કે સ્થાનકવાસી ગમે તે હોય તે દરેકની ફરજ છે કે આ જયંતી તો અવશ્ય ઉજવીજ જોડેએ. આ કંઈ મુસલમાની જુલ્મી શાસન નથી કે તમને તમારો ધર્મ પાઠતા અટકાવશે, પણ આ તો ન્યાયશીલ શાંતિમય બ્રીટિશ રાજ્ય છે કે જેમાં દરકોઈ વ્યક્તિ પોતપોતાના ધર્મની માન્યતા પ્રમાણે પોતપોતાનો ધર્મ પાઠી શકે છે, તો હવે આવા નિર્ભય સમયને આપણે હાથમાં આવેલો સ્વાલી કેમ જવા દેવો જોડેએ? એ તો દેખીતી ચીજ છે કે દરેક વાતની ચર્ચા થવાથીજ તેનું ભાન અને યાદદાસ્ત સંવેન આવી શકે છે માટે દરેક જૈન પત્રકારની સાસ ફરજ છે કે આ વિષયને પોતપોતાના પત્રોમાં ડપાડી લઈ એવો પ્રયાસ કરવો જોડેએ કે ભવિષ્યમાં એક એવો સમય પણ આવી લાગે કે મહાવીરજયંતીનો પર્વ એક જાહેર રહેવાર તરીકે પઢાવી શકાય.

૫૫ ૫૫ ૫૫ ૫૫

જે પરનોપકારક પ્રભૂના એ ચતાવેલા માર્ગથી આપણું મલીન મન શુદ્ધ થઈ આપણે મયોમય તરીકે જડે છીએ તે ભગવાનના યશોગાન વર્ષમાં એકજ દિવસ જયંતી નિમિત્તે ગાવાને કયો જૈન બંધુ ના પાડે તેમ છે? સારાંશકે મહાવીરજયંતી ઉજવવા માટે તો દરકોઈ જૈનબંધુ તત્તર થવા વગર રહેશે નહિ. હવે આ જયંતી ઉજવવી જોડેએ, એ તો નક્કીજ થયું, પણ તે કેવીરીતે

ઉજવવી જોઈએ એ મોટો સવાલ ઉપરિચિત થાય છે, તો તેનું નિરાકરણ કરવાને અમો નીચેની સૂચનાઓ આ પ્રસંગે કરવાનું ઉચિત ધારીએ છીએ કે જે ઉપર સર્વે જૈન યંધુઓ અવશ્ય લક્ષ આપશે.

જયંતી કેવીરીતે ઉજવવી ?

૧. દિગંવરી શ્વેતાંવરી અને સ્થાનકવાસી ત્રણે ફિરકાના જૈનો એકજ મહાવીર પિતાને માને છે અને એ પૂજ્ય પિતાનો જન્માદિન પણ ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૩ નોજ માને છે તો આ એવો દિવસ છે કે જે દિવસે ત્રણે ફિરકાના જૈનોએ એકત્ર મઠીનેજ આ જયંતીઉત્સવ ઉજવવો જોઈએ.

૨. દરેક ઘરો, મંદિરો, દુકાનો વગેરેને ઘાઘટા, તોરણ, નિશાનો વગેરેથી એવા તો અલંકૃત કરવાં જોઈએ કે જેથી સર્વે એમ જાણી શકે કે આજે જૈનોનો કોઈ મોટો તહેવાર છે.

૩. આ દિને સર્વે મંદિરોમાં મહાવીર પ્રભુનું પૂજન અભિષેકપૂર્વક ગાનતાન અને ભક્તિ-ભાવથી થવું જોઈએ.

૪. મહાવીર પ્રભુ કોણ અને ક્યારે જન્મ્યા હતા તથા તેમનું પૂર્વ ભવતર શું હતું તથા તેમને જગત ઉપર શા શા ઉપકારો કર્યા હતા તે જાણવા માટે સર્વે સ્થલે મહાવીરચરિત્ર વ્યાખ્યાનરૂપે વાંચવું અથવા વંચાવવું જોઈએ.

૫. આ દિવસને પોતાને ધેર મિષ્ટ ભોજન કરીને અથવા ન્યાતિજમણ કરીને જાહેર તહેવાર તરીકે પાલવો અને એને પ્રખ્યાતિમાં લાવવા માટે વનેતેટલો પુષ્કલ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

૬. દરેક ગામેગામ અને શહેરશહેર ત્રણે ફિરકાના જૈનોની એક ભેગી જાહેર સભા અનુકૂળ સમયે મોર ટાટમાટથી કરવી અને તેમાં

વિદ્વાન વક્તાઓ દ્વારા મહાવીર પ્રભુનું પવિત્ર જીવનવૃત્તાંત અને તે ઉપરથી લેવાનો ઉત્તમ વોધ એ સંબંધી વ્યાખ્યાનો થવા ઉપરાંત ત્રણે ફિરકામાં માંહોમાંહે શાંતિઓમાં અનેક જાતના કૂસંપો અને તડો જોવામાં આવેછે, તે આ પ્રસંગનું નિમિત્ત લઈ સરલ પરીણામ કરી જ્યાં જ્યાં ન્યાતિજ્ઞપડાઓ તથા તીર્થના જ્ઞપડાઓ પહેલી હોય તેનો સરલ મન કરી નિકાલ લાવી નાંચવો જોઈએ.

૮. જ્યાં જ્યાં સભા-પાઠશાળા વંધ પડી ગઈ હોય અથવા ન હોય તો તે ચાલુ કરવાનો પ્રવંધ થવો જોઈએ. સારા વક્તાઓ ઉત્પન્ન કરવાનો એક સહેલો ઉપાય જાહેરસભાઓજ છે માટે દરેક સ્થલે અઠવાડીક, પાશ્વિક કે પછી માસિક સભાઓ અવશ્ય સ્થાપવાની જરૂર છે.

૯. આ શુભ દિને તહેવાર વોર્ડિંગ, પાઠશાળા વિદ્યાલય, શ્રાવિકાશ્રમ, અનાર્થીશ્રમ વગેરે સર્વે જૈન સંસ્થાઓને ણગારી તે વિન્નિવિદ્યાર્થીઓને મિષ્ટ ભોજન આપી એક સભા મરી તેમાં વિદ્યાર્થીઓ સન્મુલ મુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ કે ધર્મશિક્ષકે મહાવીરપ્રભુનું જિવનચરિત્ર અને તે પરથી લેવાનો વોધ એ સંબંધી વ્યાખ્યાન આપી વિદ્યાર્થીઓમાં ભ્રાતૃભાવનો વધારો થાય એવા પ્રયાસો કરવા જોઈએ તથા એવી સંસ્થાઓમાં જો અઠવાડીક સભા (Debating Society) ની યોજના થયેલી હોય તો તે શરૂ કરવાની જરૂર છે.

૧૦. આપણી ઉન્નતિના સાસ કારણભૂત આપણી કોમમાંથી પ્રગટ થતા પાશ્વિક, માસિક કે અઠવાડીક પત્રોજ છે, તેનો વધુ લાભ લેવાય તે માટે સર્વે પોતપોતાની શક્તિમૂલ્ય એક અથવા વધુ તેમાં પત્રો મંગાવવાનો નિશ્ચય કરવો જોઈએ.

ત્યાં ત્રિશલાદેવીની કૂલે આપણા જગદોદ્ધારક ચર્મ તીર્થંકર શ્રી મહાવીરપ્રભુનો જન્મ થયો હતો અને ત્રણે લોકમાં આનંદઆનંદ વર્તાઈ રહ્યો હતો.

હવે જ્યારે એક માતાપિતા પોતાના પુત્ર કે પુત્રીનો જન્મદિન યાને વર્ષગાંઠ હર્ષથી ઉજવે છે, રાજા મહારાજાનો જન્મદિન જાહેરરીતે પહાય છે, અનેક ધર્મો જોવાકે વૈષ્ણવોમાં કૃષ્ણની જયંતી ગોકુલઅષ્ટમી યાને જન્માષ્ટમી જાહેર રીતે અપૂર્વ ઉત્સાહથી પહાય છે; રામચંદ્રજીનો જન્મ રામનવમી તરીકે ઉજવાય છે, પારસી भाईओ-ना जरथोस्तની જન્મતીર્થિ જાહેરરીતે ઉજવાય છે, અને મોટા મોટા મહા પુરુષોનો જન્મદિન યાને જયંતી પણ આનંદથી મનાય છે, તો પછી આપણા જગદુદ્ધારક, પરમપૂજ્ય પિતા શ્રી મહા-વીરપ્રભુની જયંતી યાને મહાવીરપ્રભુનો જન્મદિન શું ભારે ઠાઠમાઠથી ઉજવવાની જરૂર નથી ? જો આપણે એ વીર પ્રભુની જયંતી ન ઉજવીએ, તો કૃતપ્તજ કહેવાઈએ.

સમા-
ચાર જાહેરપત્રોમાં અર્ચના, પર્યાયમોકલવા જોઈએ.

ઉપરોક્ત ઉપાયો સિવાય જૈન કોમમાં ઘર, જામણિ અને ઉન્નતિ થાય તેવા પ્રયત્નો આ જયંતી નિમિત્તે આદરવા જોઈએ. કારણ વગર કાર્ય કરવાનું મન થયુંજ નથી, માટે આ મહા-વીર જયંતી જોવા પરમ પૂણ્યકારક વર્ણનાદિનિમિત્તે જે કંઈ તમે ધારસો તે કરી શકશો, માટે આ અલ્પ સૂચનાઓ વાંચતાની સાથેજ તે તરણતા-રણ ત્રિલોકીનાથ, દયાલાભ, મહાવ્રતક્રમો શ્રી મહાવીરપ્રભુ યાને શ્રી વર્દમાનસ્વામીની જયંતી (જન્મતીર્થિ) આ ચૈત્ર સુદ ૧૩ ને દિને પોતપોતાના ગામમાં વની શકે તેટલા ભારે

ઉજવાય છે, પણ દિગંવરી भाईओમાં તે ઘણીજ ઓછી ઉજવાય છે, તેનું કારણ આલસ, વેદરકા-રી અને મોજમજાદ સિવાય વીરું કશુંએ નથી, એ ત્રણ વર્ષ થયાં જોકે કેટલેકે સ્થલે આ જયં-તી ઉજવાય છે, પણ તે જોઈએ તેટલા ઉત્સાહ-થી અને જોઈએ તેટલા સ્થાનોમાં ઉજવાતીજ નથી, માટે દરેક જૈન બંધુની પછી તે દિગંવરી, શ્વેતાંવરી કે સ્થાનકવાસી ગમે તે હોય તે દરેકની ફરજ છે કે આ જયંતી તો અવશ્ય ઉજવીજ જોઈએ. આ કંઈ મુસલમાની જુલ્મી શાસન નથી કે તમને તમારો ધર્મ પાઠતા અટકાવશે, પણ આ તો ન્યાયશીલ શાંતિમય બ્રીટિશ રાજ્ય છે કે જેમાં હરકોઈ વ્યક્તિ પોતપોતાના ધર્મની માન્યતા પ્રમાણે પોતપોતાનો ધર્મ પાઠી શકે છે, તો હવે આવા નિર્ભય સમયને આપણે હાથમાં આવેલો છાલી કેમ જવા દેવો જોઈએ ? એ તો દેહીતી વીના છે કે દરેક વાવતની ચર્ચા ચવાધીજ તેનું માન અને યાદુદાસ મહેતા તમને અંગતે

ધણા ખરા પત્રોએ આ સવાસને ઉપાડી લીધો છે અને પં. અર્જુનસાલાહને આમ વગર તપાસ કરે અને વગર ન્યાય કરે એક વર્ષ થયાં જેપુરની જેલમાં ૬૬ રાખેલા છે તેમને યોગ્ય ઇન્સાફ આપવાને જેપુરરાજ્ય અને નામદાર વાઈસરોયને અનેક આશુઓ કરી રહ્યા છે, છતાં પણ અગત્ય જેવું છે કે તેની જગતપણ અસર થતી નથી તેમ જેપુરરાજ્ય કે સરકાર તરફથી એ સંબંધી કંઈ ખુલાસો મળતો નથી. આ માટે જેન અંગત સર્વેમાં એટલો બધો ખગલખાટ ચાલી રહેલો છે કે તે સમાચાર વીગતવાર આપતાં પાનાંનાં પાનાં બરાબર જાય, માટે હાલ સુધી એ સંબંધી અમને ખચર મળ્યા છે તે ટુંકમાં જણાવીશું.

પાઠશાળાકી સ્થાપના:— ઢેરાગાંજી-
લાં મેં માઘ માસમેં મંદિર પ્રતિષ્ઠોત્સવ હુઆ
થા જિસમૌકેપર લાલા દેવીદાસજીને
૨૦૦૦) દેકર શંભૂરામ દિ.જૈન પાઠશાળા
સોલના સ્વીકાર કિયા જિસકા મુદ્દત મી
હો ગયા ઔર ઉસમેં ૨૦) માસિકકી ઔ-
રમી સહાયતા મિલી હૈ । ઇસી મૌકેપર
ઉપદેશક હકીમ શ્યામલાલજી, બ્ર. શીત-
લપ્રસાદજી, પં. દર્યાવાસિંહજી સોધિયા આ-
દિકે મહત્વપૂર્ણ વ્યાખ્યાન મી હુએ થે ઔર
૪૦૦૦ જૈનોં એકત્રિત હુએ થે ।

પાવાગઢની મુલાકાતે ગવર્નર:—
મુંબઈના નામદાર ગવર્નર હોડી વીલીંગટન
સાહેબ તથા તેમના બાનુએ ગઢ તા. ૧૩મી
એ આપણા સિદ્ધક્ષેત્ર શ્રી પાવાગઢની મુલા-
કાત લીધી હતી, જે પ્રસંગે એ તીર્થની
પ્રથમક્રમીટીના ૧૦ મેમ્બરો હાજર હતા
અને પહાડ ઉપર મંડપ બાંધી ગવર્નર સા-
હેબનો સારી ધામધુમથી સત્કાર કરી પ્રા-
ગુલાબ આપવામાં આવ્યા હતા, જે પ્રસંગે
શ્રીયુત નાનચંદ પુંજભાઈ બી. એ. એ ઇંગ્લિશ
શર્મા પાવાગઢ પહાડ માટે વિવેચન કરતાં
જણાવ્યું હતું કે અમારી સમાજ તરફથી આ-
પતે માન આપતાં અમને ઘણાજ હર્ષ થાય
છે. આ પહાડ ઉપર રામચંદ્રજીના જે પુત્રો
લવ-કુશ અને પાંચ કરોડ મુનિ મુક્તિપદને
પામ્યા છે જેથી એને જૈનો ઘણાજ પવિત્ર
માને છે. હિંદુસ્તાનની સરકાર તથા સ્થાનિક
અમલદાર સાહેબો આવા પુરાતન તીર્થનું
રક્ષણ કરે છે તથા તેને ઉત્તેજન આપે છે
જેથી આપ સાહેબોનો ઉપકાર માનીએ છીએ
અને હાલના પ્રાથમિક રજીસ્ટ્રારમાં આપ-
ણા ક્ષીટીશ સરકાર અને મિત્ર રાજ્યોને

અમારા મહાવીર પ્રભુ વિજય આપે એવી
પ્રાર્થના કરીએ છીએ વગેરે. એના બુવાબમાં
નામદાર ગવર્નર સાહેબે આપણના રૂપમાં
જણાવ્યું હતું કે આ પ્રાચીન તીર્થનું નિરી-
ક્ષણ કરી અમે ખુશી થયા છીએ. હું જ્યાં
સુધી મુંબાઈનો ગવર્નર છું ત્યાં સુધી તમા-
રી ધાર્મિક લાગણીને માન આપવા બનતો
પ્રયત્ન કરીશ, હું સારી રીતે જાણું છું કે
જૈનો ઘણા રાજભક્ત છે વગેરે. આ
પ્રસંગે સુરત, મુંબાઈ, વડોદરા, અંકલેશ્વર,
જાણી, ખેરસદ, દાહોદ, સોલત્રા વગેરેના
ભાઈઓ પણ હાજર હતા અને આ સ્વાગ-
તનું કાર્ય સેક્રટરી શેઠ લાલચંદ કલાનદાસે
શીક રીતે પાર પાડ્યું હતું.

નવીન માસિક:—કાશીસે જ્યેષ્ઠ મા-
સસે 'તરંગિણી' નામકા એક બડા ઔર
સચિત્ત માસિક 'સરસ્વતિ' કે ઢંગપર વસં-
તરામ વ્યાસદ્વારા સંપાદિત હોંકર નિકલને-
વાલા હૈ । વાર્ષિક મૂ. રૂ) હૈ, પરંતુ ગંગા
વશહરાતક ગ્રાહક હોનેવાલેકા રા) હૈ ।

મટ્ટારક સુરેંદ્રકીર્તિજી માલાવાંઢા થઈ
મલાઢા, પરીણ, તારાપુર તરફ ઝમળ
કરી રહેલા છે અને ધર્મોપદેશ આપે છે તથા
દેયલીમાં જીવદયાનો ઉપદેશ આપવાથી
રૂ. ૨૦૧) લુહાળા જેમાઈ વહેચર તરફ-
થી સોઢા ઢોરની પાંજરાપોઢ્ઢને અપાયા છે
એમ અમોને જણાવવામાં આવે છે.

મૃત્યુના સ્મરણાર્થે દાન:—ઓરાણ-
માં શા. કસ્તુરચંદ જેચંદની વિધવા કસ્તુર-
બાઈ શગણ સુદ ૧૨ ને દિને મૃત્યુ પામ્યાં
છે જેમની પાછળ શા. હાથીચંદ માણેકચંદ
તરફથી રૂ. ૨૦૦) કાઢવામાં આવ્યા છે તે-

भांथी १०) ओराणु पाठशाला, ५) अलुन-
लाल ७ सहायक ३३, २५) अभयवाह दि.
जैन मेडिकल भांथी मेडिकली परीक्षाभां ५-
हेले नंबर पास बनार विद्यार्थी पांच वर्ष
भाटे पापिक पांच पांच शरीर आ धनाम आ-
पवा भाटे, २५) 'दिगंबर जैनना' आह-
काने संसारसुधारानु' ओक पुस्तक ओट वे-
नवा भाटे, तथा मुंभाछ आधिकारम नडि-
याह अनाथाश्रम, ३५७ अहययाश्रम, आरा
सिद्धांत भवन, सोनासणु पाठशाला, ४३२ पा-
ठशाला तथा डेटलांक तीर्थी अने भद्रिने
उपर भोक्कवा उपरांत ५५) सगाओभां
वेथी आप्या छे.

इन्दौरमें पृजनविधान और निमाड
प्रां. महासभाका अधिवेशन:— इन्दौरमें
चैत्र शुक्ल ४-५-५ को श्रीमान लाला
जुगमंदरलाल जैनी एम. ए. बेरीस्टर ए-
ट लो और हाई कोर्ट जज के प्रमुखत्व-
में श्री मालवा निमाड प्रां. महासभाका
वार्षिक अधिवेशन हुआ था और उसी स-
मयपर बड़े समारोहके साथ शैठ जयचंदजी
चुनीलालजीकी ओरसे त्रिलोकसारविधान
रयोत्सवपूर्वक हुआ था, जिसका विस्तृत
हाल आगामी अंकमें दिया जायगा।

सभी औपधि विनामूल्य:—मालवा
दि. जैन प्रांतिक समाके शुद्ध औपाधालयसे
सर्व प्रकारकी औपधियां सर्वसाधारणको
विनामूल्य पोस्टेज व पेकिंग स्वर्च मात्रसे
भेजी जाती है। कई जगह प्लेगका प्रकोप
होनेसे इस भयानक रोगकी औपधि भी
तैयार कराकर भेजी जा रही है जिससे

लाभ भी पहुंचा है। अतः सर्वसाधारणको
चाहिए कि जहां प्लेगका प्रकोप हो वे इस
औपधिको मंगाकर लाभ उठावें तथा अन्य
महाशयोंको भी सूचना करदे ताकि वे भी
मंगा सकें। औपधि मंगाने वालेको निम्न-
लिखित पतेपर पत्र व तार भेजना
चाहिए— लाला भगवानदास, महामंत्री,
मालवा प्रां. सभा दफतर, बडनगर-
(मालवा)।

स्वास अंकके लेखकी असर:—गढा-
कोटासे हरिश्चंद्र बजाज सूचित करते हैं कि
“ दिगंबर जैन ” के स्वास अंकके लेख
‘ लोभी और फैय्याजी ’ को पढ़कर मैंने
यह प्रण किया है कि—“ जो शादीमें फिजू-
लखर्ची करेगा या कन्याविक्रय करेगा या
जैनपद्धतिसे विवाह न करेगा उस शादीमें
मैं शरीक नहीं होऊंगा वरतें कि पेशतर
तलाश करनेसे अगर मालूम हो जाय,
अगर मालूम न हो तौभी इतना प्रण अ-
वश्य पाछंगा कि अगर शरीक हो जाने पर
भी मालूम हो जावे कि कन्या या वरवि-
क्रय हुआ और जैनपद्धतिसे विवाह नहोगा
तो उस शादीमें भोजन नहीं करूंगा वरिक्त
उसके किसी भी कार्यमें योग नहीं दूंगा लेकिन
फिजूलखर्चके निस्पत इतना सख्तीसे प्रण
नहीं, अगर पेशतरसे मालूम हो जावे तो
वैसाही करूंगा ”। यदि सभी भाई ऐसा ही
प्रण करलेवे तो बातकी बातमें कन्याविक्रय
फिजूलखर्चा, अजैनपद्धतिसे विवाह आदि

कुप्रथाएं अपनेआपही बंद हो जाय ।

शुद्धक जानकीलालजी महाराज अभी 'बुंदी-कोटाकी' तरफ विहार कर रहे हैं । अन्य त्यागी ऐलक, शुद्धक आदि कहां२ विहार कर रहे हैं उसका समाचार जिन२ भाईयोंको मालूम होवे उन्होंने हमको पत्रद्वारा सूचित करना चाहिये जिससे कि हम त्यागीओंके अमणका समाचार हरएक अंकमें प्रकट कर सकें ।

ओराणमां सभा थई पं. अर्जुनलालजी ना सहायक फंडमां रु. १६। 'जैन मित्र' ओफिस (मुंबई) ने मोकलवामां आव्या छे तथा रु. ७। त्यांनी लायब्रेरीमां भेट अपाया छे ।

बडनगरमें मेला-प्रतिष्ठा और कोन्फरंस: बडनगर (मालवा) में द्वितीय वैशाख शुद्ध २ से ६ तक विम्बप्रतिष्ठोत्सव होने-वाला है उसी अवसर पर मालवा दि. जैन प्रांतिक सभाका नैमित्तिक अधिवेशन होनेकी स्वीकारता हो चुकी है और जिसके लिये अभीसे तैयारीआं हो रही हैं । स्वागत कारिणी कमीटीकी प्रथम बैठक होकर ७५ मेम्बर नियुक्त हुए हैं जिसमें सभापति सेठ घन्नालालजी पीपल्या, संरक्षक सेठ घासीलालजी उज्जैन और सेक्रेटरी सेठ पन्नालालजी बडनगर तथा सेठ कल्याणमलजी उज्जैन हैं । अधिवेशनके सभापति होनेके लिये सेठ मुखानंदजी, शाह जुगमंदरदा-

सजी, रा. व. ला. घमंडीलालजी, लाला जम्बूपसादजी, रा. व. सेठ नेमीचंदजी, और रा. सा. द्वारकाप्रसादजी इन ८ महाशयोंमें क्रमशः पत्रव्यवहार करनेपर जिन महाशयकी स्वीकारता आवेगी उन्हींके सभापतित्वमें यह अधिवेशन होवेगा । इस उत्सव और अधिवेशनमें पधारनेके लिये सभी त्यागीओं, श्रीमानों, विद्वानों और सर्वसाधारणको महामंत्री लाला भगवानदासजी अभीसे सविनय आमंत्रण करते हैं ।

विवाहमें दान:—नांदगांवमें कुंजीलालजी और भाठलालजी पहाडेकी सुपुत्रियांका लग्न जैनाविधिसे हुआ, जिसके उपलक्षमें ७०७) नांदगांव मंदिर-पाठशाला, बनारस महाविद्यालय, रुपम ब्रह्मचर्याश्रम, मोरैना विद्यालय आदिको दिये गये हैं ।

कटनी-पाठशाला चिरस्थायी हो गई:—कटनी-मुरवाडाकी पाठशालामें ६० छात्र पढ़ते हैं और बोर्डिंग भी है जिसके लिये १२०००) का मकानभी बन गया है और ब्र. शीतलप्रसादजीके उद्योगसे गत ता. २५ फरवरीको वहांके भाइयोंद्वारा पाठशालाकी चिरस्थायीताके लिये रु. १०५०५) का स्थायीफंड हो गया है । धन्य है ब्रह्मचारीजी के प्रयासको ।

उपगहीन प्रतिमाओंका अविनय:—इटावासे ५ मील असाईखेडा नामका एक प्राचीन ग्राम है वहां यमुना नदीके तटपर

एक प्राचीन जीर्ण किला है जिसको राजा जयचंदका किला कहते हैं और वहां बड़ी अवगाहनाकी बीसों दि. जैन प्रतिमाएं कुछ अंगहीन, कुछ उपंगहीन पड़ी हुई हैं उनकी अविनय हो रही है। अनेक भंगीयोंने इन्हींके पास अपने शोषड़े बना लिये हैं और झुंडके झुंड सुअर फिरते हुए इन मूर्तिओंकी अविनय करते हैं। संभव है कि राजा जयचंद जैनी होगा। शास्त्रोंसे प्रकट है कि गस्तक, बाहु, टांग आदि अंगसे हीन प्रतिमा अपूज्य है पर कान नाक आदि अंगोंसे छिन्न प्रतिमाओं पूज्यनीय हैं इसलिये उचित है कि पूज्यनीय प्रतिमाओंको लेजाकर किसी मंदिरजीमें विराजमान करनी चाहिये और अपूज्य हैं उनकी अविनय न कराकर एक स्थानमें विराजमान कर उनपर छायाका प्रबंध करना चाहिये। नयी बिम्ब प्रतिष्ठा करानेकी अपेक्षा, प्राचीन जीर्ण मंदिरकी प्रतिमाओंकी रक्षा करना अति पूण्यवर्द्धक है इसलिये इटावाके भाईओंको यह कार्य प्रारंभ करना चाहिये। आवश्यकतानुसार मदद भी बाहरसे मिल सकती है। उन प्रतिमाओं पर संवत् आदि क्या अंकित है वह भी इतिहासखोजी भाईओंको जाकर देखना चाहिए। इस बारेमें निम्नलिखित पतेसे पत्रव्यहार करना चाहिये— बाबूलाल शंकरलाल जैनी अग्रवाल—इटावा

पद्मावती परिषदका उत्सव:—फिरोजाबाद स्टेशनसे १२ मीलपर फरिहागंजमें चैत्र शुक्ल ९-१०-११ को रथोत्सवपूर्वक पद्मावती परिषदका तृतीय वार्षिकोत्सव होनेवाला है।

सेठीजीके बारेमें कलकत्तामें भरसक प्रयत्न:— पं. अर्जुनलालजी सेठीके बारेमें कलकत्तामें बड़ी भारी समा होकर उनके संकटनिवारणफंडमें रु. १९००) भर गये हैं और जैनधर्मप्रबोधनीसभाकी ओरसे एक छपा हुआ लंबा मेमोरीयल नामदार जयपुरनरेशकी सेवामें भेजा जा चुका है।

सुरतमां महावीरजयंती:—अत्र चैत्र शुद्ध १३ नी सांजे ७।। वागते यंदावर्षीमां लारे हाठथी महावीरजयंती उज्जववामां आवनार छे, जेतुं प्रमुअस्थान अत्रेना नगरशेठ आधुआर्थ गुलाबलाधने आपमां आवनार छे अने त्रछे द्विरडाना जैनेने आ जयंतीमां लारे संप्यामां लाग लेवाने आग्रहपूर्वक आमंत्रण करवामां आवे छे. आ जयंती प्रसंगे डेटलाक ग्रहस्थी त-रक्षथी पुस्तकेनी प्रभावना पण मनार छे.

जयंती भाटे तैयारीओ—मुंआध, पाक्षीताण्ड, लावनगर वगेरे अनेक स्थणे महावीरजयंती उज्जववानी तैयारीओ आसी रही छे.

‘दिगंबर जैन’ का पहिला उपहार:— इस वर्षके ग्राहकोंको कमसेकम ८ पुस्तकें उपहारमें मिलनेवाली हैं जिसमें पहिला उपहार “ श्री जिनचतुर्विंशतिकाव्य ”

मीलोडानिवासी लल्लुभाई गुलाबचंदकी बहिन कोदरीके स्मरणार्थ इसी अंकके साथ सभी ग्राहकोंको भेजा गया है। यद्यपि यह छोटासा उपहार है परंतु बहुतही संग्रहीय और हरएक जैनको कंठाग्र करनेयोग्य है। उपहारका बड़ा ग्रंथ श्री सागार-धर्माभूत शास्त्र मूल संस्कृतश्लोक और बड़ी हिन्दी टीका सहित छपरहा है वह तैयार होनेपर दुसरी दो तीन पुस्तकें तैयार करवाकर उपहारकी तीन चार पुस्तकें तो एकसाथ बुकपोस्टद्वारा सभी ग्राहकोंको भेजी जायंगी और शेष पुस्तकें अंकके साथ रवाना होती रहेगी। सभी पुस्तकें नवीन ही तैयार करनेकी हैं इसलिये ग्राहकगण धैर्य रखिए। इस वर्षके अंत-तक शनैः २ कमसेकम उपहारकी ८ पुस्तकें ग्राहकोंकी सेवामें पहुंच जायंगी। उपहारोंके बारेमें ग्राहकगण बारबार तकाजा लिखनेका कष्ट न उठावें।

आगामी अंक:— एक वर्षमें १२ अंक निकालनेका रिवाज है और आगामी वैशाख मास दो हैं इसलिये दोनों वैशाख मासका एकही अंक प्रथम वैशाख सुदी १५ तक अवश्य प्रकट किया जायगा।

ग्राहकनंबर अवश्य लिखिए:— सभी ग्राहकोंको पत्रव्यवहार करते समय अपना ग्राहकनंबर अवश्य लिखना चाहिये। एहेसकी साथ नवीन ग्राहकनंबर छपा हुआ रहता है उन्हींको यादरखना चाहिये।

मु'अर्धमां सेडीछ भाटे ओकत्र
 घोडार:—पं. अर्जुनदासछ सेडीपर आवी
 पडेवी नाडुकी आवपति भाटे विचार करवाने
 जेतोना नछे द्विरकानी ओकत्र गंजवर
 सखा मु'अर्धमां छीरायागमां शायलु वह
 १४ने दिने मी. भूकनछ नूदासाध जेरिस्टर
 ओट दोना प्रभुअपला नीये लारे लागली-
 पूर्वक थछ हती, जेमां प्रभुअ, अ. रीतव-
 प्रसादछ, पं. नाथुराम प्रेमी, श्री. वाडीसाध
 मोतीसाध शाह, पं. लासन, श्री. मोहनसाध
 हवीयंद देशाध, वगेरेनां सेडीछ, तेमनी पत्नी
 गुलाबगार्भा अने छेडरांओ उपर आवी
 पडेवी आदोने स'अधी धलुांअ असरकारलु
 आपछो थछ सेडीछनी पत्नी अने आणडा
 तरछ छेडी लागली दर्शावनारे, सेडीछना
 छुटकारा भाटे दरेक आपदासर धिवांअ करवाने
 तथा जे भाटे जेपुर महाराज्ज अने नामदार
 सरकारने मु'अर्धमां जेतो तरछधी ओक
 भेभोरीयल मोडलना भाटेनी छगीटी नीम-
 वानो वगेरे करावो थछा हता. धलुां वयो
 पछी मु'अर्धमां नछे द्विरकानी आवी ओकत्र
 सखा भजवानो आ प्रथम प्रभंगज छे.
 आवीज सखाओ सयें स्थजे थवानी नरर छे.

शास्त्रीय नवीन हिन्दी ग्रन्थ

 श्री भक्तामरकथा

मूल श्लोक, हिन्दी पद्यानुवाद, हिन्दी भावार्थ, भक्तामरस्तोत्रकी ३३ कथाएं, भाषामक्तामरस्तोत्र, ४८ काव्यके ४८ यंत्रों और ऋद्धि, मंत्र तथा साधनविधि सहित यह ग्रन्थ तैयार है। प्रष्ठ २००, कपड़ेकी पक्की जिल्द और मूल्य सिर्फ रु. १-४-०।

मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय-सूरत.

हिन्दका हीरानुं अक्खान्.

(" वैदरभी वनमां वलवले " ए राग.)

- अभिनव कोहीनूर गयुं, झलहलतुं दिनरात;
तेत्रीश कोटि जनतणां, मुख मुख एहि वात. (अभी) १.
- गोपाल कृष्ण गोखले, सुंदर ए अभिधान;
कहो नथी कोण जाणतुं, आवालवृद्ध प्रमाण. (अभी) २.
- लोकमान्य अति ए हता, राजमान्य विशेष;
अर्थशास्त्री बली नोपुणता, दरशावे निःशेष. (अभी) ३.
- देशहितना कारणे, जलयात्रा बहु कीध;
कष्टो वेढ्या प्रवासना, करवा कारज सिद्ध. (अभी) ४.
- दिन पंचाशत रही करी, लंडनमां ओ ! वीर;
पंच चत्वारिंशद् भलां, आप्या भाषण धीर. (अभी) ५.
- दुकाल संकट निवारणे, नीति जे हती क्रूर;
धारासभामां वखोडी तें, घरी डहापण चूर. (अभी) ६.
- महेशुलनी अने चलणनी, राज्यनीति जेह;
अंदाजपत्रोनी गणतरी, हती विचित्र तेह. (अभी) ७.
- सख्त टीका तेमनी, बळी कीधो प्रकाश;
गणतरी जादुई उपरे, अधिकारीनी खास. (अभी) ८.
- स्वदेशी अभिमानने, निरखी स्वारथ हीन;
कोन्झरवेटीव कझने, आप्युं पद अखिन्न. (अभी) ९.
- तेथी सी. आई. ई. थया, वहाला ओ वडवीर;
गुण तारा नित्य गाईने, आंसु पाडशुं चिर. (अभी) १०.
- विनीत विनवे इष्टदेवने, नमी बे फर जोड;
हिंद माताना पुत्रने, आपो शान्ति करोड. (अभी) ११.

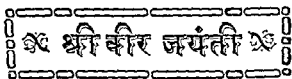
हिंदका कीरपुरुषका अक्खान् माटे दैवने श्राफ.

(शार्दूल)

हा ! हा ! दैव विचार तें नहि खरे कीधो जरावार ले;
घायुं तें हरवा गमार दिलथी, चिन्तामणि गोखले.
चिन्ताचूरक हिंदनो हत थयो चित्पावनी वीरे;
ते तारा करधीज, शुं नफट हुं तारा गुणो गाडरे.

पार्थी-हवेलाल गुलाबचंद सोनी-बोधा (भावनगर).

कृतज्ञता प्रगट करनेका अवसर

प्रिय पाठको!

एक वर्षके पश्चात् पुनः हमारे भाग्योदय से वह सुअवसर कि जिसपर आप अपनी कृतज्ञता प्रगट कर सकते हैं निकट आ पहुंचा है अर्थात् श्री महावीर स्वामीका जन्मदिन चैत्र सुदी १३ तेरस (ता. २९ मार्च १९१५ इ.) का आ पहुंचा है।

यह वही दिन है जब कि हमारे अंतिम तीर्थंकर श्री महावीर प्रभुने जन्म धारण करके और अपने अतुल प्रभाव से तीन लोक के जीवों को साता पहुंचाई थी। यह वही दिन है कि जब प्रभु के जन्म होते ही कल्पवासियों का घंटा, व्यंतरों का ढोल, ज्योतिषियों की भेरी और भवनवासियों का शंख अपने आप बज उठा था। यह

वही जन्मदिन है, कि जब इन्द्रका आसन कांप उठा था और अपने आप उसका मुकुट झुक गया था। यह वही दिन है, जिस दिन तीनों लोकों में क्षोभ उत्पन्न हो गया था। यह वही दिन है कि जिस दिन सौधर्म इंद्रकी इंद्रानी कुंडलपुरके राजा सिद्धार्थ के महलमें प्रवेश कर त्रिशला देवी के प्रसूतिग्रहमेंसे तुरंत के उत्पन्न हुवे बालक (श्री महावीर भगवान) को उठा

कर और उनके स्थानमें मायामई बालक छोड़कर ले आई थी और अपने पति (इंद्र) को दिया था। यह वही दिन है, जिस दिन इन्द्रने प्रभुके रूपको देखनेके एक हजार नेत्र बनाये थे, तो भी तृप्त नहीं हुवा था। यह वही दिन है जब कि सौधर्म इन्द्र प्रभुको ऐरापति पर आरोहण करके सुमेरु की ओर ले गया था, और ईशान इन्द्र क्षत्र लगाये था, सनत्कुमार और माहेन्द्र इन्द्र चमर दौरते और शेष सुरनर इन्द्र जय जय करते हुवे आकाशमार्ग से सुमेरु पर पहुंचकर अभिषेक करते थे, पश्चात् इन्द्रानी प्रभुको वस्त्राभूषण पहिराकर पीछे उत्सव सहित माता पिताके घर लाई थी और देव सेवक होकर रहे थे।

यह सब उत्सव क्यों हुवा था? इन्द्रादिकों इससे क्या लाभ था? इसका कारण यह था कि यह महान्पुरुष उन महान्पुरुषोंमेंसे था कि जिन्होंने (इन के प्रथम ऋषभादि पार्श्वनाथ पर्यंत तेईशने) जन्म लेकर संसारके अनादि दुःखपीडित जनोंको संसारके स्वरूपका बोध कराकर सच्चा मोक्षमार्ग बताया था, इतना ही नहीं किन्तु स्वयम् उस मार्गपर चलकर मोक्ष प्राप्त किया है, इन्द्रादिको इनके गर्भमें आते ही यह आशा हो गई थी कि अमुक स्थानमें अमुक तिथि ऐसे वीर पुरुषका जन्म होगा जो आप संसारसे पार होते हुये बंधुओं को पार लगावेगा। इसीलिये उसने गर्भके छः मास पहिलेसे

रत्नवर्षा आरंभ की थी, जो कि जन्म के समय तक होती रही और जब रत्ननायक ही अवतरे कि रत्नवृष्टि बंद हुई।

अहा ! यह कैसे आनन्द का दिन है ? जब किसी घरमें एक पुत्र उत्पन्न होता है तो उसीके घरवालोंको हर्ष होता है, क्योंकि वह उन्हींके वंशका रक्षक व सुखदाता समझा जाता है, परंतु इस दिन तो ऐसे महावीर पुरुषका जन्म हुआ था कि जो त्रिभुवनके जीवोंको सुख (मोक्ष) का मार्ग बतला गया है। अहा ! क्या इससे भी कोई बड़ा हर्षका दिन हो सकता है ?

जिस पुरुषने हम लोगोंको कल्याणका मार्ग बताया उसके जन्मदिनका उत्सव घरों-घरमें मनाना चाहिये। ये कृतघ्न हैं, जो कि उपकारको भूल जाते हैं। भाईयों ! महावीर भगवान हमारे निःकारण बन्धु थे, निःस्वार्थ उपदेशक थे, निष्पक्ष वक्ता थे, निरपेक्ष प्रवर्तक थे, आज महावीर प्रभु इस संसारमें नहीं हैं, उनका आत्मा लोक-शिवरके अंतर्में परम शांति लाभ कर रहा है, तो भी उनका उपदेश जीवित है और प्रलयांत जीवित रहेगा। वही उपदेश हम्हें उनके चरित्रका स्मरण कराता है। अहा ! कैसा पवित्र उपदेश है कि जिसने देव मनुष्य पशुपक्षी सभीके कल्याणके लिये " अहिंसा हरमो धर्मः " का प्रचार

किया। धन्य वे उपदेश और धन्य वह उपदेष्टा !

हे वीर प्रभो ! तुम अवश्य संसारसे चलेगये, कर्मबंधनसे मोक्ष होगये हो, परंतु तुम हम लोगोंके लिये वह अमूल्य उपदेश छोड़ गये हो जिससे हम तुमको नहीं भूल सकते हैं। तुम चाहे पुद्गल (देह) से मृतक हो चुके हो परंतु हमारे अंतःकरणमें अब भी जीवित हो । हम आपको नहीं भूल सकते हैं। नाथ ! जब तक आप हम्हें अपने समान न बना लेंगे तब तक हम आपका पीछा छोड़नेवाले नहीं हैं, इसलिये शीघ्र हमारे आत्मासे विषय और कषायोंको दूर करो और सम्यक रत्नत्रय प्रदान करो।

आवो भाई, आज वीर जयंती है। हम लोग मिलकर प्रभुको पूजा करें, प्रभुका चरित्र स्मरण करें, उनके पवित्र चरित्र द्वारा अपने जीवनके लिये कुछ शिक्षा ग्रहण करें, कुछ प्रतिज्ञा करें, उनके गुणोंकी माला बनाकर कंठमें पहिरें और सान्निध्य हृदयसे बोलें महावीर स्वामीकी जय, श्री वीरनाथ प्रभोकी जय, श्री अतिथीर्ध भगवानकी जय, श्री सन्मतिनाथ स्वामीकी जय, श्री वर्द्धमान जिनेन्द्रकी जय, जय जय जयजय जय जय जय जय !

श्री वीर गुणानुरागी—

दीपचंद परवार (नरसीदपुर सी. पी.)

મારી દુઃખી જીંદગીનો

હૃદયભેદક ચીતાર.

એક રાત્રિને સમયે સંપૂર્ણ અજ્ઞાન અવસ્થામાંજ અર્ધ જાગી વ્યતીત કરેલા આદેશ ઉમ્મરના એક શેઠ પોતાની જેવીજ વડેમી જુના જમાનાની સ્ત્રી સાથે કોઈ ગંભીર બાબતપર વાત કરતા ચિંતાતુર રહેરે એક ગામના એક ખૂણામાં આવેલા સાધારણ સ્થિતિ દર્શાવતા ઘરમાં બેઠા હતા. શેઠને ફરજદોમાં ફક્ત એક પુત્રીરૂપજ હતું. પુત્રી શેઠને અતિશય પ્રિય હતી. પુત્રીની ઉમ્મર તેર ચઉદ વર્ષની હોઈ યુવાવસ્થામાં દાખલ થતી હતી. યુવાવસ્થાની અગમચેતી-રૂપ સર્વ અવયવો ખીલતાં હતાં. શેઠ તેમજ શેઠાણી બન્નેને પોતાની એકનીએક અતિશય પ્રિય પુત્રીને યુવાવસ્થામાં દાખલ થતી જોઈ તેના લગ્ન વિષેની ચિંતા દિવસે દિવસે વધવા લાગી. શેઠની ન્યાત ગુજરાતની ન્હાની તેમજ ખીન કેળવાયેલી ન્યાતોમાંની એક હતી. આગળ વધતી હીંદની અન્ય કોમોના પ્રત્યક્ષ દાખલાઓ છતાં, કોમની ઉન્નતિ કોમના મનુષ્યોની કેળવણી પર આધાર રાખે છે તે પ્રત્યક્ષ અનુભવતાં છતાં, દુનિયામાં પહેલી પંકિતમાં ગણાતા દેશની કેળવણીને લઈ થયેલી ચક્રતીના દૃષ્ટાંતો ઇતિહાસમાં મોલુદ છતાં શેઠની કોમનું લક્ષ કેળવણી તરફ દોરાયું નહિ હતું, પણ વખતના પહેવાની સાથે, અન્ય જનોને ઉત્કૃષ્ટ થયેલા જોઈ, કોમના કેટલાક સુસંવિચારવત પિતાઓએ પોતાના પુત્રોના લવિષ્યનો સંપૂર્ણ વિચાર કરી, પોતાના પુત્રોના સાન કિંવા નરસા લવિષ્યનો આધાર માળખે આપેલી કેળવણીપરજ છે એમ સમજી, પુત્રોનું લવિ-

ષ્ય સુધરી, તેમના પોતાના જીવનનું સાચું કરી પોતાની નાત, જાત, ગામ તથા દેશનું લઘુ કરવાને શક્તિવાન બને એમ વિચારી પોતાના પુત્રોને ઇંગ્લીશ કેળવણી આપતા હતા.

ઈંગ્લીશ લણુતા વિદ્યાર્થીઓમાંથી ધણા ખરાનાં લગ્ન થયાં નહતાં. શેઠ તેમજ તેમની સ્ત્રી પોતાની પુત્રીનાં લગ્નમાં કરવાં તે વિષેના વિચાર-તરંગમાં ગરકાવ થઈ ગયા હતા. તેમના મનમાં વિવિધ પ્રકારના અનેક તર્જો ઉઠવા લાગ્યા. પુત્રી ઉમ્મરે પહોંચેલી હોઈ લગ્ન તરતજ થવાં જોઈએ. શેઠની મરજી કોઈ કુલીન, પૈસાદાર તેમજ કેળવાયેલા, કોંવા કેળવણી લેતા યુવાનને પોતાની કન્યા આપવાની હતી. શેઠ ધણી તપાસ કરી. એક પછી એક પોતાની ન્યાતના સર્વ ગામો લઈ, ગામના સર્વ કુવારાઓને પોતાના મન સમક્ષ આણી સર્વના ગુણ, દોષ, કુળ, આખર, પૈસા તથા વય વિષે વિચાર કરવા લાગ્યા. કેળવાયેલો, પૈસાદાર, અને આખરદાર યુવાન મળવો શેઠને મુશ્કેલ લાગ્યો, કારણ કે આખરદાર ગૃહસ્થના દીકરાઓનાં લગ્ન ધણીજ ન્હાની વયમાં થતાં હતાં અને પુત્રોનાં લગ્ન પારણામાં થાય તે ગૃહસ્થાઈનું ચિન્હ ગણાતું હતું.

હવે શેઠને વારતે બેજ રરતા હતા. કાંતો કેળવણી લેતા, ગરીબ પિતાના વયમાં આવેલા યુવાનને પોતાની યુવાન કન્યા આપવી યા કેળવણી લેતા ગૃહસ્થ પિતાના ન્હાની ઉમ્મરના છોકરાને પોતાની યુવાન કન્યા આપવી. શેઠ તેમજ શેઠની સ્ત્રીએ અનેક તકવિતકો કર્યા. ઇંગ્લીશ કેળવણી લેતા ગરીબ માળાપના કેટલાક વયમાં આવેલા છતાં કુવારા રહેલા પુત્રો વિષે શેઠનો સારો અભિપ્રાય નહેતો. શેઠ સો બાલુઓથી માણસને તપાસતા હતા.

ધડીમાં શેઠને લાગતું કે તેઓ આજ સુધી કુંવારા કેમ હશે ? આજસુધી તેઓનાં લગ્ન થયાં નહિ માટે તેઓનામાં, તેમના કુટુંબમાં યા તેમના માતાપિતામાં કંઈ ખોટું હશે, આજસુધી તેઓને કાઠિયો કન્યા આપી નહી, માટે આપણે પણ નહિ આપવી. આપણે જો આપીશું તો જરૂર આપણું નામ ન્યાતમાં પદનામ થશે અને આપણી સાત પેઢી સુધી ન્યાતમાંથી કન્યા વગરપૈસે મળવી સુરેકલ પડશે. આવા અનેક દુઃક વિચારોથી શેઠનું મન તેઓના તરફ ટળ્યું નહિ, પણ મૂર્ખ, અજ્ઞાન અને સાંકડા વિચારના શેઠને સુઝ્યું નહિ કે કેળવણીની પાછળ સઘળી ચીજો ઘસણાય છે; કેળવણી સુઝ મનુષ્ય સર્વત્ર સર્વ સમયે માનને પામે છે; કેળવણી પૈસો ખેંચી લાવે છે. માન, આખર અને અકરામ, અછલ હુશિયારી અને પૈસા સઘળું કેળવણીમાં ગુપ્ત રીતે રહેલું છે. જેઓ આજે અન્ન વિનાના, પૈસા વિનાના કંગાલ હાલતમાં છે, જેઓની અસારે કાંઈ દરકાર પણ કરતું નથી, તેજ માણસો, તેજ ગરીબ કંગાલ અને માન વગરના માણસો કેળવણી લીધા પછી-જ્ઞાન સંપાદન કર્યા પછી-સઘળી ચીજોને લાયક બને છે, પણ પૈસાવાળાઓ જો મૂર્ખા હોય તો દુઃક સમયમાં સઘળું ગુમાવી રંકે બની બેઆખર થઈ જાય છે.

શેઠની મરજી કેળવણી લેતા, પુખ્ત ઉમ્મરના પણ ગરીબ યુવાનને પોતાની પુત્રી આપવાની નહિ હતી. તેમનું મન તો પોતાની એકની એક અતિશય વ્હાલી પુત્રીને એકાદ આખરદાર તથા પૈસાદારના પુત્રને આપવાનું હતું; પછી તે પુત્ર પુખ્ત ઉમ્મરનો હોય યા ન્હાનો હોય, લણેલો હોય યા અબણ હોય, હુશિયાર હોય યા બાહુકહોય, સદ્ગુણી હોય યા દુર્ગુણી હોય તેની શેઠને દરકાર નહોતી, કારણકે શેઠની ન્યાતમાં સઘળાં લગ્ન એમજ થતાં

હતાં, શેઠની ન્યાતમાં કેળવણીની કીમત નહોતી, વરમાં કેટલી હોંશીયારી છે તે જોવામાં નહોતું આવતું, વરનું કુટુંબ આખરદારમાં ખપતું હોય એટલે ચાલે. પુત્રીઓ ફક્ત પૈસાને તથા આખરદાર કુટુંબોને અપાતી હતી.

ધણા ઉંડા તથા ગૂઢ વિચારો કર્યા પછી શેઠ તેમજ તેમની સ્ત્રી બન્નેની મરજી પુત્રીનાં લગ્ન મારી સાથે કરવાની ચર્ચ, કારણકે મારું કુટુંબ ન્યાતમાં આખરદાર કુટુંબોની ગણનામાં ગણાતું હતું અને મારા બાપ પાસે બાપ-દાદાથી ઉતરી આવેલી થોડીક મિલકત હતી. શેઠની પુત્રી સાથે મારી સગાઈ થઈ. આ સમયે મારી ઉમ્મર ફક્ત ૧૧ વર્ષની હતી અને હું છત્રેજી પહેલા ધોરણમાં અભ્યાસ કરતો હતો. ન્હાનપણમાં હું ધણો ચાલાક તેમજ ચતુર હતો. દેખાવમાં પણ અતિશય સુંદર હતો. મારો ચહેરો ચંદ્રના જેવો ગોળ હોઈ રંગે ગૌરવર્ણો હોઈ મહા મોહક હતો. મારું વય અતિ અલ્પ હોવાથી મારું હૃદય વિશુદ્ધ હતું, અને વિચારો સંપૂર્ણ વિમળ હતા. સગાઈ શબ્દ હું સમજતો હતો લગ્ન કેમ થાય છે, કાનાં થાય છે, અને કાનાં થઈ શકે, તે મારા લક્ષમાં જરાતરા ઉતરતું હતું, પણ હજી હું તદ્દન નિર્દોષ હતો. લગ્ન શું કરવા થતાં હશે, લગ્નનું કારણ શું, માણસો શું કામ લગ્નથી જોડાતા હશે, તેનું મને ભાન નહોતું, અને તેનો ભાસ પણ હજી મને થયો નહોતો. મારા અજ્ઞાનપણમાં અને છોકરવાદમાં અન્ય જનોની સગાઈ થઈ યા લગ્ન થયાં સાંભળી, મારા માતાપિતા સમક્ષ મારી સગાઈ તેમજ લગ્ન કરાવવા હું પકડતો, તોફાન કરતો, અને મારી કાઠી, મામી, યા લાણીને રડીને સાથે બેસાડાવી મારાં ખોટાં લગ્ન હું કરતો. આ સઘળું મારી કાચી

શુદ્ધિનું પરિણામ હતું. ખરા લગ્નનું ગાંભીર્ય તથા જ્ઞેષ્ઠમદારી હજી મારું 'કુમળું' મંગળ મહણ કરી શક્યું નહતું. મને લગ્ન તો એક શિશુ વયના બાળકની રમતસમાન લાગતું હતું. ખારમા વર્ષમાં મારી ખરી સંગાધ થઈ. સંગાધ થઈ સાંલણી મારા હૃદયનો પાર રહ્યા નહિ. સર્વ મિત્રો તેમજ જોળખીતાઓને મારી સંગાઈના શુભ સમાચાર અતિશય હૃદયથી નિવેદન કરવા લાગ્યો. મારા માત-પિતા પણ પોતાના જીવથી અધિક વહાલા પ્રિય પુત્રની સંગાઈથી અતિ આનંદ પામ્યા અને ઘરમાં નવી આવનારી વહુની વય ચૌદ વર્ષની છે એમ મારી પ્રેમાળ માતાને કણજીવર થતાં તેનું મન આનંદસાગરમાં તરવા લાગ્યું. તેનું મન નવી આવનારી પુખ્ત ઉમ્મરની વધુ વિષેના વિચારોમાં, અને વધુ ઘરમાં આવ્યા પછી ઉદ્ભવનારા આનંદ તેમજ સુખો સંબંધી કલ્પનાઓ કલ્પવામાં ગાઢ રીતે લીન થઈ ગયું. પોતાના પ્રિય પુત્રની અર્ધાંગનાને હિતાવજે ઘરમાં આજીવાની અતિશય ઉત્કંઠા તેના અધીરા મગજમાં ઉદ્ભવવા લાગી. હવે કન્યાનો પિતા લગ્ન જઈ કરે એમ ઈચ્છવા લાગી અને મારા પિતાને અને પિતાની મારફતે મારા સસરાને પણ લગ્ન જઈ કરવા ઉપરાઉપરી દબાણ કરવા લાગી. કન્યાની ઉમ્મર લગ્નને લાયક થયેલી હોઈ કન્યાના બાપને લગ્ન જઈ કરવાની વધારે ઉત્કંઠા હતી તે તે પોતાના વિચારોમાં ભૂલી ગઈ. પોતાના પુત્રના લગ્નમાં હોવાનો તથા આનંદ લેવાને તથા લગ્ન પછી પોતાના ઘરમાં આવનારી નવીન વધુને જોઈ મળનારા કણીક આનંદને ખાતર પોતાના પ્રાણથી પણ અધિક ખારા પ્રિય પુત્રની મહા મુલ્યવાન જીવગાનીને જરાવારમાં દેના કરવા, ધૂળભેગી કરવા, તદન નકામી કરવા,

પુત્રના અળકતા લવિષ્યને હુમ્મશને માટે ઝાંખું કરવા, તેની કેળવણીમાં અતિ વિકટ વિધન નાંખવા, તેના ખીલતા બદન તેમજ વિકાસ પામતા કોમળ મગજને ઉગતામાંજ, સંપૂર્ણ ખીલ્યા તેમજ વિકાસ પામ્યા પૂર્વે બાળી ખાખ કરવા તૈયાર થઈ તેની અજ્ઞાનતાએ તેને ભૂલાવી. ન્યાતના નકામી અને ન્યાતનેજ નષ્ટ કરતા અતિ અધમ કુરિવાજોનું સાર પોતાના સુકોમળ, સુશોભીત, સુંદર, ખીલતા ગુલાબની કળી સમાન બદનવાળા, બાળવયના પ્રિય પુત્રનાં લગ્ન સંગાધ પછી જ મહિને થવાનું નક્કી થયું. લગ્નનું મુહૂર્ત નક્કી થયું જાણી હું ઘણો દરખાસો. મુહૂર્ત દીવસે દીવસે પાસે આવવા લાગ્યું. મુહૂર્તની પહેલ્યાં ૧૫ દીવસ અગાઉ બન્ને પક્ષો સોજીત્રે આવી રહ્યા. મુહૂર્ત વૈશાખ મહિનામાં આવેલું હતું. અમારા લગ્ન સિવાય ન્યાતના બીજાં પણ અનેક લગ્નો એજ મહિનામાં થવાનાં હતાં. એટલેરાખેતા મુજબ મારી ન્યાતનો લગ્નગાળો સોજીત્રા મુકામે વૈશાખ માસે ધીમેધીમે ભરાવા લાગ્યો. સોજીત્રાની આસપાસ અનેક ગામડાઓમાં વસતા દૂરદૂરના મારા ન્યાતવાળાઓ ઉપરોક્ત મુકામે એકઠા થવા લાગ્યા. લગ્નવાળા અને લગ્ન વિનાના, કુંવારા, પરણેલા, રાંડેલા, મુવાન, જૂઠા, લણેલા, અલણ, વહેપારી નોકર સર્વ માણસો અમારી ન્યાતના સર્વ ગામોમાંથી આવી એકઠા મળવા લાગ્યા. લગ્નગાળો પુર દામદમામથી ભરાયો. શેરીએ શેરીએ, વાટે, ઘાટે, એરે, ચઉટે અને ચકસે, કુવે, હવાડે, વાવ, વાવડીએ, ઘરમાં, બારમાં, બ્યાં જુઓ લાં મારી ન્યાતના પુરૂષો, બૈરીઓ, છોકરાઓ વર્ષોનાંવર્ષો થયાં, દરમાસે અને દર દિવસે કમાઈ કરેલા એકઠા પૈસાનાં ઘડાવેલાં ઘરેણાંઓ હોય તેટલા ઘરમાંથી કાઢી,

નહિ હોય તો વડોદરા, પાદરા, સોજત્રા
છલાદિ શહેરીના ચોકસીઓને સાંથી ભાડે
લાવી બહાર દેખાઈ આવે તેમ શરીરપર
ખુલ્લેખુલ્લાં ધારણ કરી, સવારથી સાંજ
સુધી, કામધંધા વગર, રસ્તા યા બગ્ચામાં
એક ઘેરથી બીજે ઘેર જતા યા આવતા
હતા. સવારમાં પહેા ફાટતાં પથારીનો સાગ
કરી, શૌચ સ્નાનાદિ સવારની ક્રિયાઓ કરી,
દેવદર્શન પછી ન્યાતવાળાઓને ખર્ચે થતી
ખર્ચારની હાજરી કરી બપોર પછી સર્વ
લોકો સારી રીતે ઉઘટતા હતા. ઉઘી ઉઘ્યા
પછી સર્વ લોકો સોજત્રાના રસ્તાપર જમા
થતી ન્યાતમાં પોતાની જગ્યાઓ અગાઉથી
મુકરર કરવા જમવાના ટાઈમ પહેલાં કેટલાકો
કલાક બે કલાક અગાઉ આવી એકઠા થવા
લાગ્યા. સર્વના શરીરપર વિવિધ રંગનાં
સુશોભિત પીતાબરો શોભતાં હતાં, અને
શરીરપર ધારણ કરેલાં અનેક અલંકારોથી
શરીરનો પ્રત્યેક અવયવ તથા અવયવનો
અવયવ ભારે મરતો હતો. મફતનું મળતું
ખાવાનું ખાતાં કોઈ પાછી પાની કંતું નથી.
સધળા મળી ૨૦) ન્યાતો કરવામાં આવી
હતી, અને લગભગ ૫૦,૦૦૦) રૂપિયાનો
વ્યય કરવામાં આવ્યો હતો. આટલા બધા
પૈસા વાપરનારાઓમાંથી કોઈ કેળવણી પાછળ
પૈ ખાતું નથી. દરેક ન્યાતના ખર્ચ-
માંથી સો બસો રૂપિયા કેળવણીને
માટે આપવામાં આવતા હોય, તે
શાસ્ત્રોક્ત ઉત્તમોત્તમ દાન-કેળવણી
ન્યાતના ઉછરતા યુવાનોને અપાય.

હવે મારાં લગ્ન વિષે વાત કરતાં
જણાવીશ કે લગ્નનો દિવસ આવ્યો. પુર બ-
ભાઈથી વાજતે ગાજતે મારો વરપોડો મારે
ઘેરથી નીકળ્યો. પગથી માથા સુધી શરીરના
એકેએક ભાગપર ધારી ચઢાવ તેટલાં વિવિધ

પ્રકારનાં અલંકારો આદીથી મારા કુદરતી
સુશોભિત શરીરને વધારે સર્વાંગ સુંદર
કરવામાં આવ્યું હતું. પુરવો તેમજ સ્ત્રીઓની
વયમાં જરાજરા મંદમંદ કુદતા નાચતા
ઉંચા ઉમદા અરબી ઘોડાપર સ્વાર થઈ
ધીમે ધીમે હું આગળ વધતો રસ્તાપરનાં
ઘરોની ખારીઓ યા અટારીઓ કીંવા અગા-
સીઓમાંથી બહાર ડોકાં કાઢી ધીરી ધીરી
નીરખતી સુંદરીઓનાં મન હરણ કરતો આગળ
વધતો હતો. મારી પ્રેમાળ તેમજ માયાળુ
માતાના મનની સુખી તેમજ અલોકિક
સ્થિતિ તેનું મનજ ગાણતું હતું. ઇતરજનોને
માટે તે કળવું અતિ કઠીન હતું. તેના હૃદય-
સમુદ્રમાં આનંદનાં અનહદ મોજાં
જન્મ પામી પાછાં તેમાંજ સમાઈ જતાં હતાં.
સધળા માણસોની નજર મારા તરફ કોઈ
કોઈવાર પડતી, પણ મારી માતા મારા
સિવાય બીજું કંઈ જોતીજ નહોતી. મન,
વચન, અને કાયાએ કરી તે મનેજ જોતી
હતી, મને વિચારતી હતી, અને મારા વિષેજ
ઉચ્ચાર કરતી હતી, તેની આંખ સદંતર
મારાપરજ હરેલી હતી, તેના વિચારો મારા
વિષેજ હતા, અને તેના શબ્દોમાં મારા નામ
સિવાય કંઈ હતુંજ નહિ. આવી પ્રેમાળ
માતા, આવી માયાળુ માતા, આવી પોતાના
પુત્રને ખાતર પ્રાણ ત્યજવાને તૈયાર થાય તેવી
માતા, આજે મને મારા સર્પ સગાં સહોદર
ભાઈભાંડુ મિત્ર મિત્રાદીને સાથે લઈ આજે
પોતાનાજ પ્રિય પુત્રને પોતાની અજ્ઞા-
નતામાં, ન્યાતના રીવાજે કરી બાળ-
લગ્નરૂપી જવાણાસુખીમાં, ધગધગતા
બળતા યજ્ઞમાં, હોમવા તૈયાર છે, તે
માતા આજે બાળલગ્નરૂપી ભયંકર
સિંદના વિકાળ મોંમાં પોતાનાજ
પુત્રને હડસેલવા તત્પર થઈ છે, તે
માતા આજે બાળલગ્નરૂપી અગાધ

સમુદ્રમાં, પોતાનાજ ફરજદને કુખ્યાડવા ઉત્કંઠીત થઈ છે. તે માતા આજે પોતાનાજ કુમળા ખીનખીસેલા, પણ ખોલતા ગુલાબને પગતળે કચ્ચડવા જતાં અચકાતી નથી.

રફતે રફતે મારો વરઘોડો લગ્ન-મંડપ સમીપ આવી પહોંચ્યો, અને મને તથા મારી લવિષ્યની અર્ધાંગનાને યોગ્ય આસને બેસાડ્યાં. તત્કાળ અમારા યજ્ઞને આરંભ થયો. મારી સામેના આસન પર પુખ્ત (૧૫) ની ઉમ્મરે પહોંચેલી, સંસારની સર્વ હુકીકતથી માહીત થયેલી, પકવ મગજની, પોતાને મારા જેવાશિશુ (૧૨ વર્ષની) વયનાં વર સાથે પરણાવવાના છે એમ ખબર પડવાથી શોકાતુર અને દયામણો ઝહેરો કરી પોતાની અજ્ઞાન, દયાહીન, અને નીચ માતાપિતાને અલંત ધિક્કારની નજરથી જોતી, મારી સામે જોઈ શરમ તથા શોકને લઈ નીચું નીહાળતી એક નવોદા, મુખમંડળ લજ્જથી પાલવામાં સંતાડતી આવી બેઠી. જન્મે પડ્યો આનંદસાગરમાં અતિશય મગ્ન થયા હતા. મારી મુખમુદ્રા પર નિર્દોષપણની પવિત્ર છાપ જણાતી હતી. લમેક્રિયાની શરૂઆતમાં મારો ઝહેરો નિર્દોષ આનંદના પ્રકાશથી પ્રકાશતો હતો. રાત જેમ જેમ પસાર થતી ચાલી તેમ તેમ નિદ્રાદેવીએ મારાપર હલ્લો શરૂ કર્યો. લગ્નનું ગાંભીર્ય અને પવિત્રપણાવિષે હું તદ્દન અજ્ઞાન હોવાથી મારા તાત્કાલિક આનંદનો પાર આવ્યો, અને નિયમ પ્રમાણે હમેશની માફક ઉંઘવામાં વધારે આનંદ લાગવા લાગ્યો, મને ઉંઘતો જોઈ મારી સામે બેઠેલી ચતુર અને સમજી કન્યાના મનમાં અનેક ચિંતાઓ જન્મ પામવા લાગી. સાડીની અંદરથી તેની ચળકતી આંખો કોઈ કોઈવાર મારા તરફ દૃષ્ટિ ફેંકતી. તેનાં નયન

મારા નયન પર પડતાં તે નીચે નીહાળતી અને તેનો ચિંતાતુર અને શોકનિમગ્ન આત્મા અતિશય નિરાશામાં ધણો ઉંડો નિશાસો નાંખી નિશાસાની નિશાનીરૂપ એકાદ અશ્રુચિન્દુ ટપકાવતો હતો. લગ્ન નહિ કરવાને વારતે તેનું મન અતિ આતુર હતું. લગ્ન કેમ અટકાવાય તેવિષેજ તેનું મન સર્વ સમયે વિચાર કરતું હતું. લગ્ન કર્યા પછી આ બાળકાપયુતી સાથે મને શું સુખ મળશે, મારી સુવાવર્યા ચાકી ગયા પછી મારા પ્રાણ સુવાવર્યાએ પહોંચશે, વિગેરે વિચારોએ તેનું મન ઘણુંજ ગુંચવાડામાં મૂકી દીધું હતું.

લગ્ન સમાપ્ત થતાં અમે અમારે ઘેર આવ્યા. આજ રાત્રે શુભ મુહૂર્ત હોવાથી કન્યાને પણ અમારી સાથે વળાવવામાં આવી. આજથી કન્યા અમારે ત્યાં રહેવા લાગી, ધરનાં સર્વ માણસો માતા પિતા તથા બહેનો નથી આવેલો વધુને અનેક રીતે રાજી રાખવા લાગ્યા. વહુની મરજીમાં આવે તે ખાવાનું આપવા લાગ્યા. કોઈપણ રીતનું કામ તેને કરવા દેવામાં આવતું નહતું. સર્વ જનોના તેને ખુશ કરવાના પ્રયત્નો નિષ્ફળ નિવડ્યા. બહારની સઘળી મહેનત નકામી ગઈ. તેના અંતરમાં રહેલી અશાંતિ, શોક, અને ચિંતા, કોઈથી દળી નહિ. દીવસ અને રાત સર્વ સમયે તેનું મન અતિશય ચિંતાતુર દીસતું હતું. તેનું મન વિચારોથી ભરપૂર હતું. દિવસે દિવસે તેની કાયા ચિંતારૂપી ચીતાને લીધેલીન થતી ચાલી. અનેક પ્રકારનાં અન્ય સુખો સંસારના મુખ વિનાહીને કુખ-મય દીસતાં હતાં. સુવાવસ્થાના સંપૂર્ણ વિકાસને લઈ તેને સંસારમુખની અતિ ઉત્કંઠા થતી હતી. રાત દીવસ તે સંસારમુખ વિના ઝુથાં કરતી હતી. પ્રથમ પતિ પરદેશ (બોડિંગમાં લખુતો) હોવાથી પતિના પ્રેમ-

દર્શનની પીપાસા તેના પ્રેમમય હૃદયમાં લાગી હતી. તેનું દયામણું મ્હેં તેની દયાજનક સ્થિતિનું દર્શન કરવાનું હતું. યુવાવસ્થાને લઈ કામદેવની જવાબા તેના એકેએક અવયવમાં લાગી હતી. તેની હૃષ્ટ પુષ્ટ, સુંદર તેમજ મોહક શરીરના સર્વ લાગણીમાં કામ, કામ, અને કામ સિવાય કંઈ જણાતું નહતું, કામદેવ તેને અગ્નિ વિના બાળતો હતો. તેનામાં યૌવન ઉભરાતું હતું. અને હૃદયસાગરમાં યૌવનના તરંગો અતિ જોરથી ઉછળતાં હતાં. તેને કોઈની સોબત ગમતી નહિ. દુનિયાની સર્વ ચીજો પર તેને તિરસ્કાર ઉત્પન્ન થયો હતો. ધરના માણસોથી અને ભાં સુધી દુર રહેતી અને અનેકવાર એકાંતમાં જઈ પોતાની સ્થિતિપર, પોતા પર પડતાં દુઃખોપર, અને પોતાને કામને લઈ પડતી અસહ્ય પીડાઓ પર શૂન્ય રીતે, ચિંતાતુરપણે, અનેક વિચારો કરી, ઘડીમાં માતાપિતાને અસંખ્ય શ્રાપ આપતી, માતાપિતાને દુશ્મન તરીકે લેખતી અને બોલતી કે હે મને દુનિયામાં દાખલ કરનાર; આ અવનીપર અવતાર આપનાર; મને પાળી પોષી મારી પૂર્ણ કાળજી લઈ મને નાનપણથી ઉછેરનાર, મારા પ્રાણને તમારા પ્રાણથી અધિક ખારો ગણનાર, મારા મુખને ખાતર તમારા સર્વ મુખોનો ત્યાગ કરનાર હે માતા પિતા! તમે મારા ભવિષ્યનો વિચાર કેમ ના કર્યો? હે માતા! તને તારી પુત્રી પર દયા કેમ ના આપી? હે માતા! મને નરકની બાણમાં નાંખતાં, મને દુઃખોના દરિયામાં કુબાડતાં, મને અગ્નિમાં ફોમતાં, મને બાળક પતિ સાથે પરણાવતાં તું કેમ આંધળી બની? તારી અક્ષલ કેમ નહ પામી ગઈ? તે શું જોઈ તારી યૌવનથી છલકાતી નવ યુવાન બાળાને એક સંસારથી તદ્દન અજાન અને અચક્ત બાળકની સાથે પરણાવો? તને ખબર નથી કે તારી વ્હાલી પુત્રી અસારે

સર્વ મુખો છતાં સંસારના-પતિના મુખવિના ખુરી ખુરીને મરે છે? અરે! માતા સર્વ દુઃખોને ઉત્તર કરનાર તું જ છે. તું જ મારી ખરી શત્રુ છે. તે જ મારી જીવંતોને નકામી કરી છે. હે પિતા! તમે મારી માતાને આવું અવિચારી કામ કરતાં કેમ અટકાવી નહીં? તમે બન્નેએ તમારી યુવાન બાળાને પરણાવતાં કેમ અક્ષલ વાપરી નહીં? એક નજીવી ચીજની ખરીદી કરતાં જેટલો વિચાર કરો છો તેટલોય વિચાર તમારી પુત્રીને પરણાવવા સંબંધી પુત્રીના મુખ દુઃખ સંબંધી; પુત્રીના ભવિષ્ય સંબંધી કેમ કર્યો નહીં? હે કશ્ચિત્! મારા દુઃખી જીવને આ દુનિયાના દુઃખોથી મુક્ત કર. હવે વધારે વાર હેરાન નહીં કરતાં આ પાપી પ્રાણીને પરલોકમાં લઈ જા. અહીં દુઃખમાં રહેવા કરતાં અગ્નિમાં બળી મરવું, દરિયામાં કુબી મરવું યા કોઈ પણ રીતે દેહોત્સર્ગ કરવો ઉચ્ચતર છે. હાય કંઈ! મુઝવું નથી. આ અલાગીણીને, આ અનાયને આ દયા-જનકને, આસરાવિનાનીને, આ દુઃખીને દુઃખથી છોડાવો, દુઃખથી છૂટાવનો માર્ગ બતાવો, આવાઆવા અનેક વિચારો કરતી દુઃખી રાતો તે ગાળતી હતી. તેની સઘળી રાતો નિદ્રા રહીત હતી. જ્યારે સર્વ મુઝવે આ નિદ્રાવશ થતાં ભારે આ દુઃખી બાળા પથારીમાં પડી પડી ખુરતી ખુરતી હૃદય ફાડી નાંખે તેમ રૂન કરતી ચોધાર અશ્રુ ઢાળતી પડી રહેતી હતી.

અપૂર્ણ.

(આવતા અંકમાં આ લેખ પૂર્ણ થશે.)

➔ શુદ્ધ શિલાજીત । ◀◀

૦૧), લાલિસ દીંગ ૧૧), અસલ મમીરા ૩), અસલી ફસ્તૂરી ૨૯) અલવાન પરમીના આદિ ઘસ્ટુ કિફાયતસે ।

કાશ્મીર સ્ટોર્સ-શ્રીનગર જં. ૨?

७७ त्रैमासिक रिपोर्ट ८८

श्री दानवीर सेठ सरूपचन्दजी हुकम-
चंदजी दिगम्बर जैन पारमार्थिक
संस्थाएं इन्दौर।

(वार्तिक ३३ १ से माह ४वीं ३० तक)

प्रिय वाचकवृन्द ! इसमें कोई संदेह नहीं कि सुन्दर प्रान्तिक सभाके पालीतानेवाले अधिवेशनपर श्रीमान् दानवीर सेठ हुकमचंदजी सा० इन्दौरद्वारा जो चार लाखके दानकी वृष्टि हुई, उसने सम्पूर्ण जैन वन्द्युओंको हर्षित करते हुए यह बात सबको अच्छी तरहसे प्रगट कर दिखाई कि अब भी जैन जातिके सुपुत्रोंमें दानशीलताकी कमी नहीं है।

आप लोग जैन अजैन समाचारपत्रों द्वारा यह मादम कर ही चुके हैं कि उक्त चार लाखके दानसे इन्दौरमें महाविद्यालय, बोर्डिंग, और श्री कंचनवाई श्राविकाश्रम, ये संस्थाएं स्थापित हो गई, वर्तमानमें अब उनका कार्य अच्छी तरहसे चला रहा है तथा सेठ साहबकी जो नशियां-धर्मशाला है, उसका भी कार्य योग्य रीतिते चला रहा है। आज में इन सब संस्थाओंकी संक्षिप्त त्रैमासिक रिपोर्ट भी आपकी सेवामें प्रगट करनेको उपस्थित हूं, यह मेरे लिये अत्यन्त सौभाग्य और हर्षकी बात है। आशा है आप इस रिपोर्टको पढ़ेंगे और इसमें जो त्रुटियां दृष्टिगत हों, तथा इनकी उन्नतिके लिये जो अपने सुम विचार हों उनको सूचित कर सदैव कृतार्थ करते रहेंगे।

७७ महाविद्यालय। ८८

श्रीमान् दानवीर द्वारा स्थापित जो “बोर्डिंग स्कूल” नामकी पहिली संस्था थी उसके महाविद्यालयमें सम्मिलित हो जाने पर महा-

विद्यालयके प्रारंभमें उस संस्थासे आये हुये १७ विद्यार्थी अंग्रेजी विभागमें, और संस्कृत विभागमें १० विद्यार्थी थे। नवीन दाखिल व खारिज होकर इन तीन माहके अंतमें १६ विद्यार्थी अंग्रेजी, और २४ विद्यार्थी संस्कृत विभागमें रहे कुल मिलाकर ४० विद्यार्थी हुए।

प्रारंभमें तीन अध्यापक थे और वर्तमान में पांच अध्यापक काम कर रहे हैं, विद्यार्थीओंकी त्रैमासिक परीक्षा परीक्षक मुकरर होकर ली गई। फल संतोषदायक रहा। सब विद्यार्थी सर्व विषयों में पास रहे, दो विद्यार्थी व्याकरणमें, और दो तीन अंग्रेजी में, दो धर्म विषय में कमजोर रहे, बाकी सब ठीक रहे।

महा विद्यालय दिनमें ११ से ४ तक, रात्री-में ७ से ९ तक खुलता है। नशियों के अंदरजो सेठ साहबका एक आलीशान बंगला है उसीमें इस समय महाविद्यालयका कार्य चल रहा है। नवीन इमारत भी महाविद्यालय की बनना प्रारंभ होगई है, जिसमें ४०००० रुपये के अंदाज खर्च होगा। महा विद्यालय में वेतन वगैरह का खर्चा इन माहों में इस मांति हुआ है—७८३१)॥ वजीफा विद्यार्थी, ८८६)। वेतन अध्यापकादि, ८६७।-॥ स्टोर फर्नाचर, ९९।-॥ छपाई, ३२४) मुत्फारिक कामोंमें इस तरह कुल ३०२०)॥ अब तक खर्च हुआ है।

७७ बोर्डिंग ८८

महाविद्यालयके साथमें एक बोर्डिंग है, जिसमें विद्यार्थियों के रहन, सहन, खान, पान-का योग्य प्रबंध होता है। विद्यार्थियों को घरके समान आराम के साथ रखनेका ध्यान रक्ता जाता है। उनकी पढ़ाई तथा चारित्र्यसुधार होनेका पूर्ण प्रबंध है। सुपरिन्टेन्डेन्ट की निग-

शानिमें सब विद्यार्थी सब कार्य समयविभागा-नुसार करते हैं। अष्टमी चतुर्दशी को सब मिलकर पूजा करते और पढ़ते हैं, रात्रि को व्याख्यानसभा होती है, जिसमें विविध विषयों पर विद्यार्थियों के व्याख्यान होते हैं, जिससे उनकी भाषणशक्ति बढ़ती है और प्रतिदिन शास्त्रस्वाध्याय शास्त्र सभाद्वारा करते हैं। इस बोर्डिंगमें तीन रसोइया (जैनी) और दो लिदमतगार हैं।

बोर्डिंग की नवीन इमारत करीब तय्यारी के है। इसमें भी अंदाजन ४००००) रुपया खर्च होगा। अध्यापकादि कर्मचारियों के रहनेके मकान ७०००) रुपये की लागतमें बनकर तय्यार होगये, और उनमें कमचारीगण रहने भी लगे हैं। भोजनशाला, व्यायामशाला, स्टोररूम यथा बोर्डिंगके मुलाजिमों के मकान भी ५०००) रुपये की लागतमें तय्यार होगये हैं।

५७ श्री कंचनबाई श्राविकाश्रम ५७

यह आश्रम शहर इन्दौर के भीतर मिति पौष वंदी २ को खुला है। इसमें वर्तमानमें १६ बाई (विदेशी) शिक्षा प्राप्त कर रही हैं, और शहरकी बाई भी आती हैं। १ सुपरिन्टेन्डेन्ट बाई, १ धर्माध्यापिका, १ हिन्दी पढ़ानेवाली अध्यापिका इस भांति तीन शिक्षिका हैं, चार नौकरनी, १ चौकीदार मुलाजिम हैं, एक मुनीम (भंडारी) रखनेकी तजवीज होरही है। धर्माध्यापिका दिल्ली निवासिनी श्रीमती रामदेवीबाई हैं, धर्म शिक्षा व व्यावहारिक शिक्षा का योग्य प्रबंध है। खास संचालिका श्रीमती सेठानीजी स्वयं प्रतिदिन जाकर देखरेख करती हैं, और इसकी उन्नतिको पूरा ख्याल है। मकानकी खरीदी व सफाईमें १८०००) रुपया लगा है।

धर्मशाला (नशियां)

यह संस्था बहुत दिनसे चल रही है। इसमें सर्व प्रकारका आचार्य है। यात्रियों को सब ज-

रूरी सामान विना किसी चार्जके मिलता है। इन तीन माहोंमें १४२६ यात्री आये, जिनमें ४०५ वैष्णव और १०२१ जैनी थे। (१००००) रुपये लगाकर इसकी कुछ पुरानी इमारतको तुड़वाकर इसके स्थानमें नवीन पक्की इमारत बनवाई गई है, जो बनकर काममें आने लगी है।

(नोट) इन्दौरमें जो “उदासीनाश्रम” खुला है वह अभी दानवीर सेठ साहब की कोठी (जो तुकोगंज में है) में ही इसका कार्य प्रारंभ किया गया है। इस समय ३ उदासीन भाई हैं। कुछ ज्यादा होनेपर इसकी भी अलग इमारत बनानेका कार्य प्रारंभ किया जायगा।

उपर्युक्त सम्पूर्ण संस्थाओंका कार्य वर्तमानमें बहुत अच्छी तरह पर चल रहा है और दिन व दिन उन्नति की ही आशा है। सेठ साहबका इन संस्थाओंकी उन्नति की तरफ पूर्ण ध्यान है।

विनीतः—

हजारीलाल जैनी मंत्री,

श्री. दा. से. स. डु. दि. जैन पारमार्थिक-संस्थाएं—नशियां इन्दौर

सबसे उत्तम केशर काश्मीरमें होती है

और वही—

मिलनेका पता—

मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय—दुरत ।

वीर भगवानसे अरजी ।

हे त्रिलोक्य-पूज्य जगतगुरु वीर प्रभु! क्या आप हम को बिलकुल भूल गए ? हम कौन हैं, क्या हैं, हमारी कैसी स्थिति है, हम किस अवस्था में हैं, क्या आप को इन बातों की कुछ भी सुधि नहीं ? भगवन् ! आप तो सर्वज्ञ है, आप सब कुछ जानते हैं, फिर आपने क्यों मौनावलम्बन धारण कर रखा है ? आपका हृदय तो बड़ा उदार था, जीव मात्र से आपको प्रेम था, आप सम्पूर्ण ब्रह्माण्ड में थे, और सम्पूर्ण ब्रह्माण्ड आप में था, अब न जाने आप क्यों रुष्ट हो गए, हमने क्या अपराध किया ?

करुणाकर, क्षमा कीजिए, हमारी त्रुटियों की ओर लक्ष्य न दीजिए । आपकी क्षमा विश्व-विख्यात है । हम संसारी जीव हैं, हम कर्मों के आधीन हैं, हमसे भूल होना स्वाभाविक है पर आप स्वाधिन हैं, आप से दया और क्षमा की ही आशा है । इस में संदेह नहीं कि जिस पाठ को आपने हमें पढ़ाया था, हम उसे भूल बैठे, जिन जिन बातों को आपने हमें धारण कराया था, उन्हें भी हम छोड़ बैठे, और जिस मार्ग पर आपने हमें लगाया था, उसे भी खो बैठे, परन्तु दयानिधे ! इन में हमारा कुछ भी अपराध नहीं । हमें विश्वास था कि आप समय समय पर हमें उत्साहित करते रहेंगे, शिक्षा और ज्ञान का महात्म बताते रहेंगे और स्वधर्म और स्वकर्तव्य पर स्थित करते रहेंगे, परन्तु क्षमा-सिंधु, आप तो मोक्ष रूपी रमा में ऐसे रमे कि कभी स्वप्न में भी हमारी याद न की ।

परमात्मन् ! यदि हम ऐसा जानते तो उसी समय आपके समक्ष अपने पाठ को धोके लेते, और अपने मार्ग को देख लेते परन्तु अब हम कहीं के भी न रहे । आशा ही आशा में अब तक गिरते चले गए । आज आपके दर्शन हों, कल आपके दर्शन हों, दर्शन न हों तो कोई चिन्हा ही शायद आपकी आए, परन्तु स्वामिन् ! आपकी डाककी जोह करते करते आँखें रह गई । दिन भी जागे, रातें भी जागे परन्तु कभी भी अपनी इच्छा पूरी नहीं हुई । भगवन् ! क्या मोक्ष के रास्ते में सच-मुच कोई घोर सुदृढ़ हो रहा है और सुरंगें पड़ी हुई हैं, जिस के कारण रास्ता बंद हो रहा है, डाक आती जाती नहीं ।

देवाधिदेव ! अब हम थक गए हैं, अब हम से इस संसार के दुःख भोगे नहीं जाते । लोगों के आक्षेप सहे नहीं जाते । आप सच जानिए हम घोर आपात्ति में हैं । अब तक हम ज्यों त्यों इन दुःखों को सहन करते रहे, कष्ट पर कष्ट झेलते रहे, पर अब हम से कुछ नहीं बन पड़ता । अब हम अनाय और निराश्रित हो गए । हमारी पुकार कोई नहीं सुनता, हमारे दुःखों को कोई दूर नहीं करता । अब हम अपनी रामकहानी किस से कहे, अपने हृदय का उद्गार किसके सामने रखें ।

वर्द्धमान भगवन् ! अब हृद हो चुकी, अब हमारा जीना कठिन हो गया । अब हमसे एक क्षण नहीं रहा जाता । अवतक मर मरकर ज्यों त्यों कर के लिए पर आज हमारी छाती पर यज्ञपात पड़ रहा है । हमारी जाती के नेता, आपके सच्चे भक्त, आपके नाम पर जान देनेवाले, आपके नाम पर वर्द्धमान विद्यालय, वर्द्धमान छात्रालय खोलने वाले, सबसे पहिले जैन जाति में वीर जयंती का उत्सव करने वाले छात्र-

य बंशीय, जयपुर निवासी अर्जुनलाल सेठी निरपराध जेलमें पड़े हुए अपने जीवनके स्वांस पूरे कर रहे हैं ? !! दयासागर ! क्या आपको इनपर दया नहीं आती, क्या इनकी अबला असहाय स्त्री और नन्हें २ बच्चों पर करुणा नहीं आती ?

शर्णागत पालक ! हमने सुना है और पढ़ा भी है कि आपने आपत्ति के समय कितनों का ही संकट निवारण किया और कितनों को प्राणदान दिया। सती सीताजीके प्रति महान जलते हुए अग्निकुंड को शीतल जल-मई बनाया, द्रोपदी के चौरको बड़ाकर पापी दुःशासन से उसके शील को बचाया, सुदर्शन सेठ को सली से उतराया, श्रीपाल को कुछ रोगसे निवृत्त किया, समुद्रसे निकाला, जय कभी किसी साधु महात्मा धर्मात्मा पर कोई संकट आया आपने अपनी करुणाका परिचय दिया, परंतु इस समय आपका मौनावलग्न्यन हमें दुःखदाई हैं।

भगवन् ! महात्मा अर्जुनलालने अपनी तमाम उमर लोकोपकारके कार्योंमें व्यतीत की। जैन धर्म को सार्व धर्म बनाना, संसारमें जैन धर्मका प्रचार करना, ये उनके पवित्र निष्पाप जीवन के उद्देश्य थे। इसी हेतु उन्होंने अपना सर्वस्व अर्पण करदिया था। " मैं सब जीवोंपर क्षमा करूं। सब जीव मुझपर क्षमा करें " यही उनकी निरंतर भावना थी। भारतवर्ष में एक आदर्श स्कूल स्थापित करके जैनधर्मकी नींवको स्थिर करदूं, इसी उद्योगमें वे रात दिन अर्धांत परिभ्रम कर रहेगे कि अचानक उनको केवल संदेह पर पकड़ लिया गया और जिस विषय में उनपर संदेह था य-

द्यपि वह अब तै भी होगया और उनके विरुद्ध कुछभी नहीं मिला, तथापि वे कारागार से मुक्त नहीं हुए।

अंतरयामी प्रभु ! आप घट २ के ज्ञाता हैं, चिर अचिर संसारका कोईभी पदार्थ आपके ज्ञान से बाहर नहीं, मैं कबतक कहूं और क्या कहूं ? अब आप अपनी कृपा दिखलाइए और एक धर्मात्मा परोपकारी जैनी पंचेंद्रिय संशी मनुष्य की रक्षा कीर्जिए। किस तरह रक्षा करें, यह कहना छोटा मुंह बड़ी बात है, नहीं नहीं पाप है।

आप अपने श्रेष्ठवर्य भूपति महाराजाधिराज श्रीमान महाराज जार्ज पंचम तथा उनके कर्मचारों लार्ड हार्डिज महोदय तथा जयपुर नरेश के हृदयों को इस ओर आकर्षित करके उनके द्वारा दया और न्याय का प्रकाश कराइए।

यद्यपि आप वीतराग हैं, आपको किसीसे राग द्वेष नहीं, जो आपकी स्तुति करे उसपर भी आप रुम हैं, जो आपकी निन्दा करे उस पर भी आप उदासीन हैं तथापि आपकी भक्ति करने वाले, आपकी पवित्र गुणावली की माला अपने घंटेमें पहिरने वाले, आपके निर्मल उपदेश के अनुसार चलनेवाले भक्तजन अपने निर्मल भावों के अनुसार संसारिक आपत्तियों का टलना तो दूरही रहे, सांसारिक विभव की प्राप्ति होना तो दूर ही रहे, मोक्ष के परमानंदका विलास कर सकते हैं।

श्री मानतुंगाचार्य को मालवा के अधिपतिने अजैनोंकी दृष्टा सुगली सुनकर ४८ सालों के भीतर बंद करदिया था, एनिन्दने पवित्र मन हो आपकी स्तुति में श्री भक्तामरकान्त्य को

७५००० रुपये कर्ज दिये और उस जगहको लेकर अपूर्व पुण्यके भागी हुए । क्योंकि मंदिर भी धर्मका एक प्रधान अंग है । उसके होनेसे ही हम भगवत्की वीतराग-मुद्राका अवलोकन कर अपने स्वाभाविक वीतरागधर्ममें तत्पर होते हैं तथा इसीसे धर्मके साधक अन्य भी बहुतसे धर्मोपकर-णोंका संगठन हो सकता है अतः यह कार्य प्यासेको जल देनेके समान अति प्रशंसनीय पुण्यका जनक हुआ है । बाद रंग चित्रकला व झाड़ू वगैरः कांचके सामानोंसे जैसा चाहिये तैसा दुरुस्त कराकर मिती पौष वृदी ५ सं. १९७१ को बड़े ही समारोहके साथ प्रतिष्ठा कार्य कुशल प्रतिष्ठाचार्य पंडित नरसिंहदासजी द्वारा शालोक्त प्रतिष्ठोत्सव कराया उस समय पंचोने आपको इन्द्रके योग्य समझ का बड़े आदरके साथ इन्द्रपदसे विभूषित किया उस समय आपने मंदिरके कर्जरूप भारको हलका करनेके लिये इक्कीसहजार २१०००) के दान द्वारा अपनी यथार्थ उदारता का परिचय देकर समस्त दिगम्बर जैन समाजको इस तरह आनंदशुण्णुत किया जिस तरह सर्वोपकारी अति गंभीर आशयको लिये कविकी वाणी उस विषयके मर्मके वेत्ता भव्य पुरुषोंको अथवा सार्थिक मेघ गर्जना भव्य मयूरोंको आनंदित करती है ।

इससे यह बात स्पष्ट ही सिद्ध है कि यह हृद्देसे भी ज्यादा आपका दान परमावश्यक जगह में हुआ है इस कारण अतिही प्रशंसनीय है । आप इतनाही करके संतुष्ट नहीं हुए किंतु प्रतिष्ठोत्सवमें दिये हुए चंदाके अलावा भी एकत्रित रकमसे जो दो हजार २०००) रुपये अधिक खर्च हुए थे वे भी आपने दान दिये तथा रथकी बोली वगैरः के दानमें भी आपकी बहुतसी फुटकर रकम गई है । इन महा दानोंके अलावा भी आप खुद मंदिरकी अपूर्व शोभा करानेमें हमेशा दत्तचित्त रहते हैं । यह मंदिर आपके ही अपूर्व उदारता उद्योग व साहससे स्वर्गप्रासादवत् हो गया है । अतः इन अपूर्व चिरस्मरणीय व अनुकरणीय गुणोंके पाल होने से ही आप कोटिशः धन्यवादके भी पात्र हैं । यह सामान्य तथा आपकी नवीन उदारता व धर्म-तत्परता का दिग्दर्शन है । विशेषतासे तो जो आपने अपनी उमरमें आजतक स्व समाज व अन्य सर्व साधारण जीवोंका उपकार किया है उसका आगामी साल दीपमालिका के खास अंकमें सचित्र उल्लेख करूंगा जिससे कि सर्वसम्पन्न व बुद्धिशील आपके गुणोंका अनुकरण कर-अपने जीवनको सफल करें ॥

भवदीय गुणानुरक्त-

वन्मईस्प-एक दिगम्बरीय जैन

લવંગના ગુણ.

જુદીજુદી ભાષામાં લવંગના નામા—

(ગુજરાતી) લવંગ, (હિંદી) લોંગ,
(બંગાલી) લવંગ, (મરાઠી) લવંગા,
(કર્નાટકી) લવંગકઠ્ઠીકા, (તૈલંગી)
લવંગલ, (ઇંગ્લીશ) ક્લોવસ, (લેટીન)
કરિમોફાઇલરી, ઇરોમેટિકસ, (ફારસી)
મેહક હત્યાદિ નામ છે.

લવંગના ગુણ

લવંગ ચરપરૂં, કડવું, નેત્રને હિતકારી
શીતઋ, દીપન, પાચક, રૂચીકર તથા કફ,
પિત્ત, રક્તરોગ, તૃષ્ણા, શર્દિ, આદમાન,
શુલ, કફ, દમ, હેઢકી અને ક્ષય રોગનો
નાશ કરે છે.

લવંગતેલના ગુણ

લવંગનું તેલ અગ્નિજનક, વાતનાશ-
ક, દાંતની પીડાને મટાડનાર, કફ અને
ગર્ભાણીની ઉલ્ટીને મટાડનાર છે.

લવંગના વૃક્ષ મલવાર પ્રાંતમાં વધુ ઉ-
ત્પન્ન થાય છે, જે જોવામાં સુંદર હોયછે
અને એના પાંદડાંમાંથી અત્યંત સુગંધ આવે
છે, એના ફૂલની કઠ્ઠી તે લવંગ છે. વંઢી
લવંગ જંગલમાં પળ થાય છે. એ મુલની
દુર્ગંધ દૂર કરે છે. મસાલામાં પણ નાંખી
શકાય છે. એની માત્રા ત્રણ માસાની હોય
છે (નિષંકરનાકર)

ઉપયોગ (લવંગ ચૂર્ણ)

૧ લવંગને પાણીમાં વાટી સ્વદસ્વદાથી
માથે ધરવાથી માથું ઉતરી જાય છે.

૨ શર્દિ ઉપર લવંગનો ઉકાળો ઉપ-
યોગી છે.

૩ વકરીના મૂત્રમાં ઘસીને અંજન કર-
વાથી રતાંધલાપણું મટે છે.

૪ લવંગના અર્કનું પુમડું દાંત ઉપર
મુકવાથી દાંતનો દુઃખાવો મટે છે.

૫ લવંગ ઉકાળીને આપવાથી અર્જીર્ણ
અગ્નિમાંધ, અને કોલેરો મટે છે.

૬ દંતમંજનમાં લવંગ નાંખવાથી ફા-
યદો થાય છે.

લવંગાદિ વટ્ટી (ગોઢી)

લવંગ, વેહઢા, મરી અને સેરસાર સ-
રસે ભાગે લઈ ચૂર્ણ કરી તેને ચાવઢની છા-
લના ઉકાળામાં ઘુંટીને વટાણા જેવડી ગો-
ઢીઓ વાઢવી અને તેમાંથી ૨ થી ૪ ગો-
ઢી રોજ ચાવાથી કફ, શ્વાસ અને શ્વાંસી
મટે છે.

લવંગાદિ ચૂર્ણ

લવંગ, કપુર, એલચી, તજ, નાગકેશર,
જાયફલ, વાઢો, સંઢ, શાહાજીરુ કૃષ્ણા-
ગરુ, જટામાંલી, કાઢું કમઢ, પીપર, સુલ-
હ, તગર, નેત્રવાઢો અને કંકોઢ એ સર્વેને
સરસે ભાગે લઈ ચૂર્ણ કરી તેથી અર્ધી સા-
કર તેમાં મેઢવીને તે પાણી અથવા મધ
સાથે વે વાલથી આઠ વાલ સુધી ચાવાથી
ક્ષય, ઉધરસ, કંઠરોગ, શ્વાંસી, શ્વાસ, દમ,
જાઢો, ડરઃક્ષત, પ્રમેહ, અરુચી, ગોઢો અને
સંગ્રહણી મટે છે.

ધૈય મુરઢીધર રામકૃષ્ણ પાંઢિત—ઔરંગાબાદ

शास्त्रोंकी सूचीकी आवश्यकता ।

प्रिय धर्मोत्साही सज्जनो ! ज्ञानके बराबर संसारमें सुख का कारण और कोई दूसरा नहीं है, उस ज्ञानकी प्राप्ति का साधन शास्त्र हैं । इसलिये शास्त्रोंका संग्रह कर सरस्वतीभंडार स्थापित करना, प्राचीन भंडारों को संभाल कर ग्रंथोंको सुरक्षित रखना, तथा जीर्ण प्राचीन ग्रंथोंकी नवीन प्रति (जीर्णोद्धार) कराना, हर एक धर्मप्रेमी का कर्तव्य है ।

माळवाप्रान्तिकसप्राने एक सरस्वती भंडार कार्यालय कायम कर रक्खा है । समाकी इच्छा है कि स्थान २ के सरस्वती भंडारोंकी लिस्ट तैयार होकर इस कार्यालयमें आजावे तो उससे बहुत सुभीता हो सकता है, और यह भी माळम हो सकता है कि अमुक ग्रंथ अमुक जगह है, अमुक स्थान पर अमुक २ ग्रंथोंकी जरूरत है ।

इसके लिये धर्मोत्साही भाइयोंकी सेवा में सविनीत प्रार्थना है कि अपने २ यहां के सरस्वतीभंडारोंकी लिस्ट (सूची) उतार कर नीचे लिखे पते पर भेजनेकी कृपा करें ।

जो महानुभाव अपने २ यहां की लिस्ट भेजने की तकलीफ उठावेंगे, वे महापुण्य के भाजन होंगे और उनके नाम धन्यवाद सहित समाकी रिपोर्टमें तथा सामाजिक

पत्रों में प्रकाशित किये जावेंगे । लिस्ट में इस भांति खाने होना चाहिये—

(१) नंबर शुमार. (२) ग्रंथका नाम. (३) कौनसी भाषामें ग्रंथ है. (४) मूल ग्रंथकर्ता का नाम. (५) भाषाकारका नाम. (६) ग्रंथके लिखे जानेका संवत्. (७) ग्रंथ या ग्रंथकर्ता के संबंधमें विशेष हाल. (८) ग्रंथ पूरा लिखा हुआ है या अधूरा ।

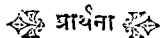
नोट:— ये आठ खाने रखने ग्रंथ हैं इनमेंसे जो आप भर सकें उनकी खानी पूरी करें, ऐसा नहीं करें कि यदि ये आठ न आप भर सकें तो लिस्ट ही तय्यार न करें । नंबर १। २। ३। ६। ८। ये पांच खाना होना जरूरी है ।

आशा है हमारे धर्मोत्साही सज्जन प्रार्थना पर ध्यान देकर शीघ्र २ अपने २ यहां के ग्रंथों की लिस्ट भेजकर अनुग्रहीत करेंगे ।

पता:—

अमोलकचन्द्र, उड़ेसरीय,
मंत्री सरस्वती भंडार नशियांजी इन्दौर

पाठशालाओंके कार्यकर्ताओंको

प्रार्थना

सर्व जैन (दिगम्बर, श्वेताम्बर और स्थानिकवासी) पाठशालाओं के मन्त्रियों, मैनेजरों, मेम्बरों और पंचों से निवेदन है कि वे अपनी २ पाठशालाओं की संक्षिप्त रिपोर्ट निम्न लिखित नकशे के अनुसार

भेजकर सेवकको अनुग्रहीत कर जिससे यह अनुमान हो सके कि भारतवर्षमें कितनी जैन पाठशालाएं हैं और उनमें कितने विद्यार्थी शिक्षा पाते हैं। कन्यापाठशालाओं की दशा जाननेकी अत्यन्त आवश्यकता है।

१	नाम पाठशाला	
२	नाम मन्त्री या मैनेजर	
३	अध्यापक तथा अध्यापिकाओंकी संख्या और कुल मासिक व्यय	
४	संख्या विद्यार्थियोंकी	लड़के (जैन) लड़के (अजैन) कन्याएं (जैन) कन्याएं (अजैन)
५	आम्दनी फीस यदि कुछ हो	
६	विरथाया फण्ड	
७	कैफियत	

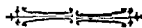
नोट-१. इस नक़्शे की नक़ल कागज़पर खींच कर हर एकके सामने खानेपुरी होनी चाहिए। २. रिपोटें जितनी जल्द हों १५ अप्रैल सन् १५ तक आ जानी चाहियें। ३. इन के वसूल होने के बाद हम तमाम पाठशालाओं के पठन तथा नियम आदि को एक रीतिपर खाने का यत्न करेंगे, उनकी उन्नति के उपाय बतलायेंगे और उनको स्वयं आकर भी देखेंगे।

जाति सेवक—

चम्पतलाल जैन, मन्त्री शिक्षा विभाग
भारत जैन महामण्डल,

अजिताश्रम—लखनऊ.

— भाईयोंसे पुकार । —

निद्राके बस हमारी हाथ कौम सोरही है ।
आशा हमारी बिलकुल बरबाद होरही है ॥ १ ॥
भारतसी जातिथें सब उन्नतिमें लगरही है ।
तितपर हमारी जाति पीछेकी होरही है ॥ २ ॥
दूबा है हा! सितारा इस जैन जातिभरका ।
उन्नतिसे हा अधोगति कहकी होरही है ॥ ३ ॥
एकदिन वो भी था प्यारे जब बीर जैनीयोंसे ।
कांपी थी सारी पृथ्वी अब शेर होरही है ॥ ४ ॥
कुल भाग्यके उदयसे एक घोर नर मिलाया ।
उसके लिये तो फिर भी यह जाति सोरही है ॥ ५ ॥
दीपक है एक हमारा बर्जुनलालजी सेठी]
उसके बिना यहां तो अंधेरी होरही है ॥ ६ ॥
विद्याकी उन्नतिमें जिसने कमर थी बांधी ।
अब कौम उसके लिये काहेको सोरही है ॥ ७ ॥
कुल भी अंगचे दम है उठकर खड़ा तू होना ।
एसे समय बतादि मुरदा क्यों होरही है ॥ ८ ॥
जिम्मे किया निद्रावर तेरे लिये तो सब कुछ ।
उसके लिये ले सुन तू अब जेल होरही है ॥ ९ ॥
विपदा जो सेठीजीपे उसको समझ तू खुदपे ।
चेतनत अब तो होजा क्यों सुस्त होरही है ॥ १० ॥
मिन्नत व आरजसे जैसे बने छुटा ले ।
तेरे लिये तो दिन्की हाथ सत होरही है ॥ ११ ॥
आंसू हमारा प्यारे तबतक रहेगा जारी ।
जबतक न दूर होवे; जो क्रेद होरही है ॥ १२ ॥
हे न्यायशील मेरे महाराज जार्जपंचम ।
कदे विथा तू दिलकी काहेको सोरही है ॥ १३ ॥
मिलकर हमारी जाती, बिनती भरतो कदे ।
छूँगे एकदम वो क्यों रंज होरही है ॥ १४ ॥
अन्याय होन सत्ता यह राज्य है दृष्टिशका ।
शांति क्लिबको इतने आस सों होरही है ॥ १५ ॥
कहनाया जैनीयोंसे वोह कह चुका जवाहर ।
जागो समझलो जाती वदनाम होरही है ॥ १६ ॥

जवाहरलाल जैन—आगरा ।

आदिपुराण (महापुराण):—श्रीमद् भगवज्जनसेनाचार्यप्रणित यह बड़ा भारी ग्रन्थ बड़े टाइपमें खुले पृष्ठोंपर मूल संस्कृत श्लोकसहित सरल हिंदी भाषामें पं. लालाराम जैन द्वारा अनुवादित होकर छप रहा है, जिसके १०० पृष्ठ तो आगे प्रकट हो चुके थे और अभी ५०१ से ७२४ तकके पृष्ठ हमारे सामने हैं। अबतक २०-वां पर्व पूर्ण होने आया है। हरएक पर्वमें अंदाजन २०० श्लोक है। भगवान् आदिनाथस्वामी (कृपभनाथ) का यह उत्तम बृहत् चरित प्रकट होनेकी बड़ी भारी आवश्यकता थी जो पं. पन्नालालजीवाकलीवालके प्रयाससे तैयार हो रहा है और यह ग्रन्थ (१००)-२००) खर्च करनेपर नहीं मिलता था और अबतो अंदाजन (१५) में पूर्ण ग्रन्थ सबको मिल जायगा। जैसे-र छपता जाता है ग्राहकों के पास भेजा जाता है। और आग्रिम मूल्य भी ७०० पृष्ठका ५) रुपया रक्खा गया है। हरएक मंदिरजीमें इसनामी ग्रन्थके रखनेकी आवश्यकता है। ग्राहक होनेके लिये निम्नलिखित पतेपर पत्र लिखनेसे ग्राहक-श्रेणीमें नाम लिखकर तैयार हुए ७२४ पृष्ठों वी. पी. से भेजे जाते हैं—पं. लालाराम जैन, आदिपुराण ऑफिस, मल्हार-गंज—इंदौर सीटी।

शिवराम भजनसंग्रह:—कर्ता—मास्टर शीवरामसिंह, मंत्री जैन पाठशाला—रोहतक और प्रकाशक धर्मप्रकाशिनीजैनसभा—रोहतक। पृष्ठ ६० और मूल्य सिर्फ ०)। इसमें जातिमुधार, धर्मप्रचार आदि विषयोंके नई तर्जिके ६० जोशीले भजन हैं, जो सबको पढ़ने योग्य है। भजनोंकी रचना भी अच्छी हुई है।

हितैषी—गायन (बालक भजनसंग्रह तीसरा भाग):—कर्ता—भूरामलजी मुसरफ, हेड मास्टर जैन विद्यालय, कुचा सेठ देहली। पृष्ठ १६ और मूल्य ०)। इसमें जिनेन्द्र महिमा, कर्तव्यशिक्षा, लडकोंका खेल, हितवार्ता, जातीय दुर्बलता, अनाथरक्षा वारह भावना आदि विषयोंके भजनोंका संग्रह है जो बालकोंको पढ़ाने योग्य है। सिर्फ ॥) की टिकट भेजकर मंगा लेना चाहिए।

जैनतीर्थयात्रादीपक:—लेखक—पं. फतेहचन्द्र इन्द्रप्रस्थनिवासी और मिलनेका पता—पुस्तकालय, जैन पाठशाला, धर्मपुरा—देहली। पृष्ठ १०० और मूल्य सिर्फ ०)। इसमें १०० जैन तीर्थों और उसके मार्गमें मिलनेवाले शहरोंका यात्रोपयोगी वर्णन है। रेलमार्ग किराया आदिभी बतलाया है। यह पुस्तक पास रखनेसे यात्रामें बहुत कुछ सुभीता मिल सकती है।

स्वप्नवासवदत्तम्:—अनुवादक और प्रकाशक—बाबुलाल मयाशंकर दुबे—राजना-दगांव। पृष्ठ १०० मूल्य ०।८) ई. पू. चौथे शतक के पहिले भास नामक महा-कवि हुए थे जिनके संस्कृत काव्यमें रचे हुए १३ नाटक लावणकोरमहाराज के पुस्तकालयमें हैं और जिसका अनुवाद राज्यकी ओरसे प्रकट होनेका प्रबंध हुआ है उसका प्रथम नाटक यह (स्वप्नवासव-दत्तम्) पुस्तक हिंदी भाषामें मूलकाव्य सहित उपरोक्त महाशयने प्रकट किया है। नाटकप्रेमियोंकी अवश्य पढ़नेयोग्य हैं। इसको पढ़नेसे बहुत कुछ शिक्षा मिल सकती है।

हिन्दी शिक्षा (पहिला भाग):—प्रका-शक—मोहकमलाल, मैनेजर जैनशिक्षाप्रचा-रक कार्यालय, कूचा सेठ देहली। पृष्ठ १०, सचित्र और मूल्य सिर्फ ८) जैन-शिक्षा सीरीज़का यह प्रथम भाग है, जिसमें बालकोंको पढ़ाने योग्य १७ पाठों हैं। खूबी यह है कि सभी पाठों सचित्र हैं और पाठके अंतमें सवाल भी रखे हैं, जिससे पढ़ानेमें बहुत सुभीता हो सकेगी। हरएक पाठशाला, कन्याशाला, स्कूल आदि में यह पुस्तक प्रवेशकरने योग्य है। मूल्य भी बहुत कम है। दूसरा और तीसरा भाग भी प्रगट होनेकी तैयारी है ऐसा हमें मालूम हुआ है।

वैद्य:—संपादक, वैद्य शंकरलाल ह-रिशंकर जैन, मुरादाबाद। वर्ष ३. अं. १. पहिलेसे इस मासिकमें बहुत कुछ सुधारा हुआ है। वैद्यक, आरोग्य, शरीररक्षा, रोगचिकित्सा, वनस्पतिगुण आदि अच्छे २ विषयोंके लेख रहते हैं। डॉक्यूय सह वार्षिक मूल्य १) भी कुछ अधिक नहीं है।

अनमोल सूटी:—संपादक और प्रका-शक—पं. बिहारीलालजी बी. ए., मास्टर गवर्नेमेन्ट हाईस्कूल, अरमोहा (मुरादाबाद)। पृष्ठ ५२ और मूल्य ०।०।।) इसमें आक (मद-र) वृक्षकी जड़ों, डालियों, पत्तों, फूलों फलोंसे अनेक तरहके रोगोंको आराम करनेकी तरकीबें हैं। आपकी ही बनाई उर्दू पुस्तक-का यह हिन्दी अनुवाद है।

नियमावली और रिपोर्ट:—सुमेरचंद दि. जैन बोर्डिंग हाउस प्रयाग (इलाहाबाद) का यह रिपोर्ट देखनेसे मालूम होता है कि दो वर्षके असेमें इस बोर्डिंगने अच्छी उत्त-ति की है। सुमीन्टेन्डन्ट और धर्मशिक्षक मास्टर दीपचंदजी बहुत ही अनुभवी होनेसे योग्यतासे कार्य कर रहे हैं। स्व. बाबू सुमेरचंदकी रु. २५०००) की सत्तावतसे इस बोर्डिंगकी स्थापना हुई है। अभी १५ विद्यार्थी लाभ ले रहे हैं। ज्यादा फंडकी आवश्यकता है।

सेठीजीके मामलेमें लोकमत:—जैन जातिके सेवक पं. अर्जुनलालजी सेठी क.

रिव १२ मास हुए विनाअपराधकिये विनान्यायहुए जयपुरकी जेलमें सड़ रहे हैं जिसके बारेमें जैन अजैन बहुतसे पत्र-कारोंने अपने विचारों प्रकट किये हैं और सेठीजी का शीघ्रही छुटकारा करनेके लिये सरकारसे प्रार्थना की है उन सभी लेखोंका संग्रह करके उपरोक्त नामकी एक हिन्दी और 'What India thinks of the case of Pandit Arjunlal Sethi B. A.' इस नामकी इंग्लिश पुस्तक ऐसी २ पुस्तकें कुमार देवेंद्रप्रसाद जैन (शान्तिकुंज, ईलाहाबाद) ने भारतजैनमहामंडलकी ओरसे प्रकट की है जिसका मूल्य चार चार आना हैं । यह दोनों पुस्तकें अवश्य मंगाकर वांचनेयोग्य है ।

नई रोगनीकी कुलदेवी (तमाकुदेवी):- लेखक और प्रकाशक वी. पी. सिंघी-सिरोही (राजपुताना) । इस पुस्तकमें तमाकु खाने, पीने, सुंघने आदिसे शरीरमें जो २ रोग पैदा होते हैं उनका बहुत अच्छी तरहसे व्यान किया है । कुछ कविताएं और तमाकुके बारेमें डाक्टरोंकी राय भी संग्रहित की है । यद्यपि हिन्दी भाषामें बहुत अशुद्धियां हैं तो भी उसका सारांश समझमें आजाता है । सिर्फ -॥ की टिकट भेजनेसे ४० पृष्ठकी यह पुस्तक उपरोक्त पतेसे मिल सकती है ।

जैनसिद्धांत विद्यालयकी रिपोर्ट:-स्याद्वादिपरिधि वादिसज्जकेशरी न्यायवाच-

स्पति पं. गोपालदासजी बरैय्याके अद्वैत परिश्रमसे स्थापित मोरेनाके जैनसिद्धांत-विद्यालयकी यह चतुर्थ वार्षिक रिपोर्ट देखनेसे विदित होता है कि चार वर्षके असेंमें इस विद्यालयने बड़ी भारी उन्नति की है । पाठशालाके स्थानमें विद्यालय नाम बदला गया है यह योग्य ही है । अभी संस्कृतविभागमें २१ और हिन्दी विभागमें ५६ विद्यार्थी लाभ ले रहे हैं । बोर्डिंगका मकान भी बन गया है । इस वर्षमें गतवर्षकी बचत सहित कुल आमदनी ६०६१) और खर्च ५२३५॥ हुआ है । विद्यालय द्वारा स्थान २ पर डेप्युटेशन द्वारा जाकर जाहिर व्याख्यानों द्वारा धर्मप्रचारका अच्छा कार्य होता है । स्थायी फंड ज्यादा न होनेसे मासिक, वार्षिक और एकमुष्ट सहायतासे कार्य चलता है । ६००) माहावारका खर्च है । यह संस्था ऐसी उत्तम है कि इनमें अध्ययन करके कितने ही पांडित तैयार हुए हैं । ऐसी संस्थाका स्थायी फंड तो कमसेकम एक लाख रुपयाका होजाना चाहिये । विद्यालयका नकशा सहित १२५ पृष्ठका यह रिपोर्ट मंत्री जैनसिद्धांतविद्यालय, मोरेना (ग्वालियर) को लिखनेसे विनामूल्य मिलती है । सर्भीको मंगाकर अवश्य देखनी चाहिये ।

विमलप्रभंध:-संशोधक अने प्रकाशक, भखिदास अडारभाण व्यास, नागरणीआशुस्त, ५४ ५०० पाक ५४ अने डिभत

૩. ૧ા. આ વિમળપ્રબંધ યાને વિમળરાસ
સં. ૧૫૬૮માં પાટણના (૨૨) જૈન મૂનિ
લાવણ્યસમયગણિએ રચેલો છે, જેની
સં. ૧૫૮૪માં લખાયેલી પ્રતિ પ્રમાણે અનુ-
વાદ સહિત અક્ષરશઃ પ્રકટ કરવામાં આવ્યો
છે એટલે સોળમા સૈકાની ગુજરાતી
ભાષાની વાનગીરૂપે આ પુસ્તક છે અને
એમાં ૧૧મા સૈકામાં થયેલા વિમળશાહ
શેઠનું ચરિત્ર જુની ગુજરાતી ભાષામાં
કવિતારૂપે છે. પુસ્તકની શરૂઆતમાં રા.
મણિલાલભાઈએ ૧૦૦ પૃથ્વી પ્રસ્તાવના
એટલીબધી શોધખોળ કરીને લખી છે કે
જેની જાહેરમતો ખ્યાલ એ પ્રસ્તાવના વાંચ-
વાથીજ આવી શકશે. એ પ્રસ્તાવનામાં
ગુજરાતી ભાષાનો ઇતિહાસ, જ્ઞાનિઓની ઉત્પ-
તિનું વર્ણન, જુની ગુજરાતીના અનેક જુદા
જુદા નમૂના, જુના ખતો, પોરવાડ, શ્રીમાળી
ઓસવાળ વગેરે જ્ઞાતિઓની ઉત્પત્તિ કથા, રે,
કથા અને કેવી રીતે થઈ, તેના બેઠ કેમ
અને કેવી રીતે પડ્યા વગેરે ઘણીજ વીગતો
આ પ્રસ્તાવનામાંથી મળી આવે છે, એટલે
કે આ પ્રસ્તાવનાના અવલોકનથી ૫૦૦ વર્ષ
અગાઉનું જ્ઞાતિઓનીસ્થિતિનું દિગંવર મેળવી
સંકલ્પ એમ છે. વિમળશાહ જ્ઞાતિએ
પોરવાડ હતા અને દશાવીસાનો ભેદ
એની પછી બસો વર્ષે થયેલો માલમ પડે
છે, તેમ શ્રીમાળી જ્ઞાતિની ઉત્પત્તિ
લખતાં જણાવ્યું છે કે એના ૨૧ા ભેદમાં
મૂખ્ય ત્રણ શ્રી શ્રીમાળી, શ્રીમાળી
અને લાડુઆ શ્રીમાળી તેમાં
લાડુઆ શ્રીમાળી નામ પડવાનું કારણ
લાટદેશે ગતા યે તુ શ્રીમાલા લાડુઆ इति
એટલે લાટદેશ અર્થાત્ ભરૂચ જિલ્લો અને
તેની આસપાસનો મુલક ૬૦૦ વર્ષ પહેલાં
લાટદેશને નામે ઓળખાતો હતો તેથી લાટ-
દેશમાં જઈ રહ્યા તે લાડુઆ શ્રીમાળી

કહેવાયા અને હાલ પણ લાડુઆ શ્રીમાળીની
વસ્તી ભરૂચની આસપાસ ૧૨-૧૩ ગામે
ઉપરાંત કોઈ પણ વિભાગમાં નથી. હવે
હાલની પરિસ્થિતિ જોતાં જણાય છે કે
લાડુઆ શ્રીમાળી શુદ્ધ શ્રીમાળી જ્ઞાતિ હોવા
છતાં તેમને હલકી વર્ણના માનીને તેમના
હાથનું પાણી પણ પીવામાં આવતું નથી એ
અતિ શોચનીય છે, કહેલું કે ૧૫૦ વર્ષ ઉપર સુર-
તમાં લાડુઆ શ્રીમાળી અને વીસા શ્રીમાળી વચ્ચે
ઝંઝો થવા પછી વીસા શ્રીમાળીએ (સંખ્યા
અને સમૃદ્ધિવાન હોવાથી) લાગવગ વાપરી
લાડુઆ શ્રીમાળીને સંધ બહાર મૂક્યા અને
તે પછી તે જ્ઞાતિએ એને હલકા પાડવાના
પ્રયાસો એટલે મુઠી ક્યાં કે આખા લાટદેશમાં
તેમને હલકા પાડવાને માટે અનેક બેઠકાઓ
ચલાવી એ જ્ઞાતિ તો હલકી છે એવો બહેમ
હસારી દીધો, જે આજ મુઠી હયાત છે, પણ
૪૦૦ વર્ષ પૂર્વેના આ અંધમાંથી લાડુઆ
શ્રીમાળીની ઉત્પત્તિનું વર્ણન વાંચવા પછી
સુરત વગેરેના સંધે એ બાળે પુરતો વિચાર
કરવાની અત્યંત જરૂર છે અને એ બાળેના
વધુ પૂરાવાઓ મેળવી એ જ્ઞાતિને ઇન્સાફ
આપવાની ખાસ આવશ્યકતા છે. અસ્તુ. હવે
વિમળપ્રબંધ જુની ગુજરાતી ભાષાની કવિતા-
રૂપે છે તે બાળખોદ ટાંપે મુકી તેની નીચે
દરેક પાને દરેક કડીનો હાલની ગુજરાતી
ભાષામાં અર્થ સારી રીતે પ્રકટ કરેલો છે, જેથી
આ પુસ્તક સમજતું બહુજ સહેલું થઈ પડે છે.
એ અનુવાદ તૈયાર કરવા પાછળ પ્રકાશકે
ગંગવર શ્રમ ઉઠાવેલો છે એમ સ્પષ્ટ જણાય
છે. વિમળશાહના આ ચરિત્રમાં તે સમ-
યની સમૃદ્ધિનું તથા રિતરિવાજોનું
ભાન થઈ શકે છે. આ એક સંગ્રહ કરવા-
યોગ્ય પુસ્તક પ્રકટ કરવા માટે રા. મણિભાઈ
જેવા એક અર્જન બંધુને અત્યંત ધન્યવાદ
ઘટે છે અને એ અંધની જુની ત્રણ પ્રતો

મેળવી આપવામાં સહાયજીત અનેના શા. સ્ત્રીમનલાલ ખુશાલચંદ મોદીનો આભાર પણ જોઈ નથી. વળી પુસ્તકને નામદાર ગાયકવાડે ઉત્તેજન આપવા ઉપરાંત સાક્ષરોએ પણ તેને ઉત્તમ અભિપ્રાયોથી વધાવી લીધું છે જેથી દરેક ગુજરાતી બંધુએ આ પુસ્તક અવશ્ય મંગાવીને વાંચવા અને સંગ્રહ કરવા લાયક છે ૫૦૦ પાનાંનો અંથ છતાં સવા રૂપો કિં. પણ નજીબ છે.

શ્રી આનંદ-કાવ્યમહોદધિ મૌ-ક્રિતક ૨-૩ઃ-સૂત્રમાં સ્વ. શેઠ દેવચંદ લાલ-ભાઈનું જે એક લાખ રૂપ્યાની ચાપલુનું જૈનઅંથજીવિદાર ફંડ છે, તેમાંથી સંસ્કૃત, પ્રાકૃત-ગુજરાતી ભાષાના શ્વે. જૈન અથો દગલાગંધ પ્રકટ થઈ રહેલા છે તેમાં હવે પ્રાચીન જૈન કાવ્યના અથો (જૈન રાસો) પ્રકટ થવા લાગ્યા છે, જેમાંનો એક અંથ પ્રકટ થઈ ચુક્યો છે અને બીજો તથા ત્રીજો એમ આ બે અથો છે, જે દરેક આશરે ૫૦૦-૫૦૦ પાનાના મળજીત બાઈ-ડીંગના મોટા પોચાઓ હોવા છતાં કિંમત તો ૫૫-તરથી પણ ઓછી એટલે માત્ર દશ દશ આનાજ છે. બીજા મૌક્રિકમાં રામચરિત-રાસાયન-રાસ યાને રામરાસ તથા ત્રીજા મૌક્રિકમાં ભરતખાલુબળી રાસ, જ્યા-નંદકેવળી રાસ, વચ્છરાજ દેવરાજ રાસ, મુરમુંદરીરાસ, નળદમયંતીરાસ, હરી-બલમાછીરાસ એ છ રાસો છે અને અપરા શબ્દોનો અર્થ પણ દરેક પાને નોટમાં આપેલો છે, જેથી કાવ્યોનો અર્થ સહેલાઈથી સમજ શકાય છે. વળી બંને પુસ્તકોમાં ૧૦૦-૧૦૦ પાનાંની તો અસ્તાવનાઓ છે જે વાંચવાથી પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષાને લગતો તથા પ્રાચીન જૈન સાહિત્યને લગતો ટૂંકોક ઇતિહાસ મળી આવે છે. આ સંસ્કારો હેતુ બર લાવવામાં મુખ્ય કાર્ણવા-

હોડા પૈકી શેઠ જીવજીવચંદ સાકરચંદ જીવેરી અટ્ટ પ્રયાસ કરી રહેલા છે જે જણાવતાં અમને અતિ આનંદ થાય છે (અને દિગં-બરી ભાઈઓમાં આવી કોઈ મોટી સંસ્થા ગુજરાતી કે હિંદી ભાષાના પ્રાચીન અથો સુધ લ રીતે પ્રકટ કરવાની નથી, તેથી અંતિશય ખેદ થાય છે એટલે કે અંથપ્રકાશન કાર્ણ માટે જેટલો ઉત્સાહ આપણા શ્વેતાંબરી ભાઈઓમાં છે તેનો બેઆની પણ દિગંબરી ભાઈઓમાં નથી એ દેખીતી બીના છે.) આવા અમૂલ્ય અથો માત્ર દશ દશ આના જેવી જૂજ કિંમતે અવશ્ય ખરીદી લેવા માટે અમે સર્વે ગુજરાતી જૈન બંધુઓને આગ્રહ કરીએ છીએ. મળવાનું સ્થળ-શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા બડેખાની ચકલો, ગોપીપુરા-સુરત.

અખાની વાણી:—અમદાવાદના સરતું સાહિત્યવર્ધકકાર્યાલયની વિવિધ અંથમાળાનું આ ૫૧-૫૨મું ૪૦૦ પૃથ્થું પુસ્તક છે, જેની કિં. ૦૧ છે, જેમાં જ્ઞાની કાવ અખાના અનેક પદો, દોહરા, ચોપાઈતથા છંપામાં છે, જે વાંચવાથી અનેક જાતનો બોધ મળી શકે છે. આ સંસ્થા ઘણીજ પગભર થતી જાય છે અને આ વિવિધઅંથમાળા ૨)ના વાર્ષિક મૂલ્યમાં ગંજવર લાલ આપે છે, એમાં કાંઈ શક નથી.

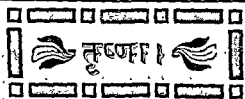
જૈન એસોશીએશનનો રિપોર્ટ:— જૈન એસોશીએશન એક ઈંગ્લિશ (અંગ્રેજી)નો ૧૯૭૦નો આ રિપોર્ટ છે જે જોતાં જણાય છે કે ગત વર્ષો કરતાં આ સભાએ સારું કામ બજાવ્યું છે. સંસ્થા પાસે રૂ. ૨૮૦૦૦)નું ફંડ છે તેની ઉપજમાંથી ગરીબ શ્વે. જૈન વિદ્યાર્થીઓને રોકાવરશીપ, જર્મન વિદ્વાન હર્મન જોડાખીનો સત્કાર, જૈન (સ્ત્રી.) ડિરેક્ટરી વગેરે અનેક કાર્યો કરવામાં આવ્યા છે. એના કાર્યવાહકો બધા ડેજાવલવાજ છે અને ભવિષ્યમાં આ એસોશીએશન વધુ પ્રયાસ કરશે, તો એક કોન્ફરન્સ કરે તે કરતાં

પણ વધુ કાર્ય નિયમીત રીતે કરી શકશે. હાલ એના ૪૫ સલાસદો છે. મેન્ચર શી ૫૦૦)થી ૩) સુધી છે. આપણા ભારત જૈન મહામંડળને આ સ્થીતિએ આવતાં કેટલો સમય લાગશે ?

દિ. દહેરાસરનો રીપોર્ટ:—સુબધના પાર્શ્વનાયસ્વામીના જુના દિ. દહેરાસરનો આ રિપોર્ટ તથા યોજનાની નકલ જ્ઞેતાં જણાય છે કે પ્રથમ વહીવટકર્તા શેઠ નેમચંદ સોભાગચંદ પાસે હિસાબ તથા વહીવટ બાબત તકરાર ચતાં વહીવટનો સવાલ કેટલી દેવડીએ ચઢેલો, તેમાં બન્ને બાજુએ મળી રૂ. ૧૨૮૦૪-૧૧૧૧ નું પાણી થયેલું અને પછી પતાવટ થઈ દહેરાસરના વહીવટની કમીટી અને ટ્રસ્ટીઓ નીમાયા છે અને એ ચાદ હજારનો ખર્ચ દહેરા ખાતે લખી વળાવે ! છે, જેથી હવે સુબાધ જેવા શહેરના આ દહેરાસરમાં આશરે પાંચેક હજારનીજ રોકડ સીલક છે. જોકે હવે વહીવટ માટે નવી બંધરથા થઈ છે, જેથી હવેના કાર્પવાહકો બરાબર સંભાળ રાખી ખટપટ કરશે, તો ભવિષ્યમાં આ દહેરાસરની સ્થિતિ સુધારવાનો અનેક સંભવ છે. આ રિપોર્ટમાં વહીવટની યોજનાનો જે ગુજરાતી તરલુમે પ્રકટ કરેલો છે તે દરેક દહેરાસરના વહીવટકર્તાએ વાંચવા યોગ્ય છે. હાલના સેક્રેટરી શેઠ લક્ષ્મણાઈ લખમીચંદ ચોકશી છે.

દ્વાદશાનુપ્રેક્ષા:—પ્રકાશક શા. નાથાલાલ શોભાગચંદ, અધ્યાપક મા. દિ. જૈન પાઠશાલા, ધંડર. આ પુસ્તકમાં શ્રીમદ્ કુન્દકુન્દાચાર્યવિરચિત સંસ્કૃત દ્વાદશાનુપ્રેક્ષા (બારભાવના) નો અનુવાદ દોદરા છંપાની કવિતા રૂપે ભદ્રારક યશકીર્તિજીના બાળા પં. કૃષ્ણજીએ કરેલો તે પ્રકટ કરવામાં આવ્યો છે જે ગુજરાતી મા. દિ. જૈનોને મક્ત અને બીજાને રૂ. ૧ થી મળી શકે છે.

સંસારમા સ્વર્ગ:—લેખક અને પ્રકાશક વૈદ્ય અમૃતલાલ સુદરજી પઢીઆર (કાલ્યાદેવી, સુબાઈ). ૫૪ આશરે ૪૦૦ પાકુ પુકું અને ડિ. ૩. ૧૧૧. મી. પઢીયારે, જેમાં સ્વર્ગ સખંદ તો આવેજ છે એવા નામના ધણાં પુસ્તકો પ્રકટ કરેલા છે, જેમાંનું પ્રથમ આજ પુસ્તક હોઈ તેની આ બીજી આવૃત્તિ છે, જેમાં સંસારમાં રહી મનુષ્યે શું શું કાર્ય કરવાનું છે અને તેની શું શું ફરજો છે તે તથા સંસારનું ઉત્તમ સુખ કેવી રીતે મેળવી શકાય વગેરે ૩૫૫ વિષયોનો સમાવેશ છે. મા. પઢીયારની લેખનશક્તિ જગજગદેર છે અને અમારા વાંચકોને તેની પ્રસાદી તરીકે ગત વર્ષે “આપણે આપણી સ્થીતિમાં શું સંતોષ રાખવો જોઈએ” એ નિબંધ તથા ખાસ અંકમાં ‘લાગતું સ્વરૂપ’ નામે લેખો અપાઈ ચૂક્યા છે, જેથી વધુ ન લખતાં આ પુસ્તકની ભાષા, રચનાશૈલી, અને તેથી મળતો અનેક પ્રકારનો બોધ ગ્રહણ કરવા માટે એ પુસ્તક મંગાવીને તેનો ઉપાયેગ કરવા ભક્તમણુ કરીએ છીએ.

તુળે દેવિ નમામિ માંમ પર કૃપા ન કરના ।
 હૈ તુવ મક્તિ ગરિષ્ઠ દુષ્કો નિશ દિન છરના ॥
 મક્તિવત્સલે ! દેવિ ! ! કૃપા હૈ તુવ ધનિકોપર ।
 અતઃ પ્રથમ હી નમન તુમારે હી ચરણોપર ॥૧॥
 પૂજન હવન ત્રિકાલ દેવિ ! હૈ પ્રથમ તુમારા ।
 પુનઃ સ્વદેહિક ધર્મ કર્મ આદિક વિસ્તારા ॥
 જિસ દિન તેરી અહો મક્તિમેં કષર દિલાતી ।
 ઉસ દિન સમક્ષો ઉનકી મૌલીસી મરજાતી ॥૨॥
 યવપિ અક્ષર ઢાઈ અરી હૈ. તુળા તોમેં ।

होते नर अकुलीन भाल नहि रहते गोमैं ॥
 करै यदपि हम लोप पश्य रूषी लक्ष्मीका ।
 रहैं तृणा सम मनुज देवि हे तृणे ! नमस्का ॥३॥
 होय णकार जु लोप विभव जल शुष्क होय वा ।
 पश्य वित्त रवि लगै तृष्णा क्षणर में अथवा ॥
 चाहैं तृ का लोप लोभ मनसे वह जावै ।
 शौचार्यक ण्णा धातु अहो निरमल रह जावै ॥४॥
 होवै जिये सन्तोष देवि ! अथवा यों कहिए ।
 लोभ पंक हो शुष्क सुख सम सुयश उचरिये ॥
 तब ही प्रिय सन्तोष सुख हिय में आवेगा ।
 लोभ हुख अतिकूर अहो मनसे भागेगा ॥५॥
 तृष्णावहि हमेश मनुज हिय मन्दिर जलती ।
 अन्य विभव ही पवन लाग कर आप सिलगती ॥
 अन्त प्रशस्ति अहो वही होती सज्जन वर ।
 रोती घरकी दार शीस पर अपना कर घर ॥६॥
 भाग्य कुम्भ दीर्घाल्प पुण्य कृत जितना पाया ।
 कोप कुवेर समुद्र कूप जग उसे हुवाया ॥
 भरो कहीं पर उसे मिलेगा उतना ही जल ।
 है तुव जितना भाग्य कुम्भ उसको ही परिमल ॥८॥
 यह तृष्णा दुखदाई वही हैगी प्रिय पाठक ।
 प्यारे इसको तजो दीप्रमें धनिक रु वाचक ॥
 जिसने इसको त्याग अहो सन्तोष लहा है ।
 है कुवेर सम वही आन नहिं शाल्म कहा है ॥८॥
 अस्तु—रूपा कर पाठकगण इसको त्यागेंगे ।
 परम मित्र सन्तोष अहो हियमें धारेंगे ॥
 तोप समान न आन मुख जगमें है शरना ।
 तृष्णा दुखकी खानि अन्तमुख इक है मरना ॥९॥
 प्रियवर ! तृष्णा चन्द युक्ति आगमसे साधा ।
 संक्रित जन नहीं रहे भिड़ाये इसकी बाधा ॥
 तृष्णा सम दुखदाई आन नहिं फिर हम केंगे ।
 तृष्णेदेवि ! नमामि—अन्तकर हम चल देंगे ॥१०॥

एम. डी. गुप्त—दीना (सागर)।

सेठीजीके बारेमें मेरी प्रार्थना ।

शशिको तो कुछ मय नहीं, करत शान्ति विस्तार ।
 किहि कारण सों है लग्यो, कर्णारस दर्वार ॥१॥
 नाल पटल नभ तल ललों, नयन जलद धनधोर ।
 अश्रुबूंद वर्षा करत, व्यथा राज्य चहुं और ॥२॥
 धर धर धर छाती करै, पल पल पुलकत अंग ।
 छिन छिन हृदय सागर विधे, उठती शोक तरंग ॥३॥
 फटत कहत यह हृदय गिरा, गदगद हो जावत ।
 विसरावत सुधि वदन, विलोचन सलिल बहावत ॥४॥
 लेवत जिनको नाम, सुधारत रसना पावत ।
 सुनि सुनि तिन गुणान, अलौकिक आनंद धावत ॥५॥
 धन्य पूज्य माता पिता, धन्य धन्य वह देश ।
 जेह जन्में तुम सम सुजन, स्वावलंब आदेश ॥६॥
 अविरल निशदिन चाव सों, परम परिश्रम कीन ।
 वी. ए. जैन पंडित हूँ, उच्चासन आसीन ॥६॥
 विविध ग्रन्थको मथन कर, भयों ज्ञान भंडार ।
 गिरा सरितमें वहित नित, सुधा सललकी धार ॥७॥
 प्राकृत पावन प्रेम युत, प्रचुर प्रशस्त सुभाव ।
 सत्य सिन्धु संयम सुजन, सीधा सत्य सुभाव ॥८॥
 ऐसे गुन गन खान जे, सेठी अर्जुनलाल ।
 बिना दोष जिनहों दीवों, काराग्रहमें डाल ॥९॥
 हाय कर्म निर्दर दर्द, यह दाह नई है ।
 शब्द न समत बलान दुःसह दुखदशा भई है ॥१०॥
 आज मास कई होगये, भोगत कष्ट अपार ।
 जिनको लिखते लेखनी, कंपत है हृदयार ॥११॥
 'जैनजाति' के सगमें कथे वहीत उपकार ।
 तन मन धन सब कर दिया, ईस पर हीनोच्चार ॥१२॥
 वही जाति सुत से पडी, सोवत पात्र पतार ।
 वह जैपुरकी जेलमें, भोगत कष्ट अपार ॥१३॥
 करत न उद्योग कुछ, उन्हें घुडाकन वान ।
 मौन सौंध भंडा अरें, कृतज्ञ जैन समाज ॥१४॥
 बहोत दिवस तो होगये, अब तो नेत्र उधार ।
 कमर बाँध होओ खडे, तन धन सब दोगार ॥१५॥
 यदा नहीं न कर सकी, वीरोंका उद्धार ।
 तो तैरा जीना वधा, इस संगत मत्तार ॥१६॥
 पार्थ प्रभूसे धिनती, 'प्रेमी' की हृदयार ।
 सेठीजीकी विपत्ति, सब हीनें तुन नित नार ॥१७॥
 पार्थ—'प्रेमी' हजारीलाल जैन—आगरा ।

आवश्यकतायें प्रार्थना ।

महाशयों ! यह बात निर्विवाद सिद्ध है, इसके कहनेकी कोई आवश्यकता नहीं कि-संसारमें वही धर्म जीवित रह सकता है और उसीकी गणना जीवित धर्मोंमें की जा सकती है कि जिसका प्राचीन साहित्य सुरक्षित विद्यमान हो, जिसके इतिहासादि आर्पग्रंथोंका यथेष्ट उद्धार होता जाता हो, जिसका शास्त्रमंडार नित्यशः बढ़ता जा रहा हो और जिसके तर्क, छंद, व्याकरण ज्योतिष विज्ञान इतिहासादि साहित्यके समस्त अंगोंकी पुष्टि होती जाती हो । वह धर्म इस उन्नतिशील प्रकाशमयी २० वीं शताब्दीमें कदापि उन्नति नहि कर सकता और उसके सिद्धांत कदापि विश्वव्यापी नहीं हो सकते जिसका कि साहित्यमंडार अंधकूपमें पड़ा हुआ हो, प्राचीन महत्त्वशाली ग्रंथ धर बन रहे हों इसीकारण ही सब समाज हजारों लाखों रुपये खर्च साहित्यकी रक्षा वृद्धि कर रहे हैं—हमने भी इसी मार्गको उत्तम समझकर हुये अपने पावित्र्य जैनधर्मकी स्थिति कायम रखनेकी इच्छासे सरकारी वेबसिटियोंमें जैनन्यायव्याकरणादि ग्रंथ भरती कराने वा सर्वत्र प्रचार कर-
 एक भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशिनीसंस्था खोलकर प्राचीन संस्कृत ग्रंथोंके प्रकाश-
 सनातनजैनग्रंथमाला और हिंदी बंगला अंगरेजीभाषामें नये ढंगके इतिहासादि ट्रेक्टें प्रकाश करनेकेलिये चुन्नीलालजैनग्रंथमाला प्रकाशित करना प्रारंभ किया
 (तु पूरी २ द्रव्य सहायता न मिलनेके कारण कलकत्ता संस्कृतयूनिवर्सिटीमें
 हुए जैनन्याय जैनव्याकरणग्रंथोंका पठनक्रम (कोर्स) अभीतक छपाकर पूर्ण
 हैं कर सके । लाचार ! राजवाणिज्य, जैनैन्द्र शाकटायनादि व्याकरण अधुरे ही रखकर
 जाना बंध करना पड़ा है । परंतु अब कलकत्ता आदिके अनेक सज्जनमहाशयोंकी
 रणा व सम्मतिसे उत्साहित होकर पचास २ रुपयोंके ६० और दश २ रुपयोंके
 १०० इसप्रकार पांचहजार रुपयोंके शेअर बेचकर उसी रकमसे अत्यंत शुद्धतासे
 मनोहर छपाई करनेकेलिये एक छोटासा जैनप्रेस खोलकर उसकेद्वारा दोनों ग्रंथमालायें
 नये उत्साहसे बराबर निकालते रहनेका प्रबंध किया गया है । अतएव समस्त सज्जन
 विद्वज्जन महाशयोंसे प्रार्थना है कि नीचे लिखे नियम बांचकर आप स्वयं शेअर (हिस्से)
 खरीदें तथा अन्यान्य महाशयोंको खरीददार बनाकर शेअर भरनेका फारम (जो कि
 इसके साथ है) लिखवाकर शीघ्रही हमारे पास भेजें, विलंब करनेसे अवश्य ही पछ-
 ताना पड़ेगा । सब शेअर भरतेही प्रेस टाईप मंगाकर काशी या कलकत्तेमें कार्य प्रारंभ
 कर दिया जायगा । पत्र और फारम भेजनेका पता—

पन्नालाल वाकलीवाल, महामंत्री

भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशिनी संस्था ठि० मदागिन जैनमंदिर थो० बनारस सिटी ।

नियमावली ।

१ । जो महाशय पचास रुपयोंका एक शेअर (हिस्सा) लेंगे उनको सनातन जैन-ग्रंथमालामें छपनेवाले, समस्त ग्रंथोंकी तथा चुन्नीलाल जैन ग्रंथमालामें हिंदी बंगला अंगरेजीमें छपनेवाले किसी भी एक भाषाके समस्त ग्रंथोंकी एक एक प्रति बिना मूल्य वरावर भेजते रहेंगे । यदि कोई महाशय ग्रंथमाला न लेना चाहें तो उनको ८) रुपये सैंकड़े वार्षिकके हिसाबसे ५०) रुपयोंका वियाज ४) रु. प्रतिवर्ष भेजदिया जायगा ।

२ । जो महाशय दश दश रुपयोंके शेअर खरीदेंगे उनको प्रत्येक शेअरके पीछे चुन्नीलाल ग्रंथमालामें छपनेवाले किसी एक भाषाके समस्त ग्रंथोंकी एक एक प्रति बिना मूल्य भेजते रहेंगे । यदि कोई महाशय ग्रंथ न लेना चाहें तो उन्हें १० रुपयोंका वियाज प्रतिवर्ष ॥) बारह आने भेजते रहेंगे ।

३ । उपर्युक्त लाभके सिवाय कोई भी हिस्सेदार महाशय दानकरनेके लिये अधिक प्रतियां खरीदेंगे तो उन्हें सब ग्रंथ पौनी कीमतसे भेजदिये जायेंगे ।

४ । जो महाशय अपने शेअरके रुपये वापिस लेना चाहें तो तीनवर्ष बाद ले सकते हैं तथा जब चाहें तब किसी अन्य खरीददारको बेच सकते हैं ।

५ । इस संस्थाके समस्त कार्य संस्थाके मूलसंस्थापक, परमसंस्थापक, संरक्षक (कोषाध्यक्ष), संस्थापक (५०० रुपयोंके शेअर खरीदनेवाले) महामंत्री, सहायक महामंत्री, मंत्री—उपमंत्री इन सबकी बहुसंमतिसे होते रहेंगे ।

(यह फारम भरकर भेजियेगा ।

श्रीयुत महामंत्री-भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशिनी संस्था काशी योग्य, वाद जयजिनेन्द्रके आपका प्रकाशित विज्ञापनपत्र आद्योपांत वांचकर देखा, आपके प्रकाशित नियमोंके अनुसार मैं दश दश रुपयोंके*—शेअर, पचास रुपयों-वाले*—शेअरोंका खरीददार बनता हूं सो नीचे लिखे अनुसार मेरा नाम शेअर खरीदनेवालोंके रजिष्टरमें लिखकर सूचना दें और जब काम चलाने लायक शेअर भर जाय और कार्य प्रारंभ करना चाहें, उस वक्त सूचना देकर रुपये मंगा लें। मुझे शेअरोंके बदले आपके प्रकाशित नियमके अनुसार ग्रंथ वियाज+ भेजते रहें। तारीख सन १९१५

मेरा नाम _____ उमर _____ वर्ष _____

मेरे पिताजीका नाम _____ जाति _____

ग्राम _____

पोष्ट _____ जिला _____

पत्र पहुंचनेका पूरा ठिकाना _____

* यहांपर जिसप्रकारके शेअर भरने हों उनकी संख्या लिखकर दूसरे प्रकारके शेअरका मजमूल छेक दें।

+ यहांपर ग्रंथ लेना हो तो वियाज शब्द छेक दें। वियाज लेना हो तो ग्रंथ शब्द छेक दें।

शा. खुबचंद अमीचंदना धो मुरत जैन प्रीन्टिंग प्रेसमां महुमार्द भारद्वाजे छाप्पुं.

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

शेठ प्रेमचंद मोतीचंद दिगंबर जैन बोर्डिंग तरफथी प्रकट धतुं मासिक

दिगंबर जैन.

— The Digambar Jain. —

युतं सुलेखै विविधैश्चित्रै, दिगम्बरजैन मिदं सुपत्रम् ।

प्रभो ! महावीर ! तव प्रभावात्, समुत्तमासुजातिमातनोबु ॥

वर्ष ८ मुं.

वीर सं. २४४१ प्र. द्वि. वैशाख. विक्र. सं. १९७१.

अंक-७ मो.

आवता द्वि. वैशाख सुद ३ ने दिने एक

अक्षयवृत्तिया पर्व. एवो पवित्र पर्व-

दिवस आवी पहाँ-

च्यो छे के जेने जैन अजैन सर्वे भाईओ एक सामान्य त्हेवाररूपे जुदी जुदी रीते जाहेर त्हेवार तरीके पाळे छे. आ तेज शुभ दिवस छे के जे दिने आ अवसरपिणी कालना वीजा (सुखमादुःखमा) आराना अंतमा आपणा आदि तीर्थंकर श्री ऋषभदेवस्वामी याने आदिनाथ भगवानने हस्तीनापुरना राजा श्रे-यांसे पोतानी पत्नी सहित पडगाहना करीने विधिपूर्वक ईश्वरय याने शेरडीना रसनो आहार. आप्यो हतो ते दिने श्रेयांम राजाने ;

त्यां पंचाश्रय्यं यथां हतां अने भोजनशालामां एवी अक्षयरुद्धि प्राप्त थई हती के ते दिने गंजावर संख्यामां मनुष्यो भोजन करी जवा छतां पण भोजन घटी पड्युं नहोतुं. आ दिवस वैशाख सुद ३ नोज हतो के जे दिने भगवान ऋषभदेवे ६ महीनान्ता उपवास अने ६ महीना भोजनान्तराय मळी एक वर्ष पछी पारंगुं क्युं हतुं, जेथी घेरेघेरे आनंदआनंद मनायो हतो तथा आ अवसरपिणी कालमां कर्मभूमिनी शरजातमां दाननी प्रवृत्ति प्रथ-मज शर थई हती, जेथी आ अक्षयनिधि प्राप्त थवाथी एवा दिवसंनी यादगौरी कायम राख-वाने माटे आ त्हेवार दर वर्षे दरेक कोम अक्षयवृत्तिया याने अखात्रीजना नामथी एक खास पर्व तरीके पाळे छे अने ऋषभदेव-स्वामीनी ईश्वरसथी अभिषेक करी पूजन करे छे तेमज सगांढालांओने तेडी मिष्टान्न भोजन करी ए दिवसने पवित्र, त्हेवार तरीके पाळे

છે. એટલે અન્યમતી માઈંઓમાં એ દિને અનેક પ્રકારે દાન કરવામાં આવે છે, ત્યારે જૈનોમાં કોઈ પણ પ્રકારનું દાન થતું એ દિવસે જોવામાં આવતું નથી એ શોચનીય છે, માટે 'ભૂત્યા ત્વાંથી ફરીથી ગણો' એ ઠાકિતિ અનુસાર એ દિને આહારદાન, અભય દાન, ઓષધ-દાન અને વિદ્યાદાન-શાસ્ત્રદાન એ ચાર દાનો શક્તિ મુજબ કરવાની જરૂર છે. આર્હા ! આ દિવસ તો એટલો વધો પવિત્ર ગણાય છે કે એ દિને કંઈ પણ શુભ કામ કંઈપણ મુહૂર્ત જોયા વગર કરવામાં આવે છે, તો આવા પવિત્ર પર્વને જાત, નિયમ, પૂજન, ઉપદેશ, જાગરણ, દાન, વગેરેથી સુશોભિત કરવો જોઈએ. હાલ જ્યાં જોઈએ ત્યાં સૌથી પ્રથમ વિદ્યાદાન અને શાસ્ત્રદાનની આવશ્યકતા જણાય છે, તો આ શુભ દિને સર્વે શક્તિમુજબ શ્રાવણ કરીને આપણી વિદ્યાદાનની સંસ્થાઓને વની શકતું દાન કરવું જોઈએ, તેમજ પુસ્તકો મંગાવી તે સાધર્મી વંધુ-ઓમાં વેંચવા જોઈએ અથવા શાસ્ત્રદાન કરવાની સગવડ કરી આપનાર કોઈ પત્રકારને કોઈ પુસ્તક મેટ વેંચવા માટે અમુક રકમ આ પર્વ-નિમિત્તે મોકલવાની જરૂર છે.

જ જ જ જ

અત્રે (સુરતમાં) આ મે માસની તા.

૨૯-૩૦-૩૧મીએ પાંચમી

સાહિત્યપરિષદ ગુજરાતી સાહિત્ય પરિ-
ષદે પ્રદર્શન. ૫૬ થાને ગુજરાતી સાહિત્ય

કોન્ફરન્સની પાંચમી બેઠક

નહીંતા સાક્ષર રા. રા. નરસિંહરાવ
ભોલાનાથ દિવેદિયાના પ્રમુખપણા નીચે
હાઇસ્કૂલના કંપાઉન્ડમાં ભરાવારી છે, જેમાં
ગુજરાતી ભાષાના સાહિત્ય ઉપર દરેક
કામ તરફના નિષ્પ્રધો માંગણમાં આવેલા
છે, તેમજ એની સભ્ય પ્રાચીન ગુજરાતી

સાહિત્યને લગતું એક ઉત્તમ પ્રદર્શન
સારા પાયા ઉપર ભરવામાં આવનાર છે, જેમાં
અંધવિભાગમાં પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષાના
હસ્તલિખિત પુસ્તકો, શિલાલેખો, દસ્તાવેજો,
સિક્કાઓ વગેરે, ચિત્ર વિભાગમાં ગુજરાતના
પ્રાચીન સ્થળોનાં ચિત્રો; કાવ્ય, કાગળ, લાકડાં
વગેરે પર પાડેલાં કાવ્યનાં બુનાં ચિત્રો કે
ચિત્રાવાળાં પુસ્તકો તથા ગુજરાતીને હાથે
ચિત્રાયલાં નવાં ચિત્રો વગેરેનું તથા વસ્તુ
વિભાગમાં કાંઈ પણ જાતના પાષાણ કે
ધાતુ ઉપરના પ્રાચીન પૃત્તળાઓ વગેરે, લાકડાં
તથા ધાતુ વગેરે ઉપરનું બુનું કાંતરકામ,
ભરતકામ, દાગીનાઓ, સંગીતનાં સાધનો
વગેરે અનેક પ્રાચીન ચીજોનો ગંગાવર
સંગ્રહ કરીને તે જાહેરને બતાવવામાં આવ-
નાર છે, જેમાં અથ અને ચિત્રવિભાગમાં
વડોદરામાં ગત પરિષદની બેઠકમાં બધા ધર્મી
તરફથી પુસ્તકો મુકવામાં આવેલા હતાં, તેમાં
આપણા શ્રેતાંગરી ભાઈઓ તરફથી કેટલુંક
સાહિત્ય મુકવામાં આવ્યું હતું, પણ દિગંબરી
ભાઈઓ તરફથી કંઈપણ મુકવામાં આવ્યું નહોતું
કે કામગીરી એ પરિષદમાં ભાગ લીધો હોય એવું
અમારી જાણમાં નથી, જેથી આ પરિષદના
આ પ્રદર્શનમાં આપણા દિગંબરી ભાઈઓનું
પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય સંગ્રહ કરીને
તે રજુ કરવાનો વિચાર અમને થોડાજ
દિવસો ઉપર ઉદ્ભવ્યો અને તેની સામગ્રી
એકઠી કરવાનો પ્રયાસ શરૂ કરતાં તેમાં અત્રેના
અમારા ઉત્સાહી મિત્ર ભાઈ છગનલાલ
સરેયા નેશનલથી અમારા ઉત્સાહમાં વધારો
યર્થ અમે બનેએ વધારા અને મહુવા
જઈ ત્યાંના શાસ્ત્રકાંડારો જેવા હતા, જેમાં
આશાના કાંડારમાં આશરે ૧૦૦-૧૫૦ શાસ્ત્રો
સંસ્કૃત, પદ્ય અને ગુજરાતી ભાષાના છે
તથા મહુવાના (વર્તનહરપાર્થનાથના
શાસ્ત્રમંડારમાં આશરે ૨૦૦-૨૫૦ શાસ્ત્રો

ત્રણે ભાષાના છે તેમજ સાં પં. માણિકલાલ મોહનલાલજી હસ્તકના શાસ્ત્રભંડારમાં આશરે ૨૫૦-૩૦૦ શાસ્ત્રો, ચિત્રો, ના-શાસ્ત્રો વગેરે ગંગાવર સાહિત્ય જેવામાં આવ્યું છે, જેમાંથી (ત્રણે સ્થળેથી) અમો કેટલાંક શાસ્ત્રો, ચિત્રો, નકશાઓ વગેરે આ પ્રદર્શન માટે લાવ્યા છીએ, જેમાંના ચિત્રો અને નકશાઓ એટલા તો ઉત્તમ અને પ્રાચીન છે કે જે જોવાથી આપણને માલુમ પડ્યા વગર નહીં જ રહે કે અસલતા વખતમાં કેવી સારી કારીગીરી હતી અને આ દેશમાં રંગ કાગળ વગેરે કેવા સરસ બનતા હતા અને તે વખતે વિદેશના કંઈ પણ માલની આપણા પૂર્વજોને જરૂર પડતી નહોતી. આ ભંડારમાંથી પં. શ્રીવલાલજીનો તેમને પોતાને હાથે ચીતરેલો ફોટો મળી આવ્યો છે, તેમ તેમનું વૃત્તાંત જણતાં તે ફોટો તેમના જીવનચરિત્ર સાથે ભવિષ્યમાં પ્રકટ કરવાનો અમે નિશ્ચય કર્યો છે. આ પ્રમાણે વ્યારાનો શાસ્ત્રભંડાર જરા પણ આનાકાની વગર બતાવનાર શેઠ શ્રીવલાલજીવેરચંદનો તથા મહુવાના શેઠ ઈશ્વરભાઈ જીવેરચંદ અને પં. માણિકલાલ મોહનલાલજીનો આપણે જેટલો ઉપકાર માનીએ તેટલો ઓછો જ છે. વળી સૂરતમાંથી ડૉ. ભુખણદાસ પરભુદાસ પાસેથી ભક્તામરકથાનું આશરે ૧૫૦-૨૦૦ રંગીન ચિત્રોવાળું પ્રાચીન પુસ્તક તથા આશરે ૨૨૫ વર્ષ પૂર સૂરતમાં થયેલા મુરેંદ્રકીર્તિ (કાષ્ટસંધના) ભટ્ટારકનું ચિત્ર મળ્યું છે, તેમજ અત્રેના નૃસિંહપુરાના પ્રાચીન મંદિરનો શાસ્ત્રભંડાર કે જેની કૃત્રી શેઠ કરમચંદ અભેચંદની વિધવા નવીબાઈ પાસે હતી તેમણે તે અમને આપવાથી એ શાસ્ત્રભંડાર ખોલીને જોતાં તેમાં લગભગ ૮૦૦ થી ૧૦૦૦ શાસ્ત્રો જેવામાં આવ્યા છે, જેમાંના બારઆની ભાગ સંસ્કૃત

અને પ્રાકૃતના ગ્રંથોનો છે બ્યારે ચારઆની ભાગ ગુજરાતી ભાષાના ગ્રંથોનો છે. આવે ગંગાવર શાસ્ત્રભંડાર જોઈને અમારા હૃદયનો પાર રહ્યો નથી ત્યારે ખીજા બાબુ-એ તેની હાલહવાલી થયેલી જોઈને આંખમાં અશ્રુ આવ્યા વગર પણ રહ્યા નથી કેમકે આ શાસ્ત્રોમાં લગભગ અઠધોઅઠધ શાસ્ત્રો તો કોઈના કાગળ ખવાઈ ગયેલા, અડધા પડધા બળી ગયેલા, ઉધઈ ખાધેલા, ઉદરોએ કરડેલા કે હવાથી પાનાંઓ તૂટી ન ચાંટી ગયેલા તો કેટલાંક અપૂર્ણ એમ જોવામાં આવતાં અમને ઘણો ખેદ થયો છે, છતાં પણ હાલમાં તો તે સ્થિતિ અટકીને એક કબાટમાં ગાંસડીઓ બાંધીને મુકેલા છે, જેને સાફસુક કરી તથા નવાં બાંધણો, પૂંઠાઓ વગેરે કરી તેમજ તેનું એક વીગતવાર સૂચીપત્ર તૈયાર કરાવી બે ચાર સુશોભિત કબાટો બનાવી તેમાં આ ગ્રંથોને પધરાવી તે કબાટોને નવીન બંધાયેલા સુશોભિત મંદિરના મંડપમાં મુકવાની અલંત તાકીદે જરૂર છે, જેનો અમલ એ દહેરાની પંચના ભાઈઓ માંહોમાંહેનો કુસંપ દૂર કરી એકસંપેથ ધ આગિનવાણીનો જીણોદાર કરવાનું ઉત્તમ કાર્ય હવે તો કરશે એવી અમે આશા રાખીએ છીએ. એ ભંડારમાંથી પણ કેટલાંક નકશાઓ, જરૂરી ગ્રંથો તથા બે સચિત્ર ગ્રંથો મળી આવ્યા છે વળી અત્રેના શા. ભુખણદાસ હરજીવનદાસ પાસેના આશરે ૩૦-૪૦ ગ્રંથો જોયા તો તેમાંથી પણ કંઈક મળી આવ્યું છે. તેમજ અત્રેના ગુજરાતીના દહેરામાંથી પણ ૪૫૦ વર્ષ ઉપરનો સોનાના અક્ષરે લખાયેલો અને બે ચિત્રોવાળો તત્ત્વાર્થસૂત્રજી ગ્રંથ રા. અભેચંદ પાનાચંદ દ્વારા પ્રાપ્ત થયો છે તથા એક સ્થળે સચિત્ર 'પરોધર ચરિત્ર' સોનાના અક્ષરે લખેલું અને માતી વગેરેથી જડેલા પુંઠાઓથી સુશોભિત તેમજ દરેક પાને જીની કારીગરીના રેશમી ટુકડાઓ મુકેલા એવું એક ઉત્તમ કારીગીરીવાળું શાસ્ત્ર હોવાની ખબર મળતાં તે મેળવવાની સ્વીકારતા અમને

મળી છે જેથી તે લઈ આવવ માટે અમો આ અંક તૈયાર કરી જવાના છીએ. આ મુજબ ટૂંક સમયમાં અમારાથી બનતો પ્રયાસ કરી આ પ્રદર્શનમાં દિગંબર જૈનોનું પ્રાચીન સાહિત્ય બને તેટલું રજુ કરનાર છીએ, માટે આ કાર્યમાં શુજરાતના દરેક બંધુએ અમને મદદ કરવાની જરૂર છે, જેથી જેજે ગામ કે શહેરમાં પ્રાચીન શુજરાતી ભાષાનાં પુસ્તકો, બુનાંચિત્રો, નકશાઓ વગેરે હોય ત્યાંના ભાઈઓ તે બીજે અમને ચાર પાંચ દિવસમાં રજીસ્ટર્ડ બુકપોસ્ટથી કે પાસ્ટથી મોકલી આપશે તો તે પણ અમે આ પ્રદર્શનમાં સુકવાની ગોઠવણ કરી શકીશું. વળી આ સાહિત્ય પરિષદમાં દરેક ધર્મ તરફના નિબંધો વંચાશે તેમ ભાવણે પણ કદાચ થશે તો તેવે પ્રસંગે દિગંબરી ભાઈઓમાંથી કોઈ વિદ્વાને દિવ જૈનોના પ્રાચીન સાહિત્ય સંબંધી નિબંધો લખી મોકલવાની અને ભાવણે આપવાની જરૂર છે. આ ઉપરાંત આ પરિષદ અને પ્રદર્શનનો લાભ લેવા સુરત આવવાને અમો શુજરાતના સર્વે જૈન બંધુઓને આગ્રહપૂર્વક સૂચના કરીએ છીએ કે જેથી શુજરાતની અનેક પ્રાચીન વસ્તુઓને લેવાનો અલભ્ય લાભ મળી શકશે.

હવે તો અમારા વાંચકો જયપુરનિવાસી અને જૈન કોમને જીવન અર્પણ કરનાર પં. અર્જુનલાલજીની આફત અર્જુનલાલ જેઠીના ઉપર આવી પડેલી ક્યારે ટકશે ?

અજ્ઞાપ્યા નથી. લગભગ એક વર્ષ થયા આવ્યું અને આજી જૈન કોમ તો શું પણ અજૈન પશ્ચાતોદ્ધ પણ અનેક રીતે જયપુર મહારાજા અને નામદાર ઘાઘસરોય

લોર્ડ હાર્ડિજને અનેક અરજીઓ, તારો, પ્રાર્થનાઓ વગેરે કર્યું તેમ અનેક સ્થળે અનેક ગંજાવર સમાઓ થઈ મેમોરીયલો મોકલાયાં, છતાં પણ અમને લખતાં અતિશય દિલગીરી થાયછે કે તે એકપણ તાર, અરજી કે મેમોરીયલનો લેશમાત્ર પણ ઉત્તર જૈપુરના મહારાજા કે નામદાર ઘાઘસરોય તરફથી મળતોજ નથી, તેમ પં. અર્જુનલાલજી જેઠીની ધર્મપત્ની ગુલાવવાઈ કે જેનાં કુમળાં ચાર વાળકો ઉપર અનહદ વિપત્તિ આવી પડેલી છે તે અવલાઈ અનેક તારો જયપુરના મહારાજાને કર્યા તેનો જરા ઉત્તર સરહો પણ મળ્યો નથી એ જાણી કયા બંધુની લાગણી ઉપર કારી ઘા પડ્યા વગર રહેશે ? આમાં કંઈ સમજ પડતી નથી કે આજી જૈન કોમમાં હાહાકાર વર્તાઈ રહેવા છતાં નામદાર ઘાઘસરોય સાહેબ તે સંબંધી કંઈ જવાબ કે ખુલાસો કોણ જાણે શા કારણે પ્રકટ કરતા નથી. આપણું માયાહુ અને શાંતિમય ત્રીટીશ રાજ્ય ન્યાયી તરીકે આજી હુનિયા ઉપર મશહૂર છે, તો આ ન્યાયી ત્રીટીશ રાજ્યમાં આમ વગરન્યાયે કંઈ પણ ખુલાસો પ્રકટ કર્યા વિનાય કોમસેવામાં જિંદગી અર્પણ કરનાર એક જૈન બંધુને જયપુર રાજ્યમાં પુરી રાલવામાં આવ્યો છે એ કેટલું અજબજેવું છે !! આપણા માયાહુ અને લોકપ્રિય વાયસરોય સાહેબે કાનપુરની મસજીદ સંબંધી ઉઠેલા કેસનું નિરાકરણ કરી મુસલમાનોને સંતોષ્યા હતા, વજવજના ટંકાનો નિકાલ શાંતિથી કર્યો હતો તો તેઓ નામદારે જીવદયાની હિમાયતી અને આદિતા ધર્મ ઉત્તમ રીતે પાઠનાર જૈન કોમ જેવી અતીવ શાંત પ્રજાની આ દાદ શું નહિજ સાંમલવી જોઈએ ? ટૂંકમાં જયપુર રાજ્ય કે જે ન્યાયશીલ

બ્રીટિશ રાજ્યની હકુમત નીચે છે તેના હિંદુ-સ્તાનના સુકાની નામદાર વાઈસરોય સાહેબને અમો અનેક આજીજીપૂર્વક વિનંતિ કરીએ છીએ કે હવે તો જરાપણ વિલંબ ન કરતાં પંડિત અર્જુનલાલજી સેઠીના સંવંધમાં યોગ્ય ખુલાસો પ્રકટ કરવા મહેરબાની કરશો. હા, જો એઓ અપરાધી જણાય તો તે અપરાધ ન્યાયની ઢેચડીએ સાવિત કરાવી તેમને યોગ્ય શિક્ષા ધણી ખુશીની સાથે કરાવી પણ, આમ વગર ન્યાયે એક વર્ષ થયાં એક જૈનવંધુ જેલમાં સ્વહ્યા કરે અને તેનાં ઘચ્ચાંચાલાં અનહદ આપત્તિમાં આવી પડે એ કોઈ પણ રીતે યોગ્ય જણાતું નથી. હજુ પણ જૈન કોમે પોતાનો અવાજ નરમ પાડવાની જરૂર નથી, પણ ગામેગામ અને શહેરેશહેર સમાઓ ભરવાની તથા અરજીઓ મોકલ્યા કરવાના જરૂર છે અને ત્યારેજ આ આપત્તિનો નિવેડો આવી શકશે. વઢી આવા કાર્યમાં નાણાંની પણ ધણીજ જરૂર છે, એ જાણીતુંજ છે તો સર્વેદ પોતપાતા થી વનતી મદદ વાવૂ અજિત-પ્રસાદજી એમ. ઇ. એલ. એલ. વી. ને અજિત-શ્રમ-લક્ષ્મીનર એ સરનામે મોકલવી જોઈએ કે જેઓ એ માટે પુષ્કળ સ્વતંત્ર કરી રહેલા છે અને પં. અર્જુનલાલજીની પત્ની અને ચાર ચત્ત્વાં-ઓને તેમજેજ આસરે આપીને લક્ષ્મીનરમાં રાખેલા છે.

શોકજનક મૃત્યુ અને દાન:-આપણી અમદાવાદ બોડિંગના સેક્રટરી શેઠ લક્ષ્મીલાલ લખમીચંદના સૌ. પત્ની નવીબાઈ ઉર્ફે હીરાકાર પ્ર. વૈશાળ મુદ પ ને દિને મૃત્યુ પામ્યા છે, જેમના સ્મરણાર્થે રૂ. ૩૦૦) કાઢી તેમાંથી રૂ. ૧૦૦) 'દિગંબરજૈન' ના ગ્રાહકોને એક પુસ્તક ભેટ વેંચવા માટે આપવામાં આવનાર છે.

તીર્થક્ષેત્ર કમીટીની સૂચના:-મહામંત્રી લાલા પ્રભુદયાલજી જાણીએ છે કે પાવાગઢ સિન્દ્રક્ષેત્રના મંત્રી શેઠ લાલચંદ કહાનદાસ તરફથી સૂચના મળી છે કે એ તીર્થના મુનિમ જગનલાલ હરીલાલ તથા એક સીપાઇને પાવાગઢની અધુરી ધર્મશાળાને માટે ટીપ કરવાને માટે મોકલેલા છે, માટે જ્યાં જ્યાં તેઓ જાય ત્યાંના ભાઈઓએ ધર્મશાળાના અધુરા કાર્ય માટે સહાયતા આપવી જોઈએ તથા ભારત. દિ. જૈન તીર્થક્ષેત્ર કમીટીના ડ્રેડ માર્કવાળી રસીદ લેવી જોઈએ.

સીરોંજમેં ગત માસમેં પાઠશાળાકી સ્થાપના હુઈ હૈ। યહાંપર જૈની ઘર ૬૧, મંદિર ૬ બૌર જનસમૂહ ૨૦૦ હૈ। યદિ પંચાન મહાશય વિધોજ્ઞતિ પર ધ્યાન દેવેં તો આશા હૈ કિ થોડેં દિનોમેં વહુત ધર્મલાભ હો।

ઈંદોરની દાનવીર શેઠે હુકમચંદજીની ધર્મશાળામાં કોઈ યાત્રીઓ ચમ્પુ, તાહું, પીત્તલનાં વે પવાલા, કોટ, કબજો, બહો-ઢાવાહું, ઘડિઆલ, મૂલી ગમેલા છે, જેના

આગમોદય સમીતિ-આપણા સ્વે. ભાઈઓમાં આ નામની સંસ્થા સ્થપાઈ છે, જે દ્વારા આગમના સર્વે સૂત્રોને અનેક મુનિઓની કમીટી દ્વારા સંશોધન કરાવી છપાવીને પ્રકટ કરવામાં આવનાર છે, જે માટે રૂ. ૫૦૦૦૦)નો અડસરોં નીકળ્યો છે તેમાં રૂ. ૩૫૦૦૦) તો ભરાઈ ગયા છે. પુસ્તકો પ્રકટ કરવાની આવી કોઈ ગંભીર સંસ્થા દિગંબરી ભાઈઓમાં છે કે ?

માલિકો સ્વાત્રી પુરાવા સાથે ૩૧-૫-૧૫ સુધી ત્યાંજ લ્હી મોકલશે, તો તે ચીજો તેમને હવાલે કરવામાં આવશે, નહિતો તે પછી લીલામ થઈ જશે.

સુરતમાં એકત્ર મંડળ દ્વારા સભાઓ:-
સુરતમાં ત્રણ દિરકાના ભાઈઓની 'જૈન હિત-વર્ધકમંડળ' નામે એક સભા મહાવીરજયંતીને દિને રથપાછ છે, તેની પ્રથમ બહેર સભા પ્ર. વૈશાખ સુદ ૧નીરાત્રે ૮થી ૧૦ સુધી ચંદાવાદીમાં રિટાયર્ડ ફર્સ્ટકલાસ સથ બડબ રા. ચીમનલાલ લક્ષુભાઈના પ્રમુખપણાનીચે મળી હતી, જેમાં શ્રી. ગીરધરલાલ કુંગરશી શેઠ 'સેવાધર્મ' ઉપર અસરકારક ભાષણ કર્યા પછી પં. પીતામહદાસજી ઉપદેશક, વૈદ્ય કસ્તુરચંદ નવલચંદ, શા. હંકારદાસ નવલચંદ રિટાયર્ડ ન્યાયાધીશ વગેરેનાં વિવેચનો થઇ પ્રમુખને હાથે મંડળતું નવીન ખોડે 'પુલ્કું મુકાયું' હતું અને પ્રમુખે મંડળની ઉત્તિ થવા સંબંધી યોગ્ય સૂચનાઓ કરી હતી, જે પછી એ મંડળની સભા દરેક સુદ બીજે કરવાનો ઠરાવ થવાથી આવતી સભા દ્વિ. વૈશાખ સુદ ૨ ની રાત્રે ૮ વાગતે ચંદાવાદીમાં મળનાર છે, જેમાં વૈદ્ય કસ્તુરચંદ નવલચંદ 'ધર્મસેવા' એ વિષય ઉપર ભાવનગરરહેતના રિટાયર્ડ ન્યાયાધીશ રા. હંકારદાસ નવલચંદના પ્રમુખ-પણા નીચે બહેર ભાષણ આપનાર છે, તેમાં સર્વ ખુશીઓને પધારવાને આમંત્રણ કરવામાં આવે છે.

ભદ્રારક સુરેંદ્રપ્રીતિજી તારાપુર, ખાનપુર, જીજકા, મહીપારી, જીજુજ, જલસણ, કાણીસા, સાપમા વગેરે રથને બમણ કરી ઉપદેશ આપી હાલ સૌજત્રે નિવાસ કરી રહેલા છે એમ અમને જણાવવામાં આવે છે.

વનારસે 'દિન્દી-કેસરી' નામકા પાશ્વિકપત્ર તા. ૧ જૂનસે પ્રકટ હોગા जिसका

वार्षिक मूल्य रु. २) नमूनाकी संख्याका मूल्य ॥) और ता. २५ मे तक मूल्य १॥॥) है। पत्र मंगानेका पता:-संपादक, हिन्दी-केसरी, आर्ट प्रेस-बनारस सीटी।

વડનગરમેં અધિવેશન-માલવા દિ. જૈન પ્રાં. સમાકા નૈમિત્તિક અધિવેશન વડનગરમેં દ્વિ. વૈ. સુદ ૨ સે ૫ તક વડાભારી પ્રતિષ્ઠામહોત્સવકે પ્રસંગ પર સુદી ૪-૫ મુ. તા. ૧૮-૧૯ કો હોનેવાલા હૈ, जिसके समापति नजीबाबाद-वाले शेठ ताराचंदजी रईस नियत हुए है। सभी भाईओंको इस अधिवेशनमें पधारनेकेलिये महामंत्री लाला भगवानदासजी आमंत्रण करते हैं।

સનાવડમેં પં. લક્ષ્મીચંદ્રજીકે ઉપદેશસે વહુત કુછ સુધારા હુઆ હૈ।

વિનામૂલ્ય દવાઈ-કેવલ ઢાંક સ્વર્ચ મેજનેસે વિનામૂલ્ય સર્વ પ્રકારકી દવાઈ નિમ્ન પત્રેપર મિલતી હૈ-પં. ઠાકુરપ્રસાદ જૈન-મુંગાવલી (ગ્વાલિયર)ઔર પં. ગીરવર-દાસજી, અધ્યાપક જૈન પાઠશાળા-સિરૌંજા

અમદાવાદમાં આપણી ખોડિંગમાં શ્રીમતી રૂપાબાઈ તરફથી જે ધર્મદા ઔર પાલય ખોલાયલું છે, તેમાંથી દરેક પ્રકારની રેશી દવા ગામના દર્દીઓને આપવામાં આવે છે તથા બહારગામ પણ રૂપાબાઈ દવાઓ મોકલાય છે. અમદાવાદ તથા ગુજરાતના ભાઈઓએ આ શુદ્ધ રેશી આપવાલયનો લાભ વરર પડવે લેવો જોઈએ.

ધોડાદરમાં પાઠશાળા અને મેલા-વડા-ધોડાદર (મહીકાંઠા) ની પાઠશાળા

अध थवानी स्थितिमां हती तेने सुरतना २४-
गंवासी शेठ जेलाभाध हीरायंद तासवाणांना
स्मरणाथि तेमना पुत्र शेठ तलकयंद जेला
भाध तरुथी जे पांडशाणा जेक वर्ष थयां
यात्रु राणवामां आपी छे, तेनी परीक्षा लेवाध
वार्षिक मेलावडा गया मासमां पोलेस्टेटना
मेनेजर माधवदासभाधना प्रमुअपणानीजे
थयो हतो, जेमां रिपोट वंयाया पंथी डेलवणी
संअधी विवेचने मध विद्यार्थीओने कपडां,
पुस्तकां अने भीक्षु वंयाया हना, ते प्रसंगे
भाध तलकयंद पंथु हाजरी आपी शाणाते
पंथु सगवड करी आपवानुं स्वीकार्युं हवुं.

मुंआध दिगंबरजैन पांडशाणा:—

मुंआधमां स्वर्गवासी शेठ भाजेकयंद लाळयंद
जोक्षी तरुथी मंदिरमां सने १८८६मां
पांडशाणा जोखवामां आवेसी, पंथु त्यांनी
संस्कृत पांडशाणा अध पडवा पंथी जे पंथु
अध पडेसी, पंथु हास जेक वर्ष थयां जे
मंदिर पंथने हस्तक थवाधी आ पांडशाणा
कायं त्रस्टीओजे हाथमां लध जे पांडशाणा
जेक पंडितने राणी यात्रु डरवामां आवेसी
छे ते लडाधना दिगंभने लीधे डेटलोड समय
अध हती, पंथु हवे ता. १८-३-१५थी यात्रु
यध छे अने १८ विद्यार्थीओ लाळ ले छे.
दिगंबर लोअनी गीय वस्तीवाणा स्थानमां
आ पांडशाणा होवाथी सवे दै. जेनेओ
आ पांडशाणा लाळ पोतानां आणकेने
आपवे जेधओ.

सिरगनमें सभा-सिरगन (झांसी) में
तीन वर्ष हुये नागरीशिक्षाप्रचारक दि.
जैन समा स्थापित हुई है और जिसकी
ओरसे सिरगन, ननोरा, जसौरा, और
सेरवास इन ४ स्थानोंमें पाठशालाएं चल
रही हैं जिसमें ३१ विद्यार्थी लाभ लेते हैं

वही समाका तृतीय वार्षिकोत्सव ता.
१८-३-१५ को बड़ी घूमघामसे ब्रह्म-
चारी पं. मोतीलालजीके समापतित्वमें
हुआ था जिसमें ब्रह्मचारी पं. गणेशप्रसा-
दजी न्यायाचार्य, श्रीमान कुंवर दिग्विजय-
सिंहजी आदिके व्याख्यान हुये थे जिस
समयपर जैन अजैन ८०० श्रोताजनोंने
लाभ लिया था ।

भानपुरामें रथोत्सव-भानपुरा (इंदौर)
में गत मासमें ६ दिन तक रथोत्सवका
मेला हुआ था, जिसमें पं. पीतामरदासजी
उपदेशक, बाबू सुखसंपत्तिराय भंडारी,
शांतिप्रिय सेठी आदिके अनेक व्याख्यान
हुये थे और श्रीमान त्यागी शुद्धक मन्ना-
लालजी भी पधारें थे । आपने रात्रिको
श्रीजीका रथ न निकालनेका उपदेश दिया
तौभी रात्रिको ही रथ निकाला गया था
यह आश्चर्यकी बातें हैं ।

नवीन जैनी-इंग्लंडमें आर. मीलीयन
नामक अंग्रेजने जैनधर्म धारण किया है ।

सोनागीरीर्जामें मुमबंध-श्री सोनागी-
रीर्जामें इस वर्षके मेलेपर श्रीमान दत्तिया
नरेश, उनके दिवान साहब आदिने पधारकर
तीर्थक्षेत्रकमीटीके महामंत्री और राजा
फूलचंदजी, भट्टारक हरेंद्रभूषण आदिको
बुलाये थे और बहुतकुछ कोशिस होनेपर
इस क्षेत्रकी प्रबंधकारिणीकमीटी स्थापित
होगई है । इसी समयपर श्रीमान दत्ती-

या नरेशको दि. जैन समाजकी ओरसे मानपत्र भी दिया गया था।

इन्दौरमें मेला और निमाड प्रां. महा-सभा:—गत मासमें इन्दौरमें २० रोज तक त्रिलोकमंडलविधानका महापूजन सेठ जयचंद चुन्नीलालकी ओरसे हुआ था उसी मौकेपर मालवा निमाड दि. जैन प्रांतिक महासभाका वार्षिक अधिवेशन भी बड़ी धूमधामसे दो दिन तक बाबू जुगमंदरलाल जैनी एम. ए. वेरीस्टर और हाईकोर्ट जज—इन्दौरके सभापतित्वमें हुआ था जिसमें जैनसंख्या २००० उपस्थित थी और इन्दौरके महाराजा तु-फोजीराव होल्करने भी पधारकर समाजको सुशोभित कीथी। सभापतिका व्याख्यान बहुत ही प्रभावशाली हुआ था, जिसमें लंडनमें जैन लीटरेचर सोसायटी और महा-वीर नगरहड द्वारा जैनधर्मके तत्वोंको इंग्लिशमें प्रकट करनेके लिये रु. ५०००) का चंदा इकत्र हुआ था जिसमें ११००) तो सेठ चुन्नीलालजी जौहरीने दिये थे। इस अधिवेशनमें ब्र. शीतलप्रसादजी, श्रीमान् पं. लक्ष्मीचंदजी, पं. मकखनलालजी आदि पधारे थे और कुल १७ प्रस्ताव हुए हैं जिसमें मुख्य २ प्रस्तावों निम्नलिखित हैं—

(१) मालवा प्रांतमें प्रत्येक जैन वस्तीमें जैन पाठशाला खोली जावे (२) बालविवाह, वृद्धविवाह, कन्याविक्रय बंद किया जावे (३) घनेडा और मक्सीजी तीर्थक्षे-

त्रोंकी सुव्यवस्था व उन्नतिकेलिये जैन जातिसे प्रेरणा और किसनलालजी मोदीको इस कामके लिये मंत्री नियत करना. (४) जैन आर्षग्रन्थोंके अनुसार बालकोंके संस्कार करने, उनमें मुख्यतासे विवाहसंस्कार अवश्य जैन पद्धतिसे किया जावे (५) स्थान २ में जैन कन्याशालाएं और श्राविकाश्रमोंका लाभ लेनेके लिये प्रेरणा (६) अध्यापकोंकी कमी होनेसे मालवामें एक जैनशिक्षकशाला (Jain Training School) खोली जावे जिसमें मिडल पास छात्रोंको तीन वर्ष तक आवश्यकीय संस्कृत व धार्मिक विद्याका ज्ञान शिक्षणपद्धतिके साथ दिया जावे और बाद उनसे तीन वर्षतक उचित वेतनपर काम लिया जावे और इसके लिये कमसेकम १०१) मासिक (वार्षिक रु. १२१२) का खर्चकी तजवीज होना जिसमें ६०) मासिक सेठ झुन्नालालजी जौहरी, १५) मासिक मारवाडी मंदिर, १०) मासिक गंभीरमल चुन्नीलालजी आदिके हैं और इस कार्यके लिये किसनलालजी मोदीको मंत्री नियत करना (७) जैन विद्वानोंको जैनकानून बनानेके लिये प्रेरणा करना (८) विरादरीके जीमनमें झूठन छोडना, विवाहमें दूध्याकी रीति, विवाहमें खोटो सुपारी बांटना, विवाहमें कई वर्ष पहले सगाई करके लेनदेनमें बहुत खर्च करना, वेश्यानृत्य कराना आदि व्यर्थव्यय और कुरीतियों बंद करानेके लिये

शेठ चालचंदजी, शेठ मुन्नालालजी, उदय-
लालजी, गोपालजी सेठी, छोगालालजी,
नाथूलालजी, मोतीलालजी, धन्नालालजी,
नाथूलालजी काला, खूबचंदजी, बुधमलजी
आदि १६ महाशयोंकी कमेटी नियत होना.

(९) जैनसाहित्यप्रचारकसभा—लंडन Jain
Literature Society London
को दि. जैन. मंतव्योंके प्रचारहेतु सहायता
देना और उसकेलिये अंदाजन रु. ५०००)
का चंदा होना (१०) शेठ शुक्तालालजीकी
लक्ष्मीबाई औपघालयको सभाके आधीन
करके ४०) मासिक देनेकी स्वीकारताकेलिये
घन्यवाद देकर उसकेलिये नाथूलालजी
कालाको मंत्री नियत करना । (११)
जैनधर्मके पवित्र ग्रन्थों (Jain Sacred
books) के प्रचारका काम जो बाबू देवें-
द्रकुमारजी करा रहे है उससे सहायता
और तन मन धनसे सहायता करनेकी
प्रेरणा करना । (१२) आगामी अधिवेशन
घनेहाजी पर होना आदि ।

देहलीमें वार्षिक उत्सव—पहाडीधीर-
जकी पाठशाला और कन्याशालाका वार्षि-
कोत्सव सेठ सोहनलालजीके सभापतित्वमें
ता. ३-४ एप्रिलको हुआ था जिसमें
तीन सभाएं होकर ब्र. शीतलप्रसादजी,
बाबू दयाचंदजी गोयलीय बी. ए., बाबू
जुगलकिशोरजी मुख्त्यार, बाबा भगीरथजी
वर्णी, हकीम कल्याणरायजी आदिके विद्या-
प्रचार और स्त्रीशिक्षाकी आवश्यकता, जैन

धर्म और ज्ञानकी महिमा, समाजसुधार,
वैश्यानृत्यकी बुराई, अहिंसाधर्मका स्वरूप,
मूर्तिपूजा आदि विषयोंपर महत्व-
शाली व्याख्यानों हुए थे जिससे जैन
कॉलेजके उद्योगकेलिये बाबू ज्योतिप्रसादजी,
लाला मोहकमचंदजी, लाला जगन्नाथजी
व विश्वभरदासजीने नाम लिखाये और
वैश्यानृत्य न करानेका और न देखनेका
कितनेके महाशयोंने नियम लिया था ।

लटारक संधी स्तुत्य पगलु—
थाइलंड समय पहलेका लातूरनी पंच अने पं.
रामबाईअमे मणी सोलापुर, आसी, वैराग,
धारासीव, पंढरपुर, नागपुर वगैरेनी सेतवाड
डामनी पंचोने पूछ्या वगर अंक १२ वर्षना
छाडराने विशालकीर्ति लटारकनी गादीपर
भेसाडी दीधो हतो अने ते १२ वर्षनी डमं-
रना लटारकथ, विशालकीर्तिछोने पट्टो
अने मोहुर राणी पैसा वसूल करवा भंडी
पट्टा हता, परंतु रा. नेमिनाथ पांगणे
अटपट करी निजम सरकार पासो डुकमं
भेज्यो छे ३-“अने परवानगी वगर गादीअमे
भेसाडेलो होवाथी अछे पट्टो अने मोहुरना
उपयोग करवो नहि तेभ डेअ” पछु
रीते पैसा वसूल करवा नहि, तथा ने
लोडाअमे अने भेसाडवानी अटपट करी छे
तेना हाथभुरका लपावी लेवा नेअअमे ”
आ मुज्ज लातूरनी पोडीसे डुकमं पछु
काट्यो छे, नेथी नागनाथ आयाछ, तुकाराम
सुभाराम शाहकर, रघुनाथ नेमाछ आंगवते
अने शांतिनाथ गिरमाछ देशभाते आ आर
(लातूरना) आअओना हाथभुरका लपावी
लेवाथो छे अनेपं. रामबाईना हाथभुरका लेवा-
नी तगवीज आनु छे, आ प्रभाछे सेतवाड
सभाअे तो अहाद्री अतीनी भाव लातूरनी

પંચના જોડુકમી કાપને પાણીયું પકડાવી
જૈન કામને ળાતી બચાવી છે, બ્યારે
ગુજરાતમાં ઈસરતી ગાદીના બદારક તરીકે
બ્ર. મોતીલાલજીને વિજયકીર્તિનામ
આપી દધને તથા સુરતની ગાદીના બદારક
તરીકે પં. સુંદરલાલજીને સૂરેન્દ્રકીર્તિનામ
નામ આપી દધને બધી પંચોની સંમતિ
મેળવ્યા વગરજ મોતીલાલજીને એકજ પંચે
કુંગરપુરમાં અને સુંદરલાલજીને સોણરામાં
મણીખાઈ નામની હાથીજણની એક સ્ત્રીએ
ઉત્સવ કરીને બદારકો બનાવી દીધા છે
તે માટે ગુજરાતના ભાષ્યોએ કંઈ પાણી
ખતાવ્યું છે કે ? અને શું પહીવટ આપી
રહેલો છે તેની તકેદારી કોઈ રાખે છે કે ?
સેતવાલ સમાજ તો ખરી બકાદાર કે બેડેલા
બદારકની સત્તાને પણ પાણીયું પકડાવવામાં
ફતેહમંદ થઈ ! પણ ગુજરાતના ભોળા
ભાષ્યો તો જે થાય તે જોયા કરે અને
કોઈ ચેતાવ્યા કરે તો તે પણ સુપડીથી
સાંભળ્યાજ કરે તેવા જણાય છે.

સુંબઈદિ. જૈન પ્રાં. સભાના પ્રમુખ
તરીકે ૨૫ર્ગીય શેઠ માણેદયંદજીની જગ્યાપર
સોલાપુર નિવાસી શેઠ હીરાચંદ નેમચંદ દોશી
નીમાવાની વડી છે.

વિશ્વપ્રતિષ્ઠા—નાવા (કુચામનરોડ)
મેં વૈશાખ શુક્ર ૧૦ કો વિશ્વપ્રતિષ્ઠા-
ત્સવ હોનેવાલા છે.

ચાંદચેડીકા મેલા—યહ મેલા ગત
માસમેં હુઆ થા जिसमें खीचीवाड़ा प्रांतिक
सभाका द्वितीय वार्षिक अधिवेशन सि.प्या
रेलालजी (गदा) के सभापतित्वमें हुआथा
जिसमें पं. लक्ष्मीचंदजी, पं. जवाहरलाल
दासी, कुंवर दिग्विजयसिंहजी, ब्र. गेंद-
नलालजी, पं. भीतामरदासजी आदिके

व्याख्यान होकर १० उपयोगी पस्ताव
हुए थे, श्रीमन्त्यागी मन्नालालजीका केश-
लोच हुआथा और ६२१) रुपम ब्रह्मचर्या-
श्रममें सहायतार्थ मिले थे। इस मौकेपर
मनुष्य संख्या अनुमान १००० एकत्र हुई
थी और रथयात्रामहोत्सव भी बहुत अच्छा
हुआ था। आगामी अधिवेशनके सभापति
राधोघटनरेश राजा बहादुरसिंहजी नियत
हुए हैं।

જૈનતત્ત્વપ્રકાશિની સભા ઇટાવા-
કા ષષ્ઠમ વાર્ષિકોત્સવ તા. ૨ સે ૬ એપ્રી-
લ તક બેડે સમારોહકેસાથ હુઆ થા,
જિસમેં બ્ર. શીતલપ્રસાદજી, બ્ર. દિગ્વિજય-
સિંહજી, પં. તુલસીરામજી, વાવૂ દયાચંદ્ર-
જી, પં. ઘનશ્યામદાસજી, પં. દેવકીનંદનજી
આદિકે અનેક વ્યાખ્યાન હુએ થે।

મૃત્યુસમયે દાન—ફતેહપુર નિવાસી
શેઠ જવાહીરલાલજી હાલમાં સ્વર્ગવાસી
થયા છે તેમની પાછલ રૂ. ૧૨૦૦) જુદેજુદે
સ્થાતે ફાટવામાં આવ્યા છે તેમાં વિદ્યાદાન
સ્થાતે તો આશરે રૂ. ૧૦૦) જ છે. હાલના
સમયમાં તો દાનની રકમો વિદ્યાદાન અને
શાસ્ત્રદાનમાંજ વધુ વાપરવાની જરૂર છે.

વારાવંકીમાં—एक मंदिरમાં ब्र. शीत-
लप्रसादजीना जोवामां ' जिनेंद्र पुराण '
नामे महान संस्कृत ग्रंथ भट्टारक जिनेंद्र-
भूषण कृत ७६००० श्लोकमय जोवामां
आव्यो छे, जेमां जुदांजुदां ५१ चरित्रो
छे અને છુટાં અને મોટાં ૧૦૯૩ પૃષ્ઠાનો
આ ગ્રંથ છે.

भानपुराये—गत मासमें समोसरण-विधानपूर्वक रथोत्सव हुंवां था जिसमें पं. गीरीधरशर्मा, पं. पीतामरदासजी उपदेशक आदिके व्याख्यान हुए थे और एक जैन लायब्रेरीकी स्थापना की गई है।

“प्रगति आशी जिनचिन्तय” नामे भंराडी पत्र के दोहापुरथी अक्षराडिकसे प्रकट यत्तुं हवुं ते हवे भेदगामथी पाक्षिकसे प्रकट यत्तुं भंराडि छे.

आ अंक अने आवतो अंक—वे वैशाख मास होवाथी नियममुजब वैशाख मासनो आ एकज अंक मोटा रुपमां प्रकट करवामां आव्यो छे अने आवतो अंक ज्येष्ठ मासनी शरुजातमां अवश्य प्रकट करवामां आवशे.

आ वर्षनी भेटो संबंधी सूचना—आ वर्षनी प्रथम भेट श्री जिनचतुर्विंशतिकारव्य गया अंक साथे बेचवामां आवी छे तथा बीजी भेट नामे ‘जीवविचार’ आ अंक साथे बेचवामां आवनार हती, पण अंकनुं वजन वधी जवाथी आवता अंक साथे मोकलवामां आवशे, तेम भेटनो अपूर्व शास्त्रीय हिन्दी ग्रंथ श्री ‘सागरधर्मामृतजी’ (शास्त्र) छपाई रहेवा आव्यो छे जे आशरे ३२९ पृष्ठनो होई एवो तो उत्तम ग्रंथ ग्राहकोने मल्लशे के जेवो ग्रंथ आगला सात वर्षोमां अपायोज नथी. ए महान ग्रंथ तथा बीजी बे त्रण भेटो तैयार यशे एटले सामट्ट एकबुकपोस्ट रवाना करवामां आवशे तेम दरेक अंक साथे पण हवे एकेक भेट वधारा तरीके मोकलती रहेशेज.

अनेक वखते छुटां छुटां बुकपोस्टो थई शकेज नहि माटे ग्राहकोए अधीरा न थतां भेटो संबंधी वारंवार उधराणी करवा तस्दी लेवी नहि. आ वर्षना अंत सुधीमां (भासो महिना सुधीमां) ओछामां ओछा ८ अने वधुमां वधु १० पुस्तको ग्राहकोने अवश्य पहुँची जशेज, ते माटे ग्राहकोए निश्चित रहेवुं.

दिल्लीमें पशुवध बंधः—देहलीमें कुछ समयसे कालकामाताके मंदिरमें नवरात्रोंपर हजारों निरपराध बकरे आदि पशुओंका वध होता था जो अबका नवरात्रोंपर यहांके जैनियों तथा दयावान हिंदुओंकी कोशिशसे पंडोंने खुद इस्तफार बटवा दिया कि कोई वध न करे और न यहां मेलेमें कसाइयोंकी दुकानें आवें। ऐसा प्रशंसनीय और जीवदयाका कार्य करनेके लिये यहांके भाईओंको अनेक धन्यवाद हैं। दिल्लीमें सरेबजार मांस बेचनेकी दुकानें हैं उनको अलग एक ही स्थानपर निकलवानेकी कोशिश होनेकी बड़ी आवश्यकता है।

श्री रूपभ ब्रह्मचर्याश्रमने—मार्च मासमां १२७६) ॥ छुटक मदद मळी छे ज्यारे ए मासमां रु. ८९३) खर्व यथो छे.

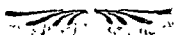
मुंवाईना श्राविकाश्रममां ता. १-२-१९ थी १९-६-१९ सुधीनी रजा पडी छे, तेथी नवीन दाखल थनार स्त्रीओए ता. १-६-१९ सुधीमां दाखल थवानुं फोर्म भरिने मोकलवुं जोहए.

वडनगरमें महिला परिषद:—वै. सुद १ से ५ तक वडनगरमें होनेवाला प्रतिष्ठा महोत्सव और मालवा-दि. जैन कॉन्फरन्सके नैमित्तिक अधिवेशनके मौकेपर भारतवर्षीय दि. जैन महिला परिषदका नैमित्तिक अधिवेशन सौ. गुलाबबाई धर्मपत्नी रा. बा. शेट कल्याणमलजीके समापतित्वमें होनेवाला है जिसमें पधारनेकेलिये श्रीमती मगनबाई सभी भगनीयोंको आमंत्रण करते हैं।

‘दिगंबर जैन’ पत्रे उधाड़ेला दानवीर शेट, माणिकचंदजीना स्मारक फंडना उपयोगी तथा गुजरातना इंधुओने गुजराती भाषामात्र घणीज सत्ता किमते अनेक पुस्तको बारंवार मळीशकेएवी बेजुदी जुदी योजनाओ आवता अंकमां प्रकट थशे.

आ अंकमां प्र. पन्नालाजजी वाकली-वाल, तरफयी ‘सनातनजैनग्रंथमाला’ नुं कार्य चालु राखवा माटे प्रस खालवाने जे शेरों भरवानी योजना प्रकट थई छे ते आखी बांची जोई सर्वे जैनोए शक्ति-मुजव शेरों लेवानां फारमो तरत ताकीदे भरी मोफली जिनवाणीना उद्धारना आ कार्यमां मदद करवानी खास जरूर छे. वळी आज अंकमां ‘सनातनजैनग्रंथमाला’ द्वारा केवा केवा उत्तम ग्रंथो बहार पड़ेला छे तेनु सूचीपत्र लेखरूपे प्रकट करेले छे ते बांचतां आ ग्रंथमालानी महत्त्वता बांच-कोने जणाया वगरन्देसे नाहिज.

वडनगर (मालवा) में श्री विश्व प्रतिष्ठोत्सव व मालवा दि. जैन कॉन्फरंस ।

सम्पूर्ण सज्जनोंको विदित हो कि यहां पर श्री १००८ देवाधिदेवका पंच-कल्याणक विधान द्वितीय वैशाख सुद २ से ६ तक होना निश्चय हुआ है। इसीके अन्तर्गत श्रीमती दि. जैन मालवा प्रां. सभाका नैमित्तिक अधिवेशन चौथ, पंचमी सु. ता. १८-१९ मईको बड़े समारोहके साथ होगा, जिसमें दूर २ से बड़े विद्वान् श्रीमान् व त्यागी महाशय पधारकर समाजोन्नति पर विचार और व्याख्यानादि करेंगे। अतएव समस्त बांधवोंको ऐसे सुअवसर पर कोटि गृह-कार्य छोड़ कर सकुटुम्ब अवश्यमेव पधारना चाहिये।

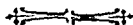
निवेदक, प्रतिष्ठाकारक—

हेमराजजी धन्नालाल ।

धासीलालजी कल्याणमल ।

नोट—उत्तरने, पानी, छाया आदिका समुचित प्रबंध किया गया है। रेलवे स्टेशनसे शहर व मेलका स्थान अति निकट है। स्टेशन पर खजारी आदिका सुभीता रहेगा।

यह शहर इन्दौर रतलामके बीचमें स्थित है।

મહાવીરજયંતી ઉત્સવ.

આ વર્ષે ચૈત્ર સુદી ૧૩ ને સોમવારે શ્રી મહાવીર જયંતી ઉત્સવ નીચેનાં સ્થળોએ નીચે મુજબ ઉજવાયાના સમાચાર અમોને મળ્યા છે—

મુરત—અત્રે આ ઉત્સવ ભારે ધામ-ધુમથી અને ઘણાજ ઉત્સાહથી ચંદાવાડીમાં રાત્રે ૮ થી ૧૧ સુધી નગરશેઠ બાબુભાઈ ગુલાબભાઈના પ્રમુખપણા નીચે ઉજવાયો હતો, જેમાં ત્રણે ફિરકાના આશરે ૧૦૦૦ સ્ત્રી પુરૂષો ઉપરાંત મહાજનશેઠ વગેરેએ હાજરી આપી હતી અને વાડીને વાવટા, તોરણ, ધ્વજપતાકા, કુલપાન, ખેડ વગેરેથી ખૂબ શણગારવામાં આવી હતી. પ્રથમ સ્તુતિ, ગાયત્રી થવા બાદ પ્રમુખનું વિવેચન થવા પછી મૂલચંદ કસનદાસ કાપડીઆએ જયંતીનો ઉદ્દેશ અને તેની આવશ્યકતા ઉપર લંબાણથી અસરકારક વિવેચન કરી મહાવીર જયંતી ઉત્સવ દરેક સ્થળે ત્રણે ફિરકાના ભાષ્યોએ એકત્ર મળીને ભારે હાંથી ઉજવવાની આવશ્યકતા દાખલા દલીલોથી જણાવીને કહ્યું કે પાંચેક વર્ષથી આ ઉત્સવ ઉજવવાનું સજીવન થયું છે અને અત્રે બે વર્ષથી ઉજવાય છે. અગાઉના વર્ષોમાં મુસલમાની લુસ્મી રાજ્યના સમયમાં એ ઉજવાતી બંધ પડી હતી, પણ હાલ તો શાંતિમય ન્યાયી બ્રીટીશ રાજ્ય છે કે જેમાં દરેક વ્યક્તિ પોતપોતાનો ધર્મ પોતપોતાની માન્યતા પ્રમાણે છૂટથી પાળી શકે છે. મહાવીર પ્રભુનું ૭૨ વર્ષનું આયુષ્ય હતું તેને આજે ૨૪૪૧ વર્ષ થયાં એટલે મહાવીર જન્મને ૨૫૧૩ થયાં જેથી આ ૨૫૧૩મી જયંતી છે. આટલી સભાએ ભરી બેસી ન રહેતાં અનેક સભાએ, વરઘોડાઓ, ઉત્સવો વગેરે કરી આ ઉત્સવને

તો એવા હાંથી ઉજવવો જોઈએ કે જેમ રામનવમીનો જાહેર તહેવાર સરકાર તરફથી પણ પળાય છે તેમ આપણે પણ મહાવીર જયંતી ઉત્સવ જાહેર તહેવાર તરીકે પાળવાને સરકારને અર્જ કરી રાકીએ. દિગંબરી, સ્વેતાંબરી અને સ્થાનકવાસી ત્રણે એકજ મહાવીરના પુત્રો છીએ તો ત્રણેને માન્ય બાબતોમાં તો એકત્ર ભાવેજ લાભ લેવાની જરૂર છે. મુંબાઈ, અમદાવાદ, ભાવનગર વગેરે સ્થળે નોકારશી કે જેમાં નમોકાર મંત્ર ગણનાર દરેક લાભ લઈ શકે છે એવાં જમણો થાય છે પણ અત્રે તેવું થતું નથી તો તેવો પ્રયાસ અત્રે થાય તો ભાવનામાં ઘણાજ વધારો થઈ શકે વગેરે એ પછી શા. રતનચંદ ખીમચંદ કાપડિયા, ગીરધરલાલ કુંગરશી શેઠ, શા. સુનીલાલ જગતચંદ શ્રોફ, શા. નગીનદાસ જમનાદાસ, મી. મણીભાઈ બકેરલાલ, શા. તલકચંદ તારાચંદ વૈદ, જગતલાલ સરૈયા વગેરેએ મહાવીરનું ચરિત્ર અને તેપરથી લેવાના બોધ ત્રિપે અસરકારક વિવેચનો કર્યાં હતાં, જે પછી ડૉ. અમીચંદ જગતલાલે દર વર્ષે જયંતી ઉજવી શકાય તથા મહિને કે પંદર દિને સભાઓ થઈ શકે તે માટે એક જૈન હિતવધંક મંડળ નામે સભા માત્ર આઠ આનાની રીથી સ્થાપન કરી તેના પ્રમુખ નગરશેઠ બાબુભાઈને અને સેક્રેટરીઓ તરીકે મેસર્સ. મૂલચંદ કસનદાસ કાપડીઆ, રતનચંદ ખીમચંદ કાપડીઆ, અને સકેરચંદ મગનલાલ જરીવાળાને નીમવાની દરખાસ્ત મુકતાં તે સ્વીકારાઈ આશરે ૩૦ મેમ્બરોનાં નામ નોંધાયાં હતાં. એ પછી પ્રમુખનું વિવેચન તથા ઉપકારો મનાયા હતા અને આ ઉત્સવની ખુશાલીમાં સ્વર્ગીય વીરચંદ રાઘવજી એ અમેરિકાના ચીકાગોમાં આપેલાં ભાષણોનું અંગ્રેજી-ગુજરાતી પુસ્તક જે પં. લાલને તૈયાર કરી મહુમ માણેકલાલ થેનાભાઈ ઝવેરીએ

પ્રકટ કરેલું તે તેમની તરફથી શા. રતનચંદ્ર
ખીમચંદ્ર કાપડીયાની મારફતે, અમારી તરફથી
ઉપદેશમાલા, ઈશ્વરકા કર્તૃત્વ, પંચકલ્યા-
ણક યાદ, જૈન જ્ઞાનવર્ધક સભા તરફથી
આત્મનિલભાવના અને સંગીતમોહનસુધાકર
એ મળી આશરે રૂ. ૧૫૦)નાં પુસ્તકો
તથા જ્ઞાનવર્ધક સભા, જગનલાલ સરૈયા અને
જીવણલાલ કસનદાસ કાપડીયાની એકત્ર
મદદથી પતાસાંની પ્રભાવના વેંચાઈ હતી.
એકંદરે સુરતમાં સમગ્ર જૈનોનો આવે એકત્ર
અને ગંગાવર મેળાવડો ધણાં વર્ષો પછી
ધવા પાગથો હતો.

અમદાવાદ-અત્રે આપણી બેઠાડિંગમાં
આ ઉત્સવ રાત્રે ૭ા થી ૧૧ સુધી ભારે
દબદબાથી શા. શ્રીમનલાલ જ્ઞેશંગભાઈના
પ્રમુખપણા નીચે ઉજવાયો હતો, જેમાં સુપ્રી.
માસ્તર ગંગાશંકર તથા પં. કાશીભાઈએ
તથા વિદ્યાર્થીઓએ મહાવીરના ગુણાનુવાદ
ગદ્ય તેમજ પદ્યમાં તથા સંવાદરૂપે સારી રીતે
કરવા પછી ફોનોગ્રાફ અને બીજી રમતગમત
કરવામાં આવી હતી તેમજ એ દિને એક
અદ્વચ તરફથી રૂ. ૧૧) અપાઈ વિદ્યાર્થીઓને
શીખડપુરીનું જમણુ અપાયું હતું. વળી
અત્રે શ્વેતાંબરી ભાઈઓ તરફથી પણ એ
ઉત્સવ ભારે હાથથી ઉજવાયો હતો, જેમાં
૨૦૦૦ની સંખ્યા હાજર હતી.

બેઠાડિંગ:-રા. ખલવંત આપુરાવ
હીરસાગર જણાવે છે કે અત્રે આ ઉત્સવ
પુજન, અભિષેક, મિષ્ટાન્ન બોજન, રાશની
તથા ઉત્સવપૂર્વક ઉજવાયો હતો અને રાત્રે
૧૧ વાગતાં સુધી સભા ભરાઈ ગીતનૃત્યો થઈ
અનેક રીતે મહાવીર પ્રભુનાં ગુણાનુવાદનાં
વિવેચનો થયાં હતાં જેમાં લેન તેમ અલ્લેનોની
ભારે સંખ્યા હાજર હતી

સોહત્રા-માસ્તર સોમાભાઈ જણાવે છે
અત્રે આ ઉત્સવ પૂજા, અભિષેક તથા ઉત્સવ

પૂર્વક ઉજવી મહાવીર ચરિત્રનું વર્ણન થઈ
ઉજાણી પણ થઈ હતી.

પાલીતાણા-અત્રે આ ઉત્સવ શ્વેતાં-
બરી ભાઈઓ તરફથી એ ત્રણ સ્થળે ધણાજ
હાથથી ઉજવાઈ ભારે સંખ્યામાં તેનો લાભ
લેવાઈ પુસ્તકો, પેંડા, પતાસાં વગેરેની
પ્રભાવના થઈ હતી.

છોંદાઢા-નૂતન જૈન મંડલ સૂચિત
કરતા હૈં કે ઇધર યહ ઉત્સવ મહાવીર
પૂજન ઔર અભિષેકપૂર્વક હોકર રાત્રિકો
શ્વે. દિ. સમી જૈનોંકી લાસ સમા હુઈ થી
જિસમેં શેઠ ગુલાબચંદજી પાટની, દલસુલ-
જી પાટની, ગુલાલચંદજી વાકલીવાલ આ-
દિકે વ્યાખ્યાન હોકર પ્રમુલ્કી ઓરસે
પાઠશાલાકે વિદ્યાર્થીઓંકો મીઠાઈ બાંટી
ગઈ થી ।

વડવાદા-પં. સોનપાલજી જણાવે છે કે
આ ઉત્સવ મારે ઉત્સાહથી ઉજવાઈ પાઠશા-
માં રજા પાઢી વોર્ડિંગના વિદ્યાર્થીઓને મિ-
ઠાઈનું મોજન કરાવ્યું હતું તથા સમા થઈ
વ્યાખ્યાનો થયાં હતાં તથા “વિદ્યાવર્ધિની
કન્યા પાઠશાલા”માં સ્ત્રીઓની લાસ સમા
થઈ હતી જેમાં શ્રીમતી બેસરવાઈ, જયકુમ-
રવાઈ, અનોલીવાઈ, શ્રીદેવીવાઈ, લાઢકી-
વાઈ વગેરેનાં વિવેચનો થઈ શ્રીમતી બેસર-
વાઈ તરફથી કન્યાઓને પુસ્તકો તથા સ-
ર્વેને મીઠાઈ વેંચાઈ હતી ।

એશાનુ-અત્રે શ્વે. દિ. સર્વએ ભદેર
તહેવાર પાળી એકત્ર સમા શા. મણીલાલ
કાળીદાસના પ્રમુખપણા નીચે ભરાઈ અનેક રીતે
મહાવીરના ગુણાનુવાદનાં વિવેચનો થઈ પ્રમુખ
તરફથી પ્રભાવના થઈ હતી.

નાતેપુતા-અત્રે આ ઉત્સવ પૂજન અભિષેક ગાનતાન વગેરે પૂર્વક થઈ સભા પણ ભરાઈ હતી, જેમાં ૧૦૦ સ્ત્રીપુરોહિત હાજર હતા.

આમોદ-શા. સોભાગચંદ જેઠાભાઈ જણાવે છે કે અત્રે નૃસિંહપુરા વંગમેન્સ એસોસીએશન તરફથી આ ઉત્સવ સારા ઠાઠથી ઉજવાઈ શ્વે. દિ. જૈનોની ભેગી સભા ભરાઈ હતી, જેમાં શા. નાગરદાસ નરોત્તમદાસ સંઘનીએ મહાવીરના પવિત્ર જીવન ઉપર ભાષણ આપવા પછી શ્રીયુત શંકરજીવ તાપીદાસ વગેરેનાં વિવચનો થઈ ખતાંસાની પ્રભાવના વેંચાઈ રાત્રે ૧૧ વાગતે સભા નિસર્જન થઈ હતી.

ગાંધી-અત્રે આ ઉત્સવ પૂજન, ગાન-તાન, વરઘોડાવગેરેપૂર્વક થઈ સભા પણ ભરાઈ હતી જેમાં ૨૦૦ પુરોહિત હાજર હતા.

કરમાળા-શા. કાશીદાસ ભાઈચંદ જણાવે છે કે અત્રે આ વર્ષે આ ઉત્સવ સારી રીતે ઉજવાઈ ત્રણે દિરકાની એકત્ર સભા સોલાપુરવાળા મી. માણેકચંદ અમીચંદ ખી. એ. ના પ્રમુખપણીએ થઈ હતી, જેમાં મી. ધારશી જીવન દેશાઈએ મહાવીરવામીનું ચરિત્ર લંબાણથી જણાવ્યું હતું તથા ખીજાં વિવચનો થઈ સર્વેને પેઢાની પ્રભાવના વેંચાઈ હતી.

મહુવા (કાઠીયાવાડ)-શ્રીયુત ઓધ-વજી રામજી જણાવે છે કે અત્રે આ ઉત્સવ આનંદથી ઉજવાઈ બંને દિરકાની ભેગી સભા ભરાઈ ગોરજી રૂપચંદજી તથા અમારું વિવેચન થઈ પ્રભાવના વેંચાઈ હતી.

કંધારીયા-અત્રે આ ઉત્સવ ધર્મ-ધ્યાનપૂર્વક ઉજવાઈ સર્વેએ વ્યાપારધંધા બંધ રાખી ખાસ તહેવાર તરીકે પાખી પાળી હતી.

ધુર-શા. નાથાલાલ સોભાગચંદ જણાવે છે કે અત્રે આ ઉત્સવ પૂજન પ્રભાવનાપૂર્વક ઉજવાઈ રાત્રે સભા પણ ભરવામાં આવી હતી.

મલકાપુર-મનોહરલાલ વાપુસા સૂચિત કરતે હૈં કે યહાં મહાવીરજયંતીઉત્સવ વઢે સમારોહકે સાથ હુઆ થા જિસમેં ત્ર. શાંતિદાસજીકે ઉપદેશસે વંદ હુઈ પાઠશાળા પુનઃ સ્થાપિત કી ગઈં ।

વડોદરા-અત્રે વાડીના મંદિરમાં મહાવીર પૂજન, અભિષેક વગેરે ગાનતાનથી થયાં હતાં તથા રાત્રે સભા ભરાઈ મહાવીર ચરિત્રનું વર્ણન થયું હતું જેમાં સ્ત્રી પુરોહિતે સારી સંખ્યામાં હાજરી આપી હતી, જે પ્રસંગે મંદિરને ધ્વજપતાકા તોરણો સોનેરી ખોડ વગેરેથી ખૂબ શણગાર્યું હતું.

ડુંગરપુર-શ્રીયુત પ્રેમજી સવજી વખારીઆ જણાવે છે કે અત્રે આ દિને મહાવીર પૂજન થઈ વિદ્યાર્થીએને મીઠાઈ વેંચાઈ હતી.

ભાવનગર-ધામી નારણદાસ જણાવે છે કે અત્રે આ દિને મહાવીર પૂજન ભજન વગેરે થઈ સભા દ્વારા મી. સુનીલાલ વેણીચંદ મહાવીરવામીનું ચરિત્ર ભાષણ દ્વારા સંભળાવ્યું હતું અને પંચ તરફથી સંતોકખાઈ જૈન પાઠશાળાના વિદ્યાર્થીએને ધનાભો વેંચાયાં હતાં તથા શ્વેતાંબરી ભાઈઓ તરફથી પણ આ ઉત્સવ સારી રીતે ઉજવાયો હતો.

નીંબગામ કેતકી-આ ઉત્સવ પૂજન અભિષેક મિષ્ટાન્નભોજન વગેરેપૂર્વક ઉજવાઈ પ્રભાવના પણ વેંચાઈ હતી.

સેરકલા-અત્રે આ જયંતી પૂજન અભિષેકપૂર્વક ઠાઠમાઠથી ઉજવાઈ હતી.

સુબંધ-અત્રે તો આ જયંતી ઉત્સવ ભારે ઉમંગથી ઉજવાયો હતો. સવારમાં ૩૦૦૦ વિદ્યાર્થીઓનું ખાળસમેલન થઈ મહાજનવાડીમાં શ્વે. સુનિસુખસાગરજીના પ્રમુખપણીએ સભા થઈ હતી જેમાં અનેક વિવેચનો થવા પછી અનેક જાતનાં પુસ્તકો

અને મીઠાઈ બધા વિદ્યાર્થીઓ તથા બાળકીઓને વેંચ્યાં હતાં. તેમજ પં. અબુ નલાલ શેકીના છુટકારા માટે વિવેચનો યથા વાણસરોચને મેમોરીયેલ મોકલવાનો દ્રાવ થયો હતો. તથા દેશલક્ષ ગોપાળ ગોખલેના મૃત્યુનો શોક પ્રકટ થયો હતો, સ્ત્રી સંમેલન પણ શ્રીમતી જમનાબાઈ સક્કાબના પ્રમુખપણા નીચે થયું હતું જેમાં શ્રીમતી મગનબહેન, માનબાઈ, સોજબાઈ વગેરેનાં વિવેચનો થયાં હતાં. રાત્રે અનંતાથના દહેરાસર નીચે પં. લાલનનાં પ્રમુખપણાનીચે જાહેર મેલાવડો મારતર કાનજી કરમસી માંડવી સ્કુલ તરફથી થયો હતો તેમાં ગાયનો, સંવાદો થવા પછી પ્રમુખ તથા અનેક ગ્રહસ્થાનાં ઉત્તમ વિવેચનો થયાં હતાં. વળી હીરાબાગમાં સવારે સ્થાનકવાસી મિત્રમંડળ તરફથી ત્રણે દીરકાની ગંગવર સણા મી. સૂરજમલ બોલુભાઈ ગહેતા સોલીસીટરના પ્રમુખપણાનીચે ભાર્ષ્ટ હતી, જેમાં મી. મોહનલાલ દલીયંદ દેશાઈ બી. એ. એલ. એમ. બી., પં. નાથુરામ ટ્રેમી, પં. લાલનવગેરેનાં મહત્વશાળી વ્યાખ્યાનો થયાં હતાં.

આ ઉપરાંત આગ્રા, પાચોરા, ભુનાગઢ, અંકલેશ્વર, વદવાણ, બીલીમોરા, ભમનગર, વેરાવળ, સોલાપુર, આણંદ, વળા, ઉદેપુર, રંગુન, કલકત્તા, બનારસ, નારાયણગઢ, કર્ણાટક, બીકાનેર, જંગબાર, (આફ્રિકા), અંબાલા, ઇદોર, વર્ધા, છોટવાડા, અજમેર, ધોરાજી, મોરબી, ગઢડા, પસાલા, વાસદ વગેરે અનેક શહેરો અને ગામોમાં આ વર્ષે મહાવીરજયંતી ઉત્સવ ઉજવાયો હતો, જેથી એમ આશા રખાય છે ભવિષ્યમાં આ ઉત્સવ ગામેગામે અને શહેરેશહેર જાહેર રીતે ઉજવાવાનો સમય આવી પહોંચશે કે જ્યારે આપણે સરકારને મહાવીર જયંતીનો પવિત્ર દિવસ જાહેર તહેવાર તરીકે પાળવાને અર્ન કરી શકીશું.

સાચું સ્વર્ગ:—લેખક વૈદ્ય અમૃતલાલ મુંદરી પદિયાર અને પ્રકાશક સરતું સાહિત્યવધક કાર્યાલય, (વિવિધ ગ્રંથમાલા પુસ્તક ૫૩ થી ૫૬) અમદાવાદ, પૃષ્ઠ ૬૩૧. ગુજરાતી ભાષાના આ પુસ્તકની આ બીજી આવૃત્તિ છે, જેમાં જ્ઞાન સાથે ગમ્મત મળી શકે એવી ઉત્તમ શૈલીથી ૨૦ પદિયારે લગભગ ૩૫૦ વ્યવહારિક તથા ધાર્મિક બાબતોનો સંગ્રહ કરેલો છે કે જે એક વખત વાંચવા લીધા પછી પુરું કર્યા વિના છોડવાનું મન થતુંજ નથી. આ પુસ્તકમાંનો બધો બોધ રસીલી વાર્તા રૂપે છે. રા. પદિયારની લેખન શૈલીથી અમારા વાંચકો જાણીતાજ છે, માટે વધુ ન લખતાં એટલુંજ જણાવીશું કે સસ્તા સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયે આ પુસ્તકની બીજી (સરતી) આવૃત્તિ પ્રકટ કરી ગુજરાત ઉપર મહાન ઉપકાર કર્યો છે. વિવિધગ્રંથમાલા દ્વારા વાર્ષિક બે રૂપામાં આ સંસ્થા ઢગલા બધ વાંચનનો લાભ આપે છે, જેથી એનો લાભ દરેક ગુજરાતી બધુએ લેવાની જરૂર છે. વાર્ષિક ફાળે કાર્યા-પાકાં પુસ્તકો કિંમત બાજુ અને બાજુ અનુક્રમે છે જ્યારે છુટક મૂલ્ય એથી ટોડું છે, જેથી આ ગ્રંથ ખરીદનારે વિવિધગ્રંથમાલાના ગ્રાહક થઈને એનો લાભ લેવો નેહએ.

કમલિની:—આ એક ૨૩૪ પૃથ્વું સીપો-પથોગી વાર્તાનું પુસ્તક છે, જે 'કમલા' નામની અંગ્રેજી વાર્તાનું ભાષાંતર છે અને રા. નરસિંહ-રાવ બોળાનાથ દિવેટિયાએ પ્રકટ કર્યું છે અને અમદાવાદથી પ્રકટ થતા જાણીતા સીપોપથોગી માસિક 'મુંદરી મુખેષ' ના માલિકને

બેટ અપાયું છે બ્યારે છુટક મૂલ્ય ૧) છે. લુગ લવાજમમાં આ માસિક પણ ધણજ ઉત્તમ લાભ આપે છે. દરેક સ્ત્રીએ આ પુસ્તક વાંચવાથી સંસારિક અનેક આબતોમાં ઉત્તમ બોધ મળે તેમ છે.

બાલબોધ જૈનધર્મ ભાગ ૩-૪:—આખૂ દયાયદ્ર ગાયત્રીય જૈન બી. એ. એ જૈન પાઠશાળાઓમાં ચલાવવા માપક બાલબોધ જૈન ધર્મના ૪ ભાગો બહાર પાડ્યા છે, તેનો ૩-૪ ભાગ સંયુક્તરૂપે સુધારાવધારા સાથે શ્રીયુત રાવજીભાઈ સખારામ દોશી (સોલાપુર) એ મરાઠી ભાષામાં પ્રકટ કર્યો છે, જે ૧૦૦ પૃથ્તું હોવા છતાં મૂલ્ય માત્ર ૪ આના છે. આ પુસ્તક દક્ષિણની દરેક જૈન પાઠશાળા, બોર્ડિંગ, સ્કૂલ વગેરેમાં ચલાવવા લાયક છે. જૈન છુટક ઉપો, સોલાપુરથી મળી શકે છે. (૧-૨ ભાગ પણ સંયુક્ત રૂપે ૦)-ના થી બહાર પડી ચુકેલો છે.)

હિન્દી-શિક્ષા દૂસરા ભાગ:—લેલક ઔર પ્રકાશક મોહકમલલ જૈન, મેનેજર જૈન શિક્ષાપ્રચારક કાર્યાલય (કુચા સેઠ દેહલી) પૃથ ૪૬ ઔર મૂલ્ય સિર્ફ ડેઢ આના. આ ભાગમાં કુલ ૨૦ ઉપયોગી પાઠ હૈં જો વાલકોંકો પઢાનેસે વ્યવહારિકકે સાથ ધાર્મિક શિક્ષા મી વહુત મિલ સકતી હૈં. છપાઈ સપાઈ મી અચ્છી હૈં, મૂલ્ય મી કમ હૈં ઔર સમી હિંદી જૈન પાઠશાળાઓંમં યહ પુસ્તક પ્રવેશ કરને યોગ્ય હૈં.

‘જૈનસિદ્ધાંતભાસ્કર’ ચતુર્થ કિરણ:—આરાના મી જૈન સિદ્ધાંત મવન તરફથી શ્રીમાન્ શેઠ પદમરાજજી રાનીવાલા (નં. ૯ વહુજી-કી કોઠી-ફલકત્તા) દ્વારા જે જૈન ઇતિહાસિક ત્રિમાસિક પત્ર પ્રકટ થવા માંડયું હતું, તેનાં ત્રણ કિરણો પ્રકટ થવા પછી હાલ લાંબે સમયે ગંજાવર રૂપમાં આ ચોથું કિરણ

પ્રકટ થયું છે, જે લગભગ ૨૨૫ પૃથ્તું એક ઉત્તમ પુસ્તકરૂપે હોઈ તેમાં મહારાજા ચંદ્રગુપ્તનો ઇતિહાસ, મહારક શુભચંદ્રાચાર્યની પટ્ટાવલી અને પરિચય, વિક્રમ સંવતની સમસ્યા, મૂલસંધ, નંદીસંધ, કાઠ્યાસંધ વગેરેની પટ્ટાવલીઓ, મથુરાના અજાયવગઢની જૈન મૂર્તિઓ, આરાનગરની પ્રાચીનતા, ભારતીય પ્રાચીન ચિત્રકલા વગેરે ૩૬ વિષયો હોવા ઉપરાંત ચંદ્રગુપ્તનાં ૧૬ સ્વપ્નો, સૌંતાજીનો અગ્નિ પ્રવેશ, અને સતીત્વનું ફલ એ ત્રણ ચિત્રો (રંગીન) તથા વૈજાં ૧૦ ચિત્રો મઝી ૧૩ ફોટોઓ છે, જેની છપાઈ સપાઈ ધણીજ ઉત્તમ અને ડઢીને આંખે વઢમે તેવી છે. પટ્ટાવલીના લેખો મૂલ સંસ્કૃતસહિત હિંદી ભાષામાં ભાષાંતર કરીને આપેલા છે. આ ઐતિહાસિક માસિક તો દરેક સાહિત્યપ્રેમીએ તેમજ સર્વે જૈન વંશુઓએ જોવા વાંચવા અને સંગ્રહ કરવાયોગ્ય છે. આ માસિકનો વિષય ઇતિહાસિક તથા જૈન સિદ્ધાંતને લગતો છે જેથી સંપાદકીય નોંધ અને સાહિત્ય-સમાલોચનામાં જે કેટલીક સામાન્ય વાચકો ઉપર પણ ટીકા કરવામાં આવી છે તે યોગ્ય નથી. આ અંક જોતાં એમ તો જણાયા વગર રહેશે નહિ કે એની કિં. આથી ચાર ધણી હોય, તોપણ ઓછી છે. જો ત્રણ ત્રણ મહીને નજ તૈયાર થઈ શકતું હોય, તો શેઠ પદમરાજજીએ છ છ મહીને એટલે વર્ષમાં બે વખત પણ તે બરાબર વખતસર બહાર પાડવાની ગોઠવણ કરવાની જરૂર છે, કે જેથી વાંચકો અર્ધારા થાય નહિ. શ્રીમાન્ સાથે વિદ્વાન અને ઇતિહાસપ્રેમી જો કોઈ નર દિ. જૈનોમાં હોય, તો તે શેઠ પદમરાજજીએ છે કે જેઓ પ્રાચીન જૈન ઇતિહાસની શોધલોલ કરી તેને ઉત્તમ રીતે પ્રકટ કરવાનો ગંજાવર શ્રમ ઉઠાવી રહેલો છે. આ ત્રિમાસિકનું વાર્ષિક

મૂલ્ય રૂ. ૩) છે. જ્યારે છુટક અકની કિં. ૧) છે જે એના કાર્ય તરફ જોતાં જૂજ છે.

આહિણુધર્મ:—વર્ષ ૬ અં. ૧ વાર્ષિક ફી રૂ. ૧) પોસ્ટેજ સાથે. મુ'બાઈથી પ્રગટ થતું આ એક માસિક છે, જે તપોધન આહિણીના લાભાર્થે પ્રકટ થાય છે, પણ એમાંના વિષયો એવા છે કે જે દરેક ધર્મવાળાને વાંચવાલાયક છે. આ અંકમાં ઉદ્યોગ, ગર્ભાધાન સંસ્કાર, વિવાહ, ગૃહસ્થાશ્રમ, વિધવાશ્રમ, પારબ્ધ અને પુરુષાર્થ, સાતિભોજન, વનિતા-વિચાર વગેરે ૧૭ ઉપયોગી વિષયો છે.

નૃસિંહપુરા-એસોશીએશનનો રિપોર્ટ:—આમોદ (ભરૂચ)માં નૃસિંહપુરા સાતિની ઉત્પત્તિ માટે એક નૃસિંહપુરા યંગમેન્સ એસોશીએશન દોઢ વર્ષ થયાં સ્થાપન થયું છે જેનો આ પ્રથમ રિપોર્ટ જોતાં જણાય છે કે દૂંક સમયમાં આ મંડળે ઉત્તમ કાર્ય બજાવ્યું છે. એના સેક્રેટરી શા. સોભાગચંદ જેઠાભાઈ (આમોદ) છે. નૃસિંહપુરા સાતિનો ૧૫થી વધુ ઉમરનો કોઈ પણ બંધુ એમાં દાખલ થઈ શકે છે. આ રિપોર્ટમાં કહાનમના પંચના ધારાઓ, દહેરાસરની હકીકત અને પંચના હિસાબનું સરવાળું, આમોદના દહેરાસરનાં પુસ્તકો, ઢાગીના, વાસણો તેમજ પ્રતિમાઓની વીગત સાથે નોંધ, ન્યાતિની પંચના નીકળતા રૂપ્યા, તેનું બાજુ વગેરેની વીગત, આમોદની પંચનું સરવાળું, પંચના વાસણોની યાદી વગેરેનો સંગ્રહ કરેલો છે. જે દરેક સાતિ બંધુએ વાંચવાથી માલુમ પડશે કે દરેક સાતિમાં આપણા મંડળની જરૂર છે કે જેથી ન્યાતિ આપણા ઓછા થઈ દરેક પંચ નિયમીત રીતે કાર્ય કરતાં થીપી શકશે. આ રિપોર્ટની કિ. ૦) છે, જે સેક્રેટરીને લખવાથી મળી શકશે.

નવમી શ્વે. જૈન કોન્ફરંસનો રિપોર્ટ:—ગત જાનેવારી માસમાં મુળનગરમાં આપણા

શ્વે. જૈન બંધુઓની નવમી કોન્ફરંસ ભારે ઉમંગથી મળી હતી તેના કામકાજનો આ ૧૨૫ પૃષ્ઠનો સવિસ્તર રિપોર્ટ છે, જેમાં મંદિર, મેળો અને પ્રમુખ વગેરેનાં ૬ ચિત્રો પણ છે. આ કોન્ફરંસનું કાર્ય જરા શિથિલ થયું હતું તે પાછું એકદમ તેજીપર આવતું જાય છે. તેમ એમાં ફૂંડ પણ સાફ છે, જે જોઈએમને આનંદ થાય છે અને આપણી મુ'બાઈ દિ. જૈન પ્રાંતિક સભાનું કાર્ય શિથિલ થતું હોઈ આ વર્ષે વાર્ષિક અધિવેશન પણ થઈ શક્યું નથી, તે માટે ખેદ થાય છે. આપણા શ્વેતાંબરી ભાઈઓની આ પ્રગતિ જોઈ આપણી પ્રાંતિક સભા જગશે કે ?

જીવદયા જ્ઞાનપ્રસારક ફૂંડનો રિપોર્ટ:—મુ'બાઈ ઈલાકામાં ગંજનવર ખર્ચના ભોગે જીવદયાને લગતું ઉત્તમ કાર્ય બજાવનાર ખાતું મુ'બાઈ જીવદયા જ્ઞાનપ્રસારક ફૂંડ છે, જેનો આ એથો રિપોર્ટ જોતાં જણાય છે કે ચાર વર્ષના અરસામાં આ સંસ્થાએ અજબ કાર્ય બજાવ્યું છે. સ્થાપી થાપણ ન હોવા છતાં જુદી જુદી રીતે ચાલુ મદદો મેળવી એક વર્ષમાં રૂ. ૧૨૦૦૦) જેટલો ખર્ચ કરી જીવદયાને લાગતાં લાખો પુસ્તકો છપાવી વેંચવા, ઉપદેશકો ફેરવવા, જીવદયા, માંસાહારથી યતા ગેરફાયદા માટે નિબંધો લખાવી તેની પરીક્ષાઓ કરી ઈનામે વેંચવા, અનેક રાજ્યોમાં યતો પશુવધ બંધ કરાવવા વગેરે કાર્ય કંઈ સહેલું નથી, જે પાર પાડવા માટે એના ઉત્સાહી સેક્રેટરી શેઠ લલ્લુભાઈ ગુલાબચંદ ઝવેરી (૩૦૯ ચરાફબજાર, મુ'બાઈ) ને અનેક રીતે ધન્યવાદ થતો છે. આ સંસ્થાને દરેક બંધુએ ગમે તે પ્રકારે વખતોવખત મદદ આપવાની જરૂર છે. ૧૦૦ પૃષ્ઠનો આ રિપોર્ટ સેક્રેટરીને કાડ' લખવાથી મફત મળે છે.

प्राचीन सटीक संस्कृत-

प्राकृत जैन ग्रंथ ।

दो वर्ष हुये बनारसमें एक सनातन-जैनग्रंथमाला नामकी प्राचीन ग्रंथमाला निकलती है जिसमें नीचे लिखे महान प्रभाव-शाली ग्रंथ संस्कृतज्ञ व धर्मविप्रासु जैन अजैन समस्त विद्वानोंके हितार्थ छपे हैं । कोई भी विद्वान् क्यों न हो इन ग्रंथोंको थोड़ासा वांचते ही इनकी महत्ताको नमस्कार करेगा । इन ग्रंथोंका सर्वसाधारणमें प्रचार करनेसे जैनधर्मकी बड़ी भारी प्रभावना होगी । इसलिये प्रत्येक जैनमंदिर, जैनपाठशाला व जैन लाइब्रेरी वाचनालयोंमें एक-२ सीट अवश्य ही मंगाकर संप्रहीत करना चाहिये । और जो कोई भी संस्कृतज्ञ विद्वान् हो वा आवे उनको दान करें अथवा देकर पढ़नेको कहेंगे तो बड़ा भारी लाभ होगा । दान करनेवालोंके लिये बहुत ही किफायत की जाती है । २७०) रुप-योंके १० सीट ग्रंथ सिर्फ १००) रुपयोंमें भेज देते हैं । एक सीट ग्रंथोंके २६॥८) होते हैं सो सत्रके सब (एकसीट) लेनेसे केवल १४) रुपयोंमें भेज देते हैं । डांक खर्च जुदा लगीगा । फुटकर (छूटा) लेनेवालोंसे नीचे लिखी न्योछावर ली जाती हैं । ये सब ही ग्रंथ मोटे पुष्ट कागजपर बंधव्या टाइपमें छपे हुये हैं ।

१-२-आत्मपरीक्षासटीक और पुत्रपरीक्षा ये दोनों ग्रंथ स्याद्वादविद्यापति सकल-

तार्किकतर्कचूड़ामणि भी विद्यानंदस्वामीके बनाये हुये हैं । आत्मपरीक्षा पर टीका भी स्वोपज्ञ हैं । इसमें स्याद्वादमंजरीके दंगका सर्व मतोंका निराकरणपूर्वक सत्यार्थ आत्मकी सिद्धि की है । यह ग्रंथ कलकत्ता गवर्नमेंटकी संस्कृत परीक्षाकी जैन न्यायमध्यमा परीक्षामें भरती हो गया है । मूल्य २) रु. ।

३-समयप्राभृत (समयसार नाटक) दो टीकासहित छपा है मूल कर्त्ता इसके प्रसिद्ध श्रीभद्रगवत्कुंदकुंदस्वामी हैं । इसपर जयसेनाचार्यकृत प्राचीन तात्पर्यवृत्ति और अमृतचंद्रसरिकृत आत्मख्याति टीका साथमें हैं । जैनसमाजकी तीनों समाजमें अध्यात्म विषयका अन्य कोई भी ग्रंथ नहीं है । यह ग्रंथ बंबई यूनिवर्सिटीकी एम्. ए. परीक्षामें भरती हो गया है । इससे इसकी महत्ता समझना चाहिये ।

४. तत्त्वार्थ राजवार्त्तिक-यह ग्रंथ उमास्वामी कृत मोक्षशास्त्र तत्त्वार्थसूत्रपर स्याद्वादविद्यापति भट्टाकलंकदेवकृत है । यह जैनदर्शन पर सबसे बड़ी प्राचीन व सर्वोपयोगी टीका है । एक एक सूत्रपर चालीस २ चार्त्तिके तक बनाई हैं और फिर उनकी विस्तृत व्याख्या है । जैनदर्शनके सिद्धांत जाननेकी इच्छा रखनेवाले विद्वानोंकेलिये यह बहुत ही उपयोगी महान ग्रंथ है (न्योछावर ९) रुपये ।

५. जैनैन्द्रप्रक्रिया-पूज्यपाद गुणनंदिकृत-यह जगत्प्रसिद्ध आठ व्याकरणोंमेंसे प्रसिद्ध जैनैन्द्रव्याकरणसमुद्रमें प्रवेश करनेके लिये नौकाकी समान बहुत ही सरल प्रक्रिया टीका है । संस्कृत पढ़नेवाले विद्यार्थियोंके लिये बहुत ही उपयोगी है । इसीलिये यह ग्रंथ भी

कलकत्ता संस्कृत यूनिवर्सिटीकी प्रथमा-
परीक्षामें भरती हो गया है। न्योछावर १॥४)।

६. शब्दार्णवचंद्रिका-सोमदेवकृत। यह
भी उक्त जैनैन्द्रव्याकरणकी शब्दार्णव-
चंद्रिका नामकी बहुत ही सुगम टीका है।
यह भी कलकत्ता संस्कृत परीक्षाकी व्याक-
रण मध्यमा परीक्षामें भरती है। मूल्य ५)।

७-८. आप्तमीमांसा सटीक सभाष्य
और प्रमाणपरीक्षा मूल-ये दोनों ग्रंथ एक
ही जिल्दमें है। आप्तमीमांसा भगवत्समंतभ-
द्राचार्यकृत ८४००० श्लोकमय गंधहस्त-
महाभाष्यके मंगलाचरण स्वरूप ११५ कारिका
हैं। इसका नाम देवागमन्याय व देवागम
स्तोत्र भी है। इसी ग्रंथको सुनकर पात्रके-
शरी नामके वैदिक विद्वान् जैन होकर जैनी
दीक्षा लेकर विद्यानंदस्वामी हो गये हैं।
इसपर एक तो वसुनंदि सिद्धांतचक्रवर्तिकृत
टीका है। दूसरा अकलंकदेवकृत अष्टशती
नामका भाष्य छपा है। इस अष्टशती भाष्यपर
ही उक्त विद्यानंदस्वामीने अष्टहस्तो (आप्तमी-
मांसांशकृति) नामकी मानी पंडितोंके गर्वको
खर्व करनेवाली टीका बनाई है। और अष्ट-
हस्तोपर प्रसिद्ध जैन नैयायिक श्री यशोविजयजी
महाराजने ८ हजार टिप्पणी लिखी है। दूसरा
ग्रंथ प्रमाणपरीक्षा भी विद्यानंदस्वामीकृत
प्रमाणनिर्णयविषयक बहुत ही उपयोगी ग्रंथ है।
यह ग्रंथ भी कलकत्ताकी जैनन्यायमध्य-
मापरीक्षामें भरती है मूल्य २) रुपये।

९. शब्दानुशासन सटीक-यह भी ज-
गप्रसिद्ध अष्टव्याकरणोंमेंसे शाकटायन व्याक-
रणकी यथयर्माकृत चिंतामणिटीका सहित
छपा है। इसी व्याकरणके तीन यंत्रोंका तात्प-

र्य पाणिनीय महाराजने अपने व्याकरणमें
ग्रहण किये हैं। इसका प्रथम खंड मात्र छपा
है। मूल्य २) रुपये।

१०. शाकटायन धातुपाठ-यह दूसरेका
छपाया हुआ है। मूल्य ०।२)

ये सब ग्रंथ २६॥३) के हैं, परंतु सबके
सब एक साथ लेनेसे १४) रुपयोंमें और हजार
प्रतिदान करनेकेलिये लेनेवालोंको १००)
रुपयोंमें भेज देंगे। डांकखर्च वा रेलखर्च
खरीददारके जुम्मे।

किसी एक ही ग्रंथकी पांचर प्रति लेने-
वालोंको १ प्रति भेदमें (कमीशनमें) दी जायगी।

मिलनेका पता—

पन्नालाल धाकलीवाल

व्यवस्थापक-भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशिनी-

संस्था ठि-मदागिन जैनमंदिर

पो. बनारस सिटी।

मंत्रशालिका अपूर्व भंडार और शालीय नवीन

हिन्दी ग्रन्थ-

श्री भक्तप्रसादकृत

मूल श्लोक, हिन्दी पद्यानुवाद, हिन्दी भावार्थ, मत्स्यपुराण
स्तोत्रकी ३३ कथाएं, भागभक्तमरस्तोत्र, ४८ काव्यके ४८
चर्चों और कवि, मंत्र तथा साधनावधि सहित तैयार है। पुस्तक
२००, कपड़ेकी पक्की जिल्द और मूल्य सिर्फ रु. १-४-०।
अथर्व मंगलारूप। मैनेजर, दिगंबरजैनपुस्तकालय-सुरत।

अक्षय तृतीयाका माहात्म्य ।

यह तिहवार प्रायः अखती व आखा-
तीज के नामसे प्रसिद्ध है और जैनी तथा
अजैनियोंमें समानतासे प्रचलित है । इस
दिन (वैशाख सुदी ३) प्रायः प्रत्येक घ-
रोंमें सौभाग्यवती स्त्रियां नये (कोरे)
मिट्टीके घड़ोंमें पानी भरकर उनके मुंहपर
खाजा, पूरी, पपरिया, पकोड़ी, मीठीपूरी,
गूझा आदि पकाज रखती हैं, पास ही उन
घड़ों के मिट्टीके पुतला पुतलियें (गुड्डा
गुड्डियां) खूब वस्त्रादिसे सजाकर रखती हैं।
दीवालमें चरणपादुका आदि अनेक प्रका-
रका चित्र लेखन करती हैं और हाथ जोड़
कर प्रणाम करती हैं । घड़ोंपर नवीन वस्त्र
ढांककर ऊपरसे पीले चांवल (पुष्प)
छिड़कती हैं, घड़ोंपर फूलके द्वार भी पहि-
ना देती हैं, घड़ोंपर हल्दी आदि लगाती
हैं, पानीकी धार भी दीवालके चरणपादु-
का (चित्राम) की ओर देती हैं, माना
गाती हैं, अपने सम्बन्धी आदि को निमं-
त्रण करके जिमाती हैं और भी यथाशक्ति
दान करती व सारे दिन हर्ष मनाती हैं,
उक्त प्रथा प्रायः मध्यप्रदेशमें विशेषरूप-
से प्रचलित है; परंतु शायद अन्य प्रदेशोंमें
भी कुछ न्यूनाधिक रूपमें अवश्य प्रचलित
होगी, यह कहाँसे और कबसे चली ?
इसी बात पर विचार करना है ।

मेरे विचारसे तो यह प्रथा जैनियोंसे
ही प्रचलित हुई है और यह तिहवार
(पर्व) जैनियोंका ही है, जो कि जैन व
अजैनोका परस्पर मित्रभाव न होनेसे देखा-
देखी सबमें प्रचलित हो गया है, दूसरी
बात यह है कि जिससमयसे यह पर्व
प्रसिद्ध हुआ है, उस समय कोई मतमतांतर-
का झगड़ा न था, इसलिये भी सब लोगों-
में समानतासे प्रचार होना संभव है ।

यह पर्व बहुत प्राचिन अर्थात् तृतीय
(सुखमादुखमा) कालके अंतमें जब कि
भगवान् ऋषभनाथस्वामीको हस्तिनापुर-
के राजा श्रेयांसने अपनी पत्नी सहित
पड़गाह कर इक्षुरसका (भोजन) दान
दिया तब उस दिन राजा श्रेयांसके घर
पंचाश्वर्य हुवे थे और भोजनशालामें
अक्षय ऋद्धि हो गई थी, अर्थात् उस दिन
उस रसोईघरमें कितने ही मनुष्योंके भो-
जन कर जानेपर भी घटी (कपी) नहीं
आई थी । वह दिन भी वैशाख सुदी ३
का दिन था । उसदिन भगवान् ऋषभ-
देवने ६ मासके उपवास और छःमासके
भोजनांतराय अर्थात् एक वर्षके बाद पा-
रणा किया था, इसलिये घरोंपर सबजगह
हर्ष मनाया गया था और इस अवसरिणी-
कालमें कर्मभूमिकी आदिमें प्रथम ही
दानकी प्रवृत्ति आरंभ हुई थी, इसीलिये
उस पवित्र दिनकी यादगिरी (स्मरण)
रखनेकेलिये ही लोकमें यह प्रथा उसी

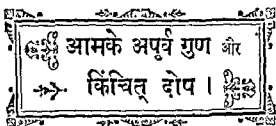
समयसे चली आती है, अर्थात् प्रति वर्ष लोग ऊपर कहे अनुसार उत्सव मनाते हैं। भगवान् ऋषभदेव जैनियोंके आदि (प्रथम) तीर्थंकर इस अवसर्पिणी कालमें हुवे थे और यह पर्व भी उन्हींके निमित्तसे हुवा, इसलिये यह पर्व जैनियोंसे चतुर्थ कालके आदि अथवा तृतीयके अंतसे चला ऐसा कहना अत्युक्त नहीं है।

भगवान् ऋषभदेवके स्थानमें उनके चरणपादुका आदि बनाते और नमस्कार करते हैं, इक्षुरसके घड़ोंके बदले पानीके घड़े भरते हैं, उसदिन अक्षयनिधि भोजनशालामें हो गई थी, इसीसे अक्षय तृत्तिया नाम पड़ा जो बिगड़ कर अखती व अखातीज होगया, राजा श्रेयांस और उनकी रानीने मिलकर पड़गाहा था इसीसे उनके स्थानमें पुतळा पुतलीया शृंगार कर उनका गंतजोड़ा कर रखते हैं। देवोंने पंचाश्वर्य किये थे इसीके स्थानमें पुष्प बखेरना, जलधार करना, गाना बजाना आदि करते हैं। दानका अनुकरण करनेकेलिये अतिथि व साधुओंके बदले साधर्मिजनोंको, सम्बन्धियोंको, कुटुम्बीजनोंको, भोजन करते हैं, और दुःखित सुखित जनोंको भी भोजनादि दान देते हैं। उसदिन हर्ष मनाया गया था, उसीप्रकार हर्ष भी मनाते हैं और इस दिनको यद्वांतक शुभ माना जाता है कि कोई भी मंगल कार्य करना होवे, तो उसका मुहूर्त भी बिना देखे उसदिन प्रायः कर डालते हैं। कहावत है कि—भरे घड़ोंका मुहूर्त शुद्ध ही है इसमें कुछ पूछनेकी आवश्यकता नहीं है इत्यादि।

तात्पर्य यह है कि यह दिन (अक्षय तृत्तिया) विशेषकर जैनियोंकाही है, और इसका प्रचार होना आवश्यक है। इस दिन हमारे भाई बहिनोंको व्रत रखना, पूजा विधान करना, स्वाध्याय व उपदेश करना और सुनना, भजन जागरण करना, और यथाशक्ति चारों प्रकारके दानमें भी मृत्ति करना चाहिये और भले प्रकार उत्सव मनाना चाहिये। मेरी रायमें तो जो समर्थ है, इस दिन शास्त्रदानकेलिये यथाशक्ति कुछ द्रव्य निकालें और उससे कोई प्राचीन ग्रन्थ प्रकाशित (मुद्रित) कराकर विनामूल्य या अल्पमूल्यमें बंटवावे या अहिंसादिके ट्रेक्ट छपवाकर बंटवावे या जैनतत्त्वप्रकाशिनीसभा इटावह आदिसे कुछ ट्रेक्ट मंगवाकर बंटवावे अथवा किसी पत्र जैसे “ दिगम्बर जैन ” “ जैनमित्र ” आदि पत्रोंके साथ उपहार बंटवावे ताकि शास्त्रदान भी हो और समाचारपत्रोंके ग्राहक भी बढ़ेंगे। “ आमके आम गुठलीके दाम ” वाली कहावत चरितार्थ होगी। पर्व दिन भी स्मरणार्थ स्थिर रहा, दान आदि शुभ कार्योंसे पुण्यकर्म भी संचित हुवा, शास्त्रोंके व समाचारपत्रोंके प्रचारसे धर्मकी बढ़वारी हुई, इससे प्रभावना भी होगई। वाह ! ऐसा शुभायसर फदापि नहीं छोड़ना चाहिये और यथासंभव दान तपसंपम आदि शुभ कार्योंमें प्रवर्तना चाहिये।

जैनजातिसेवक—

मा. दीपचंद परचार—नरसिंहपुर (बी.पी.)

आम सम्पूर्ण फलोंमें उत्तम फल है। हिन्दोत्थानकाही नहीं बल्कि संसारका कोई फल भी आमकी बराबरी नहीं कर सकता, जो जो गुण आममें हैं वे और किसी फलमें नहीं देखे जाते, इसीलिये बहुत लोग इसको फलोंका राजा कहते हैं कविलोग इसको अमृतफल कहते हैं। कवियोंकी कल्पना है कि जिसप्रकार स्वर्गमें अमृत है, उसी प्रकार पृथिवीमें यह अमृतफल आम है।

आम सबको प्रिय है। बालकसे लेकर वृद्धतक सभी लोग आमको पसन्द करते हैं।

आमकी अनेक जातियां हैं। देसी, विलायती, कलमी, लंगड़ा, गोला, मालदया, राज-भोग इत्यादि सैकड़ों प्रकारके आम देखनेमें आते हैं। सब आमोंमें लंगड़ा आम अधिक प्रसिद्ध है। बनारसका लंगड़ा आम सबसे अच्छा होता है, बंबईका लंगड़ा मध्यम प्रकारका समझा जाता है। पूरवका गोला, लल-गडफा सुफेदा, रामपूरका फजरी और मुरादा-बादका कलमी आम भी खूब प्रसिद्ध है।

आमके संस्कृत नाम—आमू, रसाल, सदकार, कामाक्ष, मधुदूत, पिकवल्हम, फल भेड, मनोज, मोदाल्प इत्यादि आमके संस्कृत नाम हैं।

अन्य भाषाओंमें आमके नाम—हिन्दी, बंगला, गुजराती, मराठी आदि भाषाओंमें आम, केरी, आंवो या आंव कहते हैं।

कर्णाटकी भाषामें मायिनफल, तैलिंगी भाषामें मायिडि; अंग्रेजीमें मंगो; लैटिनमें मंगीफराई-डिका; फार्सीमें अंबा और अरबी भाषामें इसको अम्वज कहते हैं।

आमके गुण—आममें अवस्थाके भेदसे भिन्न भिन्न प्रकारके अनेक गुण हैं। परन्तु शरीरको पुष्टि करना, बलकी वृद्धि करना, और वीर्यको उत्पन्न करना आदि जो आमके प्रसिद्ध गुण हैं वे सब अच्छे प्रकारसे पके हुए और मीठे ही आममें पाये जाते हैं। आम जितना अधिक मीठा होता है उतनेही उसमें गुण भी अधिक होते हैं। खट्टा आम शरीरकी भारी हानि करता है पके और मीठे आमके गुण आगे लिखे हैं।

कच्चा आम—अत्यन्त खट्टा, गरम, कपैला रक्तकारक, रुधिर और पित्तके रोगोंको उत्पन्न करता है। इसमें खटाईका भाग अधिक होनेसे यह पाकस्थलीमें जाकर अधिकतर अम्लता (खटाई) उत्पन्न करता है, इसकारण जिनको अम्लपित्तकी शिकायत रहती है या जिनके भोजनके बाद दाह उत्पन्न होजाती है और जिनको खटाई ना सुआफिक पड़ती है, उनको कच्चा आम या आमकी खटाई सेवन करनी उचित नहीं है। इसके सिवा सर्दी, जुकाम, खोंसी, श्वास, प्रमेह, धातुर्दाबल्य आदि रोगोंमें भी कच्चे आमका सेवन अत्यन्त हानिकारक है। कच्चे आमका अधिक उपयोग करनेसे हृदयमें जलन, खट्टी ढकारोंका आना, वीर्यपात, मंदाग्नि आदि अनेक विकार उत्पन्न होजाते हैं।

कच्चे आममें उपरोक्त सब अवगुणोंके होने पर भी कई अच्छे अच्छे गुण भी देखे जाते हैं। संसारमें ऐसा कोई भी पदार्थ नहीं है कि जिसमें

निरे दोष ही दोष हों या निरे गुण ही गुण हों । हां, गुण दोषोंकी न्यूनाधिकता अवश्य होती है । कई रोगोंमें कच्चा आम बहुत अच्छा गुण करता है । जब गरमीके मोसममें गरमीसे पृथिवी तथा आकाश संतप्त होजाते हैं और भयंकर गरम लू चलती है, उससमय कच्चे आमको आगमें भूनकर जलके साथ घोटकर उसमें थोड़ी खांड या मिश्री मिलाकर पीनेसे शरीरपर लू और गरमीका असर कुछ भी नहीं होता । विशेषकर लूके सताये मनुष्योंको उपरोक्त विधिसे बनाया कच्चे आमका शर्वत बहुत ही लाभ-दायक है । कच्चे आमके शर्वतको पीनेसे तत्काल लूकी पीड़ा, पियास, दाह, और उसके सब उपद्रव दूर होजाते हैं । डाकटरी मतसे शीताद आदि दंतरोगोंमें भी कच्चा आम विशेष हितकारी है ।

बहुत लोग कच्चे आमका शोल (रसा) चनाकर उसमें जीरा, इलायची, सोंठ, हॉग, नमक वगैरह डालकर खाते हैं । आमका शोल बड़ा ही स्वादिष्ट और रुचिकारक होता है ।

कच्चे आमकी सैकड़ों प्रकारकी अचार और पटनियें बनाई जाती हैं । इस देशमें खटाईके लिये सबसे अधिक आमहीका व्यवहार होता है ।

आमका अमचूर—कच्चे आमके ऊपरका छिलका छीलकर उसे चाकूसे तरासरकर धूपमें सुखा देवे, उस खट्टी हुई खटाईको अमचूर कहते हैं । अमचूर खट्टा, स्वादिष्ट, कपैला, मूलादिको भेदन करनेवाला, वात और कफको दूर करता है ।

पका आम—पके और मीठे आममें शरीरके पोषणकर्ता प्रायः सब पदार्थ मौजूद हैं । इसलिये केवल पके आमको खाकर भी मनुष्य बहुत दिनोंतक जीवन निर्वाह कर सकता है।

वैद्यक शास्त्रमें पके आमके गुण इसप्रकार लिखे हैं —

पक्वं त्वाग्रकलं सुगंधि मधुरं स्निग्धं परं वृंहणं, रुच्यं वातहरम् च हृद्यमलघु ग्राही प्रमेह प्रणतु । शीतं वर्षमपित्तलं व्रणहरं श्लेष्मास्ररोगापरं, यदप्य्वा मन उद्ध सत्यपिधुनेः किं वर्णनं भूतले ॥

अर्थात्—पका आम सुगंधियुक्त, मधुर, स्निग्ध, अत्यन्त पुष्टिकारक, रुचिको उत्पन्न करनेवाला, वातनाशक, हृदयको प्रिय, भारी मलरोधक, प्रमेहनाशक, शीतल, शरीरके वर्णको सुंदर करनेवाला, अपित्तल अर्थात् पित्तको कुपित नहीं करनेवाला, तथा व्रण (वाव) कफ और रुधिरके बिकारोंको दूर करता है । जिस आमको देखकर मुनियोंका मन भी उल्लासित (प्रफुल्लित) होजाता है । उसकी अधिक क्या प्रशंसा की जाय ?

पका आम अनेक प्रकारका होता है, जैसे वृक्ष पर पका हुआ, पालका पका, पककर वासी हुआ या घुला हुआ, अधिक पका हुआ इत्यादि ।

वृक्षपर पका आम (डालका आम) मधुर, किंचित् खट्टा, भारी, वातनाशक और पित्तको कुपित करता है ।

पालका आम—अत्यन्त मीठा, अम्ल, रसहीन और पित्तको दूर करता है । पेटके पके आमकी अपेक्षा गुणोंमें बहुत अच्छा है । इसका पतला रस होनेके कारण यह बहुत जट्ट पच जाता है । और शरीरमें किसी प्रकारकी गरमी वगैरहकी शिकायत भी नहीं करता ।

पककर वासी हुआ आम पालके आमसे भी अधिक मीठा होजाता है । अत्यन्त रुचिकारक, यल और वीर्यको बढ़ानेवाला, हल्का,

शीतल, शीघ्र पचनेवाला, वात और पित्तको शमन करनेवाला तथा कुछ कुछ दस्तावर होता है।

पके आमका वस्त्रमें निचोड़ा रस-बल-कारक, भारी, वातनाशक, सारक (मलमूत्रादिको प्रवर्तन करनेवाला) हृदयको अहितकारी, तृप्तिकारक और कफको बढ़ाता है। यदि उस रसमें दूध मिलालिया जाय तो वह अत्यन्त स्वादिष्ट होजाता है। तथा विशेषकर वीर्य-को बढ़ाता और शरीरमें कांति उत्पन्न करता है।

चूसकर खाया आम-बलवर्द्धक, रुचिकारक और वीर्यको उत्पन्न करता है, तथा लघुता, शीतलता, शीघ्रपाकिता और वातपित्तको दूर करता है तथा ग्राही है।

चाकूसे तरासकर खाया आम-जड़ता, मधुरता, शीतलता और रुचिको उत्पन्न करता है। देरमें पचता है, शरीरमें बल और रक्तादि धातुओंको बढ़ाता है वात तथा पित्तके रोगोंको शमन करता है।

आंवट-पके आमके रसको वस्त्र पर निचोड़कर धूपमें सुखा लेते हैं, उसको संस्कृतमें आम्रावर्त्त और हिन्दी भाषामें आंवट कहते हैं। आंवट-पियास, वमन और वात पित्तनाशक है। कुछ कुछ दस्तावर, रुचिकारक और धूपमें सुखानेके कारण आमकी अपेक्षा अधिक हलका होता है।

अनुपान विशेषसे आमके गुण-सहतके साथ आम राजयक्ष्मा (खईरोग) प्लीहा, वात और कफके रोगोंको दूर करता है। घृतके साथ अग्निको दीपन करता है, बलकी वृद्धि करता है, वर्णको उज्ज्वल करता है और वायुके तथा पित्तके रोगोंको दूर करता है।

दूधके साथ आम-अत्यन्त वीर्यवर्द्धक, स्वादिष्ट, भारी रुचिकारक, शीतल, वात पित्तनाशक और शरीरमें तत्काल बलको उत्पन्न करता है। जो लोग दिनरात बड़ी बड़ी शक्तिवर्द्धक और उत्तेजक औषधियां खाकर शरीरको पुष्ट और बलिष्ठ बनाना चाहते हैं उनको एकबार इस आम और दूधके नुस्खेकी भी आजमायश करनी चाहिए। जो गुण ८०) रुपये तोलेके मकरध्वजसे नहीं आता, वह गुण केवल आम और दूधके सेवनसे प्राप्त हो सकता है।

भिन्नभिन्न रोगोंमें आमका सेवन-आममें पौष्टिक और गुरुपाकी गुण होनेके कारण यह वायुको नष्ट करता है। इसलिये वातव्याधिमें आमका सेवन बहुत ही लाभदायक है, वातरोगी आमको वे खटके खा सकते हैं।

प्रायः सर्व प्रकारके मधुरसवाले पदार्थ मूत्रमें शर्करा उत्पन्न करते हैं, इसलिये वे प्रमेह और मधुमेहादि रोगोंमें अनुकूल नहीं पड़ते। परन्तु आममें यह बात नहीं है। आम अत्यन्त मधुर रसान्वित होनेपर भी शर्कराको उत्पन्न नहीं करता। अतएव इसको प्रमेह रोगी, मधुमेही और बहुमूत्र रोगी भी मजेमें खा सकते हैं।

जब सारा शरीर शोथरोगसे फूलजाता है, तब शरीरमें नमकका भाग अधिक बढ़जाता है, उससे शोथकी वृद्धि होती है। इसकारण चिकित्सक लोग शोथमें नमक खानेकी सलाह देते हैं। बहुतसे वैद्य शोथमें नमक और जलका त्याग कराकर केवल दूधका ही सेवन कराते हैं कई डाक्टरोंका मत है कि आममें नमकका

भाग बहुत कम होनेके कारण शोथ रोगमें आमका सेवन कुछ भी हानिकारक नहीं है। साधारण कब्जकी शिकायतमें भी आमोंका सेवन विशेष हितकर है। जब कोठेमें रहनेवाली वायु बिगड़कर कोठेमें कठिनता उत्पन्न कर मलको रोक देती है तब प्रतिदिन ३-४ अच्छे पके आमोंको खानेसे उक्त शिकायत दूर हो जाती है।

आममें मधुरता, श्लेष्मता और शार्क गुण होनेके कारण दस्तको साफ लाता है। कभी कभी आम बुल्लायका काम भी कर जाता है। इसके सिवा हृदयरोग, धातुकी क्षीणता, नर्पुसकता, शरीरकी कृशता, रुधिरकी कमी, क्षय और बालकोंके अस्थि विकृत्यादि रोगों में भी पका आम हितकारी है, किन्तु अजीर्ण, मन्दाग्नि, आमाशयके रोग, आतिसार, संग्रहणी, पेटकी पीड़ा, रुधिरकी उष्णता, और नेत्रके अभिष्यन्दादि रोगोंमें आमोंका सेवन किरि-प्रकार ठीक नहीं है।

सेवनकरनेयोग्य आम—स्वस्थ और अस्वस्थ प्रायः सभी अवस्थाओंमें पका और मीठा ही आम खाना चाहिए। जो पककर अच्छी तरह फुल गया हो या पालका काहुआ जिसकी गुठली छोटी हो और जिसमें अखार पदार्थ (फोफ्ट) कम हो, खानेमें अमृत मीठा और सुगंधियुक्त ऐसा आम हमेशा सेवन करने योग्य है।

खानेके अयोग्य आम—तन्दुरील पेट परछे गिरा हुआ, सटेरगवाला, जिसकी गुठली बहुत बड़ी हो और जिसमें अखार पदार्थ अधिक हो ऐसा आम शरीरका कृष्ट उपकार नहीं करता बल्कि और उन्दी हाडि करता है। आम खाने-

से मन्दाग्नि, अजीर्ण, पेटमें पीड़ा, नेत्ररोग और रुधिर विकारादि जो रोग उत्पन्न हो जाते हैं, वे प्रायः ऐसे ही आमोंको खानेसे ही होजाया करते हैं।

अधिक आम खानेके विकार और उनका यत्न — अधिक आमोंके खानेसे कभी २ अजीर्ण, मन्दाग्नि और शरीरपर छोटी छोटी फुंसियां उत्पन्न हो जाया करती हैं। इसलिये अधिक आमोंका सेवन भी अच्छा नहीं। आम ही क्यों कोई पदार्थ भी चाहे कितना ही उपयोगी क्यों न हो हृदसे ज्यादा कभी नहीं खाना चाहिए। कदाचित् अधिक आमोंके खानेसे अजीर्ण, पेटमें दर्द आदिकी शिकायत हो जाय तो सोंठको जलमें पीसकर उसमें किंचित् काला नमक डालकर पिये। अथवा जीरेके पानीमें काले नमकका चूर्ण डालकर पिये, किम्वा आमके अजीर्णमें जामुन खाय, यह एक पुराने यूनानी हर्कामकी सम्मति है।

जो अधिक आमोंके खानेसे शरीरपर बहुतसी छोटी छोटी फुंसियां उत्पन्न हो जाय तो आधा मासा या एक मासा चन्दनका इत्र ज्यादा पानीमें मिलाकर उन फुंसियोंके ऊपर लगावे अथवा चन्दनको जलमें घिसकर या नीमकी जलमें घिसकर शरीर पर लेप करें, इससे आमकी फुंसियां शीघ्र ही दूर होजाती हैं। मेहके पानीमें नहानेसे भी आमकी फुंसियां सहजमें आराम होजाती हैं। खानेके अतिरिक्त आमका कई रोगोंमें औषधिरूपसे भी व्यवहार होता है। वैद्यलोग धातुधय, राज्यश्मा (सर्द) रुदय आदि रोगोंमें आमका पाक, आमखंड, आमकी गठली (विजली), आमके बीजोंका तेल, आमके कृशकी छाल पत्ते, फूल (मौर) आदिका व्यवहार भी बहुतेरे रोगोंमें देता जाता है।

आमकी गुठली-कपैली, मधुर और किंचित् खट्टे रसवाली होती है। वमन, अतिसार, रक्ता-तिसार, संप्रहणी आदि रोगोंको दूर करती है। रुधिरकी बचासीर, रक्तप्रदर और कृमिरोगमें भी इसका अच्छा गुण देखा जाता है। हमारे देशकी स्त्रियां इसके गुणोंको बहुत दिनोंसे जानती हैं। इसीलिये ये इसको जलमें या गुलाबके अर्कमें घिसकर बालकोंके वमन वगैरह रोगोंमें पिलाया करती हैं। रक्तप्रदर और खूनके दस्तोंमें इसका चूर्ण नमक मिलाकर दहीके साथ खानेसे बहुत लाभ होता है। इसको धूपमें सुखाकर इसके बराबर सोंठ और बेलगिरी तीनोंका एकत्र चूर्ण बनाकर उसमें किंचित् काला नमक डालकर मट्टेके साथ सेवन करनेसे अतिचार रक्तातिसार और संप्रहणी रोगमें विशेष उपकार होता है।

१-आम्राशि मयमाह फलव्याय समाधिकः।

निह्या ष्चर्यतीसारं तृष्णां दाहं ज्वरं भ्रमम् ॥

अर्थान्-आमकी विजली, और बेलगिरी दोनोंको समान भाग लेकर बचाय बनाकर उसमें थोड़ा सद्दत डालकर पीनेसे वमन, अतिसार, पियास, दाह, ज्वर, और भ्रम वगैरह दूर होते हैं।

(२) आम्राशि धातकीवित्त्वं मुस्तालोप्रकालेगम्।

पिनेम्माहि तत्रेण पक्वातिसारनाशनम् ॥

अर्थान्-आमकी विजली धातके फूल, नागरमोधा, लोघ और इन्द्रजौ इन सब औषधियोंको समान भाग लेकर सबका एकत्र चूर्ण बनाकर मसके मट्टे साथ पीनेसे रक्तातिसार (खूनके दस्त) दूर होते हैं। इत्यादि, वैद्यक ग्रन्थोंमें इसके ऐकहों प्रयोग लिखे हैं। इसको सुखाकर औषधिके काममें लेना चाहिये, यह पुसानी होजाने पर और भी अच्छा गुण करती है। मात्रा १ मासे से २ मासेतक।

आमका तेल-(आमकी विजलीका तेल) कपैला, मधुर, रुखा, कड़वा, सुगन्धियुक्त, तथा मुहके मुहासे, घात और कफके रोगोंको दूर करता है। कुल पित्तको उत्पन्न करता है परन्तु रुधिरके विकारोंको नहीं करता। हमारे देशमें आमका तेल अधिक व्यवहार नहीं होता। आमके वृक्षकी छाल-कपैली, अति शीतल, स्तम्भक और इसको जलमें पीसकर इसका शरीरके ऊपर लेप करनेसे दाह, रुधिर, और पित्तके विकारोंको दूर करती है।

आमके वृक्षका भीतरका सार (आमके भीतरकी छाल)-मलको रोकनेवाला, शरीरके भीतर दाह उत्पन्न करनेवाला तथा पित्तके रोग, प्रमेह और कफके रोगोंमें अत्यन्त हितकारी है और योनिको शुद्ध करता है। आमकी जड़के गुण भी प्रायः आमकी छालके समान हैं।

आमके कोमल पत्ते-स्वादमें कपैल, मल-रोधक, रुधिरको उत्पन्न करनेवाले तथा घात और पित्तके रोगोंको दूर करते हैं प्रदर और खूनके दस्तोंमें भी लाभदायक हैं।

(१) जम्बाममलकीनाञ्च पञ्चोत्थोरसोमयेत्।

मन्वाञ्चशिरसंयुक्तो, रक्तातीसारमुल्लगम् ॥

जामुनके पत्ते, आमके पत्ते, और आमलेके पत्ते इन तीनोंको समान भाग लेकर इनका चूर्णमें रस निचोड़कर उसमें सद्दत घी मिलाकर दूधके साथ सेवन करनेसे अत्यन्त बढ़ा हुआ भी रुधिरका अतिसार दूर होता है।

आमका मौर (फूल) शीतल, बाह्यकारक (बादी), मलरोधक जठराग्निको दीपन करनेवाला, तत्काल रुचि उत्पन्नकर्ता तथा कफ, पित्त, प्रमेह, प्रदर और अतिसारादि रोगोंमें विशेष हितकारक है।

‘वैद्य’ (सुरादाबाद) से उद्धृत।

दि. जैन समाज की सेवामें

ॐ नम्र निवेदन ॐ

कुम्हलाने लगे सिञ्चन करो ! सिञ्चन करो !!

यह कल्पवृक्ष लगा हुआ है,

सर्व प्रताप आपका सधा हुआ है;

अपनी कमाई की सिलक विचार देखो,

नहिं पछताओगे बार मानो संदेशो ॥१॥

होंगें फल अनूपम,

सुखाद मिष्ट महान्,

सिञ्चन करेंगे जो नर,

पावेंगे मोक्ष निदान ॥२॥

करो प्रयास तन धनसे

जमाओ बीज विद्याका ।

लगाओ ज्ञानके पौधे

चखोगे सुख भवभवका ॥३॥

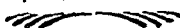
जैनियों जागो ! सोनेका समय नहीं है । तुम्हारे साम्हने अमूल्य समय ललकार कर डंका बजा रहा है ! फबक २ कर पूर्वजों के नामपर दो २ आंसू बहा रहा है और कह रहा है—अपनी गदरी सम्हालो “ गई सो गई अब राख रही को” तुम उन कर्मवीरोंकी संतान हो, जिनने तुम्हारे लिये सर्वस्व अर्पण कर दिया, जिन्होंने संसारसुख पर लात मार कर सच्चे सुखका साधन किया । क्या भूलें गये अकलंकवो जिन्होंने आतपाणमापनमें रंचमी रंज न किया । धन्य है उस पवित्र आत्माको ! पश, अगर धर्मका उत्थापन चाहते हो तो समझ यही कह रहा है कि पतित जीर्ण शास्त्रका पुनरुद्धार करा दो, लाखों प्रबियां—अनेक भाषाओंमें

लिपि कराकर समाजको आ पुरित कर दो । जिस जातिने उन्नति की है तो केवल धार्मिक विद्याके चल से, उन्हीं आर्य ग्रन्थोंसे ! सच है हमारी संकोचता हमें सताकर डुबा रही है ! कहा भी है—“ प्रधानं सर्व धर्माणां जैनं जयतु शासनं ” पुनः वावावाक्य प्रमाण क्यों !

देखो, जो कुछ कार्य होता है सिर्फ ज्ञान ही के बलसे चन्द्र रोजका नमूना जापान, जर्मन, इंग्लैंड आदि देख रहे हो कि कुछ दिन पहिले क्या दशा थी, अब क्या चमत्कार हो रहा ? हमारे यहां तो जो कुछ इनीगिनी संस्थायें हैं सो आर्थिक सहायताके बिना कुम्हला रही हैं—अगर जल नहीं दोगे तो अवश्य ही मुरझा कर सूख जायंगी ! श्रीमानो ! चेतो, आंखें खोलकर देखो कि तुम्हारे धर्मकी और धर्मके घारी धर्मात्माओंकी संप्रति क्या दुर्दशा हो रही है । समाजके नेता कहो धर्मवाहक कहो जो कुछ हो सो तुम्हीं हो । तुम्हारी ही कुदृष्टिका फल आज महात्मा अर्जुनलाल सेठी काराग्रहमें बिना अपराध दुःख भोग रहे हैं तथा तुम्हारी ही कृपाकटाक्षसे समिति जयपुर पर पानी फिर गया । अगर ऐसा रहा तो १०० वर्ष बाद जैनधर्मका नाम शेष रह जायगा अतः महात्माओंके वाक्यों पर ध्यान देवो ।

सद कतके लिये गर जान जाती हो तो जाने दो । सुखीयत पर सुखीयत आती हो तो आने दो ॥

दास—हीरालाल परवार पापेर

भा. दि. जैन तीर्थक्षेत्र कमेटीकी- अत्यंत आवश्यकीय

→ ❁ सूचना ❁ →

उपर्युक्त मार्क कमेटीका रजिस्टर्ड चिन्ह है। जो महाशय कमेटीको धोखा देनेके लिये इसकी नकल बनायेंगे वे सत्रापी कानूनके मुताबिक दंडके भागी होंगे।

उपरोक्त हेडिंगका एक लेख जैनमित्रमें देकर तीर्थक्षेत्रोंके मुखियाओंसे प्रार्थनाकी गई थी कि अपने २ यहांकी रसीद बुकों-पर कमेटीका मार्क लगवा लें। जिससे एक ही प्रकारकी रसीद हर क्षेत्रपर होनेसे कमेटीको प्रबन्ध करनेमें और जैनियोंके दिये हुये धर्मार्थ पैसोंको दगाबाज चोरोंसे बचानेमें विशेष सुभीता होगा, और या-त्रियोंको भी इस मार्ककी रसीद ले पैसा देनेमें हानि न होगी। इस सूचनाके अनु-

सार कुंडलपुर (दमोह,) बड़वांनीजी, गज-पंथाजी, आवूजी, श्री सम्भेदशिखरजी ते-रापंथी और बीसपंथी कोठी, पावापुरी, राजगृही, कुंडलपुर (विहार), गुणावाजी, विहारमंदिर, सतरंजाजी (पालीताना) और सोनागिरजी, आदि जगहोंकी रसीदों-पर ट्रेडमार्क लगाकर भेज दी गई हैं तथा और दूसरी जगहकी भी शीघ्र ही भेजी जायगी। जिन २ प्रबन्धकर्त्ता महाशयोंने अभी इधर ध्यान नहीं दिया है उनको अब अपने यहांकी रसीद बुकें ट्रेडमार्क लगवा-नेके लिये भेजनेमें विलम्ब न करना चाहिये कारण ३० मार्च तकका समय दिया गया था सो पूरा हो चुका है अब यात्रीगण बगैर ट्रेडमार्ककी रसीद न पानेसे भंडारा-दिकमें द्रव्य देनेसे इन्कार करेंगे तौ तीर्थके कारखानोंको तथा द्रव्य-दाताओंके हृद-यके उत्साहको मुफ्त हानि होना ठीक नहीं; अतएव प्रबन्धकर्त्ताओंको आलस्य तज इधर शीघ्र ध्यान देना चाहिये तथा हमारी दि. जैन सम्प्रदायके मातृ जैनी भाईको उचित है और जाहिर किया जाता है कि कमेटीके इस मार्कको अपने ध्यानमें लें और परिश्रमसे कमाये हुए अपने धनको जो लोग तीर्थक्षेत्रोंपर धर्महेतु देते हैं यदि उसका सदुपयोग देखनेकी इच्छा रखते हों तौ तां. ३० मार्च सन् १९१५के पश्चात् जिस तीर्थक्षेत्रपर आप जावें उक्त ट्रेडमार्कवाली रसीद मिलनेपर ही द्रव्य प्रदान करें। अन्यथा द्रव्य प्रदान

करनेसे कमेटी उसका हिसाब या उस रुपयेकी जांच कदापि नहीं कर सकती है। इसलिये आम दिगम्बर जैन सम्प्रदायका फर्ज है कि अपनी 'भा. दि. जैन तीर्थक्षेत्र कमेटी' की उचित सूचना (प्रार्थना) को पूर्णतया ध्यानमें ले किसी भी तीर्थपर द्रव्य प्रदान करनेमें उपर्युक्त मार्फकी ही रसीद ले द्रव्य दें, जिससे कमेटी उनका दिया हुआ द्रव्य उनकी इच्छा प्रमाण ही धर्ममें लगवानेको, दत्तचित्त हो सके। और अगर किसीभी तीर्थकी तरफसे (यानी नामसे) कोई व्यक्ति कभी चंदा चिट्ठा आदि कराने, मांगने आवे तो उसकेपास तीर्थक्षेत्र कमेटीके मार्फकी रसीद होनेसे तथा जैनमित्र, दिगंबर जैन, जैनगजटमें उनके निकलनेकी सूचना आदि बांचकर ही विश्वास कर उनको द्रव्य देना चाहिये अन्यथा उनका दिया हुआ द्रव्य तीर्थके कार्यमें लगना कदापि संभव नहीं हो सकता है।

निवेदक-भागमल प्रभुदयाल,

महामंत्री-भा० दि० जैन तीर्थक्षेत्र कमेटी
हीराबाग-बम्बई.

केशलोच महोत्सवपर- नवीन मुनि और ब्रह्मचारी।

गत चैत शुक्ला ३को ऐलक चन्द्रसागरजी महाराजके केशलोचका महोत्सव निश्चित किया गया था, झालरापाटनमें चैत्र कृष्ण चतुर्दशीको प्रथम रथयात्रा हुई और श्रीजी रथमें विराजमान होकर प्रभावनाके साथ नगरके बाहर मंडपमें विराजे, ४ दिनतक सादृद्वय द्वीप विधानके मंडलकी पूजन बड़े समारोहके साथ की गई। उक्त ऐलकजी महाराज के भाव कोपीन त्याग दिगम्बर मुनिव्रत धारण करनेके पहलेहीसे हो रहे थे और एक दो मर्तबा अपने अभिप्राय झालरापाटनके जैन पञ्चोंके समक्ष प्रगट भी कियेथे उस समय पञ्चोंने यह प्रार्थना की थी कि देश काल राज्यका वर्ताव देखकर व्रत धारण करना चाहिए, अभी कलिकाल विकराल है तिसपर ऐलकजी महाराजने फर्माया कि यह देश बहुत उत्तम है यहांके राजा धर्मात्मा विद्वान और न्यायवान हैं यहांकी प्रजा धर्मवत्सल है यहांके सर्व ही निवासियोंकी धर्मवासना अच्छी है सर्व प्रकारकी योग्यता है फिर मुनिव्रत क्यों न धारण किया जाय ?

मुनिव्रत धारण करनेका मनमें सङ्कल्प कर लिया और कुछ दिन पहलेही से सिर्फ चावल और छाछका आहार करते

→ शुद्ध शिलाजीत। ←

॥), खालिस हींग ॥), असल ममीरा

३), असली कस्तूरी २९) अलवान पद्मीना

आदि वस्तु किफायतसे।

काश्मीर स्टोर्स-श्रीनगर जं. २१

रहे। और किसीसे प्रगट नहीं किया कि केशलौच समय ही कोपीन त्याग कर देंगे।

इस हठ संकल्पका प्रकाश केशलौच के ऐन समय पर बहुत ही वैराग्य भावोंके साथ करके कोपीन खोलकर फेंक दी और गम्भीरतासे वैराग्यका उपदेश देकर केशलौच बहुत ही स्थिरताके साथ चैत शुक्ल ३ को ८ बजेसे ११ बजे प्रभातको किया।

इस ही सुअवसरमें यहां बीछूपुरा जिला इटावानिवासी क्षत्रीकुलभूषण ब्रह्मचारी कुंवर दिग्विजयसिंहजी महाराजने भी श्री चन्द्रसागर मुनि के समक्ष आजन्म ब्रह्मचर्य्य प्रतिपा धारण की और ८ दिन तक झालरापाटन सदर और शहर में दिनमें और रात्रिके समय पबलिक सभाओंमें धर्मोपदेश देकर जैन धर्मकी पूर्ण प्रभावना की, यहांके अन्य धर्मावलम्बियोंको जैन धर्मोपदेश श्रवण करनेका बहुत ही उत्तम मौका मिला, हस्तिनापुर ब्रह्मचर्याश्रम के अधिष्ठाता ब्रह्मचारी गेदनलालजी महाराज तथा बम्बई प्रान्तिक सभाके उपदेशक पीताम्बरदासजी और पंचपहाड के पंडित रामनाथ शर्मा दिगम्बर जैन और खीचीवाडा प्रान्तिक सभाके उपदेशक भी इस समय पधारे और अपने धर्मोपदेशोंसे पबलिकको फायदा पहुंचाया।

हस्तिनापुर ब्रह्मचर्याश्रमकी व्यवस्था नियमावली और रीपोर्ट भी समझाई गई

जिसका फल यह हुआ कि करीब ४५१) के नगदी रुपया दातारोंमें भेंट किया—

पबलिक सभाके अतिरिक्त झालरापाटन सदरमें एक खास सभा की गई थी जिसमें राज्यप्रतिष्ठित महाराजा साहब श्री बलिभद्रसिंहजी महाराजा और हाकिम साहब दीवानी, रेवेन्यू आफिसर, इंजिनीयर साहब, मदरसे के हेडमास्टर साहब व अन्य मास्टर लोक आदि कई विद्वान अन्य मतावलम्बी तथा कई आर्य समाजी भाई भी पधारे थे। सबके सामने ब्रह्मचारी कुंवर दिग्विजयसिंहजी महाराजने “जैन धर्मकी प्राचीनता, महत्त्वता और शुद्धता और जैन धर्मसे सर्व जीवोंकी रक्षा तथा फल्याण होना ब्राह्मणक्षत्री वैश्यशूद्र सर्व वर्णवालोंने जैनधर्मको अपनी २ योग्यतानुसार प्राचीन कालमें पालन कर स्वर्ग अपवर्गकी प्राप्ति की है और अब भी कर सकते हैं” यह बहुत ही खूबीके साथ सिद्ध किया; जिसको श्रवण कर महाराजा साहबने अपने मुखारविन्दसे प्रशंसा की और जैन धर्मके असली तत्परहस्योंको समझकर बहुत आभार माना।

देशदेशान्तरमें इस उत्सवकी खबर बहुत ही कमलोगोंके पास पहुंची इसहीसे बाहर देशान्तरके भग्य जीव इस मुनि-दिक्षाके महोत्सवके अवलोकनके पुण्य लाभसे वञ्चित रहे।

મુનિમહારાજકી વૈરાગ્યમર્દ શાન્ત મુદ્રા સર્વ જીવોંકો કલ્યાણકારી હૈ । યહ જ્ઞાલાવાઢ દેશ અતિશય માગ્યશાલી હૈ જિસમેં મુનિપદકા પ્રાદુર્ભાવ હુઆ હૈ । મુનિ મહારાજ હસ હી દેશમેં વિહાર કરતે રહેંગે કારણ જ્ઞાલરાપાટણસે ૧૬ સોલહ કોસ યાને દિશા વિદિશામેં સોલહ કોસ તક હી ગમનાગમન કરના રહ્યા હૈ હસ હદકે બાહાર ગમનકે ત્યાગ કરદિયે હૈ । સર્વ દિગ-મ્બરી માર્દિયોંકો ઔર અન્ય મગ્ય જીવોંકો પ્રગટ હો કિ જ્ઞાલાવાઢ દેશમેં પધારકર જહાં મુનિ મહારાજ વિરાજેં વહાં દર્શન કર અપના જન્મ સફલ કરેં । હસ કલિકાલમેં હસ દેશમેં સતયુગ વર્ત રહ્યા હૈ, વૈરાગ્યકી વર્ષા વર્ષ રહી હૈ, મુનિમહારાજ શહર ઔર ગ્રામકે બાહર ઉપવનમેં વિરાજતે હૈ શહરમેં કેવલ ભિક્ષા નિમિત્ત આહારકે સમય હી આતે હૈ । આશા હૈ સર્વ માર્દિ જો હસ લેલકો પદે અવશ્ય વૈરાગ્યમર્દ મૂર્તિકે દર્શન કર લાભ ડઠાવેં । યહાં પધારનેવાલોંકો દુસરા લાભ યહ મી હોગા કિ શ્રી શાન્તિનાથ મહારાજકે અતિશય પ્રાચીન વિમ્બકે મી દર્શન હોંગે । હસ અવસરકો ન ચૂકે યહી વિજ્ઞપ્તિ હૈ । મુનિ મહારાજકી અવસ્થા ૧૪ વર્ષકી હૈ હનકા જીવનચરિત્ર અલગલપા હૈ ।

રિતૈયો-

મુન્દરલાલ વૈનાઢા-જ્ઞાલરાપાટન શહર

① લગ્નગાઠો અને જમણવાર. ①

ન્યાતના સર્વે ગૃહસ્થો એકજ જગ્યાએ એકઠા થઈ લગ્ન કરે, એવો રિવાજ ગુજરાતમાં તો ફક્ત વીસા મેવાડા જાતિમાં જ હશે. આ રિવાજ આજના અર્થાળ જમાનામાં કેટલો લાભદાયી થઈ પડ્યો છે, તે વિષે લખવાની જરૂર નથી. ન્યાતના બધા માણસો આવવા લલચાય એવી કંઈ વસ્તુ છે, તેનો વિચાર કરતાં માણસ પડે છે કે તે ફક્ત જમણવાર જ છે, કારણકે જો કોઈ લગ્નગાળે એક પણ ન્યાત થવાની નથી હોતી, તો ફક્ત લગ્નવાળા અને તેમના થોડા સંબંધી વગર કોઈ જવાની તરફી લેતું નથી, માટે જમણવાર નહીં કરવી એમ જે બૂઝા પાડવી તે કાર્યસાધક નથી, પણ જે સુધારો ઈષ્ટ લાગે તેને માટે સ્થિતિ-સ્થાપક ઉપાય ચોજવાની જરૂર છે.

આવા સમુહના જે લાભો જેવા કે ભાતુલાવ, ઐક્યતા, ઓળખાણ, નિર્દોષ આનંદ વગેરે જો મેળવતા બંધ પડીએ, તો પછી જાન, કોન્ટ્રેન્સ વગેરે નવીન ભૂતો ભગે ! અને આખરે ગડવી ઘેરના ઘેર એના જેવા ધાટ થાય, માટે આવા લાભ ન ખોતાં ઇષ્ટ સુધારા કરવા ધટે છે. ખરું છે કે ઘણીવાર વીસ પચ્ચીસ ન્યાતો થાય છે અને ત્રીસ ચાળીસ હજારનો ધૂમડો થાય છે, પણ એ ન્યાતો કરવી કંઈ ફરિયાદ નથી. એથી ઉલટું શ્રાવકના સંધને જમાણામાં પુણ્ય, વાતસલ્ય વગેરે ગુણો સમાયતા છે, માટે ન્યાત બંધ નહીં કરતાં જમાનાને જેની વધારે જરૂર પડે તેની તરફ વધારે લક્ષ આપો. આપણી જાતિ ખાતે કેલવણીના ફુંગની ઘણી જરૂર છે. જે ગૃહસ્થ હજાર પારસો રૂપિયા જમણવારમાં ખર્ચવા તૈયાર થાય, તે જરા વધારે ઉદા

યર્ષ કંકત સો રૂપીઆ કેલવણી કંક ખાતે જુદા કાંઠે, તો વીસ ન્યાતે રૂ. ૨૦૦૦) અને પાંચ લગનગાળે રૂ. ૧૦૦૦૦) થાય. એ પ્રમાણે દરેક નાના મોટા પ્રસંગે જુદા રકમ પણ કાઢીએ, તો શું આપણે ઘોડા લાભ મેળવી શકીએ ?

આ લગનગાળે પેહેલી ન્યાત કરનાર મુખારક ગૃહસ્થને મારી નમ્ર વિનંતી છે કે આવો ઉત્તમ દાખલો બેસાડવા હચ્છા મુજબ રકમ જુદી કાઢી જાહેર કરશે, તો ભવિષ્યમાં ચનારા વિદ્યાના પુણ્યનો મુખ્ય અધિકારી તે પોતેજ બનશે. ન્યાતની રજા આપનારાઓને ભલામણ છે કે તેમણે ખાસ દાખીને આ બાબત ન્યાત કરનારના મગજમાં ઉતારવી જોઈએ.

લી. વીસામેવાડાજ્ઞાતિનો શુભેચ્છક.

નોટ:-આખા સંભાળા ભાઈઓ એકજ સ્થળે મળી લગ્નો કરે છે તથા તે પ્રસંગે જે ૨૦-૨૫ જમણુવારો થાય છે તે યોગ્ય છે કંઈક એથી સાધારણ તથા ગરીબ સ્થિતિવાળાને ખર્ચમાં ધણેજ ઉગારો થઈ દૂંક ખર્ચમાં લગ્ન થઈ શકે છે, પણ આ જમણુવારોની ખુશાલી નિમિત્તે દરેક ન્યાત દીક સો રૂપીઆ કે એથી ઓછા વધારે ફરજિયાત આપવાનો હરાવ જો એ ન્યાતની પંચ કરે, એટલે અમુક રકમ કેલવણી કંકમાં આપે તોજ જમણુવારની રજા આપવી એવો હરાવ કરે તો એક મોટું કંક ઉભું થઈ શકશે અને તેનો ઉપયોગ કેલવણીના કાર્યમાં થવાથી ન્યાતનાજ બાળકોને રોકાવ-શીય, ધનામો વગેરે આપી શકાશે. આ વખતના લગનગાળા પ્રસંગે આ બાબત ઉપર ખાસ લક્ષ આપવા અમે એ ન્યાતિના સુઝ અમેસરોને સૂચના કરીએ છીએ.

સંપાદક.

મારી દુઃખી જીંદગીનો
હૃદયભેદક ચીતાર.

(ગયા અંકથી ચાલુ)

દિવસો જતાં તેના મનની સ્થિતિ ફરવા લાગી. મદને તેના વિશુદ્ધ મનને મક્કીન વિચારોથી મક્કીન કર્યું. તેના ખીલતા મૌવનને લઈ તેના શરીરના પ્રત્યેક અવયવમાં લાગેલી કામાગ્નિની આગ પૂર જોરથી બળવા લાગી, તેના વિશુદ્ધ વિચારો તે આગમાં બળી ગયા, પાતિવ્રત્ય અને શિયળના વિચારો તેના મનમાંથી અદૃશ્ય થયા. આજ સુધી દુઃખોમાં દિવસ કાઢતી બાળા-આજ સુધી શુદ્ધ રહેલી બાળા-આજ સુધી ચિંતાતુર રહેતી બાળા હવે પ્રસન્નવદની દીસવા લાગી, તેના ચ્હેરાપર નિશ્ચિન રહેતી ચિંતા તેમજ નિરાશાની છાંય હવે નષ્ટ થઈ ગઈ. તેનું હૃદય તેણે સામે ઘેર રહેતા એક સુંદર યુવાનને અર્પ્યું, તેની સાથે તે પ્રેમપાસમાં પડી. કામદેવે તેને કુમાર્ગં દોરી, તેના માતાપિતાએ તેને બાળપણે સાથે પરણાવી, તેથી તે પવિત્ર મટી અપવિત્ર બની, સદ્ગુણી મટી દુરુણી બની, કુળને કલંક લગાડનાર બની, માની કુખ્ય લજવનાર બની, ટૂંકમાં માતૃપિતા તથા સાસુસસરાના કુદ્દેખોને લાંછન લગાડનારી નીવડી. લાગ મળતાં ધરનાં માણસોની નજર ચુકાવી કંઈ પણ બહાનું કાઢી પ્રતિદિન તેના ધરમાં જવાં લાગી.

મારી સ્ત્રીને આવું અધમ કૃલ કરતાં રોકનાર કોઈ નહોતું. મારી આખી ન્યાતમાં તે ગામમાં ઘેરેઘેર લોકો અમારા વિષે વાતો કરવા લાગ્યા, અને ધીમેધીમે લોકવાયકા પવનની માફક ફેલાઈ ગઈ તથા મારા

પિતાને કહ્યું પડી. નજીકના સગાઓ મારે ઘેર આવી મારા પિતાને કહેવા લાગ્યા કે તમારા પુત્રને લાણવાતું છોડાવી ઘેર બોલાવો, નહિ તો આખર નષ્ટ થશે. ખીજેજ દિવસે ઘેરથી કાગળ આવ્યો કે લાણવાતું મૂકી દઇ ઘેર આવો. આવા પત્રનું કારણ કળવું અતિ કઠીન લાગ્યું, પણ પિતાની આજ્ઞાનું પાલન કરવાને ખાતર એકદમ હું ઘેર ગયો.

હવે હું ઘેરજ રહેવા લાગ્યો. આ સમયે મારી ઉંમર માત્ર પંદર વર્ષની હતી હવે હું પહેલ્લાના જેટલો નિર્દોષ નહતો. હવે મારું શરીર પહેલાંના જેવું નહતું. હવે મારા વિચારો, આચારો અને કાર્યોમાં જરા જરા ફેર પડતો જતો હતો. સંસારની બાબતો હવે હું જરા તરા વધારે સમજતો હતો. હવે હું તદ્દન કાર્યી બુદ્ધિનો બાળક નહતો હવે હું યુવાવસ્થામાં દાખલ થવાની શરૂઆત કરતો હતો. હવે મારા શરીરનું બંધારણ બરાબર બંધાતું હતું. હવે મારા મગજની ખીલવણીનો પાયો નખાતો હતો. યુવાવસ્થા દર્શાવતી કાળી બ્રમરો જરાજરા સ્પષ્ટ દીસતી હતી. દંડમાં હવે હું મારી છાંદગીની યુવાવસ્થાની શરૂઆતના પહેલલા પગથીઆપર ચડતો હતો, પણ હું યુવાવસ્થાની સંપૂર્ણ રાંચે પહોંચું તે પહેલ્લાં, મારા શરીરનું બંધારણ બરાબર બંધાય તે પહેલ્લાં, મારી શારીરિક તેમજ માનસિક શક્તિઓના વિકાસની પૂર્વે સર્વ મનોરથોને હમેશને માટે નષ્ટ કરતો, પુરુષત્વથી માણસને રહિત બનાવતો, શારીરિક તેમજ માનસિક શક્તિનો જાદીથી હાથ કરતા અને દંડમાં આ અમુલ્ય છાંદગીને જરાવારમાં નકામી કરી, શરીરમાંના સર્વ તત્ત્વ અને સત્ત્વને બાળી ખાખ કરી માંસ અને રૂધીર બંનેને શરીરમાંથી

લોપ કરી માણસને માત્ર હાડપીંજર બનાવી છાંદગીનો અંત લાવતા મારા પેતાનાંજ બહાલાં માતાપિતાએ પેતાના બહાલા છવજન પ્યારા પુત્રને માટે બનાવેલા ખોદેલા બાળલગ્નરૂપી ખાણમાં-યા બાળલગ્નના ખરા અર્થમાં પડ્યો.

જી હાસ્યજનક કળેડાનો સંસારક

અમારા હાસ્યજનક કળેડાના સંસારનો આરંભ થયો. દિવસે દિવસે મારા શરીરનું સત્ત્વ આવતા પહેલાં પસાર થવા લાગ્યું અને શરીરની શક્તિનો હોજ ભરાતા પહેલાં ખાલી થવા લાગ્યો. શરીરનું બંધારણ બંધાતાં પહેલાં લીધું થવા લાગ્યું. બદન ખીલતા પહેલાં કરંભાવા લાગ્યું. શરીરનો સૂર્ય પ્રકાશતા પહેલાં ઝાંખો થવા લાગ્યો.

શરીર વધવા પહેલાં ક્ષીણ થતું ચાલ્યું, બ્રહ્મચર્યનું તેજ આવતા પહેલાં નષ્ટ થઈ ગયું. યૌવનનાં સર્વ ચિન્હો દેખાતાં પહેલાં વૃદ્ધાવસ્થાનાં ચિન્હો દીસવા લાગ્યાં. શરીર સખળ થતા પહેલાં કુર્બજ થયું.

ધીમે ધીમે મારામાં પુરુષત્વનો લોપ થયો શરીરમાંથી શક્તિ અદશ્ય થઇ. સર્વ ચીજો પર અભાવ ઉત્પન્ન થવા લાગ્યો. માતા પિતા તરફના પ્રેમનો પ્રલય થયો. વાળ ધોળા થવા લાગ્યા. બ્રહ્મચર્યનો લોપ થવાથી ચહેરા શીકો પડ્યો અને નેત્રોનું તેજ કળી થયું. હાથપગ ગળી જવા લાગ્યા. શરીર હાડપીંજર સમાન દીસવા લાગ્યું. શક્તિનો તદ્દન અભાવ થયો, ટેકા વિના બેસતાં કમર દુખવા લાગી. આંતરતાં પગ લથકાવા લાગ્યા, ઉત્સાહ નિરત્રાહમાં ફેરવાઈ ગયો. સુખને બદલે દુઃખના દરિયામાં પડ્યો, અકલ કમી રૂઈ અને યાદ શક્તિ અદશ્ય થઇ. વિચારશક્તિ આસ્તેઆસ્તે ઓછી થઇ. સમસ્ત શરીરપર કાળી છાંય

પ્રસરી રહી. શરમનો શરડો શરીર પર સ્પષ્ટ
લાસવા લાગ્યો. બોલતાં અચકાવા લાગ્યો.
કોઈપણ માણસની સાથે વાત કરતાં સામે
જોઈ શકતો નહિ. સામે માણસ મળતાં
નિચે નિહાડતો. માણસોના જમા થયેલા
ટોળામાંથી બને તેટલો જલ્દી બહાર નિક-
ળતો, સદંતર એકાંત શોધવા લાગ્યો અને
એકાંતમાં જઈ મારી કર્ણામય, મારી દયા-
જનક દુઃખી છાંદગીના દુઃખનો આબેહુલ
ચિતાર મારા ચિત્ત સમક્ષ ચિતરતો, ચિતરી
ચોધાર અશ્રુ વર્ષાવતો, કુસકાં ભરતો, અંદ-
રનો ઉભરો બહાર અલંત જોરથી કાઢતો,
માતાપિતાને અનહદ ધિષ્ટારતો. ન્યાતના નાશ-
કારક અનિષ્ટ રિવાજો જલ્દીથી નષ્ટ થાય એમ
ઈચ્છતો. ખીજ નહાનપણમાં નહિ પરણેલા,
મારીજ ઉમ્મરના, મારી સાથે લણુનારા, મારી
સાથે આનંદ કરનારા, મારી માથે કરનારા
અને મારી સાંથેજ હાથમાં પુરતક લઈ નિ-
ર્દોષ આનંદ કરતા હસતાકૂદતા સ્કુલમાં
જનારા મારા સુખી મિત્રોના સુખોની સરખા-
મણી મારી દુખી છાંદગીનાં દુઃખો સાથે
કરતો અને મારાં સર્વે દુઃખોનાં મૂળ
મારાં માતાપિતાને નેમના યુગોયુગ લય કર
દુઃખોમાં જાય એમ ઉપરાઉપરી હજારો શ્રાપ
આપતો, મારા મહાન મનોરથો મારા મનમાંજ
મરણ પામ્યા. મારી અલ્યાસ કરવાની
તીવ્ર ઉત્કંઠા મનમાંજ દબાઈ ગઈ. મારા
સ્વાભાવિક હસ્તા ચહેરાએ ગમગીનીનું
ગંભીર રૂપ ધારણ કર્યું. મારું જીવકતું ભવિ-
ષ્ય મારાંજ માતાપિતાએ જાણું કર્યું, મારું
મરણ મારાંજ માતાપિતાએ પાસે આપ્યું.
મારી પીડાઓ અને પેદા કરનારાઓએજ
પેદા કરી.

મારો ચિંતાતુર ફિક્કો ચહેરો અને અ-
શક્ત શરીર જોઈ મારા પીતાનું દીલ દિલગીર
થયું. રાતદિવસ ઉદારીન દીસવા લાગ્યું અને

તન્દુરસ્ત અને સશક્ત બનાવવા તરફ લક્ષ
દેરાયું. લુદ્ધ લુદ્ધ વૈદરાબ્નેની સલાહ તથા
દવા લેવા લાગ્યા. વિવિધ તરેહની પેટાટ
દવાઓ દિનપ્રતિદિન મંગાવવા લાગ્યા રૂપિ-
યાનો વ્યય વિચાર કર્યા વિના મને સશક્ત
બનાવવા પાછળ કરવા લાગ્યા. તેમનાં સર્વે
પ્રયત્નો નિષ્ફળ નીવડ્યા-ખર્ચેના પૈસાં
નકામાં ગયા. મારા શરીરમાં લેશમાત્ર પણ ફેર
પડ્યો નહિ. કુદરતના કાયદાનો ભંગ કરી
૨૦ વર્ષ મુઘી અખંડ પાળવા જોઈતા
બ્રહ્મચર્યના નિયમને નહિ પાળી આવક
જતકના હિસાબની દરકાર વિના અ-
કાળે કરેલા વીચના અતિશય વ્યયથી
પેદા થયેલી અસંખ્ય વ્યાધિઓ અને
અત્યંત અશક્તિ માણસ જાતના અનહદ
પ્રયત્નથી પણ ટાળવી મુશ્કેલ માલૂમ
પડી. મારા શરીરની આવી લયંકર સ્થિતિ
જોઈ મારા માતાપિતાને પોતે કરેલા અવિ-
ચારી કામથી-પોતાના પ્યારા પુત્રને બાળપણમાં
પરણ્યાથી અતિશય પશ્ચાત્તાપ થયો.

કર્મયોગે મારી સ્ત્રીને એક પુત્રનો
પ્રસવ થયો. પુત્ર જે વર્ષનો થઈ મરણ પામ્યો.
મારા શરીરની શક્તિનો લોપ થયેલો હોવાથી
ખીજે પુત્ર થાય તે અસંભવિત છે. છાંદગીને
ભાર જેમ તેમ કરી હું 'એચું છું' અને
મારા મરણની જલ્દીથી રાહ જોતો આ
સંસારમાં હું 'હવું છું'. મારા જીવનની દોરી
વધારે લંબાયલી જોવાને હું ઈચ્છતો નથી.
અને તે લંબાય તેમ છે પણ નહિ. બહુ તો
એક જે યા પાંચ વર્ષની અંદર મારે જરૂર
મરણને શરણ થવું પડશે, કરેલા કર્મનું ફળ
જરૂર ભોગવવું પડશે. મારા કૃળના ક્ષયનું
સંપૂર્ણ વિનાશનું કારણ મારા માતા
પિતાજ છે, હવે મારા લગ્ન વખતે ઘરમાં
આવનારી નવીન વધુને જોઈ આનંદ માનનારી
મારી માયાળુ માતાની ક્રમશઃ મારા મરણ

પછી મારી બાળ વિધવા તેના જીવને દુઃખિત બનાવવા હાજર રહેશે. મારાં માતાપિતાના ધડપણમાં તેમના જીવને આનંદ આપનાર કાંઈ રહેશે નહિ. નાના જીવોને ઉગારનાર અને 'અહિંસા'ને મારે જગજાહેર થયેલા જૈનો આજે પોતાનેજ હાથે પોતાના ધર્મના, પોતાના પુત્રોને પંચેન્દ્રીય જીવોને બાળ લગ્ન કરી અનહુદ દુઃખ-માં નાંખી રીઘીરીઘીને મારે છે! દયાને મારે જીવ આપનાર તથા પોતાનું સર્વ-સ્વ આપનાર જૈનો આજે દયાને બૂલી જઈ-અહિંસાને બૂલી જઈ માણસોને મારી અધોર હિંસા કરવા લાગ્યા છે. આજના જૈનો પોતાનાંજ ફરજંદાને બાળલગ્નના લયંકર વિનાશકારક બા-ડામાં નાંખી તેમનાં સર્વ શારીરિક તેમજ માનસિક મુખોનો વિનાશ કરી તેમના હડહડતા શત્રુ બને છે. પોતાના મહાન શત્રુને પણ નહિ દેવાય તેવાં દુઃખો આજે જૈનો પોતાનાં પ્યારાં બચ્ચાંઓને દે છે. હે જૈન બંધુઓ! અમારા બાળલગ્ન યા મરણયજ્ઞથી હુવે પછી તમારાજ કુળનો તથા ધર્મનો નાશ કરતાં અટકલો. ઉપરની વાત મારા એક બાળલગ્નથી પીડાતા જ્ઞાતિબંધુએ મને પ્રગટ કરવાના હેતુથી જણાવતાં અને તે કામને અતિ ઉપયોગી યશે, એમ લાગતાં આ પત્રદ્વારા પ્રકટ કરી છે.

એક વીસામેવાડા જ્ઞાતિબંધુ

નોટ:-આ લેખનો પ્રથમ ભાગ ગયા અંકમાં પ્રકટ થયો છે, તે એક વખત ફરીથી વાંચી જઈ આ લેખ ઉપરથી દરેક વાંચકે ગંભીરપણે વિચાર કરવો ધરે છે કે બાળલગ્ન અને કન્યાગામી કેટલાં બધાં અનિષ્ટ પરીણામો ઉદ્ભવિત થાય છે, તેમાં વિશેષે કરીને કુળને કલંક લાગતા ઉપરાંત કુટુંબ પરિવારનો વધારો થતો સમૂહનો અટકી જાય છે

તેમજ કેલવણી તો તદન અધુરોજ રહેવાથી દરેક રીતે જ્ઞાતિની ઉન્નતિ થઇ શકતી નથી, મારે વીસામેવાડા જ્ઞાતિ તથા બીજી બધી જ્ઞાતિની પંચેએ એકત્ર મળી બાળલગ્ન અને કન્યાગામી રિવાજ દૂર કરવાને ૧૦ વર્ષની ઉમરની થયા વગર કન્યાની સગાઇ કરવી નહિ તથા કન્યા બાળમાં એછી ૧૩ વર્ષની થયા સિવાય લગ્ન કરવાં નહિ તેમજ કન્યા કરતાં વરની ઉમર ૬ વર્ષ મોટીજ હોવી જોઈએ એવો ફરજયાત ઠરાવ કરવાની જરૂર છે અને સારેજ નાની વયમાં સગાઇ તથા લગ્ન કરી દેવાની જે પડાપડીઓ આવે છે, તે બંધ થશે. સોજનાના આ લગ્નગાળામાં આ બાળલ ઉપર પૂરતું લક્ષ આપવાને અમે એ જ્ઞાતિની પંચને આગ્રહ કરીએ છીએ.

સંપાદક

સવસે ઉત્તમ કેશર કાશ્મીરમેં હોતી है
और वही—

के
श
र

पवित्र ! पवित्र!!

रु. १) तोला ।

मिलनेका पता—
मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय-सुरत ।

समुराल जाते समय—

पूर्वकी माताका उपदेश ।

इस नामकी ४० पृष्ठकी अपूर्व पुस्तक अय-
स्य मैगाईए । मूल्य सिर्फ ०)-॥ और बांटनेके-
लिये १) हैकटा ।

मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय-सुरत ।

સ્વર્ગીય દાનવીર શેઠ માળેકચંદ્રજીની

 ઉચ્ચ મનોભાવના.

શતેષુ જાયતે શૂરઃ સહસ્રેષુ ચ પંડિતઃ ।

વક્તા દશસહસ્રેષુ દાતા ભવતિ વા ન વા ।

શ્રીમાન દાનવીર જૈનકુલભૂષણ શેઠ માળેકચંદ્ર હીરાચંદ્ર ઝવેરી જે. પી. વિક. સં. ૧૯૦૮ માં જન્મ્યા હતા. તથા સં. ૧૯૭૦ માં (તા. ૧૮-૭-૧૪ ના રોજ) સ્વર્ગસ્થ થયા. તે વરસ દરમ્યાન તેમની કારકિર્દિ કેવી હતી તથા તેમણે જ્ઞાતિસેવા, દેશ-સેવા તથા પરોપકારી કાર્યો કેવાં ને ક્યારે કર્યાં તથા કેલવણીના ઉત્તેજનાથે અને પોતાના પુણ્ય વડીલના સ્મરણાથે પોતાના કુટુંબની કમાણીનો સદ્ઉપયોગ કેવી રીતે અને તેમાં કેટલું દ્રવ્ય ખર્ચ કર્યું તે સર્વ હકિકત તેમના જીવનચરિત્ર લખનાર તરફથી બહાર પડશે. જોકે તે હકિકત પણ જોઈએ તેટલી વીગતપૂર્ણ હશે કે કેમ ? તે એક શંકાસ્થાન રહેશે કેમકે આપણા લોકોમાં (Biography) જીવનના બનાવો નોંધી રાખવાની ટેવ કે ઉપયોગી બાજતોની નોંધ-પોથી (Diary) રાખવાની ખત હોતી નથી, જેથી કરીને જીવનચરિત્ર લખનાર લેખકના ધણાખરા વિચારો તથા માહિતિ ઉપરજ આધાર રાખવો પડે છે, તોપણ આ શેઠના જીવનચરિત્રની બાબતમાં તેમ ફક્ત લેખક ઉપરજ આધાર નહીં રાખવો પડે એમ ઇચ્છીશું. આ લેખ લખનારના હાથમાં તેવી નોંધપોથી કે તેમનાં સત્કાર્યોનો સંગ્રહ નથી તથાપિ તેના સ્વર્ગસ્થ શેઠની સાથના પ્રથમ પરીચયત્રાણાં સન ૧૮૯૫ ની સાલથી લગભગ ૧૯ વરસના જાતિ અનુભવ ઉપરથી સ્વર્ગસ્થ શેઠના મનમાં કેવી ઉચ્ચ

ભાવનાઓ હતી, તેનું દૃઢ દિગ્દર્શન તેમના તરફના માનાર્થે પ્રદર્શિત કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે, જે લખનારના મનનું તેમના માન માટેનું ગુણદર્શક ચિત્ર હોવાથી અન્ય મિત્રો કે સંબંધીઓના વિચારથી કદાપિ ભિન્ન દેખાય અથવા મતભેદ લાગે, તોપણ ઉપરની દૃષ્ટિએ લખનારનો દોષ મનમાં નહીં વસાવતાં તેને લખનારનો અભિપ્રાય લેખી વાંચનાર ક્ષમા અક્ષરે, એવી આશાથી આ પ્રથમ પ્રયાસ આદરે છે.

મનુષ્ય જીવનના સાધારણ રીતે બે વિ-

ભાગ પાડી શકાય છે. એક

મનુષ્ય જીવનના બાહ્ય જીવન અને ખીલું વિમાળ. આનંતર જીવન. પોતે જે

બોલે, જે વર્તન કરે અને

જેના પરિણામે મનુષ્યનું જીવનચરિત્ર તેની જીવનના બનેલા બનાવોની નોંધરૂપે બહાર પડે તેવાં જીવનને બાહ્ય જીવન કહે છે, પરંતુ પોતાની આલુબાલુના સંજોગો, મિત્ર-મંડળ, ગૃહ સંસ્કાર વગેરે સંયોગોથી તેના મનમાં જે કલ્પનાઓ ઉભી થાય તેમાંની થોડીનો અમલ થયો હોય અને કેટલીક અનિવાર્ય સંયોગોને લીધે અકાર્ય રહી વિચારમાંજ પડી રહી હોય, તોપણ તેવી સર્વ ઉચ્ચ કલ્પનાઓને આનંતર જીવન કહે છે. ખીલ જીવનમાં વાણી અને શરીરથી જે ક્રિયા થાય તે બાહ્ય જીવનના પ્રદેશમાં આવી જાય છે અને મનથી જે ક્રિયા થાય તે આનંતર જીવનનો ભાગ ગણાય છે. આનંતર જીવનનું તાદસ જીવન ખડું કરવું એ બાહ્ય જીવન કરતાં વધારે કઠીન છે કેમકે તેની તુલના બાહ્ય દૃષ્ટિથી-અર્થશુદ્ધિ થઈ શકેજ નહીં, પરંતુ જ્ઞાન-ચક્ષુથી થઈ શકે અને તે કરવા જતાં દરેક ચક્ષુ ઉપર જે મહાન પડદા લાગેલા હોય તેની અંદરથી થતો દૃષ્ટિપાત નિર્મલ હોતો નથી, તેથી ભિન્ન ભિન્ન વિચારવાળી વ્યક્તિઓ

લિપ્ત લિપ્ત દૃષ્ટિએ જોઇ શકે છે અને તેના પરિણામે દરેકના વિચારની લિપ્તતા દેખાઈ આવે છે. જોકે મલીન પડાથી રહિત જ્ઞાનચક્ષુઓ મનુષ્યની આંતર લાગણી વધારે નિર્મલ અને સ્પષ્ટ રીતે બહાર પાડી શકે છે. વિચારલિપ્તતા મોટે ભાગે દરેક કાર્યમાં દેખાઈ આવે, મોટે તેવા વિચાર બહાર ન પાડવા એ કોઈની લાલચ નથી, તેથી પોતાના પ્રમાણિક વિચારો દરેકે કોઈપણરૂપે બહાર પાડવા જોઈએ કે જેથી બીજાના વિચાર સાથે આપણા વિચારની તુલના કરવાનો અને સુધારવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય.

આ જમાનામાં મુખ્યત્વે કરીને જોવામાં આવે છે કે મનુષ્યનું બાહ્ય વાહ્ય વર્તન અને વર્તન તેની આંતર્યામીનાથી આંતર્યામીનાની તદ્દન જુદા પ્રકારનું હોય છે.

વેક્યતા. આવી લિપ્તતા આવવામાં પરતંત્રતા, મનોબળની કચાસ અને મિત્રપરિચય વગેરે મુખ્ય ભાગ લગાવે છે. મનુષ્યના વિચાર ઘણા ઉચ્ચ હોય, પરંતુ તે પરતંત્ર અવસ્થામાં મનની ધ્રુજાને વર્તનમાં મુકી શકે નહીં. જો કે ઘણી બાબતોમાં જ્ઞાતિ ભ્રાત્ર્ય અથવા નૈતિક અધન વગેરેને લીધે તેને મનવિરૂદ્ધ વર્તન કરે છે. કેટલાક મનુષ્યોને બીજી સજવક્તા સાથે અનોખાજની કચાસ એટલે મન ઉપર કાણુ નહીં હોવાથી તેઓ બીજા ઉપદેશ આગળ સત્ અસતની પરીક્ષા કરી શકે નહીં અથવા પોતાના વિચારને પુરતા રૂપમાં બાહ્ય દેખાતો જોરદાજરીને લીધે મનવિરૂદ્ધ વર્તન કરે છે અને કેટલાકને એવા મિત્રમંડળમાં રહેવાની ટેવ પડી ગઈ હોય છે કે તેઓ ફક્ત સમયવર્તી સ્વાર્થ સાધી પોતાનું કામ કાઢી લેવા તરફ જ દૃષ્ટિ રાખે છે પછીથી તે પોતાના નિયમોથી વિરૂદ્ધ હોય, તેપણ મહેનત મચાવવાના હેતુથી

તેમ વિરૂદ્ધ વર્તવા લાગે છે. આવા ઘણા કારણોને લીધે વર્તનમાં થોડા ઘણા અંશે પણ લિપ્તતા માલૂમ પડી આવે, પરંતુ દાનવીર શેઠ માણેકચંદ્રજીની બાબતમાં તેઓના પરીચયમાં હું આવ્યો, સારથી મેં તેમનું બાહ્યજન તેમની આંતર્યામીનાના એક આદર્શ (આરસા) સમાન જોયું છે. તેમના મનની વિશુદ્ધતા હોવાથી ઘણી વખતે તેમના વર્તનમાં ભ્રાજપણ માલૂમ પડી આવતું, સારે તેમના પરીચયમાં આવનાર દરેક ગૃહસ્થ તેમને ભ્રાજા કહેતા અને સામા માણસો જ્યારે તે ભ્રાજપણનો લાભ લેવા ઇરાદો રાખતા, સારે તે વિષે પોતે પણ કહેતા-‘હું એવી આંટી ધુંટીમાં સમજું નહીં.’

Face is the index of mind
મનુષ્યના અંતઃકરણનો કંઈક મનુષ્યનું મુખ- બાહ્ય તેના મુખાર્પિત ઉપ- વિદ તેના રથી આવી શકે છે. ઉમરથી અંતઃકરણનું વંચાદ્ય થયેલા તથા આવી ચિત્ર છે. ચિકિત્સાના અભ્યાસીને આ બાબત ઘણી સહેલી લાગે

છે એટલે કે અમુક મનુષ્યના ઘાઠ પરીચયમાં આવતાં પહેલાં તેની મુખમુદ્રા ઉપરથી તેના મુખ્ય મુલ્ય અવગણી કહી શકે છે, તે પછી પરીચયમાં આવ્યા બાદ તે વિષે અભિ- પ્રાય બેધક આપી શકાય. શ્રીયુત દાનવીર શેઠ માણેકચંદ્રજીના દેખાવમાં કંઈ વિશેષ ચમત્કારીપણું નહોતું. પ્રથમ નજરે આવનારને તે સાધારણ સારી રચીતિના, મોટે ભાગે જુના વિચારના, પરંતુ ઠરેલ ભ્રાજા દીલના, નીખાલસ મનના અને વિચારવંત પુરૂષ લાગતા. જરા વધારે બારીક નજરે જતાં તેમની મુખમુદ્રામાં સાધુતા અને શાહુનશી- લતાના ગુણો માલૂમ પડતા. તેમનો ચહેરો

હસમુખોને ચિકિત્સાવાળો દેખાતો, આંખમાં અંધી દૃષ્ટિ દેખાતી, અને કપાળ સાધારણ ભવ્ય દેખાઈ તે ઉપર તેજ નજરે પડતું, એકંદરે મનની વિશુદ્ધતાની નિશાનીઓ વધારે દેખાતી. એમનું શરીર મધ્યમ કદ અને બેવડીઆ કોઠાનું હતું. જન્મથી ખાવાપીવાની અને ખીજા ટેવો નિયમપણે જાળવી રાખવાથી આરોગ્યતા સાચવી રહ્યા હતા. નાનપણથી કામ કરવાની ટેવ હોવાથી મોટી ઉંમરે અને મરતા સુધી પણ એમની આકૃતિ કે શરીરમાં આજસાધનો અંશ સરખો પણ નહોતો અને નાનપણમાં ટાયસીકલ ઉપરથી પડવાથી પગે ખોડ આવેલી, છતાં તેમની કામ કરવાની શક્તિ કે શારીરિક ચાલાકી ઓછી થઈ નહોતી. ધર્મ કે પરોપકારના કામ માટે તેમણે ટાઢ, તડકો કે વરસાદ કાઢ પણ આખતની દરકાર કરી નથી, તે શ્રી શિખરજીના મુકદ્દમાની વાત વિષે જાણે છે તેમને માલૂમ છે. રાતના ખાર-એક વાગતાં સુધી ઉજાગરા પડે, તોપણ સવારના છ વાગે તાજા થઈ કામે લાગતા ને સાથે કામ કરનારને તેમ કરવાની પ્રેરણા કરતા અને કાઠ વખતે પગની ખોડ ટાઢમાં દુખી આવતી, તોપણ તેની દરકાર કર્યાવિના કાઠને ઉપકાર કરવો હોય કે કાઠનું ભડું થતું હોય તો તેઓ તૈયાર થતા. આવી રીતે નાનપણથી મોટી ઉંમરે પણ કામ કરતા, સારે ધણુને તાજુખી લાગતી.

ઘણી સાધારણ સ્થિતિમાં જન્મેલા, પરંતુ ઉચ્ચ સંસ્કારોના પહેરવેશ તથા પાસ લાગેલા હોવાથી તે સ્વાધ્યાયીધર્મા દરેક ખાખતની ઉપયોગી-સાદાઈ. તાના નિયમો (Principles of utility) ઉપર ખાસ કરીને ચાલતા. કપડાં ઘણાં સાદાં પણ સ્વ-

ચ્છ પહેરતા. દેશી માલ તરફ વધુ લક્ષ રહેતું, છતાં તે પાકા નિયમથી પાળી શકતા નહીં. મુંબાઈ જેવા શહેરમાં ઇંગ્રેજ પારસી વગેરેના પરીચયમાં વ્યાપાર અથવા આવતા છતાં ઇંગ્લીશ ડ્રેસ કે જમાનાની ફેશનના પાસમાં ફેસાયલા નહોતા, તોપણ સુધરતા અને જમાના બાહારના ન દેખાય તેવા સાદા ચાતુ ફેશનનાં કપડાં રાખતા, ખાવાપીવાની આખતમાં નિર્મળ સાદો ખોરાક વધુ પસંદ કરતા. બહારગામ જાય ત્યાં ભારે ખોરાક ખાવા તરફ રુચિ રાખતા નહીં, તેમ બહુ ખર્ચાળ તથા ભારે કિંમત તરફ લક્ષ રાખતા નહીં. શરીર તંદુરસ્ત રહે તેટલા પુરતું લક્ષ આપતા. આ આખત એક દાખલો આપવો ઠીક પડશે. સન ૧૮૦૩ની સાલમાં જ્યારે અમદાવાદ ખોડીંગની સ્થાપના કરવા આલેખ લખનાર સાથે ગયા હતા તે વખતે શરૂઆતના મેલાવડામાં ગુજરાતના દરેક લાગના દિગંબર જૈનોને આમંત્રણ હતું. ગુજરાતમાં આમંત્રણ કરનાર ગૃહસ્થ પરોણાઓને મિષ્ટાન્ન આપી સંતોષે એવો રિવાજ હોય છે છતાં તે વખતે ફક્ત સાદા, નિર્મળ ખીનખર્ચાળ ખોરાકથી ચાલશે તથા ભવિષ્યમાં તેજ ખોડીંગને લાભપ્રદ થઈ પડશે, એવા ભાવાર્થનો મત આપવાથી હાલ તે રિવાજ બધા પસંદ કરે છે. મિષ્ટાન્ન આપવાનો ખર્ચાળ રિવાજ પડ્યો હોત, તો વાર્ષિક મેલાવડા કરવા કઠીન થઈ પડત. વળી દિગંબર જૈન કોન્ફરન્સમાં પણ તેવાજ નિયમથી ચાલવાથી કોન્ફરન્સ ભરવી એ કામ ખીજા કોમોની ખર્ચાળ કોન્ફરન્સો માફક બંધ નહીં પડતાં દરેકરસે ધીમેથી પણ મક્કમ પણે આગળ વધે જાય છે (Plain living & high thinking સાદાઈમાં રહેતું અને ઉચ્ચ વિચાર કરવા એ સૂત્ર એમના

परीक्ष्यमां आपनारते हंमेश याद आल्या
 करतुं अने ते प्रभाषु अनुकरषु करपा छ'द-
 गीनी हरेक हाजतो डिपर कायू राभवा तेभनुं
 छवन शिक्षाषु आपतुं. आस करीने डिपयेगीता
 विना सौन्दर्यताने प्रथम स्थान आपतुं अथवा
 ते भाटे सारे भरय करवे ओ वात ऐभना
 नीभासस भगजभां कही प्रवेश करती नहीं.
 पोते आहारगाम जाय, सां पयु जर पुरती
 वस्तुओ पास राभता. धरुी वभत कहेता के
 छ'दगीनी हाजतोने ओक वभत कायूभां
 न राभीने आलु भरय वधारी देवाय
 तोपछी ते भरय कभी थर शकते:
 नहीं, ओ आस अनुभवनी वात छे, भाटे
 नाना ग्राणकोना अने आस करीने भोरङ्गिना
 विद्यार्थिओना भगज डिपर ओवाज संस्कार
 पाउवा नेछये के तेओ कोर पयु स्थितिमां
 आन'दी छ'दगी गुजरी शके. (अपूछी)

शारिरिक शक्तिका सदुपयोग
 [पं. पीतांबरदास उपदेशक दि. जैन प्रां. समा-ध्वज]

सर्वोत्कृष्ट शक्तियोंके धारक भ्रातृगणों !
 आपको यह जानना परमावश्यक है कि पदार्थ
 मात्रके आश्रय कौनसी शक्तियां विद्यमान रहा
 करती हैं ? जहांतक हम अपनी विचारस्वरूप
 द्रष्टि उन पदार्थोंकी शक्तियों के उपर डालते हैं,
 तो यही प्रतीत होता है, कि उन पदार्थोंकी
 शक्तियां मुख्य करके दो प्रकार की हैं—एक तो
 चेतना और दूसरी अचेतना। इन मुख्य
 शक्तियोंके कारण वे पदार्थ गुण—गुणीकी
 अभिव्यक्ताएँ संसारमें इस नामसे पुकारे जाते
 हैं। एक जीव जो कि चेतना गुणमय शक्ति-
 से सम्पन्न हैं दूसरे अजीव जो कि अचेतना

गुणमय शक्ति एवम् अज्ञानतासे अभिन्न हैं।
 अब इन दो पदार्थोंकी शक्तियों पर क्रमसे ध्यान
 दिया जाता है तो हमारे क्रमवर्ती ज्ञानमें यही
 प्रतीत होता है कि इन पदार्थोंकी शक्तियां अ-
 नन्त गुणात्मक धर्मोंसे सम्पन्न हैं एवम् इन अ-
 नन्त गुणमय धर्मोंकी शोध लगानेवाली शक्तियां
 तीन प्रकारकी हैं—

- (१)—मनशक्ति (विचार),
- (२)—वचनशक्ति (वाक्य बोलना)
- (३)—कायशक्ति (ताकत)

ये तीनों शक्तियां चेतना गुण सम्पन्न जीव
 नामके पदार्थ (वस्तु) के आश्रय हैं और
 क्रमसे वे शक्तियां द्रव्य, श्रेत, काल, भाव-
 के निमित्तानुसार व्यक्त (प्रकाश) होती है।
 इन तीनों शक्तियोंका सम्पूर्ण श्रेय (हिस्सा)
 जो कि अनन्त पदार्थोंके अनन्तानन्त शक्तियोंको
 व्यक्त करनेवाला है, मनुष्य मात्रके ही हिस्सेमें
 आया है। हम आज उच्च श्रेणिके मनुष्य कह-
 लाते हैं। हम ही उपर्युक्त तीन शक्तियोंके
 धारक हैं, इसलिये हम अपनी तीन शक्तियोंके-
 द्वारा अपने मुखस्वरूप आर्थिक (लौकिक)
 तथा पारमार्थिक (पारलौकिक) अनन्त
 शक्तिधारक पदार्थोंके निमित्तसे अपने सुखको
 व्यक्त करके दिखावें। परंतु यह कर्तव्य हम
 तब ही कर सकते हैं जब कि हमारी तीनों
 शक्तियां प्रबल हो और उन शक्तियोंकी प्रबलता
 (बलित) के कारण हम सबे मनुष्य कह-
 लाए जावें।

अब बलित (काय) शक्ति पर ध्यान
 दिया जाता है और विचार किया जाता है कि
 इन शक्तियोंके अप्रबल होनेका यथार्थ कारण
 क्या है। मूल शक्ति यह है जिसके आश्रय क्रमसे

मन व वचनशक्ति रहा करती है जिसके निर्बल होनेसे मन व वचनशक्ति हमेक्षा होनाहीन रहती है। जैसे पात्र जर्जर होनेके कारण उसमें रक्खा हुआ मिष्ट रसमय व्यंजन नष्ट हो जाता है। ठीक, इसीप्रकार निर्बल कायशक्ति (शारीरिक बल) में रक्खा हुआ मन व वचन शक्तिरूप व्यंजन कार्यकारी नहीं होता, इसलिये सम्पूर्ण सुखके श्रेय रखनेवाले मनुष्योंका कर्तव्य है कि अपनी कायशक्तिको सुदृढ़ बनावें।

अब यहां पर यह जानना परमावश्यक होगा कि स्वयं शक्तिवान कायशक्ति किस कारण निर्बल हो रही है तो उसके उत्तरमें यही उपचार कारण (निमित्त) प्रतीत होता है कि उस कायशक्तिके उत्तरोत्तर जन्मदाता (पितावर्ग) कुछ कालसे हिताहितके ज्ञानसे शायद रहित-हीसे हो रहे हैं और इसीसे वे अपनी कायशक्तिको सदुपयोगके रूपमें व्यक्त नहीं कर सकते। (काम पुरपार्थको सेवन करना नहीं जानते)

यदि भारतके सुशिक्षित पितावर्ग वर्तमान समयमें अपनी सुशिक्षाका ध्यान रखते हुये अन्य सहयोगी पितावर्गोंको योग्य पितावर्ग बनाना चाहते हैं, तो पकी हुई (व्यक्त) वीर्यमय कायशक्तिको सदुपयोगके रूपमें व्यक्त करने व करानेका प्रयत्न करें, जिससे कि पितावर्गोंकी काय शक्ति व उसके आश्रय रहनेवाली सर्व शक्तियां सुदृढ़ होती हुई सुदृढ़ कायशक्तिवाली सन्तानको पैदा करें, सांसारिक सुखोंमें सन्तानकी उत्पत्ति ही अन्तमें सुखकी सफलताका कारण समझीजाती है इसलिये सबसे पहिले उत्तरोत्तर पितावर्गोंका परम कर्तव्य यही है कि अपने ही समान अपने चिरंजीवों (पुत्रों) को सुशिक्षित और सुप्रशिक्षित

कायशक्तिमय भोजनसे उन्हें पालन करें- वर्तमान भारतमें जो दुखड़ा दिन प्रतिदिन अधिकतासे रोया जाता है उस दुखड़े रैनिका यथार्थ कारण एक मात्र यही है कि उनकी कायशक्ति सुदृढ़ (मजबूत) एवं साहसयुक्त नहीं है, इसीसे वे अपनी मनशक्तिके विचारोंको उचश्रेणी पर नहीं पहुँचा सकते।

और जब मनशक्तिके विचार ही शिथिलताको धारण कर रहे हैं, तो उसके आश्रय रहनेवाली वचनशक्ति मुख्य करके कितने अधिक उपयोगी विचारोंको स्पष्ट कर उभय जन्मोंका कल्याण कर सकती है, तो हमारे अनुभवी पाठक, ऐसे मनहीनोंका अनुभव स्वयं ही कर सकते हैं। सर्व शक्तिके सदुपयोगियों! शारीरिक शक्तिके प्राणभूत वीर्यपर ध्यान दो और उसका उपयोग विपयासक्त एवं अज्ञानतासे (जरूररूप नशा) कभी मत करो। स्पर्शेन्द्रियका विपस्वरूप विषय (वीर्य-निपातकी इन्द्रि) ही तुम्हारी कायशक्तिको निर्बल कर रहा है जिसके प्रतापसे तुम ऐसे गयेवीते हो गए हो कि उभय (दोनों) लोकोंका अपना कुछ भी श्रेय उपार्जन नहीं कर सकते तथा तुम्हारा जीवन ऐसा निरर्थक हो गया है कि जैसे बकरीके गलेमें स्तन होते हुए कुछ भी अर्थकारी नहीं होते। विचारशील व्यक्तियोंकी आज यह दशा तुम जैसे शक्तिहीन सन्तानोंको देखकर ही हो रही है कि जिसतरह मयूर (मोर) वनमें अति सुन्दर नृत्य करते हुए भी अपने नृत्यकारक पगों (पैरों) पर द्रष्टिमय ध्यान देता है तो उसे उसीसमय अपने (बुरे बेदंगे) पगोंके कारण अपनी सुन्दरता पर रोना आता है। ठीक, इसी प्रकारसे आज भारतके विचारशील व्यक्ति इसमांति

रो रहे हैं कि भविष्य कालमें यह शक्तिहीन सन्तान क्या कष्टपुतलेसे भी अधिक अचेत काम करके दिखलावेगी ?

इतना रोना रोनेके पश्चात् आज वे विचार-शील व्यक्ति फिर भी अपने श्रेय पर स्थिर होते हुए इस नितिका अवलम्बन करते हैं—

धिक सुमेरु तुव कनकमय,; तो परिवार पापाण; धन सुवास मलयागिरि, कीनो आप समान ।

प्रिय शक्तिसदुपयोगियों ! तुम्हारा कर्तव्य यही है कि चाहे भारतीय सन्तान कितनी ही न्यून अशक्तियुक्त क्यों न हो जावे और तुम्हें कोई कितनी ही निरादरकी द्रष्टिसे क्यों न देखे, परंतु तुम्हें तो मलयागिरि (चंदन) नीति का मार्ग ही श्रेष्ठ है, एवं स्वयं शक्तिशालितासे सबको शक्तिशाली बनाना ही तुम्हारा काम है।

आज विदेशी सन्तानें भारतमें आकर जो शक्तिका सदुपयोग कर रही हैं तो कितने उन्नतिके मार्ग पर चढ़ी हुई हैं जिन्होंकी उपयोगिता देखकर यही कहना पड़ता है कि भारतीय सन्तान क्या बिलकुल ही अशक्तियुक्त है ? नहीं, कदापि नहीं, किन्तु भारतीय सन्तान एक दूसरेकी देखादेखी (नकल) करते हुए ऐसआरामकी निदसे सो रही है। इस नींदमय तिमिरके कारण उसे यह भी नहीं सूझता कि हमारी सारी शक्तियां शारीरिक विकारके भ्रमजनित उपचारमें ही वीर्यनिपातकी तरह नष्टभ्रष्ट हो रही हैं और यह ऐशआराम ही हमको शक्तिहीन बनाकर अशक्तियुक्त अज्ञानमय कर रहा है, इसलिये शक्तिसदुपयोगियोंका पहला कर्तव्य यही होगा कि सबसे पहिले अपनी शारीरिक विकारके भ्रमजनित उपचारकी नींद सोढनेका प्रयत्न करें। प्रिय

शक्तिको व्यक्त करनेवालों ! तुम्हारी कायशक्ति (शारीरिक बल) में पांच इन्द्रियां (स्पर्श, रसना घ्राण चक्षु श्रोत्र) निवास कर रही हैं जो कि अपने-विषयस्वरूप ऐसे विषयमय रोगसे हमेशा पीडित रहती हैं, जिस पीड़ामय रोगका उपचार (औषधि) करना ही स्वतंत्रतासे तुम्हारा काम है न कि उनके रोग उपचारोंमें आनंद मान कर शक्तिहीन बनाना जिससे कि आज तुम भारत जैसे शक्तिशाली देशमें निवासकर इतने हीनशक्ति हो रहे हो कि— किसी भी इन्द्रो विषयका उपचार, जो तुम्हारे देश तथा जाति एवं तुम्हारी सन्तानकेलिये स्वतंत्र शक्तिपूर्वक उपाजन कर कामयाबी हो सकते और जो उपचार तुम शक्ति वृद्धि करनेकी गरजसे करते हो वही उपचार विपर्यय वृत्ति धारण कर तुम और तुम्हारी सन्तानके लिये शक्तिहीन बनानेका कारण होता है।

अब हम अपने शीर्षककी शक्ति पर ध्यान देते हुए उसके दुरुपयोग तथा सदुपयोग पर ध्यान देते हैं और क्रमसे यह भी दिखाते हैं कि तुम और तुम्हारी सन्तान इस उपचारसे शक्तिहीन बन रही है—

स्पर्शस्वरूप कामशक्तिके उपचार (ब्रह्मचर्य) कर सन्तानके सारे शरीरको ऐसा कष्ट बनाना जो कठिनसे कठिन कार्योंमें विद्वता (चातुर्यता) के साथ प्रवेश कर सके तथा जिससे हरतरहके कलाकौशल आदि लौकिक उन्नतिके साधक कारणों पर अटलवृत्ति उसकी निःसन्देह स्थिर रहे, इसप्रकार पारमार्थिक उन्नति की सुशिक्षासे उसका शरीर ऐसा कष्ट (दुःख) बनाना जो कि अटल वृत्तिसे ध्यान और तप करनेमें साहसयुक्त हो सके, इससे विपर्यय कायशक्ति (सर्वांगी)

काउपचार आज यह हो रहा है कि १०-१२ वर्षके कायशक्तिवाले ऐसे शरीरनामधारी बालक अपनी २ जातिके पितागणोंके स्वयं हाथसे ही कामरूपी अग्नि (ब्याह) में प्रवेश किये जाते हैं जिससे उनकी शारीरिक, मानसिक, और वाचनिक, तीनों प्रकारकी शक्तियां भस्म हो जाती हैं और वे फिर थोड़े, मनुष्य अपनी अवस्थामें कदलाए जाते हैं अर्थात् शक्ति हानितासे सन्तानहीन होकर अपने शरीरको नाना प्रकारके रोगोंकी प्रभुत्वियोंसे पीड़ित देखते हैं। पूर्वजोंकी शक्तियोंद्वारा उपार्जन किये हुये आर्थिक धनका जो नाश होता है सो हमारे अनुभवी पाठक स्वयं जानते हैं। मूल कायशक्तिका दुरुपयोग होनेका कारण कच्चे वीर्यका निपात ही है। जिधर दृष्टि दो उधर ही तीनों शक्तियोंका कारोबार दिखाई देता है। इसलिये इन तीनों शक्तियोंका सदुपयोग करना ही उन्नतिको मूल साधन है। प्राचीन महार्थियोंने इन तीन शक्तियोंके बलसे ही मंत्र, तंत्र, यंत्र और सबके सारभूत ऐसे मोक्षमार्गको उपार्जन किया है इसलिये प्यारे शक्तिशाली धीरो! अपनी शारीरिक शक्तिको कामब्याधिके भ्रमजनित आनन्दमें दुरुपयोग मत करो किन्तु उत्तमोत्तम सन्तान पैदा करने और लौकिक पारलौकिक श्रेय उपार्जन करनेके अर्थ सब शक्तिकी मूलभूत ऐसी शारीरिक शक्तिका सदुपयोग करो।

लार्ड हार्डिज महोदयसे प्रार्थना।

स्वार्थ त्याग इस ब्रिटिश राज्यका,
दृष्टीमें है लाय रहा।

युद्ध न्यायका कारण है जो,
इनको उच्च बनाय रहा ॥
प्रजा सुखी इस ब्रिटिश राज्यमें,
पहिलेसे अति दिखती है।
कहीं जरा अन्याय हुआ तो,
धारा बाह पकड़ती है ॥ १ ॥
शासक भी शट न्याय शस्त्र ले,
रण बाजे बजवाते हैं।
बैरीको शट उचित दंड दे,
यमपुरको भिजवाते हैं ॥
न्याय परायण शासक पाकर,
क्यों न हमारा गर्व बढ़े ?
पूर्ण चन्द्रमा पाकर वारिध,
पूनमको वह स्वयं चढ़े ॥ २ ॥
दस कारण अर्जुनके खातिर,
प्रजा न्याय चिन्ताती है।
पत्नी पुत्र पुत्रियां उनकी,
पढी २ बिलखाती हैं ॥
स्वामी ! सारे भारतवासी,
हार्दिक दुःख दर्शाते हैं।
अपने २ मनोभावको,
लेखोंसे शलकाते हैं ॥ ३ ॥
जैपुरकी करतुती पर वे,
हार्दिक दुःख दर्शाते हैं।
न्याय हमारा होवेगा सब,
यही भावना भाते हैं ॥
बज बजके दंगे को श्रीमन् !
कितने शीघ्र मिटाया था।
मसाजिदके उस गिरे भागको,
श्रीमन्ने बनवाया था ॥ ४ ॥
लेकिन स्वामी ! जैन जातिक,
सेवक सन्धा जहल पडा।
जैन जातिके ऊपर दादश
महिनेसे यह वज्र पडा ॥
सेठीजी अपराधी हों तो,
दंड आप उनको दीजे।
वरना हुक्म राज्यको देकर
शीघ्र मुक्त कर दश लीजे ॥ ५ ॥
दुलीचंद सिन्धई-बम्बई।

डंकेकी चोटपर—आखिरी रियायत—ध्यान दीजिये ।

इश्वरने दुनियाँ नहीं बनाई ।

इस विषयकी अद्वितीय नवीन पुस्तक आश्चर्यजनक सुवृत्तों, दलीलों और पवित्र विचारोंका संग्रह जैनमतका बहुत मजबूत सिद्धांत कि ' इस दुनियाँको किसी ईश्वरने नहीं बनाया और न मेट ही सकता है ' अगर देखनेकी इच्छा हो तो "ज्ञानसूर्योदय" नामक पुस्तक सिर्फ ०॥में हमसे मंगाकर अवश्य देखो । थोड़े ही कालमें यह पुस्तक ऐसी प्रसिद्ध होगई है कि जैन अजैन सभी इसकी प्रशंसा कर रहे हैं । थोड़ी ही रह गई हैं जल्द मंगाकर देखिये ।

२. गुल्शन जांफिजां हिन्दी:—एक अपूर्व हंसाने—दिल बहलानेवाला उपन्यास, पृष्ठ १६४ और मूल्य ०॥)

रियायत देखिये:—जो साहब ज्ञानसूर्योदय या गुल्शने जांफिजां हमसे मंगावेगे उनको १ पुस्तक ५२ पृष्ठोंकी जिसमें अन्यमतावलंबियोंकी पोल हास्यरूपमें खोली गई हैं मुफ्त उपहारमें दी जावेगी ।

रियायत पर रियायत:—और जो भाई उपर लिखी पुस्तकें एकही दफे २५ लेंगे उनको अलावा उपहारकी २५ पुस्तकोंके ढाकखर्च भी हमही देंगे ।

पता:—मैनेजर, विद्याविनोद बुकडिपो—कायमगंज (फर्रुखाबाद)

नामक सुलामा

प्रसिद्ध अक्सरी दुवा

सैकड़ों प्रशंसा पत्र प्राप्त

आजमेकी

फायदा न करे तो दाम वापस

मिलनेका पता

रामदेव जैन वैद्य

इटावा

कि. ॥ सी

पु. ॥ ॥ ॥

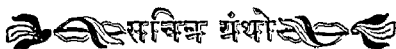
॥ ॥ ॥ ॥

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

पांचमी गुजराती साहित्य परिषद्‌ના પ્રદર્શનમાં दिगंबर जैनोनु प्राचीन साहित्य.

સોનાના અક્ષરે લખેલો તથા સોનાના અને રંગબેરંગી ચિત્રોવાળો
તેમજ પાનેપાને રેશમની પ્રાચીન કારીગીરીના ટુકડાઓ
મુકેલા તથા કસબટીકી અને મોતી-માણેકથી
મઢેલા પુઠાવાળો પ્રાચીન મુશોભિત ગ્રંથ.

અને પાંચમી સાહિત્ય પરિષદ પ્રસંગે બરાબર પ્રાચીન સાહિત્યના પ્રદર્શનમાં
અનેક સ્થળેથી સંગ્રહ કરીને તથા તેને યોગ્ય વ્યવસ્થાપૂર્વક તૈયાર કરીને અમારા તરફથી
ગ્રંથો, ચિત્રો, નકશાઓ, બાંધેલો, પુઠાઓ, પાટીઆઓ વગેરે મળી ૧૫૫ પ્રાચીન વસ્તુઓ રજુ
કરવામાં આવી છે, જેની સંક્ષિપ્ત માહિતિ નીચે મુજબ છે—

(૧) યશોધર ચરિત્ર (સંસ્કૃત. સોનાના અક્ષરે સં. ૧૫૫૧નો લખેલો સોનાના ચિત્રયુક્ત)

આ પ્રાચીન ગ્રંથ એટલી બધી ઉત્તમ કારીગીરીવાળો છે કે જેનું વર્ણન થવું
અશક્ય છે, છતાં ટુકડાં જણાવીએ છીએ કે મૂળ દેશી કાગળનો સ્વભાવ પતલો અને
પીળાસ પડતો મેલો હોવા છતાં તે ઉપર બંને તરફ ચારે બાજુએ હાંસીયો છોડી કાળા,
લાલ, જુરા, સફેદ, કીરમજી, જામલા વગેરે રંગોની જમીન બનાવીને તે ઉપર સોનાના
અક્ષરો લખેલા છે તથા હાંસીયામાં પણ રંગબેરંગી ભોંય બનાવી તે ઉપર રંગીન તથા
સોનેરી ચિત્રો છે તેમજ આ ૬૦ પૃષ્ઠના ગ્રંથમાં સોનાના તથા રંગબેરંગી અતીવ ઉત્તમ
ખારીક કારીગરીના ગ્રંથની વાર્તાના લાવના રૂપ મોટાં ચિત્રો છે. એ ઉપરાંત
સોનાના અક્ષરો તથા ચિત્રો જરા પણ બગડવા ન પામે, તે માટે દરેક પાને દેશી કારીગી-
રીના હાથવણાટના અનેક જાતના રેશમના ટુકડાઓ મુકેલા છે. જે ઘણાં વર્ષો થવાથી
સડી જતા આવેલા છે. વળી આ ગ્રંથનાં પાનાં વાંચવા માટે એક પુઠું છે, જે રેશમી
કાળા કકડા ઉપર સોનેરી કસબટીકીનું કામ બનાવી તે ઉપર સાચા મોતીના ૩
સાથીયા અને ૨૭ કુલો બનાવી ચારે બાજુએ સાચા મોતીનીજ ખોદર કાઢેલી છે.
તેમજ સાચીઆઓ તથા પુલોમાં માણેકની કકડીઓ જડેલી છે તેમ કેટલાંક ખાલી છિદ્રો
છે, તેમાં નીલમ-હીરા હશે તે બાંધી ગયેલા જણાય છે. આવો આ ગ્રંથ તથા પુઠું
૪૨૦ વર્ષ ઉપરના બનેલા છે, તે એની નીચેની પ્રશસ્તિથી સ્પષ્ટ જણાય છે.—

ૐ મંગલાચરણં । ૐ

પ્રણમ્ય શંકરં દેયં સર્વજં જિતમન્મથં । જિનેન્દ્રં સર્વદોષમ્ મોહતંદ્રાવિવર્જિતં ॥ ૧ ॥
 અહંતઃ પરયા મક્ત્યા સિદ્ધાન્સૂરીશ્વરાંસ્તથા । પાઠકાન્સાધવશ્ચેતિ નત્વા પરમયા મુદા ॥ ૨ ॥ યશોધર-
 મરેન્દ્રસ્ય જનન્યા સહિતસ્ય હિ । પવિત્રં ચરિતં વક્ષ્યે સમાસેન યથાગમં ॥ ૩ ॥ કુલકં । જિનેન્દ્રવદનો-
 દ્વૂતાં નમામિ શારદાં પરાં । શ્રીગુરૂંશ્ચ પ્રમોદેન શ્રેયસે પ્રણમામ્યહં ॥ ૪ ॥ યત્પ્રોક્તં હરિષેણાચૈઃ
 પુષ્પદંતપુરસ્કૈઃ । શ્રીમદ્વાસવસેનાચૈઃ શાસ્ત્રસ્યાર્ણવપારગૈઃ ॥ ૫ ॥ તદ્ધરિત્રં મયા નૂનં વાલેન શક્યતે-
 કથં । વાહુમ્યાં સાગરં ઘોરં કેનાપિ સરિતું યથા ॥ ૬ ॥ તેષાં હિ ક્રમયોદ્ધૈદં નમસ્કૃત્યાતિ મક્તિતઃ ।
 સમુપાર્જ્યં મહત્પુણ્યં કુર્વે દૂરેણ પાતકં ॥ ૭ ॥ કધ્યમાનં તુ સંક્ષેપાત્સંસારદુઃસ્થનાશનં । શૃણ્વતાં
 કથકાનાં હિ શ્રોતવ્યં સાધુમિસ્તતઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ—સુખને આપવાવાળા, કામદેવને જીતવાવાળા, સર્વ દોષોને નાશ કરવાવાળા,
 મોહનીયકર્મરૂપી નિદ્રાથી રહિત એવા સર્વત જિનેન્દ્રદેવને નમસ્કાર કરીને તથા અગ્રિહંત,
 સિદ્ધ, અર્થાથ, ઉપાધ્યાય અને સર્વસાધુને ઘણાજ ઉદ્દેશથી નમસ્કાર કરીને માતાસહત
 યશોધર મહારાજનું પવિત્ર ચરિત્ર પૂર્વાગમપ્રમાણે સંક્ષેપથી કહીશ. ૧-૨-૩. પરંતુ એના
 પહેલાં જિનેન્દ્રઅગવાનને મોદેથી ઉત્પન્ન થયેલી સર્વોત્કૃષ્ટ શારદાને તથા પ્રસન્નતાપૂર્વક મંગલ-
 કાર્યને માટે મારા દીક્ષાગુરુને નમસ્કાર કરું છું. ૪. જે યશોધરમહારાજના ચરિત્રને પુષ્પદંત
 હરિષેણ વગેરે તથા શ્રીમદ્વાસવસેનાદિ શાસ્ત્રસમુદ્રના જાણનારા આચાર્યોએ કહ્યું છે તે ચરિત્ર મારા
 જેવા બાળકબુદ્ધિથી કેમ કહી શકાશે કેમકે અચાગ ભયાનક સમુદ્રહાયે તરી શકાતો નથી.
 ૫-૬. તોપણ ઉક્ત આચાર્યમહારાજના ચરણોને અતિશય ભક્તિથી નમસ્કાર કરીને પાપોને
 દૂર કરી દીધા છે અને મહાન પુણ્યને ઉપાર્જન કર્યું છે તેથી આ ચરિત્ર કહેવાને માટે હું
 તૈયાર થયો છું. ૭. આ ચરિત્ર સંક્ષેપથી કહેલું હોવા છતાં પણ શ્રોતાવક્તાઓના સંસારના
 દુઃખોને નષ્ટ કરવાવાળું છે, જેથી સત્જનન પુરુષોએ અવશ્ય સાંભળવું જોઈએ. ૮.

ૐ અંતઃપ્રશસ્તિઃ । ૐ

નંદીતટાલ્પગચ્છે ઘંશે શ્રીરામસેનદેવસ્ય । જાતા ગુણાર્ણવૈકઃ શ્રીમાંશ્ચ શ્રીમીમસેનેતિ ॥ ૫૮ ॥
 નિર્મિતં તસ્ય શિષેણ શ્રીયશોધરસંશિકં । શ્રીસોમકીર્તિમુનિના વિશોખ્યાધીયતાં બુધાઃ ॥ ૫૯ ॥
 વયં પટ્ત્રિદાસંધ્યે તિથિપરિગણનાયુક્તસંવત્સરેવૈ । (૧૫૩૬) । પંચમ્યાં વૌષકૃણ્ણે દિનકરદિવસે ચોત્તરા-
 સ્યે હિ ચંદ્રે । ગૌદિત્વાં મેદપાટે જિનવરમવને શીતલેન્દ્રસ્ય રમ્યે । સોમાદિકીર્તિનેદં નૃપચરચરિતં નિર્મિતં
 શુદ્ધમત્યા ॥ ૬૦ ॥ પ્રધામં તુ સહસ્રેકમણદશમમ્નિતં । ચરિત્રેદં ચિરં જીવાત્ પવિત્રં પાપના-
 શનં ॥ ૬૧ ॥ इति श्रीयशोधरचरिते श्रीसोमकीर्त्याचार्यविरचिते अभयरुचिभट्टारकस्वर्गमनो
 नाम अष्टमः सर्गः ॥ प्रधामं ॥ १०१८ ॥

અંતની પ્રશસ્તિનો અર્થ.

નંદીતટ મુલ નામે આચાર્યના ઘંશમાં ગુણોના સમુદ્ર થી રામસેન થયા. તેની પછી
 શ્રી ભીમસેનાચાર્ય થયા. તેમના શિષ્ય સોમકીર્તિમુનિએ યશોધરમહારાજનું આ પવિત્ર

अरित्र सं. १५२६ पोपं वद पांयमं स्वीयारं गौडिनी मेदपादना शीतवनांयं लंगवाननीं भनोः
 हर भंदिभं भेसीने जनायुं छे, तेभां भूजयुक्त होय तो विद्वान पुर्णो ते संशोधनपूर्वकं
 पांये. ५८-५९-६०.

आ प्रभावे श्री-सोमकीर्ति आचार्यकृत यशोधर अरित्रभां अलयश्चि लट्टारकना
 स्वर्गभन नाभनो अलभो सर्गो समाप्त यथो. श्लोक संख्या १०१८.

लेखनसमयस्य प्रशस्तिः ।

स्वस्तिश्री संवत्सरे सत्तिधिसंज्ञके वै । वर्षे शुभेऽत्रैकपंचयुक्ते ॥ १५५ ॥ लिखापितं मार्गशुद्धे तस्यां
 त्रयोदशी या बुधवारयुक्ता ॥ १ ॥ नंदितटख्ये विमले सुगच्छे श्रीरामसेनो गुणवारिराशिः । बभूव तस्या-
 न्वयशोमकारी भी रत्नकीर्तिर्दुरितापहारी ॥ २ ॥ श्रीलज्जमसेनोऽत्र ततो बभूव शीलालयः सर्वगुणोत्पेतः ।
 तस्यैव पटोद्वरणैकधरिः श्रीधर्मसेनः प्रणः प्रवीणः ॥ ३ ॥ श्रीलज्जमसेनस्य सुशिष्य रम्यः
 श्रीभीमसेनः प्रथितः पृथिव्यां । कामारिविध्वंसकपापमर्ही । स एव सेव्यो ह्येव किमन्यैः ॥ ४ ॥
 तयोः पट्टविभूषणौ सकल श्रीधरपिप्लवसन्मानौ । ॥ ५ ॥ नृच्छगुरुभट्टारक श्री ६
 सोमकीर्ति भट्टारक श्रीविमलसेनौ विजयते ॥ १५५२४ ॥ (संवत्सरेऽत्रासेनशिविवेकिनः । सत्पापयंति
 ते नित्यं जयंतु श्रावकोत्तमः ॥ श्री हुतंबट ज्ञातीय पंखीस्वरगोत्रे सुभावक सदाचारसमाचार
 प्रभावकः सद्गुणपवित्रः शुद्धपदवी सच्चरित्रः शिष्टजनपंक्तिधुरीणः परमेश्वरपणीतदानमार्ग-
 प्रवीणः कोटडीया प्रतापसिंहः समजायत । तस्य च पत्नी शुद्धशीलाश्रयिका पूरी नाम्नी । तत् कुक्षि
 प्रसूतो-द्वौ पुत्रौ । तयोः ज्येष्ठः संराणाख्यो विजयते । द्वितीयः कनीः सं राउल नामा
 विजयते । तस्य पत्नी श्रयिका मांजी तत्कुक्षि प्रसूताः चत्वारः पुत्रास्तेषु ज्येष्ठोभिनववेषुव-
 ष्टकः वेणाख्यो जातः । ततः कनीयान् पापाख्यो जातः ॥ ततश्च कनीयान् सिंहाह्वयः सद्गुण
 प्रहो जातः । ततश्च लघुरभिनवसिंह इव सीहाख्यो विजयते । तथा द्वेपुत्र्यौ तत्रैका वहिर्गू नाम्नी द्वितीया
 यद्वोतस्यमा आर्यका ज्ञानश्री नाम्नी विजयतः । कोटडीया वेणासुभ्रावरूपल्याः
 सुभ्राविका चंगाई जनन्याश्च शीलालंकारधारिण्या । सकलदुरितनिवारिण्या श्रीजिनवर्द्धशासन
 प्रभांविकया चानरि सुभ्राविकया श्रीमत् श्रीयशोधरचरित्रं सुवर्णाक्षरैर्लेखितं । श्री-
 नंदितटगच्छा धिराजभट्टारक श्रीमत् श्री ५ विमलसेनगुरुणामुपकारितं तस्मिन् श्रीविशाल-
 कीर्ति पंडिताचार्यशःपालमुख्ययतिभिः प्रसिद्धतरशुद्धितोदिते महोत्सवपुरस्सरं चतुर्विधश्री
 संघसाक्षिकं वाच्यमानं चिरंजिवीतु । शुभं भवतु मंगलमस्तु । औदीच्यज्ञातीया जो. बहुभा
 लिखितं । श्रीस्तु ।

→ अथ ७ ← राशितो अर्थ ←

आ अथ विक्रम संवत् १५५२ ... सुद्ध १३ने शुधवारं लभाछ पूरुं यथो.
 नंदितट नामना विमलपञ्चमां शुशोना २ ... रामसेन यथा तेमनी पाट पापेन नाय
 करवायागा रत्नकीर्ति यथा. तेमना शेष्य ज्ञानवती अने सहयुष्य लक्ष्मणु १५५२ यथा तेमनी
 पाट उद्धार करतमां धर्मयुष्य पंडित श्री धनेसेन यथा. तेमना शेष्य लक्ष्मण, तेमना
 सुशिष्य कामशुनो नाश करवायागा अने तपोन भट्टन करवायागा श्री स्त्री न तना पृथिव्यां

પ્રસિદ્ધ થયા. એવાજ ગુરુ સેવન કરવાયોગ્ય છે અને ખીજ નહિ. આ બન્નેના પદને સુશોભિત કરવાવાળા તથા સંઘની સભાઓમાં સંમાન પામવાવાળા નદીતટ ગચ્છના ગુરુ શ્રીશ્રીશ્રીશ્રીશ્રી સોમકીર્તિ અને ભટ્ટારક વિમળકીર્તિ થયા.

શ્રી હુતંગટ (હુમ્મડ) જ્ઞાતિના પંખીશ્વર ગોત્રમાં સુશ્રાવક સદાચારે સમાચારની પ્રભાવના કરવાવાળા, સદ્ગુણોથી પવિત્ર, શુદ્ધ પદ્ધિધારક, સદાચારી, સાધુ-પુરોમાં અગ્રગણ્ય, લગવદ્-પ્રણિત દાનમાર્ગમાં પ્રવિણ કોટડીયા પ્રતાપસિંહ નામના શેઠ થયા, જેમની પત્નિ શુદ્ધ શીલવતી પૂરી નામની યશ, તેમની કૂળે બે પુત્ર થયા, જેમાં મોટાનું નામ સંઘહી (૧) રાણા અને નાનાનું નામ સંઘહી (૨) રાઉલ હતું. રાઉલની સ્ત્રી માંજના ઉદરે ચાર પુત્ર થયા, તેમાં સૌથી મોટાનું નામ અભિનવવેણુવચ્છક પદ્મિના ધારક વેણુ હતું, તેથી નાનાનું નામ વાધા. તેથી નાનાનું નામ શીંઘા અને સૌથી નાનાનું નામ અભિનવસિંહના જેવું સીંહા હતું. તેમને બે બહેનો યશ. મોટીનું નામ બંહિનું અને નાનીનું નામ સંયમ લીધેલી એવી આજીંઠા જ્ઞાનશ્રી હતું. સૌથી મોટા ભાઈ કોટડીયા વેણુની સ્ત્રી શ્રાવિકા ચંગાઈ માતાની પુત્રી શુદ્ધ શીલવતી, સમસ્ત પાપોને નાશ કરનારી, અને જનશાસનના પ્રભાવને વધારવાવાળા સુશ્રાવિકા વાનરીખાઈના આ સચિત્ર યશોધરચરિત્ર સોનાના અક્ષરે લખાવીને શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી વિમળસેન ગુરુના શિષ્ય શ્રી વિશાલકીર્તિ પંડીતાચાર્ય વિગેરે મુનિયો દ્વારા, દરેક વર્ષે ઉત્તમોત્તમ ઉત્સવો સહિત ચતુર્વિધ સંઘની સમક્ષ વંચાતું રહીને ચીરકાળ સુધી જ્યવંત રહે. લેખક ઐદિય જ્ઞાતિ વડુઆ બેપી

ઉપર મુજબ શ્રી સોમકીર્તિ આચાર્યકૃત આ ગ્રંથ સં. ૧૫૩૬માં રચાઈ ૧૫૫૧માં ગૌદિયા પેદષાટ નગરમાં લખાયેલો છે, અને તેને હુતંગટ (હુમ્મડ) જ્ઞાતિ પંખીશ્વર ગોત્રી કોટડીયા પ્રતાપસિંહના વંશમાં વાનરી નામે સુશ્રાવિકાએ વડુઆ નામે લેખક પાસે સુવણ્ણિરે લખાવેલો છે અને તે અમોને કરમસદ્ધ (આણુંદ)ના શાસ્ત્રભંડારમાંથી પ્રાપ્ત થઈ શક્યો છે.

(૨) તત્ત્વાર્થસૂત્રજી સચિત્ર:—આ ગ્રંથ સં. ૧૫૨૬માં સોનાના અક્ષરે લખાયેલો હોઈ એમાં ચોવીસ તીર્થંકર અને ક્ષેત્રપાળનું સંયુક્ત ચિત્ર તથા આવકોને ઉપદેશ આપતા નિગ્રંથ મૂનિનું, એવા બે સોનેરી ચિત્રવાળો આ ગ્રંથ છે, જેમાં દરેક પાને રેશમના ટુકડા ન હોવાથી સોનાના અક્ષરો જરા ઝાંખા પડેલા છે. આ ગ્રંથ સાથે પંજી સોનેરી કસબનું ભરેલું રેશમી પુકું છે અને એ સુરતના ગુજરાતીના દહેરામાંથી શા. ૦ અર્ધેચંદ પાનાચંદ દ્વારા પ્રાપ્ત થયો છે.

(૩) જિનસહસ્રનામ સ્તોત્ર:—આ વાગટીય લગવદ્ જિનસેનાચાર્યકૃત સહસ્રનામ સ્તવન ૨૨ પૃષ્ઠોમાં સંકેત અને જુરા કાગળ ઉપર સોનાના અક્ષરોએ સં. ૧૭૨૬માં લખેલો છે, જેમાં પશુ દરેક પાને હોયવણાટના રેશમી ટુકડા છે અને કરમસદ્ધના શાસ્ત્રભંડારમાંથી પ્રાપ્ત થયેલો છે.

(૪) ભક્તામર-કથાસચિત્ર—આ ગ્રંથ પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષાનો હોઈ એમાં ભક્તામર-સ્તોત્રની ૩૩ કથાઓ પૈકી ૩૧ કથાનો ૧૦૮ પૃષ્ઠો અપૂર્ણ ગ્રંથ છે, જેમાં કથાના ભાવના આસરે ૧૫૦ રંગીન ચિત્રો છે. ભાષા ધણીજ જુની ગુજરાતી માતૃમ પડે છે અને ધણીજ જીર્ણ થયેલો છે. અપૂર્ણ હોવાથી કર્તાનું નામ તથા સંવત જણાતો નથી, પણ ચારસો પાંચસો

વર્ષ ઉપરનો તો આ અંથ હોવાજ નોંધએ એમ અનુમાન થયા વગર રહેતું નથી. (આ અંથ સુરતમાંથી ડા. લુખણદાસ પરભુદાસ પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલો છે.)

(૫) રત્નીવારકથા સચિત્ર—સં. ૧૬૭૮માં જ્ઞાનસાગરકૃત આ ગુજરાતી અંથ ૧૯૧૬માં લખાયેલો હોઈ તેમાં કથાના ભાવનાં રંગીન સોનેરી અને સુશોભિત પુષ્કળચિત્રો છે (કરમસદથી પ્રાપ્ત)

(૬) ભવિષ્યદત્તચરિત્ર પ્રાકૃત—૧૫૦-૨૦૦ રંગીન ચિત્રોવાળો સુરતના નૃસિંહપરાના દહેરાના શાસ્ત્રભંડારમાંથી પ્રાપ્ત.

(૭) શાંતિનાથચરિત્ર સચિત્ર અને અપૂર્ણ (સુરતમાંથી ઉપલાજી ભંડારમાંનો)

(૮) શ્રીપાલચરિત્ર સચિત્ર—(આ ગુજરાતી અંથ શ્વેતાંબરી આમ્નાયનો હોઈ સં. ૧૭૩૭માં યશવિજય અને ત્રિનયવિજય કૃત સં. ૧૭૮૬માં લખાયેલો. ૧૫૦-૨૦૦ રંગીન ચિત્રોયુક્ત છે જે સુરત વડાચાટાના જ્ઞાનભંડારમાંથી પ્રાપ્ત થયો છે.

(૯) મૃગાવતીરાસ સચિત્ર—(શ્વેતાંબરી, અપૂર્ણ. રંગીન ચિત્રોયુક્ત સુરતમાંથી ચીમનલાલ કૃતેહચંદ દ્વારા પ્રાપ્ત)

(૧૦) ખારસા (કલ્પસૂત્ર) સચિત્ર—૧૪ ૧૨૪ (સુરત-વડા ચાટાજ્ઞાનભંડારમાંથી પ્રાપ્ત)

(૧૧) ત્રિલોકસારનાં ત્રણ જીર્ણ અને અપૂર્ણ અંથો સચિત્ર (સંસ્કૃત. સુરત નૃસિંહપરાના દહેરાના શાસ્ત્રભંડારમાંથી પ્રાપ્ત)

પ્રાચીન ગુજરાતી ગ્રંથો

(૧૨) સામાધિતંત્ર—(સંસ્કૃત-ગુજરાતી. પદ્યમાં)

(૧૩) અનીરૂદ્ધહરણ—(અલ્પ શ્રી જયસાગરકૃત, રચાયો, સં. ૧૭૩૨-લખાયો. સં. ૧૮૨૨)

(૧૪) અપાઠભૂતિ ધમાલ રાસ (પં. માનસિંહકૃત. રચ્યો ૧૬૩૮. લખ્યો સં. ૧૬૬૫)

(૧૫) પાસાકેવલી પોથી—(ગર્ગઝકૃત)

(૧૬) આદિનાથ પુરાણ—(અલ્પજ્ઞાનદાસકૃત. લખ્યો સં. ૧૮૨૪)

(૧૭) તત્ત્વાર્થસૂત્ર ટીકા (ખીવસી મંત્રી કૃત. લખ્યો-સં. ૧૬૮૫)

(૧૮) પ્રયુગ્મ ચરિત્ર—(દેવેન્દ્રકીર્તિ ભટ્ટારક કૃત. લખ્યો ૧૭૨૨)

(૧૯) પદ્માપુરાણ—રામપુરાણ—(પ્રજ્ઞાલદાસ કૃત. રચ્યો-લખ્યો ૧૭૮૩)

(૨૦) પદ્માવતી સ્તોત્ર—(સંસ્કૃત—પ્રાકૃત. ૧૮૧૮)

(૨૧) પદ્માવતી કલ્પ (સંસ્કૃત-પ્રાકૃત સચિત્ર. યંત્રમંત્ર સહિત)

(૨૨) ઐશ્વિક પ્રશ્નોત્તર (યુગુભૂષણકૃત. લખ્યો-રચ્યો. ૧૬૭૦)

(૨૩) રાસોનો મોટો પોથો (૫. ૩૭૪ લખાયો. ૧૭૭૭)

(૨૪) યશોધર રાસ—(દેવેન્દ્રકીર્તિ. રચ્યો ૧૬૩૮. લખ્યો ૧૮૬૨)

(૨૫) શાંતિનાથ ચરિત્ર—(અલ્પશ્રી જયસાગરકૃત. રચ્યો-૧૭૪૫ લખ્યો ૧૭૮૪)

(૨૬) હરિવંશ પુરાણ રાસ—(અલ્પજ્ઞાનદાસ કૃત. લખ્યો-રચ્યો ૧૫૨૦)

(૨૭) ચંદ્રપ્રભુ ચરિત્ર (ભટ્ટારક યશકીર્તિ કૃત રચ્યો-લખ્યો. ૧૮૫૫)

(૨૮) સમ્યક્ત કૌમુદી—(યશકીર્તિ કૃત હીંદી-ગુજરાતી. રચ્યો-૧૮૪૧ લખ્યો-૧૮૮૦)

- (૨૯) ત્રિલોકસાર ધર્મધ્યાનવિચાર રાસ(સુમતિકીર્તિ કૃત. ૧૮૯૧માં)
 (૩૦) આદિનાથ દ્રાગ (જ્ઞાનભૂષણ ભટ્ટારક કૃત)
 (૩૧) જીવંધર રાસ (જ્ઞાનભૂષણ ભટ્ટારક કૃત)
 (૩૨) સગરચક્રવર્તિ રાસ (બ્રહ્મશ્રી જયસાગરકૃત. રચ્યો ૧૭૧૭ લખ્યો ૧૭૯૮)
 (૩૩) શ્રાવકાચાર રાસ (૧૭૬૯માં લખાયેલો)
 (૩૪) આદિનાથ રાસ (બ્રહ્મજિનદાસકૃત)
 (૩૫) પંચતંત્ર (પંચાખ્યાન) (વિષ્ણુશર્મા કૃત. લખાયું ૧૮૩૧)
 (૩૬) રામાયણ રાસ-(બ્રહ્મ વિનયસાગર કૃત. રચ્યો ૧૫૭૮ લખ્યો ૧૬૯૭)
 (૩૭) ત્રિલોકસાર વર્ણન (જિનસેનાચાર્યકૃત. કણ્ઠાદિકી લીપી અને સંસ્કૃત ભાષામાં સચિત્ર રચાયેલ ૧૬૫૪)
 (૩૮) શ્રીપાલચરિત્ર-(વિજયપ્રભસુરીકૃત. રચ્યો ૧૭૩૮ લખ્યો ૧૮૭૦)
 (૩૯) આદિનાથદ્રાગ-(સોમપ્રભાચાર્યકૃત. લખાયો ૧૬૯૦)
 (૪૦) ધર્મપરીક્ષા રાસ-(સુમતિકીર્તિ કૃત. રચ્યો-લખ્યો ૧૬૨૫)
 (૪૧) રામપુરાણ ભાષા (બ્રહ્મજિનદાસ કૃત.) રચ્યો. ૧૫૭૮. લખ્યો ૧૮૯૦.
 (૪૨) અકાવલી તથા ગણિતના અનેક આંકો-

આ નાનકડી શુક અતીવ ઉપયોગી છે, જેમાં અઢીયાં ઉઠાં ઉપરાંત બધા આંકો, સાડાચાર કે જેને ઢોંસો કહેતા હતા તે આંક છે, તેમ ઢોઢા ઢોઢાના આંક છે, તેમ જ્યારે પરાધ સુધી ૧૯ અક્ષરનાજ નામ બોલી શકાય છે ત્યારે એમાં પરાધથી વધુ અક્ષરની ગણતરી બોલી શકાય તેનાં ૫૭ જુદા જુદા નામો ઉપરાંત પદ્ય અને સાગરની ગણતરી પણ બતાવેલી છે. (મહુવાના શાસ્ત્રભંડારમાંથી પ્રાપ્ત.)

- (૪૩) સીતાહરણ વગેરે ૩ રાસનો પોથી (લખાયો ૧૭૩૨ બ્રહ્મશ્રી જયસાગરકૃત)
 (૪૪) પરચુરણ કથાઓ (અપૂર્ણ, જીર્ણ અને પ્રાચીન)
 (૪૫) રાસો-કથાઓનો પોથી (૧૬૦૦ ની લગભગનો)
 (૪૬) આરાધનાપ્રતિબોધ કથાઓ બ્રહ્મશ્રી જયસાગર કૃત. લખાયો ૧૭૨૧)
 (૪૭) બળીભદ્ર આખ્યાન (બ્રહ્મશ્રી દયાસાગરકૃત. રચ્યો ૧૭૩૨ લખ્યો ૧૭૫૭)
 (૪૮) પદ્માવતીની કથા-(લખાઈ ૧૮૪૨)
 (૪૯) હનુમાન કથા (સુરદાસ સુનિકૃત. રચી. ૧૬૧૬ લખી. ૧૭૪૧)
 (૫૦) સંબોધિપંચાસીકા વગેરે કથાઓ (૧૬૬૪ની લખેલી)
 (૫૧) સામુદ્રિકાનશાસ્ત્ર (૧૮૨૫નું)
 (૫૨) લવચક્રવર્તીઆખ્યાન વગેરે (૧૭૨૮નું)
 (૫૩) સમાવિતંત્ર (પર્યંતધર્મધિકૃત. લખ્યો ૧૭૪૯)
 (૫૪) હરીવંશરાસ-(બ્રહ્મજિનદાસ કૃત. રચ્યો. ૧૫૨૦)
 (૫૫) પટ્ટચરિત્રનારાસ-(યુગયંદ્ર ભટ્ટારક કૃત. લખ્યો. ૧૭૨૧.)
 (૫૬) શ્રેણિક પ્રશ્નોત્તર-(યુગકીર્તિ ભટ્ટારક કૃત. રચ્યો ૧૬૩૦. લખ્યો ૧૬૬૭)
 (૫૭) લોકામત નિરાકરણ-(સુમતિકીર્તિ ભટ્ટારક કૃત. રચ્યો ૧૬૨૭ લખ્યો ૧૬૬૭)

- (૫૮) સમયસાર નાટક વગેરેનો ગુટકો—(રાજમહલ પાડકૃત. રચ્યો ૧૬૧૩ લખ્યો ૧૭૧૪)
 (૫૯) હરીવંશ રાસ—(અહનિનદાસકૃત. રચ્યો ૧૫૨૦ લખ્યો ૧૭૫૧).
 (૬૦) ચોર્યાશી વૈશ્ય જ્ઞાતેના નામ—(ભટ્ટારક લક્ષ્મીચંદ્રકૃત. લખ્યો ૧૬૯૮)
 (૬૧) ધર્મપરીક્ષા રાસ—(અહનિનદાસકૃત. રચ્યો ૧૬૨૫. લખ્યો. ૧૮૨૫)
 (૬૨) લોકાનુયોગ સચિત્ર—(જિનસેનાચાર્યકૃત)
 (૬૩) મુદર્શનચરિત્ર—(સકલકીર્તિ ભટ્ટારક કૃત, લખ્યો ૧૫૬૪)
 (૬૪) માંડનબંધન ઉખાણુ રાસ—(ભ. સોમતિકીર્તિ કૃત પ્રાચીન.)
 (૬૫) સમયસાર નાટક—(બનારસીદાસ કૃત. રચ્યો ૧૬૯૩ લખ્યો ૧૭૫૧)
 (૬૬) રામસીતા રાસ—(બહારસી ધના કૃત. લખ્યો ૧૬૫૨)
 (૬૭) પાંડવપુરાણ (અપૂર્ણ)
 (૬૮) આદિતવાર કથા—(અહનિનદાસ કૃત. લખાઈ ૧૬૮૧)
 (૬૯) રેણુકાનો રાસ (અહનિનદાસ કૃત)
 (૭૦) આદિધર સમીક્ષરણ રચના (સુરેંદ્રકીર્તિ ભટ્ટારક કૃત. લખાઈ ૧૭૪૭)
 (૭૧) ચંદનાં, ધર્મપરીક્ષા વગેરે ૯ રાસો—(વાદિચંદ્ર, પ્રભાચંદ્ર વગેરે કૃત ૧૬૨૫ થી ૧૭૦૦ના)
 (૭૨) ધર્મધ્યાનવિચારરાસ (ભટ્ટારક સુમતિકીર્તિ કૃત. રચ્યો ૧૬૨૭ લખ્યો ૧૬૩૬)
 (૭૩) ભક્તભરકથા (વિનોદીલાલ કૃત ૩૮ કથાઓ. રચાઈ ૧૭૭૭ લખાઈ ૧૯૨૭)
 (૭૪) આદિધર રાસ—(અહનિનદાસ કૃત. લખ્યો—રચ્યો ૧૭૮૫)
 (૭૫) નાટકસમયસાર—(કવિ બનારસી કૃત. રચ્યો ૧૬૯૩)
 (૭૬) દાન-શીલ-તપ-ભાવનો રાસ—(સમયસુંદર કૃત ૧૬૬૨)
 (૭૭) કર્મપ્રકૃતિ—(નિમીચંદ્ર સિદ્ધાંત ચક્રવર્તિકૃત. રચ્યો ૧૬૪૧)
 (૭૮) કર્મવિપાક રાસ—(પં. ગણેશજી લિખિત. રચ્યો ૧૮૩૪)
 (૭૯) અમરદત્તનો રાસ—(ભટ્ટારક જયકીર્તિ કૃત. રચ્યો ૧૬૮૬)
 (૮૦) ગર્ભાખ્યાન (રતનભૂપણ ભટ્ટારકકૃત)
 (૮૧) મહાવીર રાસ (શુભચંદ્રાચાર્ય કૃત. રચ્યો. ૧૬૦૮ લખ્યો. ૧૭૩૧)
 (૮૨) ગૌતમસ્વામીનો રાસ (શ્વેતાંજરી. રચાયો ૧૪૧૨ શેઠ મગનભાઈધરમચંદ ઉદેચંદ ઝવેરી તરફથી પ્રાપ્ત.)
 (૮૩) રૂપિમંડળ સ્તવ (ધર્મયોગસુરી કૃત. શ્વે. રચાયો. ૧૭૬૧ ઉપલોન્ન મહારાજ તરફથી મળેલો)
 (૮૪) જંબુપૃષ્ઠા રાસ (રાજચંદ્રસુરી કૃત. શ્વે.)
 (૮૫) ઘણાજ બારીક અક્ષરોનો સંસ્કૃત અંથ દરેક પાનામાં આસરે અઢી હજાર અક્ષર છે.

નકશાઓનો સંગ્રહ.

- (૮૬) પદ્મકલાચળા પર્વતનો પટ (કાગળ ઉપર)
 (૮૭) ગણુગ્રીનો મોટો નકશો (ખડુજી ઝીણા અક્ષરે કાગળ ઉપર)
 (૮૮) જંબુદ્વીપનો પટ (રંગીન)

- (૮૯) શ્રુતસ્કંધ યંત્રનો નકશો. (રંગીન)
 (૯૦) નક્ષત્રગણોની મેરૂની પદ્ધતિણનો નકશો.
 (૯૧) જંબુદ્વીપની ગણતરીનો નકશો.
 (૯૨) પદ્માવતીયંત્રનો પ્રાચીન નકશો.
 (૯૩) હનુમાનનું યંત્ર (પ્રાચીન)
 (૯૪) તેરહદીપનો સાર્થીયો કપડા ઉપર.
 (૯૫) અદીદ્વીપનો નકશો રંગીન (નાનો)
 (૯૬) શ્રવણ બેલગુલ (જૈનબિંદિ-મુડબિંદિ)નો મોટો નકશો, શ્રી ગોમ્મદેશ્વરની પર પુટ ઉપી મૂર્તિના ચિત્ર સહિત).
 (૯૭) શ્રી સમ્મેદશિખરજી તીર્થક્ષેત્રનો રંગીન નકશો (દોડી ઉપર, પ્રાચીન).
 (૯૮) ઐરાવત હાથી અને તીર્થંકરના જન્મકલ્યાણક્રમના દેખાવનો અપૂર્વ, જીર્ણ અને પ્રાચીન રંગીન નકશોનો તખ્તો—

આ નકશો અતિ પ્રાચીન હોય મહુવાના શાસ્ત્રલંકારમાંથી મળી આવ્યો છે, જેમાં તીર્થંકરના જન્મ પછી ઇન્દ્ર-ઇન્દ્રાણી તેમને ઐરાવત (દરેક સંદે ઉપર-એકેક કમળ એવી ૧૦૮ સ્તંભવાળા) હાથી ઉપર બેસાડી મેરૂપર્વત ઉપર જન્મકલ્યાણક્રમ કરવા લાઈ જાય છે તથા પાંડુકશિલા ઉપર જન્મકલ્યાણક્રમ થતો દેખાવ આપેલો છે. હાથીની ૧૦૮ સંદે બરાબર જણાય છે અને આવું ઐરાવત હાથીનું ચિત્ર હાલ જોવામાં આવતું નહોતું તે મળી આવ્યું છે. ચિત્રણનો સંવત નથી, છતાં પણ એની જીર્ણ અવસ્થા તથા એનો કાગળ જોતાં એ ચિત્ર આરસો પાંચસો વર્ષ ઉપરનું તો હોવું જ જોઈએ એમ અનુમાન થાય છે.

(૯૯) સમવસરણનો મોટો રંગીન પટ—(આ કપડા ઉપરનો રંગીન પટ યોદ્ધામાં ચંદ્ર-પ્રભ એવાલયમાં સં. ૧૫૫૦ માં ચિત્રાયેલો પ્રાચીન છે, જેનું ચિત્રકામ ઉત્તમ છે. સમવસરણની રચનાનો દેખાવ અબોહુબ ચીતે ચિત્રેલો છે. (મહુવામાંથી પ્રાપ્ત.)

(૧૦૦) ત્રણ લોકોનો મોટો સચિત્ર નકશો—[જૈનમતાનુસાર લોકસ્વરૂપ]

આ નકશો કાગળ ઉપર જીર્ણ અવસ્થામાં મહુવામાંથી પ. માંજોરલાલ મોહનલાલ પાંસેથી મળી આવેલો, તેને કપડાં ઉપર મઢી લઈ મોટા પડદા પર ખર્ચાવેલો છે, જેમાં ઉર્ધ્વ, મધ્ય અને અધઃલોકોનો દેખાવ આપેલો છે અને ઉપરથી જોતાં

(૧) ત્રિલોકીમાં જે અવરોધો ગમન થાય છે. તેની અવગાહના, (૨) પાંચ અનુત્તર વિમાનનો દેખાવ, (૩) જન્મ-મૃત્યુ અને કિટ્ટીના બેઠી નવ. એવેશકનો દેખાવ, (૪) સોળ સ્વર્ગનો દેખાવ, (૫) મધ્ય લોકનો દેખાવ, (૬) સાત નર્કનો દેખાવ, (૭) ત્રિલોકીનો દેખાવ. આ આંખો દેખાવ મનુષ્યાકારે હોય એક બાલુએ સંસારવૃક્ષ (મોહરસ સ્વરૂપ)નું તથા ખીજ બાલુએ પદ લેશ્યા સ્વરૂપનું એમ બે મોટાં, આકર્ષણીય અને અતીવ બોધપ્રદ ચિત્રો છે.

(૧૦૧) જંબુદ્વીપનો નકશો.

(૧૦૨) અદીદ્વીપનો નકશો.

(૧૦૩) અદીદ્વીપનો મોટો નકશો (રંગીન)

(૧૦૪) અઢીહીપનો નકશો (ધણોજ મોટો પડદા૩૫) આ નકશો અમારા શ્વેતાંબરી બધુ રતનચંદ ખીમચંદ કાપડીઆ માફતે મળેલો છે.

(૧૦૫) હુતુમાન ચંત્ર (નવીન) શ્વે. બધુ શેક મગનભાઈ ધરમચંદ તરફથી મળેલું.)

(૧૦૬) રૂપિમંડળ ચંત્ર (રંગીન) " " "

૨. ધાર્મિક ચિત્રોનો સંગ્રહ

(૧૦૭) કલ્પવૃક્ષના ૩ અને બે સ્ત્રીઓના મળી ૫ ચિત્રોનું આલ્પ્યમ.

(૧૦૮) રૂપલનાથસ્વામીના જીવનકાળના ૭ ચિત્રોનું ચિત્રકામની અપૂર્વ કારીગીરીવાળું આલ્પ્યમ.—

આ ચિત્રમાં નીચેના દેખાવો છે—(૧) રૂપલનાથનો જન્મ, નાભીરાજ જન્મેલસવની ખુશાલીમાં અને વૃષભના શીંગડાંમાંથી દૂધની ઝરતી ધારાઓ. (૨) રૂપલનાથ-સ્વામીની ૫૬ કુમારિકાદેવી સેવા કરે છે. (૩) ઈદ્રાણી રૂપલનાથની સ્તુતિ કરે છે. (૪) ઈન્દ્ર રૂપલનાથની સ્તુતિ કરે છે. (૫) રાજસભામાં નિલંબસા અપ્સરાનો થતો નાચ અને તેના અચાનક મૃત્યુથી રૂપલનાથને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવો. (૬) રૂપલનાથસ્વામી. (૭) શ્રેયાંસરાજ રૂપલનાથસ્વામીને ૬ માસ ઉપવાસ અને ૭ માસ આહારની અંતરામ એમ ૧ વર્ષના તપ પછી ઈશ્વરસનો (શેરડીના રસનો) આહાર આપે છે, વગેરે દેખાવો.

(૧૦૯) નેમનાથસ્વામી અને રાજુલમતીના જીવનકાળના ૬ ચિત્રોનું આલ્પ્યમ—

આ ચિત્રમાં નીચેના અપૂર્વ દેખાવો છે—(૧)—શ્રી કૃષ્ણની આયુધશાળામાંથી નેમનાથ સ્વામી કાંપ લાવીને વગાડે છે, જેની અજળ શક્તિ જોઈ કૃષ્ણ વગેરે નેમનાથને પરણુવવાનો વિચાર કરે છે. (૨) નેમનાથસ્વામીના લગ્નનો વરધોડો, પશુઓનો પોકાર અને પાછા ફરવું. (૩) રાજુલમતી મૂર્ઝાવસ્થામાં. (૪) નેમનાથ સ્વામી અને રાજુલમતીનું દીક્ષા લઈ ગીરનાર ઉપર વિચરવું. (૫) રાજુલમતી ભગવદ્ભક્તિમાં લીન (૬) ઉગ્રસેનરાજ રાજુલમતીને આહાર આપે છે.

(૧૧૦) તીર્થંકરની માતા સ્વપ્નાવસ્થામાં અને ૧૬ સ્વપ્નો વગેરે ૫ ચિત્રોનું આલ્પ્યમ.

(૧૧૧) મહારાજ ચંદ્રગુપ્તનાં ૧૬ અશુભ સ્વપ્નોનું આલ્પ્યમ—

આ ૧૬ સ્વપ્નો અને તેનું ફળ જાણવાયોગ્ય હોવાથી અત્રે જણાવીએ છીએ—(૧) સૂર્ય અસ્ત થઈ રહ્યો છે—ફળ—દ્વાદશાંગનો જાણવાવો કોઈ નહિ રહેશે. (૨) રત્નનો ઢગલો ધૂળમાં પડ્યો છે—ફળ—ન્યતિઓમાં ઐક્યતા નહિ રહે. (૩) કલ્પવૃક્ષની ડાળ દટી પડી. ફળ—ક્ષત્રિય જૈનધર્મને માનશે નહિ. (૪) સમુદ્ર મર્યાદા રહિત થયો (ઉભરાઈ ગયો). ફળ—રાજ નીતિવાન નહિ થશે. (૫) બાર ફેણવાળો સર્પ જોયો. ફળ—બાર બાર વર્ષ સુધી દુકાળ પડશે. (૬) દેવતાઓનું વિમાન ઉધું થઈ ગયું. ફળ—દેવતા ભારતભૂમિ ઉપર નહિ આવશે. (૭) રાજપુત જાટઉપર ચઢેલો છે. ફળ—રાજ મિત્રાત્મી ધર્મને અનુયાયી થશે. (૮) બે કાળા હાથી માંહોમાંહે લડે છે. ફળ—વારંવાર વર્ષાદે ઓછો થશે. (૯) ગાયનાં નાનાં નાનાં વાછરડાં ગાડીમાં જોડેલા છે. ફળ—તરણાવસ્થામાં જ ધર્મ થશે. (૧૦) વાંદરો હાથી ઉપર ચઢેલો છે. ફળ—ક્ષત્રિય નીચ વૃત્તિ કરશે અને શુદ્ર રાજ થશે. (૧૧) પ્રેત નાચ કરે છે. ફળ—કુદેવની પૂજા હવે વધારે થશે. (૧૨) સોનાના વાસણમાં દૂતરો ખીર ખાય છે. ફળ—ધનિકોના ધનથી દુકર્મો અધિક થશે. (૧૩) આગીઓ ઢેરીપમાન

યર્થ રહ્યો છે. કૃષ્ણ-હવે જૈન ધર્મ પોતાના પ્રભાવનો ઉદ્ધોત ધણો ઓળખે કરશે. (૧૪) તળાવ સુકાષ ગયું છે. કૃષ્ણ-દક્ષિણ દેશમાં વર્ષાદ ઓછો થશે અને ઝોજ દેશમાં જૈનધર્મ અધિક માન્ય થશે. (૧૫) ધૂળમાં કમળ ખીલ્યું છે. કૃષ્ણ-બાહ્ય જૈનધર્મ રહિત થશે અને વૈશ્ય જૈન થશે (૧૬) ચંદ્રમાં કંટલાંક છિદ્રો જોવાં. કૃષ્ણ-જૈન મતમાં બેદાબેદ થશે.

(૧૧૦) કાળ ભૈરવનું રંગીન ચિત્ર—આ ચિત્રની કારીગીરી અતીવ ઉત્તમ છે.

(૧૧૧) ઘોડાનું ચિત્ર (ડબલ) શરીરના લક્ષણ—વર્ણન સહિત.

(૧૧૨) ઘોડાનું ચિત્ર (ડબલ) ખીજું. શરીરના લક્ષણ—વર્ણન સહિત.

(૧૧૩) પાંડિત શીવલાલજીએ પોતાને હાથે ચીતરેલો પોતાનો રંગીન ફોટો (મહુ-વામાંથી પ્રાપ્ત)

(૧૧૪) અકબર બાદશાહ અને હીરવિજયસુરીનાં નાનો રંગીન તખ્તો—

આ તખ્તો ખીકાનેરના સાત્રલગંડારમાંના ચિત્ર ઉપરથી ઉતારો કરેલો છે. અને અત્રેના સ્થેન બંધુ શેઠ મગનભાઈ ધરમચંદ ઉદેચંદ ઝવેરી તરફથી પ્રાપ્ત થયો છે. જેમાં સં. ૧૬૨૯ માં આગ્રા શહેરમાં અકબર બાદશાહ અને હીરવિજયસુરીના મેળાપનું આખેહુબ ચિત્ર છે. અને એ તખ્તમાં નીચેનાં ચિત્રો છે—૧. કરમાસાહ કરમચંદ શેઠ, (જૈન) ૨. ખીરબલ પ્રધાન ૩. પાદરી અથવા કાજ, (૪) અકબર બાદશાહ (૫) આચાર્ય શ્રી હીરવિજયસુરીજી. (૬-૭-૮) આચાર્યશ્રીના શિષ્યો ચંદ્રસુરીજી, જગમલાજી મહાત્મા અને માલદેવ મહાત્મા. આ ઉપરાંત ઉપલે ભાગે ઓધો અને ટોપી દેખાય છે. નીચે બકરી અને બે બચ્ચાં છે તેમ એક ગાય ઉભી રાખેલી છે, જેનું વર્ણન નીચે મુજબ છે—

હીરવિજયસુરીય અકબર વાદશાહને વતાવેલા ચમત્કાર.

અકબરના કાજએ આકાશમાં ઉડાવેલી ટોપીને હીરવિજયસુરી પોતાનો ઓધો આકાશ માગે ઉડાવી તે ઓધાવડે ટોપીને નીચી ઉતારે છે તથા એક બકરી આસન નીચે છુપાવી તે આસન ઉપર હીરવિજયસુરીને બેસવાનું કહેતાં આચાર્યસુરીએ કહ્યું કે આ આસન નીચે ત્રણ જીવ છે માટે નહીં બેસું, એટલું કહેતાં ત્રણ જીવની પરીક્ષા કરવા માટે આસનને તપાસતાં અંદર મુકેલી બકરી ગર્ભવંતી હોવાથી તહેનો પ્રસવ યદ્ય બે બચ્ચાં અવતરેલાં તે સાથે ત્રણ જીવ માલુમ પડવાથી રાજાને શ્રદ્ધા થવી અને જોવાય વગેરે હિંસા નહિ કરવાનું તથા તીર્થરક્ષા વગેરેનું ફરમાન કાઢેલું હતું.

(૧૧૫)—અકબર અને હીરવિજયસુરીના ખીજો મોટો તખ્તો. ઉપલાજ ફોટા ઉપરથી એન્લાન્ડ કરેલો અને ઉપરનાજ ગૃહસ્થ તરફથી પ્રાપ્ત.

(૧૧૬)—ભટ્ટારક સુરેંદ્રકીર્તિજીનું રંગીન ચિત્ર—સુરતમાં નૃસિંહપરાના કાષ્ટાસંઘી દહેરામાં સં. ૧૭૪૧ માં થયેલા આ સુરેંદ્રકીર્તિજી ભટ્ટારકનું રંગીન ચિત્ર છે, જેમાં સુરચંદ શેઠ ભટ્ટારકશ્રીને પ્રણામ કરી રહેલા છે, તેમ ખીજ બાજુએ જુદા જુદા આસન માંડી ૪ શિષ્યો પાઠ કરી રહેલા છે અને તેની નીચે નૃત્યનો દેખાવ છે. આ ચિત્ર અત્રેના ડા. ભુખજીદાસ પરભુદાસ પાસેથી મળી આવ્યું છે.

(૧૧૭) સુકનાચલીનાં ચીત્રો રંગીન-શુભ અને અશુભ શુકનના આ ૧૦૨ રંગીન ચિત્રોનાં પાનાંઓ છે જે દરેકની પાછળ ચિત્રને લગતો સંસ્કૃત શ્લોક છે. આ ચિત્રોથી બ્યારાના સાત્રલગંડારમાંથી મળી આવી છે.

(૧૧૮) ૨૪ તીર્થકંદેરોના શરીરના જુદા જુદા વર્ણવાળા જુદા જુદા ૨૪ રંગીન ચિત્રો દહેરાસરના આગરે.

(૧૧૯) સોળ સ્થાન, તીર્થકંદેરોનાં ૨૪ લાંબો, આઠ મંગળ વગેરે રંગીન ચિત્રોની પોથી. આ પોથી કરમસદના સાત્રલગંડારમાંથી મળી છે, જેમાં સોનાનાં ઘણા ચિત્રો છે.

શાસ્ત્રોનાં પ્રાચીન પુંઠાઓ.

- (૧૨૦) કસબનું ભરેલું જાળી પુંઠું.
 (૧૨૧) સ્વદેશી કીડીયાનું ભરેલું સાથીયાવાળું પુંઠું.
 (૧૨૨) કાગળ ફાતરેલું લાલ પુંઠું.
 (૧૨૩) રેશમની દોરીનું ગુથેલું લાલ પુંઠું.
 (૧૨૪) લાલ-લીલું કાચના ચાંદવાળું ગુથેલું રેશમા પુંઠું.
 (૧૨૫) રેશમી દોરીનું ગુથેલું અખરખ મુકેલું પુંઠું.
 (૧૨૬) રેશમી સફેદ ફૂલવાળું કાચની ચકતીવાળું પુંઠું.
 (૧૨૭) રેશમ તથા કસબનું ભરેલું ધણું પ્રાચીન પુંઠું.
 (૧૨૮) સ્વદેશી કીડીયાનું ગુથેલું રંગીન પુંઠું.
 (૧૨૯) સ્વદેશી કેનવાસ-ઉપર રેશમનું ભરેલું પુંઠું.
 (૧૩૦) કસબકીડીનું મોતી-માણેકથી જડેલું કિંમતી પુંઠું.
 (૧૩૧) સોનેરી કસબ ભરેલું લાલ પુંઠું.

શાસ્ત્રનાં પ્રાચીન બંધનો.

(૧૩૨)—રેશમી જાળી ગળ ઉપર સફેદ ફૂલો ભરેલું સુશોભિત બંધન (પરોધરચરિત્ર તામે સોનાના અક્ષરવાળા બંધનું.)

(૧૩૩) મખમલનું પ્રાચીન બંધન—આ લુદા લુદા રંગની સ્વદેશી મખમલના કકડાઓનું બનેલું હોઈ વચ્ચેવચ્ચ ગાંડીયાના જડેલું મખમલનું વણેલું કામ છે, જે ધણું જ પ્રાચીન હોવાથી કેટલીક પુરા ધસાઈ ગયેલી છે, પણ આ બંધન જેવાથી એમ સ્પષ્ટ જણાય છે કે આ દેશમાં પણ ઉત્તમ કારીગરીવાળી મખમલ બનતીજ હતી, આ બંધન ધણું જ ઉપયોગી જણાય છે.

(૧૩૪)—ગીનું રેશમી ભરતકામનું પ્રાચીન બંધન.

(૧૩૫)—રેશમી સફેદ ભરતકામનું કાળું બંધન.

ચિત્રકામના પાટીયાનાં પુંઠાઓ.

(૧૩૬)—રંગીન તથા સોનેરી ચિત્રકામનું વેલવાળું પુંઠું.

(૧૩૭)—રંગીન-સોનેરી ચિત્રકામનું ચાર ફૂલવાળું પુંઠું.

(૧૩૮)—પ્રાચીન ચિત્રકામનું પાંચ ફૂલવાળું પુંઠું.

(૧૩૯—૧૫૩) રંગીન અને સોનેરી પ્રાચીન ચિત્રકામના, ધાર્મિક મોટાં ૧૫ પાટીયાંઓ—અત્રે સૈયદપરા શ્રાવકપોળમાં શ્વેતાંબરી ભાઈઓનું પ્રાચીન દહેરાસર છે જેમાંથી આ ૧૫ પાટીયાંઓ અમને એના વહિવટકર્તા શેઠ સુનીલાલ સરચંદ કાપડીયા તરફથી મળી આયા છે, જેમાં નીચેનાં સોનેરી રંગબેરંગાં ચિત્રો છે—૧. સનતકુમાર ચંદ્રવર્તીની સભા અને મુનિના ઉપદેશથી વૈરાગ્ય થવો. ૨. પૃથ્વીચંદ્ર અને ગુણસાગર મુનિનો ઉપદેશ. ૩. ભગવાન મહાવીરસ્વામીને લુદી લુદી રીતે આહાર આપવાનાં ૨૪ ચિત્રો. ૪. ઉત્કૃષ્ટ. ૧૭૦ જિનેદ્રનું ચિત્ર. ૫. મહાવીરસ્વામીના લુદા લુદા ઉપસર્ગો. ૬. દશાહરણુસદ અને મહાવીર-સ્વામી, ઇંદ્રની અને દશાહરણુની રિદ્ધિ. ૭. વીસ સ્થાનકમાંના ૧ થી ૧૦ સુધીનાં ૧૦ સ્થાનકો. ૮. મહાવીર સ્વામીની દીક્ષા વખતનો વરધોડો. ૯. દેવેના ઇંદ્રો તથા વિદ્યાધરો. ૧૦. મહાવીરસ્વામીનું નિશાળગણ. ૧૧. પદ્માવતી નગરી અને પદ્મનાભરાજા ૧૨. અકબર બાદશાહની સભા અને હીરવિજયસુરોનો મેલાપ. પાંચખીમાં એસીને રાણીનું દર્શન માટે પધારવું

વગેરે આકર્ષણીય ચિત્રવિચિત્ર દેખાવ. ૧૩. બીસ સ્થાનકમાંના ૧૧થી ૨૦ સુધીમાં ૧૦ સ્થાનકો, ૧૪. જગચંદ્રસુરી અને ઉદેપુરના રાણાનો દરબાર. ૧૫. રામરાવણના વખતના લાખડોળના કેટલાક ચેત્રો.

(૧૫૪)—ઘોઢરાણુલોકનું મોટું પાટીઉં (રંગીન. દરેક સમજ સાથે મનુષ્યાકારે.)-આ પાટીઉં બરાબર મનુષ્યના આકારે ચિત્રિત છે, જેથી જણાય છે ઘોઢરાણુલોક મનુષ્યાકારેજ છે. આ પાટીઉં પણ સૈયદપરાના શ્વે. દહેરાસરમાંનુંજ છે.

(૧૫૫) જંબુદ્વીપ અને નંદીશ્વરદ્વીપની ગંગાવર અને પ્રાચીન રચના.

લાકડા ઉપર કાતરકામ તેમ રંગીન તથા સોનેરી ચિત્રકામ કરેલી જંબુદ્વીપ અને નંદીશ્વરદ્વીપની આ ગંગાવર રચના છે, જે પણ સૈયદપરાના દહેરાસરમાંની છે અને ત્યાં વર્ષમાં બે વખત ગોઠવાય છે તે ગાલ્લાઓ, ટોપલાઓ વગેરેમાં ભરાવી લાવીને એ આખી રચના આ પ્રદર્શનમાં ગોઠવેલી છે, જેમાં વચ્ચે જંબુદ્વીપની રચનાના મધ્યમાં સુદર્શન મેરુપર્વત છે તેમ ચારેબાજુએ ફરતી નંદીશ્વર દ્વીપના પર ચૈત્યાલયો તથા વડવાનલની રચના છે, જેમાં વાવો, અંજનગીરી (કાળો) દધિમુખ (સફેત), રતિકર (લાલ) વગેરેના દેખાવો અને ચૈત્યાલયો છે, તેમ જંબુદ્વીપની રચનામાં સમુદ્રો, નદિયો, પર્વતો વગેરેના પણ લાકડાના દેખાવો છે. પહાડોમાં લાલ રંગ ઉપર સોનેરી અને રંગીન ચિત્રકામ પ્રાચીન છે. ઓછામાં ઓછાં ૩૦૦-૪૦૦ વર્ષની બનેલી આ રચના છે, જેનું કાતરકામ, ચિત્રકામ અને દેખાવ આકર્ષણીય છે. (આ જંબુદ્વીપ અને નંદીશ્વરદ્વીપનું સવિસ્તર વર્ણન ચર્યાશતકમાંથી મળી આવે છે.)

ઉપર મુજબ વ્યારા, મહુઆ, કરમસદ, અંકલેશ્વર અને સુરતના મંદિરોના શાસ્ત્રભંડારોમાંથી શોધખોળ કરીને અમો ઉપલી ૧૫૫ ચીજો આ પ્રદર્શનમાં રજુ કરી શક્યા છીએ. અને આથી પણ વધુ પ્રયાસ કરત, તો સોજીત્રા, ઇડર વગેરેના મોટા શાસ્ત્ર ભંડારોમાંથી અનેક અથો અને ચિત્રો મેળવી શકત, પણ તે સમયના અભાવે અમો કરી શક્યા નથી. અમારા શ્વેતાંબરી ભાષ્યો તરફથી પણ અમેને આ પ્રદર્શનમાં મુકવા માટે પ્રાચીન ચિત્રકામના પાટીયાઓ, તખ્તાઓ, મોટી રચના, ૩ સચિત્ર પુસ્તકો, ૩ અંથો, એક મોટો નકશો વગેરે મલ્યું છે, જે માટે એ ભાષ્યોના અમે અત્યંત આભારી છીએ.

આ ઉપરાંત આ પ્રદર્શનમાં ખીજ ભાષ્યો તરફથી શ્વેતાંબરી આમ્નાયના ધણુંજ પુસ્તકો, તાડપત્રો, તામ્રપત્રો, દસ્તાવેજો વગેરે રજુ કરવામાં આવેલું છે, એટલે આ પ્રદર્શનમાં લગભગ અર્ધું સાહિત્ય જૈનોનુંજ ગોઠવાયલું નજરે પડે છે, જે જૈનધર્મની પ્રાચીન જાહેર જલાલીની સાખીતિ આપે છે.

ખપાટીયા ચકલા, ચંદાવાડી સુરત.
વીર સં. ૨૪૪૧. ફી. વૈશાખ વદ ૧
સ્નીવાર તા. ૨૯-૫-૧૫.

નિવેદક—

મૂલચંદ કસનદાસ કાપડીઆ
(આંદરની સંપાદક, 'દિગંબર જૈન' અને
આ. સેક્રેટરી, જૈન દ્વિતવર્ધક મંડળ.)

❧ इस वर्षके ग्राहकोबहिन्दी-गुजराती भाषाकी ८-१० पुस्तकें ऊपहारमे मिलेगी । ❧

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

शेठ प्रेमचंद मोचंद दिगंबर जैन बोर्डिंग तरफथी प्रकट थतुं मासिक

दिगंबर जैन.

The Digambar Jain.

युतं सुले विविधैश्चित्रै, दिगम्बरजैन मिदं सुप्रथम् ।

प्रभो ! शवीर ! ! तव प्रभावात्, समुत्तमामुन्नतिमातनोतु ॥

वर्ष ८ मुं.

र सं. २४४१. ज्येष्ठ. वि. सं. १९७१.

अंक-८ मो.

दरेक कार्य कई पण निमित्त बगर थतु नथी अने निमित्त मलवणी तेनो उपयोग सारा रूपमा यहं शके
श्रुतपंचमी पर्व. छे, ते गुजर आपणा शास्त्रोनी सारसभाळ करवानो पविन दिवस ज्येष्ठ सुद पणो ' श्रुतपंचमी पर्व ' ने नामे निर्माण धवेलो छे, जे आवता शुक्रवारने दिने हाथयेंतांज आवी पड़ोच्यो छे. आ तेज दिवस छे के जे दिने २००० वर्ष उपर श्री पुष्पदंत अने भूतबळी आन्वायोंए श्री जयधवल अने महाधवल वगेरे सिद्धांतना महान शास्त्रोने लिपिबद्ध लखीने तेनी सर्व संघ समस्त विरसहित पूजा करी हती अने त्वारथीज आ दिवस 'श्रुतपंचमी'.

तरीके प्रसिद्ध यथो हतो, पण कालक्रमे करीने अने मुसलमानी जुल्मी राज्योमां शास्त्रो लुटाई जवानी के नाश यहं जवानी बिकने लीधे आ पर्व मनातो बध यहं गयो हशे अने शास्त्रो पे-टाराओमा के भोंयरओमा केद करी मुकवानो रिवाज पडी गयो हशे, परंतु हाल सोएक वर्षधी तो न्यायी ब्रिटीश राज्य होवाथी हरकोई व्यक्ति पोतपोतानो धर्म बिना हरकते पाळी शके छे माटे आवा शांतिमय समयमां आपणे, सडी जता, उभइ साता के पानाओ चोंटीने नाश यहं जता सत्कृत, प्राकृत के अन्य भाषाना अमूल्य लिखित ग्रन्थोनुं रक्षण करवानी अत्यंत जरूर छे. हाल तो एवा मुनिओ, भट्टारको के कविओ नथी के जे नवा शास्त्रो रचइ अने आपणे ते उपयोगमा लइछु, पण हाल तो जे जे रक्षासहा शास्त्रो ज्या ज्यां होय त्यात्याथी तेनी सारसभाळ अने तेनी उपयोग बगर-विलये करवानी जरूरछे. बळी आ पर्व घणा वपोंधी तो आपणा प्रमादने लछो पळ्यातो नहोतो

વગેરે આકર્ષણીય ચિત્રવિચિત્ર દેખાવ. ૧૩. વીસ સ્થાનકમાંના ૧૧થી ૨૪. જગચંદ્રસુરી અને ઉદેપુરના રાણાનો દરબાર. ૧૫. રામરાવણના કરવાં તથા જો તે પ્રંથોનું કેટલાંક ચેત્રો. ૧૬. હોય તો તે તરતજ કરવું

(૧૫૪)—ચૌદરાજીલોકનું મોટું પાટીઉં (રંગીન. દરેક સમજાવેને એક ડંચા આસન પાટીઉં બરાબર મનુષ્યના આકારે ચિત્રાયું છે, જેથી જણાય છે ચૌદરસ્કંધપૂજા (શાસ્ત્રપૂજા) છે. આ પાટીઉં પણ સૈયદપરાના શ્વે. દહેરાસરમાંનું જ છે. જોઈએ તથા તેજ સમયે

(૧૫૫) જંબુદ્વિપ અને નંદીશ્વરદ્વીપની ગંગાની કથા વાને શ્રુતાવતાર જૈન અને જૈન હિતૈષીના પ્રાચીન રચના. પેલી છે, તે સર્વે સમજાવેલી છે, તે સર્વે સમજાવે

લાકડા ઉપર કાતરકામ તેમ રંગીન તથા સોનેરી ચિત્રકામ નંદીશ્વરદ્વીપની આ ગંગાવર રચના છે, જે પણ સૈયદપરાની પાંચમનો દિવસ એવી છે અને ત્યાં વર્ષમાં એ વખત ગોઠવાયું છે તે ગોઠવાયો, મઠામઠી પાલવો જોઈએ બરાબરી લાવીને એ આખી રચના આ પ્રદર્શનમાં જોવામાં આવે કે આજે વચ્ચે જંબુદ્વીપની રચનાના મધ્યમાં મુદર્શન મેરૂપર્વત છે તેમ ચારે બાજુમાં આવે કે આજે દ્વીપના પર ચૈત્યાલયો તથા વડવાનલની રચના છે, જેમાં વાવે દિવસ છે. દધિયુષ્ઠ (સફેત), રતિકર (લાલ) વગેરેના દેખાવો અને ચૈત્યાલયો મંદિરોમાં જે જે શાસ્ત્રો ન રચનામાં સમુદ્રો, નદિયો, પર્વતો વગેરેના પણ લાકડાના દેખાવો છે. પહો ઓર્ડર આજદિવસે કરી સોનેરી અને રંગીન ચિત્રકામ પ્રાચીન છે. ઓછામાં ઓછાં ૩૦૦-૪૦૦ પેલાં ન મઠતાં હોય તેને રચના છે, જેનું કાતરકામ, ચિત્રકામ અને દેખાવ આકર્ષણીય છે. જરૂરી જોઈએ અથવા તો નંદીશ્વરદ્વીપનું સવિસ્તર વર્ણન ચર્ચાશતકમાંથી મળી આવે છે.) જાની કોચીશ થવી જોઈએ.

ઉપર મુજબ વ્યારા, મહુઆ, કરમસદ, અંકલેશ્વર અને સુરતના સંસ્કૃત-પ્રાકૃત માપાના રોમાંથી શોધખોળ કરીને અમો ઉપલી ૧૫૫ પીએ આ પ્રદર્શનમાં ૨૬૬ રાજવાર્તિકજી, આસ- અને આથી પણ વધુ પ્રયાસ કરત, તો સોછત્રા, ઇડર વગેરેના મોટાં વગેરે અનેક પ્રંથોમલવાં અનેક અથો અને ચિત્રો મેળવી શકત, પણ તે સમયના અભાવે અમો કરી સરકારી યુનિવર્સિટીનાં શ્વેતાંબરી લાઇબ્રેરી તરફથી પણ અમેને આ પ્રદર્શનમાં મુકવા માટે યદ્ય તુક્યા છે, જેથી તે પાટીયાઓ, તખ્તાઓ, મોટી રચના, ૩ સચિત્ર પુસ્તકો, ૩ અંથો, એક વાની જરૂર હોવાથી બા- મલ્યું છે, જે માટે એ લાઇબ્રેરીના અમે અત્યંત આભારી છીએ.

આ ઉપરાંત આ પ્રદર્શનમાં બીજા લાઇબ્રેરી તરફથી શ્વેતાંબરી નાલાલ વાકલીવાલ- પુસ્તકો, તાડપત્રો, તામ્રપત્રો, દસ્તાવેજો વગેરે રજુ કરવામાં આવેલું છે, જિનપ્રંથમાલા નામે કરી રહ્યા છે, જેની લગભગ અડધું સાહિત્ય જૈનોનું જ ગોઠવાયલું નજરે પડે છે, જે જૈનધર્મ (૧) છે, જેમાં આશરે રૂ. ૧૫૦ નજીક વાની જરૂર હોવાથી બા- નાલાલ વાકલીવાલ- જિનપ્રંથમાલા નામે કરી રહ્યા છે, જેની લગભગ અડધું સાહિત્ય જૈનોનું જ ગોઠવાયલું નજરે પડે છે, જે જૈનધર્મ (૧) છે, જેમાં આશરે રૂ. ૧૫૦ નજીક વાની જરૂર હોવાથી બા-

અપાટીયા ચકલા, ચંદાવાડી મુરત. }
 વીર સં. ૨૪૪૧. દી. વૈશાખ વદ ૧
 સનીવાર તા. ૨૯-૫-૧૫.

નિવેદક—
 મુલચંદ કસનદાસ
 (આનંદરી સંપાદક, જિનધર્મ દ્રવ્યથી પણ આ
 આ. સેક્રેટરી, જૈન ધર્મ યવાની અત્યંત જરૂર
 ન મળવાથી દાલ પં. પન્ના-

લાલજી હતાશ થઈ મોટા વિચારમાં પડ્યા છે, તે આથી દૂર થઈ આ ગ્રંથમંડળું અર્પૂં કાર્ય ચાલુ રહી શકશે.

૫. દરેક જૈન દરરોજ સ્વાધ્યાય કરવાનો (નિયમિત રીતે દરરોજ સવારે ધર્મગ્રંથ વાંચવાનો) નિયમ ન હોય જો જરૂર લેવો જોઈએ. એકેક પાનું વાંચતાં એક વર્ષમાં ૩૬૫ પાનાંઓ વાંચાઈ એ પ્રમાણે અનેક ગ્રંથો ધીમધીમે વાંચી શકાય છે.

૬. જેમને વાંચતાં ન આવડતું હોય તેવા પુરુષો તથા સ્ત્રીઓએ વીજા કોઈ પાસે કંઈ ને કંઈ શાસ્ત્ર દરરોજ સવારે સાંભળવાનો નિયમ લેવો જોઈએ.

૭. જે જે શાસ્ત્રો અવ્યવસ્થિત, નકામા અને સત્તવાય લેમ ન હોય તે અમારા ઉપર મોકલી આપવા દટલે અમે તેની સારસંભાળ કરીશું અથવા તો આરાના જૈનસિદ્ધાંત ભવનમાં મોકલી આપીશું.

૮. જ્યાં જ્યાં જૈન વાંચનાલય અને પુસ્તકાલય ન હોય ત્યાં ત્યાં તે અવશ્ય સ્થાપવું જોઈએ.

૯. આ પર્વને દિને મિષ્ટ મોજન કરી એ નિમિત્તે સર્વે પોતપોતાની શક્તિમુજબ શાસ્ત્રદાન કરવું જોઈએ તથા આપણી જાણીતી સંસ્થાઓ જેવી કે સ્વાદ્વાદ મહાવિદ્યાલય-વનારસ, જૈન સિદ્ધાંત વિદ્યાલય-મોરેના, શ્રી કૃષ્ણમ બ્રહ્મચર્યોગ્રમ-હસ્તીનાપુર, વગેરે સંસ્થાઓમાં બની શકતી મદદ મનીષોદેરથીજ મોકલી દેવાની જરૂર છે.

૧૦. આ દિને સર્વે એક જાહેરસભા કરી તેમાં 'ધૃતપંચમીપર્વ અને આપણું કર્તવ્ય' એ વિષય ઉપર માપણ અપાણ જૈન શાસ્ત્રોનો નીર્ણોદ્ધાર કરવાનો પ્રવંધ કરવો જોઈએ.

ઉપર મુજબ આ પર્વને બની શકતા ઠાઠથી ઉજવવાની જરૂર છે. આ પર્વ દરેક સ્થળે કેવી-રીતે પઢાયો તે સમાચાર અમેને જ્યેષ્ઠ મુદિ ૧૩ મુખીમાં સર્વે મોકલી આપવા કે જેથી તે આવતા અંકમાં પ્રકટ થઈ શકશે.

જે માટે ધણી દિવસોથી હિલચાલ ચાલતી હતી, તે ગુજરાતી સાહિત્યનું પ્રદર્શન. પાંચમી સાહિત્ય પરિષદ અને પ્રદર્શન

મુરતમાં ભરાઇ ગયાં છે અને અમને જણાવતાં આનંદ થાય છે કે આ પરિષદ અને પ્રદર્શનમાં જૈનોએ પણ કંઈક ફાળો આપ્યો હતો ખરો. પરિષદમાં અનેક નિષ્ઠા વંચાવણા તેમાં એક બે નિષ્ઠા જૈનોના પણ હતા તથા પરિષદને અંગે જે પ્રાચીન સાહિત્યનું પ્રદર્શન ભરવામાં આવેલું હતું, તેમાં તો પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય સારા રૂપમાં રજુ થઈ શક્યું હતું, જે આજ અંકમાં પ્રથમ ૧૨ પૃષ્ઠો ઉપર, પ્રદર્શનમાં અમારા તરફથી મુદ્રાવલી ૧૫૫ ચીત્રોની વીગત વાંચવાથી સ્પષ્ટ માલમ પડી આવશે. જે કે આ સાહિત્ય સંગ્રહ કરવાને દોઢ મહીના સુધી અમારે પ્રયાસ કરવો પડ્યો હતો અને તેને અવસ્થા-પૂર્વક તૈયાર કરીને મુદ્રામાં અમારા મિત્રો ભાઈ ઇગ્નમલા સરેયા, ભાઈ મટુભાઈ ભાઈદાસ (જૈન પ્રેસના મેનેજર) વગેરેએ ધણી મદદ કરી હતી, તેઓનાં અમે અત્યંત આભારી છીએ. માત્ર વ્યારા, મહુવા, મુરત, કરમસદ અને અંકલેષરના સાત્તલગરો ઉપલેકે જેવાથી તેમાંથી અમૂલ્ય ગ્રંથો, ચિત્રો, નકશાઓ વગેરે મળી આવ્યું છે, તો માત્ર ગુજરાત પ્રાંત-માંના અધાજ સાત્તલગરોને જે નિરીક્ષણ કરવામાં આવે અને તે દરેક ભંડારનું સ્વીકૃત કરાઇને પ્રકટ થાય, તો આપણું ગુજરાતનું સાહિત્ય અજવાળામાં આવી શકે

सीतवागमां सभाः—सीतवागमां गया भासभां मईतलास कस्तुरदासना प्रमुष्पथ्या नीये सभा यर्ष हती नेभां शा. लक्ष्मणदास रायचंद अने गांधी उपराज गुलाबचंद कणवशी तथा दारभांसनिषेध उपर भापणो करवाथी २० हांडेरेंअ ६३ भांस नहिं वापरवानी प्रतिज्ञा लीधी हती.

काशीमें यज्ञोपवित् संस्कार और दीक्षाविधि—गत ता. ३ मईको काशीमें स्यादवाद महाविद्यालयके २७ छात्रोंको बड़ा उत्सवपूर्वक और शास्त्रोक्त विधिपूर्वक ब्रह्मचारी शीतलप्रसादजीने यज्ञोपवित् संस्कार करवाया था और कारंजानिवासी चिंतामण बनशीगीडेकरने ब्रह्मचर्य दीक्षा ली थी और ब्र. ब्रजलालजी शुक्ल वेदान्त-तीर्थने पंचाणुव्रत लिये और निरीह वृत्तिसे जैन शाक्तिकी सेवा करनेकी प्रतिज्ञा की थी। इसी मौके पर ब्रह्मचारी शीतल-प्रसादजी, रसायनशास्त्री श्यामसुंदराचार्य, पं. गजाधरलालजी न्यायशास्त्री, पं. उम-रायसिंहजी आदिके भी सुललित व्याख्यान हुए थे।

सिरोंजकी पाठशालामें २१ विद्यार्थी पढ़ते हैं, परीक्षाफल संतोषप्रद है परंतु

यहांके भाईओंमें अनैक्यता होनेसे पाठ-शालाको जैसी सहायता चाहिये ऐसी नहीं मिलती है। यहांके भाईओंको इस ओर ध्यान देना चाहिये।

औषधि मुफ्त—निम्नलिखित पतेपर सिर्फ डाक टिकट भेजनेसे नेत्रांजन, बुखार, प्रदर, गर्मासुजाक, बछु, डाढ़दांतकी दवा, खांसी आदिकी दवा केवल मुफ्त मिलती है—पं. ठाकुरप्रसाद, जैनी मंदिर, सिरोंज—(टोंक)।

वालंटीयर भंडाल वेचयायाः—वाली-तालुकां गया वर्षमां भजेली डोहरेसना ४० वालंटीयरने श्रीमान् दानवीर शेठ दुकभचंद-एतरक्षी भास भेडो तैथार यर्ष वेचयाभां आया छे. आ भेडो ने वालंटीयरने न भल्या होय तेभणे शा० युनीलास वेष्टीचंद (सनातन हाथरकुल, भावनगर)ने पत्र लभी भंगावी लेयां.

सुरतमां सभायाः—गत भासभां अत्रे पांचमी शुभराती साहित्य परिषद अने प्रदर्शन प्रसंगे जैनधर्मसूचक ब्रह्मचारी शीतलप्रसादए अने लक्ष्मीता पक्ता पं. इतदचंद कपुरचंद लासन पधारला होवाथी अत्रे जैनहितपर्यंक भंडण तरक्षी ता. ३१ भांअ ओक नहरे सभा परिषदना भंडपमां उकन डालेज (पुना)ना प्रेइसर भी. अलवत-राय कल्याणराय डिंडार भी. ओ.ना प्रमुष्पथ्यानीये गयेली, नेभां पं. लासने जैनधर्म अने प्र. शीतलप्रसादए जैनधर्मनु प्राचीन साहित्य अने विषयो उपर भापणो आप्यां दतां, नेभां जैन तथा अजैन भाषाओंनी धरु सारी संप्रिया दानर दती, पभी: भी ए नहरे

સભા તા. ૧લીએ રાત્રે ચંદાવાડીમાં થયેલી, તેમાં બ્ર. શીતલપ્રસાદજીના પ્રમુખપણા નીચે પં. લાલને 'આપણી ધાર્મિક પ્રગતિના માંગો' એ વિષય ઉપર ૧૫ કલાક સુધી ઉત્તમ ભાષણ આપ્યું હતું તથા આ પ્રસંગે પં. અર્જુનલાલજી શેડીપર આવેલી પટેલી આદિ સંબંધી નીચેના ઠરાવ સર્વાનુમતે પસાર થયો હતો, જે પ્રસંગે ત્રણ દિરકાના જૈન ભાષ્યો સારી સંખ્યામાં હાજર હતા—

"All the members of three sects of Jains of Surat assembled this evening at Chandawadi express their heart-felt grief at the confinement of Pandit Arjunlal Sethi B. A. by the Jaipur State without trial over a year ago and as in their opinion, Sethiji is a learned Jain Pandit and a reformer of the community and so is beyond any political suspicions, therefore they request H. H. the Maharaja Jaipur and H. E. the Viceroy, to release the Pandit in order to allay the dissatisfaction from the hearts of the Jainas. Copies of this resolution be forwarded to H. H. the Maharaja (Jaipur) and H. E. the Viceroy." (Simla).

Dated 1st June 1919.

"સુરતના ત્રણ દિરકાના જૈન ભાષ્યોના ચંદાવાડીમાં મળેલી મીટીંગ પં. અર્જુનલાલજી શેડી બી. એ. ને વગરતપાસે એક વર્ષ થયાં જયપુર રાજ્યે જેલમાં નાંખેલા છે તે માટે પોતાના અંતઃકરણપૂર્વક દિલગીરી જાહેર કરે છે કેમકે જેનોના અભિપ્રાય પ્રમાણે શેડીજી એક વિદ્વાન જૈન પંડિત તેમજ જાતિસુધારક છે તથા રાજદ્રોહના સંદેહોથી રહિત છે તે માટે તેઓ જયપુરના મહારાજા અને નામદાર વાઘસરાય સાહેબની સેવામાં અરજ કરે છે

કે તેઓ પંડિતજીને મુક્ત કરે કે જેથી જેનોના હૃદયમાં જે અસંતોષ ફેલાઈ રહેલો છે તે દૂર થાય. આ ઠરાવની તકલ જયપુરના મહારાજા અને નામદાર વાઘસરાયને મોકલવામાં આવે. તા. ૧-૬-૧૫.

સહાયતાકી આવશ્યકતા—શ્રી જૈન-સિદ્ધાંત વિદ્યાલય—સુરેનાકી ઓરસે ન્યાયાલંકાર પં. મલ્લનલાલજી ઓર પં. કુંવરસેનજી શર્મા ગુજરાત-દક્ષિણમાં પરિગ્રમણ કર રહે છે ફસાલિયે જહાંર વે બાવે વહાંકે માર્દિઓને યથાશક્તિ સહાયતા વિદ્યાલયકો અવશ્ય દેતે રહના ચાહિયે । આજકલ યહ વિદ્યાલય વડા ભારી કાર્ય કર રહા હૈ ઓર વહાં સર્વકી વડી જરુરત હૈ ।

પ્લેગથી બચ્યા:—૩૫૩થી શા. કાળીદાસ અમથાભાઈ જણાવે છે કે ફાગણ માસમાં અત્રે પ્લેગ ચાલતો હતો ત્યારે માલવા પ્રાં. સભાના આપધાલયમાંથી મેં પ્લેગની તથા તાવની દવા મંગાવી હતી તેથી ૮ માણસો પ્લેગથી બચ્યા છે માટે આ (મફત) આપધાલયનો લાભ સર્વેએ લેવો જોઈએ.

સુરતમાં સભા-અત્રેની સાસિક સભા દિ. વૈશાખ સુદ ૨ને દિને ભાવનગર સ્ટેટના રિટાઈર્ડ ન્યાયાધીશ રા. કોટરદાસ નવલચંદના પ્રમુખપણા નીચે ચંદાવાડીમાં મળેલી, તેમાં વૈદ્ય કરતુરચંદ નવલચંદે 'ધર્મસેવા' એ વિષય ઉપર ભાષણ આપ્યું હતું.

સુરતમાં ધર્મશાળા અને વેદી પ્રતિષ્ઠા-અત્રે તાસવાળા વેણીલાલ કેશુરદાસ તરફથી સ્ટેશન ઉપર એક નાની ધર્મશાળા બંધાવવામાં આવી છે તેમાં ઘર દહેરાસર પણ બનાવેલું છે, જેની વેદી પ્રતિષ્ઠા જ્યેષ્ઠ

सुद २ थी ६ सुधी धामधुमथी बनार छे. आ प्रसंगे मु'याधने कृत्रिम घोराने रथ पण आपनार छे. रथोत्सव पांचमे अने प्रतिष्ठान्तु सुहृत् छेतुं छे. आ धर्मशाणामा ६ ओरदीओ छे, जेमां आशरे ३०-४० आदमी उत्तरवानी सगवउ छे. आथी सुरत रेशने उत्तरनारा दिगंपरी यात्राणुओने धर्मशाणा अने मंदिर अनेनी सगवउ थछ छे.

वड़नगरमें प्रतिष्ठोत्सव और अधिवेशन—
यहांपर द्वि. वै. सुदि २से ५ तक पंच-
कल्याणकपूर्वक प्रतिष्ठामहोत्सव बड़े
समारोहके साथ हुआ था जिसमें अनुमान
६००० की जनसंख्या उपस्थित थी और
मालवा प्रां. सभाका नैमित्तिक अधिवेशन
ता. १८-१९ मईको नसीराबादनवासी
सेठ ताराचंदजी रईसके सभापतित्वमें हुआ
था, जिसमें दानवीर सेठ हुकमचंदजी, रा.वा.
सेठ कल्याणमलजी, रा. व. सेठ फस्तूर-
चंदजी, सेठ बालचंदजी, सेठ शुजालालजी,
लाला जम्भूप्रसादजी, ब्र. शीतलप्रसादजी,
बाबा भगीरथजी वर्णी, पं. खूबचंदजी,
पं. उदयलालजी, पं. मा. दीपचंदजी,
पं. लालारामजी, पं. पन्नालालजी गोधा, पं.
जवाहीरलाल शास्त्री आदि श्रीमानों और
विद्वानों उपस्थित थे और निम्नलिखित
१९ प्रस्ताव हुए हैं । (१) युद्धकी
शांतिके लिये प्रार्थना । (२) श्रीमान् सम्राट
पंचम ज्योर्जने अपने कुटुम्बमें मदिरा
निषेधकी आज्ञा दी है इसके लिये हर्ष
और घ्राटीश गवर्नमेंट तथा अन्य राजा

महाराजाओंको भी ऐसा घृणितवधर्मविरुद्ध
पदार्थको अपने राज्यकुटुंबसे नहीं किन्तु
अपने राज्यसे निकालनेकी प्रार्थना ।
(३) वैद्य फतेहलालजी गोधाको ' जैन
वैद्यभूषण ' की पदवी प्रदान और वैद्य
गनपतिजीको एक मेडल मिलना । (४)
इन्दौरमें एक ऐसा सरस्वति भवन स्थापित
किया जाय जिसमें सर्व विषयके प्राचीन-
अर्वाचीन दि. जैन ग्रन्थों संग्रह किये जायं ।
(५) रातडिया ग्राममें घोर हिंसा बंद
करनेके लिये श्रीमान् रा. व. बापूरावजी
सूवे साहबको धन्यवाद । (६) श्रीयुक्त
देशभक्त गोखलेकी मृत्युपर शोक और
ऐसे ही स्वार्थत्यागी विद्वान् जैनियोंमें
उत्पन्न होनेकी भावना प्रकट करना ।
(७) सभाके आधीनस्थ जीर्ण व अव्यवस्थित
मंदिरोंकी रक्षा व सुव्यवस्थाके लिये एक
जीर्णोद्धार फंड स्थापन किया जावे । (८)
वागड़ प्रान्तमें प्रत्येक ग्राममें पाठशाला
और कन्याशाला स्थापित करनेके लिये
प्रयत्न करना और आवश्यकतानुसार विद्या-
विभाग द्वारा सहायता की जाय जिसके लिये
वार्षिक रु. ३००) पांच वर्षके लिये
स्वीकार करना । (९) व्यर्थव्यय बंद
किया जाय । (१०) विवाह आदि पर
सभाके लिये लागू लगानेकी उपदेशक द्वारा
प्रेरणा की जाय । (११) इलाहाबादकी
जैनग्रंथसभामें विधवाविवाहका प्रस्ताव
किया है उसके लिये विरोध और सेद

प्रकट करना । (१२) सभाकी वाक्यादा रजीस्ट्री की जावे । (१३) दि. जैन समाजमें प्रतिष्ठाकारक तथा ज्योतिष व वैद्यकके विद्वानों तैयार करनेके लिये प्रत्येक विषयका कमसे कम एक२ विद्यार्थी तैयार किया जाय, जिसके लिये ३०) मासिक तीन वर्ष तक देनेकी स्वीकारता । (१४) वेद्यानृत्यकी प्रथा बंद की जाय । (१५) जैन विद्यार्थियोंके जीवननिर्वाहार्थ माल-वामें एक औद्योगिक शाला खोली जावे अथवा दानवीरों सेठ हुकमचंदजी, सेठ कल्याणमलजी और सेठ करतूरचंदजीको इन्दौरके हुकमचंदजी महाविद्यालयमें एक औद्योगिक कक्षा खोलनेके लिये प्रार्थना । (१६) कन्नोजकी बिरादरीमें दो तड होनेसे कई महीनोंसे मंदिरोंमें ताल पड़े हैं जिससे अविनय और धर्मघात होता है इसलिये महासभाको उचित प्रबंध करनेके लिये सूचित करना । (१७) पं. श्री. अजुन-लालजी सेठी बी. ए. को एक वर्ष हुए जयपुर राज्यने बिना किसी अपराध निर्णय किये हिरासतमें डाल रखा है तथा समाजकी ओरसे अनेक प्रार्थना होनेपर भी मुक्त नहीं करते इसलिये खेद प्रकट करना और महाराजा जयपुर, तथा वाइसरायको पुनः प्रार्थना करना । (१८) देश-व्यापार वृद्धि तथा परस्पर प्रेम बढ़ानेके लिये समस्त भारतवर्षमें एक ही भाषा और

लिपिकी आवश्यकता है और वह भाषा नागरी हो सकती है इसलिये नागरी भाषा और लिपिके प्रचारका प्रयत्न करना । (१९) उपदेशक और औपधालयविभागको धन्यवाद और जनरल फंड खोलकर आधा सभामें और आधामेंसे मेथुरा-काशी-मुरैना विद्यालय, रुपभ ब्रह्मचर्याश्रम और बागड़ प्रान्तकी पाठशाला ऐसी पांच संस्थाओंमें दिया जाय ।

अपील होते ही सेठ हेमराजजी घना-लालजीने रु. ६०१) और सेठ ताराचंद-जीने रु. १०१), सेठ हुकमचंदजीने रु. ५१) और फुटकल मिलकर रु. १००३॥ का जनरल फंड हुआ था और रु. ७५) की सहायता औपधालयको मिली थी और सेठ हुकमचंदजीने ४) मासिक औपधालयको देना स्वीकार किया और सभाके १४ नवीन सभासद हुए थे ।

मदद मळी—श्री ऋषभ ब्रह्मचर्याश्रमने मार्च मासमां रु. १३५६) ३॥नी मदद मळी हती.

निमाया—मुंबाई दि. जैन प्रांतिक सभाना स्थायी सभापति तरीके सेठ हीराचंद नेमचंद दोशी (सोलापुर) नीमाया छे.

महिला परिषद—बड़नगरके मेलेमें भारत दि. जैन महिला परिषदका नै. अधिवेशन सौ. गुलाबबाई-इन्दौरके सभा-पतित्वमें हुआ था जिसमें रु. १५०)

બમ્બઈ શ્રાવિકાશ્રમકો મિલે થે ઔર વૈરાગ્ય, શીલકી મહિમા, કુરીતિ નિવારણ, ચાર આશ્રમોં, વિદ્યા, સ્ત્રીશિક્ષા, ગંભીરતા આદિ વિષયોંપર શ્રીમતી લક્ષ્મીબાઈ, શ્રી. સુમદ્રાબાઈ, રામદેવીબાઈ આદિકે વ્યાખ્યાન હુણ થે ।

નવીન પાંચ તીર્થ થયા—કલકત્તા સંસ્કૃત યુનીવર્સિટીમાં સૌથી ડુંચી તીર્થ પરીક્ષા છે, જેમાં કાશીમાં મૈદાગિન્નમાં રહીને મળતા ત્રણ વિદ્યાર્થીઓ પં. ગજાધરલાલે, પ્રાચીન ન્યાયતીર્થની પરીક્ષા મધ્યમ વર્ગમાં ઓપી યુનીવર્સિટીમાં બીજે નંબરે પાસ કરી છે, જેથી જૈનોમાં પ્રથમ ન્યાયતીર્થ આ પંદિત થયા છે, તેમ પં. શ્રીલાલ કાવ્યતીર્થની પ્રથમ શ્રેણીમાં—૧૫૦ વિદ્યાર્થીઓમાં બીજે નંબરે પાસ થયા છે તથા પં. મુન્નાલાલજી પળ કાવ્યતીર્થમાં ૧૩૦માં પહેલે નંબરે પાસ થયા છે. વઝી સ્વાદ્વાદ મહાવિદ્યાલયના બે વિદ્યાર્થીઓ અમયચંદ્ર તથા ગોવિન્દરાય પળ કાવ્યતીર્થની પરીક્ષામાં પાસ થયા છે. પ્રથમ ૩ વિદ્યાર્થીઓને ઘણું કરીને સરકાર તરફથી સ્કોલરશીપ પળ મળનાર છે.

સોલાપુરમાં મહાવીર જ્ઞાનજયંતી—સોલાપુરમાં જૈનસિદ્ધાંત પ્રાદેશના મેરેના તરફથી પં. મખ્ખનલાલજી તથા પં. કુંવરસેન શર્મા અમણ કરતા ગયા માસમાં પધારેલા હતા ત્યાં તેઓને સારો આવકાર અપાઇ બેત્રણ વ્યાખ્યાન સંભાળ્યા થઇ હતી તથા દશ દશ રૂપિયા માસિકની બે સ્કોલરશીપો શેઠ હરીલાલ દેવકરજી તથા શેઠ હીરાચંદ અમીચંદ તરફથી મળી હતી તેમજ પે. શુદ્ધ ૧૦ને દિને મહાવીર જ્ઞાનજયંતી

ઉત્સવપૂર્વક ઉજવાઇ વ્યાખ્યાનો થયાં હતાં, તથા એક સ્ત્રી સભા પણ યર્થ હતી,

પ્રતિષ્ઠા અને પરિપદ—વંથલી (જુનાગઢ) માં શેઠ દેવકરજી મૂળજી તરફથી ગંગવર પ્રતિષ્ઠાત્સવ જેઠ શુદ્ધ ૨ થી ૬ સુધી થનાર છે, તેમાં ત્રણ દિવસ જૈનપરિપદ ભરાનાર છે, જેમાં ત્રણે દિરકાના વિદ્વાનોને આમંત્રણ થયું છે. દરેક પ્રતિષ્ઠા ઉત્સવ પ્રસંગે આવીજ સભાઓ થવાની જરૂર છે.

ત્રણ હજાર વર્ષનું પ્રાચીન જૈન મંદિર:—મી. સી. એસ. નૈનર આર્કોનમ (Mr. C. S. Nainor, Arkonam.) પોતાની માર્ચ માસની વીઝીટમાં જણાવે છે કે મદ્રાસથી પચાસ માઈલ ઉપર ટ્રુટની (Trutani) સ્ટેશનથી ૪ માઈલ ઉપર અરુંગનમ (Arunganam) નામે ગામમાં એક પ્રાચીન જૈન મંદિર છે જે ૩૦૦૦ વર્ષ ઉપરનું બંધાયેલું જણાયું છે. સરકાર તરફથી કંઈક જમ્યા અપાયેલી છે તેની ઉપજમાંથી નિત્ય-પૂજન થાય છે. અત્રે જૈનોની વસ્તી નથી, પણ અજૈનો મંદિરની પૂજા કરે છે. અત્રે ૨૫ ની જુને મોટું પૂજન થવાની ગોઠવણ થઈ છે. ('Jain Gazette' April 1915.)

તીર્થક્ષેત્ર કમીટીએ કોઈ વિદ્વાનને મોકલી આ પ્રાચીન મંદિરની પ્રતિમાની તપાસ કરાવવી જોઈએ કે જેથી જૈન ધર્મની પ્રાચીનતા સંબંધમાં અનેક વાવતો અજવાલામાં આવી શકશે.

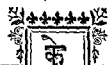
આ વર્ષની મેટો સંબંધી જુલાસો:—આ વર્ષના ગ્રાહકોને હિંદી-ગુજરાતી માપનાં ઓછામાં ઓછા ૮ પુસ્તકો મેટ આપવાના છે, તે પૈકી પ્રથમ મેટ 'શ્રી જિનચતુર્વિ-

शक्ति काव्य' चैत्रना अंक साथे मोकलवामां आवी छे अने बीजी भेट नामे " जीव विचार " आ अंक साथे ईडरनिवासी कोठारी पुंजीराम उदेचंद तरफथी पोताना पुत्र अने पौत्रना स्मरणार्थे बहेंचवामां आवी छे ते ग्राहकोए संभाली लेवी. तेमज भेटनो हिंदी महान नवीन ग्रंथ ' श्री सागारधर्माग्रत ' शास्त्र (मूल हिंदी टीका सहित, पूर्वार्द्ध पृष्ठ ३९०) छपाई चुक्यो छे अने बाईन्डींग थाय छे तथा बीजा बे त्रण भेटना ग्रंथो छपाय छे जे तैयार थये एटले त्रण के चार भेटना ग्रंथोतुं भेगुं बुकपोस्ट लागग एरु मासमां स्वाना करवामां आवथे, माटे भेटना पुस्तको संबंधी ग्राहकोए अधीरा थई वारंवार पत्रव्यवहार करवानी तस्दी लेवी नहीं, कारणके बधांज पुस्तको नवीनज

छपाववानां छे. आश्विन मास सुधीमां आ वर्षमां आपवानी बधी भेटो ग्राहकोने धेर बेठां पहुँची जशेज ते माटे निश्चित रहेवुं.

स्वीकार-समालोचना स्थानाभावने लीधे आवता अंक माटे मुलत्वी.

सबसे उत्तम केशरफाश्रीमें होती है
और वही—

पवित्र !

के
श
र

पवित्र!!

रु. १)

तोला ।

मिलनेका पता—

मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय-सूरता

पवित्र अमली
२० वर्षका
सैकड़ों प्रशंसा पत्र प्राप्त
लाजमैकी
प्रसिद्ध अक्सर दवा
नामक सुलेमान
फायदा न करे तो दामवापस
मिलनेका पता
वाइसेन जैन वैद्य
इटावा

कि. ॥ सी
एक दर्जन ५०
दो-अठ्ठा

स्वर्गीय दानवीर सेठ माणिकचंदजीका जीवनचरित्रके लिये

आवश्यक विज्ञापन.

सर्व जैनी भाइयोंको विदित होयगीगा कि स्वर्गवासी दानवीर जैनकुलभूषण सेठ माणिकचंद हीराचंद श्वेरी जं. पी. की अमूल्य जीवनीको चिरस्मरणीय रखनेके वास्ते इस 'दिगंबर जैन' पत्रने एक स्मारक फंड खोला था जिसमें आजतक रु. १३९१-५-० हुए है जिससे सबसे पहले उक्त सेठजीका एक बड़ा विस्तारपूर्वक सचित्रजीवन चरित्र निकालनेका पक्का विचार दृढ़ कर लिया गया है।

हर्षकी बात है कि 'जैन मित्र' के सुयोग्य संपादक जैनधर्मभूषण ब्रह्मचारी शीलप्रसादजीने इस जीवनचरित्रको लिखनेकी प्रार्थना किये जानेपर अपनी स्वीकारता दी है, परंतु इस चरित्रके लिये बहुत कुछ सामग्रीके इकट्ठा करनेकी जरूरत है अतएव—

सर्व बोर्डिंग, विद्यालय, पाठशाला, समाके मंत्रियोंकि व सर्व नगरके प्रतिष्ठित व परोपकारी भाइयोंकी व सर्व तांथोंके व्यक्तियोंकी सेवामें सविनय निवेदन

है कि वे अपनी २ संस्थाओंकी उन रिपोर्टोंको जिनमें उक्त सेठजीने संस्थाके साथ क्या २ उपकार किया व कहां कहां क्या २ जातिमुधार किया व अनैक्यताओंको भेटा व झगडे मिटाएं व दुरस्ती कराई उस सर्वका हाल मुझे शीघ्र भेजें तथा सेठजीके जिन हस्ताक्षरी पत्रोंमें कोई उपदेश, शिक्षा व योग्य सम्मति लिखी गई हो उन पत्रोंको भी असलमें ही भेजदे। नकलके बाद वे छौटा दिये जावेंगे।

इसके सिवाय और जो कोई हाल किसीको मालूम हो वे मुझे सूचित करें। उक्त सेठजीने जैनसमाजके साथ जो २ उपकार किया वह वचन अगोचर है उसको ध्यानमें लेकर सर्व भाई मुझे शीघ्र मदद करें, तो जीवनचरित्र बहुत उत्तम और बहुत शीघ्र प्रकट हो सकता है।

जैन समाजका सेवक—

मूलचंद किसनदास कापड़िया

C/o. 'दिगंबर जैन' ऑफिस—सुरत।

સ્વર્ગીય, દાનવીર શેઠ, માળેકચંદ્રજીની

→ **મૃત્યુચ્ચ મનોભાવના.** ←

(ગયા અંકથી ચાલુ.)

સામાન્ય રીતે જીવિના બે પ્રકાર નજરે પડે

છે. એક પ્રકારની જીવિ જ્ઞાન-

વુદ્ધિવલ્લ. ના દરેક પડમાં ધુસી જઈ,

તેની બધી બાજુઓ તપાસી

નાંબે છે એટલે જે વસ્તુ જોવામાં આવે અથવા

કોઈ પુસ્તક વાંચવામાં આવે, તો તેનો પાકો

અભ્યાસ કરી તેનું પાકું જ્ઞાન સંપાદન કરે.

કોઈ વિષય હાથમાં લીધો તો, તેનું પુરું જ્ઞાન

મેળવવા ઇચ્છા કરે. બીજા પ્રકારની જીવિ જ્ઞાન-

નની ઉપરની સપાટી ઉપર ઉતાવળથી પસાર

થઈ જાય છે એટલે જે જે જોવા-દેખવા,

સાંભળવા, વાંચવામાં આવે તેનો ભાવાર્થ સ-

મજી વણી બાજતોનું ઉપરટપકેનું કામ-

ચલાઉ જ્ઞાન મેળવી સંતોષ પામે છે. પ્રથમ

પંક્તિનું જ્ઞાન વિસ્તારમાં થોડું, પરંતુ ઉંડું

હોય છે જ્યારે બીજા પ્રકારનું જ્ઞાન મોટા

વિસ્તારવાળું અને ઘણા વિષયો ઉપર સંબંધ

કરે છે. પહેલા પ્રકારના જ્ઞાનથી અમુક વિષય-

માં પ્રવીણ શાસ્ત્રી કે વેત્તા તૈયાર થાય છે ત્યારે

બીજા પ્રકારના જ્ઞાનથી મોટા તત્ત્વવેત્તાઓ

અને દુનિયાને ઉપયોગી વિદ્વાનો પેદા થાય છે.

મહંમ શેઠ માણેકચંદ્રજીની બાજતમાં ખરી

રીતે એક પ્રકાર પુરા રૂપમાં લાગુ પડતો નથી.

આ શેઠે ગુજરાતી ત્રણ ચાર ધોરણનું

કામચલાઉ શિક્ષણ લીધેનું હોવાથી તેમને

કંઈ પ્રથમ પુસ્તકવાંચનનો શોખ નહોતો,

પરંતુ દુનીયાના વિષયોમાં ચંચુપ્રહાર પણ થાય

તો ઠીક તેવી ધારણાથી જ્યાંસાંથી પ્રસંગ

મળ્યે માહિતિ મેળવતા. મુંબઈ જેવી મનોહર

અને વિદ્યાળ નગરીમાં ઘણી જાતની પ્રવૃત્તિઓ

ચાલી રહેતી, તેની ખબર રાખતા. જનતા

સુધી લોકોપયોગી અને સામાજિક લાભની

મીટીંગમાં ભાગ લેતા. મીટીંગના વિષયો

ઉપર મનન કરતા, અન્ય કોમો પોતાની કોમને

કેમ લાગ કરી શકે છે, તે ઉપર ઘણું ધ્યાન

આપતા. પોતે મીટીંગમાં પ્રથમ બોલી શકતા

નહીં, પરંતુ ઉમરે આવતાં અને અનુભવ

મેળવતાં પુસ્તક વાંચવાનો શોખ વધ્યો અને

શક્તિ અનુસાર બોલવાની કળા પણ શીખવા

લાગ્યા. તેઓ જે જોતા તેના ઉપયોગી લક્ષણ

તરફ તરત દૃષ્ટિ દોડાવતા. ખાસ કરીને

કેળવણીનો પ્રસાર કેમ થાય તે ઉપર

ઘણું બારીક નજરથી લક્ષ આપતા.

પોતાનું જ્ઞાન બોલોડું નહીં, પરંતુ જીવિ અ-

ચળ હતી, તેથી તથા અનુભવે કરીને એમને

એમ ધૂન લાગી કે કોમની કેળવણી વધાર-

વી. આના પરિણામરૂપ પ્રથમ મુંબઈની

શેઠ હીરાચંદ ગુમાનજી જૈન બોર્ડિંગ

સ્થપાઈ. મુંબઈ ઇલાકામાં બોર્ડિંગનો વિચાર

મહંમદેશભક્ત નરશેઠ ગોકળદાસ તેજપાળે

સન ૧૮૯૦ના અરસામાં ગોવાલીઆ ટેન્કરોડ

ઉપર એક એવી સંસ્થા સ્થાપી બાહાર પડ્યો,

પરંતુ તેનું અનુકરણ હીંદુઓમાં પ્રથમ સન

૧૯૦૦ની સાલમાં મુંબઈની શેઠ હી. ગુ. જૈન

બોર્ડિંગ સ્થાપી ઉકત ઝવેરી શેઠ માણેકચંદ્રજી

અને તેમના ભાઈઓએ કર્યું. તે બાદ સન

૧૯૦૩માં અમદાવાદ માં શેઠ પ્રે. મો. દિ.

જૈન બોર્ડિંગ સ્કુલ સ્થાપી ગુજરાતને દાખ-

લો દેખાડ્યો કે કોમની કેળવણી વધારવાનો

પ્રથમ ઉપાય બોર્ડિંગ છે, જેનો દાખલો લઈ

તે બાદ ઘણી બોર્ડિંગો અન્ય કોમોની અમ-

દાવાદ-ભાવનગર-પાલીતાણા વીગેરે સ્થળોએ

સ્થપાઈ. એમની અચળ જીવિની છાપ એમની

સ્મરણશક્તિ ઉપર સારી રીતે પડી હતી.

મીટીંગમાં જે જે સાંભળતા તથા જે જે

ગૃહસ્થો અને વિદ્વાનોના પરીચયમાં આવતા

તે સર્વને લાંબી મુદતે પણ સારી રીતે

ઓળખી શકતા. ઉમરે પહોંચતાં દરરોજ કરવાના કામની નોંધ રાખતા. સ્મરણશક્તિને ગુણ ઝવેરાતના વેપારમાં સારો કેળવાયો હતો. એક વખત જોયેલા માત્ર બીજી વખત જદ્દી પરખી શકતા. આવી રીતે હોવાથી તીર્થક્ષેત્રકમીટીના મહામંત્રી, પ્રાન્તિક સભાના પ્રમુખ, મહાસભાના પ્રમુખ તરીકે વીગેરે ઉપયોગી અને જોખમી હોદ્દા ઉપરનાં કાર્યો કરવામાં આ શક્તિ વધારે ઉપયોગી થઈ પડી હતી, કેમકે પોતાને લખવાની બાબતમાં એટલો બધો શોખ નહોતો પરંતુ મગજમાંથી ધણી બાબતો કાઢી બીજા પાસે ધણું કામ લેતા અને ધીરજ, ખંત અને ચોકસ કામ કરવાની ટેવને લીધે હાથમાં લીધેલું કાર્ય કોઈ પણ પ્રકારે ચોકસાઈથી પુરું કરતા.

“જેતું જેતું હૃદય, અવરનું પખે તેવું; નિર્મળ અંતર હોય, અન્યનું નિર્જે તેવું; નિજ મન કામળ હોય, અન્યને કામળ લેખે; આપ મલિન જો હોય, અવરને તેવા પેખે; જે સલ સારથાહી ગુણી, બહુ જગત્તે ભાળતા; એ આપ સમા સૈને ગણી, સેવક-સુતપણુ પાળતા.”

હૃદયની શુદ્ધતા સાથે સદ્વર્તનને ગાદો સંબધ છે. જ્યાં એક સદ્વર્તન હોય છે ત્યાં અન્યને રથાન મળે એટલુંજ

નહીં, પરંતુ એકના કારણથી બીજું પરિણામ રૂપે બહાર પડે છે. વ્યવહારમાં કેળવાયલા વર્ગમાં આ ગુણ વધારે પ્રમાણમાં હોય એમ મનાય છે, પરંતુ ચાહુ જમાનાની કેળવણી લીધેલી નહીં છતાં પણ શુદ્ધ અંતઃકરણ હોવાથી પોતાનું વર્તન સાદું રાખતા હતા. બોલીમાં, આસીમાં કે અન્ય રીતે કોઈ સાથે પ્રસંગ પડતા વિવેક મર્યાદાથી વર્તતા, પ્રમાણીકપણું સજાતક નહીં, તેમની બીજી ટેવ

નિયમિત હતી. એશઆરામ જોવા દુરુણો તેમનામાં પ્રવેશ સરખો કર્યો નહોતો. ફક્ત કર્તવ્યનિષ્ઠા તરફ દૃષ્ટિ રાખતા. પોતાનું કર્તવ્ય દુનીઆમાં શું છે તે સમજવું, તે ગુણ વધુ પ્રમાણમાં મેળવવો અને તેને દહતાથી પાળવો એમાં મગ્ન રહેતા. પ્રમાણિકપણું સાચવી કર્તવ્ય કરવું એમ હર વખતે દરેકને ઉપદેશ કરતા. કર્તવ્યથી જે લોકો દૂર રહે છે તેમના તરફ કુદરતી રીતે એમને અભાવ રહેતો એઓ સમજતા કે દરેક માણસ દરેક સ્થિતિમાં દરેક સ્થળે કર્તવ્ય કરી શકે છે.

ચંચળ શુદ્ધિ સાથે હૃદયની શુદ્ધતા, એ મનુષ્યની જીંદગીના

હૃદયની શુદ્ધતા. ઉત્તમ સાધન છે. હૃદયની શુદ્ધતાવાળો

મનુષ્ય મનમાં જે પ્રમાણે ધારે તેજ પ્રમાણે બાહ્યજીવન રાખે. તે મનુષ્યની જાહેર તેમજ ખાનગી વર્તણુક ડાઘ વિનાની દેખાશે. બાહ્ય જીવન અને આંતર જીવનની એક્યતા એ આ હૃદયની શુદ્ધતાને ખાસ આભારી છે. વિશુદ્ધ હૃદય એ સર્વ સદ્ગુણોનો મૂળ પાયો છે. દુનીઆમાં ધણા મોટા કહેવાતા મનુષ્યોમાં થોડે ધણે અંશે દંભ, આડંબર, અહંતા દૃષ્ટિ ગાયર થાય છે, અને તેના પરિણામે તે જે કાર્ય કરે તેમાં તેના પ્રતિસ્પર્ધીઓને શંકા રથાન રહે.

શ્રીયુત્ત શેઠ માણેકચંદ્રજીના હૃદયમાં શુદ્ધતાનો ગુણ ધણો પ્રમળ જોવામાં આવતો, તેમને દંભ કે આડંબર હતોજ નહીં, એ તેમના પરીચયમાં આવેલા દરેકને અનુભવ સિદ્ધ છે. આનો પ્રત્યક્ષ દાખલો એમના દંક ચરિત્રમાં દ્રશ્ય થાય છે. મુંબઈ-અમદાવાદ, રતલામ-કાલ્હાપુર વીગેરે સ્થળોએ બોર્ડિંગો, મુંબઈનો હીરાબાગ, ખાનગી સ્કોલરશીપો વીગેરે વિષયોમાં મળી પોતાના કુટુંબની કમાણીનો સદ્ઉપયોગ કરવા લગભગ ૧૦-૧૨ લાખ

શ્પીઆનો વ્યય કયો છતાં તેમણે જીંદગીમાં સરકારી ખીતાઓ કે અન્યરૂપે માનઅકરામ લેવામાં જરા પણ ધ્યાન આપ્યું નથી, જ્યારે અન્ય દંભી પુરૂષો ફક્ત એકાદ બે લાખને ખરચ કરી સરકારમાંથી રાવબહાદુર, રાવસાહેબ સી. આઈ. ઈ વીગેરે માની ખીતાઓ મેળવી શકે છે. તેમના મનમાં કોમનું કોઈ પણ પ્રકારે ભણું કરવું અને કોમની સેવા કરવી એમાંજ મોટું માન સમજતા હતા. ઘણી વખત વાતમાં કહેતા કે આ જમાનામાં લોકોમાં હૃદયની મલીનતા ઘણી જોવામાં આવે છે. ખાસ કરીને તેઓ તેમના ધંધાની લાઈનમાં અન્ય પ્રતિસ્પર્ધીઓ, જેઓ તેમના કુટુંબ તરફ જરા કરડી નજરથી જોતા તેમને માટે ઘણી દીલગીરીથી જણાવતા કે શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદ અને મહૂંમ શેઠ ફકીરભાઈ જેવા ચોખ્ખા અંતઃકરણવાળા નરો જોતોમાં ઘણા થોડા થશે કેમકે ખીન્ન ઘણાઓ એવા ચોખ્ખા અંતઃકરણવાળા દેખાતા નથી, જેના પરિણામે સ્વેતાંબર-દિગંબરનો કણ્ઠો ચાલુ થયો અને ચાલુ રહ્યો છે. આ નીચેની લીટીઓમાં એમને સત્ત્વ લાગતું હતું. મુંબાઈ બોર્ડીંગનું નામ આપતી વખતે આ ગુણુ વધારે સારા રૂપમાં પ્રકટી નીકળ્યો છે કેમકે જ્યારે જૈનના અન્ય દ્વિરકઓમાં બોર્ડીંગો પોતાના દ્વિરકા માટે છે, સારે આ ગૃહસ્થે મુંબાઈ જેવી ઉદ્યોગી અને અલબેલી નગરીમાં પોતાના કુટુંબના ખરચે સ્થાયેલી બોર્ડીંગને 'દિગંબર જૈન' જેવા એક દ્વિરકાને ઉપયોગી શબ્દથી નહીં પણ સર્વે જૈન કોમને 'ઉપયોગી જૈન' શબ્દથી સ્મૃત કરી શ્રી શેઠ હી. શુ. જૈન બો. સ્કુલ નામ આપ્યું. આ એમની આન્તરશુદ્ધિનું પરિણામ છે એ કોણુ નહીં કહી શકે ?

આનો એક દાખલો સર્વને વિદિત છે કે શ્રી શીખરજીના કણ્ઠમાં સખંધીની બાજત-માં શ્રી શીખરજી વીગેરે દેશાવર જવામાં ટાઢ તડો કે વરસાદની જરાપણુ તેમણે દરકાર રાખી નથી. એક વખત ચોમાસામાં શીખર-જી જઈ આવી શરીરે માંદા પડ્યા સારે એમ કહેતા કે 'મને મરણુ આવશે તેની ચિંતા નથી, પરંતુ તેમ થવાથી માફ શરીર કર્તવ્ય કરવામાંથી અને કોમસેવા કરવામાંથી દૂર થશે એ વિચારથી મને દિલગીરી થાય છે.' સદ્વર્તનના બળ અને અંધારણના પેટા ભાગો તરીકે ટેવ અને કામ એ બે બાજતો તરફ લક્ષ આપવાની જરૂર છે.

દુનીઆ માત્ર ટેવની શુભામ છે. કુદરતના નિયમો એ પણ કુદરતની

ટેવ-કામ. ટેવો છે. દરરોજની જે હા-જતો નિયમિતરીતે પુરી

પાડીએ છીએ, તે દરરોજની ટેવ છે. ટેવનું જોર એટલું બધું છે કે કોઈ વખતે બીજી ઉપયોગી વસ્તુઓનું ભાન ભૂલી જઈએ છીએ. તેનો કાળૂ માનસિક અને શારીરિક બંનેમાં જખરો હોય છે. એક કેળવાયલા સો-લ્જર વિષે કહેવાય છે કે એક વખતે તે ખાણું ખાતો હતો તેવામાં તેનો એક મિત્ર મરકરી-માં 'Attention' (સાવધાન) એવો કવાય-તનો શબ્દ મોટેથી બોલ્યો. સોલ્જર આ શબ્દ-થી એટલો બધો ટેવાયલો હતો કે તે શબ્દ સાંભળતાં ખાણું ભૂલી ગયો અને જાણે પરડના વખતે સફ સમાલી ઉઠો રહેવા જતો હોય તેવો સજ્જ યથ ગયો. તે ખાણું પડતું સુકી તેમાંજ મગ્ન થઈ રહ્યો અને જ્યારે મિત્રે તેનું ધ્યાન એચ્યું ત્યારે તેને માલમ પડ્યું કે તેની મરકરી યથ. ટેવનું કેટલું પ્રાપ્ત્ય !

આ ટેવ સારી પાડી હોય તેને તે સન્મિ-ત્રી ગરજ સારે છે અને નઠારી ટેવવાળાને

તે દુશ્મનની ગરજ સારે છે. યુવાવસ્થાનો સમય આ માટે વધારે અનુકુળ ગણાય છે. આપણે અનુભવીએ છીએ કે કેટલાક માણસોને તમાકુ જેવાં વ્યસનો વળગાડવાની ટેવ એટલી બધી પડી ગઇ હોય છે કે તેમના શારીરિક બંધારણને નુકશાનકર્તા લાગે છે છતાં તે તે ટેવોના દાસરૂપે રહે છે અને ટેવ છોડતા નથી. શરીર ખરાબ કરે છે અને આખરે આ દુનીઆનો જલદી ત્યાગ કરે છે. આ ઉપરથી સમજવાનું કે મનુષ્યમાત્રે યુવાવસ્થામાંથીજ સારી બાબતોની ટેવો પાડવી કે જે પોતાના માનસિક કે શારીરિક બંધારણને હાનિકારક ન હોય. સાચું બોલવાની ટેવ, લાંચ લેવાની કે નહીં લેવાની ટેવ, કામ કરવાની ટેવ, વહેલા ઉઠવાની ટેવ, ખીખના ગુણો કે છિદ્રો જોવાની ટેવ—આ બધા ટેવોના પ્રકાર છે, અને જે જે ટેવો પડી ગઇ હોય છે, તેમાં નસારી ટેવોને બદલી સારી ટેવો પાડવાનો પ્રયત્ન કરવો તે મન ઉપર વધારે કાબૂ બતાવે છે અને જેનું મનોબળ નબળું હોય છે તેઓ તેવા પ્રયત્નોમાં નિષ્ફળ નીવડે છે.

કામ કરવું એટલે ઉદ્યોગી રહેવું, આને કામ કરવાની ટેવ કહેવાય છે જે માણસ ઉદ્યોગી હશે તેને પરનિર્ધાર કરવાનો સમયજ નહીં મળે. કેટલાક ઉદ્યોગી પુરૂષો વિષે એમ અનુભવીએ છીએ કે તેમને અમુક વખતે કામ નથી હોતું અથવા નવરા પડી રહે તો માથું દુઃખી આવે અથવા બેચેની ઉત્પન્ન થાય છે, માટે મનુષ્યમાત્રે ઉદ્યોગના દાસ થવું જોઇએ. આ ગુણ યુરોપીઓનામાં વધારે ઉજવાયલો દેખાય છે, જેના પરિણામે તે દેશ જ્ઞાન, લક્ષ્મી, કળાકૌશલ્યતામાં દુનીઆના સર્વ દેશો કરતાં ચઢીયાતા છે. આવી કામ કરવાની ટેવ આપણા ઝવેરી રોડને બુદ્ધજ હતી. પોતે કેટલાક વખતથી વ્યાપાર ધંધામાંથી દૂરગત થઈ નિવૃત્તિમય જીવન ગાળતા હતા, પણ મનમાં

ધર્મેની પ્રભાવના વધારવા માટે ઉત્તમ જિજ્ઞાસા હતી, તેથી દરરોજ નિયમીતરીતે હીરાબાગમાં જઈ શ્રી ભારતવર્ષીય તીર્થક્ષેત્ર કમીટીના કામકાજ ઉપર તેમ પ્રાન્તિક સભાના કાર્ય ઉપર પાકી દેખરેખ રાખતા હતા. તે નિયમ છેક મરણના દિવસ સુધી તેમણે પાળ્યો હતો. કોઇ દિ. જૈન કોન્ફરન્સમાં એમણે ખાસ કારણ વિના ભાગ લીધો નથી કે કોઈ સારી ધાર્મિક કે પરોપકારી સંસ્થાને એમણે તન, મન કે ધનની મદદ કરી નથી એવા દાખલા થોડાજ મળી આવશે. હંમેશા ઉદ્યોગી રહેવાને તેઓ દરેકને પ્રેરતા હતા.

આ ઉપરાંત ધીરજ, સ્વાર્થત્યાગ, સતોષ, સલનિષ્ઠા, પ્રમાણિકપણું વીગેરે ધણી ઉચ્ચ ગુણોએ એમના અંતઃકરણમાં દબરીતે વાસો કર્યો હતો, જેની સુગંધમય વાસના તેમની સાથે પરીચયમાં આવનાર દરેકને પરીચયના પ્રમાણમાં વધારે ઓછી હજી પણ તાજી સુગંધ આપતી હશે.

વાંચકવર્ય ! આ પુણ્યશાળી જીવના જીવનમાંથી ઘણી ઘણી સારી બાબતો મળી આવે છે અને સારા સારા ગુણો દેખાઇ આવે છે, છતાં તે બધા ગુણોનું વર્ણન થયા-સ્વરૂપમાં બહાર પાડવું એ એક મોટા લેખક સિવાય બનવું મુશ્કેલ છે, તોપણ છેવટમાં એટલુંજ કહીશ કે મનુષ્યનું જીવન સુખી કે દુઃખી, સારું કે નરસું નીવડવું એ તેના પોતાનાજ હાથમાં છે. એ પ્રમાણે આપણા શીક અંતઃકરણથી માનતા હતા અને તેવો ભાવાર્થ કાઢવો એ આ લેખનો મુખ્ય સિદ્ધાન્ત છે. એક ઇંગ્લેજ કવિએ નીચેની લીટીઓમાં તે સિદ્ધાન્ત સમજાવ્યો છે તે મનન કરવા જેવો છે.—
 “Man is his own star, and the soul
 than can
 Render an honest and a perfect man,

Commands all light, all influence, all-
fate;
Nothing to him fares early or too late,
Our acts our angels are, or good or ill,
Our fatal shadows that walk by us
still."

सावार्थ डे:—मनुष्यनु' लायी तेना
पोताना हाथमाछि, अने न मनुष्य प्रमाणिउ
अने परिपूरु गुणोवायो नीवडे छे ते मायस
ज्ञान, अण अने नशीभ छपर अशेषर अण
धरावे छे. तेवा मनुष्यने न क'ध पडेथु' ने
न क'ध भेडु' लागे छे. आपणां कृत्यो आपणा
शीरस्ता छे, सारां अथवा नरसां, अने आपणु
न्यां जन्ममे त्यां आपणु साथे अमुक रहेतार
आपणु छाया छे. तथास्तु !!! L. P.

जन्म सुफल कव होय?

'जैनसिद्धांतभास्कर' उवाच—

ग्रन्थोंको भन्दार जो, हो रहैं जीर्ण सोव
उन सका उदार हो, जन्म सुफल तब होय ॥१॥

'जैनहितैषी' उवाच—

विद्याकी हो उन्नति, जातिहित जय होय;
जिनबानी प्रचार हो, जन्म सुफल तब होय ॥२॥

'जैनतत्त्वप्रकाशक' उवाच—

जिनमतमें शंका करें, ताको भ्रम दे खोय
जैनतत्त्व प्रचार हो, जन्म सुफल तब होय ॥३॥

'जैनमित्र' उवाच—

'जैन जातिकी द्वेषता, जायें शीमही खोय;
मिले परस्पर प्रेमसे, जन्म सुफल तब होय ॥४॥

'दिगम्बरजैन' उवाच—

प्रगटें भानू जैनका, मिथ्यामतको खोय
जैनसाहित्यकी हो उन्नति, जन्म सुफल-
तब होय ॥५॥

'जैनप्रदीप' उवाच—

जैन ज्ञातिमें ऐक्यता, नित्यप्रति वृद्धी होय !
रास्ट धर्म जिनधर्मों, जन्म सुफल तब होय ॥६॥

हिन्दी 'जैन गजट' उवाच—

जैन ज्ञातिमें कलहकी, नित्यप्रति वृद्धी होय
पढ़ें न छोपे ग्रन्थको, जन्म सुफल तब होय ॥७॥

प्रेमी, हजारीलाल जैन—आगरा

श्रुतपंचमीके बारेमें—

मित्रसंवाद ।

टेकचंद—जयचंदभाई, जुहार !

जयचंद—जुहार, भाई साहेब, जुहार !

कहो कोई नवीन समाचार है क्या ? तुम
तो आजकल दिखते भी नहीं हो, कंदा-
चित् सहांग (लनसारणी) का समय
है इसीसे अवकाश न मिलता होगा ।

टेक०—जयचंदभाई, लनसारणीका समय
तो ठीक है, परंतु और और वर्षोंके
समान न तो विक्री ही है न आमदनी ही
है, तो भी आशा तो अमर है, चाहे विक्री
हो व न हो पर दुकान पर बैठना ही
पड़ता है ।

जय०—यह बात तो ठीक है, परंतु एक
ही ओर दृष्टि रखनेसे तो काम नहीं
चलता है, व्यापार तो शरीररक्षा व
कुटुम्बपालनके लिये द्रव्यका साधन है,
सो तो करना ही चाहिये, परंतु मनुष्य-
जीवनका उद्देश्य तो यह नहीं है, उद्देश्य
तो धर्मपूर्वक अर्थ उपार्जन करके उदय-
जनित कर्मफल (काममोगादि) को
भोगते हुवे चतुर्थ पुरुषार्थ मोक्षका साधन
करना है ।

टेक०—आपका कहना तो ठीक है, परंतु
"जव पड़े पेटमें दाना, तब दिखे अपना
बिगाना, अरु भूखे पेट बहाय, तो कैसे

धर्म सुहाय ? ” भाई पहिले, आजीवका पीछे धर्म ।

जय०—हमारा यह अभिप्राय नहीं है कि तुम आजीवका ही मत करो । नहीं नहीं, तुम आजीवका करो, और टाटा जैसे बड़े व्यापारी बनो, द्रव्योपार्जन करो, परंतु जिसप्रकार तुम्हारा व्यापार चल रहा है, इसमें तो परिश्रम और समय अधिक लगने पर भी लाभ कम मिलता है, किन्तु कहना चाहिये कि यह तुम्हारा धंधा केवल सराफी या दूधाली ही है, या रकमका रुपया डेढ़ रुपया सैंकड़का व्याज ही कठिनतासे उत्पन्न होता है । और यदि घाटा हुआ तो लेनेके देने पड़े, तब क्या इसे व्यापार कहना चाहिये ?

टेक०—व्यापार तो क्या है, पर ठाले बैठेका गोरखधंधा है, बालबच्चोंका तो पेट किसीप्रकार भरना ही पड़ता है । करे क्या ? धंधा तो कुछ देखता ही नहीं है, यह तो मजूरी करना है, इतने पर भी पेट नहीं भरता है । दादाजी कहते थे कि पहिले समयोंमें धंधेमें दूने अढाई गुने और तीन गुणे अर्थात् १ के तीन तक होते थे, पर आज तो रकमका व्याज आया कि बहुत समझा जाता है, कभी कभी तो दामके दामपर भी उलटफेर करना पड़ता है । भाई साहब, परिश्रम करनेतक जोर है और यदि परिश्रम करनेसे भी न मिले तो क्या करे ! लाचार हैं ।

जय०—भाई, केवल मात्र परिश्रमसे ही तो काम नहीं चलता है, उसमें बुद्धिकी भी तो आवश्यकता है, परिश्रमका मूल्य इतना नहीं जितना बुद्धिका होता है । देखो, एक मजूर दिनभर अविश्रांत परिश्रम करके चार आनेसे अधिक नहीं कमाता, परंतु एक वकील बुद्धिके बलसे मिनीटोंमें हजारों रुपया कमा लेता है । इसीप्रकार बुद्धिहीन कठिन परिश्रमी व्यापारी जितने समयमें भोजन मात्र नहीं कमा सकता है उतने ही समयमें बुद्धिमान थोड़ीसी पूंजीसे उलटफेर करके हजारोंके उबारे न्यारे कर लेता है ।

व्यापारीको चारों ओर लक्ष रखना पड़ता है, कि आजकल किस वस्तुकी खप है, वह कहाँसे आती है, अपने यहांसे कौन वस्तु अन्यत्र जाने योग्य है, इत्यादि ।

यह कुछ आवश्यक नहीं है कि अपने वापदादे कपड़ा बेचते आये हैं तो अपन भी कपड़ा ही बेचें । नहीं नहीं, यदि कपड़ेका धंधा नहीं चलता तो अनाजका सही, अनाज नहीं तो विसातखाना सही, तात्पर्य, जिस व्यापारमें विशेष हिंसा न हो और जिससे धर्मका घात न होता हो ऐसा व्यापार स्वदेश विदेशादिमें जहासे हो सके क्यों नहीं करना चाहिये ? जापान, जर्मनी, आस्ट्रिया, इंग्लैन्ड, फ्रान्स आदि देशोंमें

• देखो शिल्प विज्ञान द्वारा नये नये आविष्कार करके व्यापार द्वारा अपने अपने देशोंको कुबेरका भंडार बना डाला, और अपना देश जिसे सभी देशोंके लोग Golden bird (सोनेकी चिड़िया) कहते थे, आज मिसाली हो रहा है।

भाई, यथार्थमें हमलोग प्रमादी हो रहे हैं, हमें और तो क्या अपने पड़ोसअड़ोसकी भी खबर नहीं है, कि क्या हो रहा है, तब भला कहो कैसे व्यापार बढ़े ? यथार्थमें यह दशा हो रही है कि—“दुविधामें दोऊ गये, माया मिछी न राम” अर्थात् न द्रव्य ही हाथ आया और न धर्म ही साथ रहा, तात्पर्य दोनों ओरसे गये।

टेक०—जयचंदभाई, बातें तो सभी कर लेते हैं परंतु कार्य रूपमें लाना टेढ़ी खीर है, भला आप ही बतावो हम क्या करें, अपने धंधेको कैसे बढ़ावें ?

जय०—भाई, नाराज मत होवो, स्थिर होकर विचार करो, विचारों पर ही सब बात निर्भर है। किसी कार्यके आरंभ करनेके पहिले उसपर पूर्ण विचार कर लेनेसे ही उसमें सफलता होती है, और विचार-शक्ति जभी बढ़ती है, जब हम दूसरोंके विचारों और कार्यप्रणालीको अपने साम्हने रखकर अपने विचारोंसे मिलान करके निर्णय करते हैं।

टेक०—अच्छा भाई, अब व्याख्या समझ

हुवा है इसलिये जाना चाहता हूं किर मिल्ंगा। परंतु यह तो बतावो कि श्रुतपंचमी कब है, और उस दिन क्या करना होगा ?

जय०—श्रुतपंचमी ज्येष्ठ सुदी ५ गुरुवार ता. १७ जुनको होगी, और उसमें करना क्या है ? रूढ़िके बंधे लोग अष्ट द्रव्योंसे पूजन कर लेवेंगे अथवा विशेष कोई उदार हुवा तो ग्रन्थोंको निकाल कर वेष्टन आदि बदल कर पीछे रख देवेगा, सो तुम भी यही करना और क्या ?

टेक०—वाह भाई ! खूब कहा ! यह तो होता ही है। इसे तो बच्चे बच्चे जानते हैं, सो भला आपने नवीनता क्या की ? आपका यह कथन तो उपेक्षा रूपसे है, क्या पूजन नहीं करना चाहिये ? क्या वेष्टन आदि नहीं बदलना चाहिये ?

जय०—भाई, यह तो आवश्यक है ही, क्योंकि यदि यह भी न होगा तो जैसे ईडर, नागौर आदिके भंडारोंको दीमकने अपने उदरमें रख लिया उसीप्रकार शेष सारदामंडार भी निःशेष हो जावेंगे इसलिये कुछ न होनेसे तो इतना होना भी अच्छा है, परंतु इतनेहीसे तो कार्य नहीं चलेगा। भोजन तो भोजनशालामें तैयार है, परन्तु खाये बिना क्या पेट भर जायगा ?

टेक०—जी महाराज, पेट तो न भरेगा इसी लिये तो पूछता हूं कि क्या करना

चादिये ? तब शीघ्रतासे बतलाते क्यों नहीं ?

जय०—भाई साहेब, अब आप भूले हो रहे हैं, इसलिये अभी आपको मेरी बात समझमें नहीं आ सकेगी। ये बातें जल्दी-की नहीं है किन्तु गंभीरतासे विचारनेकी हैं। सो यदि आपको घरपर सिवाय व्याख्ये और काम न होवे, तो व्याख्ये यहीं कर लीजियेगा, मैं रामावतारसे घरपर कहलाये देता हूँ, ताकि कोई आपके लिये अटका न बैठा रहे। (रामावतारसे) देखो रामवतार, तुमने टेकचंद बाबूका घर तो देखा है न ? हाँ, उनके घर जाकर कह दो—बाबू आज जयचंदके यहां व्याख्ये करेंगे और देखो अन्दर जाकर दो थालियाँ लगा दो, जल्दी करो।

रामावतार—बाबू, थाली तो लगी है आप पधारें, हम जाके कहे आवत हैं, और पान तो न चाँही तो लेत अइ हैं।

जय०—हां छूटे पान दो, पैसके लेते आना जावो, (टेकचंदसे) चलो टेकचंद भाई, अपन जीमते जीमते बात करेंगे।

टेक०—चलिये, अन्नदाताजी (हंस कर दोनों जीमने जा बैठे।)

जय०—(जीमतेजीमते) सुना भाई टेकचंदजी, अंगुली पकड़कर हथेली पकड़ी जाती है। जब बैठनेको जगह मिल जाती है तो धीरे २ सो भी सक्ते हैं। श्रुतपंचमी को यह पूजा करना, और प्रयोगकी सन्धाल

करना, केवल मात्र अंगुलीका पकड़ना है। अभी आप यह पूजा करना और उच्चमोक्षम वेष्टनोंमें शास्त्रोंको बांधना मात्र उसी प्रकार है जैसे किसी वृद्धा स्त्रीको खूब वस्त्राभूषणोंसे अलंकृत करके उसे एक स्वर्ण निर्मित मणिजड़ित उच्च सिंहासनाशीन करके क्षत्र, चमर फिराना और उसके सन्मुख जयकार शब्द करते हुवे साष्टांग दण्डवत् करना, परंतु भोजन करने नहीं देना। ऐसी अवस्थामें क्या यह आशा की जा सकती है कि वह वृद्धामाता अधिक समय तक जीवित रह सकेगी ? नहीं कदापि नहीं, कदापि नहीं।

टेक०—भाई, आपका दृष्टांत समझमें नहीं आया।

जय०—जी सुनिये, वृद्धामाता यही हमारी जिनवाणी हैं, इसके अन्तिम जन्मदाता पिताश्री वीर भगवान तो सिद्धालयमें अचल रूपसे स्थित होगये और हमलोग पुत्र उसकी खबर भी नहीं लेते हैं, कितने एक तो उसे लोहके बड़ेबड़े तालोंके भीतर कैद करके ही रखते हैं, कितने एक उक्त प्रकार पूजनादि करके कृतकृत्य होजाते हैं परंतु उसके सच्चे पुत्र बनकर उसकी सच्ची सेवा (स्वाध्याय) कदाचित ही कोई करते हैं, यही स्वाध्याय करना, पढ़ना, पढ़ाना, प्रचार करना, यही तो उस माताका भोजन है। सो जब

- स्वाध्यायकी प्रथा उठ जावेगी, तो भला उसमें कथित गूढ तत्त्वविषयको कौन समझ सकेगा ? आजकल जो थोड़ा बहुत दीपक टिमटिमा रहा है वह स्वाध्याय और चर्चा (ज्ञानगुदरी) का ही प्रभाव है।

टेक०—स्वाध्यायकी प्रथा व चर्चा क्यों उठ गई ?

जय—इसके कई कारण हैं, (१) धर्मके विद्रोहियोंके कारण शास्त्रसभा व चर्चायें खुले तौरसे न हो सकीं (२) इस भयसे कि कहीं कोई विद्रोही हमको पढ़ते देख द्वेषवश लेजाकर ग्रन्थको नष्ट न कर दे जैसा कि शंकराचार्य आदिके द्वारा किया गया है। (३) अमिमानवश कि यदि सभी पढ़ लेंगे तो हमारी पूछ न रहेगी। (४) लोभवश कि इसीके आश्रित लोगोंसे द्रव्यकी प्राप्ति होगी।

टेक०—भाई, यथार्थ है, आज प्रथमके दो कारण तो आज कल नहीं है। इंग्रेज सरकारके न्यायी राज्यमें सभी धर्मवालों बिना किसी अड़चनके अपने अपने धर्मका पालन करते हैं, परंतु पिछले दो कारण तो अब भी दृष्टिगोचर होते हैं। मास्टर दीपचंदजी उपदेशककी रिपोर्टसे विदित हुआ था कि गुजरात आदि प्रांतोंमें जहां भट्टारकोंका दण्ड चलता था कोई भी गृहस्थ स्वाध्याय नहीं करने पाते थे, केवल भट्टारक-या उनके पालतू शिष्य आदि ही

चातुर्मास करके कहीं कोई रास या कथा सुनाया करते थे, और विदाई लेते थे। यहां तक कि तत्त्वार्थसूत्रके सुनानेकी १० दश रुपया फीस बंध गई थी, उन्होंने गृहस्थोंसे (जैनगृहस्थों ही से) स्वाध्याय व अष्ट द्रव्यसे पूजाका अधिकार छीन रक्खा था।

टेक०—यह तो बीसपंधियोंकी बांति है। परन्तु शुद्धाग्नायी तो ऐसा नहीं करते हैं, उनमें पूजा स्वाध्याय और चर्चाका प्रचार है।

जय०—जी है तो सही, परंतु ये भी उनके ही बड़े नहीं तो छोटे भाई अवश्य हैं, इनके मन्दिरोंके दर्शन भी जैनेतर नहीं कर सकते हैं। न जैनेतर इनके ग्रन्थोंका अवलोकन ही कर सकते हैं, और जैनियोंमें वेही स्वाध्याय कर सकते हैं, जो शुद्धाग्नायका सर्दिक्रिकेट पाये हों, अर्थात् वे दश पांच मिनट श्रीमंदिरजीमें बैठ कर ही घोती आदि बदल कर बांचें।

टेक०—तो इसमें क्या हानि हुई ? यह तो विनय है, जितनी शुद्धता होसके उतना ही अच्छा।

जय०—खूब कहा, “न नै मन तेळ होय न राधा नाचें” न इतनी क्रिया बने न स्वाध्याय किया जाय, न मंदिरमें बैठनेका अवकाश मिले न पढ़ सकें। यद्यपि इसप्रकार शुद्धतासे पठनपाठन करना अच्छा और विशेष फलप्रद है, तो भी क्या हरएकसे

ऐसा हो सकना संभव है ? भाई साहेब, नियम तो सर्व साधारणसे पालन हो सकें इसप्रकार होना चाहिये, क्योंकि महावीर प्रभुका उपदेश किसी व्यक्ति विशेषके लिये नहीं किन्तु सर्व साधारणके लिये है और तो क्या सप्तशरणमें पशुवोंने भी उनकी चाणीसे लाभ उठाया है, भील चाण्डालादिने भी लाभ लिया है। देखो, कथा-ग्रन्थोंमें क्या लिखा है ? क्या ये ग्रन्थ केवल पढ़ लेने मालसे ही कल्याण हो जायगा ? क्या अहिंसा या दया दया कहनेसे जीवोंकी दया (रक्षा) हो जायगी ?

टेक०—नहीं, न होगी, तब क्या जो लोग पढ़ते हैं, वह सब निरर्थक है ?

जय—सर्वथा निरर्थक तो नहीं है, परन्तु ग्रन्थोंका उलटफेर होने या सम्हाल होते रहनेके सिवाय कुछ भी विशेष लाभ नहीं है, क्योंकि पढ़नेवाले जबतक तर्क वितर्कके साथ न पढ़ेंगे, जबतक पठित विषय कौन विचारेंगे, और धर्मके अनुसार यथाशक्ति चलने, तथा धर्मशास्त्रोंसे विरुद्ध हानिकारक प्रथाओं (रूढ़ियों) कौन छोड़ेंगे तबतक यथार्थ लाभ न होगा। पढ़ने का मतलब ही यही है कि उससे कुछ लाभ उठाया जाय। देखो, हमारे देशके अनेक ग्रन्थ (जिनमें जैनग्रन्थ भी बहुत हैं) विदेशोंमें गये और उनको पढ़ कर विदेशी लोगोंने अपने आपको उन्नतिके

शिखर पर चढ़ा लिया और हम लोग ऊँघते ही रह गये ।

टेक०—क्या धर्मग्रन्थोंको पढ़नेसे हमारे व्यवहारिक कार्योंमें भी सहायता मिल सकती है ?

जय०—निसन्देह, क्योंकि हमारे ग्रन्थोंमें धर्म, अर्थ, काम और मोक्ष चारों पुरुषार्थोंका वर्णन है, और हमारे ग्रन्थ मोक्षके साधक और धर्मसे अविरुद्ध व्यवहारके विरोधी नहीं हैं, न हमारे धर्ममें कोई बात दण्ड नीतिसे किसीके पीछे लगाई जाती है किन्तु जिससे जितना होसके यथाशक्ति पालन करे। धर्मग्रन्थ व गुरु तो वस्तुका यथार्थ स्वरूप बतला देते हैं, परन्तु ग्रेरक नहीं होते हैं।

टेक०—तब अबकी श्रुतपंचमी पर हमारा क्या कर्तव्य होना चाहिये ?

जय०—भाई साहेब, हमारी तो राय यह है कि इस उत्सव पर प्रत्येक स्थानमें एक एक वाचनालय (जिसमें समस्त जैन और सर्वोपयोगी अजैन पत्र मंगाये जाय) और पुस्तकालय (जिसमें जैनग्रन्थोंके सिवाय अन्यान्य उपयोगी पुस्तकें जीवन-चरित्र, इतिहासादि भी रहें) खोले जाय जिससे स्वदेश विदेशके समाचार प्रत्येक प्रकारके विदित होते रहें, और जीवन-चरित्र व इतिहासोंसे अपनी उन्नतिके विचारोंको व्यक्त करनेका अवसर आवे—अनुकरण करनेका अवसर आवे। इससे हमारे

विचारोंमें फेरफार होगा, ज्ञानकी वृद्धि होगी और व्यापारादिकी भी वृद्धि होगी, मनोरंजन भी होगा और सभ्यता व शिष्टता भी बढ़ेगी ।

टेक०—भाई, जैन पत्र व पुस्तकें रखना तो ठीक है परन्तु अजैन रखनेसे क्या लाभ ?

जय०—लाभ तो बहुत है, प्रथम तो यही बात है कि जिन बातोंको हम सत्यार्थ मानते हैं, क्या उन्हें और भी कोई मानता है या नहीं ? इससे हमारे मतकी पुष्टि होती है । दूसरे हमारे मतका यदि कोई विरोधी है तो वह किस युक्तिसे विरोध करता है यह जानकर हम अपने पक्षके मंडन और परपक्षके खंडनका उपाय सोच सकते हैं । तीसरे यदि कहीं हम ही समझनेमें मूलकरगये हों तो अन्य विद्वानोंके विचारोंसे हम अपने विचारोंको सुधार सकते हैं । चौथे इसी निमित्तसे हमारे धर्मग्रन्थोंको अजैन विद्वान पढ़कर अपने विचारोंको बदलेंगे और वे जो अबतक बिना समझे हम लोगों व हमारे धर्मसे घृणा करते हैं सो जब वे हमारे ग्रन्थोंमें यथार्थ बातको देखेंगे तब घृणा करना छोड़ देंगे इससे परस्पर मैत्रीभाव बढ़ेगा । पांचवे जय कि हम उन्हें (अजैनोको) लाभ पहुंचानेकी चेष्टा करेंगे, तो वे भी आपके कार्योंमें विरोधी न होकर

उल्टे सहायक होंगे, और व्यवहार व व्यापार परस्परके मेल बिना चल नहीं सकता है, इसलिये मेल भी बढ़ेगा इत्यादि और भी अनेक लाभ हैं ।

टेक०—क्या ऐसी कोई संस्थाएं कहीं खुली हैं ?

जय०—जी हां, खंडुवाके जैनचालकीने, नरसिंहपुरकी जैनहितैषणीसभाने और रतलामके भानिकचंद पानाचंद दि. जैन बोर्डिंग हाउसने हालहींमें खोली हैं और भी अनेक स्थानोंमें ऐसी संस्थाएं खुल रही हैं ।

टेक०—भाई, अब तो जाउंगा, कुछ काम भी आवश्यक है । देखो, आप कुछ जल्दी आना, अपनको अभी बहुत काम करना है, मंडलविधान पूरना है, शास्त्रोंको सम्हालना, वेष्टन बदलना, जीर्ण पत्रोंको सुधारना व नये लिखकर रखना, गिन्ती मिलाना, सुरक्षित करके रखना, सूची तैयार करना इत्यादि, जिससे दिनके दिनको सब काम तैयार रहे । उस दिन प्रातःकाल श्री जिनवाणी माताकी पूजा व कीर्तन करेंगे, सांझको सभामें उपदेश करके पुस्तकालय तथा वाचनालय स्थापित करनेके लिये निवेदन करेंगे, और भी कुछ कहना है तो कहिये ।

जय०—कहना तो बहुत है, परन्तु जो हो जाय सो ठीक है॥

ટેક૦—હોના હોગા સો તો હોગા હી, પરંતુ અપને કહનેમેં કયા જાવે, આજ ન સુનાઈ હોગી તો કલ હોગી, પરસોં હોગી, કમી તો હોગી, ન મી હોગી તો પુણ્યબંધ તો અપનકો હોગા હી, ક્યોંકિ અપને માવ તો અચ્છે હૈં, ઉઘોગ તો અચ્છા હૈ—

જય૦—હાં, ઇસમેં કયા સન્દેહ હૈ । અચ્છા, તો એક પ્રસ્તાવ જૈનગ્રન્થપ્રકાશિની સંસ્થાવોંકી સહાયતાર્થ મી રલનાં-ચાહિયે, જૈસે માળિકચંદ હીરાચંદ જૈન પુસ્તકમાલા—બમ્બઈ, સનાતનજૈનગ્રન્થમાલા—કાશી, ઇત્યાદિ ઔર દસરા પ્રસ્તાવ યહ મી કિ જૈનપત્રોંકે વિશેષ પ્રચારાર્થ ઉપહાર દેને ઇત્યાદિકા મી કુછ વિચાર કિયા જાય, ક્યોંકિ ઉન્નાતિકે સાધક સમાચાર પત્ર વિશેષરૂપસે હોતે હૈં । તાત્પર્ય તો યહ હૈ કિ જિસ પ્રકાર હો સકે હમેં જિનવાણીકા પ્રચાર કરનાં-ચાહિયે ઇસસે ઉમય લોકકા સુખ નિજ પરકો પ્રાપ્ત હોતા હૈ ।

ટેક૦—બહુત અચ્છા, અવ મેં જાતા હૈં, જુહારુ ।

જય૦—જુહારુ, માઈસાહેવ જુહારુ ।

નોટ—દોનોં મિત્રોંકી કૈસી પ્રેમપૂર્વક વાર્તાલાપ હુઈ હૈ ઇસપર પાઠકગણ વિચાર કરોંગે ઔર કુછ લામ ઉઠાવોંગે ।

મવદીય સેવક—

દીપચંદ પરવાર—નરસિંહપુર (C. P.)

વિદ્યાર્થી અને તેની સ્થિતિ.

હિંદુસ્તાનની શિક્ષણ પદ્ધતિ અને ઇંગ્લાંડની શિક્ષણ પદ્ધતિમાં તેમજ સમાજના રીત-રિવાજોમાં ધણો ફેર છે. ઇંગ્લાંડની વાત નહીં કરતાં એટલું જ કહેવાનું કે અહીં જે ઇંગ્લીશ એજ્યુકેશન (કેળવણી) આપવામાં આવે છે. તેમાં કેટલીક પડતી મુશ્કેલીઓ તેમજ સાધારણ રીતે જ્ઞાન મેળવવામાંજ ધણી મુશ્કેલીઓ પડે છે. વિદ્યાર્થીની ઉમર જ્યારે આશરે ૧૮ વર્ષની થાય છે ત્યારે તેના માખાપો તેને ક્રમાતો અથવા પરણેલો જોવા છૂટે છે. જો કે ધણી વખત તો પરણવાની ખાખત તેમના હાથમાં હોવાથી તેમની મરજી પ્રમાણે વહેલાં કરી દે છે, પરંતુ તેને ૧૮ વર્ષના ઉમરમાં મેટ્રિક પસાર કરેલી હોય છે જે ફક્ત ભાષાનું જ જ્ઞાન હોય છે, એમાં વિચારની તેમજ કલ્પનાની શક્તિ ખીલતી નથી, તેથી ધણાખરા તો ગરીબ ધરના હોય તો લાંબી મુકી દેવું પડે છે પછી તેમની સ્થિતિ ધોખાનાં દુતરે નહીં ધરનાં કે નહીં ઘાટનાં ” એવી થાય છે. અદ્યાર વરસની ઉમર ધર્મ લાં મુખી તેઓ વ્યાપાર એટલે જુ’ એટલું પણ સમજતા નથી. ગુજરાતી ભાષાનું તો જ્ઞાન ક્યાંથી હોય, કારણકે સીકરુ અને સેવરુ જે વખત ભાષાજ્ઞાન મેળવવાનું યોગ્ય થાય છે ત્યારે તેમને ઇંગ્લીશ એકરડા ચોપડીઓ વાંચવી પડે છે એટલે ગુજરાતી સાહિત્યનું તો ખીલકુલ નામજ દેવાનું નથી ત્યાર પછી કાલેજ લાઇખમાં તો નેવજ મુકવાનું. આથી સાહિત્યની વૃદ્ધિ થતી અટકે છે. આથીજ ગુજરાતી સાહિત્ય, સાક્ષર અને ક્ષીઓની ખોટ પડે છે. આમાં તેઓ મિચારા જુ’ કરે, દરેક પ્રકારનું જ્ઞાન ઇંગ્લીશ ભાષાદ્વારા અપાય છે. જ્યારે તેઓની ઉમર

૧૮ વર્ષની થાય, સારે તેઓને વેપારની સુજ નહીં, પોઝીશન બળવવાની મોટી બીક, ઉદ્ધતાઈ તો સ્વભાવિકજ હોય, તેમજ અંતમાં તો દાડકાં પ્રથમથીજ ખોટાં હોય એટલે પછી ૨. ૧૫ કે ૨૦ની નોકરી સિવાય તેમને બીજું કંઈ સુઝતું નથી. ધારો કે કોઈ છોકરો ઉદાર ગૃહસ્થની મદદે મેટ્રીકથી આગળ વધે, તોપણ શું એ શહેર બહાર નિકળે, ફરવા નિકળે, કોલેજમાં જવા નિકળે, સારે પણ એના મનમાં પૈસા કેમ કમાવા, આપણા બેરી છોકરાં તથા માળાપનો ખરચ કેમ પૂરો પાડવો, એ વિચારમાં યુંથાયક્ષો રહે છે. ઘણી વખત તો વાંચતા વાંચતા તેમજ કલાસમાં ધ્યાન આપતાં પણ એ વિચાર ચાલ્યા આવે છે. હવે એ ચિચારો પોતાના આ વિચારને શાંત કરવામાં અથવા તો, પોતાની યાદદાસ્ત સાથે અથવા કલ્પનાશક્તિ ખીલવવામાં ધ્યાન આપે. આથી તેઓનું મગજ ખુલાઈ જાય છે અને ઉત્તમ પ્રકારની કેળવણીને માટે નાલાયક બનતું જાય છે. એ પછી ગમે તો દિવસના ૧૮ કલાક વર્ક કરી બી. એ. માં સેકન્ડકલાસ આવે પરન્તુ કેળવણીથી જે લાભ થવો જોઈએ તે થતો નથી. તેમની સ્થિતિ ઘણી વખત જમને મેટ્રીક પસાર કરી અભ્યાસ છોડી દીધો હોય છે, તેનાથી વધારે ખરાબ થાય છે કારણકે એ વધારે જંગળી હોય છે. મગજ હંમેશાં શાંત, હલકું અને નિર્દોષ હોય ત્યાં સુધી આગળ મુદારવામાં તેમજ જ્ઞાનમાં વધી શકે છે. કેળવણી મેળવી શકે છે. આ પ્રમાણે સાધારણ રીતે મુશ્કેલીઓ નડે છે. પછી એમ પણ બને છે કે "Poverty is the Mother of invention" કેટલોક વખત તેઓ એટલી બધી ખંતથી મહેનત કરે છે કે તેઓ પોતાની અદૃશ્ય પામેલી શક્તિઓને પાછી મેળવી શકે છે, પરન્તુ તેનું પ્રમાણ ઘણું થોડું છે. ઘણા એન્જ્યુએટોને તો દુનિયાદારીનું લાન પણ હોતું નથી. એનું કારણ નહીં કે તેઓ શીયોસાફર છે, પરન્તુ તેઓ ફક્ત શુક વર્મે તરીકે કામ કર્યા કરે છે અને પછી જ્યારે કોલેજ લાઈફ પુરી

કરે છે ત્યારે એમની જીવિતે અથવા તો વિચારને નોકરી સિવાય બીજું કંઈ સાધન સુઝતું નથી. કોલેજે તેમજ સ્કૂલે જે નીકળી હોત તો કલાકની ઘણી ખોટ પડત. આ રીતે આર્થિક સ્થિતિમાં પડતી આવે છે. જેલોકે કેળવણીમાં ખર્ચે છે તેઓ વેપાર એટલે શું એ સમજતા નથી. જેઓ વેપારી તરીકે ઓળખાય છે તેઓ જ્ઞાન એટલે શું અથવા તો વેપારની કેળવણી કેવી રીતે ચાલે એનું લાન હોતું નથી. ફક્ત તેઓ માંહોમાંહિ લડી મરી એકબીજાનું જીવ કપટથી મારી ખાય છે. કારણકે તેઓને પરદેશ એટલે શું? પરદેશ સાથે વેપાર એટલે શું? વજેરેનું લાન હોતું નથી. આ રીતે આર્થિક સ્થિતિની પડતી થવાનું એક કારણ આ પણ થઈ પડે છે. સાર પછી સમાજની સ્થિતિ પણ બગડવામાં કેટલીક વસ્તુઓ કારણભૂત થાય છે. જે કે હાલમાં અપાતી કેળવણી તદ્દન તુચ્છકારી કાઢવાની નથી પરન્તુ હિન્દુસ્તાનને માટે યોગ્ય નથી. "ના મામા કરતાં કાણું મામા હજાર દરજ્જે ઉત્તમ છે." અંગ્રેજ લોકના સમાજના રીવાજ તથા કેળવણીની પદ્ધતિ પણ ઘણી ફેરફારવાળી હોય છે. તેઓમાં લગ્નની છુટ, જોઈન્ટ ફેમીલી સીસ્ટમનો અણબચાવ તથા માળાપોએ કલ્પેલી છોકરાઓની વિદ્યાર્થી અવસ્થા તેમજ ફરજિયાત કેળવણી એ ઘણે દરજ્જે આવા પ્રકારની કેળવણીને અનુકૂળ છે. ખરેખર અઠાર વર્ષ સુધી તેઓને ફરજિયાત કેળવણી તેમજ માળાપોની લગ્નની ખાખતોની છુટ પણ ઘણી હોય છે. માટે એ તેમને માટે લાયક છે. બીજું તેમને માતૃભાષામાં શિક્ષણ મળે છે અને જેટલું આવણે બી. એ. થઈને જ્ઞાન મેળવીએ છીએ એટલું તેઓ મેટ્રીક સુધીમાં મેળવી શકે એમ છે. આપણા વાંચવાના ધણાખરા વખત ભાષા સમજવામાં જાય છે, તેથી કરીને તેઓને બી. એ. થતાં સુધીમાં પોતાના સાહિત્યનું તેમજ બીજા પ્રકારના સાપ્તસ પ્રયાદિનું જ્ઞાન સાફ થાય છે. આપણું અને તેમનું સાહિત્ય, કવિની સંખ્યા તેમજ સાક્ષરોની સરખામણી કરીશું. તો આનું પરિણામ જણાઈ આવશે.

उपदेशक पं. पिताम्बरदासजीका

रिपोर्ट ।

(ता. ९ फरवरीसे १५ अप्रैल तक।)

पिपरई—जन सं. १६५ है। एक व्याख्यान सभा की। स्वाध्याय तथा अष्टद्रव्यसे पूजन करनेका नियम १५ भाईयोंको है। जैन पाठशाला स्थापित करनेकी ओर पंचायतीका चित्त आकर्षित किया।

पछार—जन सं. ५०० है। दो व्याख्यान-सभायें और एक शास्त्रसभा की, जिनमें निम्न विषयोंपर व्याख्यान किये—विद्यादान, अहिंसा-धर्म और सदाचार। स्वाध्यायका नियम ५० को और अष्ट द्रव्यसे पूजन करनेका नियम २० भाईयोंको है। पढ़नेयोग्य लड़के ४० व १२ लड़कियां हैं। बड़ेही खेदकी बात है कि पंचायतीका ध्यान जैन पाठशाला स्थापित करनेकी ओर कईवार दिलाया गया पर वह किसी भी रूपसे सफल नहीं हुआ। ६ भाईयोंसे ६ मोरेना पाठशाला के सहायतार्थ प्राप्त हुए तथा पंचायतीने 'जैन मित्र' और एक भाईने 'दिगंबर जैन' मगाना स्वीकार किया।

साढौरागांव—जन सं. १३४। शास्त्रसभा तथा दूसरी व्याख्यानसभा की जिससे १५ भाईयोंने नहाकर रखोई कराना स्वीकार किया और १२ ने स्वाध्यायका नियम लिया। जैन पाठशाला स्थापित करनेके लिये प्रेरणा की तो १२ मासिक चंदा स्वीकार हुआ, इसलिये अध्यापककी यहां जरूरत है। १) मोरेना पाठशालाको अन्त।

वजरंगगढ़—जन सं. २२५ मंदिर ३। दो व्याख्यान सभायें और एक शास्त्रसभा की। स्वाध्यायका नियम २५ भाईयोंको है। पाठशालाका निरीक्षण किया। फल भी सामान्य रूपसे अच्छा है। यहां श्री शान्तिनाथस्वामीका विस्तीर्ण मंदिर है जिसमें ३ प्रतिविम्ब कायो-त्सर्गासन शान्तिनाथ, कुंयनाथ और अरहनाथके बड़े ही वैराग्य पथ प्रदर्शक हैं। इन मूर्तियों और मंदिरकी प्रतिष्ठा वि. सं. १२०० में शेठ पाडासाजी परिवारने कराई है। यह स्थान अतिशयक्षेत्रके नामसे इस प्रान्तमें प्रसिद्ध है।

गुना—जन सं. ४०० मंदिर २। दो व्याख्यानसभायें की जिसमें स्वध्याय और सदाचारप्रचार पर व्याख्यान कहे। स्वाध्यायका नियम ३० भाईयोंको है तथा कई ग्रहणियोंने स्नान कर रखोई करना स्वीकार किया। यहां जैन पाठशाला स्थापित है। अध्यापक, मंत्री तथा भाई घासीलालजी पाठशाला स्थापित करनेके कार्यमें प्रशंसनीय है। पंचायतीसे ७) उपदेशक फंडको प्राप्त हुए।

रुठयाई—जन सं. २५। दो शास्त्रसभायें की। स्वाध्यायका नियम ६ भाईयोंने स्वीकार किया।

राधोगढ़—जन. सं २५० मंदिर १। एक शास्त्रसभा और दूसरी व्याख्यानसभा की, जिसमें स्वाध्याय और संस्कार विषय पर व्याख्यान कहा।

स्वाध्यायका नियम ३५ भाईयोंको है तथा कई श्राविकाओंने स्नान कर रखोई करना स्वीकार किया। यहां स्त्रीचीबाबा प्रां.सभाका दफ्तर व उसके मंत्री शेठ हीरालालजी रहते हैं तथा आप की तरफसे एक जैन औषधालय भी स्थापित है। जैन पाठशालाका निरीक्षण किया। पढ़ाई बाल-

बोध जैनधर्मकी है, अज्यापक, पं. हरिश्चंद्रजी धर्मात्माही हैं।

धर्मावदा—जन सं. ७०। शास्त्रसभा और दूसरी व्याख्यानसभा की। कुरीति त्याग और स्वाध्याय प्रचार पर लोगोंका चित्त आकर्षित किया जिससे एक भाईने शास्त्र पढ़ना और देने श्रवण करमा स्वीकार किया तथा दो ग्रहणियोंने स्नान कर रसोई करना व दुहरे छप्पेसे पानी छानना स्वीकार किया—

छवरा—जन सं. १००, मंदिर १। दो व्याख्यान कुरीति त्याग व. स्वाध्याय प्रचार पर कहे। स्वाध्यायका नियम १२ भाइयोंको है। पाठशाला स्थापित करनेकी पंचायतीसे प्रेरणा की तो १२) मासिक पर. अज्यापक तजवीज कर पाठशाला खोलना स्वीकार किया। दो भाई-योसे २) उपदेशक फंडको प्राप्त हुए।

वारां—जन सं. २७५, मंदिर ३। शास्त्र सभा और दूसरी व्याख्यान सभा की। स्वाध्याय का नियम ४० भाइयोंको है। वहां जैन पाठशाला स्थापित है, जिसमें १५ लड़के व १० श्राविकायें पढ़ती हैं। अज्यापक विधर्मी ब्राह्मण होनेसे धर्माशिक्षण देनेमें वह लाचार है। दो भाइयोंसे २) मोरेना पाठशालाके सहायतार्थ आये। वारां श्री कुन्द २ स्वामीका पवित्र स्वर्ग स्थान है। वस्तीके बाहर नदिमां व मंदिर है जिसमें श्री कुन्द २, महा मुनिकी पद्मासन शान्त मूर्ति प्रतिष्ठित है।

मांगरोल—जन संख्या २५। शास्त्रसभा और दूसरी आमसभा की, जिसमें होली और भारतीय हिन्दू इस विषय पर व्याख्यान कहा, जिससे सर्व साधारणों पर कुरीति त्यागका अच्छा असर पड़ा तथा महाराजसिंह नामके आर्यसमाजी महाशयने जैनधर्मके सिद्धांतों पर कई शंकायें प्रगट की जिसके समाधान भी भले प्रकार किये गये। पंचायती द्वारा ११) उपदेशक फंडके सहायतार्थ आये।

अतिशयक्षेत्र चांदखेडी-खीचीवाड़ा प्रां. सभाके वार्षिकोत्सवमें शामिल हुआ। पं.

लक्ष्मीचंदजी, कुंवर दिग्विजयसिंहजी आदि विद्वानोंके व्याख्यान तथा शास्त्रसभायें हुई। सभाकी दो बैठकें देखी और कई प्रस्ताव उपस्थित किये गये परंतु अमलमें लाने योग्य कोई भी प्रस्तावका रूप दिखाई नहीं दिया। वेस्वाराज्य जैसी स्थल कुरीतिके दूर करनेका समाने प्रश्न ही दूर कर दिया अतएव सभाके संचालकोंको फिलखर्ची और उसकी जननी कुरीतियोंके त्याग पर हमेशा ध्यान देना चाहिये। त्यागी मुन्नालालजीका केशलॉच हुआ और इसी समय त्यागीजीकी प्रेरणासे अनुमान १२००) का चंदा चांदखेडीजीमें पाठशाला खोलनेके लिये स्वीकृत हुआ। खीचीवाड़ा सभासे ११) उपदेशक फंडके सहायतार्थ प्राप्त हुए।

झालरापाटन छावनी—ऐलक चन्द्रसागरजीके केशलॉच उत्सव पर मैं तथा कुंवर दिग्विजयसिंहजी, पं. रामनाथ शर्मा, बाबू गेंदनलालजी भी उपस्थित हुए। कुंवर सा. के और मेरे ३ व्याख्यान आमसभामें हुए तथा सनातनी और आर्यसमाजियोंकी ओरसे आयी हुई शंकाओंके समाधान कुंवर सा. ने भले प्रकारसे किये। ऐलक चन्द्रसागरजीके समक्ष कुंवर दिग्विजयसिंहजीने ब्रह्मचर्य प्रतिमा अवलम्बन की और ऐलकजीने मुनिसुद्रा (लंगोट त्याग) प्रगट करते हुए केशलॉच किया तथा झालरापाटनके राज्यमें चहू ओर ३२ मील विहार करनेका दिव्यत धारण किया। पंचायतीसे ११) उपदेशक फंडमें आये।

झालरापाटन—जन सं. ५७५ मंदिर ४। कुंवर दिग्विजयसिंहजीका तथा मेरा व्याख्यान हुआ। स्वाध्यायी भाई १५० के हैं। यहां सेठ हारालालजी जैनसिद्धान्तोंके अच्छे विद्वान हैं। तथा श्री शान्तिनाथस्वामीका बृहत् मंदिर वि. सं ११०३ वा है जिसमें ७ हस्तप्रमाण कायोत्सर्ग प्रतिबिम्ब है। श्री शान्तिनाथ विद्या-

लय, औषधालय, सरस्वतीभवन स्थापित हैं। श्रीमती शंकराबाई आनरेरी तौरसे कन्या-शालामें धर्मशिक्षण देती है। बाईजीका यह कर्तव्य सराहनीय हैं। सेठ लालचंदजी नवयुवक और धर्मानुयायी प्रतीत होते हैं। क्या ही अच्छा हो यदि ये धर्मशास्त्रका अभ्यास करने लगे तो थोड़े ही समयमें सुवर्ण और सुगन्धके चरितार्थको प्रगट कर सकते हैं।

पंचपहाड़-स्टेशन पर ३-४ दूकान सिर्फ जैन भाईयोंकी हैं। रातको 'पांच पापका त्याग ही सच्चा धर्म है।' इस विषयपर एक सार्वजनिक व्याख्यान किया। २) मोरेना पाठशालाको आये तथा एक भाई 'दिगंबर जैन' का ग्राहक हुआ।

भानपूर-जन सं. २५५। यहांके रथोत्सवमें शामिल हुआ। तीन व्याख्यान सभायें की। मि. अम्बलनेर कर मुसिफ द्वारा जैनधर्म पर किये हुए प्रश्नोंके उत्तर जाहिर सभामें भले प्रकार दिये गये। यहां जैन पाठशाला स्थापित है। श्रीमती भूरीबाई इन्दौर इस पाठशालाके स्थापित करानेमें सहायनीय है स्थानीय और मेलेके भाईयोंसे २८) श्राविकाश्रम बम्बईके सहायतार्थ तथा १) संकट निवारण फंडको प्राप्त हुआ, बाबू रेशमीलालजी और सुखसंपत्ति-राय भंडारी उत्साही सज्जन हैं।

गरोठ-जन सं. १५० मंदिर २। रातको 'ग्रहस्थके षट् नित्य कर्म' पर व्याख्यान कहा जिससे ८ भाईयोंने स्वाध्याय करना स्वीकार किया और एक शास्त्र सभा और की। पंचायतीसे श्राविकाश्रमके सहायतार्थ ४॥) प्राप्त हुये। एक भाई 'दिगंबर जैन' का ग्राहक हुआ।

महत्पुर-जन सं. ७७। दो व्याख्यान सभायें और एक शास्त्रसभा की। स्वाध्यायका नियम १५ भाईयोंको है। यहां जैन पाठशाला स्थापित है। परीक्षाफल सामान्य है। पंचायतमें ८) तथा एक वर्षके लिये १) मासिक सेठ हजारीमल मेघराजजीकी ओरसे श्राविकाश्रम बम्बईको सहायता स्वीकार हुई।

खाचरोद-जन सं. ५० मंदिर २। रातको मिथ्यात्व ग्याग व स्वाध्यायप्रचार पर व्याख्यान कहा जिससे ५ भाईयोंने स्वाध्याय करना स्वीकार किया। एक भाई 'दिगंबर जैन' का ग्राहक हुआ।

दोहद-गृह सं. १० जन सं. २५०। दो व्याख्यान सभायें की। स्वाध्यायका नियम २५ भाईयोंको है। यहांकी पाठशाला अध्यापक न होनेसे बंद है इसलिये प्रा. सभाको अध्यापक भेजना चाहिये।

सूरत-गृह सं. ९० जन सं. ३०० मंदिर सं. ७। रातको चंदावाडी धर्मशालामें एक व्याख्यानसभा की। स्वाध्यायका नियम २५ भा. इयोंको है। वर्तमान महाव्रजयन्ती उत्सवमें एक जैनहितवर्द्धक मंडल स्थापित हुआ है जिसमें तीनों संप्रदायके जैन भाई सम्मिलित हैं। फूलकोर कन्याशालाका निरीक्षण किया। परीक्षाफल संतोषजनक है। बालिकाओंके उत्तेजनार्थ सम्पादक 'दिगंबर जैन' की ओरसे पुस्तकें पारितोषकमें दी गईं। 'दिगंबर जैन' पत्रकी आफिस देखी। प्रायः सब ही कार्य उसके आनरेरी सम्पादक थोड़े खर्चसे अच्छे कर रहे हैं। यह सब ठीक होते हुये भी यहांके दिगम्बर सभाजमें धार्मिक रुचि न्यून व अनैक्यता भर-पूर है।

विशेष-खीचीवाड़े प्रान्तकी परवार जाती व राजपूतानेकी वधेरवाल और खंडेलवाल जैन जातिमें सदाचार की हीनता दिन प्रति-दिन होती जा रही है। यहांतक कि ये लोग नहाना घोना भी भूलते जा रहे हैं, धर्मशानकी न्यूनता और आर्थिक दृष्टि तथा कुसंस्कारोंसे इतनी अधिक पीड़ित हैं कि शूद्र जाति जैसी प्रवृत्तियां इन लोगोंमें पाई जाती हैं, अतएव जगह २ की पंचायतियोंको उचित है कि जातीय दयाव दालकर इन कुप्रथाओंके दूर करनेका प्रयत्न करें। समान सेवक—

ठाकोरदास भगवानदास श्वेरी
मंढी, उपदेशक विभाग, गौहरीबाजार-मुंवाई.

❧❧❧ હસ વર્ષકે ગ્રાહકોંકો હિન્દી-ગુજરાતી ભાષાકી ૮ પુસ્તકે ઉપહારમે મિલેંગો । ❧❧❧

॥ શ્રી વીતરાગાય નમઃ ॥

શેઠ પ્રેમચંદ મોતીચંદ દિગંબર જૈન બોર્ડિંગ તરફથી પ્રકટ થતું માસિક ।

દિગંબર જૈન.

— The Digambar Jain. —

યુતં સુલેસૈ વિવિધૈશ્ચચિત્રૈ, દિગંબરજૈન મિદં સુપત્રમ્ ।

પ્રમો ! મહાવીર ! ! તવ પ્રમાવાત્, સમુત્તમામુન્નતિમાતનોતુ ॥

વર્ષ ૮ મું.

વીર સં. ૨૪૪૧. આપાઢ. વિક્ર. સં. ૧૯૭૧.

અંક-૧ મો.

વર્ષના ચાર મહિનાના ત્રણ વિભાગ પડેલા છે, જેમાં પ્રથમ શિયાઢો (શીતરુતુ), પછી - ઉન્હાઢો (ગ્રીષ્મરુતુ) અને ચાતુર્માસ-કર્તવ્ય. તે પછી ચોમાસું (વર્ષારુતુ)

આવે છે, તેમા વર્ષારુતુના

દરેકે અપાઢ, શ્રાવણ, માદ્રપદ અને આશ્વિન માસ દ્વારા ચાર મહિના દેવા છે કે જે દિવસોમા દરેકને ઘણુ કરીને અવકાશ હોય છે કેમકે આ રુતુમા જલદૃષ્ટિને લીધે પૃથ્વી નરમ થવાથી જીવમયી થઈ જાય છે, જેથી આ મહિનામાં લગ્ન, પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ, રથોત્સવ વગેરે કાર્યો થતાં નથી તેમ ઢવાપાર-ધંધાથી પણ દરેકને કુરસદ હોય છે. વઢી આપણા કેટલાંક વ્રતો જેવાં કે અટાનિકા, દશલક્ષ્મિના, પોઢશકારણ, રત્નત્રય વગેરે વ્રતો ત્રણે રુતુમાં

કરવાને શાસ્ત્રકારોદ્દેશમાવેલું છે, છતાં પણ માત્ર અટાનિકા સિવાય તે માનવાનો સાસ રિવાજ વર્ષારુતુમાં પડી ગયો છે, જેનું સાસ કારણ સર્વેને મઢલી કુરસદને લીધેજ હશે. હવે આ ચાર માસમાં જલદૃષ્ટિને લીધે પૃથ્વી નરમ થઈ જવાથી તેમાં સૂક્ષ્મજીવોની ઉત્પત્તિ ઘણીજ થાય છે, તેને વચાવવા સાતર આપણા મુનિ, ત્યાગી, મટારકો, બ્રહ્મચારીઓ વગેરે દકજ સ્થાને નિ - ને તેઓદ અપાઢ સુદ ત્રીણે લીધેજ સુધી દકજ ગામમા રહી ધર્મધ્યાનમાં અને શ્રાવકોને ઉપદેશ આપવામાં પોતાનો સમય વ્યતીત કરવાનો છે, ત્યારે આજકાલ તો દુઢ માઢ્મ પડે છે કે મુનિ, ત્યાગી તો ગણ્યાગાંઠયા છે, મટારકો તરફથી ઉપદેશની આશા ભાગ્યેજ રસાય છે અને બ્રહ્મચારીઓની સંખ્યા પણ વિશેષ નથી તેમા કેટલાક સાધારણ જાણકાર દોવાથી માત્ર અમુક બ્રહ્મચારીઓદ્વારાજ ઉત્તમ ઉપદેશ અવાતો જોવાય છે દરેકે આપણામાં ગામેગામ ધર્મોપદેશ આપનારની ઘણીજ ન્યૂનતા છે, જેથી શ્રાવકોનેજ પોતાનું રમસું ગાઢું ગમેતેમ ચલાવવું પડે છે.

લાલજની જાંઘળી સહિસલામત રાખવા માંગતા હો. અને તેમની અળખા ગુલામખાઇ અને કુમળાં બાળકાની દયા આવતી હોય, તો 'નિદ્રાનિદ્રામાં' ફસાયલા સમાજહિતૈષીઓ જાગો! "આજસુપણથી અને જલ્દી નિદ્રાની ઇચ્છાઓ કરવાથી દર્શનાવરણીય કર્મ બંધાય છે, નિદ્રાથી અત્માનો ઉપયોગ વૃથા જાય છે, નિદ્રા એ જીવતાની મરણાવસ્થા છે." જૈન શાસનમાં પણ વાપરી આ ભયંકર નિદ્રામાં શું કાંઈ પણ જૈનને પડી રહેવું યોગ્ય છે? 'જીવતાને મરણાવસ્થા' બનાવનારી નિદ્રા અશુભલાલનો અંત કાળ આવશે ત્યાં સુધી શું નહીંજ મુકાય? જુઓ, જુઓ! મહુપિંદાદાભાઈશુ કહે છે—'માંગો, માંગશે' પણ લોકવાયકા—શું કહે છે? 'માંગ્યા વગર તો માએ ન પીરસે' આ સુવર્ણ વચ્ચેને શીરસાવંઘ ગણી માઈ તારું મૂકી દઈ 'હિંમતે મરતા તો મદદે ખુદા' એ ઉક્તિ પર શ્રદ્ધા રાખી આજસુપણું અને નાદિંમતપણું મૂકી દઈ ઊઠો! જાગો! અને કુલકર્ણુની નિદ્રામાં પડેલા આપણા જાગૃત કરો અને જાગૃત નામાં કુચલીઓ ગમે તેમ નાદિં અને પોતાનો સમય ધર્મ-નામની વ્યતીત થઈ શકશે, જેથી પુણ્ય-પ્રાપ્તિ થઈ શકશે.

હા.

કેટલાકો કહે છે કે અમારી પાસે પુસ્તકો નથી તે છું ચાંચી! તેમને જણાવવાનું કે પોતાની પાસે ન હોય તો તે સ્વરીદ કરવું અથવા દહેરા-સરમાંથી કે કોઈ બીજા પાસે માંગી લાવીને પણ ચાંચવું જોઈએ. વર્લી 'દિગંધર જૈન'ના વાચકો જો દીર્ઘદષ્ટિ દોઢાવી જોશે તો તેમને જણાશે કે તેમની પાસે તો પુસ્તકોનો મંદાર થયેલો છે, કેમ કે 'દિગંધર જૈન'ના આઠ વર્ષની પારલો તથા મેટનાં પુસ્તકોનો ઢગલો વાઢવામાં આવે અને તેજ જો ક્રમવાર વાંચી જવામાં આવે તો 'ઘેર

શેઠ, સવાઈસીંધઈ તથા સીંધઈ પડીના ધારીઓ વગેરેને નમ્ર વિનંતિ કે આપનાથી એક જણ પણ આગળ પડી જરા પણ વિચાર ન કરતાં એક ડેપ્યુટેશન નામદાર જેપુર મહારાજ પાસે લઈ જાયો અને ત્યાં દાદ ન મળે તો પછી નામદાર વાઢસરાય પાસે પણ જાયો, તોજ જૈનો ઉપર આવેલા મહાભારત કેસ કનું નિરાકરણ થઈ જશે.

મ

મ

મ

ગુજરાતી 'ચિત્રમય જગત'-વિલાસતમાં આશુ પ્રસંગોના અનેક ચિત્રોવાળાં અનેક રેશનુંદા, અકંવાડિક તથા માસિકો નીકળે છે તેવી ઢગ ઉપર પુત્રાના ચિત્રશાળા પ્રેસ તરફથી 'ચિત્રમય જગત' નામે સચિત્ર માસિક પાંચેક વર્ષ થયાં મરાઠી અને ત્રણ વર્ષ થયાં હિન્દી ભાષામાં નીકળે છે અને હાલમાં વળી ગુજરાતી ભાષામાં પણ એ સચિત્ર માસિક ત્રણ માસ થયાં પ્રકટ કરવા માંડ્યું છે, જેના માર્ચ-એપ્રિલ-મેના અંકો અમેને મળ્યાં છે, જે જોતાં જણાય છે, એમાં પુરોપના રજુસંગ્રામની પ્રથમથી અત્યાર સુધીની સચિત્ર હકિકતો નકશા વગેરે સાથે છે તથા અનેક પરીપટનાં ચિત્રો તથા સચિત્ર નાટકોના લેખો તથા મહાન પુરોપના સચિત્ર જીવનચરિત્રો, સચિત્ર વિવાહ નિધિ, સચિત્ર વાર્તાઓ વગેરે અનેક ઉપયોગી નિયમો છે અને દરેક અંકમાં ૨૫-૩૦ ચિત્રો છે. મોટી સાર્થકતા આવું સચિત્ર માસિક ગુજરાતી ભાષામાં આ એકજ છે, જેને દરેક ગુજરાતી બંધુએ ઉત્તેજન આપવું જોઈએ, એના સંપાદક રા. રા. તુલગમશંકર ગૌરી-શંકર યાજ્ઞિકે વાર્ષિક મૂલ્ય એક ડાગળના રા. ૩૦ અને આટલું પેપરના રૂ. ૫૦. મળવાનું સ્થળ-મેનેજર, ગુજરાતી ચિત્રમય જગત-પુત્રા સીટી.

અમદાવાદ સ્વે. જન ઓર્ડિંગનો રિપોર્ટ—આ ઓર્ડિંગનો ૧૯૨૨-૨૩ નો આ રિપોર્ટ જોતાં જણાય છે કે એનો લાભ માથે ૭૫ ત્રિવાર્ષીઓ લઈ રહ્યા છે. આશરે ૨૬૦૦૦) નું ફંડ છે પણ શ્રી તથા બીજી રચના મદદ સારી આવે છે તેથી આ ખાંડ

વાર્ષિક અશરે રૂ. ૬૦૦૦) નો ખર્ચ નિભારી રહેલું છે અને 'શુદ્ધિપ્રભા' નામે માસિક પણ આ ખાતા તરફથી પ્રકટ થાય છે. અમદાવાદની આપણી બાર્ડિંગમાં ફંડ કંઈક વધુ જતાં પરચુરણ આવક બહુજ થોડી થાય છે માટે તે તરફ ગુજરાતના ભાઈઓએ લક્ષ આપવું જોઈએ.

સ્વે. જૈન કોન્ફરેસના રિપોર્ટો—આ કોન્ફરેસની સુમનગઢમાં મળેલી બેઠકનો તથા ૧૯૧૯-૨૦નો એમ જુદા જુદા રિપોર્ટ છે, જે જોતાં જણાય છે કે, આ કોન્ફરેસના કાર્ય-વાહકો જાગૃત થયા છે ખરા અને હવે પાછી શરૂઆતના વખત જેવી જાહોજાહલી આવવાનાં ચિન્હો જણાય છે. ફંડ તો બહોલુ છે, ખાતાંઓ પણ અનેક છે પૂરું જણાય છે. તે દરેકને સારી રીતે સંભાળીને એવું ફંડ કે ફંડ સિકા વગેરે સાચા રીતે હાલ સારી વલણે મુજસે જિંદગી ચાલે છે.

સુવર્ણ માળા અંક ૫૨-૫૩—લક્ષ્મી આર્ટ પ્રીન્ટિંગ પ્રેસ, ભાવનગર—પુનઃપ્રકાશિત પ્રગટ થતી માસિક સુવર્ણ માળામાં આ અંકોથી મોટા સુધારો થયો છે. ઐતિહાસિક પુરોપો જેવા કે અકબર, ટાકરમલ, પૃથ્વીરાજ, જયસિંહ, શાહુ, ચાંદબીબી, શિવાજી, દીપુ સુવર્ણના વગેરેનાં ચિત્રો ઉપસેલી ડિઝાઇનના પ્રકટ થવા માંડ્યા છે. ગુજરાતી, હિંદી, મરાઠી, ઉર્દૂથી એ ચારે ભાષામાં ચિત્રોની સમભુતી હેય છે. વાર્ષિક મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૨ છે.

સુરતમે જન્મતી મહોત્સવ—સ્વે. મુનિ આત્મારામજી મહારાજની ૨૦મી જન્મતી સુરતમાં ભારે ઉત્સાહથી ઉજવાઈ ગઈ હતી કેટકે સુધી આત્મારામજીના ચરિત્રનું વર્ણન થયું હતું તેનો આ ૫૦ પાનાનો હિન્દી રિપોર્ટ છે.

સ્વે. સ્થાનકવાંસી મદદા જૈનશાળા—કન્યાશાળાનો રિપોર્ટ તથા વાંચનો વિનાસ

नामे नातु पुस्तक-जो वर्ष यथा आस्थापित छे.
७० विद्यार्थी लाल ले छे, काम हीक आले छे.
शा धारशी छवन देशधने प्रयास उत्तम छे.

आविका धर्म-लेखक वाडीलाल मो.
तीलाल शाह अने प्रकाशक, 'जैनहितैषी',
ओरिसा-मुम्बाई डि. ०) अने पृ. २४. आ
नानकडा पुस्तकमा आविकाओने शिष्यामण्डप
आशरे ३०० नाना नाना वाक्यो छे, जे मनन
करवा योग्य छे.

भूगोल शिक्षक-सुरत शहर अने
योयांसी तालुकानी आ भूगोल छे. मूल्य ०) =
प्रकाशक छगनलाल मोतीराम शाह, शाहपोर-
सुरत. ओमा सुरत शहर अने योयांसी
तालुकाना पश्चिम आग्नेय रीते दर्शावितु छे.
जे स्कुलोमा अलापवा लायक छे.

तरंगिणी-बनारससे वसंतराय व्यास
द्वारा संपादित और प्रकाशित ६४ पृष्ठका
नवीन सचित्र हिन्दी मासिक अर्थ १. अं.
१. वार्षिक मूल्य १/०) अने मासिक
मासिक अच्छा कहलाता है इससे
यह मासिक निकलने लगा है। इस अंकमें
६ चित्रों और २७ विषयोंके लेख हैं।
छपाई सफाई अच्छी, लेख भी अच्छे और
चित्रों भी रंगबेरंगी हैं। हिन्दी साहित्य
प्रेमीओंको अवश्य ग्राहक होना चाहिए।

नवजीवन-इन्दौरसे प्रकाशित आर्य-
समाजका सचित्र मासिक पत्र। भाग ७ अं.
१ पृष्ठ ७२. इसमें लेख, चित्रों आदि ठीक
आते हैं। छपाई सफाई भी अच्छी है और
वार्षिक मूल्य ३) है।

भद्रबाहु और कल्पसूत्र (संक्षिप्त जैन
इतिहास)-लेखक श्वे. मुनि माणिक और
प्रकाशक लाल विहाराल, बडौत, मूल्य ०) =

शील संरक्षण:-लेखक बाबू. बुधमक
पाटनी और प्रकाशक मालवा दि. जैन
प्रां. सभा कार्यालय-बडनगर। मूल्य सदा-
चार प्रचार (मुफ्त)। शीलरक्षणका यह
निबंध बहुत अच्छा है और हरएक श्रा-
विकाको पढ़नेयोग्य है।

जैन धर्म प्रकाश-लेखक बा. जवा-
हीरलाल (श्वे.) जैन और प्रकाशक श्री
विजयधर्म सुरी मंडळ-आगरा। मूल्य
०) = इसमें ६९ भजन हैं।

जैन प्रभात-बम्बई (ठाकुरद्वार रोड
४०२) से प्रकाशित मालवा दि. जैन
प्रांतिक सभाका नवीन सचित्र मासिक
पत्र। संपादक बाबू सूरजमल जैन-हरदा।
वार्षिक मूल्य सिर्फ १।) इसका प्रथम अंक
४८ पृष्ठका एक चित्र सहित और दूसरा
१०० पृष्ठका ३ चित्रों सह प्रकट होचुका
है, साईझ और लेखनशैली 'जैनहितैषी'
जैसी ही है। लेख अच्छे रहते हैं। बाबू
सूरजमलजी उत्साही होनेसे यह मासिक
बहुत उत्पत्ति कर सकेगा ऐसा दिखता है।
मालवा प्रान्तके सभी भाईओंको अवश्य
ग्राहक होना चाहिए।

आत्मपरीक्षा-अनुवादक व प्रकाशक
पं. उमरावसिंह जैन-स्वाध्याय महाविद्यालय
काशी। मूल्य ०।) आने। श्री विद्यानन्द-
स्वामिविरचित आत्मपरीक्षाका यह मूल
सहित भाषानुवाद हिन्दी भाषामें है। अनुवाद
अच्छा हुआ है। इसमें वैशेषिक, सांख्य

बौद्ध व वेदान्त आदि दर्शनोंके कर्ताओंमें सत्य वक्ताका लक्षण सर्वज्ञपना व वीतराग-पना न पाकर अन्तमें अईतदेवको उपर्युक्त लक्षणसे सत्यार्थ वक्ता सिद्ध किया है।

परीक्षामुख-अनुवादक और प्रकाशक
पं. घनश्यामदास जैन स्था. महा विद्यालय-काशी। पृष्ठ ९४ मूल्य ०।-५० आना। श्रीमन् माणिक्यनन्दस्वामी विरचित परीक्षामुख (न्यायशास्त्र) ग्रंथका यह मूल सहित भाषा-नुवाद है जो विद्यार्थीओंको बहुत ही उपयोगी है क्योंकि भाषार्थके साथ भावार्थ भी साथ-साथ लिखा हुआ है।

जैन पुष्पमाला-(प्रथमगुच्छक)-लेखक और प्रकाशक-पन्नालाल जैन, पारसल क्लर्क अलवर (कोटा)। इसमें निर्वाणकांड, अकलंक स्तोत्र, राजुलि अष्टक आदि नवीन हिन्दी कवितामें रचा गया है जो पढ़ने योग्य है। डांकन्यय आधा आना भेजनेपर प्रकाशकसे बिनामूल्य प्राप्य।

श्रीमती दि. जैन मालवा प्रां. सभाका ११ बां और औपधालयका प्रथम रिपोर्ट-यह समा बहुत उत्कृष्टिके साथ कदम बढ़ा रही है (जब कि महासभा, बम्बई प्रांतिक सभा, दक्षिण महाराष्ट्र जैन सभा आदिके कार्य शिथिल हो रहे हैं।) सभाके कई अधिवेशन होते हैं, फंड भी अच्छा है। मासिक भी प्रकट होने लगा है। औपधालय द्वारा भी सारे हिन्दुस्थानभरमें बिनामूल्य शुद्ध औपधिका प्रचार हो रहा है आदि। यह सब इन्दौरके सेठों रा. व. दानवीर सेठ हुकमचंदजी, रा. व. दानवीर

सेठ कल्याणमलजी, रा. व. सेठ कस्तूरचंदजी आदिकी सभाकी तरफ अपूर्व सद्गानुभूति और सहायताका तथा महामंत्री लाला भगवानदासजीके अपूर्व उत्साहका फल है।

जैन धर्म प्रभाकर-संपादक और प्रकाशक
विद्याभूषण दीनानाथ शर्मा-इल्लिचपुर सिटी (विरार)। वर्ष २ अं. १-२ यह हिन्दी भाषाका मासिक है। लेख कई उपयोगी होते हैं। वार्षिक मूल्य १॥

मालवा प्रां. सभाकी अपूर्व प्रशंसा:-
ता. २६-६-१९ को अहिंसाधर्मप्रचारक राय बहादुर सुवेसाहब बापुरावजी उज्जैनने बडनगर पुकारकर मालवा प्रां. सभा कार्यालय व औपधालयका निरीक्षण करके अपना हार्दिक संतोष प्रकट किया और कहा कि इस सभाको अपने कार्य चलानेमें मुझसे जिस बातकी इमंदाद चाहेंगे वह मदद उनको हमेशा मुझसे मिलती रहेगी और इस तरहपर इस विषयमें जो कुछ सेवा मुझसे होगी मैं उसको गनीमत समझुंगा। लाला भगवानदासजी महामंत्री अपूर्व साहसी और उत्साहभावसे कार्य कर रहे हैं। औपधालयका उपयोग बहुत होता है और स्थान छोटा है इसलिये उसके मकानका अच्छा प्रबंध करना चाहिए आदि। इसी मौकेपर सूत्रसाहबको एक अभिनेदनपत्र भी दिया गया था जिसमें आपको रातड्या-प्रातमें होती हुई अंतर्लक्ष्य मूक पशुओंकी घोर हिंसा बंद करनेकेलिये बहुतही धन्यवाद दिया गया था।

श्रुतपंचमी पर्व.

आ वर्षे ज्येष्ठ सुदी ५ ने दिने नीचेनां स्थळोए श्रुतपंचमी पर्व उजवायाना समाचार मळया छे—

झालरापाटन केम्पः—जैनकुमारसभाके उपमन्त्री बाबू सुन्दरलालजी और घासीलालजी बाकलीवाल सूचित करते हैं कि कुमारसभाकी कोशिससे इस वर्ष यह पर्व बहुत ही अच्छी तरहसे मनाया गया था। प्रातः १० बजेसे १ बजे तक दशगंगमंडल मांडकर श्रुतस्कंध-पूजन की गई उस वस्तु मुनि श्री चंद्रसागरजी महाराज, बाबा भागीरथजी वर्णी, व. उ-त्तमचंदजी मंस्थित थे। १ से ३ बजेतक बाबा भागीरथजी श्रुतपंचमीकी कथा सुनाई और ४ से ८ तक श्री जिनमाताकी सवारी सहित सारे शहरमें नगरकीर्तन किया गया और फिर रात्रिको ८ से ११ बजे तक सभा की गई जिसमें मास्टर शिवरामसिंहजी शर्माने 'विद्याकी महिमा' प्रकट की और बाबा भागीरथजीने 'सम्यक्ज्ञानकी आवश्यकता' पर व्याख्यान देते हुए कहा कि शास्त्र दूसरोंको विना पढ़नेको दिये जैनधर्मका प्रचार कदापि नहीं हो सकता आदि। रात्रिको ३ बजे तक भी धर्मोन्नतिके भजनकीर्तन हुए थे। यास्तवमें जैनकुमारसभाके स्थापित होनेसे झालरापाटनमें उन्नतिके चिन्ह नजर आ रहे हैं।

बडोदराः—शा. भोगीलाल नाथाभाई तथा शेठ लालचंद कदानदास जणावे छे के, अत्रे वाटीना तथा नयीपोळना मंदिरमां शास्त्रोने

उंचे आसने विराजमान करी श्रुतस्कंध पूजा, सरस्वति पूजा, स्तवन वगैरे ठीक ठाठथी ययुं हतुं.

बोधगांवः—यळवंत वापुराव सूचित करते हैं कि इस पर्वमें मंदिरजीको ध्वजा पताका तोरन निशान आदिसे सुशोभित करके ९ से १ बजे तक अभिषेकपूर्वक श्रुतस्कंधपूजन, सरस्वति पूजन आदि किया गया था और रात्रिको मंदिरजीमें रोशनार्ई करके श्रुतपंचमी-कथा सयको सुनाकर ११ बजे तक भजन-कीर्तन हुए थे।

बडवानीः—जीवनलालजी लिखते हैं कि इधर श्रुतपंचमीके दिन प्रातःकाल पूजनविधान हुआ और सेठ नाथुरामजीकी ओरसे चौसठ रिद्धिका मंडल मंडाया गया था और शास्त्रोंको उत्तम वेष्टनों सहित उच्चासनपर विराजमान करके श्रुतस्कंध विधान, सरस्वतिपूजन, मंडल-विधान आदि हुए थे और पं. हंसारीलालजीने श्रुतपंचमीकी कथा भी सुनाई जिससे पुस्तकों खरीदनेके लिये रु. १०) सेठ कालुराम, ५) भीलजी चांदुलालजी, २) नाथुरामजी कस्तुर-चंदजी और ३) अन्य महाशयोंके मिलकर २०) आये हैं। आनंद तो ठीक रहा परंतु जातिविद्रोहके कारण अलग २ मंदिरजीमें पूजन हुई थी।

ओराणः—शा. लल्लुभाई रायचंद जणावे-छे के, आ पर्व पूजन, अभिषेक तथा गानतान-पूर्वक सारी रीते उजवायो हतो. लिखित तथा छापेलां शास्त्रोनी संमाळ लेवामां आवी हती. पाक्षिक सभानी मीर्दंग रात्रे ११ मुधी धपेली तेमां 'शास्त्रो अने समाचारपत्रोधी धता फायदा' ए विषे व्याख्यान अगायुं हतुं.

झांसीः—विरधीचंदजी लिखते हैं कि शास्त्रोंको समालकर उच्चासन पर विराजमान करके श्रुतस्कंध पूजन हुआ था।

લાકરોડા:—શેઠ માળેકચંદજી પુસ્તકાલયના સેક્રેટરી જણાવે છે કે અત્રે શાસ્ત્રોનું સચીપત્ર કરી પૂજન કરાવું હતું તથા શાસ્ત્રસમા કરી ૧ દિવસ ત્રેવાર સરીકે પાઠ્યો હતો.

સીમલા:—જૈનસમાજે મંત્રી નેમીદાસજી લિખતે હૈં કે રૂઢર રૂઢ વર્ષ શાલરાપાટનનિવાસી શ્રીયુત્ત મવરલાલજી શ્રેષ્ઠી હોનેસે શ્રુતપંચમી પર્વ પ્રથમ હી વહુત ઠાઠસે મનાયા ગયા થા। પ્રાતઃકાલ શાસ્ત્રોંકો ઉચાસન પર વિરાજમાન કરકે પૂજન હુઈં ઓર રાત્રિકો શાસ્ત્રસમા મી હુઈં થી જિસમેં દિગંવરી શ્વેતાંચરી સમી માર્હ સામિલ થે ઓર વાવુ સુન્દરલાલજી વૈનાઢાને શ્રુતસ્કંધકી મહિમાકે ઉપર વ્યાખ્યાન દિયા થા જિસસે વહુત માર્હાંઓને સ્વાધ્યાયકે નિયમ લિયે ઓર મજન ગાન મી હુપ થે। સમામવન વહુત અચ્છા સજાયા ગયા થા।

સંઢવા:—દિ. જૈન પુસ્તકાલયકે મંત્રી લિખતે હૈં કે યહ પર્વ વહુત આનંદકે સાથ મનાયા ગયા થા। શાસ્ત્રોંકી સમાલ કરકે પૂજન આદિ હુઆ થા ઓર ર. ૨૫) ગ્રંથ મગાનેકે લિયે ઇકવિત હુપ થે। જહાં ૨ યહ પર્વ નહીં મનાતા વહાં ૨ ‘જૈન માર્હાંઓસે નમ્ર પ્રાર્થના’ ઇસા છપા હુઆ ફાર્મ શ્રુતપંચમીકે લિયે મેજા ગયા થા।

સનાવડ:—લક્ષ્મીચંદજી પાટની લિખતે હૈં કે રૂઢર જૈન પુસ્તકાલય તો વ્વેષ્ટ વરી ૧૨ કો ખુલા ગયા થા ઓર શ્રુતપંચમીકે દિન ઇક કન્યાશાલાકી સ્થાપના હુઈં હૈં।

રૂઢર-માર્હ નાથાલાલ અધ્યાપક જણાવે છે કે અત્રે આ પર્વને દિને શાસ્ત્રોંનું પૂજન કરવામા આવ્યું હતું તથા રાત્રે ૧૦ કુષી સમા થઈ હતી જેમાં શ્રુતપંચમી મહાત્મ્યનું વિવેચન થયા વાદ વિધાર્થીઓને ઉપદેશ અપાયો હતો અને કોઠારી પંડીરામ ઉદેચંદ તરફથી મીઠાઈ તથા પુસ્તકો વેંચવામા આવ્યાં હતાં.

રૂઢરમાર અંકલેશ્વર, નૈરાદ (ગ્વાલિયર), ફતેહપુર (જૈપુર), વસ્વઈ, રૂન્દૌર, અંદેર, નદિગામા (આગરા) આદિ સ્થાનોંમે મી યહ પર્વ પૂજનવિધાનપૂર્વક મનાયા ગયા થા જિસમેં નૈરાદમેં ૨૫) જિનવાણીકી મેટમેં આયા, મહાપુરાણ આદિ ગ્રંથ નવીન મગાયે ગયે ઓર વ્યાખ્યાનસમામેં ૩૦૦ જૈન અજૈન માર્હ ઇકવિત હુપ થે ઓર કુછ મહાશયોંને રાત્રીમોજન-પરસ્તીત્યાગકા નિયમ લિયા થા। ફતેહપુરમેં ૨૦) દાનમેં આયે થે। વસ્વઈમેં નવીન મંદિરજીમેં વહુત હી મુશોમિત મંઢપ બનાકર પૂજન કી ગઈ થી ઓર પં. ધનાલાલજી-કા વ્યાખ્યાન હુઆ થા। રૂન્દૌરમેં કંચનવાઈ શ્રાવિકામમેં ગાજેવાજેકે સાથ પૂજન હુઈં ઓર ૧ સે ૩ વજેતક દાનવાર સેઠ હુકમચંદ-જીકી સુપુત્રી રતનવાઈ તથા સૌ. મારાગતીવાઈ કે વ્યાખ્યાન હુપ જિસ વચ્ચે સૌ. રતનવાઈજીને ૧૦૦) ઓર અન્ય મહિલાઓને ૧૦૧) શાસ્ત્ર લિખાનેકે લિયે પ્રદાન કિયે થે।

મુરતમાં જૈનસાહિત્યવર્ધક મંડળની જેઠ ૨ ને દિને થયેલી સભામાં નગરશેઠ બાપુભાઈ યુલાજભાઈના પ્રમુખપણા નીચે ડો. અમીતચંદ છગનલાલ શાહે ‘ધર્મ’ રક્ષા અને સાતિ ભેદ’ ઉપર ભાષણ આપવા ઉપરાંત પ્રદર્શનમાંનુષી આચીન જૈન સાહિત્ય ખતાવાયું હતું.

નનામું માટે નકામું—વૈશાખ માસમાં ગુજરાતમાં દશાહમ બાઈઓમાં કેટલાંક લેખ થયેલાં તે બાખતની કંઈક ચર્ચાને લેખ નનામે મળ્યો છે, જે પ્રકટ થવાથી કેટલોક ક્ષયદો થવા સંભવ છે, માટે તે લખનાર ને અમારી ખાનગી નાણું માટે પોતાનું નામદામ લખી મોકલશે તો એ લેખ આવતા અંકમાં પ્રકટ કરવા વિચાર છે.

रामपुर स्टेटमें यज्ञोपवित् संस्कार और अमरोहा की सभाका उद्योगः—गत् ज्येष्ठशुक्ल ८ को रामपुरमें १६ व्यक्तिओंका यज्ञोपवित् संस्कार जैनपद्धति अनुसार बड़ी धूमधामसे हुआ था जिसमें जैनधर्मसंरक्षणीसभा अमरोहाके सभापति पं. वीहारीलालजी, लाला सिपाहीलालजी, लाला बाबूरामजी (दिल्ली) आदि पधारे थे और ग्रहस्थाचार्यका पद पं. विष्णुदत्त शर्माने ग्रहण किया था और मंडपकी शोभा ला. सिपाहीलालजीने बहु मूल्य चंदोये, छत्र, चंबर, वेदी, कबली, स्तंभादिसे खूब ही की थी। और यज्ञोपवित् धारण करनेवालोंको अष्टमूलगुणधारण, सप्तव्यसन त्याग, अष्टमी व चतुर्दशीको हरित्कायका त्याग आदि नियम श्री जिनेन्द्रदेवके समक्ष स्वीकृत कराये गये। अन्तमें इस संस्कारकी आवश्यकता तथा उपयोगिताके विषयमें पं. विष्णुदत्त शर्माका एक व्याख्यान भी हुआ था और लाला फकीरचंदजी वज्राजने अपनी और अमरोहाकी विरादरीमें मोदक बांटे थे। इस कार्यमें रामपुरस्टेट निवासी श्रीमान् लाला स्नेहनलालजी व श्री. ला. अक्षईलालजी बर्धलका परिश्रम सराहनीय

था और ऐसा ही जैन संस्कारोंके विषयमें उद्योग करते रहा करेंगे यह आपका कहना है। इसी अष्टमीकी रात्रिको पं. वीहारीलालजीने शास्त्र वांचा और सर्व उपस्थित महाशयोंको अनेक प्रश्नोत्तरद्वारा परम आनन्दप्राप्त कराकर संतुष्ट किया था। अमरोहाकी सभाका यह उद्योग सराहनीय और दूसरी सभाओंको अनुकरणीय है।

जैन पद्धतिसे विवाह—गत मासमें अमरोहासे दो वारातें ब्योही और मुरादाबाद गई थी जिसमें अमरोहा सभाके सभापति, मंत्री आदि भी पधारे थे। ग्रहस्थाचार्यका कार्य पं. विष्णुदत्त शर्माने कराया था और लाला बांकलालजी और सोहनलालजीने कई जैन संस्थाओंको दान किया था। इन दोनों विवाहोंमें वेदशानृत्य, आतशबाजी, वागविहारी आदि व्यर्थ व्यय और कुरीतियां नहीं की गई।

वीसा मेवाडा भाइवानुं पंच श्रावण मासमां आणंदमां मळनार छे, तेमां अमुक मेम्बरोने बोलावनार छे तेम न करतां आखुं पंच बोलाववानी जहर छे योगरे. आवुं एक चर्चापत्र अमोने मळ्युं छे.

लनन प्रसंगनी भुशाक्षीभा जेजना शा जगननात गंगादेसे पोराननी पइशाभा अने इन्पाशाभां ३० आप्पा छे. आ पाइशाभां १३ निघांभां अने इन्पाशाभां २० लीने लाभ ले छे; पक्ष पुरा ६३ न होगपी आ प्रभाजे पञ्चमेवणन भदद आपसानी ७३२ छे.

५. धरणी गादीना लट्टारक भाटे
 इरी विरोधः—स्वाह्वाह महाविद्यालयना
 ५. उभरावसिंहलु ओक पत्रद्वारा अभोने
 जल्पावे छे के—“भोतीलाव (विजयकीर्ति)”
 लट्टारकना संजोधमां इरीथी खधडा शर
 ययो छे. अने धष्ठा लोडा भोतीलावल
 विरुद्ध हस्ताक्षर (कहीयो) करी रहेला
 छे. अने ‘दिगंबर जैन’ मां छपायवा
 बाहे छे. ओ लोडानो अलिप्राय ओवे छे के
 भोतीलावलने गादीअधी ठाडी मुडी
 धरणी गादीपर ओक जैन प्रेस अने
 संस्कृत विद्यालय ‘जोसलु’ !!! अने तेनो
 पहिलव ओक ट्रस्ट कमीटीना हाथमां राखवे
 तथा प्रेस अने विद्यालयना संयालक कोछ
 विद्वान के प्रत्यारोपि करवा (१). आ कारखुथी
 आपने सूचना छे के आप दरेक अंकमां
 भोतीलावलना रिपयमां लेख प्रकट करवा
 रहे. अने हुमड लाछओने ओ काममां मदद
 आपवा रहे. अने हुमलुना अंकमां ओवुं
 प्रकट करे के—भोतीलावलने लट्टारक
 तरीके मानवा के नही मानवा ते
 आपतनी सही दरेके ‘दिगंबर जैन’
 ऑफिस उपर मोडलवी. आपनी पासे
 नही मानवा आपतनी धष्ठा सहीओ
 आपसे चगेरे.”

हुवे आ आपतमां शुं दिव्याव
 यावी रहेली छे तेनी अभने कशी अपर
 नथी, पल्लु ओमां कछेक तो सल समाययुं
 हरीज, भाटे ओ पंचे प्रत्यारी भोतीलावलने
 लट्टारक तरीके ओसाडी दीधेला छे तेमनी
 करज छे के ओ आपतने वीगतवार जुलासो
 ताकिटे प्रकट करवे. दक्षिणमां लातुरनी
 लट्टारकनी गादीपर अधनी संमति अगर
 लट्टारक ओसायां भाटे हाथ केवा भाभलो
 पयो छे, ते गया अंकमां जल्पावेहुं

छे, भाटे आ आपत निरपल्ले आगज पडी
 भगे जुलासो प्रकट करवानी जरूर छे.
 ओसायां पंदेलां अभोओ तो पल्लुओ ‘लभ्यु’
 हतुं के योग्ययोग्यनो विचार करीने अने
 अधनी संमति मेजवीने कार्य करे.
 पल्लु ते पभने तो आपभोयामल्ल
 यर्ध कुंगरपुरमां ताकिटे ओसाडी दीधेला ओटले
 हुवे आ आपत अमे पल्लु लभ्यो ते करता
 धरणी पंचे तथा अत्रेसरेओ भरे
 जुलासो अभोने लभी मोडलवो नोछओ
 के ओ अमे ‘दिगंबर जैन’ मां जुशीनी
 साथे प्रकट करीशुं.

मदद भणी—आधिकार्य (मुंआर्य)
 ने मे भासमां ३. १००) शैठ राडमल दयाचंयद
 कलकत्ता, ३०) श्रीद्वी कुमारिका, १०) शैठ
 लक्ष्मभल्ल छीपुर, १०) शैठ रामचंद्रल्ल
 छीपुर, १०) मुन्नालाल राणकुमार जयलपुर
 तथा भीज भणी ३ १७७)नी मदद भणी-हती.

जैनकुमारसभाकी स्थापना—झालरा-
 पाटन केम्पमें ‘जैनकुमारसभा’ की
 स्थापना हुई है जिसका उद्देश जातिमें
 फैली हुई कुरीतियोंका मूंह काला करके
 जैनधर्मका प्रचार करनेका है। मेम्बरकी
 सिर्फ ०) मासिक है। जैनके अतिरिक्त
 ब्राह्मण, वैश्य, क्षत्री, कायस्त व स्पर्शशुद्र
 भी साधारण मेम्बर हो सकते हैं। मेम्बरोंको
 तीन प्रतिज्ञाएं लेनी पडती हैं जिससे सभा-
 सदीका सर्टिफिकेट मिलता है। यह उद्योग
 बहुत ही सराहनीय है और हरएक ग्रामके
 भाईओंको और खास करके झालरापाट-
 नके आसपासके भाईओंको इसमें सामिल
 होना चाहिए। ज्यादा परिचयके लिये
 पत्रव्यवहारका पता—मैनेजर, जैनकुमार-
 सभा—झालरापाटन केम्प।

બૂલ સુશીલન—ગયા અંકમાં વેચા-
યલા 'જીવવિચાર' પુસ્તકમાં ત્રીજે પાને
પશુકાય ૧૪૦૦૦૦ લખેલા છે તેને બદલે
૪૦૦૦૦ સુધારી લેવા.

આ અંક સાથે—સસ્તી જૈનઅંધમાળા
અને ભક્તામર મહાત્મ્યની વેચાપણી જાહેર
ખબરી તરફ વાંચકોનું લક્ષ્ય ખેંચવામાં આવે છે.

કૃત્યદોષ થયો—વડોદરાથી શા. વીરચંદ
ત્રીકમલાલ લખે છે કે માળવા પ્રા. સલાના
ઔપધાલય (બડનગર) માંના ઔપધથી અત્રે
૧૫ પુસ્તકોને આરામ થયો છે માટે આ
ઔપધાલયનો મફત લાભ દરેક લેવો જોઈએ.

શ્રી સમૈદશિખરજી પર શ્વેતાં-
બરીનો ભારે ઉપદ્રવ—જે કે હજી
શ્રી સમૈદશિખરજીના પદાડનો પટ્ટો દિગંબરી
કે શ્વેતાંબરી ભાષણોને મળ્યો નથી અને
તેને લગતા કેસો ચાલી જ રહેલા છે, તેમાં
દિગંબરીઓએ સરકાર સામે પદાડું સાડું રદ
કરવાને જે કેસ મોડેલો છે તેમાં હાલ
શ્વેતાંબરી ભાષણો તરફથી કોર્ટને એવી
સચના થયેલી કે આપે મે. માસમાં પદાડ
ઉપર પધારી નિરીક્ષણ કરવું. હવે આપણા
એ ભાષણો પદાડ ઉપર ધણી ફેરફાર કરી
રહેલા છે તે એટલે સુધી કે ગૌતમસ્વામીની
દૂંક ઉપર નવો દરવાજો કરી દીધો હતો.
(જેને દિગંબરી કોમના આદમીઓદ્વારા કાઢી
નાખવામાં આવ્યો છે) તથા બધી દૂંકો
ઉપર પણ દરવાજા ચવાની તૈયારી ચાલે છે!!
વળી જે કોષ ભાષણો આ તીર્થંજનની
યાત્રાએ ગયા છે તેઓ તો સારી રીતે જાણે
છે કે જલમંદિરમાં સામસામી બે ઓરડીઓમાં
જે દિગંબરી પ્રતિમાઓ હતી, પણ તેને બધીને
ઉપાડી નાંખીને કોણ જાણે ક્યા સંતાડી દીધી
છે તે માલમ પડતું નથી. આ જાણી ક્યા
દિ. બંધુની લાજથી નહીં દુખાય! આ બાબત
જાણવામાં આવતો જ મુંબાઈથી ભારત. દિ.

જૈન તીર્થંજન કમીટીના મહામંત્રી લાલા
પરબ્રહ્માજી તા રજી જીને ગીરીડી ગયા
અને ત્યાંથી બંશીધર અને જાણલાલજીને
લખતે મધુવન ગયા અને ત્યાંથી સંકટાપ્રસાદ
ભંડારી (તેરાપંથી કાઠી), મૂલચંદ. પૂજારી
તથા કાઠીના બે સીપાઇને લખતે તા. ૫મી
જીને રાત્રે એક વાગતા પછી પદાડપર ચડવા
માંડ્યા તે તા. ૬મીએ સવારે પાંચ વાગતે
પદાડપર કુંચનાથની દુકાને પહોંચતાં જ
જે પુ
કે ત્યાં શ્વેતાંબરી ભાષણો તરફથી આશરે
૪૨ આદમી બંદૂક, તરવાર, ભાલા, ખરણી,
તીરકામણ તથા ડાંગ્રો લખતે જોવામાં
આવ્યા. તેમણે કહ્યું કે અમારા માલિકનો
હુકમ છે માટે તમને દર્શન કરવા જવા નહીં.
દબ્બો, એમ કહી સંકટાપ્રસાદને ખેંચીને
નીચે લઈ ગયા અને તેને ખૂબ માર્યો તેમ આ
લોખને જવા ન દીધા ભારે ડાકબંગલાને
રસ્તે નિમિષધાટ તરફ નીકળીને ત્યાંથી મહા-
મુશીબતે છેક રાત્રે ઠા વાગતે મધુવન પહોંચ્યા
હતા. સંકટાપ્રસાદને તો ઘણા ઘાયલ કરેલા
છે જે ગીરીડીની હોસ્પીટાલમાં પડેલા
છે અને પોલીસમાં જાહેર થયું છે. વગેરે
હૃદયવિદારક સમાચાર 'જૈનમિત્ર' થી
જાણ્યા છે. હવે ગીરીડી અને હઝારી-
બાગવાળા સાથે મળીને લાલા પરબ્રહ્માજી
ખટપટ કરી રહેલા છે એ માટે ભારે શ્રમ
અને મદદની જરૂર છે; જેથી દિગંબરી
તરફથી સરકારને તારો તથા પત્રો લખવાની
જરૂર છે તથા દરેકે પોતાથી બનતી મદદ
આપવી જોઈએ.

વિવાહોત્સવ પર દાન—અવાગદમે સેઠ
શિલ્પરીપ્રસાદજી રહૈસ (મોહમદાબાદ) ને
વિવાહોત્સવ પર ૭૦૦) ફા દાન ફિયા
જિસમે ૧૦૭) વિવાદાનમે ઔર શેષ
મંદિરો બાદિમે દિયે |

परीक्षा थरो—आ वयें मु'आध दि.
जैन परीक्षावय तरुनी परीक्षा थावथु वद
एथी देवाशे; भाटे ओभां ओसनारे भ'नी,
रावथ सभासभ (सोसापुर) ने लपी हेभां
भ'गावी लरी मोकलवा जेधये.

अनुकरणीय दान—उलकताभां जे
शेडीयाओये. भारवाडी विद्यालय भाटे श.
११२०००)नी सभासभ करी छे. आनी स्थापी
मदद थावथु स्याद्वाद महाविद्यालय जना-
रस, जैनसिद्धांतविद्यालय—मुरैना अने अल-
अर्थाश्रमने क्यारे भणशे ? दिगंबर
लाधओभां कयां लक्षाधिपतिओनो टोटे छे,
भाटे आ दरेक संस्थाने ओक ओक लाध
रुपिया आपनार ओके कछ श्रीमान् नीकले तो
केपुं सार ?

देहलीके विद्यालयको ६०००)का दान—
देहलीनिवासी लाला सोहनलालजीने अपने
पिताके स्मरणार्थ 'हीरालाल जैन विद्यालय'
कई वर्षसे खोला है जिसके लिये (६०००)
की इमारत खरीद करके उसका प्रवेश-
मुहूर्त ता. ६-जूनको हुआ था। आजतक
इस विद्यालयको आप ४००००) दे चुके
हैं और इस मौकेपर ६०००) और दिया
है। धन्य है आपके विद्याप्रेमको।

प्रतिमा नीकली-नेमीनाथस्वामीना जन्म-
स्थान वटेश्वर(सीकोहाबाद)मां जनुनाजीमां-
थी चार प्रतिमाओ नीकली छे जे संवत्
१२०९ ज्येष्ठ शुक्ल १३नी अने मनोज छे.

जीर्णोद्धारके लिये १५५१का दान—
बडवाणीमें श्री बावनगजाजीका जीर्णोद्धार
आदिके लिये लाला जम्बूपसादजी सहारन-
पुरने रु. १५५१)दिये है।

आफीसर हुए—मुझफरनगर निवासी
मेजर रायबहादुर लाला घमंडीलालजी भारत
सरकारके कमसरिया मुहकमेमें सातवीं डि-
वीजन मेरठके सप्लाई रिजर्व डिपो आफीसर
७००) मासिक पर नियुक्त हुए है। यह
पद भारतभरमें इस मुहकमेका दूसरे नम्बर-
का पद है।

सोलापुरमां जाहिर जैन पुस्तकालय
अने व्यायामशालाणी स्थापना:—सोला-
पुरमां शेहरीराय'द नेमय'द ओ. मेथस्ट्रेट तर-
कथी पोताना (पिताश्रीना स्मरस्थायें 'दोशी नेम-
य'द नाहालय'द पुस्तकालय" भेजगाम
निवासी ओ. पी. चौधुरी वरीधने हाथे तथा
दोशी छत्रराज गौतमय'द तरकथी पोताना
पिताना स्मरस्थायें 'गौतमय'द नेमय'द
व्यायामशाला' ज्योतिषा लक्ष्मण पिराजे
(भेजगाम) ने हाथे मोटे. मेणावडे
करीने ता. २७ भी जुने. पुस्तकां. भेजगामां
आन्यां छे. आथी सोलापुरमां स्थापी जैन
पुस्तकालय अने कसरतशालाणी सगवड थछछे.

"दिगंबर जैन"के उपहार कय मिलेंगे:—
इस वर्षके ग्राहकोंको कुल ८ पुस्तकें उप-
हारमें मिलेंगी, जिसमें दो उपहार भेजबुके
है और तीसरा उपहार वालशिक्षा
इस अंकके साथ भेजा गया है
और बड़ा भारी उपहारग्रंथ श्री सागार-
धर्माभूत (पूर्वार्द्ध पृ. ३५०) तथा
श्राविकासुत्रोप यइ दो उपहार अलग
चुक्रोस्टद्वारा अषाढ सुदी १५ तक अवश्य
रवाना किये जायेंगे। ग्राहकगण धैर्य रखिए।
उपहारके लिये बारवार तत्ताजा न लीलिए।
अश्विन मास तक आपको उपहारकी सभी
पुस्तकें घरबैठे पहुंच जायगी।

સોલાપુરમાં વિદ્યાદાનની વર્ષા:-કુ.

યલગીરીના 'કુલભૂષણ' વિદ્યાલય'ના સ્થાપક પાર્શ્વસાગર બ્રહ્મચારી હાલમાં સોલાપુર પધારેલા ત્યાં સભા ધર્મ એ વિદ્યાલયના કુડમાં શેઠ હીરાચંદ નેમચંદ ૨૫), શેઠ નાથા રંગજી ૨૫), શેઠ હરીભાઈ દેવકરજી ૩. ૬૦) અને શેઠ મોતીચંદ પરમચંદ ૨૫) એમ ૩. ૧૩૫) ની વાર્ષિક મદદ આપવા કળુસ્થુ છે. વળી બ્રહ્મચારી શીતલપ્રસાદજી તથા પં. ઉમરાવ-સિંહજી ત્યાં પધાર્યા હતા, જ્યાં વૈશાખ વદ ૧૧ ને દીને ધર્મોપદેશની આરસ્યકતા ઉપર મંદિરમાં તથા રિપન હોલમાં Principals of Religion એ વિષય ઉપર જાહેર ભાષણો એમ બે ભાષણો બ્રહ્મચારીજીએ આપ્યાં હતાં, જ્યારે સ્વાદ્વાદ મહાવિદ્યાલયને ૬૦૦) ની મદદ મળી હતી. વળી શેઠ મોતીલાલ રાવજીએ સ્વાદ્વાદ મહાવિદ્યાલયમાં એક સરસ્વતિલવન ખોલવા માટે ૧૧૦૦, ની મદદ આપી છે. આરાના સિદ્ધાંતલવનને કાશીમાંજ સ્થાયી તરીકે લાવવામાં આવે તો તે ધણાજ સારા પાયાપર જાહેરમાં આવી તેનો લાભ પણ વધુ લઈ શકાય.

ઉદેપુરમાં ડૉ. ટેસીટારી:-ગત માસમાં પં. હર્ષચંદ ભૂરાભાઈને દીક્ષા આપવાનો ભારે ઉત્સવ થયેલો તેમાં છટાકીયન ડૉ. ટેસીટારીજી ખાસ પધારી 'હર્ષચંદ્રને દીક્ષા સમયે તિલક કરી શ્રીફળ આપેલું' હતું તથા તે સમયે એક ભાષણ હિંદી ભાષામાં કરી જૈન ધર્મનાં ભારે વખાણ કર્યાં હતા.

કચસરે : હિંદનો ચાંદ મેળવનાર જૈન ખાતુ—રાધનપુરનિવાસી શ્રીમતી શુભગ્રીબાઈ કે જેમણે ત્યાં હોસ્પીટાલ સ્થાપવા ૩૦૦૦૦) તથા ૨૦૦૦૦) હિંદુ અને જૈન વિ-ધાર્થીઓને ઉત્તેજન માટે આપ્યા છે તથા બીજી પણ અખાતો કરી જે તેમને હાલમાં નામદાર

સરકાર તરફથી કચસરે હિંદનો રૂપાનો ચાંદ મળેલો છે. જૈનોમાં આવો ચાંદ મેળવનાર આ જાહેન પ્રથમજ છે જેમને ઠેકઠેકાણેથી એ માટે માનપત્રો મળી રહ્યાં છે

સાહિત્ય પરિષદ અને પ્રદર્શનમાં જૈનોનો ફાળો—અત્રે ભાર્ગવેલી પાંચમી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં નિયંધો મોકલનાર તથા પ્રદર્શનમાં ગ્રંથો, ચિત્રો વગેરે મુકનારા-ઓને ચાંદો, સર્ટીફિકેટો વગેરે આપવાનો મેળાવડો તા. ૧૧મી જુને સુરતમાં મહારાજ શ્રી ક્ષીરત્નલાલજીના પ્રમુખપદે થયો હતો. જેમાં વંચાવલા રિપોર્ટથી જણાય છે કે, પરિષદમાં જૈનો તરફથી પાંચ નિયંધો (૧. પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય જૈનો પાસેજ છે. ૨. જૈન સાહિત્ય ૩. જુના લખાણોમાં ગુજરાતી ભાષા. ૪. કવિ રૂપલદાસ ૫. પાટણના ભંડારો અને તેમાં રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રા ગુજરાતી સાહિત્ય) રજુ થયા હતા, તથા પ્રદર્શનમાં પ્રાચીન ગ્રંથો, સોનેરી ગ્રંથો, સચિત્ર ગ્રંથો, તાડપત્રના ગ્રંથો, ચિત્રો, નકશાઓ વગેરે અંશરે ૫૦૦ની સંખ્યામાં મુકવામાં આવ્યા હતા, તેની ઉત્તમતા વગેરે માટે આમોદના ગોરજી ચંદ્રવિજયજીને રૂ. ૫૦)નો, મૂલચંદ કસનદાસ કાપડીયા (સુરત)ને રૂ. ૨૫)નો, ભાવનગરવાળા શેઠ પ્રેમચંદ રતનજીને રૂ. ૨૫)નો એટલા સોનાના ચાંદો તથા રૂ. ૫)નો શ્રીયુત્ત મોહનલાલ 'દક્ષીચંદ દેસાઈ' (મુંબાઈ)ને અને રૂ. ૧૫)નો ચાંદ સુરતના ચીમનલાલ ખુશાલચંદ મોદીને મળ્યો છે. પ્રદર્શનના બંને સેક્ટરીઓ શ્રીયુત્ત હરગોવિનદાસ ધૃષ્ટરદાસ પારેખે તથા શ્રીયુત્ત મણીભાઈ બકેરભાઈ વ્યાસે પ્રદર્શનમાં જૈન સાહિત્ય સારા રૂપમાં ગોઠવીને જૈનો ઉપર ભારે ઉપકાર કર્યો છે અને તેથી આ પ્રદર્શનમાં જૈન સાહિત્યની ભારે પ્રથંસા થવા પામી છે, જે માટે એ બંને મદદરેખાના આપણે ઉપકારી છીએ.

સસ્તી જૈન ગ્રંથમાલાના

પ્રથમ મળકાનો નમુનો.

ૐ ચૈતન્ય-કર્મ કરિત્ત ૐ

પ્રકરણ ૧ હું.

ૐ રાજા ચૈતન્યસિંહનો પીછાન. ૐ

શ્રી જિન ચરણે કરી પ્રણામ,
લાક્ષ્મીભાવ અતિ ઉરમાં આણ;
ચૈતન્ય ચતુર કર્મ દુઃખખાણ,
કહું ચરિત્ર જન કરો પીછાણ.

આ અતિશય વિસ્તારવાળી સૃષ્ટિમાં અ-
સંખ્ય દ્વીપ તથા સમુદ્રો શોભી રહ્યા છે, જેની
મધ્યમાં અતિ રમણીય મહા મનોહર અને
પોતાના જમ્મુ નામને દૈદિધ્યમાન કરવાવાળો
જમ્મુદ્વીપ છે. એમાં અનેક નદીઓ, પર્વતો,
દેશો, સમુદ્રો તથા અરણ્યો આવેલાં છે. એ
દ્વીપના બુંદા બુંદા વિભાગો ખડને નામે ઓ-
ળખાય છે, તેમાં આ અનુપમ આત્માનું
સંપૂર્ણ સાર્થક કરવાવાળો અને સ્વર્ગ તથા
મોક્ષલક્ષ્મીને મેળવવા માટે યોગ્ય એવો આર્ય
નામે ખડ છે. એ આર્યખડમાં અનેક મોટા
મોટા દેશો તથા શહેરો વિસ્તારથી વસેલાં છે
તથા કેટલાક દેશો કાળના પ્રભાવથી હાલમાં
છિન્નભિન્ન થઇ ગયાં છે. જે દેશોમાં અતુર્ધ-
કાળમાં અનેક મહાત્મા પુર્યો ઉત્પન્ન થયા
હતા, અને જેનો વિસ્તાર સંકેરો અને હજારો
યોગ્યોનો શાસ્ત્રકારોએ વર્ણવેલો છે, તે દેશો

આજે વેરાન જેવા થઇ પડ્યા છે. એજ આર્ય-
ખડમાં તીર્થંકર, સામાન્યકેવળી, ચક્રવર્તી,
નારાયણ, પ્રતિનારાયણ, બલિભદ્ર, કામદેવ,
વગેરે ઉત્પન્ન થયા હતા, અને જેના આગળ
ઈંદ્રપુરી પણ લગિન્નત થઇ ગયે એવું મહાન
સૌભાગ્ય આ દેશને પ્રાપ્ત થયું છે. કાળના
પ્રભાવે હાલમાં એવા મહાત્મા પુર્યો ઉત્પન્ન
થવા દુર્લભ છે, છતાં પણ છવ માત્રને ઉચ્ચ
ગતિ પ્રાપ્ત કરવા માટે આ આર્યખડ એક
ખરેખર સાધન છે, એમાં લેશ માત્ર પણ
શક નથી.

પુટ્તલપુરનો રાજા ચૈતન્યસિંહ.

હવે આ અનુપમ આર્યખડમાં અસં-
ખ્યાત નગરોમાં એક પુર્ણિલપુર નામે નગર
અતિ રમણીય અને મનોહર શોભી રહેલું છે,
જેમાં અનેક ધર્મત્તમા, પુણ્યાત્મા, સમ્યક્ત્વી,
તપસ્વી, અને સખ્ય નરનારીઓ વસે છે. એ
નગર ધણુંજ વિસ્તારવાળું છે, જેમાં અનેક
જિન મંદિરો, ઉપાશ્રયો, મહેલો, બગીચા તથા
નાનાં મોટાં ધરો મને હર આકૃતિનાં બનેલાં
છે, વળી જ્યાં મોટા મોટા બજારોમાં ધનાઢ્ય
વ્યાપારીઓની દુકાનો હારકટાર આવી રહેલી
છે તથા હજારો અને લાખોની ઉચલપાચલ
દરરોજ ચાલે છે, એવા અનુપમ અને દિવ્ય
નગરનો મુકુટસમાન તેજસ્વી, ન્યાય શાસ્ત્રમાં
નિપુણ, અપૂર્વ બળનો ધારક, મહાપરાક્રમી,
વિચારવંત, ધર્મનો અનુરાગી, વિદ્યારૂપી લક્ષ્મી-
નો લંગાર, અને સુંદર તેજેમય શરીરને ધારણ
કરવાવાળો એવો ચૈતન્યસિંહ નામનો રાજા
સંપૂર્ણ સત્તાથી રાજ્ય કરતો હતો, જેમના સલા-
હકારપ્રધાન મંત્રી જ્ઞાનસિંહ બહુ કરેલ સ્વ-
ભાવના, ન્યાયી અને યોગ્યાયોગ્યનો વિચાર કર-
વાવાળો તથા રાજ્યને યોગ્ય વિચાર દર્શાવી
રાજ્યભારનું કાર્ય બહુ કાળજીથી કરતા હતા.

સરસ્વમાવી સુબુદ્ધિ.

રાજા ચૈતન્યસિંહ બહુ દીર્ઘદર્શી અને ધર્મચુરત હતા અને સુભાગ્યે કરીને એઓના લગ્ન શ્રદ્ધાનપુરીના ધર્મસિંહ નામના વિદ્વાન રાજાની અતિ ચતુર, શાંત, સરલ પરિણામી અને સદ્વર્તનની ધારક, સ્વરૂપમાં દેવાંગનાઓને પણ લગ્નવે એવી, તથા શીયળરૂપી શયુગારથી શોભિત, કામરૂપી મસ્તાનને કચડીને વિનય જેણે મેળવ્યો છે એવી, સલની શોખીન અને જૂઠાને ઝેર સમાન જેનારી, એવા એવા મહાન ગુણને ધારણ કરવાવાળી સુબુદ્ધિ નામની રાજપુત્રી સાથે થયાં. યોગ્ય સ્ત્રી મળવાથી રાજાનું મન હમેશાં પ્રકુલિત રહેતું. સ્ત્રીઓ પુરૂષને અર્ધાંગના સમાન છે. કાય પ્રસંગે સદ્ગુણી સ્ત્રીઓની સલાહ બહુ સહાયકતાં થાય છે અને તેવીજ રીતે આપણા આ ચરિત્રના નાયક ચૈતન્યસિંહને સુબુદ્ધિ મહારાણી બહુ સહાયક થઈ પડ્યાં.

રાજ્યકારભાર બહુ સંતોષકારક રીતે ચાલી રહ્યો છે. રાજ્યમાં અન્યાય, અસત્ય કે અહંભાવ રચખે પણ સંભળાતો કે દેખાતો નથી. રાજા પોતેજ અસત્યનો કંઠે શત્રુ હોય તો તેના રાજ્યમાં અસત્ય રહેવા પામેજ કેમ? જ્યાં સૂર્યનો પ્રકાશ છે ત્યાં અંધકાર કેમ હોઈ શકે? અને જ્યાં ન્યાયનું સમતોલન હોય અને ધર્મરૂપી દીપક હમેશાં પ્રકાશિત હોય, ત્યાં અધર્મી નાપાકો પોતાનો મન કેમ જમાવી શકે? મિલકતનો માલિક જામત હોય, ત્યાં ચોર લોહો કેવી રીતે કાપી શકે? કદીજ ન કાપી શકે.

આવી રીતે ચૈતન્યરાજા સંપૂર્ણ સુખમાં અને ભોગવિલાસમાં પોતાનો કાળ નિર્મમન કરી રહ્યા છે અને સંસારમાં દુઃખ દશે કે નહીં એનો સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ આવતો નથી, તેમજ સૂર્યસમાન તાંત્રીની ધારક અને શીંગ-

વતની પાળક સુબુદ્ધિ મહારાણી સાથે આનંદમાં સંસારરૂપી સાગરમાં નિહરતાથી પોતાનું નાવ ચલાવી રહ્યા છે.

પાપરૂપી પક્ષીત.

સંસારી જીવોને કર્મરૂપી શત્રુ હમેશાં પૂઠે લાગેલાજ હોય છે અને જ્યાંસુધી એ નાલાયક, અદેખા અને ઘાતકી સેતાનો નાશ પુરેપુરો થયો નથી, ત્યાંસુધી એ નફ્ટ નાપાક જીવનો કંઠેા હોડતોજ નથી. તક સાધીને પૂઠે પૂઠે ભગ્યાજ કરે છે. જીવનું જરાએક પણ પ્રમાદીપણું જોયું કે તરત પોતાનો પાપી પંજો જમાવી દે છે અને કર્મક્રમે સર્વસ્વ હરણ કરવાની પણ તક લે છે. જેવી રીતે કપાસનો એક મોટો ઢગલો શાંતિથી રહેલો હોય છે, પણ તેમાં એક બારિક તલ માત્ર પણ અગ્નિનો સંયોગ થાય તો, તે આખો ઢગ થોડાજ વખતમાં નાશને પ્રાપ્ત થાય છે, તેવીજ રીતે સંસારમાં પણ સમ્યક્ત્વી અને દંઢ પ્રતિષ્ઠા તથા ધર્મના ધારી જીવોએ પુણ્યરૂપી ઢગ મહા મહેનતે એકત્ર કરેલો હોય છે, તેમાં પાપરૂપી અગ્નિની એક ચીલુગારી પડતાંજ તેનો નાશ થાય છે અને તેથીજ આગમે (શાસ્ત્રો) આગા કરે છે કે, હે ભદ્રિક જીવો! તમે પાપરૂપી પક્ષીતથી દાઢ ગાંઠ દૂરજ રહેજો, કદિ પણ એનો વિશ્વાસ કરતા નહીં, તમારા અથાગ પરિશ્રમથી મેળવેલાં ધનરૂપી પુણ્યનો એ ચતુર ચંડાળ એક ક્ષણ માત્રમાં નાશ કરી નાંખશે અને ચોર્યાસી લાખ જીવચોનિમાં રખડાવી રખડાવીને તમામ પાપમાલી કરી નાંખશે. તમારા મુવિચાર અને ધર્મપ્રીતિ જોષ એ અદેખા સેતાનો બળાપો કરે છે અને તમેને ચલાયમાન કરવાને તમારી પૂઠે પૂઠે ભગ્યાજ કરે છે. અને લાય સાધી તમેને સજ્જડ છક્ક ખવડાવે

છે તથા બ્રમમાં ભૂલાવી ધર્મરૂપી નિસરણી ઉપરથી ગચ્છાવી જમીનપર પાડી પાપ-રૂપી નકરના દરવાજામાં હડસેલી દે છે અને ત્યાં અસંખ્યાત કાળ સુધી દુઃખરૂપી હરિયામાં કુળાડી મુકે છે, જ્યાંથી પાછા નીકળવાનો વારો લાંબે સમયે અથવા ક્યારેય નથી મળે છે, માટે ચેતો ! ચેતો ! ! હે ભોળાઈમાં ભૂલી રહેલા ભદ્રિક શ્રવે ! કદિપણ એ પાપી મિથ્યાત્વી પક્ષીતના બ્રમમાં ફસાઈ જશે નહીં, એ કપટકળાના ભંડાર, કાળ-સમાન અતિ નિદ્રા પરીણામી રાગ, દ્વેષ, ક્રોધ, માન, માયા, મોહ, લોભ વગેરે હમેશાં તમારી બારિક દેખરેખ રાખે છે, અને રાત્રિ દિવસે તમારાં હિંદ્રો શોધ્યાજ કરે છે. મારા સારાં કૃત્યોમાં પણ કાંઈને કાંઈ ખામી લાવવા પ્રયત્ન કર્યાં કરે છે. સલતાનો માર્ગ ખટ્ટ સાંકડો છે અને તેના ઉપર ચાલતા સરળ પરિણામી શ્રવેને નીચ, અધર્મી, ધુતારા, અસલવાદી, મિથ્યાત્વી ઇગરૂપી પાપના દૂતો હડસેલો મારી ગુલાટ ખવડાવે છે અને ચતુર ચૈતન્યને બાવજી જનાવી શાંતિના સાહિલમાં આગ લગાડી મુકે છે, અને પોતાના ધારેલાં કુકૃત્યો પાર પાડવાને સામર્થ્યવાન બને છે.

જેવી રીતે હુઆ લોકો ચોરી કરવાની લાલચથી હમેશાં સાહુકાર લોકોની દેખરેખ રાખ્યાજ કરે છે અને લાગ મળતાં તરત પોતાનો પાંખે મારી જાય છે તેવીજ રીતે કર્મરૂપી ડોંગા ચૈતન્યની પૂઠે હમેશાં લાગે-લાગ રહે છે.

પ્રિય વાચકો ! આપણી વાર્તાના નાયક ચૈતન્યરાજ આટલો સમય કર્મરૂપી શત્રુથી દૂર હતા. અથવા એમ કહો કે કર્મરૂપી શત્રુની નજર એમના તરફ બગડી નહોતી, પણ કાળની ગતિ ગલુન છે, બાવી મિ-થ્યા થવું નથી, મુખ અને દુઃખ વારાફરતી

આબ્યાજ કરે છે, ઉદય છે તેના અસ્ત પણ છે, સૂર્યના પ્રકાશનો લોપ થયેલો જોવાને રાત્રિનો અંધકાર તાકીજ રહેલો હોય છે, તેમ આ ચૈતન્યરૂપી દીપકને અંધો પાડવાને અથવા કહો કે ખુલાવવાને અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર તૈયારજ હોય છે.

પ્રકરણ રજું.

—*—*—*—

મિથ્યાત્વપુરીના મોહરાજા.

આ બેહોળા વિસ્તારવાળા પૃથ્વીતળને વિષે અસંખ્ય પ્રદેશો છે, તેમાં અજ્ઞાનદેશ એક અંધારી દિશામાં આવેલો છે. એ દેશમાં અનેક ગ્રામો, નગરો તથા શહેરો વિસ્તારથી વસેલાં છે. દેશના નામ પ્રમાણે નગરો પણ તેવાજ લાયક ! નામનાં શોભી રહેલાં છે, જેમાં એક ખાંચરેની ખુણમાં મિથ્યાત્વપુર નામનું અતિ મનોહર ! શહેર વસેલું હતું અને તેમાં મહા આડંબર સહિત મોહરાજા રાજ્ય કરતા હતા, શહેર દેખાવમાંજ વિશેષ તેજસ્વી નહોતું કેમકે જ્યાં રાજ પોતેજ અન્યાયી, પ્રમાદી તથા અધર્મી હોય તે નગર સુઘડતાને કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય તે વાંચનાર સહેજે સમજી શકે તેવું છે. કહેવત છે કે “અંધેર નગરી આળસુ રાજા, દુષ્ટ અધર્મી રહે ત્યાં તાજા” તે પ્રમાણે નગરનું કાર્ય અને વ્યવસ્થા ચાલતી હતી. મૂળ પ્રથમ શહેરનું નામજ મિથ્યાત્વપુર, તો પછી લાંબાં ધર્મે અને ન્યાય કેવી રીતે આવીને વસેલાં હોય ? અને વળી જે નગરનો રાજ્યાધિકારી રાજા પોતેજ મોહરાજા, લાંબાં વળી ન્યાય અને સાત્યસેનનું શું કામ હતું ? તેઓને તો બૂલેથૂકે પણ નગરમાં પેસવાની મનાઈ હતી, તો વળી નગરમાં અંધોને વાસો તો

કરેજ ક્યાંથી ? નગરમાં હુચ્યા, કપટી, ઠગ, જુગારી, વ્યસનખોરો, હરામખોરો વગેરે તક-ડમદમો સારી રીતે ફાવી ગયેલા હતા, અને ફાવે તેમાં પણ કાંઈ નવાઈ જેવું નહોતું, કારણકે કાંઈના ઉપર રાજ્ય તરફથી દેખરેખ હતીજ નહીં, અને તે હોયજ ક્યાંથી ? કેમકે રાજ પોતેજ અમાસના અજવાળામાં જેવા ઉજળા, અને હવે દીપકે અંધારા જેવા હતા. નગરને ફરતો મજબૂત કોટ આસાનરૂપી પાકા કાળા પથ્થરનો બાંધેલો હતો કે જે તોડવાને મહા મુશ્કેલીનો પ્રતિપક્ષી શૂરવીરોને વેઠવી પડે એવી ધારણા રાખવામાં આવી હોય એમ 'લાગતું' હતું.

વિપસમાન વિપયારાણી.

મહારાજધિરાજ ! મોહરાજના શુભ લગ્ન મદનપુરના મહા બળવાન અને પરાક્રમી રાજ લોહસેસિંહની એક પુત્રી લાડમાં ઉછેરેલી, સુંદર સ્વરૂપવાન, વિદ્યાકળામાં નિપુણ (કપટકળાની લાંડાર !), મદનની માયામાં મસ્તાન, કામવિકારનો ખગલો, અને વિપ-યના વિપથી ભરેલી વિધવા નામની તરણ કુમારીના સાથે થયાં હતાં. મોહરાજને આ ચતુરાક્રમાં ચકાર ! પટરાણી વિપયારાણી બહુ પ્રિય થઈ પડ્યાં હતાં, કેમકે જોને જેવું જોઈએ તેવું તેને મળ્યું હતું. કહેરત છે કે-
હુજાને હુજાન લલા, કપટી લલો કુછંદ;
સજીનને સદશુર લલા, પામે પરમ આનંદ.

મોહરાજ પૂણું સુવારસ્થાને પામ્યા હતા અને મહારાણી વિપયા પણ તેજદહર આવી પુર્યાં હતાં. પતિપત્નિ બંને પ્રેમમાં આશક્ત થઈ ભોગવિલાસ કરી રહ્યા હતા. જેથી રીતે મધુકર (અમર) કમળપુષ્પના પ્રેમમાં (મુગ-ધીમાં) આશક્ત થઈ રાત્રિદિન શુંબરવ કર્યા કરે છે, તેમ મોહરાજ વિપયારાણીની

નેત્રકટાક્ષ, હાવભાવ અને કામવિકારોની ઉપજતી છાજમાં લીન થઈ રહ્યા હતા. રાજ્યમાં શું થાય છે તેની દરકાર રાખ્યા વિના માયારૂપી મસ્તાન મદનની મમ-તામાં મોહાંધ થઈ કાળ વ્યતીત કરતા હતા.

મંત્રી રાગસેન અને દ્વેષિંહ.

હવે મોહરાજ બ્યારે આવી રીતે સ્ત્રીના પ્રેમપાસમાં પડી રહી આનંદ માને છે ત્યારે રાજ્યની, નગરની, રાયતની અને તરકરોની તપાસ કાણ રાખતું હશે એવો વિચાર વાય-કોને સહજ ઉત્પન્ન થશે, પરંતુ આપણા પરાક્રમે-બહાદુર મોહરાજ એવા કાંઈ છેક ભોળાભાંગેવા નહોતા. તેમના રાજ્યના બહોળા કાર્ય માટે બહુ હોંશીયાર, દુસ્મનોતુ દૈવત દાખી દેવામાં દુરઅદેશીવાળા, પોતાના સૈન્યની સંભાળ રાખવાવાળા, મહા શૂરવીર, રણક્ષેત્રમાં કદિ પાછા નહીં હટે એવા, હિંમતવાન મહાહ-કાર મંત્રીઓ હતા જેથી રીતે રથને હાંકવા માટે કાએલ સારથીની જરૂર છે તેવીજ 'રીતે' રાજ્યરૂપી રથ ચલાવવાને માટે અછલબાજ અને પ્રવીણ મંત્રીની રાખને જરૂર હોય છે, તેમ આપણા મોહરાજએ પણ બહુ પ્રયાસ કરીને અંધારામાંથી વિના દીપકે પોતાને અનુકુળ પડતા એ મંત્રીઓ પસંદ કર્યા હતા, જેઓના નામ રાગસેન અને દ્વેષિંહ હતા.

સૈન્યના શૂરવીર સરદારો.

આ બંને મંત્રીઓ મોહરાજની આસાથી પ્રજા (જીવ) ઉપર લુકમ ચલાવી રહ્યા છે. એઓના હાથ નીચે પુષ્કળ સૈન્ય સંપાદન છે, જેમાં અસંખ્ય યોદ્ધાઓ નોડાયેલા છે. તેઓ મહા બળવાન અને કળામાજ છે રાત્રિ દિવસ હોંશીઆરીથી મલિક મોહરાજની નોકરી નિમકદલાવીથી બળવે છે. રાગનું

જરા અપમાન થતું જોઇને તેઓ તીકની
માફક દૂરી પડે તેવા સંપીલા છે. મંત્રીઓએ
કટક (લશ્કર)ના મુખ્ય કમાન્ડર (સૈન્યાધિપતિ)
તરીકે શરવીર અને પરાક્રમી સાત સરદારોને
નીમ્યા છે અને એ સાતે સરદારોના હાથ
નીચે અસંખ્ય મુલ્કો સોંપી દીધા છે,
જેઓ પોતાના ઉપરી અમલદારનો હુકમ
થતાંજ તરત ખડા યર્થ જાય એવા અને
પોતાના જનની પશુ દરકાર કરે નહીં એવા
હિંમતવાન છે. એ સાત સરદારોના નામ—
જ્ઞાનાવરણસિંહ, દર્શનાવરણસિંહ, વેદ-
નીયસેન, આયુસેન, નામસેન, ગોત્રસેન,
અને અંતરાયાસિંહ, એ મુજબ છે.

જ્ઞાનાવરણસિંહ સરદારના હાથ નીચેના
લશ્કરની પાંચ હુકડી પાડેલી છે અને તે
હુકડીના સરદાર તરીકે પાંચ યોદ્ધાઓ
મતિજ્ઞાનાવરણ, શ્રુતિજ્ઞાનાવરણ, અવ-
ધિજ્ઞાનાવરણ, મનઃપર્યાયજ્ઞાનાવરણ
અને કેવલજ્ઞાનાવરણ છે.

દર્શનાવરણસિંહ સરદારના હાથ નીચેના
લશ્કરની નવ હુકડી પાડેલી છે અને તેના
સરદાર તરીકે-ચત્તુર્દર્શનાવરણ, અચત્તુ-
ર્દર્શનાવરણ, અવધિદર્શનાવરણ, કેવલ-
દર્શનાવરણ, નિદ્રા, નિદ્રાનિદ્રા, પ્રચક્ષા,
પ્રચલપ્રચક્ષા અને સ્ત્યાનશૃદ્ધિ છે.

વેદનીયસેન સરદારના હાથ નીચેના
લશ્કરની હુકડીના બે ભાગ પાડેલા છે તેના સર-
દાર સાતાવેદનીય અને અસાતાવેદનીય છે.

મોહનીયસિંહ (મોહરાગ)ના પોતાના
હાથ નીચેના ખાનગી સૈન્યના બે વિભાગ
પાડેલા છે અને તેના મુખ્ય સરદારો દર્શન-
મોહનીય અને ચારિત્રમોહનીય છે.
દર્શનમોહનીયસિંહના હાથ નીચેના ત્રણ
સરદારો, મિથ્યાત્વ, સમ્યક્મિથ્યાત્વ અને

સમ્યક્પ્રકૃતિ છે. અને ચારિત્રમોહનીય-
સિંહની હકુમત નીચે બે સરદારો કપાય-
સિંહ અને નોકપાયસિંહ છે અને એ
સરદારોના હાથ નીચે અસંખ્ય યોદ્ધાઓ છે.
આયુસેન સરદારના હાથ નીચેના
લશ્કરની ચાર શાખા પાડેલી છે, જેના સર-
દારો નરકાયુ, મનુષ્યાયુ, તિર્યચાયુ અને
દેવાયુ છે.

નામસેન સરદારના હાથ નીચેના બે
હોળા કટકના ત્રાણ (હડ) વિભાગ પાડેલા
છે—ચારગતિ (નરક, તિર્યચ, મનુષ્ય, અને
દેવ), પાંચ જાતિ (એકેન્દ્રિય, બેકેન્દ્રિય,
ત્રિકેન્દ્રિય, ચતુરકેન્દ્રિય, અને પચ્ચેન્દ્રિય), પાંચ-
શરીર (ઔદારિક, વૈક્રિયક, આહારક, તૈજસ,
કાર્માણુ,) ત્રણ આંગેપાંગ (ઔદારિક, વૈક્રિ-
યક, આહારક,) એક નિર્માણુ કર્મ, પાંચ
બંધનકર્મ (ઔદારિકબંધન, વૈક્રિયકબંધન,
આહારકબંધન, તૈજસબંધન, કાર્માણુબંધન,) પાંચ
સંઘાત (ઔદારિકસંઘાત, વૈક્રિયકસંઘાત,
આહારક સંઘાત, તૈજસ સંઘાત, કાર્માણુ સંઘાત)
છ સંસ્થાન (સમચતુરસ સંસ્થાન, ત્ર્યંબક-
પરિમંડળ સંસ્થાન, સ્વાતિ સંસ્થાન, કુખજક
સંઘાત, વામન સંઘાત, હુડક સંઘાત), છ સંહનન
(વજ્રપલનારાય સંહનન, વજ્રનારાય સંહનન,
અર્ધનારાય સંહનન, કીલક સંહનન,
અસંપ્રાપ્તપાટિકા સંહનન), પાંચવર્ણ કર્મ
(કૃષ્ણ, નીલ, રક્ત, પીત, શ્વેત), બે
ગંધકર્મ (સુગંધ, દુર્ગંધ), પાંચ રસકર્મ
(ખાટો, મીઠો, કડવો, કપામલો, ચર્ષેરો),
આઠ સ્પર્શ (કઠોર, કોમળ, હલકો, ભારી,
ઠંડો, ગરમ, ચીકણો, લુખો), ચાર આનુપૂર્વ્ય
(નરક, તિર્યચ, મનુષ્ય, અને દેવાનુપૂર્વ્ય),
એક અશુરસંહ, એક પરઘાત, એક આતાપ,
એક ઉચાત, બે વિહાસોગતિ (મનોહ,
અમનોહ), એક ઉન્નિસ, એક ત્રસ, એક

સ્થાવર, એક બાહર, એક મુક્ત, એક પર્યાપ્ત, એક અપર્યાપ્ત, એક પ્રત્યેક, એક સાધારણ, એક સ્થિર, એક અસ્થિર, એક શુભ, એક અશુભ, એક સુભગ, એક દુભંગ, એક સુસ્વર, એક દુસ્વર, એક આદેય, એક અનાદેય, એક યશઃકીર્તિ એક અયશઃકીર્તિ, અને એક તીર્થંકર નામકર્મ-આ પ્રમાણે ૯૩ યોદ્ધાઓ નામસેનના હુકમ પ્રમાણે કાર્ય કર્યા કરે છે અને એઓના હાથ નીચે ખીજ પાણી ધણુ યોદ્ધાઓ છે.

ગોત્રસેનના હાથ નીચે માત્ર બેજ સરદાર છે જેઓ ઉચ્ચગોત્રસેન અને નીચગોત્રસેનના નામે ઓળખાય છે.

અંતરાયસિંહ સરદારની હુકમત નીચે પાંચ સુબટો તાબેદારી કરે છે, જેઓ કાનાન્તરાય, લાલાન્તરાય, લોગાન્તરાય, ઉપલોગાન્તરાય, અને વીર્યાન્તરાય છે.

ઉપર જણાવેલા મુખ્ય આઠ સૈન્યાધિપતિઓમાં (આ વાર્તામાં) જે ચાર સરદારોને સિંહના પૂછડાં લગાડવામાં આવેલા છે તેઓ ઘાતિયા કર્મ કરનારા છે અને ખીજ ચાર સરદારોને સેનના પૂછડાં બેડેલાં છે તેઓ અઘાતિયા કર્મ કરનારા તરીકે ઓળખાય છે.

કુનેહવાજ કામદેવ.

મોહરાખતો ખાનગી મિત્ર (સલાહકાર) તરીકે એક બહુ ખટપટીઓ, ભક્ષભલાને ભમાવી ભાગ્યપર હાથ દેવડાવે તેવો, લાખોને લક્ષ્યાવી લૂંટાવી લાચાર બનાવે તેવો, કરોડોને કાળાં ધોળાં કરી કાપર કરે તેવો, અસંખ્યોને અણુધાર્યાં સપડાવી અધટિત આચરણ કરાવે તેવો, કપટકળાનો ખમ્બો અને પાત કરી વંદાવવામાં મળ્લનો, સદાચરણી અને શીળ-

વાતોના સત્ત અને શીળનો ખમ્બો લૂંટી લેવામાં શાણો ! એવો મહા પ્રવીણ ! અક્ષલ-ખાજ ! કામદેવ નામનો મિત્ર હતો, જે રાખતું હરકોઈ કામ ત્વરાથી બાજવતો, તેથી રાખ એને ગમે તેવાં મહાભારત યુદ્ધવણ-ભરેલાં કામ હોય તે સોંપતા અને તેવે સમયે સલાહ પણ એનીજ લેવાતું વ્યાખ્યાની વિચારતા હતા !

(વધુ માટે 'ચેતનકર્મચરિત્ર' ગ્રંથ વાંચો.)

નોટ-આ અંક સાથે 'સસ્તી જૈન ગ્રંથમાળા' ને લગતી નવી જાહેરસ્વર વેંચવામાં આવી છે તેમાંનો જઠાવવાઈસ્મારકનો પ્રથમ ગ્રંથ- 'ચેતન-કર્મ ચરિત્ર' કે જે આવાં ૨૭ પ્રકરણોવાળો ૨૧૦ પૃષ્ઠનો હોઈ તેમાં રમુજી વાર્તારૂપે જૈનસિદ્ધાંતની અનેક ચાલતો-તું રસીલી શૈલીથી નિરુપણ કરેલું છે અને હાલ-માંજ તૈયાર થયો છે, જે ગુજરાતી માયા જાળનાર દરેક વંધુને અવશ્ય વાંચવાલાયક હોવાથી પ્રથમ તેનો નમૂનો પણ દરેકને મળી શકે તે માટે તેમાંના ૧૨ પૃષ્ઠોનો ઉતારો ઉપર આપેલો છે, તે મનન કરી આ ઘણોજ સસ્તો ગ્રંથ અવશ્ય મંગાવવા દરેક વંધુને મલામળ કરી દ છોડ. છુટક કિં. માત્ર ચારજ આના છે (પોસ્ટેજ જુદું), જ્યારે સસ્તી જૈન ગ્રંથમાળાના સ્થાયી ગ્રાહક યનારને પોસ્ટેજ સાથે માત્ર આઠ આના ભરવાળી, આ ૨૧૦ પાનાંનો ગ્રંથ અને તે પછી પ્રકટ થયે એવોજ બીજો ૨૦૦ પાનાંનો ગ્રંથ મલ્લશે દટલે ૪૦૦ પાનાંનું વાંચન પોસ્ટેજ સાથે માત્ર આઠ આનામાં દરેકને ઘેર બેઠાં મળી જશે, માટે આ અર્પૂર્વ લાભ લેવા સ્વર તૈયાર થાઓ અને વગર લડતી ગ્રાહકમાં નામ નોંધાવો.

સંપાદક.

શ્રાવિકાઓને આમંત્રણ.

લેખક:-જૈનમહિલાસ્ત્ર ન્રીમતી મગનબાઈ-મુંબઈ.

આ અસાર સંસારમાં મનુષ્ય માત્ર પોતાની ભાતી ઈચ્છાઓ પુરી પાડવા માટે અનેક પ્રકારના પ્રયત્નો કર્યા નાચ છે, અને તેઓને તેમના પુરુષાર્થ પ્રમાણે ફળ પણ મળેજ છે. જેઓ ગૃહસંસાર વિસ્તારવાળા કરવા ધારે છે તે તેને વધારી શકે છે, જેઓ વ્યાપારમાં ઉત્તરિ વધારવા ધારે છે તે વ્યાપારમાં વધે છે, જેઓ વિદ્યામાં વધવા માંગે છે તે તેમાં વધે છે, જેઓ ચારિત્રમાં વધવા માંગે છે તેઓ ચારિત્રમાં અને જેઓ પ્રભુધ્યાનમાં યોગ-સમાધિ કરવા ધારે છે તે તેમાં વધે છે; એમ અનેક ઈચ્છાઓથી અનેક કાર્ય થયા નાચ છે, તેમજ જે પ્રાચીન કાળમાં રાગ મહારાગઓ તેમજ શેડસાહકારો પોતાની ઉપગુણવતી વિનયવાન, પુત્રીઓને, પુત્રોની સમાન ગણી સન્માન આપી વિદ્યા, કળા-કૌશલ્યમાં સંપૂર્ણ બતાવવાની અને ભેદ-ભાવ વિના સ્ત્રીધર્મના સૂત્રોનું અધ્યયન-કરાવવાની ઈચ્છા રાખતા હતા ત્યારે તેમની પણ તે ઈચ્છા પૂર્ણ થતી. તેનાં ઉદાહરણો ઘણી સુશીલ સતીઓ જેવી કે સીતા, મંદોદરી, સાવિત્રી, ચંદના, અનંતમતી, બ્રાહ્મી, સુંદરી, કૈકેયી, રાબુલદેવી, વગેરેની આજે આ વર્તમાનકાળમાં પણ સ્તુતિ ચાપ છે માટે તેનું અનુકરણ કરીનેજ આજે જૈનસમાજના નેતાઓ-વિદ્વાનો-પંડિતો, શેઠ સાહુકારો અને દીનગરીય વર્ગ સર્વે એકે અવાજે ભેદભાવના, સ્વાર્થપરાયણતા ઊંડી દષ્ટ અમારા સ્ત્રીવર્ગની ઉત્તરિ કરવા ઈચ્છા કરે તો અવશ્ય અમે પણ પ્રાચીન કાલની દેવીઓની ઉપમાને યોગ્ય બની શકીએ.

જે કે જૈનસમાજમાં આજકાલ એક આની ઉત્સાહ થયો છે કે આપણી બહેનોને પણ શિક્ષણ આપવું, તેથી કેટલેક ઠેકાણે

કન્યાશાળાઓ, શ્રાવિકાશાળાઓ અને આશ્રમો સ્થપાયાં છે; પણ તેમની દશા એક માસના બાળક જેવી નિર્હવ છે, માટે હવે મારા ધર્મબંધુઓને તેમજ ભગિનિયો (બહેનો)ને વિનંતિ કરું કે જો તમે તમારા ધર્મની, ગૃહસ્થાશ્રમની અને આત્મિક સુખની પ્રાપ્તિ કરવા ઈચ્છતા હો, તો તમારી ધનવાન નિર્ધન બહેનોને વિદ્યા આપવા ચૂકતા નહીં, તેને માટે ઉત્તરમાં મુરદાબાદમાં એક શ્રાવિકા-શ્રમ છે, બીજું મુંબઈમાં શ્રાવિકાશ્રમ છે અને ત્રીજું ઇંદોરમાં હાલજ ઉધડેનું છે. આ ત્રણે જગ્યાએ સમર્થ કન્યાઓ સંધવાઓ પાસે જુજ ખર્ચ લઘ દાખલ કરવામાં આવે છે અને તેમને ધરસંસાર સંસારથી શિક્ષણ આપવામાં આવે છે તથા ભવિષ્યની માતાઓ થતાર કન્યાઓને પતિપરાયણ રહી કુટુંબ સેવામાં તત્પર રહે અને પોતાનું આત્મ-કલ્યાણ કરી પરંપરાય મોક્ષ માર્ગનું સાધન થાય તેવું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. અને જે સર્વ પ્રપંચોથી મુક્ત થયેલી પતિવિહીન વિધવાઓ છે તેમને વૈરાગ્યમય, લોકસેવાર્થ, આત્માનુમય જીવન ગુમરી શકે માટે ગરીબ વિધવાઓને ઉપદેશ આપવાનું તેમજ સ્ત્રી સમાજમાં જ્ઞાનવૃદ્ધિ કરવા શિક્ષકનું કામ શીખવવા ધાર્યું છે. અને જે સમર્થ વિધવાઓ છે તેમણે દેશ વિદેશ જઈ સ્ત્રી સમાજો કરી બહેનોનાં મન કામળ બતાવવા ઉદ્યોગ કરવો. વિધવાઓને આશ્રમને ખર્ચ રાખવામાં આવે છે.

આ પ્રમાણે અમારું કાર્ય ચાલતુંજ છે, પણ શેઠ એટલેજ કે હજી અમારો વર્ગ ધ-ણેજ અચાન છે, વિધવા કે કન્યાઓને દેશ પરદેશ મોકલવા હરે છે, માટે એ બોટો લય દૂર કરી સંસાર પાર કરવાનું સાધન એવા આશ્રમોમાં એકવાર મનની શાંતિ કરવા અવશ્ય આવો ! આવો ! આવો ! અસ્તુ !!

(संसारकी क्षणभंगुरता वतानेवाला
दिलचस्प उपन्यास ।)

[लेखक—गोपीलाल गोषा—लखर ।]

प्रथम परिच्छेद ।

रात्रि आधीसे अधिक जान पड़ती है, चारों तरफ सन्नाटा छा रहा है। शीतल मंद सुगंध पवन बह रही है। पूर्णमासीका चंद्रमा पूर्ण रूपसे आकाशमें अपनी छटा दिखा रहा है। कुमोदिनी खिल रही है। वन उपवनके वृक्ष इत्यादिकोंकी शोभा कैसी मनोहर मालूम पड़ती है। इस छटाको देखकर दर्शकोंका दिल प्रफुल्लित हुए बिना नहीं रहता। चकवाचकवीकी विरहकी आवाज कानोंमें सुनाई पड़ती है। कामीजनोंको काम सता रहा है, वे उसमें मग्न हो रहे हैं। साधुजन रात्रिको कम रही जानकर भगवत्समजनोंमें मग्न हो रहे हैं। सच है जो लोग आत्महित चाहनेवाले हैं उनको ऐसा शांतिका समय और कब मिल सकता है? इस समय वे लोग ईश्वराध्ययनमें मग्न हो रहे हैं। इसी शांति-के समयमें एक आवाज इस प्रकार सुनाई दी:—

“ तू अकेला है, अकेला ही आया

है और अकेला ही जायगा। यह संसार क्षणभंगुर है, कोई किसीका साथी नहीं। सब एक दिन कालके ग्रास बनैगे चाहे कोई देव हो या दानव, मनुष्य हो वा पशु, धनवान हो या कंगाल, पुरुष हो वा स्त्री, बृद्ध हो वा बालक और मूर्ख हो वा विद्वान्, एक न एक दिन सबको उस परले घर जाना होगा। इन मोहोंमें पड़कर सुख चाहना ऐसा ही है जैसा अग्निपर घी ढालकर भुजाना, अथवा अथाह जलमें कूद कर बचनेकी आस करना। यह देह जिसे तू खिलाता, पिलाता और इतनी खातिर करता है कदापि तेरा साथ न देगी। अब समय बहुत थोड़ा है इसे आत्मानंदमें लगा, चाह्य झगड़ोंमें मत पड़ जिससे तेरा कल्याण हो। अगर यह समय निकल गया तो फिर हाथ आना दुर्लभ है, इससे तेरे लिये यही आवश्यक है कि संसारी झगड़ोंको छोड़ और निज शक्ति द्वारा कर्मोंको मार भगा और स्वतंत्र राज्य प्राप्त कर ” ।

सुकुमाल अपने शयनागारमें सो रहा था, यकायक उसकी आंख खुल गई, और उक्त वचन उसके कानोंमें सुनाई पड़े, वह उनको ध्यानसे सुनता रहा, और जब वे बंद हो गये तो यकायक वह विचारमें पड़ गया और अपने दिलमें कहा—“ क्या वास्तवमें मैं अकेला हूं। नहीं! कदापि,

❀❀❀ इस वर्षके ग्राहकोंको हिन्दी-गुजराती भाषाकी ८ पुस्तकें उपहारमें मिलती हैं ❀❀❀

॥ श्रीबीतरागाय नमः ॥

शेठ प्रेमचंद मोतीचंद दिगंबर जैन बोर्डिंग तरफथी प्रकट थलुं मासिक

दिगंबर जैन.

— The Digambar Jain. —

युतं मुलैस्त्रै विविधैश्चित्रै, दिगम्बराजैन मिदं सुपत्रम् ।

प्रमो ! महावीर ! ! तव प्रभावात्, समुत्तमामुजातिमातनोतु ॥

वर्ष ८ मुं.

वीर सं. २४४१. श्रावण. विक्र. सं. १९७१.

अंक-१० मो.

आपणा केटलाक धार्मिक दिवसो एटला प्रचलित थई गया छे के जेने आखी हिंदु कोम पवित्र ह्देवार तरिके माने छे. आवा ह्देवारमां एक तो रक्षाबंधन पर्व.

अंतिम तीर्थंकर

श्री महावीरस्वामीनो निर्वाणदिवस दिवाळी पर्वने नामे सर्वत्र प्रचलित छे, तेमज रक्षाबंधन (बन्धन) नो पर्व पण जैनोमांथीज उद्भवेलो छे, जे हाल जगतपीसद सार्वजनिक ह्देवार थई गया छे ए जैन कोमे खुशी यवा जेहुं छे. हालमां श्रावण सुद १५ ने दिने आ रक्षा-बंधननो पवित्र दिवस आवी पहुँच्यो छे, जे एज दिवस छे के जे दिने श्री अकंपनाचार्यादि ७०१ मुनिओने बळीराजाए करेनो घोर

उपसर्ग, श्री विष्णुकुमार महामुनिए विक्रिया ऋद्धिना बळयटे नियायों हतो, तेथी ए दिने मुनिओनी रक्षा करवामां आवेली होवामी ए दिने ते शहरमां लोकोए रक्षानो दोरो बांयो हतो अने पछी दर वर्षे ए रिवाज प्रचलित थई गयो अने हाल तो ब्हेन पोताना भाईने आवी रक्षा बांधे छे. हवे आ रक्षाबंधननी कथा (सल्लनापूजन सहित) जे ' दिगंबर जैन ' नी भेट तरीके घोर. २४३९ ना वर्षमां बहँचवामां आवी हती ते कथा ए दिने सर्वे समक्ष अवश्य बांची संमळाववी जोइए तेमज ए दिने विष्णुकुमार महामुनिनुं पूजन याने सल्लनापुजन दरेक मंदिरजीमां थयुं जोईए. तेमज सभा भरी आ पर्वनी उत्पत्ति जैनोमांथीज उद्भवेलो छे एवुं जाहेरमां प्रकट करहुं जोईए. आ ह्देवार सर्वे रखले केवी रीते पळायो तेना समाचार अमोने मोकली आपवा सर्वेने मला मण करवामां आवे छे के जे आवता अंकमां प्रकट करवामां आवसो.

આપણા ગુજરાત પ્રાંતમાં અન્યમતી માઈઓનાં
સહવાસને લીધે તેમજ ઉપદેશના અભાવે આપણા
જૈન માઈઓ પણ
શીતલાસાતેમનો
મિધ્યા પર્વ.

પાપના પોટલારૂપ
કેટલાક ત્હેવારો માનવા મંદી જાય છે તેમાંનો
એક ત્હેવાર શીતલા સાતેમ યાને ટાઢીશીઢી
પણ છે જે કોઈ શ્રાવણ સુદી ૭ને દિને તો
વઢી કોઈ શ્રાવણ વદી ૭ ને દિને માને છે
એવો આ વિચિત્ર ત્હેવાર છે. અન્યમતી
માઈઓ ૯ દિને અસંખ્ય જીવજંતુના સ્થાનભૂત
એવા નદી તલાવોનાં અળગલ પાણીમાં ન્હાઈ
પવિત્ર થઈને ! નદી કાંઠે મંદોડાનાં વન્ના-
વેલા શીતલામાતાની અને પોતાને ઘેર
રાંધવાના ચૂલાની પૂજા !!! કરીને તે દિને
આગલા દિવસની રાંધી મુકેલી ટાઢી રસોઈ
જમે છે અને ૯ દિને ચૂલો સઠગાવતા નથી!
આવો અંધશ્રદ્ધાનો અને પાપના કારણભૂત આ
મિધ્યાપર્વ છે. જૈનશાસ્ત્રમાં સવારનું રાંધેલું
સાંજે खाવામાં પણ દોષ કહેલો છે ત્યારે આગલા
દિવસનું રાંધી મુકેલું કે જે રાંજે દિવસે સાંજ
મુધીમાં તો કેટલાક વચ્ચે રાંધાઈ પણ હઠે
છે તેણું અલ્પ खाવામાં આપણા કેટલાક માઈઓ
અને રહેનો પૂણ્ય સમજે છે અને અન્યમતી
માઈઓની દેશાદેશીયી એને પવિત્ર ત્હેવાર તરિકે
માને છે ૯ અજય જેણું છે. વૈષ્ણવશાસ્ત્ર પણ ટાઢું
खाવાને મનાઈ કરે છે છતાં પણ આવો વિચિત્ર
ત્હેવાર અન્યમતી માઈઓ ૯ ટોકી વેસાડયો
છે જેને જોઈએ પોતે ન માની યોજાને તે
ન માનવા માટે ઉપદેશ આપ્યો જોઈએ.
મુશ જૈન ચંધુઓ અને રહેનો ! તમે જો આ
ત્હેવાર માનતા હો, તો આ વર્ષથીજ એવા સોટા
રહેમને નિહરણે દૂર કરી પાપનાં પોટલારૂપ ૯
મિધ્યાપર્વને માનવાનું છોટી દેજો અને પુણ્યને
ચદતે ઘડીને નુકસાનકારક તેમજ પરમેશ્વર

ટાઢી રસોઈ (વાસી ઢૂંચા !) જમીને પાપનાં
પોટલાં વાંધવામાંથી વચ્ચો અને વીજાઓને
વચાવવા પ્રયત્ન કરજો.

❖ ❖ ❖ ❖

આપણો મહાન્ શ્રી પર્વ પોઢશકારણ-
ભાવનાનો પર્વ શ્રાવણ વદ ૧ થી ભાદરવા વદ

પોઢશકારણ પર્વ. ૧ સુધી આવી પ-

હોંચ્યો છે. હવે આ
પર્વનું વ્રત એક માહિનાનું છે, કે જેમાં ૧૬
પોષપોષવાસ વિધિપૂર્વક કરવા પડે છે તેમજ
દહેરાસરોમાં દરરોજ પંચપૂજા, સહસ્ત્રનામ,
તત્ત્વાર્થ સૂત્રનું વાંચન, પોઢશકારણ પૂજા ઘગેરે
થાય છે પણ અમારા જાણવા અને જોવા મુજબ
ઘણે ઠેકાણે તે માત્ર પોષપોષા જાનની માફકજ
થાય છે એટલે કે તેનો અર્થ ન સમજાવતાં
માત્ર મૂલ પાઠજ અને તે પણ ઘઢી દોડાદોડીયી
મળવામાં આવે છે જેથી અશુદ્ધ વંચાય છે તેમ
અર્થ પણ સમજાતો નથી, જેથી પર્વનું મહાત્મ્ય
જાણવામાં આવતું નથી, માટે આ પર્વમાં દરરોજ
તત્ત્વાર્થ સૂત્રની ટીકા (હિંદી કે ગુજરાતી)
થોડી થોડી વાંચીને તે મહીને પુરી કરવી
જોઈએ તેમજ પોઢશકારણ પર્વની દર્શનવિશુદ્ધિ,
વિનયસંપન્નતા આદિ ૧૬ ભાવનાઓનું
વર્ણન, જે શ્રી રત્નકરંડશ્રાવકાચાર કે વીજા
શાસ્ત્રોમાં વર્ણવેલું છે તેમાંથી તે સર્વે સમક્ષ
અવલ્ય વાંચી સંમજાવવું જોઈએ તેમજ સર્વે
પોતપોતાની શક્તિ મુજબ આ વ્રત આદરવાની
જરૂર છે.

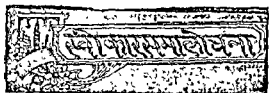
❖ ❖ ❖ ❖

જૈન કોમને જીવન અર્પણ કરનાર પં.
અર્જુનલાલ શેઠી ઉપર વગર ન્યાયે આવી

વિલંબ કેમ ? પહેલી અઘણ

આપત (કેદ)
માંથી મુક્ત કરવાને જયપુર મહારાજા અને
નામદાર વાઈસરોયને અનેક તારો
ઝરજીઓ કરી કરીને જૈનો કંટાળ્યા તેમજ
જૈન અજૈનપત્રકારો પણ પુષ્કળ આર્ટિકલો

लखी लखीने थाक्या, तोपण अजय जेवुं छे के एक खुलासो सरसो पण जयपुर राज्य बहार पाठवुं नथी, जेथी जैनोनी लागणी दुखाई छे, अने छेवटनो एक रस्तो एक वगवाळुं डेप्युटेशन जयपुर महाराजा अने नामदार वाईसरोय पासे लई जवानो छे, जे माटे पण धणुं लखावा छतां एवुं डेप्युटेशन हजु तैयार थई जतुंज नथी ए पण अजय जेवुं छे ! कोई पण अप्रेसर थईने नीकळ्या वगर मात्र यातो करवाथी कंड कार्य करातुं नथी. ज्यारे पत्रद्वारा के पेपरोद्वारा कंड खुलासोज मळतो नथी तो एक वखत मोदामोंद मळी खुलासो पूछवानी तो अत्यंत आवश्यकता छे. अमारा धारवा मुजय इंदोरमां हाल ब्र. शीतलप्रसादजी छे तथा हाईकोर्ट जडज मी. जुगमंदिरलाल जैनी एम. ए. बेरिस्टर पण त्यांज छे तेमज दानवीरो शेठ हकमचंदजी, शेठ कल्याणमलजी, शेठ कस्तुरचंदजी वगैरे त्यांज छे, तो आ यावत ब्रह्मचारीजीए खास खटपट करी तेमज लखनौरथी बाबू अजितप्रसादजीने बोलावी डेप्युटेशन माटेनुं नकी करी तेमां मुंवाई, कलकत्ता, अजमेर, सीवनीछपरा वगैरेना वगवाळा जैन श्रीमानोने सामेल करी जेम यने तेम घणीज त्वराए जैपुर महाराज अने नामदार वाईसरोय पासे डेप्युटेशन लई जवानी जरूर छे. आ छेक छेवटनो उपाय छे ते अजमाववानी जरूर छे अने तेमां न पचाय तो पछी वडी धारासभामां अने विलायतनी पार्लामेंटमां आ यावतनो खास सवाल पूछाववानी जरूर छे केमके आ सवाल जेवो. तेवो नथी, पण जैनकोमने माथे एक महाभारत नाटकं कुं कलंक चोटेछे छे ते दूर करवानी दरेक जैन बंधुनी फरजज छे. आ यावत माटे खास कोशीश करवाने ब्रह्मचारी शीतलप्रसादजी अने श्रीयू. बाबू जुगमंदिरलाल जैनी (बेरिस्टर अने हाईकोर्ट जडज) ने खास आपद्द करीए छीए.

जिनंद्रपंचकल्याणकमंगलः-अनुवादक और प्रकाशक-कुन्दनलाल जैन चंदावाडी, गीरगाम-बम्बई। पृ. ६२ मूल्य ०) = जैन समाजमें प्रचलित कवि रुपचंदजी पांडेकृत पंचकल्याणकका हिन्दी अनुवाद आज तक नहीं प्रकट हुआ था जिसकी पूर्ति इस पुस्तकसे हो गई है। इसमें मूल कवि-ताके साथ शब्दार्थ और भावार्थ देकर फिर हरएक कल्याणकका सारांश भी दिया गया है और हरएक कल्याणकके साथ प्रभावली भी रखी गई है। विद्यार्थीओंके लिये यह पुस्तक बहुत अच्छी प्रकट हुई है। हरएक पाठशालामें प्रवेशकरने योग्य है। प्रकाशक और हमारे पुस्तकालयसे भी मिल सकती है।

द्वादशानुमेक्षाः-लेखक बाबू दयाचंद्र गोयलीय बी. ए. और प्रकाशक सद्गोधरनाकर कार्यालय-सागर। मूल्य ०। इसमें श्री रत्नकरंदश्रावकाचारके आधारपर अनित्य, अशरण, संसारादि वारह भावनाका वर्णन बहुत सरल भाषामें लिखा गया है। प्रकाशक और हमारे पुस्तकालयसे भी प्राप्य।

आराधना-कथाकोष दूसरा भागः-प्रकाशक 'जैनमित्र' कार्यालय, हीराबाग-बम्बई। ब्र. नेमीदत्तरचित संस्कृत आराधना-कथाकोषके हिन्दी अनुवादका प्रथम भाग

प्रकट हो चुका है और यह २५ से ६२ तक की कथाओं का ४०० पृष्ठ का दूसरा भाग है, जो 'जैनमित्र' के ग्राहकों को उपहार में दिया जाता है और अलग मूल्य १।०) है। संस्कृत कथा भी साथ में दी गई है। इसमें मृगसेन धीवर, राजा वसु, नीली, चारुदत्त, पारासर, सात्यकि, सागरदत्त, कुबेरदत्त, वशिष्ठ तापसी, मरिचि, द्वीपायन मुनि, सगरचक्रवर्ति, परशुराम, सुकुमाल मुनि, गजकुमार, भद्रबाहु, सुकोशल, भीमराजा आदिकी ३८ कथाओं का संग्रह है जो हर एक के पढ़ने योग्य है। प्रकाशक और हमारे पुस्तकालय से भी प्राप्य।

मोक्षमार्ग निरूपण-लेखक और प्रकाशक-रायसाहब बाबू नानकचन्दजी बी.ए., हेडमास्टर, सेठ तिलोकचंद जैन हाईस्कूल-इन्दौर। २६ पृष्ठ की इस छोटी सी पुस्तक में कर्मों की क्षयका तथा शुद्ध दर्शन ज्ञान चारित्रिके प्राप्त होनेका संक्षेपरूप में सरल भाषा में वर्णन किया गया है। विद्यार्थियों को पढ़ाने योग्य है।

जैनमत नास्तिक नहीं है-प्रकाशक-आत्मानंद जैन ट्रेक्टर सोसायटी-अंबाला शहर। मूल्य एक पैसा। यूरोपियन जैन मी. हर्बर्ट वोरन के लेख का लाला मुन्शीलाल एन. ए. कृत यह हिन्दी अनुवाद है, जो जैन अजैन सभी को पढ़ने योग्य है।

जैनतत्त्वसार-प्रकाशक-जैनज्ञानप्रसारक

मंडल, सिरौही (रजपुताना)। श्वे. आम्नायके अनुसार इसमें हिन्दी भाषा में जैन तत्त्वों का सुलभ रीति से व्यान किया गया है। सेठ केसरीमलजी मुताजी की सहायता मिलने से ही मुनिराजों, सभा, पुस्तकालयादि संस्थाओं को विनामूल्य और अन्य को पांच आने में मिलती है। पृ. १४० और पक्की जिल्द है।

(१) साध्वी नीली (२) प्रभुजन्मोत्सव-गीत-लेखक अने प्रकाशक-कवि दत्तात्रय भीमाजी रणदिवे-कसबा पेठ-पूना। मूल्य ०)०) अने ०)०)॥ विषयो नामधोज प्रकट थाय छे. कविताओं ना आ पुस्तको मराठी भाषा ना छे.

उपदेशरत्नमाळाः-प्रकाशक मोज-राज उर्फ मोतीलाल रावजी गांधी, शुक्रवार पेठ-सोलापुर. पृ. १४० किं. ०॥ आ पुस्तक एज नामना एक बंगाली पुस्तक नो मराठी भाषा मा अनुवाद छे, जे मा शारीरिक, नैतिक, अने धार्मिक एवा ४२ विषयों नो समावेश छे, जे दरेक विद्यार्थी नै वांचवा लायक तेमज मराठी पाठशालाओं मा अवश्य दाखल करवा योग्य छे.

साक्षात् मोक्ष अथवा मोक्षमार्ग देनहार भितः-प्रकाशक-जैनज्ञानप्रसारक मंडल-सिरौही। मू. ०)०) हिन्दी भाषा।

श्री भद्रापीर जैन विद्यालयः-आ नामनी ओछे उत्तम संस्था दास मुंजासभा मुनि श्रीवल्लभविजयप्रता प्रयासयी आपस्य भेतांथरी

ભાષણો તરફથી સ્થપાઇ છે, જેના ધારાધારણ વગેરેનું આ પુસ્તક શ્રીયુત્તમોત્તમોત્તમ ગીરધરલાલ-કાપડયા સોલીસીટર, (પ્રી-સેસ રીટ-મુંબાઇ) એ પ્રકટ કર્યું છે, જે જોતાં જણાય છે કે એ ઉત્તમ સંસ્થામાંથી ટ્રેન્યુએટ થયા પછીનો ઉચ્ચ અભ્યાસ કરનારને ઉત્તેજન, રોકાણરશીય તથા દૂર દેશમાં અભ્યાસ વધારવા જનારને મદદ, ઇનામના મેળાવાઓ કરવા, સંસ્કૃત પ્રાકૃત ભાષાના પ્રચાર માટે તથા ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે ફેલોશિપ સ્થાપવી વગેરે કાર્યો થનાર છે, તેમ જોડિંગ પણ ખોલાય છે. દશ વર્ષ સુધી દર વર્ષે રૂ. ૯૪૫૨) તથા સ્થાપી મદદ રૂ. ૮૮૮૦) તથા ૩૦૦૦) મકાન ફંડમાં ભરાયા છે અને હજુ વધુ પ્રયાસ ચાલુ છે. આવી ઉત્તમ સંસ્થા સ્થાપવા માટે આપણા સ્વેચ્છાથી ભાષણોને ધન્યવાદ ઘટે છે. જો આ વિચારણા શરૂઆતના ઉત્સાહ પ્રમાણે બરાબર ચાલશે તો આખી જૈન કોમમાં આ સંસ્થા ઉત્તમ નીવડ્યા વગર રહેશે નહીં.

નડીઆદ-હિંદુ અનાથાશ્રમનો રિપોર્ટ:—નડીઆદના આશ્રમનો આ ૧૯૧૩-૧૪ નો રિપોર્ટ જોતાં જણાય છે કે દિનપરદિન આ સંસ્થામાં મોટા સુધારો વધારો થતોજ નમ છે અને મદદ પણ પુષ્કળ મળવે છે, જે નિયમિતતા અને અડગ પ્રયાસનુંજ ફળ છે. આ એક વર્ષમાં આ આશ્રમ રૂ. ૧૮૫૮૧) નું દાન મેળવી રૂ. ૧૨૬૬૨) ખર્ચ કરી શક્યું છે. હાલ ૮૮ અનાથો એમાં પળાય છે. આ રિપોર્ટમાં આશ્રમનાં ૬ ચિત્રો પણ છે. આખો રિપોર્ટ કાર્ડ લખવાથી મક્કત મળે છે.

લઘુ અભિષેક:—પ્રકાશક ડાહ્યાભાઈ શીવલાલ કરમસદ (એડા) કિ. ૦)ના કાશ્મીરમાં અને મૂળસંધી બધા ભાષણોને ઉપયોગી આ લઘુ અભિષેકમાં અષ્ટક, વિનતિ

આરતી વગેરે પણ છે. છપાઈ સફાઈ સારી છે. કુન્દનલાલ જૈન, ચંદાવાડી ગીરગામ-મુંબાઈ તથા અમારી પાસેથી પણ મળી શકે છે.

સુરત જીવંતાનો ભૂગોળ શિક્ષક:—પ્રકાશક જગનલાલ મોતીરામ શાહ, શાહપોર સુરત. કિ. ૦)ના એમાં સુરત જીવંતાની ભૂગોળ સમજ સાથે આપેલી છે, જે સ્કુલોમાં ચલાવવા લાયક છે.

જીવદયા ફંડ:—મુંબાઈના જીવદયા-શાન પ્રસારક ફંડનો છ માસનો આ રિપોર્ટ જોતાં જણાય છે કે એ અરસામાં જીવદયાના સિદ્ધાંતનો પુસ્તકો હેંડમેની દ્વારા પુષ્કળ પ્રચાર કરી અનેકને વનસ્પત્યાહારી બનાવ્યા છે, જે એના બાહોશ સેક્રેટરી શેઠ લલુભાઈ ગુલાબચંદ ઝવેરીનેજ આભારી છે.

સુરવિ-સમિતિ:—પ્રકાશક છાત્રભાઈ દાહ્યાભાઈ દેશાઈ, શારદાવિહાર-સુરત. પૃ. ૬૪ કિ. ૦) આ નવીન પુસ્તકમાં નાટકરૂપે લેખોનું કવિઓની બનાવટ કરવામાં આવી છે જે વાંચવાથી કવિતાના રચનારાઓને બોધ મળે તેમ છે.

આદર્શ જીવન:—તંત્રી વાડીલાલ મૂળજીભાઈ સંઘવી-સોળંડી. વર્ષ ૧ અ. ૧ માત્ર ૨૪ પાનાનું ત્રિમાસિક અને વાર્ષિક મૂલ્ય આઠ આના. અભિપ્રાય હવે પછી.

સૂર્યપ્રકાશ:—સુરતથી પ્રકટ થતું અઠવાડીક વર્તમાન પત્ર. વર્ષ ૪૭ અ. ૩૨ મો. આ પત્રમાં આ અંકથી નવું જીવન આમેજ થયું છે એટલે લખાણશૈલી તથા પૃષ્ઠોમાં સારો સુધારોવધારો થઈ લગભગ પણ બેને બદલે માત્ર સવા રૂપો કરાયું છે એટલે પોસ્ટેજ સાથે ૨) છે. છપાઈ સફાઈ સારી છે તેમ જાહેરખતરથી પણ પાનાં ભરવામાં આવ્યાં નથી. ચાલુ ખર્ચનો મેળવવા માટે આ એક સરતું સાધન છે. સુરતના આ સાથી જુના પત્રના માહક થઈ એના કાર્યની કદર

કરવા ખાસ કરીને સુરત તથા ખીજા શહેરોના લાભીઓને લલામણુ કરીએ છીએ.

‘તીર્થક્ષેત્ર કમીટીના રિપોર્ટ’-ભારત-દિ. જૈન તીર્થક્ષેત્ર કમીટીનો વીર સં. ૨૪૭૯નો આ ૧૧ મો રિપોર્ટ મહામંત્રી લાલા પ્રભુદયાળજીએ પ્રકટ કર્યો છે, જે જેતાં જણાય છે કે પ્રકટ કરવાની તા. ૧૫-૫-૧૫ હોવા છતાં પણ એમાં એના સ્થાપક તથા એ માટે તનતોડ મહેનત કરનાર સ્વર્ગીય મહામંત્રી દાનવીર શેઠ માણે-કચ્છજીના સ્વર્ગવાસનો ઉદ્દેશ અને તે માટે કમીટીને ગયેલી ખોટનો ધસારો સરખો પણ કરવામાં આવ્યો નથી એ શોચનીય છે. કમીટીએ એ વર્ષમાં ધણુજ સારું કાર્ય પગવ્યું હતું. જુદા જુદા તીર્થોના આશરે દોઢ લાખ રૂપિયા આ કમીટીમાં જમે છે, જેની ચોગ્ય ઉપરેખ રખાય છેજ તેપણુ સ્પીશીએકે ભાગવાથી રૂ. દશહજાર શેરમાં અને દશ હજાર રિપોર્ટમાં સંડોવાયા છે (પણુ આ શીખામણુ ! મળવા પછી ખીજાં નાણાં તો સંડોવાવાનો હવે. ભય નથી.) જે દેવાધિન છે. આ રિપોર્ટમાં ઘણા તીર્થોના વીગતવાર હિસાબ પ્રકટ કરેલા છે, તેમ દરેક તીર્થની જણવા લાયક હકીકત પણ આપેલી છે. એટલે ચાત્રામાં પણ સાથે રાખવા લાયક છે. આપણે ધન્યશીલુ કે લાલા પ્રભુદયાળજી વીર સં. ૨૪૪૦ નો રિપોર્ટ પણ હવે તાજાદે ખદાર પાઠશેજ. વળી હાલ આ કમીટીના સ્થાયી પ્રમુખ તરીકે રા. બ. દાનવીર શેઠ દુકમચંદજી નીમાયા છે એટલે હવે આ કમીટીનું કાર્ય પગભર થયા વગર રહેશે નહિ.

શેઠ હીરાચંદ ગુમાનજીની સંસ્થાનો રિપોર્ટ:-સ્વર્ગીય દાનવીર જૈનકુલમૂળુ શેઠ માણેકચંદજી અને એમના કુટુંબીઓના તન મન અને ધનના અર્પણ બોગથી સ્થપાવેલી

સંસ્થાઓનો એટલે હી. ગુ. જૈન બોર્ડિંગ-મુખ્યાઈ, ગ્રે. મો. દિ. જૈન બોર્ડિંગ-અમદાવાદ, માણેકચંદ પાનાચંદ દિ. જૈન બોર્ડિંગ-રતલામ અને હીરામાગ ધર્મશાળા-મુખ્યાઈ; આ ચારે સંસ્થાઓનો સં. ૧૯૧૩-૧૪ નો સંયુક્ત રિપોર્ટ છે, જે જેતાં જણાય છે કે આ બધી સંસ્થાઓ ઉત્તમ કાર્ય કરી રહેલી છે. વળી આ સંસ્થાઓના ટ્રસ્ટ ફંડને ખીજાં પણ કેટલાંક ફંડોની વ્યવસ્થા સોંપાવેલી છે એટલે આશરે રૂપિયા બે લાખની રકમનો વહીવટ એ કમીટી કરી રહી છે. મુખ્યાઈ બોર્ડિંગમાં ત્રણ ફિરકાના આશરે ૪૦, અમદાવાદ બોર્ડિંગમાં આશરે ૩૫, તથા રતલામ બોર્ડિંગમાં આશરે ૪૦ વિદ્યાર્થીઓ લાભ લઈ રહ્યા છે. તેમજ મુખ્યાઈની હીરામાગ ધર્મશાળાનો તો જૈનો ઉપરાંત આખી હિંદુ કેમ ઉત્તમ રીતે લાભ લઈ રહી છે. બે વર્ષમાં ૨૧૩૬૪ યાત્રાળુઓએ એનો લાભ લીધો હતો. વળી એ સાથે ધર્મદા દેશી ઔપધાલય સ્થાપાયું છે જેનો લાભ પણ એ બે વર્ષમાં ૫૩૨૮૧ દર્દીઓએ લીધો હતો. અમદાવાદ બોર્ડિંગ તરફથી ‘દિગંબર જૈન’ માસિક (આજ પત્ર) પ્રકટ થાય છે તેનો ૨૪૭૯-૨૪૪૦નો ઉપજ ખરચનો હિસાબ પણ આ રિપોર્ટમાં સામેલ છે. સને ૧૯૦૦માં પ્રથમજ મુખ્યાઈની બોર્ડિંગ સ્થપાવા પછી હાલ ૧૫ વર્ષમાં દિગંબર જૈનોમાં અનેક બોર્ડિંગો, પાઠશાળાઓ, સલાઓ, તથા અન્ય સંસ્થાઓ સ્થપાઈ છે જે દરેક હીરાચંદ ગુમાનજીની આ ધાર્મિક સંસ્થાને આભારી છે. દાનવીર શેઠ માણેકચંદજીના તન મન અને ધનના અર્પણ બોગેજ હાલ ૧૫-૨૦ વર્ષ થયાં દિગંબર જૈન કેમમાં પ્રગતિના કિરણો અગ્રણી રહ્યા છે.

એ. જૈન તેરાપંથી સમાકી રિપોર્ટ:-
ફલકછાકી ફસ સમાકા યહ દુસરા રિપોર્ટ

• દેવનેસે વિદિત હોતા હૈ કિ ર્સમેં રુ. ૧૦૦૦૦)કા તો સ્થાયી ફંડ હૈ । જિસ દ્વારા સમા. પુસ્તકાલય આદિ કાર્યોં બહુત હી ઉત્તમતાસે કિયા જાતા હૈ । ઇસ વર્ષમેં રુ. ૪૦૨૯૥૥૥ કા સર્ચ કિયા ગયા થા । કલકત્તાકે શ્રે. જૈન તેરાપંથી ભાઈઓંકી ઇસ વૃહત્ સમાકા અનુકરણ હરેક સમાકો કરના ચાહિયે । ઇસકે સુયોગ્ય મંત્રી કેશરીચંદ કોઠારી, ૭૧ ફ્ફાઈવ સ્ટ્રીટ—કલકત્તા હૈં ।

અકોલા જૈન બોર્ડિંગનો રિપોર્ટ—વહાડ શિક્ષણ પ્રસારક દિ. જૈન બોર્ડિંગ [અકોલા] નો આ પાંચમો રિપોર્ટ મી. જયકુમાર દેવીદાસ ચંચરે વકીલે પ્રકટ કર્યો છે, જે જોતાં જણાય છે કે હાલ એનો ૧૮ વિદ્યાર્થીઓં લામ લઈ રહેલા છે. ફંડ મોટું નથી તેથી એ સ્થાતું વધી શકતું નથી માટે વહાડ પ્રાંતના ભાઈઓએ આ બોર્ડિંગને મદદ કરી, એને મોટા પાયાપર લાવવી જોઈએ. મી. ચંચરે વકીલ એ સ્થાતું ઉત્તમ રીતે ચલાવવાને અનેક રીતે લાયક છે; પણ એમને સહાયકોની જરૂર છે.

ભાવનગરની પાઠશાળા—મુનિમ

ધરમચંદ જીજીવે છે કે અત્રે સંતોષબદ્ધેન પાઠશાળાની ત્રિમાસિક પરીક્ષા મેં ગયા માસમાં લીધી હતી, જેથી જીજીવે છે કે આ શાળામાં દશ માસમાં સાડાં શિક્ષણ આપાયું છે. છોકરા છોકરી મળી ૨૫ વિદ્યાર્થી છે જે દરેક દર્શન, પૂજા, સ્વાધ્યાય, જાપ વગેરે નિત્ય કરે છે અને તે બદલ તેમને ધનામ મળે છે, એટલે સાડાં ધનામ મેળવવાને તેઓ ધણા ઉત્સાહથી કાર્ય કરે છે. આ રીતે શાળાના સાધનથી જ્ઞાનમાં વધારો થાય છે અને અસાની પણ સમજી યથા પ્રમાણ આચરણ છોડી દે છે. જે આવી પાઠશાળાઓ ગામેગામ થાય તો આપણી સ્થિતિ અવશ્ય સુધારી શકીએ અને કુરિવાળે કે જે નાખૂદ કરવા માટે આપણી કોન્ફરન્સો વગેરે મંડળો પુબ્લિક ખટપટ કરી રહેલાં છે તે છતાં જોઇતો સુધારો થતો નથી, તે આવા દુકા ખર્ચથી અને સુગમતાથી યથા શકે માટે દરેક નાના ગામમાં પણ પાઠશાળા તો થવી જ જોઈએ, તેજ કુરિવાળે અનાયાસે બંધ થાય. બીજા પ્રસંગમાં જન્મજી વગેરેમાં અથવા યશ માનની ખાતર મોટા કહેવરાવવામાં નકામો ખર્ચ નહીં કરતાં પોતાને અને પોતાની ફરજનને માટે થોડી રકમ આવી પાઠશાળા સ્થાપવા માટે કાઢવી જોઈએ. જેથીજ ધર્મનો, જ્ઞાનનો તેમજ દેશનો ઉદય છે. આ શાળામાં એ દિને મેળાવડો કરી ધનામો વેંચાયાં હતા તથા કેળવણી વિશે વ્યાખ્યાન થયું હતું.

સવસે ઉત્તમ કેશર કાશ્મીરમેં હોતી હૈ
ઔર વહી—

પવિત્ર ! કેશર પવિત્ર !

રૂ ૦ ૧) તોલા ।

મિલનેકા પત્તા—

મૈનેજર, દિ. જૈન પુસ્તકાલય—સૂરત

પ્રાચીન પ્રતિમા અવ્યવસ્થિત સ્થિતિમાં:—મખીઆવ (આણુંદ)ની પાસે ઘોળકા નામે ગામમાં એક ભોંયરામાં ત્રણ શીટ ઉંચી સહેત પાપાણુની શ્રી રૂપલાય સ્વામીની પ્રાચીન પ્રતિમા છે તે વસ્તી વગર તદ્દન અવ્યવસ્થિત સ્થિતિમાં અંધારામાં પડી રહેલી છે, જેની યોગ્ય વ્યવસ્થા કરવાને શા જાનલાણ કુખેરદાસ મખીઆવ (આણુંદ) દિ. જૈન તીર્થક્ષેત્ર કમીટીને સૂચના કરે છે. કોઇ સ્થળે જરૂર હોય ત્યાં આ પ્રતિમાજી પધરાવવાની જરૂર છે.

વલાસણ (આણુંદ)ની પંચ જણાવે છે કે અત્રે રૂ. ૩૦૦૦) ખરચી દહેરાસર બંધાવ્યું હતું, તે પાણી ઉતરવાથી પડી જવાથી હાલ રૂ. ૧૦૦૦) નો ખરચ કરવાની જરૂર પડી છે તે માટે પંચ તરફથી બે આદમી દીપ કરવાને ગુજરાતમાં ફરનાર છે, તેા સર્વે ભાઈઓએ આવા કાર્યમાં બનતી મદદ કરવી.

મૂલ થઈ છે—‘જૈનપ્રમાત’ અને ‘સત્યવાદી’ પત્રમાં સુરતમાં ફેટલાક શ્રે. જૈનો આગાશાની ધર્મમાં વટલવાની વિગત પ્રગટ કરી છે જે સદ્દન મૂલ છે કેમકે માત્ર ફેટલાક વૈશ્વવોજ તે ધર્મમાં ગયા છે.

વડોદરાની પાઠશાળાને ઉત્તેજન:—માસ્તર નાનચંદ પૂજાભાઈ બી. એ. જણાવે છે કે અત્રેની વાડીની પાઠશાળામાં એક સભા તા. ૧૫-૭-૧૫ ને દિને રા. દલપતભાઈ કે. વળદાસ એલ. સી. ઇ.ના પ્રમુખપદે યથેતી, તેમાં વિદ્યાર્થીઓની પરીક્ષા લઈ ધાર્મિક શિક્ષણનો ફેલાવો વધુ થવા સંબંધી અસરકારક વિવેચન કરી, શ્રાવિકા પાઠશાળાને પોતાના તરફથી એક વર્ષ સુધી માસિક રૂ. ૭) આપવા જાહેર કર્યા તથા રૂ. ૫) પાઠશાળામાં ભેટ આપ્યા

હતા. વળી અત્રે શ્રાવિકા પાઠશાળાને અંગે તા. ૧૧-૭-૧૫ થી ભરતગૂંથણનો વર્ગ ઉઘાડવામાં આવ્યો છે, જેમાં મોટી ઉમરની સ્ત્રીઓ બપોરના ટાઈમે કેરો, રમાલ, ટોપીઓ વગેરે ભરતાં શીખે છે. આ એક નવીન સાહસ છે અને એનો દાખલો ખીળ ગામવાળાઓ લેશે એવી આશા છે.

રથોત્સવ ઔર મેલાવડા:—વર્ષાસે પં. જયચંદ્ર શ્રાવણે સૂચિત કરતે हैं कि ईषर ता. २८-९-१५ के वार्षिक रथोत्सव और उसके पहिले पांच दिन तक तेरह-द्वीप पूजन होगा तथा ता. २९ को दि. जैन बोर्डिंगका तीसरा वार्षिकोत्सव होनेवाला है जिस मौकेपर कई विद्वानोंके व्याख्यान भी होंगे इसलिये सब भाईओंको अवश्य पधारना चाहिये। वर्षा जी. आई. पी. रेल्वे नागपुर लेनमें खास स्टेशन है और इषरसे मुक्तागिरी, मातकुली, रामटेकजी तीर्थ भी समीप ही हैं।

શ્રી રૂપમ બ્રહ્મચર્યાશ્રમકા શ્રમણ:—બ્રહ્મચર્યાશ્રમકા ફસ સાલકા વર્ષાતી વૌરા તા. ૨-૮-૧૯સે શુરુ હુઆ હૈ। ફસવાર શ્રી સમ્પેદશિલ્લરજીકી યાત્રા હોગી ઔર માર્ગમેં કલકત્તા, કાનપુર, ફલાહાબાદ, વનારસ આદિ સ્થાનોપર આશ્રમકા શ્રમણ હોગા। સમી બ્રહ્મચારીગણ સાથમેં હૈં ઔર વ્યાખ્યાનકાર પંડિત મી સાથર હૈં। દો માસ તક યહ દૌરા રહેગા। જહાંર બ્રહ્મચર્યાશ્રમકા આગમન હો વહાંકે જૈનોકી ફર્જ હૈ ફિ આશ્રમકા પૂર્ણ આદર કર વ્યાખ્યાનાદિ કરાકર લામ ઊઠાવેં।

આવશ્યકતા—સંસ્કૃત, અંગ્રેજી ઔર વૈયકકે જાનકાર અધ્યાપકની આવશ્યકતા હૈ । વેતન રૂ. ૩૦) સે ૪૦) માસિક તક । પત્રવ્યવહારકા પતા—રામલાલ સૌલાલ, ચીની પટ્ટી નં. ૧) કલકત્તા ।

દાનવીર શેઠ માળેકચંદજીની જયંતી:— આમોદમાં સ્વર્ગીય દાનવીર જૈન કુલમૂષળ શેઠ માળેકચંદજીની જયંતિ અષાઢ વદ ૯ ની રાત્રે વકીલ કૃષ્ણલાલ બઢવંતરાય દેશાઈના પ્રમુખપણા નીચે સારી રીતે ડજવાઈ હતી, જેમાં રા. હરજીવનમાઈ રાયચંદ તથા બીજાં માઈઓળ માળેકચંદ શેઠની ઉદારતા અને ધાર્મિક કાર્યો કરવાની સ્ત્રીનું વર્ણન કરી તેમને ધમલે ચાલવાની સર્વેને સૂચના કરી હતી. વઢી આ જયંતી અલાહાબાદ બોર્ડિંગમાં પળ વાવૂ શોવચરણલાલ વી. પ. વકીલના પ્રમુખપદે મનાઈ હતી અને પં. દીપચંદજીશ શેઠ માળેકચંદજીના ગુણોનું વર્ણન કર્યું હતું તેમજ રતલામ, કલકત્તા અને નરસિંહપુરમાં પળ આ જયંતી મનાઈ હતી.

સંપ થયો—આકલજથી ગાંધી માઈચંદ તારાચંદ જણાવે છે કે અત્રે વીસા હુમહ જ્ઞાતિમાં ૧૩ વર્ષ થયાં-વેં તડ પડેલાં હતાં તે જ્યેષ્ઠ માસમાં શેઠ નાથા રંગજીને ત્યાં લગ્ન પ્રસંગે શેઠ રામચંદ નાથાના પ્રયાસથી પક્ષ થઈ સંપ થયો છે. આ પ્રમાણે સોલાપુર, વગેરે ઘણા સ્થળોળ જ્ઞાતિઓમાં નજીવાં કારણોળ તડો પડેલાં છે, અને તેણે ગંભીર રૂપ લીધેલું છે, જેથી વ્યવહારિક સાથે અનેક ધાર્મિક કાર્યોમાં વિઘ્નો આવ્યાં કરે છે, માટે

આવાં તડો જ્યાં હોય ત્યાંથી તે નાવૂદ થવાની જરૂર છે.

સોજનાથી પં. સોમાભાઈ જણાવે છે કે અત્રે ભંડારક શ્રી સુરેશશર્માશ્રી આતુર્ભાસ કર્યો છે જેનો વરધોડો અષાઢ વદ ૨ પર ધામધુમથી નીકળ્યો હતો. અત્રે રાજ સાંજે શાસ્ત્ર વંચાય છે. સોજનાની આસપાસના ભાઈઓએ આ આતુર્ભાસમાં શાસ્ત્રવચનનો લાભ લેવો જોઈએ.

મુખ્યધર્મમાં ફરતી સાયબેરી:—મુખ્યધર્મમાં ભૂલેશ્વર આગળ શાસ્ત્રાગમમાં મુનિ મોહનવાસજી સેટ્લ વાયબેરી ધણીજ સારા પાયા ઉપર ચાલી રહેલા છે, તેમાં એક નવો વધારો એ થયો છે કે મુખ્યધર્મમાં રહેતી જૈન સ્ત્રીઓને ઘેરખેડાં વાંચનનો લાભ મળી શકે તે માટે ફરતી લાયબેરીની યોજના અમલમાં મુકાઈ છે અને એ માટે સારું ફંડ મળ્યું થયું છે. આ ફરતી પુસ્તકાલયની પેટી ઘેર ખેડાં વગર લગભગ પહોંચાડવાની ગોઠવણ થઈ છે. આ યોજના ધણીજ ઉત્તમ છે અને એથી જૈન બહેનો (અને તેમના ઘરના પુરુષો પણ !) એનો લાભ ધણીજ સારી રીતે લઈ શકાશે. આ ફરતી લાયબેરીના નિયમે વગેરે અમને પ્રકટ કરવા માટે મળ્યું છે પણ તે સ્થાનાભાવને લીધે પ્રકટ ન કરતાં જણાવીશું કે એ સંબંધી પત્રવ્યવહાર લાયબેરીઅન સાથે કરવાથી સર્વે ખુશરો મળી શકશે.

યુદ્ધ અને તા. ૪થી. આગસ્ટ:— આપણી ન્યાયશીલ્પી બ્રીટીશ સરકારને માત્ર ન્યાયને ખાતર જર્મની સામે તા. ૪થી આગસ્ટે લાંબા સમય કરવી પડેલી તેને એક વર્ષ પૂર્ણ થયું તેની યાદગીરી નિમિત્તે ગ્રંથ તા. ૪થી આગસ્ટનો દિવસ આખા દિશમાં બારે

उत्साहशील तथा अनेक सभाओं में यद्यपि होती
तेमां जैनो तत्कालीन पक्ष अनेक स्थाने सभाओं
यद्यपि प्रीतिशाली राज्यमें जय अने युद्धनी शांति
धर्मधामों आवी होती. छंदोहरनी तीक्ष्णकथं
जैन छंदोहरकालों आवी सभा यथेष्टी तेमां
रायसाहेब आभू नानकयं दृष्टये अत्रेण सर-
कार अने भिन्न राज्य मात्र जर्मनीने
अन्याय रोक्काने भाटेन लड़ी रखा छे, अने
आपीत करी अतायुं हतुं.

मालवा सभाका औपचालयः—मालवा
दे. जैन प्रांतिक सभाका मुफ्त औपचालय
खुलनेको सिर्फ एक वर्षही हुआ है परंतु
इतने समयमें इस औपचालयने बड़ी भारी
उन्नति की है। ११० प्रकारके रोगोंकी दवाई
हरसमय तैयार रहती है। हैजा और
प्लेगके भयंकर रोगोंकी दवाएं अत्युत्तम
हैं। हर्षका विषय तो यह है कि औपचा-
लयकी ८५ ग्रामोंमें ब्रान्च खुल चुकी हैं,
जहांसे भी दवाई बिना मूल्य भेजी जाती
है। जहां २ यह ब्रान्च खुली है
वहांके भाईओंको इस औपचालयका
लाम लेना चाहिए और अन्य महाशयों
नीचे लिखे पतेसे हरएक प्रकारकी औप-
धियां केवल ढांकव्ययके बी. पी. से मगा
सकते हैं—लाला भगवानदास, महामंत्री
मालवा दि. जैन प्रां. सभा औपचालय
वदनगर (मालवा) ।

छगाराधीश्वरजीः—दुर्गनिवासी भोदन-
लाल शर्मा तथा योषमल पादागना पत्रधी
जन्मधुं छे के आसरे ३०-३५ वर्षनी उमरने
अने पंचम जैन पोताने भोतीसागर नामे
सुखसक त्यागी अतावी गामेगाम इरे छे तथा

पोतानी साथे वर्षा ज्योतिंगनी रसीद-मुक्त योरीने
राजेशी छे तथा 'दिगंबर जैन'ना अने पक्ष
साथे छे ते तदन छग मालम पंडये छे भाटे
तेधी सावयेत रहेवुं. (आज छग जेध
भासमां सुभाई, सुरत वगेरे स्थाने आव्यो
होत अने कहेतो हतो 'के हू' तो शीपरछ
जधने निग्रंथ मुनिनी दीक्षा लेवाने छुं वगेरे).

सुरतमां सभाओंः—अत्रे जैनहित-
वर्धक भंडालनी भासिक सभामां जेठ सुद
२ ने दिने पैध कस्तुरयंद नवलखंदनां प्रमु-
अपल्ला नीये शा. सांकेत्यंद भगनसास
जरीवाणाये " जैन जवन " उपर तथा
अपास सुद २ नी सभामां भास्तर वनभा-
णीदास अंदरछमे लावनगर रोटना रीटायंड
न्यायाधीश श्रीयुक्त छंदोहरदास नवलखंदना
प्रमुखअपल्ला नीये 'मंरण' अने आपल्ल
कलेव्य' अने विषय उपर आपल्लो आप्पां हतां.

त्यागीओंना यातुर्भासः—अ. शीत-
लप्रसादछमे छंदोहरमां, अक्षयारी हेमसागरछमे
योपडा (आनदेश) मां, ल. सुरेन्द्रप्रतिष्ठछमे
सोलात्रामां, ल. विजयप्रतिष्ठछमे आकराण
(भोडासा) मां यातुर्भास कर्यो छे. श्रीमान
त्यागी अक्षय पत्रालाल, सुखसक भगनलाल
वगेरे त्यागीओंअने न्यां यातुर्भास करेले होय
त्यांता आपल्लोअने अमेने अपपर लभी
भोडलवी ने आवता अंकां प्रकट करवामां
आवरी.

मुंअधतुं ज्ञवदपाज्ञानप्रसारकः—इंद
ज्ञवदयाने लगतुं उतम कार्य करी रहेवुं
छे, जेठे हालमां कटसाक देशी राज्यजतां
उपर अने अरजपत्र भोडवी जनवरी उपर
गुजरात भातकीपल्ल अटकाववाने कापडो
करवाने तथा भासाहार अप करी वनरपसा
हार करवाने सूचनाओं करी भासाहारधी
यता नुक्शान अने वनरपसाहारधी यता
कापडोओंने लगता साहिलनां पुस्तके जटलां
नेछये. तेहलां पुरां पाठ्यानी अरज गुजारी छे.

जैनसंस्कारविधि—सिरोंज (टोंक) में पं. गीरवरदासजीके दो पुत्रोंकी कर्ण-वेध और केशवाय विधि ज्येष्ठ मासमें जैनसंस्कारविधिसे हुई थी । हर्षका समाचार है कि पं. गीरवरदासजीने जहां कहीं भी ५३ संस्कारोंमेंसे कोई भी विधि करानी हो तो बिना कुछ लिये सिर्फ मार्ग खर्च मात्रसे जानेके लिये बीड़ा उठाया है।

लक्षारकणो वैभवः—सांख्यशास्त्रे भुज्ज्य ल. विजयश्रीतिथि पास हाव ८॥ जोध पावणी उच्यते नार, १ पोक्षीस, १ सेक्रेटरी, १ हवाझार, १ उपाध्याय (३० भासिकेनो) १ हुनम, २ रसेध्या, २ पडित, ३ भास हार (घोडाओनी अरदांस करनार) १ क.भ. हार भणी २६ भासुसो अने ५ घोडा अने १ पछेरो छे ।। जेनो राजनो अर्थ केने भाथे छे ते पांयडाओन समल लेवुं. सांख्यी हाव गयेवा सां भाव २५-३० धरवाणाओने ओक भासमां होइये हुनर इंध्या अर्थ अंधु भणीने लक्षारकण निमित्तेन थयेन हतो, अ पथु पंथम आणनी अलिहारी छे ? छे कंध आमी आं राजवैभवमां ? छे ? राधेशनी पंथनी आंभ कंध अुवरो के ? आ भुज्ज्य ओक वर्षमां पंहर पीस हुनर इंध्यानो उडी जतो अर्थ विद्यादानमां थाप तो भुज्जरातनो केले उद्धार थाप ।।

शंका—समाधान—एक भाई शंका करते हैं कि सुतार, सुनार आदि प्रक्षाल व स्वाध्याय कर सकते हैं या नहीं? इसका समाधान इस प्रकार है कि—जो शूद्र वर्ण वाले हैं वे प्रक्षाल स्वाध्याय नहीं कर सकते हैं और शैव वर्णवाले अर्थात् ब्राह्मण

क्षत्रिय और वैश्य प्रक्षाल स्वाध्याय कर सकते हैं । सुनार सुतार तो अस्पृश्य शूद्र है ये तो नितान्त ही दूर है ॥

खातेगांवमें जैन पाठशाला स्थापन हुई है । २२ विद्यार्थी पढ़ते हैं ।

सहायता मिली—श्री स्याद्वाद महाविद्यालयको अप्रैल, मई, जून, यह तीन मासमें १९४९) के और रूपभद्राचर्याश्रमको १६ मईसे १५ जून तक रु. ९९४)०॥ की सहायता मिली थी । आश्रमका मईमाहका खर्च रु. ८१९॥॥ हुआ था । विद्यालय और इस आश्रमको हर समय सहायता देते रहना चाहिए ।

रु. ३००) ब्रह्मचर्याश्रमने सौंप्याः—पार्लिताणावाळा धर्मानुरांगी सुनिम धरमचंदजीए आ देहने क्षणभंगुर जाणी रु. ३००) रूपभद्राचर्याश्रमने ऐवी सरते सौंप्या छे के मारी जीदंगी, दम्यांन एनुं व्याज आश्रममां खरचवुं. कई स्वास कारणसर हुं मांगुं तो ए. रुप्या पाछा आपवा तथा मारी हयाति बाद एमांथी १००) ब्रह्मचर्याश्रमने, १००) स्याद्वाद महाविद्यालयने अने रु. १००) ब्रह्मचर्याश्रम कमीटिनी इच्छा मुजब विद्याप्रचारना कार्यमां वापरवा. आपणा श्रीमन्तो आनुं अनुकरण करशे के ? हाथे तेज साथे.

परतावगढमां धर्मभावना—जून मासमां ब्रह्मचारीजी शीतलप्रसादजीए परतावगढ, देवगढवगेरे स्वळे करेला अमण दरम्यान

अनेक जाहेर व्याख्यानों करवा उपरांत घणी प्राचीन शोधखोल चलावी इती जेथी जणायुं छे के देवगढमां स. १७७४मां ८०० घर हूमडोना हता त्यारे हाल नवज छे. मोटा मोटा राज्याधिकारीओ हूमडो थई गया छे. परतावगढथी १॥ कोस उपर ब्रह्मोत्तर गाममां शांतिनाथस्वामीनुं अति प्राचीन मंदिर छे, जेमां अंदरनी वेदीमां चार होथ उंचो २४ भगवाननो एक पट छे जे उपर सं. १०३ नो लेख छे वगैरे.

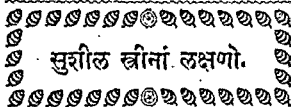
जन्मोत्सवकी खुशालीमें ३००००) का दानः—इन्दौरमें रा. व. दानवीर सेठ हुकमचंदजीका जन्मदिन आपाद शुक्र १ को था उसी दिन महाविद्यालयमें बड़ा उत्सव मनाया गया था और एक सभा श्रीयुत् बाबू जुगमंदरलाल जैनी एम. ए. बेरिस्टर, जडज हाईकोर्टके समापतित्वमें हुई थी जिसमें सेठजीको एक अभिनंदन पत्र दिया गया था उसी वस्त सेठ हुकमचंदजीने अपने महाविद्यालयके प्रौढ फंडमें तीन वर्ष तक दस २ हजार रुपये देना स्वीकार किये थे ।

तत्त्वार्थसूत्रनुं इंग्लिश भाषांतरः— श्रीयुत् बाबू जुगमंदरलाल जैनीना विशेष आमदृष्टी ब्र. शतिलप्रसादजीए आ वषे इन्दौरमां चातुर्मास फर्यो छे अने आपसंगे केटलाक धर्मप्रयोनो अंग्रेजी भाषामां अनुवाद तैयार करनार छे जेमां प्रथम तत्त्वार्थसूत्रनुं इंग्लिश भाषांतर करवानुं

शरु थयुं छे. ब्रह्मचारीजी साथे पत्रव्यवहार करनारे उदासीनाश्रम, तकोगंज—इन्दौर ए सरनामेथी लखवुं.

शिखरजी केसः—श्री समेदशिखरजीना पटा संबंधी दिगंबरी जेनो तरफथी पालगंजना राजा उपर जे फरियाद मांडवामां आवी छे ते केस कलकत्तानी हाईकोर्टमां चलाववाने पालगंजना राजा तरफथी रुक मांगवामां आवी हती ते बने बाजुनी तक रार सांभळी नामदार जडज मी. चौधरीए रुक काढी नांखी छे, जेथी हवे आ केस हजारीबागनी कोर्टमांज चालसे. आ प्रसंगे पालगंजना राजा तरफथी मी. प्युए जे भाषण समेद—शिखरजीना वर्णन अने हक संबंधी आप्युं हतुं ते केटलुं सत्यथी वेगलुं जणाय छे.

इस वर्षके उपहारः—‘दिगंबर जैन’के आहूकोंको इस वर्षमें ८ पुस्तकें उपहारमें दी जावेंगी, जिसमेंसे ‘श्रीजिनचतुर्विंशति’ काव्य, जीवविचार और बालशिक्षा गत अंकोंमें भेज चुके हैं और बड़ा उपहार श्री-सागारधर्माभूत प्रवर्द्ध, आबिकासुबोध और हिन्दी भक्तामर—प्राणप्रिय काव्य ऐसी ३ पुस्तकें अलग बुकपेडेट द्वारा गत मासमें भेजी जा चुकी हैं और ‘रूपमुंदरी’ नामका उपहार इसी अंकके साथ भेजा गया है सो आहूकगण समाक लीजिये । सब मिलकर ७ पुस्तकें आपको मिल चुकी । सिर्फ ८वां उपहार रहा, सो भी आगामी अंकके साथ रवाना किया जायगा ।

સુશીલ સ્ત્રીનાં લક્ષણો.

પતિવ્રતા, સાધ્વી અને સતી સ્ત્રી એજ છે કે જે હમેશાં પોતાની ઈન્દ્રિયો વશ રાખી, પોતાના પતિપર નિર્મળ, પ્રેમ રાખે છે તથા તેમની ઇચ્છાનુસાર ચાંચી તેમની આજ્ઞાનું પાલન કરે છે અર્થાત્ તન, મન અને કર્મથી પોતાના પતિની સેવા સિવાય બીજી ઇચ્છા કરતી નથી, ઘર બહારથી અને અંદરથી સ્વચ્છ રાખે છે, પોતાના પતિનેજ પોતાના સુખદુઃખના સાથી સ્હમજી, તેમની આજ્ઞા વિના ઘર બહાર જતી નથી, વિના કામે કદિપણ બહાર જતી નથી, સાસુને પોતાની માતા સમાન, સસરાને પિતા સમાન સ્હમજી બનેલી તન, મન અને કર્મથી હમેશાં સેવા કરે છે, નણુદને પોતાની બહેન સ્હમજે છે, પતિના સુખ પછી સુવે છે અને ઉડ્યા પહેલાં ઉડી સ્વચ્છતાથી બધાં કામ કરે છે, પતિને નિયમપૂર્વક પ્રથમ બોજન કરાવી પછી પોતે જમે છે, ગૃહકાર્ય કરતાં બચત રહેતાં વખતને જ્ઞાન ગ્રહણ કરવામાં વિતાવે છે, પતિનો વિયોગ કદિ સહન કરી શકતી નથી અર્થાત્ જે પ્રમાણે પાણી વિના માછલી રહી શકતી નથી તેવી રીતે પતિવિયોગમાં તે રહી શકતી નથી, પતિના પ્રિયજનોને સન્માન આપે છે, સાસુ, નણુદ તથા સખીના સંગાથ વિના એકલી કોઇ પણ જગ્યાએ જતી નથી, નીચી દૃષ્ટિએ ધરના કામ કરે છે; અન્ય પુરુષ સાથે બર્થ વાતચીત કરતી નથી, સન્નમ—આમર છોડી કોઇની સાથે ઉડ્યા સ્વરે બોલતી નથી, પતિના થમનું હરણુ કરે છે, પતિથી જાનું કોઇપણ કામ કરતી નથી, સત્શાસ્ત્ર અને સદ્ગુણો ઉપદેશ

સાંભળી તે પ્રમાણે વર્તે છે, પતિને ધર્મ સંબંધી તથા બ્યવહાર સંબંધીના કુર્યોમાં ઉત્સાહ અને હિમ્મત આપી, તન, મન અને કર્મથી મદદ કરે છે, સંતાનનું પ્રેમથી પાલણુ—પોષણ કરી, ધીર, વીર, ધાર્મિક, સર્વગુણસંપન્ન અને વિદ્વાન બનાવવાનો હમેશાં પ્રયત્ન કરે છે, પતિ જે કાંઇ લાંબી આપે છે તેને સંભાળપૂર્વક ધરમાં સાચવે છે, કદાચ કોઈ દુષ્ટ પુરુષ કામેચ્છાથી પોતાની સ્હામે જીએ અગર મધુર (૧). વચનોદ્વારા રીકાવે, અથવા ધણાજ માણસોની ભીડમાં બહુ જરૂરી કામ આવી પડવાથી જવું પડે અને તે વખતે અન્ય પુરુષનો સ્પર્શ થઇ જાય તથાપિ મનમાં જરા પણ વિકાર લાવતી નથી, પરપુરુષ સ્હામે સ્થિર દૃષ્ટિથી જોતી નથી, પરંતુ કદાચ જોવાનો પ્રસંગ પડે તો લાઈ અને બાપ સમાન સ્હમજી જીએ છે, કદાચ કર્મયોગે પતિ રાગી તથા દુર્યુષી મળ્યો હોય, તોપણ તેમને દેવ પ્રમાણે પ્રિય સ્હમજી હમેશાં પ્રસન્ન રહે છે, પતિ સિવાય બીજા કોઇની પણ ગરજ રાખતી નથી, યદિ કોઇ દ્રવ્યાદિનો લોભ દેખાડે તોપણ પોતાના મનને ચત્રાવમાન કરતી નથી, કોઇ કામી પુરુષ પોતાની દુષ્ટેચ્છા, નમ્રનાથી અથવા જગ-રાઇથી કરે અગર વસ્ત્ર અને આભૂષણ વિગેરેનો લોભ જણાવે તેમજ જો તે દેવ કે ગંધર્વ સમાન રૂપવાન, યુવાન તથા દ્રવ્યવાન પણ કેમ ન હો તથાપિ લાલચ ને કરતાં રહેને ધિક્કારી દૂર કરે છે, પતિ સિવાય બીજા કોઇને ભજતી નથી, પરપુરુષ સાથે પોતાનું શરીર અડકી જાય એવી રીતે વર્તતી નથી, જેથી મર્યાદાનો ભંગ થાય એવું એક વસ્ત્ર પહેરી દરતી નથી, પરંતુ જેથી પગની પીડી અને પેટ વિગેરે શરીરના સર્વ ભાગ સારી રીતે ઢંકાઈ રહે એવું વસ્ત્ર પહેરે છે, વસ્ત્ર કાઢી અર્થાત્ નમ યજ્ઞ કદિ પણ સ્નાન

કરતી નથી, ધીમી ચાલથી ચાલે છે, પોતાનું
મુખ હમેશાં હસમુખ રાખે છે, ઉંચા સ્વરથી
હાસ્ય કરતી નથી, અન્ય સ્ત્રી—પુરુષની ચેષ્ટા
જોતી નથી, સૌભાગ્યદર્શક કંકુનો ચાંદલો
તથા મંગળસૂત્ર વિગેરે સાધારણ શૃંગાર કરે
છે, અલંકાર વિગેરેથી શરીર શોભાવવાને
બદલે સદ્ગુણોથી શરીર શોભાવે છે વગેરે
શુભ લક્ષણો સતી અર્થાત્ પતિવ્રતા સ્ત્રીમાં
હોય છે.

સદ્ગુણી સુશીલ જાહેતો ! ઉપર
જણાવેલા સદ્ગુણોને તમારા હૃદયમાં સ્થાન
આપી, પતિનો, કુટુંબનો અને દેશનો આશીર્વાદ
મેળવો તથા કીર્તિ અને અમર નામ જગતમાં
સુધી જાઓ. મનુષ્ય ભવ પામી જીવનનું
સાથક કરવું હોય તો જરૂર આ મંગળસૂત્ર
વાંચો અને કંઠમાળ તરીકે પહેરી અખંડ,
અવિનાશી સલસુખના ભાગી બનો ! અસ્તુ ! !

આ. અ. શાહ.

કંઈ લાખો નિરાશામાં

અમર આશા રૂપાઈ છે

મનુષ્ય અમુક કામ કરે છે અને પછી
તેના પરિણામની ક્ષણપ્રાપ્તિ માટે તે અત્યંત
ઉત્સુક બને છે, તે ક્ષણપ્રાપ્તિ તરફ પોતે
પ્રેમની મજબુત લાગણી દર્શાવે છે, તેમાં
કંઈ આડે આવે તો, તેથી તેની લાગણીઓ
દુભાય છે, આવી જો ઉત્કંઠાભરી અભિલાષા
તેને આશા કહે છે.

હરેક મનુષ્ય પોતાની મહેનતનું ક્ષણ
જાણુવા ઇચ્છા ધરાવે છે, મહેનતના પ્રમા-
ણમાં તેના ક્ષણ માટે તે ઉત્કંઠિત અને
અધીરો બને છે અને કાર્યસિદ્ધિની આશા
રાખે છે. એમ કહેવામાં આવે છે કે પોતાના
કરેલાં કાર્યની-પોતાની મહેનતની ચોક્કસ
ખાતી નહિ હોવાથી તે અધીરો અને ઉત્કં-
ઠિત બની આશા દ્વારા તુરંગોના હવાઈ
કિલ્લાઓ બાંધે છે.

આશા હમેશાં આગામી પરિણામ માટે
હોય છે. આશા ફરજિયાત નથી, પણ
સ્વાભાવિક રીતેજ આપણું અંચલ મન તે
તરફ દોરવાઈ જાય છે. આશા કૃત્રિમ
નથી પણ કુદરતી છે અને આજ સખબે
આશાભરી અવસ્થા આપણને અત્યંત
સુખદાયક અને પ્રિય લાગે છે ધરણ,
જીવન અને એક નાનામાં નાના બાળકને
પણ અમુક વસ્તુની પ્રાપ્તિ યા તો પરિણામ
માટે આશા થાય છે. આશા માણસની
માનસિક તેમજ શારીરિક સ્થિતિપર એક
અદિતીય યોગ પાડે છે. તેનું શરીર આશાના
ઉમંગથી હટપટ થઈ આનંદ લીધો
ચડે છે. મન અવનતા હોય અને ઉમદા
તેમજ અમંગલિન તરંગોના અમનરૂપી

સત્યસન નિપેધ ।

ત્યાગી સત્ત ધિસન વદકાર, સત્યાનાશ મિથનેવાલોટ્રેકા।
સંપતિ જુઆ લેલિ ગમાઈ, ફજત મિદ્દાંમે મિલવાઈ,
પાંદવ પાંદે પઠિતાઈ, વન વન વને મટકેવલે।૧।।
ત્યાગી ધકરાજાને માંસ, કૌયો જાપ નરકમેં વાસ,
કરિકેં સુરપાપન અમ્યાસ, જાદવ જરે દારિકા વાલે।૨।।
વેદયા બાહિર નરક મિથાની, લીની ચારુદત્ત વહુ દાની,
જવામેં અવલો પ્રગટ કહાની, ફજત દુરમત રોનેવાલે।૩।।
નુપ દ્રહ્મદત્તને મારે, જંગલકે ચારે વારે,
હો સંકટ સદે અપારે, વને નરકોંકે જાનેવાલે।૪।।
શિવમૂર્તિ ચોરડેં કીની, પનારિ દશાનન લીની,
લોડી ગતિ વિનનેં લીની, જગમેં હંસી કરાનેવાલે।૫।।
દેતો ! પદ્મ દ્યો દુતદાર, સાતોંકી કદા ચલાઈ,
પંના ત્યાગી સવહી માર, ફરેતે ગામ ધિસાનેવાલે।૬।।

મોક્ષમોક્ષાં અલંકૃત પ્રેમથી, આલુઆલુની અન્ય સ્થિતિના બેલાનથી, સ્વદગ્ધે, કાષ્ઠ પશુ પ્રકારના બાધ વિના સ્નાન કરે છે, તેની છોજોથી આમતેમ અથગાય છે, પાછો પડે છે વળી મહેનત કરી ઉંચો ચઢવા પ્રયાસ કરે છે, વળી ચઢે છે અને પડે છે; આ પ્રકારે શુભાશુભ પરિણામની ખબર છે નહિ ત્યાં સુધી આનંદસાગરમાં તે નિમગ્ન રહે છે, પોતાને-કરેલા કામને અને પરિણામની વસ્તુને આશાર્થી મગ્નજીવ સાંકળથી દૃઢ રીતે બાંધી દે છે, નવરાશની વખતે પણ તેનાજ વિચાર અને રાત્રિએ પણ તેનાજ સ્વપ્નાં! કંઈ પ્રતિધાત થયો કે તેનોજ વિચાર. અહાહા! ખરેખર મનુષ્યની શુદ્ધ-ગીતી આ અવસ્થાનો ત્યાગ અલંકૃત સુખકર અને આનંદદાયક હોય છે.

આ સમયે મનુષ્ય પોતાને અલંકૃત સુખી સમજે છે, પણ આ અવસ્થાની પરિસીમા પરિણામ જણાતા પહેલાંની છેલ્લી સેકન્ડ હોય છે, પણ શુભાશુભ પરિણામની ખબર પડે બહુ રૂપ એકાએક પલટાઈ જાય છે.

શુભ પરિણામની જાણ થયે તે અમુક દંડ વખત દુર્લભેલો યર્થ નાચવા લાગે છે, પણ તે પરિસીમાની અવધિ લાંબ પૂર્ણ થઈ જાય છે. વખત જતાં તે તરફની પ્રેમની લાગણી યા તો જિજ્ઞાસા ધીમેધીમે ધટતી જાય છે અને વખત ગયે કશું હતું ન હતું થઈ વિસરાર્થ જાય છે.

પરંતુ જ્યારે “મનુષ્ય ધારે છે કંઈ અને થાય છે કંઈ” એ સ્વપ્ન પ્રમાણે બાજી બંધી વળે છે-પરિણામ અનિષ્ટ આવે છે સારે અહા! જે શરીર હૃદયપ્રકાર યર્થ અને પ્રકૃતિવત્ત થઈ આનંદહીનો એ મદ્યાં હતાં તે નરમ યર્થ ગાત્રો સિધ્ધિ થવા માંડે છે-ચિંતા પ્રેમનું સ્થાન લે છે—દૈનિક કાર્ય

તરફ દુર્લભ રહે છે. પ્રયમની પ્રેમી વસ્તુ અને પ્રેમદાયક પરિણામ એક બીજાનો ગાઢ મેત્રીલાવનો દાવો તથા દૃઢ કઠી દુસ્મનાવટ ધારણ કરે છે. જે આશાએ પ્રેમી વસ્તુ, પ્રેમી પરિણામ અને પોતાને દૃઢ સાંકળથી બાંધ્યા હતા તે એકાએક વીજળીક વેગે ફટકાઈ છુટા પડી જાય છે અને કેટલીક વાર આખરે એવું પણ અનિષ્ટ પરિણામ આવે છે કે શુદ્ધગીતી ખુવારી થાય છે.

પણ હે મનુષ્ય! આવી લાગણી થવી હરેકને માટે સંભવિત છે, છતાં પણ વગર વિચારે સાહસ કરતાં અટક. વિચાર અને તપાસ કે કવચિત્તુ ત્હારા અદંકારના પરિણામની યા તો આજસ, અનિયમીતતા, લુચ્ચાઈ, કપટ અને બેદરકારપણાના પરિણામની રાહ તો જોતો નહોતો અને જો આ વાત શાંતપણે નિર્પક્ષપાતે વિચારતાં માત્રમ પડે તો યાદ રાખજો કે તેણે તને છેતર્યો છે, તું તેથી ફતોહ પામ્યો નથી અને પામીશ પણ નહિ. એમ સમજી ત્હારા તે દુર્ગુણોને પૂં સદાને માટે નમસ્કાર કરી નમ્રતા, વિવેક અને વિચાર સદૃશ્ય ધારણ કર અને પુનઃ એકવાર નિયમસર કાર્ય આદરી અન્યપર સરસાર્થ ભોગવ-પરતુ જો ખરા અંતઃકરણથી ધ્યાન-પૂર્વક ઉત્સાહ અને ખંતથી મહેનત કરેલા કાર્યનું અનિષ્ટ પરિણામ આવ્યું હોય તો તું તેથી બિદકુલ નાસીપાસ થઈ ગભરાતો ના! ઉંધા અને નહિ ઇચ્છવા યોગ્ય કાલ્પનિક વિચારો ધડતો ના, પરંતુ જરા ધીરજ લાવી ડા. એટરબરીના એક અમૂલ્ય સૂત્રનું મનન કરજો. “What God chooses is better than what I choose” “મારી પસંદગી કરતાં પરમેશ્વરની પસંદગી વધારે માન્ય છે” વળી કેટલીક વખત એમ પણ ખતે છે કે સમૃદ્ધિવાન આખાદ અને સાંસારિક સુખમાં રચ્યાપચ્યા

રહેતાં મનુષ્યને જ્યાં સુધી દુઃખનો કાંઠો પાગ્યો નથી ત્યાં સુધી દુઃખ શું હોય છે તેનું તેને પ્રિયકુલ લાન હોતું નથી અને આથી અન્યના દુઃખને હસી કાઢે છે-તિરસ્કારી કાઢે છે અને અહંમન્ય રહે છે. આવા પ્રસંગે તેને દુઃખ યા તો પીડા શું ચીજ છે તેનું લાન આપવા કુદરતથી કંઈ આવા પ્રકારની નીરાશી મળે છે. આ નિરાશી તેને અલંત દુઃખકર થઈ પડે છે. પુનઃ કરેલું કાર્ય આરંભવા નામુશી દર્શાવે છે, પરંતુ સૂચ મનુષ્યે આ પ્રસંગે એક ગુર્જર કવિના સૂત્રનું મનન કરવું યોગ્ય છે. કહ્યું છે કે 'કંઈ લાળો નિરાશામાં અમર આશા છુપાઈ છે' કેમપણ પ્રકારની ભીતિ નહીં રાખતાં પુનઃ ધૈર્યથી કાર્ય આદરે અને મળેલી નાસી-પાસીનાં હરેક ચિન્હો ભૂરી નાખી હર્ષાનંદના ધોય ગજવે. નાસીપાસી કદિ નખળાઈ યા તો ઉત્સાહ ભંગ કરનારી કદાપિ ન હોવી જોઈએ, પરંતુ ઉત્સાહના પુનઃ અને પુનઃ વૃદ્ધિ કરનારી હોવી જોઈએ અને ભવિષ્યની હરેક આશાએ ફલીભૂત થવી જોઈએ. આશા એક અદૃશ્ય હકસક્તીના નરવીગર જેવી ઉત્સાહક વસ્તુ છે જેનો અખૂટ અરો આ નાશવંત દેહના નાશ પર્વત ચિરસ્થાયી રહે છે. આશા એક પ્રકારનું ગુરુત્વાકર્ષણ છે.

હિંમતલાલ વરચનદાસ

બી. યુ. જૈન બોર્ડિંગ-મુંબઈ.

શિક્ષા ।

(કસ્તૂરીવાઈ વિ. શ્રાવિકાશ્રમ-ગમ્વર્દ.)

(૧)

માતા પિતાકે ગેહ રહ, સંતા જો તુમને નેહ હૈ ।
મિથ્યા તથા દુઃલ દેનહારા વહ તુમ્હારા નેહ હૈ ॥
ઇત લાઢને હી હૈ બનાયા. મૂર્ત તુમકો બેટિયો ।
પદના ઓ લિલના નહિં સુહાતા વત્ત ઇહોસે બેટિયો ॥

(૨)

શ્રીમાન માતાકી સુતા, સુકુમાર હોતી નેમસે ।
કઢવે સ્વમાન હુપુ ઝન્ટીકે મૂર્તતાકે પ્રેમસે ॥
હાય ફિર વે તરુણવત્થા ઉત્પન્ન હુઈ જવ બેટિયાં ।
આને લગીં ઇટ મૂર્તતા વત્ત અનેકોં આપતિયાં ॥

(૩)

રોને લગે માતા પિતા, સુન હાય બેટિકી દશા ।
કયા હુઆ ક્યોં દુઃલ દિયા ઇત સોચમેં લોઈ નિશા ॥
મોર હોનેકે પ્રયમ કુહં નોંદ જાઈ નેમસે ।
કયા દેસતે હૈ સ્વપ્નમેં કોઈ કહ રહાં હૈ પ્રેમસે ॥

(૪)

ક્યોં સેઠજી ચિન્તિત હુપ હો નોંદ તક લેતે નહીં ।
કયા ઇત તરહકે સેદસે, આતાપ મિટ સક્તા કરીં ॥
સોચો જરા તુમને સુતાકો પદાયા કુહ હૈ યહાં ।
કર્તવ્ય પાલન પાઠ કયા તુમને વતાયા થા યહાં ॥

(૫)

જવ નહિં વતાયા નહિ પદાયા નિન સુતાકો મી યહાં ।
કયા સુલી હોના ચાહતે સંતાન રત મૂલ યહાં ॥
કયા જાનતે તુમ હો નહીં દુઃલ વાદ સુલ મિલતા સદા ।
યહ પ્રાકૃતિક સિદ્ધાન્ત હૈ વિસ્વાત હૈ જન સર્વદા ॥

(૬)

સેઠજી મોલે ઊતી-શુગ કિયા રમને પાપ હૈ ।
સંતાનમે મૂલ કયા જીવન કિયા વરવાદ હૈ ॥
હૈ યંચુઓ! કોઈ ન રચના મૂર્ત નિજ સંતાનકો ।
ચાહે સુતા હો પુત્ર હો મગિની તથા નિજ નાર હો

અસ્સલ અંગૂરી હીંગ

કેવલ એક આના તો., તાલિસ વસ્ત્રી ૬.
૨૫) સે ૧) તો., શુદ્ધ શિલાનિત ૦.૧) તો.,
મમીતા ચીની ૨) તો., તલિમ મપુ ૧) દોર
કાશ્મીર સ્ટોસ-થીનમર ન. ૨

मित्र सम्वाद ।

चांदनीचौकमें एक छोटीसी हवेली है, जिसमें सवाई सिंधई टेकचंदजी रहते हैं, (यह वही टेकचंद, जयचंदजीके मित्र हैं, जिनका परिचय पाठकगण इसी पत्रके पहिले अंकोंमें पा चुके हैं)। इनके बापदादे बहुत श्रीमान् थे। परंतु वे कर्मयोगसे साधारण स्थितिके ही रह गये हैं। घरमें दो तीन बच्चेबची हैं। पिताका देहान्त हो चुका है, केवल एक बुढ़िया माता है, आज भादों सुदी दोयजका दिन है। अब जैनियोंके दशलक्षणपर्व (पर्यूपण)के केवल दो दिन और रह गये हैं। आजकल भदैयां जैनियों (जो केवल इन्हीं दश दिन त्रतोंमें श्री जिनमंदिरमें आते हैं) के यहां तैयारियां हो रही है। घरोंपर भांतिभांतिके पट्टरसयुक्त भोजन (हलुवा, पूरी, दूधपाक, खीर, पकौड़ी, कचोरी, मोहनमोग, पूरनपूरी, बर्फी, मोदक मल्लक आदि) नित नये बन रहे हैं। कुंजड़े भट्टयारोंने शाक, भाजी, फल, आदि भी बहुत मंहगे (अधिक मूल्यपर) कर रखे हैं। क्योंकि जैनियोंको सुदी पंचमीसे १४ तक दश दिन तो हरी शाक खरीदना नहीं है। उन्होंने तो चार महिना पहिलेसे ही शाकभाजी मुखा कर रख ली है। इसीलिये कुंजड़ोंको मनमाना दाम लेनेका यही अवसर है। दर्जियों और सुनारोंकी भी खूब ही चटकी है। क्योंकि जैसे मुसलमानके यहां ईदके लिये तैयारी होती है। वे उस दिन बढियांसे बढियां कपड़ा पहिरते, आभूषण पहि-

रते, खाना (भोजन) बनाते, खाते और अपने सम्बन्धियोंकी दावत (निमंत्रण) करके खिलते, मित्र वांधवांसे मिलते हैं। उसी प्रकार जैनी भी इन दिनोंमें बढियां बढियां मूल्यवान् दिखाऊ कपड़े पहिरते, आभूषण (दागिने) पहिरते, अंजन, मंजन, इतर, फूलेल लगाते, केवल हरीको छोड़कर सब प्रकारकी सूखी शाक और पुष्ट स्वादिष्ट भोजन खाते, अपने सगे सम्बन्धियोंसे मिलते हैं। परस्पर निमंत्रण करके जिमाते हैं इत्यादि इत्यादि। इसीसे दर्जी और सुनारोंको अवकाश नहीं है।

बिचारे टेकचंदजी भी कुछ गहना (दागीना) लेकर सुनारके घर फिर आये, परन्तु उसने टालटूल बता दी। घरमें आये तो अन्नपूर्णा (स्त्री) जी यह सुनकर कि आभूषण नहीं साफ हुवे हैं, एक कौनेमें जा बैठी, माता विचारी घरका काम कर रही है। बच्चे दद्दा दद्दा कह कर अंगरखा, कोट, टोपी, कड़े, कुंडल मांग रहे हैं। टेकचंदजी समझा रहे हैं। अरी मोतीकी मां! सुनो तो सही, तुम इतनी उदास क्यों हो गयीं? कल सवेरे ही तो सब बनकर आ जावेगा। क्या किया जाय? उसे (सोनी) अवकाश ही नहीं है।

मोतीकी मां (दुलारीबहू)—जब तुम्हींको अवकाश बनवानेका नहीं है, तब सुनारको कहाँसे आवेगा? तुम्हें क्या है? बैठ गये, इधर उधरकी बातें मारने, यहां तो चार लगाइयोंमें बैठनेमें लाज आती है, सब तो रंगबिरंगे कपड़े और आभूषण पहिरेंगी, तब मैं वहां भूतनी सी भला अच्छी लगूंगी? न तो ओढ़नीमें ही गोटा लगा न जालीका पिछौरा ही आया, न जेवर ही धुला, न बच्चोंके कपड़े बने, औरोंके

लड़के सजे पिरंगे मेरे भिखारी सरखि उनका मुँह देखेंगे ।

टेकचन्द-देखो मोतीकी मां ! आजकल व्यापार धंघा तो है नहीं, खर्चका हाल तुम जानतीही हो, सालोंसाल अकाल पड़ रहा है । भला यह तो बतावो रुपया कहाँसे आता है ? पर्सुवा सुनार (सोनी) अपना आसामी है, वहाँसे अपना काम योही निकल जावेगा । तुम्हें इतनी फिकर क्यों पड़ गई, अभी तो तीन दिन बाकी हैं !

दुलारीबहू-मैं सब जानती हूँ, इतने बहाने-बाजी मैं क्या नहीं समझती हूँ ? तीन दिन छोड़ तीन वर्षमें भी नहीं बननेके । तीन दिन बाद फिर कोई बहाना तैयार होगा । भला मेरे लिये तुम्हारे घरमें कहाँसे कुछ आवेगा, सदा कंगाली रहेंगी ।

टेकचन्द-मोतीकी मां, तुम्हें नहीं मादम है कि मुझे अभी बाजारका क्या देना है ? और क्या व्यापारका ढंग हो रहा है । कहनेको दिसावरकी खरीदपर दो आना रुपया लेता हूँ, परंतु दो पैसा रुपया भी हाथ नहीं आता है, और उधारवाले खा जाय सो अलग, देना है सो सच्चा । रेल, चुंगी, पल्लेदार, आदत, दलाली, व्याज और स्टेशनपर च रस्तेमें माल निकल जाने आदिके कारण, साहूकारकी रकम भी कठिनतासे खड़ी होती है । इस साल दिसाव लगाये रु. ३००)का घाटा रहा । पर क्या करें अपना रूप रखना पड़ता है । इसीलिये घी खाना पगड़ी बचाना । तुम तो स्थानी चतुर हो, फिर दृढ़ करनेसे क्या लाभ है ? धीरज धरो, मैं सब कुछ बनवा दूंगा ।

दुलारी यहू-हां मुझे अब मादम है । व्यर्थ बातें बनाकर मैं जी मत मुलाचो, जाओ,

नहीं तो व्यापारमें घाटा आ जावेगा । ऐसा कहकर उसक फुसक रोने लगी, वच्चे भी मांको देखकर रोने लगे । टेकचंदने देखा कि यह नहीं मानती है । तो भयभंजन (लाठी) उठाकर दुलारीकी ओर क्रोधके आवेशमें बढ़े ही थे कि उधरसे जयचन्दजी आते दिखाई दिये । देखते ही भयभंजन एक ओर पेंककर चुपसे बाहर निकल आये और जुदाव कहकर जयचन्द सहित बागकी ओर चले गये । बागमें टहलते हुये जयचन्द बोले ।

जयचंद-कहो भाई आज भयभंजन कैसा उठा था ? और उदास क्यों हो रहे हो ?

टेकचन्द-भाई साहेब, कुछ मत पूछो, घरमें (स्त्री) बड़ी हठीली है । वह अक्सर नहीं देखती है, न किसीकी आपत्ति विपत्तिका बिचार ही करती है । जो मुंहसे निकला, कि तुरंत हो जाना चाहिये, भला आप ही बतावो कि यह कैसा कठिन समय है । जिसमें मनुष्यको अपना रूप रखकर भोजनखर्च चलाना भी कठिन है । तिस पर, पाहुनापही (महमान), धर्मादा, व्याहृदादी, व्यवहार लग रहा है । ऐसी दशामें नये नये वस्त्र और बहुमूल्य आभूषण कहाँसे बनवाये जा सकते हैं ! आज उस दुष्टनी (स्त्री) ने घरमें टंटा मचा रक्खा है । क्या करूं ! मेरी तो नाकों दम हो रही है ।

इतनेमें साहनेसे मूलोंपर हाथ फेरते हुये मौजीलाल भी आ पहुँचे ।

मौजीलाल-क्यों शिषईजी (टेकचंद) घाटेव । क्या हो रहा है ? जुदाव ।

टेकचन्द-भाई कुछ तो नहीं, बेटे हैं । और अपने कर्मको रो रहे हैं ।

मौजी०—अरे यार ! कर्मको रोना क्या ? उसे तो खो ही देना अच्छा है । कहो बालकचे कहाँ है ? (भीतर देखकर) भावीजी, ए भावीजी, कुछ उत्तर नहीं, पुनः भावीजी ! अरे खिलाना पिलाना मत, सुखा ही चोल लेवो । कहो व्रतों (पर्यूपण) की क्या क्या तैयारी हुई है ? हैं कुछ माल मशाले ?

बूलारीबहू—(उदास हो कर) यहां काहेके माल मशाले हैं ? और काहेकी तैयारीयां हैं ? लालाजी यही कहे तो बुरी हूं, जो याज्ञारवाले (जयचन्द) न आते तो भयभंजन तो उठ ही चुका था, भगवान वेदावेदियां न देता, तो हीं अच्छा था । अपना मुंह लिये घरमें पड़ी रहती, पर क्या करूं इन बच्चोंके पीछे चारमें आना जाना पड़ता है । सो भला तुम्हीं कहो कि ऐसी ही डांकिनसी कैसे जाऊं आऊं ? व्रतोंमें दस छुगाई यहां वहांकी आवेंगी । पहिरें ओढ़ेंगी, तब क्या मैं उनमें शोभा पाऊंगी ? औरोंके घरमें नयी नयी ओढ़नी आदि आवें, नये नये गहने वनें, तब मेरे पुराने कपड़े व गहने भी न सुधरें । भली है लाला छुगाइयोंके कर्म ही ऐते है, कहकर फिर आंसू वहाने लगी ।

मौजीलाल—(बाहर आकर) भाई टेकचन्द, तुम सबमुच टेकचन्द ही रहे । और जयसे जयचन्दकी संगति की है तबसे तो निरे जंटके पाद बन रहे हो । यदि छुगाई (स्त्री) लड़के अच्छे नहीं लगते हैं । उन्हें पालन नहीं कर सकते हो । तो बनमें जाकर ध्यान करो । व्यर्थ किसीको तरसाना अच्छा नहीं है । नहीं तो मुझे हुक्म देवो मैं लिवा जाऊं । भावीजीको साडी और गहनेसे पूर दूंगा । (हंसकर) क्यों ? टेकचन्द—यस भाई, तुम तो हंसी ही हंसी सुसती है । किसीकी बात तो कुछ सम-

झता नहीं, रखी है घापकी कमाई, सो खाना और गपसप उड़ाना, कुछ कमाते तो खबर पड़ती ।

मौजीलाल—यह भी तो पुण्यका उदय है । कि बिना कमाई खाना और मौज उड़ाना, पर भाई, देखो बातोंमें काम न चलेगा । भावीके लिये नई पूनाकी साडी और सरजेवाली नयनी लेना ही पड़ेगी, नहीं तो पंचमीका उपवास आजहीसे आरंभ है । और अकेली भावी ही उपवास न करेंगी, तुम्हें भी करना पड़ेगा । कारण अन्नपूर्णा (भावी) जी उपवास करेंगी । तब माताजी भी करेंगी । और यच्चे गांधो गीत (रोंयगे), तब आपको भी ढोल बजानेका अवसर आयगा । बन्दा खड़ा मौज देखेगा । हां, भावीजी ठीक, तुम यदि असल होवो जो सादोन मंगा ली । हमारे यहां गोपीकी माने, खंडेर मंगा ली थी ।

टेकचन्द—तू आ कहाँसे गया ? चल यहासे । व्यर्थ यहांकी वहां जुझाना ।

मौजी०—क्या मुझे भी बुलाना पड़ता है ? यदि ऐसा न करें तो भला मौज ही क्या ? (अहा हा हा अहा हा हा अहा हा हा !)

टेकचन्द—(कुछ नाराज होकर) ब्राह क्या अच्छे लगते हो ?

मौजी०—तो और अच्छे कैसे लगते हैं (हंस कर) ।

जयचन्द—(कुछ हंसकर) सुनो भाई मौजीलालजी, मनुष्य अपने सद्गुणोंसे, विद्यासे, बुद्धिसे, चतुराईसे और सुभाचरण-सुशीलतादिसे अच्छा लगता है ।

मौजी०—जी महाराज, यह तो ठीक, परंतु जिसमें विद्या, बुद्धि, चतुराई सुशीलतादि-

गुण न हों वह काहेसे अच्छा लगता है ?

जयचन्द—बिना सद्गुण कोई भी अच्छा नहीं लगता है न आदर पाता है ।

मौजी०—नहीं भाई, आप भूलते हो ! वह (मूर्ख) अच्छे अच्छे वस्त्राभूषण पहिनेसे, अंजन मंजन लगानेसे, शरीरकी सजानेसे, गुल गपाड़ें मारनेसे, ऊटपटांग बोलनेसे, शोभा पाता है ।

जयचन्द—(जोरसे हंसकर) अहा हा हा हा अहा हा हा हा ! ठीक कहा भाई ठीक कहा ! निसन्देह मैं भूल गया था । यथार्थमें मूर्ख मनुष्यकी वस्त्राभूषण आदि शरीरकी सजावट व ऊपरी सजधजसे अपने आपको बड़े मानते हैं ।

मौजी०—तब महाराज, हमारी भावी (मोतीकी माँ) क्या पढ़ी, लिखी सुशीला बुद्धिमान, चतुर गृहणी है जो वह वस्त्रभूषण न मांगे ?

जयचन्द—तब क्या वह मूर्खा है ?

मौजी०—तब क्या पढ़ी लिखी है ? भला बताइये तो सिंघईजीने उसे कब पढ़ाया है ? और उसका वाप तो काला अधर में स बराबर ही जानता है । यदि वह पढ़ी लिखी होती, तो जैसे सिंघईजी लेन देन, घाटे, नफे, आदिकी बातें करके उसे भूलाया करते हैं । तब वह तुरंत ही बहीखाता उठाकर दिखाव देलकर सच शूठकी परीक्षा न कर लेती ? समाचारपत्रोंको पढ़कर समाजकी वर्तमान अवस्थाका विचार न कर लेती ? अपने अपने छोटेछोटे शिष्योंको वस्त्राभूषणोंसे सजानेकी अपेक्षा, विद्याभूषणसे अलंकृत न कर देती ? पुराणोंको पढ़कर सती द्रौपदी, सीता, मैना, चेलना, ब्रह्मी, सुन्दरी,

अंजनी, आदिके चरित्र पढ़ कर अपने आपको उक्त सातियोंके सद्गुणोंसे भूषित न कर लेती ? सुशीला होती तो सिंघईजीको भयभंजन क्यों उठाना पड़ता, वह पतिकी इच्छा विरुद्ध क्यों किसी बातकी हठ करती, और सासुको काम करती देखकर भी रिसा कर क्यों बैठती ? इत्यादि बातें ही तो विदित होता है कि भावीजी सद्गुणशून्य है । तब वे वस्त्राभूषणका हठ क्यों ना करें ? अवश्य ही करना चाहिये ।

वाह वाह ! भावीजी ठीक किया ! पढ़े लिखोंको विद्याका मान और श्रृंगार, अपनेको तो वस्त्राभूषणों और गपशप, चटकमटक, अंजन, मंजन, आदिहीका बल है । समझे महाराज जयचन्दजी, हमारी भावीजी क्या कुछ कम समझदार है ? यदि आज सादी वस्त्रधनी न आई तो समझ लो निराहार उपवास ही होगा । भला भावीजी, बात रख लेना ।

दुलारीबहू—मौजीलालकी ऐसी हास्य-युक्त कटाक्ष सुनकर बहुत शर्मा गयी और उसी दिनसे उसने हठ करना छोड़ दिया, इतना ही नहीं वह टेकचन्दजीसे अपने पदानेका आग्रह करने लगी । जो कुछ भी हो मौजीलालकी इस समयकी मौज काम आ गयी । मौजीलाल भी इस प्रकारसे बातें बनाकर रखे पड़े । यहां जयचन्द और टेकचन्दकी इस प्रकार बातचीत होने लगी ।

टेकचन्द—भाई जयचन्द, मौजीलाल कुछ भी अवसर नहीं देखते, केवल हंसीदि-लगीही उन्हें दिखा करती है ।

जयचन्द—भाई यह तो ठीक है । परन्तु कभी कभी ऐसी ही बातोंमें शिक्षा लग जाती

है। आजकी बातका प्रभाव भावीके ऊपर बहुत अच्छा पड़ेगा। क्योंकि मौजिलालने मिलकर भाँतरी मार मारी है। भिन्न भिन्न प्रकृतिके जीवोंकी शिक्षा भी भिन्न भिन्न प्रकारसे दी जाती है। आप जानते हैं आजकल क्यों उपदेशकोंके उपदेशोंका प्रभाव लोगों पर नहीं पड़ता है? यहाँ २ सभाओंमें लम्बी २ स्पीचोंका कुछ भी फल नहीं होता, अनेक युक्तिपूर्ण उपदेश और सत्य उपदेश भी निष्फल जाते हैं इतना ही नहीं, परंतु उपदेश-दाताओंकी अनभिज्ञतासे सय धर्मकी भी हसी उड़ जाती है। लोगोंपर कभी २ उसका उल्टाही प्रभाव पड़ जाता है। जिससे वे उपदेशकका उपकार माननेके बदले उल्टे उनके तौर द्वेषी (शत्रु) बन बैठते हैं। और फिर यथातथा उनकी हंसी उड़ाकर अपमान करनेका प्रयत्न भी कर डालते हैं। इसका कारण यदि विचार जाय, तो उपदेशकोंकी अनभिज्ञता ही है। उपदेशकका कर्तव्य है, कि प्रथम पात्रको प्रकृति देखे, फिर क्षेत्र व कालकी आवश्यकताको देखे, तब अपने उपदेशको छोड़कर तदनुकूल उपदेश देवे, जैसा कि पूर्वकालमें हमारे ऋषि मुनि करते थे।

देखिये, केवल कागका मांस छुड़ाकर ही सम्पूर्ण मांसका त्यागी बनाकर उत्तम गतिको पहुँचाया था। पत्थरको। छुड़ते हुये सर्वथा आरंभलागी बनाया था इत्यादि। इसी प्रकार भाई साहेब, अवसर और पात्र व क्षेत्र देखकर उपदेश देना उचित है। इंग्रेजीमें कहावत है—Don't throw your pearls before swine (कुपात्रको उपदेश देना व्यर्थ है)। मौजिलालकी ऐसी ही बातोंमें लोगोंका मन लग जाता है। और वे कुछ मान भी लेते हैं। आपकी कथामें तो लोग ऊँच ऊँचके

गिरते हैं। सिवाम दो चार बुद्धे-बुद्धोंके भला कोई बाल या युवक भी बैठते हैं? और तो क्या भावीजी जो आपके आधोन हैं उन्हें भी आप नहीं समझा सकते तो दूसरोंकी क्या बात है? भाई साहेब, भयभंजनसे काम नहीं चलता है। मान लो कि मारके भयसे कोई कदाचित् तुम्हारे कहनेके अनुसार चले भी, तो भी क्या उसके मनमेंसे वह बात निकल जावेगी? नहीं, नहीं, कभी नहीं। इसलिये मनुष्य मात्रका कर्तव्य है कि वह किसी भी बातको विना युक्ति, प्रमाण, व साक्ष्योंके अथवा द्रव्य, क्षेत्र, काल, भावका विचार किये बिना न कहे। नहीं तो व्यर्थ ही अनर्थ बढ़ जाता है कारण यह परीक्षाका समय है। अब अंध श्रद्धा करनेवाले पुरुष बहुत ही थोड़े होंगे जो शीघ्रही निःशेष होनेवाले हैं। आजकल बच्चे बच्चे तकके चित्तर परशोंका जमाव जम रहा है। वे भी कौन, क्या, क्यों, किस प्रकार किस लिये, कब, इत्यादि पूछनेसे खाली न रहेंगे। केवल कह देने मात्र पर विश्वास न करेंगे। जबतक कि ठीक ठीक उनका समाधान न हो जावे।

टेकचन्द—भाई, आपने तो व्याख्यान दे डाला, कहीं पत्थर भी पिगलता है? समझदारके पास ही युक्ति प्रयुक्ति चलती है न कि मूर्खोंमें, वहाँ तो भयभंजनहीका काम है।

जयचन्द—नहीं, आप भूलते हो अच्छा आप स्वयम् ही आजकी बातका प्रभाव देखेंगे।

टेक०—देखा जायगा। हां परीक्षाकी बात कैसी? क्या प्रत्येक बात कौन? क्या? इत्यादि लगानेसे सिद्ध हो सकती है? क्या सभी बातोंमें कौन और क्या लगाना चाहिए? क्या पृथ्वीकी बातोंपर विश्वास करना योग्य नहीं है? क्या शास्त्रोंमें भी कुछ अलंकार (शुद्ध) लिखा है? यदि नहीं तो शंका (प्रश्न)की क्या आवश्यकता है?

जय०-भाई, जरा सावधान हो कर सुनो । परीक्षा बिना जो कोई भी कार्य किया जाता है वह केवल बिना नींव, बुनियाद=foundation) को दाँवाल सरीखा होता है । आप एक पैसंकी हाँडी भी तो बिना परीक्षा नहीं खरीदते हैं इसलिये परीक्षा तो प्रधान ही है । प्रत्येक विषय कौन और क्या इत्यादि प्रश्नोंके द्वारा सिद्ध हो सकते हैं । और सभी विषयोंमें प्रायः कौन क्या लगाकर समझ लेना चाहिए । कारण पूर्व पुष्पां व शास्त्र पुराणादिकी बातें सर्वथा सत्य होनेपर भी बिना परीक्षा (बिना तर्क वितर्क द्वारा समझें) परम्परानुसार श्रद्धा कर लेनेसे प्रतिवादीके साक्षने लजित (निरुत्तर) होना पड़ता है । अपना श्रद्धान भी ढगमगा जाता है । क्यों दूसरे आदमी केवल आप व आपके शास्त्रको प्रमाण न मानेगा वह युक्ति प्रमाण ही प्रमाण मानेगा । सिवाय इसके कई बातें ऐसी हैं । जो केवल समाजसे सम्बन्ध रखती हैं । परंतु पूर्वजोंने समयकी आवश्यकतानुसार उन्हें धार्मिक रीतिसे बतारकर चलाई है जिससे लोग निःसंकोच उन बातोंको मान लेवें । और सामाजिक बातें (नियम) समयानुसार बदलते रहते हैं । तब ऐसी अवस्थामें यदि परीक्षा न करकेकेवल "यावा वाक्यम् प्रमाणम्" करते जानेसे लोग उन सामाजिक प्राचीन बातों पर निर्वाह तो कर न सकेंगे और उन्हें धार्मिक समझकर साथमें धर्मको भी छोड़ बैठेंगे । ऐसी अवस्थामें परीक्षा करके धार्मिक विषयसे सामाजिक विषय भिन्न करके यह देरना चाहिये कि धार्मिक विषय तो सदा एकसे ही रहे हैं और रहेंगे भी, किन्तु जो सामाजिक विषय हैं वे आजकल हमारे अनुकूल पड़ते हैं या प्रतिकूल ? यदि प्रतिकूल पड़ते हैं, तो धर्मके अविरोध उन्हें अवश्य ही फेरफार

करना चाहिए। हां, कितने ऐसे भी विषय मिलेंगे, कि जो न अनुकूल हो हैं, न प्रतिकूल हो, केवल किसी अवसरपर उचित समझकर, चलाये गये थे । तो ऐसे विषयोंपर विचार करके यदि वे निरर्थक हैं, तो विलकुल ही उठा देना चाहिए । व्यर्थ ही समाजको बोझसे क्यों संतत करना चाहिये । इत्यादि२. बातोंका विचार बिना परीक्षा व बिना कौन क्या लगाये नहीं हो सकता है । इसलिये परीक्षा करना अत्यावश्यक है ।

टेकच०-भाई ठीक है, यह तो मैंने माना कि परीक्षाप्रधानी होना आवश्यक है और धार्मिक तत्वोंके सिवाय सामाजिक बातोंमें फेरफार भी होना आवश्यक है । तथा उपदेश भी द्रव्य क्षेत्र काल भावसे भिन्न होकर तदनुकूल देने ही से लाभ हो सकता है । आपका कहना यथार्थ है कि आजकलके छोटे छोटे बच्चे भी बात बातमें कौन और क्या लगाते हैं । सभी जाँवोंको एक ही व एक ही प्रकारसे उपदेश नहीं लगता है । निःसंदेह आजकल शास्त्रसम्भावोंमें कभी कभी तो बक्ताजी स्वयम् मुंहसे वक्तव्य, और कानों श्रोतृत्वका काम कर लेते हैं । या कोई बुढ़ा, बुढ़िया, व कोई परस्पर मिलनेकी इच्छासे दो एक क्रियां आ बैठती हैं । जो कि बैठते ही टुकरियापुराण (घर बाहरकी चर्चा) करने लगती हैं । श्रोता सुनतेर बूढ़े हो गये । परन्तु उन्हें घर व स्थावर तकका ज्ञान नहीं आया इत्यादि । तब भाई, हमको कौनसा उपाय करना चाहिए ? ताकि लोगोंको उपदेश रुचि कर हो, धर्मकी ध्वजा पहराये । सदाचार, सद्बिचारकी प्रश्रुति हो यह महावीर भगवानका शासन सबको समानतामें लाभदायक होवे ।

जयचन्द्र-भाई टेकचन्द्रजी, समय बहुत हुया है । आज कुछ दिनेय बातचीत नहीं होने

पाई तो भी आजकी बातोंमें कुछ कम लाभ भी नहीं हुआ है। विचार तो बहुत कुछ करना था परंतु धूप कड़ी हो रही है। यदि शामको टहलते हुये घर तरफ आवो तो बैठकर कुछ चर्चा करेंगे। देव गुरु धर्मके प्रश्लादसे माताजी व मुशीलकुमारकी माताका चित्त भी अब इन बातोंमें लगने लगा है। वे व्यर्थकी बातें नहीं करती है। किन्तु जब मैं बैठता हूं तो अनेक प्रकारके प्रश्न करके धर्मचर्चा करती हूं। आज शामको कुछ पर्यूपणके विषयमें ही चर्चा होनेवाली थी। इसीकी सूचना देने मैं आया था परंतु यहां तो भयभजनकी कथा हो पड़ी। चलो, जो हुआ सो अच्छा हुआ। अच्छा, मैं अन्दर भावीजीको भी कह दूं और फिर जाता हूं। आप अवश्य ही उन्हें लेकर आइयेगा।

टेक०—मैं किसीका जिम्मा नहीं लेता हूं। पर मैं अवश्य आऊंगा।

जय०—कुछ चिंता नहीं। आप उनसे कहिये भी तो, वे कभी नहीं न करेंगी, अवश्य आवेंगी।

टेक०—बहुत अच्छा, जुदाह।

जयचन्द भी जुहाह कहकर अन्दर गये और दुलारीबहूको पुकारकर बोले—भावीजी, शामको आप माताजी व बालबच्चोंको लिवाकर भाई साहेबके साथ अपने यहां पधारिये। आपकी देवराणी व माताने बहुत बहुत करके बुला भेजा है। मैं यथार्थमें इसी लिये आया था परंतु क्या कहूं? बाहर ही बातोंमें फस गया जिससे देरी हो गई। अच्छा आशा हो तो मैं अब जाता हूं। जल्दी आइयो। कह कर चल दिया।

दीपचन्द परवार (नरसिंहपुर)।

All India Jain Educational and Industrial Conference.

(भारतीय जैन शिक्षा समिति)

यह बात निश्चित ही है कि कोई जाति उस वक्त तक उन्नति नहीं कर सकती जब तक कि उसमें शिक्षाका प्रचार न हो जाय। और कौनका बच्चा २ विद्यारूपी देवीका पुजारी न बन जाय। विद्या प्रचारके लिये उपयोग करनेकी आवश्यकता है। साधारणतः तो सभी इसके इच्छुक हैं। परन्तु विचार यह करना है कि इसका प्रचार किस तरहसे हो। इस लिये एक ऐसी समितिकी आवश्यकता है कि जिसमें भारतके बङ्गाल, पंजाब, दक्खिन, राजपूताना, आदि सभी प्रान्तोंके जैन शिक्षित सम्मिलित होकर शिक्षाप्रणालीपर विचार करें। इस समितिके साथ २ इन्डस्ट्रियल शिल्प शिक्षा-प्रचारिणी समिति भी हो। जिसमें भिन्न २ प्रकारकी शिल्प कलाओंके विषयमें विचार किया जावे। इस समितिमें सर्व जैन स्कूलोंके मास्टर बोर्डिंग—हाउसोंके मैनेजर सुपुर्निन्टेन्डेन्ट जैन पाठशालाओंके अध्यापक कन्या पाठशालाओंकी मंत्रिणी और अध्यापिका गुरुकुलोंके अधिष्ठाता व प्रधान अध्यापक और अन्य संस्थाओंके कार्यकर्ता सम्मिलित हों। पंडितगण धर्म और संस्कृत शिक्षापर विचार करें। अंग्रेजी स्कूलोंके मास्टर वा अन्य शिक्षाविभागके नेता साधारण बातोंपर विचार करें। स्त्री-

शिक्षाप्रचारिकासमिति स्त्री शिक्षापर अपने विचारोंको प्रगट करें। इस कान्फ्रेन्समें दिगम्बर श्वेताम्बर स्थानकवासियों तीनों संप्रदायोंके जैन सम्मिलित हों। और सब एकत्र होकर इस प्रकारका पठनक्रम (कोर्स) नियत करें जो तीनोंके लिये पृथक् २ हो। और साधारण बातोंमें एकसा हो। इस कामके वास्ते तीनों आम्नायोंकी तरफसे तीन मंत्री नियत होने चाहिए। जो कि अपने आम्नायकी आवश्यकताओंकी पूर्ति करके जिम्मेवार समझे जावें। ऐसा करनेसे आपसमें काम करनेकी शक्ति आयागी। पारस्परिक द्वेषभाव कम होगा। तीनों फिर्के एकताके सूत्रमें बंध जायेंगे यह ही महामंडलका मुख्योद्देश है। अब हमको केवल जुबानी ही लपलपी नहीं करनी चाहिये। देखो अन्य जातियोंकी एजुकेशनल कान्फ्रेन्स मौजूद हैं। मुसलमानोंकी सिया सुन्नियोंकी संयुक्त कान्फ्रेन्सको देखो, कितने अल्प समयमें उसने उन्नति करली है।

जन साधारणकी सेवासे बढ़कर और कोई पुण्यका कार्य नहीं है। इस लिये आओ, प्रत्येकको शिक्षित बनानेकी कोशिश करें। जिससे देश अकाल और दरिद्रसे मुक्त हो। अगर हम अभीसे कोशिश करें तो दिसम्बर सन् १९१९ ई० तक आल इन्डिया जैन एजुकेशनल भारतीय जैन शिक्षा समिति और इन्डस्ट्रियल कान्फ्रेन्स बड़ी भारी स्कीमके साथ नजर आ सकती है। हम सब शिक्षित जैनियोंको अपने दिमागोंको इस ओर लगाकर इस इमारतको बहुत जलदी खड़ेकर देना चाहिए। फिर

देखियेगा इसकी छायामें सबको किस प्रकार आराम मिलता है।

यह कान्फ्रेन्स तमाम पाठशालाओंके कोर्स बनाया, करेगी और उत्तम पुस्तकें नियत किया करेगी। सब पाठशालाओंको एक प्लेटफार्मपर होनेकी कोशिश करेगी, कन्याओंके वा अनार्योंके लिये दस्तकारी सिखानेका प्रबन्ध करेगी। यह कान्फ्रेन्स जैन विद्यार्थियोंको अन्य देशोंमें टेकनीकल और इंजीनियरिंगकी शिक्षाके लिये भेजा करेगी और भारतवर्षमें भी ऐसी संस्थाओंके खोलनेका प्रयत्न करेगी। समय २ पर शिक्षा संबन्धमें भी गवर्नमेन्टसे भी पत्र-व्यवहार करती रहेगी। अतः जितनी और जिस २ प्रकारकी संस्थायें हैं उनके कार्यकर्ताओंसे प्रार्थना है कि सब इस कान्फ्रेन्स के मेम्बर बनें और अपनी राय प्रगट करें। इस समय तीनों संप्रदायोंमेंसे मुख्य २ सम्प्रदायोंकी एक-कमेटी होनी चाहिए। इस लिये महाशय! अपने शुभ नाम और रायकी सूचना भेरे पास भेजनेकी कृपा करें। वह जिनवाणी माताकी सच्ची सेवा करनेमें हिस्सा लेंगे। हर एक पंडित, अध्यापक, टीचर, अध्यापिका, स्कूल मास्टरको आति शीघ्र अपने नाम मेम्बरोंकी सूचीमें लिखाना चाहिए।

जातिसेवक—चम्पतलाल जैन, सी० टी० मंत्री, शिक्षाविभाग भारत जैन महामंडल
अजिताश्रम, लखनऊ.

जैनियों का कर्तव्य ।

ऐ जैन जातिवीरो ! अपनी दशा संवारो ।
 कैसे थे पूर्वमें तुम कैसे हो अब विचारो ॥
 था विश्व व्याप्य प्यारो विख्यात यश तुम्हारा ।
 क्यों लोप हो गया है कारण बताओ सारा ॥
 बुध धीर धीर स्वामी जिनमें थे जन्म पाते ।
 किं मूर्ख हीन बलके सर्वत्र हैं दिखाते ॥
 थे कोटिभट्ट स्वामी जिनमें प्रभावशाली ।
 मुख हैं मलीन उनके जाती रही है लाली ॥
 थे श्रेष्ठ लक्ष्मि धारी दीनार कोटि छप्पन ।
 सहस्रों हैं उनमें ऐसे जिनको मिले न कफ़न ॥
 छात्राश्रम खुले थे मिलती थी वृत्ति उनको ।
 मोंगिसे अब न मिलती अत्यन्त शोक हमको ॥
 परस्वार्थ सिद्ध करना जिनकी प्रधान शिक्षा ।
 निज स्वार्थमें रमे हैं वसुधैव जिनकी इच्छा ॥
 उपसर्ग गुरुजनोंपर वृथा जो कोऽपि करता ।
 हो कर एकत्र तत्क्षण सद्यस्समाज हरता ॥
 थे अष्ट अंगधारी सम्यक्त ज्ञानशाली ।
 हा ! हा ! अब रहा है उनमें ठपाल खाली ॥
 कारण अनैकता है इक मुख्य दुःखदायक ।
 उत्थान कैसे होवे लड़ते हैं जब कि नायक ॥
 लोभादि शत्रु भारी उनको ग्रस रहे हैं ।
 होकर क्लृप्त मनमें आरतमें पंस रहे हैं ॥
 कर दो विकाश विद्या देकर महान् धनको
 आ जाओ वीर वनके स्थिर यनोंके मनको ॥
 जातीका मान रख लो बांधो कमरको कसकर ।
 जो हैं हित् हमारे उनको छुटाओ बड़कर ॥
 प्रसिद्ध नीति तुमरी गुरुजनकी रक्षा करना ।
 जीवन या मृत्यु तुल्यमृजित विन जगत्में सड़ना ॥
 अभिमान जाति रखकर निःकलंक वीर स्वामी ।
 रक्षणको धर्मवीरो कीनी थी प्राण हानी ॥

हो कर सन्तति उनकी छी छीहो भीव होते ।
 अपमान सहणु बनकर किं धैर्य धनको खोते ॥
 क्यों नाम पूर्वजोंका वृथा लजा रहे हो ।
 हंसना नहीं है रोना क्यों मुस्करा रहे हो ॥
 रखते हो वीर रस जो आओ कदम बढ़ाकर ।
 “सेठी” को तुम छुटाओ डंका बजा बजाकर ॥
 निर्दोष बोह पड़े हैं बन्दी तुम्हारे नायक ।
 सर्वस्व त्याग जो थे तुमको हितोंके दायक ॥
 नयनाग्र जो हमारे उनकी दशा हो ऐसी ।
 जीवनसे मृत्यु उत्तम सोचो यह बात कैसी ॥
 होवे न न्याय जयतक पीछे कदम न धरना ।
 मर्दोंका कौल येही इज्जतपे सर रगड़ना ॥
 माताका दुग्ध तुमने रचंकभी जो पिया है ।
 कहते हैं मान किसको यदि ध्यान कर लिया है ॥
 जो सांच गुणके पालक उनको न आंच होती ।
 होवें जो लक्ष शत्रु होती न बात खोटी ॥
 दैवी सहाय मिलती पूरा है कार्य्य होतां
 है स्वर्गलब्धि उसको सत् पर जो प्राण खोता ।
 संनाह न्याय धारण कर करके आप आओ ।
 “सेठी” हित् हमारे जल्दी उन्हें बचाओ ॥
 कर्तव्य एक येही तुमको अभी है करना ।
 जारज क्लृप्त हो कर अच्छा नहीं है मरना ॥
 पूर्वज का नाम प्रकट करदो जगत्में प्यारो ।
 हैं सत्य वीर हम भी कहदो न डरको धारो ॥
 पशुवत् है तुच्छ जीवन विन कीर्ति जगमें मरना ।
 अतएव आओ बड़ कर निज धर्म रक्षा करना ॥
 रहती है बात केवल जगमें न कोई रहता ।
 प्रभातवना बदेगी यच जायेगा जो नेता ॥
 है हस्तमें हमारे इज्जत बनानी अपनी ।
 कहता सदा है “मौजी” सुन लो हमारी कयनी ॥

जैन जातिसेवक -

मौजीलाल-कायमगंज ।

विज्ञापनकी नकल ।

जो कि हिंदी और बंगलामें २००० छपाकर वितरण कर रहे हैं ।

इसे भी बांच लिजिये ।

अजैन विद्यार्थियोंके लिये मासिकवृत्ति ।

आगामी वर्ष सन् १९१६ की सालमें कलकत्ता संस्कृत यूनिवर्सिटीके पठनक्रममें दिगंबर जैनाचार्यकृत न्यायग्रंथोंमें परीक्षा देकर उत्तीर्ण होनेवाले अजैन विद्यार्थियोंको नीचे लिखे नियमानुसार मासिकवृत्ति इंदौरनिवासी रायबहादुर सेठ हुकुमचंदजी दानवीर आदि महाशयोंकी तरफसे इस संस्थाकी मारफत मिलेगी । इसके सिवाय नीचे लिखे जैनन्याय ग्रंथोंमें परीक्षा देनेवाले विद्यार्थी संस्कृत यूनिवर्सिटीका फारम भरकर नीचे लिखे ठिकानेसे हमारे पास भेजने पर पाठ्यग्रंथ विना मूल्य डांक खर्च मात्रके वा. पी.से भेज दिये जायगे । जिनको परीक्षा देना हो कलकत्तासे या हमारे पाससे परीक्षा फारम मँगाकर भरके शीघ्र ही हमारे पास नीचे लिखे ठिकाने पर भेज दें । परीक्षाका जो स्थान (केंद्र) अपने पास हो, वहींसे दे सकते हैं ।

परीक्षाके ग्रंथ ।

दि. जैनन्यायकी प्रथमापरीक्षामें ।

प्रथम प्रश्नपत्र—न्यायदीपिका और परीक्षामुक्तार्थ ।

द्वितीयपत्र—संस्कृतसे मातृभाषामें और मातृभाषासे संस्कृतमें अनुवाद तथा पाठ्याविषयक कुछ रचना भी ।

मासिकवृत्ति—प्रथमश्रेणीके प्रथमविद्यार्थीको

६) रु. मासिकके हि. कुल ७२) । दूसरे विद्या-

र्थीको ५) रु. हि. से ६०) । तीसरेको ४) रु. हि. से ४८) । चौथेको ३) रु. हि. से ३६) ।

दि० जैनन्यायकी द्वितीयापरीक्षामें ।

प्रथमप्रश्नपत्र—आतपरीक्षा और प्रमेयरत्न-माला अथवा आतपरीक्षा और आतमीमांसा ।

द्वितीयप्रश्नपत्र—संस्कृतसे मातृभाषामें और मातृभाषासे संस्कृतमें अनुवाद तथा पाठ्याविषयक रचना भी ।

मासिकवृत्ति—प्रथमश्रेणीके प्रथम विद्यार्थीको १२) रु. मासिकके हि. से १४४) । दूसरे विद्यार्थीको १०) हि. से १२०) तथा तीसरे विद्यार्थीको ९६) ।

दि० जैनन्यायतीर्थपरीक्षाको प्रथम श्रेणीमें प्रथम पास होनेवालेको एक मुस्त ५००) ।

यह इनाम कलकत्ताके विद्यार्थियोंको

नहिं दिया जायगा ।

न्यायतीर्थके ग्रंथोंका व्यापार ।

प्रथमप्रश्नपत्र—अष्टसहस्री (विद्यानन्दि-स्वामि विरचिता) ।

द्वितीयप्रश्नपत्र—प्रमेयकमलमार्तण्ड पूर्वार्द्ध अथवा श्लोकवार्त्तिक पूर्वार्द्ध ।

तृतीयप्रश्नपत्र—प्रमेयकमलमार्तण्ड उत्तरार्द्ध अथवा श्लोकवार्त्तिक उत्तरार्द्ध ।

चतुर्थप्रश्नपत्र—मौलिकपरीक्षा (ग्रन्थन्याख्यामात्रजिज्ञासा) ।

मार्थी—पन्नालाल जैन, जनरल सेक्रेटरी

भारतीयजैनविद्वांतप्रकाशिनीधरया

पोस्ट-ग्रनारस सिटी ।

➤ ધાર્મિક ઉન્નતિ. ◀

ગુજરાતના વીસા મેવાડા ભાઈઓએ
આગળ ભરેલું એક સ્તુત્ય પગલું.

આજના જમાનામાં ધાર્મિક શિક્ષણની ધણી જરૂર છે એમ સર્વ કોઈ કબુલ કર્યા વગર રહેશે નહિ. પહેલાં જ્યારે આ દેશમાં હિંદુઓનું અથવા જૈન રામજોનું રાજ્ય ચાલતું હતું, હજારો મુનિઓના સંઘ દેશદેશ વિદાર કરી, ધર્મોપદેશ કરતા હતા તે વખતે ધાર્મિક કેળવણી લેવા ગૃહસ્થીને કોઈ ખાસ ઉપાય યોજવાની જરૂર જણાતી નહોતી. વળી છાપખાનાં નહોતાં, કાગળો નહોતા તે સમયે શાસ્ત્રજ્ઞ મેળવવું ધણું જ દુર્લભ ધર્મ પડતું. આજના જમાનામાં મુનિઓનો અભાવ થવાથી સાધુ—ધર્મોપદેશકો ઓછા હોવાથી, આવકાની ધર્મ પ્રત્યેની રૂચી ઓછી થવાથી કયો ધર્મપ્રેમી એમ કહેશે કે ધાર્મિક શિક્ષણની જરૂર નથી. શાસ્ત્રે છાપાવતો દુરાગ્રહ ઓછો થવાથી ધણાં પુસ્તકો જુજ ડિંમતે સર્વ કોઈને મળી શકે છે તો કયો કાલો પુરૂષ ધર્મજ્ઞાનથી વિમુખ રહેવા ઇચ્છા કરશે?

અગ્રેજી ભાષા તથા તે દેશના આચાર-વિચાર શીખવાની સાથે સ્વધર્મજ્ઞાન રહિત રહેવાથી શું એકદેશીય કેળવણી લીધી એમ નહિં કહેવાય? એમ થવાથી શું ખરું જૈનત્વ દિવસે દિવસે હોય નહિં થઈ જાય? મારે દીર્ઘદૃષ્ટિથી વિચાર કરતાં માત્રમ પડે છે કે આજના જમાનામાં નાના છોકરાઓમાં જેમ બને તેમ ધાર્મિક શિક્ષણ વધારે ફેલાય, તેવા ઉપાય યોજવાની સવિદ્ય જરૂર છે. સ્વધર્મની માહિતિ મળ્યા પછી કલે ને ગમે તે વાંચે, ગમે ત્યાં ધધાવે ફરે, પણ તેની શ્રદ્ધા ઓછી થવાનો સંભવ રહેશે નહિં.

ઉપરોક્ત હેતુ પાર પાડવા ગત વૈશાખ માસમાં સોજીત્રામાં ગુજરાતના વીસા મેવાડા જાતિના સંમેલન વખતે જે પગલું ભરવામાં આવ્યું છે તે ધણું જ પ્રશંસનીય છે. આ ઉત્તમ કાર્યના આગેવાન ભટ્ટારક શ્રી સુરેન્દ્ર-કીર્તિજી છે, તેઓશ્રીની આગેવાની નીચે એક જુજ પણ તાગડતોય ફડ કરવામાં આવ્યું હતું. તે વખતે આખી મેવાડા જાતિમાંના જે વિદ્યાર્થીઓએ ધાર્મિક પરીક્ષા આપવા ઇચ્છાજતાવી હતી તેવા પાંત્રીસેક વિદ્યાર્થીઓની તેઓશ્રીએ પરીક્ષા લીધી હતી. તેમાં ઉત્તીર્ણ થનારોએ આફઁડમાંથી પારિતોષિક અપાયા હતાં. આગામી વર્ષેનાં આ ગિયમાનુસાર ફડ વધારી નિયમિત રીતે પરીક્ષા લેવામાં આવે અથવા નિયમવાર નિયંત્રણભાવવામાં આવે તો ઉછરતા જુવાનીઓમાં ધર્મની સારી રૂચિ ઉત્પન્ન થાય.

સ્વેતાંબર જાતિમાં હુરીફાંની પરીક્ષા લેવાય છે તેમાં એકથી હમ્મર રૂપીઆ સુધીનાં ઇનામો હોય છે. મોટા મોટા શહેરોમાં દર વર્ષે સવાલપત્રો મોકલાવી પરીક્ષા લેવામાં આવે છે, તેવીજ રીતે સનાતન ધર્મ તરફથી આવી હુરીફાંની પરીક્ષા દરવર્ષે શહેરોમાં લેવાય છે. હાલમાં બનારસમાં ભારતીય જૈન-સિદ્ધાંત પ્રકાશિની સંસ્થા તરફથી અર્જનમાં આપણા ધર્મનું જ્ઞાન ફેલાવવા, અમુક ગ્રંથમાં પાસ થનાર વિદ્યાર્થીને ઇનામ તથા સ્કૉલર-શીપ આપવાનું સર થયું છે.

આ બધી સંસ્થાઓ તો અર્જનમાં આપણા ધર્મનું જ્ઞાન ફેલાવવા પ્રયત્ન કરી રહી છે, પણ આપણા ગુજરાત પ્રાંતમાં તો પહેલવહેલું આવું પગલું હમણાંજ ભરવાની જરૂર જણાઈ છે તે કેટલું સંમેતાર્થ છે! આ કાર્યની કદર જો સર ધર્મપ્રેમી બધુઓ બરાબર કરી નાણાં અને જુદીથી મદદ કરશે તો ધણેજ લાભ થવા સંભવ છે.

ધર્મશુશ્રોતા પહેલી ફરજ એ છે કે આવકોને ધર્મોપદેશ કરી જેન ધર્મની પ્રભાવના વધારવી. પરોપકારાય સતાં વિમૂલયઃ અ.વુ. બધા જાણતા છતાં અલા સુધીમાં આપણામાં આ માર્ગ કોઈએ પ્રદર્શ્ય કર્યો હોય તો તે મહુમ દનવીર શેઠ માણેકચંદ હીરાચંદજી હતા અને હાલ આવી ઈનામી યોજના શરૂ કરવાનો પ્રયાસ નવીન બહારકજી મુરેંદ્રજીજીએ કર્યો છે તે અદરશીય છે, તો આ ઈનામી સરચા સાથે તેઓથી પોતાનું નામ બેડી એક સારી સ્થાયી રકમ પોતેજ લુટી દાટે! તો આવકોના પૈસાનો ઉત્તમોત્તમ ઉપયોગ થયો હશેવાશે અને બીજાઓને અનુકરણીય થઈ પડશે! તથાસ્તુ!

એક વીસા મેરાડા જ્ઞાતિ શુભેચ્છક.

નોટ—દરેક જ્ઞાતિમાં આવા ઈનામ શરૂ થાય ત્યાંથી જરૂર છે કે જેથી જ્ઞાતિના વિદ્યાર્થીઓને વસ્તોવખત ઈનામો વહેંચી શકવાથી વિદ્યાર્થીઓને ઇત્યાદિ ધર્મચિક્ષણ લેવામાં વધારી શકશે.

સ પાદક

ઈડરની ગાદીના મટારકનો પ્રતિ-જ્ઞાપત્ત અને મારું નિવેદન.

રાયદેશની અને વાગડ પ્રાંતની સમસ્ત પંચના બંધુઓ! આપણું કોઈપણ ધર્મકાર્ય બહારકજી પગર ચાલી શકતું નથી, એ કારણથી આપ લોકોએ ઈડરની ગાદી ઉપર કોઈ એવા યોગ્ય નિદાનને શરૂ બનાવવાનો વિચાર કર્યો કે જે તમારા દેશમાં ધર્મચિક્ષાનો પ્રચાર કરી તમોને ધર્મમાર્ગમાં અવતાંવે, પરંતુ આપને યોગ્ય નિદાન ન મળવાથી આપે મને લખેલું કે કોઈ નિદાન ગાદીને માટે શોધી આપો, સારે મોતીજાલ

બ્રહ્મચારીએ બનારસના બેલુપુર જેન મંદિરમાં મને વિનંતિ કરી કે જે મને આ કાર્ય માટે યોગ્ય ધારો, તો મને આજ્ઞા આપો! આપ જેમ કહેશો તે પ્રકારે હું ગાદીનો ઉદ્ધાર કરીને જનધર્મનો પ્રચાર કરીશ. સારે મેં કહ્યું કે જે તમે શાસ્ત્રેકત રીતિથી ધર્મચરણ કરીને નિયમ મુજબ કામ ચલાવો તો ગુજરાત વાગડ દેશ ઉપરાંત સમસ્ત દેશના આવકો અને બહારકોને તમારા અનુયાયી બનાવી શકો, સારે એમણે નીચે લખેલું પ્રતિજ્ઞાપત્ર મને લખી આપ્યું અને મંદિરજીમાં શ્રીજીની સામે હાથ બેગીને પ્રતિજ્ઞા કરી કે આ પ્રતિજ્ઞાપત્ર પ્રમાણેજ હું સર્વે કાર્ય કરીશ.

આ પછી મેં રાયદેશની પંચને એક કાગળ લખ્યો કે—“બ્રહ્મચારી મોતીજાલજી તૈયાર છે તેમને બોલવી પરીક્ષા કરીને પસંદ પડે તો ગાદીનું તીલક કરો.” આથી પછી પંચે વધુ પરીક્ષા ન કરતાં તરતજ ગાદીનું તીલક કરી દીધું! હવે ગાદીએ એસવા પછી બહારકજીએ પોતાની પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે ચાલવાનું તો દર રહ્યું, પણ પહેલાંના કેટલાક બહારકો કરતાં પણ વિશેષ વિરદ આચરણ ચલાવવા લાગ્યા, સારે અનેક ભાઈઓ મને દોષ દેવા લાગ્યા કે એમણે સારો વિદ્વાન નહિ શોધી આપ્યો. તો બંધુઓ, એમાં ચારી શું કશું છે? મેં તો નીચે લખેલા પ્રતિજ્ઞાપત્ર લખાવીને એમને સૂચના માટે કરી હતી, જેથી હવે તો બહારકજીનુંજ કર્તવ્ય છે કે તેમણે મંદિરજીમાં લીધેલી પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે ચાલવું અને તેમ ન ચાલે તો આપ રાયદેશની પંચને આગ્રહાર છે કે તેમને ગાદી ઉપરથી દૂર કરી બીજા વિદ્વાનને બેસાડી શકો, એ પ્રતિજ્ઞાપત્રની મૂળ નકલ અને તેનો ગુજરાતી સારાંચ નીચે મુજબ છે.—

મટ્ટારકર્જીનો પતિજ્ઞાપત્ર.

તા. ૨૪-૫-૨૨.

શ્રીમાન પૂજ્ય ગુરુજીની સેવામાં પતિજ્ઞાપત્ર.

હું પ્રતિજ્ઞા

કરું છું કે ભટ્ટારક-

પદને પ્રાપ્ત કરીને

નીચે લખેલાં સર્વે

ધર્મકાર્યો કરીશ

અર્થાત્ જ્ઞાતિહિ-

તેથી વિદ્વાનોના

સંસર્ગ પ્રાપ્ત ક-

રીને સાથી પ્રથમ

તો હું એ ગાદીનો

શાસ્ત્રભંડાર

તથા સાગવાડા

વગેરેના પ્રાચીન

શાસ્ત્રભંડારોનો

છર્ણોદ્ધાર કરી

ને તેની રક્ષા

તથા તેનો પ્રચાર

કરવાને ખર્ચ પણ

કરીશ. તે પછી

એ કાર્યની સાથે

સાથે ગુજરાત,

વાગડ, મેવાડ-

પ્રાંતના જે જે

ગામના જૈન લાઘ્યો ઇડરની ગાદીના છે તે સર્વે ગામોમાં એક એક કુખાટ મુકીને તેમાં જૈનશાસ્ત્રો વિરાજમાન કરીશ અને એકેક પાઠશાળા સ્થાપના કરવાનો તેમજ કરાવવાનો પ્રયત્ન કરીશ. એ સિવાય સદાચારી, વિદ્વાન ઉપદેશકો દ્વારા તથા વર્તમાનપત્રો (માસિકપત્રો, પાસિકપત્રો વગેરે) અને મંથમાળાઓ દ્વારા સર્વે સ્થળે ન ધર્મનો

પ્રચાર કરીને જૈન ધર્મના મહત્વનો પ્રકાશ કરીશ.

જો હું ઉપર મુજબ સર્વે કાર્ય ન કરું અને ગાદીના ધર્મદ્રવ્યનો દુરુપયોગપૂર્વક ધર્મવિરુદ્ધ અને નીતિવિરુદ્ધ કાર્યમાં વ્યય કરું તો, મને ત્રણ વખત ચેતવણી આપવા છતાં પણ જો હું ન મુન્નરું તો, આપણી પડિત સભા અને ગાયદેશની

પંચ મારે મારે જે હંદવિધાન (હરાય)
કરશે તે હું સદૃષ્ય રવીકારીશ અને
ઉપરોક્ત ધર્મકાર્ય યથાશક્તિ કરીશ.

આ પ્રતિજ્ઞાપત્ર મેં મારા કર્તવ્યની
રક્ષાને મટે રાહખુશીથી લખી આપ્યું છે તે
મને ક્ષુલ્લ છે.

અક્ષયારી મોતીલાલ.

હવે જ્યારે મારી પાસે ભટ્ટારકજીના વ-
ર્તન સંબંધી ફરિયાદો આવવા લાગી, ત્યારે
મેં આ પ્રતિજ્ઞા પત્રની એક નકલ ભટ્ટારકજીના
મુનિમ પાસે અને એક નકલ છડરની પંચ
ઉપર મોકલી, જેમાં લખ્યું હતું કે “જો
ભટ્ટારકજી એ પ્રતિજ્ઞાપત્ર પ્રમાણે ન ચાલે, તો
આપ તેમને ત્રણવાર ચેતવણી આપો અને
તેથી પણ જો ન સુધરે તો તમે તેમને
ગાદી ઉપરથી અલગ કરી શકો એમ છે.”

પંચના સંદેખ ધુઓ ! આપે વિચારવું
જોઈએ કે ભટ્ટારક જો શું ચીજ છે ? એમને
ગાદી ઉપર બેસાડીને એમની આરા પ્રમાણે
આપણે ચાલવું જોઈએ કે આપણી આરા
પ્રમાણે ભટ્ટારકજીએ ચાલવું જોઈએ ? જો
આપ વિચાર કરશો તો આપને જણાશે કે
કાળદોષથી આપણને ધર્મમાર્ગનો ઉપદેશ
આપવાવાળા પરમ નિર્ગ્રંથ ગુરુ તો રહ્યા નહીં,
ત્યારે આપણને ધર્મમાર્ગમાં કેાણ પ્રવર્તાવે,
ત્યારે તે પરમ નિર્ગ્રંથ ગુરુઓની જગ્યાએ યોગ્ય
વિદ્વાનોની સ્થાપના કરીને ધર્મમાર્ગ ચલાવવો
જોઈએ એટલે તેમને પાંચ મહાત્મન ધારણ
કરાવે અને તેઓ એક વસ્ત્રધારણપૂર્વક મુનિ-
પદના ત્રતોને સાધન કરે અને આચાર્યપદનું કાર્ય
કરીને પોતાના અક્ષયારી રિખેને તથા શ્રાવ-
કોને મુનિ પ્રમાણે ઉપદેશ આપીને ધર્મમાર્ગમાં
ચલાવના રહે આ પ્રકારે મુનિના આચ-
રણ કરતાં કરતાં જ્યારે પૂર્ણ પેરાગ્ય
પ્રાપ્ત થયે, ત્યારે પરમ દિગંવરી દીક્ષા ધારણ

કરી લે અર્થાત્ ભટ્ટારકજી પદ મુનિજી પૂર્વ
રૂપ છે, તે મુજબજ પ્રથમના ભટ્ટારકો
વર્તતા હતા. તેઓ ન તો પૈસા રાખતા અને
ન પાલખી ઉપર ચઢતા હતા (કોઈ ગામની
પંચ પાલખીમાં બેસાડી નગરપ્રવેશ કરાવતા
તો તેનો ત્યાગ નહોતો) તેમજ રથ ઘોડા
વગેરે પરિગ્રહ પણ રાખતા નહોતા, પણ
પોતાના તથા શ્રાવકોના કલ્યાણને માટે
શાસ્ત્રજ્ઞાન લઈને શાંતિલંકારનો સંગ્રહ અવશ્ય
કરતા હતા, પરંતુ કાળદોષથી આપણા લોકોએ
તેમના અન્યાય આચરણો તરફ ન ધ્યાન
કરીને તેમની આરા પ્રમાણે હામાં હા મેળવીને
તેમને પૈસા વગેરે આપવા માંડ્યા અને
તેઓ પોતેનો અધિકાર ભૂલી ગયા.
મંદિર, આપણું, અથો પણ આપણા અને
ભટ્ટારકજીને ધન આપીએ છીએ તે
શાસ્ત્રસંગ્રહ, વિદ્યાપ્રચાર વગેરે માટે
આપણેજ આપીએ છીએ વળી આપણેજ
ભટ્ટારકજીને ગાદીપર બેસાડ્યા અને આપણને
ધર્મમાર્ગ ચલાવી આપણાં પૈસાનો વ્યય
ધાર્મિક ઉત્તરમાં કરવાનો અધિકાર આપ્યો
છે. જો તેઓ આ સર્વ ધર્મકાર્ય ન કરે
તો આપણને અધિકાર છે કે-આપણે
દિલ્હી, ઠેપુર, છંદોર વગેરેની માફક ગાદી
ઉપરથી અલગ કરીને ક્યાં તો ખીજ યોગ્ય
વિદ્વાનને બેસાડીએ, ક્યાં તો ગાદી ખાલીજ
રાખીએ, સામાન્ય રીતે આ નિયમ
પ્રચલિત છે.

પંચના ભાઈઓ ! જરા વિચાર તો
કરો કે રાગને રાગગાદી ઉપર આપણે અને
આપણા પ્રતિનિધિ રાગમંત્રીજીણ બેસાડે છે.
જો રાગ અન્યાય કરે, તો પ્રભુ તેને રાગ-
ગાદીથી ઉઠાડી શકે છે, તો આ ભટ્ટારકજી તો
આપણી આખી કોમને ધર્મમાર્ગ ચલાવવા-
વાળા ગુરુની જગ્યાના અધિકારી છે. જો
એઓ આપણા મામીન રીતરિવાજ મુજબ

ન ચાલે અને શાસ્ત્રાનુસાર અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, વગેરે પાંચ મહાવ્રતોને ન પાળી અન્યાય માર્ગે ચાલે તો તમે તેમને અલગ કેમ ન કરી શકો? અવસ્થ કરી શકો. આ ભટ્ટાર-કણ્થે તો પોતાને હાથે પ્રતિજ્ઞાપત્ત લખીને મંદિર-છમાં પવિત્રા કરી છે તે છતાં તેઓ એ પ્રવિત્રા પ્રમાણે ન ચાલે, તો રાયદેશની પંચસલાને તેઓએ જ કહેલું છે કે મને ત્રણવાર ચેતાવીને ગમે તે કંઈ કરી શકો, તો આવી આજ્ઞા ભટ્ટારકણની પોતાની જ છે, તો આપ શા માટે ડરો છો? ભટ્ટારકણના હાથમાં શું કંઈ રાજ્ય કે કંઈ લશ્કર છે? કે આપને કેદ કરશે? રાયદેશના એક જૈની બાળકને પણ અધિકાર છે કે જો ભટ્ટારકણ કોઈપણ કાર્યે શાસ્ત્રવિરુદ્ધ, ધર્મવિરુદ્ધ તેમજ લોકવિરુદ્ધ કરે તો તેમને કદિ પણ ન માનવા તથા ભોજન ન આપવું જોઈએ.

આ સમયે ગુજરાત વાગડમાં દેશકાળ સુજળ્ય ભટ્ટારકણનું કર્તવ્ય નીચે સુજળ્ય હેલું જોઈએ—

૧. પાલખી, ઘોડા, બળદ, ગારી વગેરે કંઈપણ સવારીના સાધન ન રાખવાં. કોઈ ગામની પંચ આદરથી પોતાના ગામની પાલખીમાં બેસાડીને કંઈ જઈ શકે અથવા તો પગે ચાલીને જવું જોઈએ અને દરેક નાના મોટા ગામેમાં રહીને ઉપદેશ આપતા જવો જોઈએ. શ્વેતાંબરી સાધુઓ એજ પ્રમાણે કરે છે. તેઓ રેલ ગાડીમાં પણ બેસતા નથી.

૨. ભેટ વગેરેમાં જે પૈસા મળે તેના અધિકારી પંચ મહાજન છે. તેઓજ એક કમીટી નીમીને તેના મુનિમ સરસ્વતે તેનો હિસાબ રાખે અને પગારદાર પંડિત અને બ્રહ્મચારીઓનો ખર્ચ તથા બ્રમણનો ખર્ચ યાવ તે તેમાંથી કરીને બાકીના પૈસા સરસ્વતિ ભંડારના છલ્લોદ્ધારમાં અને

અંચસંબલમાં લગાવવા તથા ધર્મ પ્રધાનુ ભાષાંતર કરાવી, તેને હાવાની પ્રકટ કરાવી ધર્મનો પ્રચાર કરવો.

૩. દરેક ગામમાં જૈન અજૈનોના પાંચ પણ છોકરાઓ લાલુવાલાયક હોય તો ભાંતી પંચને ઉપદેશ આપીને પાંચ રૂપ્યા સુધીના એક અધ્યાપકને રાખીને પાઠશાળા સ્થાપન કરવી અને એક કમાટમાં ભાષાના છપેલા પ્રથો રાખી જાહેર લાયબ્રેરી ખોલવી, તથા ઇંડર તેમજ અમદાવાદમાં એક મોટી પાઠશાળા સ્થાપન કરવી, કે જેમાં ગામોની પાઠશાળાઓના વિદ્યાર્થીઓને ઉંચા દરજ્જાનું શિક્ષણ આપી શકાય.

૪. જ્યાં સુધી અને ભાંતી સુધી પંચ મહાવ્રતમાં દ્રવ્ય ન લગાવીને દરેક પ્રાણીને ધર્મોપદેશ આપતા રહેવું. પંચ કમીટીની સલાહથી સારા સારા વિદ્વાનોના સંભાગમ કરીને ધર્મવિદ્યાનો પ્રચાર કરાવવો.

જો કમાનુસાર આ પ્રકારનું કાર્ય ન કરે અને વિરુદ્ધ આચરણ કરે તો એવા ભટ્ટારકોની આપણને જરૂર નથી. એ અપેક્ષાએ તો નિનાશરૂપે રહેવું જ હીક છે. મને આશા છે કે રાયદેશ તથા વાગડની પંચના ભાઈઓ મારી આ પ્રાર્થના ઉપર ધ્યાન આપીને ધર્મનું કાર્ય યથાયોગ્ય ચલાવશે.

આપનો હિતૈષી—

પન્નાલાલ બાકલીવાલ.

મદાનિત જૈનમંદિર-ખનારસસીટી.

નાટ—આ લેખ પં. પન્નાલાલજી બાકલીવાલે હિંદી ભાષામાં લખી મોકલ્યો હતો અને તેનું ગુજરાતી ભાષાંતર કરીને પ્રકટ કરવાની અમને ખાસ સૂચના કરવાથી અમે તે પ્રકટ કર્યો છે, જે તરફ પારીકીથી લક્ષ આપવા અમે ઇંડર, રાયદેશ તથા વાગડની પંચને આમંત્રણ કરીએ છીએ.

સંપાદક.

પ્રભાવનાનું એક અંગ.

પ્રિય વાચક !

જૈનધર્મનો મુખ્ય સિદ્ધાંત “ અહિંસા પરમો ધર્મ: ” આજના આવા ન્યાયના જમાનામાં કેવી રીતે પળાય છે તે તરફ દૃષ્ટિ ફેરવીએ.

અહિંસાધર્મથી શારીરિક, માનસિક, અને તેની સાથે આત્મિકશક્તિનો વિકાસ અવશ્ય થાય છે. લોકોકિત “અન્ન તેવો ઓઠકાર” મુજબ જ્યારે હિંસામયી ખોરાક શરીરમાં જાય છે, ત્યારે તે મુજબજ મનુષ્યની બુદ્ધિ યાય છે અને અહિંસામય આહારથી શુદ્ધ નિર્મળ જાતે છે,

બંધુઓ ! આ વર્ષનો ચાતુર્માસ આપણે જૈનો કેવી રીતે અહિંસાધર્મ પાળી દુનિયાને સિદ્ધ કરી બતાવીશું કે, અહિંસા ધર્મજ શ્રેષ્ઠ છે. ચાતુ ચાતુર્માસમાં દરેક જીવની ઓટલે કે, નાના મોટા દરેક પ્રાણીની રક્ષા સાથે આત્મરક્ષા પણ કરીશું. આત્મ-રક્ષા યાને આત્માને નિર્મળ કરવા માટે વ્રત-નિયમથી, તેની હરકોઈ ચીજ-વસ્તુપરની અનુરક્તતા કમીકરાવી આત્મધ્યાનમાં મશગુલ રહી આત્મસ્વરૂપ ઓળખવા પ્રયત્ન કરીશું. પર્યુપણ જેવા મહાન કલ્યાણકારી પર્વમાં સ્વધર્મી બંધુઓને અન્ય હિંસામયી ક્રિયાઓથી બચવાનો ઉપદેશ આપીશું અને જૈન ધર્મનો ઉદ્દેશ ખરા રૂપમાં ચાપ, તેવા મહાન પ્રયત્ન કરીશું.

પર્યુપણ જેવા પર્વમાં પ્રથમ એ વાતપર ધ્યાન આપીશું કે, દાસમાં જે વડે પ્રભાવના ચાપ—મનાય છે, તેનાથી ફાયદો છે કે નુકશાન ? જે નુકશાન માણુમ પડતું હોય, તો તેને અટકાવવાનો ઉપાય ચોછું. પ્રથમ પતાસાની પ્રભાવનાથી જે ઉન્નતિ મનાય છે તેનાથી ફાયદો તો છેજ નહિ બલકે હિંસા તો સહજ યજ જવાની વડી છે કારણકે આજના દાસ સર્વ દેહાણે નિદેશીય અને અપવિત્ર

વસ્તુઓની બનેલી ખાંડનાં પતાસાં આપણા પવિત્ર તહેવારોમાં વપરાય એ શું બુદ્ધિને બ્રહ્મ કરનાર નથી ? અવશ્ય છેજ. માટે તેના બદલે જનસમાજને યથાયોગ્ય જ્ઞાન મળે એવાં સાહિત્યોની પ્રભાવના—નાનાં મોટાં પુસ્તકોની પ્રભાવના કરવી જોઈએ, અને એ સાધનો આજકાલ સધળે રચે, વિના પરિશ્રમે અને થોડા મૂલ્યે—કહો કે પતાસાં કરતાં પણ ઓછી કિંમતે મળી શકે તેમ છે, તો તેવાં પુસ્તકોની હાલુણી-પ્રભાવના કરવી જોઈએ, જેથી પતાસાથી થતું નુકશાન અટકી ધર્મનો ઉદ્દેશ યશે અને દરેક જીવજાતને તેનો લાભ અવશ્ય મળશે.

બંધુઓ ! વિચારશે કે પુસ્તકો આ જમાનાના દેવો છે અને તે દેવોજ આપણા ધર્મના ઉદ્દેશકારી થાય છે, માટે અવશ્ય આ બાબતમાં ધ્યાન આપી પુસ્તકોની પ્રભાવના કરવાનો આ ચાતુર્માસથી અરે આજથીજ નિયમ કરો અને ધર્મના સિદ્ધાંતનાં પુસ્તકો વિના મૂલ્યે સ્વધર્મી બંધુઓમાં ફેલાવો. તેમાં જે કોઈ યોગ્ય લાભ લેશે અને તેથી જે પુન્યબંધ યશે તેમાં તમે પણ હક્કદાર જનશો.

પાદ રહેલું જોઈએ કે, “આજે નહિ કાલે, આજે નહિ કાલે” એમ કરતાં કરતાં વર્ષો અને યુગો પણ ચાલ્યા જશે, છતાં તેમાં જે સુધારો અને ખરો રસ્તો ગ્રહણ નહીં કરીશું, તો આગણી ઉન્નતિ અને અક્ષય અમર આશાને ધૂળમાં મેળવીશું. જોઈએ છીએ કે, આ વર્ષના ચાતુર્માસમાં કેટલા મહાશયો આ અને બીજા યોગ્ય સુધારા કરે છે !

છોટાલાલ સુનીલાલ સમઠીવાળા,
વરોહરા.

નોટ—આ લેખ ઉપર લક્ષ આપવા વધુ આ વર્ષે પ્રભાવનામાં કરેલા સુધારાના સમાચાર અંગેને લખી મોકલવા દરેક વાચકને ખાસ બહાનમજ કરવામાં આવે છે.

સુપ્રસાદક.

नियमपरिवर्त्तन ।

सजन महाशय ! सनातनजैनग्रंथमालामें छपे हुये संस्कृत ग्रंथ जो २६॥१८ के ग्रंथ १४) में औ(२६८॥११) की १० सीटें १००) रुपये छुटते थे सो अब किसीको भी इस न्योछावरसे नहिं दिये जायंगे । अब सभसे नीचें लिखे अनुसार न्योछावर ली जायगी । इसके सिवाय अब सनातनजैनग्रंथमालामें सब ग्रंथ प्रायः भाषाटोकासहित छपेंगे तथा पहिलेकी तरह अंक न निकाल कर सब ग्रंथ पूरेपूरे छपेंगे और चुन्नीलालजैनग्रंथमालामें भी केवल ट्रेक्ट ही न छपकर छोटे बड़े सबतरहके ग्रंथ हिंदी वा बंगमायामें छपते रहेंगे ।

जो दानी महाशय इस धार्मिक संस्थामें एक मुस्त ५०) रुपये प्रदान करके इस संस्थाके दानी समासद बनेंगे उनको अबसे छपनेवाले सब ग्रंथोंको एक एक प्रति बिना मूल्य पोष्टेज मात्र के बी. पी. से भेजते रहेंगे और जो महाशय १) रु. डिपोजिटमें जमा कराकर स्थायी (पक्के) ग्राहक बन जायंगे उनको सनातनजैनग्रंथमालामें छपे हुये ग्रंथ तौ पौणी न्योछावरसे और चुन्नीलाल-जैनग्रंथमालामें छपे हुये ग्रंथ आधी न्योछावरसे बी. पी. द्वारा भेजते रहेंगे । जो महाशय एक रूपया देकर पक्के ग्राहकोंमें नाम न लिखावेंगे उनसे पूरी २ न्योछावर ली जायगी ।

विक्रयार्थ पहिलेके छपे तैयार ग्रंथ—

आप्तपरीक्षासटीक व पत्रपरिक्षामूल २), समयप्राप्त दो संस्कृत टीका सहित ५) तत्त्वार्थराजवार्त्तिकजी पूर्वाद ५) रु. उत्तरार्द्ध ५) पूर्ण ९), आप्तभीमांसा-अकलंकमाप्य वसुनंदीटीकासहित और प्रमाणपरीक्षा २) शब्दार्णवचंद्रिका (सटीकजैनद्रव्याकरण) पूर्ण ५) उत्तरार्द्ध ३॥१), शब्दानुशासनसटीक (शाकटायनव्याकरण) प्रथमखंड २), जैनैन्द्रप्रक्रिया पूज्यपादगुणनंदिस्वामीकृत १॥१), शाकटायनधातुपाठ १२), जिनशतक-संस्कृत भाषा दो टीका सहित चित्र काव्य ११), धर्मरत्नोद्योत दोहाचोपईयंद १), धर्मप्रभोत्तर-(प्रश्नोत्तर भाषाकाचार) वचनिका २), महावीरचरित्र —), न्यायदीपिकामूल १) अजैन विद्वानों व विद्यार्थियोंकी सब ग्रंथ बिनामूल्य भेजे जाते हैं ।

आगांभी तैयार होनेवाले ग्रंथ—

परीक्षामुल हिंदी और बंगानुवाद सहित १), न्यायदीपिकाबंगानुवादसहित, संस्कृतप्रवेशिनी ४ भाग हिंदी सहित, समयसारकलये संस्कृत तथा भाषाटीकासहित, सुभाषितरत्नसंदोह भाषा-टीका सहित, क्षत्रचूडामणि टिप्पणी सहित ।

जैनसमाजका दास—

पन्नालाल जैन, महामंत्री, भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशिनीसंस्था ।

ठि. मदागिनजैनमंदिर पोष्ट—बनारससिटी

પ્રતિષ્ઠાપત્રી ૨૦ વર્ષવત્રી

સેકડો પ્રશંસા પત્ર પ્રાપ્ત

હાજી મોવિની

પ્રસિદ્ધ અક્ષર દવા

તમાકુ સુલભમાન

ફાયદા ન કરે તો હાંસ લાપસ

સિલનેકા પત્ર

ચંદ્રસેન જીન ચંદ્રા

હટાવા

ફિ. ૧૧) સી

અ. ૧૧) ૧૨

હાંસ લાપસ

રક્ષા સાથે હ છે. જરૂર મંગાવો!

રક્ષા પાને આત્મ નાનમણ કરવા માટે વ્રત નિયમથી, તેની હરકેઈ ચીજ-વસ્તુપરની અતુરકતા કમી કરાવી આત્મધ્યાનમાં મશગુલ રહી આત્મસ્વરૂપ જોળખવા પ્રયત્ન કરીશું. પર્યુષણ જેવા મહાન્ કલ્યાણકારી પવમાં સ્વધર્મ બંધુઓને અન્ય હિંસામયી ક્રિયાઓથી અચવાનો ઉપદેશ આપીશું અને નૈત ધર્મના ઉદ્ધાત ખરા રૂપમાં યાપ, તેવા મહાન્ પ્રયત્નો કરીશું.

પર્યુષણ જેવા પવમાં પ્રથમ એ વાતપર ધ્યાન આપીશું કે, હાલમાં જે વડે પ્રભાવના યાપ-મનાય છે, તેનાથી ફાયદો છે કે નુકશાન ? જે નુકશાન માણુમ પડતું હોય, તો તેને અટકાવવાનો ઉપાય યોજીશું. પ્રથમ પતાસાની પ્રભાવનાથી જે ઉત્પત્તિ મનાય છે તેનાથી ફાયદો તો ઉજ નહિ બલકે હિંસા તો સહજ થઈ જવાની વધી છે કારણકે આજ કાલ સર્વ ટેકાણે "વિદેશીય અને અપવિત્ર

હાસ્ય મંદિર

૬. કુર્તા-રા. બા. રા. હાસ્ય મંદિરમાં કાલે, આ તેમના પત્ની સે, વિધાગૌરી બી. એ વર્ષો અને પુરતકમાં "હાસ્ય મંદિર" વિશેનો નિબંધ જે સુધારો હાસ્યરસિક લેખકોને સુધારો કરીશું, તો વગેરે ઉપ આગળી નેખો છે. ખાસ તંબર અક્ષય અમર આશાને ધૂળચેત્રો-ડેમી આકેષક જે નોંધએ છીએ કે, આ વધેરી નામનું પાકું હિંસા કેટલા મહારાષ્ટ્રો આ અને નુકસાનોના શત્રુ સુધારા કરે છે.

છોડાલાલ સુનીલાલ સમંદ

નોંદ-આ લેખ ઉપર લેખ આપે અને જેવે આ વર્ષે પ્રભાવનામાં કરેલા સુધારાના અમોને લખી મોકલવા દરેક વાચકને ખાસ જણાવવામાં આવે છે.

શંપાદી મહેતા, મારાજ

ॐ इस वर्षके ग्राहकोंको हिन्दी-गुजराती भाषाकी ८ पुस्तकें उपहारमें मिलती हैं । ॐ

॥ श्रीवीतरागाय नमः ॥

शेठ प्रेमचंद मोतीचंद दिगंबर जैन बोर्डिंग तरफथी मक़द थतुं मासिक

दिगंबर जैन.

The Digambar Jain.

युतं सुलेखे विविधैश्चित्रैः, दिगम्बरजैन मिदं सुप्रबन्धम् ।
प्रभो ! महावीर ! तव प्रभावात्, समुत्तमा मुन्नतिमा तनोतु ॥

वर्ष ८ मुं.

वीर सं. २४४१. भाद्रपद. विक्र. सं. १९७१.

अंक-११ मो.

आपणो महानं पर्व श्री दशलक्ष्णपर्व याने
पर्युपणपर्व हायवैतमा आवी पढोंन्यो छे.
जैनोमां आखा वर्षमां पवित्रमां पवित्र दिवसो
जो कोई मनाता
पर्युपण पर्वमां होय तो ते आ
शुं करशो ? पर्युपणपर्वना दि-
वसोज छे तेम आ

दिवसोमां आपणां अनेक व्रतो जेवां के व्रण
चौबीसीव्रत, पुष्पांजली, आकाशपंचमी, निर्दो-
षसप्तमी, षोडशकारण दशलक्ष्ण, सुगंध-
दशमी, रत्नत्रय, अनंतव्रत, वगेरे व्रतोना
दिवसोज आवे छे, जेथी आ उत्तम दिवसोमां
जेठलो समय धर्मध्यानमां व्यतीत याय
तेठलो थोडोज छे, एटले के आ अनेक व्रतोना
दिवसोमां सर्वेए पोतपोतानी शक्ति मुजब व्रतो

आदरी, दररोज सवारे सामायिक प्रतिक्रमण
करी व्रतोतुं पूजन, अभिषेक, तत्त्वार्थ-भक्तामर
पाठ [अर्थ सहित] थई तत्त्वार्थसूत्रना दशे
अध्यायमांथी एकेक अध्यायतुं अर्थ साथे विवेचन
पोते वांचवुं जोईए अथवा कोई पंडित पासे
सर्वेने संभळाववुं जोईए तेमज जे दिवसे जे व्रत
आवतुं होय तेनी कथा पण सर्व समक्ष संभळा-
ववी जोईए. चळी आ उपरांत दररोज सांजे
सर्वेए एकत्र मळी सामायिक, प्रतिक्रमण, दर्शन,
आरती वगेरेथी परवारी जे कोई त्यागी, ब्रह्म-
चारी के पंडित होय तेमनी पासे अथवा ते
कोई न होय तो कोई विद्वान आचक पासे
शास्त्रसभा करावी तेमां प्रथम दररोज
दशलक्ष्णधर्मना एकेक धर्मतुं विवेचन
दाखला दलीलो साथे विस्तारथी कराववा
उपरांत कोई पुराण अथवा चरित्र बंचाववुं
जोईए. दशलक्ष्ण धर्मतुं विवेचन करवा माटे
गत वर्षमांज “ दशलक्ष्णधर्म ” नामे भेटनो
ग्रंथ वैचायलो छे, तेमांथी अथवा तो खंकरंड-
आचकाचार वगेरेमांथी दश धर्मोतुं विवेचन
मळी आवे छे. चळी आज अकमां “ दशल-

क्षुण्णपर्व और मित्रोंका वार्तालाप ” ए नामनो एक संवाद प्रकट करेलो छे ते वांचवा सर्वेने आग्रह करीए छीए.

हवे एटछुं तो निश्चय छे के आ पर्वदिवसोमां शुद्ध द्रव्यज वापरवानी जरर छे, छत्तां पण हजु आपणा भोळा भाईओ प्रमाद अने मोहने वश थई पूजन वगैरेमां अस्पर्श पदार्थोना भेळसेळवाळी विलायती भ्रष्ट खांड, अशुद्ध केशर, कपुर वगैरे जाणीजोईने वापर छे ए शोचनीय छे. हवे तो स्वदेशी केशर, खांड, कपुर वगैरे शुद्ध अने विलायतीना भावेभाव मळी शके छे माटे पूजन, नैवेद्य, प्रभावना, स्वामीवत्सल वगैरेमां शुद्ध खांडनो अने पूजनमां शुद्ध केशर, कपुरनो उपयोग करवा सर्वे बंधुओने सूचवीए छीए. वळी आपणा भाईओ सारी रीते समजे छे के आ पर्वदिवसोमां जीवहिंसा जेटली न थाय तेटली काळजी राखवी जोईए तो प्रभावना माटे पतासां बनाववाने जीवहिंसानो खास व्यवहार थाय छे, तो आ प्रभावनाओमां पतासाने बदले बदाम, सोपारी, नाळियेर, सुकां फळो वगैरे अथवा तो बनी शके त्यां सुधी नानां नानां पुस्तको जेवां के सामायिकपाठ, दर्शनपाठ, पंचकल्याणकपाठ, बालबोध जैनधर्म, नियमपोथी, आलोचनापाठ, प्रतिक्रमण, निर्वाणकांड, प्रातःस्मरण मंगलपाठ, जिनचतुर्विंशतिकाव्य वगैरे प्रभावना तरीके बेंचवानी आवश्यकता छे अने तेथीज धर्मनी खरी प्रभावना यह शकसे

हवे आ महान पर्वमां सर्वेए शीलव्रत पाळी जेटलो बनी शके तेटलो ओछो परिग्रह राखवो जोईए अने तेमां बिदेसे करीने चामढांनं घूट,

पाकीट, लीलोत्री, गाडीघोडा वगैरेनो उपयोग न करी जेम बने तेम जीवहिंसा अटकाववा पूरती काळजी राखवानी आवश्यकता छे तथा दरेके पोतपोतानी शक्तिमुजब व्रत, अपवास, एकमुक्त, के दररोज चौबीहार तो करवाज जोईए तेमज आपणा अनेक भाइयो अने ब्हेनो आ पर्वदिवसोमां पांच अथवा दश अपवास करे छे तेमने खास आग्रहपूर्वक सूचवीशुं के ए व्रतनी खुशालीनिमित्ते अमुक रकम शास्त्रदान अने विद्यादान माटे जुड़ी काढवी, अने तेमांनो विद्यादाननी रकम आपणा संस्थाओमां तथा शास्त्रदाननी रकम ' दिगंबर जैन ' ऑफिस उपर मोकलवी जोईए, जो दश दश के पांच पांच अपवास करनार दरेक बंधु के ब्हेन शास्त्रदान माटे पच्चीस पच्चीस रुपयाज मोकली आपे तो तेथी कंड नहि तो बसो चारसो रुपया एकज भई शके अने तेमांथी एक मोटो शास्त्रीय ग्रंथ नवीन छपावीं विनामूल्ये वहैची शकाय, माटे आ वायत उपर लक्ष आपवा व्रत आदरनार दरेक बंधुने सूचना करीए छीए. निमित्त वगर कार्य थतुंज नथी, माटे आ पर्वनिमित्ते तो शास्त्रदान-विद्यादाननी रकमो सुगम रीते एकठ्ठी करवाने दरेक मंदिरे एकेक धर्मादा पेटी सुकी राखवी अने तेमां दरेके कई ने कई नाणुं, नांखुं अने ते पेटी पुनेम उपर खोलीने तेमां एकटुं गयेछुं द्रव्य आपणा जाणीती संस्थाओने मोकलवाी देखुं जोईए.

वळी हाल एवा समय आवी पहोंच्यो छे के त्यागो, भटारक के ब्रह्मचारीनी संस्था अति न्यून होवाथी उपदेश माटे स्वयं अध्ययन

કરવાની અનેક સ્થળે જરૂર પડે છે, જેથી દરેક મંદિરમાં દરેક શાસ્ત્રની એકેક નકલ હોવાની જરૂર છે માટે જે જે મંદિરોમાં જે જે શાસ્ત્રો ન હોય તે પોતાના દ્રવ્યથી કે પછી મંદિરના મંદારના દ્રવ્યથી મંગાવવાં જોઈએ; તેમજ દરેક મંદિરના શાસ્ત્રમંદારનું સૂચીપત્ર તૈયાર કરવું જોઈએ. આનું સૂચીપત્ર તૈયાર કરવા માટે ભાદરવા સુદ ૧૪ નો દિવસ ઘણોજ સુગમ છે, કેમકે એ દિને લગભગ બધાજ માદઓ અને રહેનો અપવાદ કરે છે, જેથી એ ચાલત મંદિરનીમાં ગમે તેટલો સમય વ્યતીત કરી શકાશે.

બહી આ પર્વમાં નવો શકે તેટલો પરિવ્રદ ઓછો રાખવા ઉપરાંત સગરેપ ચિલ્કૂલ નજ કરવો જોઈએ તથા જો કંઈ લડાઈ ક્ષયટો મંદિર કે ન્યાતિ સંબંધી હોય તો તે ઉત્તમક્ષમાભાવ ધારણ કરી પતાવી નાંખવો જોઈએ અને પર્વ પૂર્ણ થવા પછી ઘડ ૧ને દિને સર્વે માંદોમાં ઉત્તમક્ષમા માંગવા તથા વહારગામ રહેતાં સગાંસેહીઓ ઉપર ઉત્તમક્ષમાવળીના પત્રો લેવા જોઈએ તેમજ આ પર્વ સર્વે સ્થળે કેવી રીતે કેટલા ઉત્સાહથી પઢાયો, કોણે કોણે કેટલાં ત્રતો આદર્યા, કેટલી સમાઓ યદ, શાસ્ત્રોનું સૂચીપત્ર કરી નવીન શાસ્ત્રો કેટલાં મંગાવ્યાં, શાસ્ત્રદાન વિદ્યાદાનમાં કેટલું દ્રવ્ય લખાવું, પ્રમાવનાઓમાં શું શું વેંચાવું તેમજ શું શું કાર્યો નવીન થયાં તે સર્વે હકીકત આવતા અંકમાં પ્રકટ કરવા માટે અમોને ભાદરવા વદી ૫ સુધીમાં મોકલી આપવાને દરેક વંધુને સૂચવીએ છીએ.

જૈનકોમને જીવન અર્પણ કરનાર પં.
અર્જુનલાલ શેઠી વી. એ.ને વગર તપાસે કંઈ
પણ ન્યાય વગર
આ કલંક તે જયપુર રાજ્યે કારા-
ચ્છમાં નાંખી મુક-
વાને દોઢ વર્ષ થવા

આવ્યું અને આલી જૈન કોમ તો શું પણ જૈન
અજૈન સર્વે પત્રકારોએ એ માટે હાથપોહ કરી જયપુર
રાજ્યને અનેક રીતે આજીજીઓ કરી કે મળે,
અર્જુનલાલ અપરાધી હોય તો તેમને કેદ
કરો પણ આમ વગરન્યાયે, વગરતપાસે
કારાગ્રહમાં ! નાંખી મૂકવા અને એમને
છોડવા સંબંધીના આવેલા સેકડો તારો, પત્રો
અને અર્જીઓ તરફ 'આંચ આઢા કાન'
કરવા અને જૈન કોમ ઉપર નાહકનું કલંક ઉઠું
રાખવું એ જયપુર રાજ્યને કોઈ પણ પ્રકારે યોગ્ય
નથી. હાલમાંજ તા. ૩ જી સપ્ટેમ્બરે નામદાર
જયપુર મહારાજાની વર્ષગાંઠ હતી તે નિમિત્તે
આ વંધુને છોડવા માટે જૈન કોમ તરફથી
મુંવાઈ, સુરત, અમદાવાદ, અંકલેશ્વર, વડોદરા,
આમોદ, વાકરોલ, હન્દૌર, અલાહવાદ વગેરે
અનેક સ્થળેથી અનેક તારો અને પત્રો મોકલાયા
હતા તથા તા. ૧ લીએ આલા હિંદના જૈનો
તરફની, હન્દૌરથી જૈનધર્મભૂષણ બ્રહ્મચારી
શતિલપ્રસાદજી વગેરેની ૧૧૦૦૦ સહી
સાથેની એક લંબાણ અરજી મોકલવામાં
આવી છે, તેમાં જૂદા જૂદા ૧૭૯ ગામો અને
શહેરોની ૩ થી તે ૩૭૦ સુધીની સહીઓ છે
અને આ અરજીમાં પણ આ જન્મગાંઠ ઉપર
શેઠીજીને છોડવા માટે સ્વાસ્થ આગ્રહ કરવામાં
આવ્યો છે, પણ આ આર્ટિકલ લખતી વખતે તા.
૯ મી થઈ છે છતાં પણ એ સંબંધી કંઈપણ
સમાચાર જયપુર રાજ્ય તરફથી પ્રકટ થયા
નથી એ અજબ જેવું છે ! હવે તો છેવટનો રસ્તો
એક ડેપુટેશન જયપુર મહારાજા અને નામદાર
વાહસરોય પાસે લઈ જવાનો છે, જે માટે અગ્રેસરો-
એ સ્ત્રીક અને આલસં તજી દઈ આગળ પડી
એ કાર્ય ઉપાડી લેવું જોઈએ અને ત્યારેજ આ
વિના અપરાધે દોઢ દોઢ વર્ષ થતાં કારાગ્રહમાં
રીવાતા ધર્મવંધુનો છૂટકો થઈ શકશે.

આપણી મુખાઈ દિ. જૈન પ્રાન્તિક સભા,
એના પ્રમુખ સ્વર્ગીય શેઠ માણેકચંદ્રજીના
વિયોગ પછી એના
દિ. જૈન પ્રાન્તિક કાર્યો પૈકી જૈનમિત્ર-
સભા જાગરો કે ? પરીક્ષાલય અને ઉપદેશક
વિભાગ સિવાય બધુંજ

હંકુંગાર થઈ ગયું છે અને અન્ય બધું છે
કે આ આખું વર્ષ પસાર થયા આવ્યું પણ
આ વર્ષે વાર્ષિક બેઠક સરખી પણ કોઈ
સ્થળે થઈ નથી. નવીન પ્રમુખ શેઠ હીરાચંદ
નેમચંદ દોશી (સોલાપુર), શેઠ માણેકચંદ્રજીની
માફક બે સલાની દેખરેખ રાખે, તોજ એ
સંભાળેની તેવી સ્થિતિ બોગવી શકેજ; નહિ
તો પછી ધીમે ધીમે બધાંજ કાર્યો ઠંડાંજ
પડી જવાનાં. સૌથી મુખ્ય કાર્ય વાર્ષિક આધિ-
વેશનનું છે માટે આ વર્ષે તો કોરજ ગયું,
પણ આગત વર્ષે કાર્તિકથી માહા માસ સુધીમાં
ગમે તે સ્થળે વાર્ષિક બેઠક કરવા માટેની ગોઠવણ
અત્યારથીજ નક્કી થવી જોઈએ અમારા ધારવા
મુજબ મહુવા (સુરત), અમદાવાદ, કુંચલગીરી,
આણંદ, કે ગીરનારજી આમાંથી કોઈ પણ
સ્થળે અધિવેશન થવું જરૂરનું છે, અને એ
માટે કાર્યકર્તાઓને કોશીશ કરવા અમે આગ્રહ
કરીએ છીએ.

સ્વર્ગીય દાનવીર જૈનકુલભૂષણ શેઠ
માણેકચંદ્રજીનામ અમર રાખવા માટે
આ પત્રે એક સ્મારક
જીવનચરિત્ર માટે ફંડ કરેલું છે, જેમાંથી
તૈયારીઓ પ્રથમ આ દાનવીર
પુણ્યત્તમા નરતું એક
બૃહત્ સચિત્ર જીવન ચરિત્ર અતિ જૂન
કિંમતે બહાર પાડવામાં આવનાર છે, તે લખવાનું
કાર્ય છંદોરમાં બ્ર. શીતલમસાદજીએ એ કે
સર કર્યું છે તોપણ આ જીવનચરિત્ર માટે
અનેક જાતની સામગ્રીની જરૂર છે, જે માટેની
ખાતમીઓ માટે અમેએ પુષ્કળ પત્રવ્યવહાર

કર્યો, છતાં પણ અન્ય બધું છે કે માત્ર
ગણતરી ગ્રહસ્થો સિવાય કોઈએ પણ એ બાંધતતી
કંઈ પણ માહિતી કે સૂચનાઓ અમને લખી
મોકલી નથી. માણેકચંદ શેઠ સાથે જેમને
જેમને ગાઠ પરિચય હતો તેમણે પોતાના
પરિચયનો ઇતિહાસ લખી મોકલવાની જરૂર
છે તથા જે જે ગામ કે શહેરમાં માણેકચંદ
શેઠ ગયા હોય, જ્યાં સંભાળે, પાંદશાળા ખોલી
હોય, ખોલાવી હોય, કંઈ મદદ કરી હોય કે
ન્યાતિ ઝગડાઓ પતાવ્યા હોય કે ન્યાતિ સુધા-
રાતી સૂચનાઓ કરી હોય તેમજ જ્યાં જ્યાં
આ શેઠને માનપત્રો, અભિવંદનપત્રો મળ્યાં
હોય તે તેમજ આ શેઠના પરિચયથી જેમને
જે જે લાભ થયો હોય એ સર્વે હકિકત આ
બૃહત્ જીવનચરિત્રમાં દાખલ કરવામાં આવનાર
છે માટે આવી હકિકતો ઘણીજ તાકીદે અ-
મેને લખી જણાવવા માટે સર્વે જૈનબંધુઓને
ખાસ આગ્રહપૂર્વક સૂચના કરીએ છીએ. વગી
શેઠ માણેકચંદ્રજીના કુટુંબીનું મૂળ વતન
ભીંડર (મેવાડ)ના ઇતિહાસની જરૂર છે, માટે
જે કોઈ બંધુ ભીંડરની ૧૦૦ વર્ષ પહેલાંની
અને હાલની સ્થિતિનું દૂક તથાન લખી મોક-
લશે તો તે આભારપૂર્વક સ્વીકારવામાં આવશે.

ગત વર્ષે તો આમંત્રણપત્રિકાઓ કાઢવા
પછી આપણી અમદાવાદ બોર્ડિંગ અને
રતલામ બોર્ડિંગના
લડાઇનો ગભરાટ ! કાર્યકર્તાઓને લડાઈ
નડશે કે ? નો ગભરાટ !!!
નડવાથી વાર્ષિક મે-
ળાવડાઓ બંધ રાખ્યાં હતા, જેથી ગત વર્ષે
આ મેળાવડાઓ જે દર વર્ષે થતાજ હતા તે
થયા નહોતા, પણ આ વર્ષે તો આવો ગભરાટ !!
કાર્યકર્તાઓને નહીજ નડશે અને આવતા મા-
સમાં આ બંને બોર્ડિંગના વાર્ષિક મેળાવડા-
ઓ ભરવા યોગ્ય તજવીજ. દરેકજી એવી
આપણે આરા રાખીશું.

श्री आदिपुराण ग्रन्थ-इस महान ग्रन्थ पं. लालारामजी द्वारा खुले पृष्ठोंमें पुष्ट कागजों पर छप रहा है जिसके ७२४ पृष्ठ तो प्रकट हो चुके थे और यह ७२५ से १०२४ तकके पृष्ठ हैं। इन्दौरमें अब बहुत शक्तिसे छपता है। हर एक मंदिरजीमें इस महान ग्रन्थकी एक प्रत तो अवश्य होनी चाहिए। सैकड़ों रुपये खर्च करते भी जो नहीं मिलता था वह अब (१५) में पूर्ण ग्रन्थ मिल जायगा। ७०० पृष्ठके (५) के हिसाबसे मूल्य है और १०२४ पृष्ठ अभी (१०) और पोस्टेजके बी. पी. से मिल सकते हैं। मंगानेका पता-पं. लालाराम जैन, महारंगज-इन्दौर।

ब्रह्मचर्याश्रम चगेरेना फोटाओ:- सोलापुर-निवासी जैन फोटोग्राफर श्रीधुत हरिचंद अनुलख दोस्ती, यात्रा दर्शान पोतानी साथे फोटोग्राफीनो सामान लई गया हता अने घणी संस्थाओना जुदा जुदा फोटाओ लई आब्या हता जेमांना आ मोटा ८ फोटाओ छे, तेमां हस्तीनापुरना श्री ऋषभ ब्रह्मचर्याश्रमना विद्यार्थीओ तथा कार्यकर्ता, हस्तीनापुर मंदिरनो विशाल अने उत्तम कारीगरीनो दरवाजो, आश्रमनुं स्थान, तथा कृपिकर्म करता विद्यार्थीओनो देखाव ए ४ चित्रो तथा मथुरा महाविद्यालयना विद्यार्थीओना त्रण मुपो तथा जैन अनाथाश्रम दिल्लीनो ग्रुप फोटो छे. आ फोटाओ साफ अने सारी गोटवणथी लेबायल छे, जे मोटी साईझना होवा छतां पण.

दरेक फोटो छुटक आठ आने मली शके छे. मळवानुं स्थळ-एच. एम. दोशी फोटोग्राफर सोलापुर.

कुन्जविलास (जैनपदसंग्रह)-प्रकाशक-बाबू कुंजीलाल जैन-काशी। इसमें ५२ पृष्ठोंमें जैनपदोंका संग्रह है। छपाई अच्छी नहीं है और अशुद्धि भी है। मूल्य ०)१० है परंतु 'दिगंबर जैन' के ग्राहकोंको ०)०० में भेजनेको लिखते हैं। मिलनेका पता-दुलीचंद तालासाजी जैन-बड़वाह (इन्दौर)

स्वामी दयानन्द और जैन धर्म:- रचयिता-पं. हंसराज शास्त्री। मूल्य आठ आना। मध्यस्थवादग्रंथमालाका यह १५० पृष्ठका प्रथम पुष्प है जिसमें आर्यसमाजी स्वामी दयानन्द सरस्वतीने जैनधर्मपर जो जो आक्षेप और शंकाएं की थीं उन सबका बहुत अच्छी तरहसे खंडन सभ्य भाषामें दृष्टांतपूर्वक किया गया है। आर्यसमाज और जैनधर्मका मिलान करनेके लिए यह पुस्तक अवश्य वांचने योग्य है। मिलनेका पता-पं. हरिलाल शर्मा, मैनेजर आत्मानंद जैन सेन्ट्रल लायब्रेरी-अमृतसर (पंजाब)

जयार्जिप्रताप:- ग्वालियरसे 'जयार्जि प्रताप' नामका साप्ताहिक पत्र सरकारकी ओरसे प्रकट होता है जिसका यह शिक्षा-प्रचारका विशेष अंक है जिसमें ग्वालियर राज्यमें शिक्षाका प्रचार पहले कैसा था और अब कितना हुआ है और कैसी २ शिक्षाकी आवश्यकता है, अन्य देशोंने उच्च शिक्षासे कैसी २ उन्नति की है इत्यादि विषयोंके अंग्रेजी और हिंदी भाषाके कोई ४१ विषयोंके लेख ७५ पृष्ठोंमें हैं। छपाई सफाई अच्छी है और ग्वालियरमें शिक्षाप्रचारके पथप्रदर्शक ९

મહાશયોંકે ચિત્ર મી હૈ । યહ પત્ર કમ મૂલ્યમેં
વહુત લાભ પહુંચાતા હૈ । સમૈં તો કુછ શંકા
નહીં હૈ ।

(૧) ગૌતમ પૃચ્છા (ધર્મઅધર્મકા
ફલ), (૨) સુબુદ્ધસુશિક્ષા રાસ, (૩) શ્રી
નાકોઢા પાર્શ્વનાથ:—યહ તાંનો પુસ્તકેં શ્વે.
યતિ ઇન્દ્રવિજયજીને લિખી હૈ । હરપ્રકકા
મૂલ્ય એક આના હૈ । મિલનેકા પતા—મન્નાલાલ
ચોપડા, રાજેન્દ્રામ્બુદય પુસ્તકાલય આફિસ—
રતલામ ।

મહેન્દ્રકુમાર નાટક:—જૈપુર નિવાસી પં.
અર્જુનલાલ સેઠી જવ શિક્ષાપ્રચારક સમીતિ-
કા કાર્ય ત્રીન વર્ષ પહિલે વહુત ઉત્તમતાસે
ચલા રહે થે ઉસી ઘરત આપને ।સ નામકા
એક ધાર્મિક નાટક રચા યા ઓર જૈપુરમેં
વિદ્યાર્થીઓંદ્વારાહીં ત્રીસ-ચાલીસ હજાર જન-
સમૂહ સમઘ લેલાગયા યા જો જૈન અજૈન
સમીકો વહુત પસંદ હુઆ યા । ।સ નાટકકે
એક પાત્ર અમીચન્દ જૈન રહસ (વિદ્યાર્થી) થે,
અન્હોંને હીં યહ નાટક ‘પ્રેમમાલા’ પ્રથમ પુષ્પકે
નામસે પ્રકટ ક્રિયા હૈ ।સમેં પં. અર્જુનલાલજી
સેઠી જો બિના અપરાધ જૈપુરકો જિલમેં રાજ્ય-
કી ઓરસે રલે ગયે હૈ ઓર જિસકી કુછ
સુનાઈ મોં નહીં હોતો હૈ ઉનકા ફોટો મી હૈ ।
છપાઈ સપાઈ અચ્છી, પૃથ ૭૨ ઓર મૂલ્ય
આઠ આના હૈ । એસી પુસ્તકકા મૂલ્ય તો
હસસે કમ રલના ડચિત યા । મિલનેકા પતા—
અમીચન્દ જૈન રહસ-ગોહાના (રોહતક) ।

શ્રીમદ્ આત્મારામજીકા સંશિષ્ટ જીવન
ઓર કયા ઈશ્વર જગન્ના કર્તા હૈ:—યહ
દોનો પુસ્તકેં આત્માનંદ જૈન સમા-અંવાલા
શહરસે વિનામૂલ્ય મિલતો હૈ ।

વ્યાપારી—જુહી, કાનપુરસે પ્રકટ હોતા
હુઆ નવીન હિન્દી માસિક । વર્ષ ૧ અં. ૪.
વાર્ષિક મૂલ્ય ૧૧) ।સમેં વ્યાપાર સંબંધી અચ્છે
લેલ રહતે હૈ ।

સાર્વજનિકહિત ભાગ ૫વાં-લેલક-મુનિ
માળેક ઓર પ્રકાશક વાઘુ ડમરાવસિંહજી,
દેહલી । મૂલ્ય ૦) = ।સમેં વનારસમેં સ્થાપિત
હોનેવાલે હિન્દુવિશ્વવિદ્યાલયમેં ધાર્મિક અભ્યા-
સક્રમ કેસા રલના ચાહિયે, ।સ વારેમેં ૩૮
વિષયોંદ્વારા સૂચના કી ગઈ હૈ જો હરપ્રકકો
યાંચનેયોગ્ય હૈ । મિલનેકા પતા-લાલા
બિહારીલાલ ગિરલાલ જૈની-વિનોલી (મેરઠ) ।

વર્ધા બોર્ડિંગકા રિપોર્ટ-વર્ધામેં સ્વર્ગીય
દાનવીર જૈનકુલભૂષણ સેઠ માળેકચંદજીકી
પ્રેરણાસે ઓર અન્હીકે હસ્તસે ત્રીન વર્ષ હુય
દિગંબર જૈન બોર્ડિંગકી સ્થાપના હુઈ યી જિસકી
યહ નિયમાવલી ઓર દો વર્ષકા રિપોર્ટ હૈ જો
દેલનેસે વિદિત હોતા હૈ કિ ।સમેં ૩૨ વિદ્યાર્થી
પડતે હૈ । ફંડ અંદાજ ૨૦૦૦૦)કા હૈ । ૧૯૭૦-
૧૯૭૧મેં ૧૨૫૭) કા સર્ચ હુઆ યા, બોર્ડિ-
ગકી નવીન ઇમારતકા કામ શુરૂ હૈ ।સલિય
જ્યાદે રૂપયોંકી ઘડી આવશ્યકતા હૈ । મંચી
જયચંદ ધાવળે અચ્છે ઉત્સાહસે કાર્ય કરતે હૈ ।
વર્ધામાંતકે માઈઓંકી ફર્જ હૈ કિ ।સ બોર્ડિંગ-
કા ફંડ કમસે કમ ૫૦૦૦૦) કાવના દેવે ।

સુબોધક કથાપત્રક—અને
પ્રકાશક-શ્રીયુત્ સુનીલાલ વર્ધમાન શાહ-
અમદાવાદ. આ પુસ્તકમાં જૈન સાહિત્યમાંથી
સંશોધન કરીને રાગ શશીશંખર, મત્સ્યોદય
કુમાર, અમરકુમાર, રાગ શુદ્ધિમતિ અને
મંગલગળથકુમાર, આ પાંચેની કથાઓ રસીકી
અને બોધદાયક ભાષામાં રલુ કરી છે તેમજ
દરેક કથાના અંતમાં રયા મુનિ રત્નચંદ્રએ
સારાંશ અને બોધ લખેલો છે, જે દરેક

અવસ્થ વાંચના લાયક છે. છપાઈ સફાઈ સારી, પૃષ્ઠ ૧૩૫ અને પાકું પુકું છનાં પણ કિં. માત્ર પાંચ આનાજ છે. પ્રકાશક પાસેથી મળી શકે છે.

જૈનધર્મ પ્રસારક સભાનો રિપોર્ટ-
આપના સ્વેતાંબરી બંધુએ માં જુનામાં જુની અને ઉત્તમ કાર્ય કરતી કોઈ સભા હોય તો તે ભાવનગરની શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સભા છે, જેને સ્થપાયાને ૩૪ વર્ષ થયાં છે અને તેના આ ત્રણ વર્ષનો રિપોર્ટ છે, જે જોતાં જણાય છે કે એમાં ૨૨૭ મેમ્બરો છે. સ્થાપી ફંડ તો આશરે ૩૦૦૦૦નુંજ છે છતાં પણ આવક બહુ સારી છે, જેથી આ સભા દ્વારા લાયબ્રેરી, શાળા દ્વારા આપાતું ધાર્મિક તથા વ્યવહારિક જ્ઞાન, જૈન ગ્રંથો પ્રકટ કરવાનું ખાતું અને 'જૈન ધર્મ પ્રકાશ' માસિક સારી રીતે ચલાવાય છે. સભાનું બંધારણ એટલું ઉત્તમ છે કે જેથી આટલાં વર્ષો થયાં આ સભા ટકી રહી નિર્વિઘ્નપણે કાર્ય કરો જાય છે. અમારા દિગંબર ભાઈઓ જાણીને અજબ થશે કે એના પુસ્તકપ્રસિદ્ધિખાતાંએ આજ સુધીમાં સંસ્કૃત અને માગધી ભાષાના નાનાં મોટાં ૩૨ ગ્રંથો તથા ભાષાના ૨૮ ગ્રંથો સરતી કિંમત પ્રકટ કર્યાં છે અને એના માસિકના દરેક અંકમાં નવીન છપયલા, નવીન છપાતા, નવીન લખાતા અનેક ગ્રંથોની જાહેરાતો ચાલી આવે છે અને તેને અનેક ભાઈઓ મદદ પણ આપ્યાજ નામ છે. આવી ઉત્તમ સંસ્થા દિગંબર જૈનોમાં ક્યારે થશે ? વાંચનનો શોખ અને ધર્મરૂચિ વધી જાવાના વિશદીઓનો સડો સમજીને દૂર થશે ત્યારેજ ।

જીવદયા જ્ઞાનપ્રસારક ફંડની અપીલ:-પર્યુપણ પર્વ પ્રસંગે મુંબાઈના જીવદયા જ્ઞાનપ્રસારકફંડે અનેક પ્રકારની અપીલ બહાર પાડી જીવદયાના આ ઉત્તમ ખાતાને મદદ કરવા સૂચવ્યું છે જે વાસ્તવિક છે. આ

ખાતું ચર વર્ષમાં હિનમ કાર્ય કરી રહેલું છે અને જેણે જીવદયાના લાભો પુસ્તકોનો વિના મૂલ્યે પ્રચાર કરી હજારો જીવોનો જીવ બચાવ્યો છે માટે દરેકે આ ખાતાને જનતા મદદ મોકલવાની જરૂર છે સેક્રેટરી શ્રી લક્ષ્મણભાઈ ગુલાબચંદ ઝવેરી (ઝવેરી બજાર મુંબાઈ) છે.

પાચોરા પાઠશાળાનો રિપોર્ટ:-પાચોરાની જૈન પાઠશાળાનો આ ત્રિવાર્ષિક રિપોર્ટ છે, જે જોતાં જણાય છે કે એનો લાભ ૬૫ છોકરા છોકરીઓ લે છે. ફંડ આશરે ૧૦૦૦૦નું છે. બાહ્યારિક અને ધાર્મિક બંને શિક્ષણ અપાય છે શાળા સાથે લાયબ્રેરી અને ગોડાઉન પણ છે કાર્ય સાફ ચાલે છે, પણ વધુ મદદની જરૂર છે. એ વિભાગના ભાઈઓએ એને મદદ કરવી જોઈએ.

ચુડા સ્વયં સેવક:-ચુડામાં એક સ્વયં સેવક સમાજ સ્થાપન થઇ છે જેણે દિવસ તથા રાત્રિએ શિક્ષણ આપવાની મફત શાળા ખોલી છે, જેમાં સર્વે ધર્મના ૬૦ વિદ્યાર્થી ભણે છે. મફત પુસ્તકાગ્રામ ખોલાયું છે તથા ખીજા અનેક કાર્યો આ સમાજ કરવાને જણાવે છે. એને સ્વયંસેવકો (મેમ્બરો)ની જરૂર છે. એ સંબંધી પત્રવ્યવહાર-ગુલાબચંદ મુળચંદ આ વિશી, દાદવાડી, ભાવનગર સાથે કરવો.

સમયસાર નાટક:-પ્રકાશક-જૈન ઔદ્યોગિક કાર્યાલય ચંદાવાડી, ગીરગામ-બમ્બઈ । પૃ. ૧૩૧ ઔર મૂલ્ય આઠ આના । इसमें स्वर्गीय कविवर वनारसीदासजी कृत समय-सार नाटकके मूल कवित है । छपाई सफाई अच्छी है और इस प्रयुक्तके सवैये सभीको कंठस्थ करनेयोग्य है क्योंकि इसमें जैनधर्मके सिद्धांतोंका गूढ़ रहस्य कविता-रूपमें अच्छी तरहसे दर्शाया गया है । प्रकाशक और हमारे पुस्तकालयमें भी प्राप्य ।

દર્શને પધારજો !

ઓહ ! મારા ગુજરાતી દિગંબરી ધર્મ-
પ્રેમી ભોળા બધુઓ ! મારા આમંત્રણને
માન આપી આપણા પેલા મહાન વિજય
વાવટો ફરકાવનાર હઠાઈ મહારાજ ભોતીના
લાલ અથવા વિજયની કીર્તિ ! પ્રસરાવનાર
ખુદ પોતે હાથ બાકરોળ (મોડાસા) માં ચાતુર્માસ
મઝા કરવા મિરાજે છે ત્યાં તેમના પાદ
પ્રદક્ષા અને દર્શન પૂજન કરવા જટલી થોડા
ઘણા રૂપીયાની પોટલી બાંધી પધારજો !
કેમકે એઓ રાજનું કે રાજ સાહેબને નગરાણું
તો કંઈ નજર ભરાય તેટલું મુકવું પડશે
અને વળી એવણુ મહાન વિદ્વતાના ભંડાર !
સમાન પોતાનો ઉપદેશ આપશે તે વેળા
તમારે પણ કાંઈ ત્યાગ કરવો પડશે તે
માટે જરૂર તૈયાર થઈ પાંચ પચીસ માણસનો
સંગાય લઈ પધારજો ! !

ત્યાગ વળી કેવો જોઈએ ?

અરે ! પણ ભૂલ્યો, એવણુ સાહેબ
ચાતેજ ક્યાં ત્યાગ કરી બેઠા છે કે તમારી
પાસે ત્યાગ કરાવશે ! થોડા, ગાડી, પાંચખી,
બોઈ, સીપાઈ, જમાદાર, હવાલદાર, હન્નમ,
ધોળી, પગચાંપીદાર, વીગેરે એમની હજુરમાં
તૈયારજ છે, તો તમને શું કહેશે ? ખાસ
જરમાગરમ લયપમતા ઘીથી તરબોળ શીરા
લાડવા અને અનેક સામગ્રી પોતાના રસોઈયા
પાસેજ તૈયાર કરાવાની મિષ્ટાન્ન ઉઠાવે છે તો
તમારી પાસે શું હોડાવશે ! પૈસા પણ પોતે
ક્યાં નથી રાખતા ? કે પૈસાપરથી પણ મોહ
હોડી દાન કરવાનું તમને કહી શકશે ! બસ !
હંઈ નહિ, મોંડુજ સમજીને ! !

ભારી ઉન્નતિ ! !

પણ ત્યારે ભોળા ભકતો પાસે દરરોજ
પચ્ચાસ ત્રીસ રૂપીયાનું ગામડું કઢાવી
ધર્મની ઉન્નતિ શું કરે છે તે તપાસો.
પચ્ચીસ મોટા જીવો પેટ પુરતું ખાઈ
મઝા કરે છે. પાંચ સાત ઘોડાઓ ઘાસ
ચણા ખાઈ આશીર્વાદ આપે છે અને ખુદ
પોતે પણ પૈમાની પોટલી અને પેટ પુરતું
મિષ્ટાન્ન દયાવી યજમાને આશીર્વાદ આપે છે.
એજ ભારી ઉન્નતિ ! !

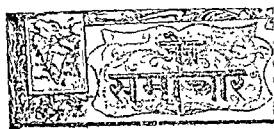
મીઠુંજ ક્યાં છે ?

બોલો ત્યારે હવે એથી વધારે તમારે
ધર્મની ઉન્નતિ કેટલી કરવી છે ? નકામા
સંપાદકજ સાહેબ, એ બિચારા દયાળુ મહારાજ
સાહેબના હાથ દસ્કતનો પ્રતિજ્ઞાપત્ર
છાપીને લોકોને ઉધમાંથી અંશુત કરવા કોશીશ
કરે છે ! એતો એમજ ચાલે. કહેવત છે કે
“ અધેર ગામમાં એરડો પ્રધાન ”
તેમ મહારાજ જેમ કરે તેમ ખરું માનનારાનો
જ્યાં ટોટો નહીં ત્યાં સંપાદકજ ટેટું પેપું
કરે તે ક્યાં ચાલવાનું છે ? એઓ ભલેને
પાનાંના પાનાં ભરીને ચીત્યાં કરે તેમાં લોકોનું
નથ છે શું ? લખેજું વાંચે છેજ કેણું ?
અને વાંચે તોપણ તેનો અમલ કરવાનું
મીઠું પણ કેતામાં છે ? યયું ત્યારે ન બોલ્યામાંજ
નવ ગુણ ! ! !

કિંમતજ નહિ ત્યાં શું ?

પણ સંપાદકજ ! તમે જાણતા નથી
કે આપણા ગુજરાતના દિગંબરી ભાષ્યઓને
વાંચનાનો શોખ એકલા વગરના મીઠા
જેવો બાહેબો છે ! તો પછી નકામા સસ્તી
જેન અથમાળા અને સરતી ચન્નમાળા
છપાવી ભોળા અને કામકાજનાળા બધુઓના
મગજને કંટાળો આપવા અને પૈસા કઢાવવા
ખોટી આશા શા માટે રાખો છો ? જેને
શોખજ નહિ તેને માણું કે માણું ગમે તેવું
અશ્રુત ધરો પણ કિંમતજ નહિ ત્યાં
કહેવત છે કે “ ખચ્ચર પીઠે ઇંટ લાદો કે
મોનું લાદો ” તેમ ઘઈ પડે. ખરે મક્તલી
મહેનત જવા દો !

વિનોદી,

समेदशिखरजी माटे मीटींग:-महान तीर्थक्षेत्र श्री समेदशिखरजी वास्तसरकार तथा आपणा श्वे. भाइओ साथे अनेक प्रकारना झगडा चाली रहेला छे, जे संबंधी सर्वे प्रबंध करवाने मारत. दि. जैन तीर्थक्षेत्र कमीटी तरफथी आखा हिंदना दि. जैनोनी एक मीटींग घणुं करीने आवता मासमां इन्दोरमां मळनार छे.

रथोत्सव और अधिवेशन:-वर्षामें आसोज वदी ५ ता. २८-९-१५ को रथोत्सव और ता. २९ को वर्षा दि. जैन बोर्डिंगका तृतीय वार्षिक अधिवेशन होने-वाला है जिस मौकेपर बड़े बड़े श्रीमान् और विद्वान पधारनेकी उम्मेद है इसलिए सभीको अवश्य पधारनेकेलिए मंत्रीकी ओरसे आमंत्रण किया जाता है।

ननाभुं भाटे नडाभुं:-नवीन अदारक विजयश्रुति (अ. मोतीजावण) ओ आकराण (मोडासा) मां आतुर्मास करेला छे, जेभनी साथे २५ भाषुस छे । अने अर्थ अहु लारे छे तथा त्यां मात्र दि. ३० धर छे तथा आर महिना सुधी ओ अर्थ इवी रीते नीलावाय पुगेर आप्तोवाणुं ओक अर्थपत्र मोडासाती आपनुं भक्षुं छे, जे ननाभुं होवाथी प्रकट करी शक्ता नथी, पक्षु आकराणतो उध दि.

अधु अधी पीगत नाम साथे लप्पी मोडवशे तो ते आपना अंकमां प्रकट करीशुं. हरेक लेपके के अर्थपत्रीओ अमारी आतुगी गणु माटे पक्षु पोतानुं नाम अणुपवुं ग लेपओ.

प्रतिधिव मिला:-मेरठ सदरकी पुलिसको श्री पार्श्वनाथजीकी एक धातुकी प्रतिमा छह अंगुलकी मिली है इसलिए जहां कहीं-की यह प्रतिमा हो. यहांके भाइओने आकर यह प्रतिमा पुलिससे प्राप्त करलेना चाहिए।

सुधारीने वांछु:-गया अंकमां ८ मे पाने वलासणु (आणुं) ना हरेरासर आप्त समाचार छपाया छे ते गाम वलासणुना नहि, पक्षु वलासणु (सादरा) ना मंदिर भाटेनी दीप संजंधी छे.

जैन विधिसे विवाह और दान:-फरख-नगरवाले आयुर्वेद मार्तंड ज्योतिषरत्न पं. जैनी जियालालजी चौधरी राजवैद्य रईस, जो जैन असली पंचांगके कर्ता है। उन महाशयसे जैन समाज अच्छी तरहसे परिचित है। आपने वैश्य महासभाके चतुर्थ अधिवेशनमें यह प्रण किया था कि मैं अपने पुत्रका विवाह उसकी १६ वर्षकी उमरसे प्रथम नहीं करूंगा और रंडी भडवोंका नाच, आतशबाजी, फुलवाडी बखेर आदि व्यर्थव्यय नहीं करूंगा। तदनुसार आपके पुत्र शिखरचंद्रका विवाह १७ वर्षकी आयुमें आपाद कृष्ण ८ को पं. वृंजवासीलाल द्वारा जैन रीतिसे हुआ था और मंदिरमें भी ४ घंटे तक गाजेबाजे

सहित पूजन किया था और आपने २०१) मंदिरों तथा विद्यालयोंमें दान दिया जिसमें ७५) जैन मं. कुताना, ३१) जैन मं. फरुखनगर और मेरठ मंदिर-कन्याशाला-बोर्डिंग, वैश्य यतिमखाना, वैश्य महासभा, मथुरा महासभा, ब्रह्मचर्याश्रम, तीर्थक्षेत्र कर्मिटी, देहली अनाथाश्रम, मुरैना विद्यालय, स्यादवाद महाविद्यालय, और जैनमित्र, दिगंबर जैन, जैन गजट, जैन प्रदीप, जैन प्रचारक आदिको २) तककी सहायता दी गई थी। इस ईलाकेमें यह नवीन बात हुई कि दुल्हाने अपने द्रव्यसे स्वतः पूजन किया था।

छतिहाराजी ७३२ छे:-वीसा भेवाडा-रायकवाण अने सांघपरा आ तथु सातिनी छिपति क्या स्थले, क्या रागना पणतभां क्या वर्षभां यछ, ओनां गोत्रा देवी पजेरे शुं छे, दाव क्यां क्यां डेटवी डेटवी पस्ती छे तथा दाव डेटवा जैन धर्म छोडी अन्य धर्मभां गया छे, अने ते सा कान्छुथी पजेरे छतिहाराजी ७३२ छे ओ जेभने पणर होय, तेभजे ते भटारक सुरेन्द्रतीर्थ-सोअना (पेटवाह) ओ सरनामे क्षणी भोक्षणी.

धेधापुरभां पाहवाणानी स्थापना यछ छे.

शिक्षाविभागका दफ्तर:-भारतजैन-महामंडलके शिक्षाविभागका दफ्तर लखनउसे देहलीमें आ गया है। इसलिए आगामी पत्रव्यवहार इस पतेसे करना-चम्पतलाल जैन सी. टी. मंत्री, भारतजैन-महामंडल शिक्षाविभाग, पहाडी घीरज-देहली।

आवश्यकता-भारत. लमेचू जैन विद्यालय करहलके लिए अंग्रेजीमें एन्ट्रन्स तथा संस्कृतमें प्रवेशिका परीक्षा पढानेवाले जैन अध्यापकोंकी आवश्यकता है। वेतन योग्यतानुसार। पत्र व्यवहार-बाबू उल्फतराय उपमंत्री, करहल (मैनपुरी)। और जैन पाठशाला गोहाना के लिए भी एक अध्यापककी आवश्यकता है। पत्रव्यवहारका पता-पारसदास जैन, मैनेजर, जैन पाठशाला-गोहाना (रोहतक)

शास्त्रभंडारोंकी सूचीकी आवश्यकता:-वर्तमानमें इस बातकी बड़ी आवश्यकता है कि हरएक स्थानोंके जैनशास्त्रभंडारोंकी सूची तय्यार हो, जिससे प्राचीन ग्रन्थोंका पता और उनकी रक्षा हो सकेगी और यह भी मालूम होगा कि अमुक ग्रन्थ अमुक स्थानपर है, इसकेलिए मालवा प्रा. सभाकी तरफसे एक सरस्वतीभंडारविभाग स्थापित है उसके द्वारा सूची वगैरह संग्रह करनेका कार्य चल रहा है। इसलिए उस्ताही सज्जनोंकी सेवामें प्रार्थना है कि अपने २ यहांके शास्त्रभंडारकी सूची लिखकर भेजनेकी कृपा करें और इतनी बातें भी अवश्य लिखना चाहिए-स्वाध्यायकर्ता और उनके ग्रन्थका नाम, जैनियोंकी गृह-संख्या, जैनपत्र (अखबार) कौनसे आते हैं। शास्त्रसभा या व्याख्यानसभा होती है या नहीं आदि। पत्रव्यवहार-मंत्री, सरस्वतीभंडारविभाग कार्यालय--नशिया, इन्दौर।

मदद मल्ली—श्री स्याद्वाद महाविद्यालय काशीने जून जुलाई ए वे मासमां कुछे मदद रु. २१९५।। नी तथा श्री ऋषभ-ब्रह्मचर्याश्रम-हस्तीनापुरने ता. १ जूनथी १९ जुलाई सुधीमां रु. १६५८।। नी मदद मल्ली हती.

अनुकरणीय दानः—कुचामनमें जैनसु-खजी गंभीरमलजीने अपनी माताका परलोकवास आपाठ कृष्ण ४से हुआ जिनके स्मरणार्थ जैन मंदिरों और जैन संस्थाओंको रु. १५८६) का दान दिया है जिसमें १०१) कुचामन जैन पाठशाला, ५१) कलकत्ता दि. जैन पाठशाला, ५१) ऋषभ ब्रह्मचर्याश्रम, ५१) जैनसिद्धांत-भवन आरा, ५१) कंचनवाई श्राविकाश्रम-हैदौर, ३१) श्राविकाश्रम-बम्बई, ३१) स्या. महाविद्यालय-बनारस, ३१) महाविद्यालय-मथुरा और अन्य कई पाठशालाओं और सभाओंको रु. २१) तककी सहायता दी गई है।

जोधपुरमें दि. जैनोंका मंदिर न होनेसे एक नवीन मंदिर बनवानेकी नीवका उत्सव गत् मासमें हुआ था जिसमें महाराजा फते-हसिंहजी (जोधपुर) के सभापतित्वमें बड़ी भारी सभा हुई थी जिसमें अजमेरनिवासी रा. व. शेठ नेमोचंदजी खास पवारे थे और आपकी बड़ी भारी मदद थी। आपनेही अंदाज रु. १००००)की मदद की है, ७००) जमा हुए थे और १५०००) की आवश्यकता है जिसमेंसे ७०००) भरगये है और ८०००) की और आवश्यकता है।

लाल जीधोः—मु. पधनी हीरायाग धर्मशा-लातो गया ७ महीनामां कुछे ४६४७ यानीओओे लाल जीधो हतो, जेमां १९५२ जेतो हता तथा अैलक पन्नालात जैन आपाधालपनो १६६५८ रे.गीओओे लाल जीधो हतो.

अउवाह ओडिंगपरना दावानो सतोपजनक युकाहो-अउवाहमां प्यारयंदसा-दि. जैन ओडिंग ओसवाने श्रीमती आगाआम ३ १००००) नुं इस्ट करी गया हता अने ओ ओडिंग पक्ष आउ धरोली छे, पक्ष ओ १००००) उपर छक करवाने ओ आपधना कटुम्भीओओे छन्दार कोठमां दावो करेवो हतो जेतो ईसलो श्रीयुत आउ नुगमंदिरलात जैनी ओम. ओ दाधकोठे नउओे ओवो क्यो छे के आधओे करेहुं इस्ट काथदेसर छे. आ नउओमेठ ८७ पानानोछे, जेमां जैनलोनुं पुस्तक प्रकट करवा तथा ते सरकारमां रजिष्टर कराववा सपधी अगसनी सूचन.ओओे छे, जेथी ते आउ अजतप्रसादछ प्रकट करनार छे.

नागपुरमें—ब्र. चिंतामणीजीके उपदेशसे नवीन पाठशालाकी स्थापना हुई है।

रक्षाबंधन पर्वः—आराध सु. १पने दिने कुशलगढ, ओधेगांव, ओराग, पंडोदा, भेदरगी वगेरे स्थले आ पर्व सारी रीने उजवाध सवनापूजन करवामां आओुं हतुं तेभज रक्षाबंधनकी कथा वंथाछ हती

त्यागीओनो यातुर्भासः—श्री. लागी अैलक पन्नालातओओे शेपुर् Sheppur (Gwalior), लागी छुस्तक मन्नालातओओे अंदरावगंज, मुनि अद्रसागरओओे आसरा-पाटन छावणी, लागी आनंदीलातओओे गोहाना (रोहतक), आदीमती आर्जिकओओे समेदशिपरओओे, अ शांनिदासओओे शाहपुर अने अ. चिंतामणीओओे पर्वामां यातुर्भास क्यो छे.

आठवां उपहारः—इस वर्षके ग्राहकोंको ७ पुस्तकें तो उपहारमें भेज चुके हैं और आठवाँ उपहार आगामी अंकके साथ भेजा जायगा।

नियमपरिवर्तन ।

सजन महाशयो ! सनातनजैनग्रंथमालामें छपे हुए संस्कृत ग्रंथ जो २६॥१८॥८)के ग्रंथ १४) में और २६८॥११) की १० सीटें १००) रुपयों लुटाते थे सो अब किसीको भी इस न्योछावरसे नहीं दिये जायगें । अब सबसे नीचे लिखे अनुसार न्योछावर ली जायगी । इसके सिवाय अब सनातनजैनग्रंथमालामें सब ग्रंथ प्रायः भाषाटीकासहित छपेंगे तथा पहिलेकी तरह अंक न निकाल कर सब ग्रंथ पूरेपूरे छपेंगे और चुन्नीलालजैनग्रंथमालामें भी केवल टेक्ट ही न छपकर छोटे बड़े सबतरहके ग्रंथ हिंदी वा बंगभाषामें छपते रहेंगे ।

जो दानी महाशय इस धार्मिक संस्थामें एक मुस्त ५०) रुपये प्रदान करके इस संस्थाके दानी सभासद बनेंगे उनको अबसे छपनेवाले सब ग्रंथोंकी एक एक प्रति बिना मूल्य पोष्टेज मात्र के बी. पी. ते भेजते रहेंगे और जो महाशय १) रु. डिपाजीटमें जमा-कराकर स्थायी (पक्के) ग्राहक बन जायगे उनको सनातनजैनग्रंथमालामें छपे हुये ग्रंथ तौ पौणी न्योछावरसे और चुन्नीलालजैनग्रंथमालामें छपे हुये ग्रंथ आधी न्योछावरसे बी. पी. द्वारा भेजते रहेंगे । जो महाशय एक रुपया देकर पक्के ग्राहकोंमें नाम न लिखावेंगे उनसे पूरी २ न्योछावर ली जायगी ।

विक्रयार्थ पहिलेके छपे तैयार ग्रंथ-

आत्मपरीक्षासटीक व पत्रपरीक्षामूल २), समयप्रामृत दो संस्कृत टीका सहित ५), तत्त्वार्थराजवार्त्तिकजी पुर्वार्द ५) रु. उत्तरार्द ५) पूर्ण ९), आत्ममीमांसा-अलंकभाष्य बभ्रुनंदीटीकासहित और प्रमाणपरीक्षा २), शब्दार्णवचंद्रिका (सटीकजैनैन्द्रव्याकरण) पूर्ण ५) उत्तरार्द ३॥१), शब्दानुशासनसटीक (शाकटायनव्याकरण) प्रथमखंड २), जैनैन्द्रप्रक्रिया पूर्वपादगुणनंदिस्वामीकृत १॥१), शाकटायनधातुपाठ ०॥८), जिनशतक-संस्कृत भाषा दो टीका सहित चित्र काव्य १॥१), धर्मरत्नोद्योत दोहाचोपाईवर्द १), धर्मप्रश्नोत्तर-(प्रश्नोत्तर श्रावकाचार वचनिका २), महावीरचरित्र -), न्यायदीपिकामूल १) अजैन विद्वानों व विद्यार्थियोंकी सब ग्रंथ बिनामूल्य भेजे जाते हैं ।

आगामी तैयार होनेवाले ग्रंथ-

जिनेन्द्रमतसार-स्वर्गीय पं. महाचन्द्रजी कृत भाषा टीका सहित, अर्थप्रकाशजी वचनिका, हरिवंशपुराण मूल सरल वचनिका सहित, सुदृष्टितरंगिणी, गोमटसारजी स्वर्गीय पं. टोट्टरमलजी कृत वचनिका सहित, पांडवपुराण वचनिका, तत्त्वार्थसार वचनिका सहित । परीक्षामुख हिंदी और बंगानुवाद सहित), न्यायदीपिका बंगानुवादसहित, संस्कृतप्रवेशिनी ४ भाग हिंदी सहित, समयसारकलशे संस्कृत तथा भाषाटीकासहित, सुभाषितरत्नसंदोह भाषा टीका सहित, क्षत्रनुदामणि टिप्पणी सहित ।

जैनसमाजका दास:-

पन्नालाल जैन, महामंत्री, भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशिनीसंस्था ।

ठि. मदागिनजैनमंदिर पोष्ट-बनारससिटी ।

કન્યાવિક્રયની ક્રૂરતા

અને

‘મારી દુઃખી જીંદગીનો હેવાલ.’

શાર્દૂલવિકીરિત.

કન્યાવિક્રય જે કરે ધન લઈ, ધિક્કાર તેને ધરો,
કીર્તિના કદી લોભથી કુળ જુએ, તે પાપી પુરો ખરો;
કીર્તિ દ્રવ્ય તથો કરો જગતમાં, જે સ્વાર્થ સાથે નહિ,
કન્યાના સુખનો વિચાર કરશે, તે પુણ્યશાળી સહી

આ વિષયપર ઘણું બોલાયું છે તેમજ
હમરો શીટકાર દેવામાં આવ્યા; છતાં આપણા
શાસિભાઈઓમાં તેની કંઈપણ અસર થઈ
હોય એમ જણાતું નથી. આ આજ સારો છે,
એમ કહી કોઈ તેની હિમાયત કરતું નથી તેમ
તે બંધ પાડવાને પણ કોઈ તૈયાર થતું નથી.

સાધારણ રીતે જોતાં પુત્રીના પૈસા લઈ
લક્ષ કરવું તેને કન્યાદાન નહિ પણ કન્યાવિક્રય
કહી શકાય.

આવી રીતનો અતિ નીચમાં નીચ જે
અધમ ગતિને પ્રાપ્ત કરાવનારો આસુરી રિવાજ
જેય ગણાતો આપણી દયાળુ કોમમાં ધણેક અંશે
જોવામાં આવે છે. મુંગા પ્રાણીઓપર દયા
રાખવી યા તેને માટે પાંજરાપોળો બોલવી
એ તો આપણો ધર્મ છે; તો મનુષ્ય જાતને
તેથી પણ અધમ ગણી પાપી પિતા પોતાના
સ્વાર્થની ખાતર પોતાની પુત્રીને તેનું હિત યા
અહિત શામાં સમાયણું છે તેનો લેશ માત્ર
પણ વિચાર કર્યા સિવાય એક ઢોરની માફક
કરપણે લીલામ કરી કુવામાં હસેલવાને તૈયાર
થાય છે તે જૈન કહેવાતા કોઈપણ માણસને લાયક
નથી. જે તમે સાચા જૈન હો! અહિંસા ધર્મનો
મૂળ સિદ્ધાંત છવદયા સમજતા હો તો આવી
રીતે કન્યાવિક્રય કરનારને મદદ નહિ કરો, તેમજ

તેની સાથે લોજન વ્યવહાર પણ નહિ
રાખો. આવા દુષ્કીન નરાધમ શક્ષોએ
અતીતિ અને કરપણે સંપાદન કરેલા પૈસાનો
સદુપયોગ ધર્મ કાર્યોમાં પણ નહિ કરો!
હે પૂજ્ય મુનિ મહારાજો! અને પૂજ્ય
આચાર્યો (મટ્ટારકો)! તમે કન્યાવિક્રય કરનારને
સાંથી આહારપાણીનો પણ સાગ કરો! હે
પૂજ્ય ધર્મચાર્યો! તમે જૈનોને ઉપદેશ કરી
વ્રત નિયમ આદિ બાધા આપો છો, પણ
તેથી શું કલ્યાણ થયું? કારણ કે જે અતિ દુષ્ટ
અને અધમમાં અધમ કન્યાવિક્રય કે જે કરવાથી
જૈન શાસનની રચણે રચણે નિંદા થાય છે,
વીરશાસન વગેવાય છે અને અન્યદર્શની-
ઓમાં જેની નિંદા થાય છે, તે રિવાજને
સત્વરે બંધ કરવાને માટે લોકોને બોધ આપી
પ્રતિષ્ઠા લેવડાવવામાં આવશે તો જ જૈન
શાસનનો ઉદ્ધાર થશે.

આવી રીતે પાપી પિતા પોતાના સ્વા-
ર્થની ખાતર “મડે મીઠળ” બાંધી પોતાની
પુત્રીના સુખદુઃખનો વિચાર કર્યા સિવાય જે
માણસ વધારે રૂપીઆ આપે તે ખરીદ કરી
લઈ જાય છે, ચાહે તો પછી તેની દીકરીના
ઘરમાં ખાવાનું રહે કે ન રહે; તે સાસરે જઈ શું
ખાશે, એટલુંજ નહિ, પણ હું જેની સાથે લક્ષ
કરું છું તે વર અભણ છે કે બણેલો તેમજ લાયક
છે કે નહિ, તેની બિટકુલ તપાસ કર્યા સિવાય
ફક્ત ધનના લોભથી સ્વાર્થી પિતા પોતાની
પુત્રીનાં લક્ષ કરે છે. આવી રીતનો છુરો
રિવાજ આપણી કોમમાં કેટલેક અંશે જોવામાં
આવે છે.

પુત્રીને જ્યારે તેના સાસરામાં ખાવા પીવા
અને વસ્ત્ર વિગેરેનાં કેટલીક જાતનાં દુઃખ
પડે છે તેમજ કંજોડાં અને બાળલક્ષ્મી
પુત્રીનો સૌભાગ્ય દૂર થાય છે, ત્યારે તેના મા-
બાપો ધણોજ પ્રત્યાપાત્ર કરે છે અને ગરીબ
બિચારી નિરાધાર બાળાએ, માબાપો પ્રત્યે

ધિઃક્ષારની લાગણી દર્શાવે છે તેમજ ધણીજ દુઃખી થાય છે. આ વિષે એક દુઃખી અખળાએ “ મારી દુઃખી જીવગીના હેવાલ ” એ હેડીંગનો લખેલો લેખ આ સ્થાને દાખલ કરીશું, તો તે અયોગ્ય ગણાશે નહિ.

મારી દુઃખી જીવગીના હેવાલ.

પ્રિય વાચકવૃંદ ! બધું અથવા ખૂબેન ! તમે જે કોઇ હો, તે મારી અભાગણીની કથા વાંચશો નહિ. અરે! આ કર્પણી કહાણી લખતાં મારો હાથ ધ્રુજે છે મારી આંખોના ચોધાર આંસુ લોહીને ખેચાર લીટી લખું છું. અભાગીઓ પ્રાણુ ખોળાયું છોડી નીકળતો નથી, મારાં હાડકાં ચામડીથી બહાર નીકળી પડ્યા છે. કસમ પકડવાની શક્તિ પણ રહી નથી, તોપણ મારા નસીબની વાત આજે ખુલ્લી મુઠ્ઠી મારા દુઃખનો ઉભરો સમાવું છું. માઈ નામ પણ તમેને શા માટે આપું ! તેથી કાંઈ માઈ દુઃખ ઓછું થવાતું નથી. મારા પિતાનું નામ પણ આપીશ નહિ, કેમકે તેની અપકીર્તિ કરવા કરતાં આવીજ સ્થિતિમાં મરી જવું એજ બહેતર છે. ટૂંકામાં હું જણાવું છું કે મારો જન્મ ગુજરાતના એક ભાગ-ચરોતર વિભાગમાં એક નાના ગામડામાં એક નાની તેમજ ખીન કેળવણીની જૈન કોમમાં થયો છે, મારા પિતાને હું એકની એક પુત્રી છું, હું બ્યારે ચાર વરસની હતી ત્યારે મારી મા ગુજરી ગઈ. મારા પિતાએ ફરીથી લગ્ન કર્યું તે વખતે તેમની ઉંમર ૫૦ વરસની હતી. હું મારા બાપની જાનમાં ગઈ હતી, તેમને હજી યાદ છે. મારા બાપના ખોળામાં બેસી ધોળા મૂછો તાણતી, ત્યારે મને તરતજ બાપા સુંગન લઈ બે હાથ વચ્ચે દામી ધણોજ પ્રેમ બતાવતા, મા મરી ગયા પછી બાપા મને કોઈ દિવસ ક્યવાવતા નહિ. જે જોઈએ તે ક્ષણ આપતા, પણ નવી મા

આત્મા પછી મારી અવદશા બેડી. નવીને હું નવીજ કહેતી, કાંઈક ભૂંડ થાય તો ટપ ટપલો. મારી સેંકડો ગાળોના વરસાદ વરસાવતી અને બાપા આવે ત્યારે ત્રણના તેર કહી સંભળાવતી અને બાપા પણ ખૂબ તાણીને ધમકાવતા, તેમ સારી ચીજ પણ હવે હેતથી કોઈ આપતું નહિ. બાવામાં ટાઢા ટૂકડા, તેમજ મેણાં-ટુણાં સાંભળી ધીરે ધીરે હું મોટી થઈ. ઉંઝરીને અને દીકરીને વધતાં વાર લાગે નહિ, હું હવે સાધારણ રીતે કેટલુંક સમજવા લાગી હતી, પણ મુગું મોહું કરી રોઈને બેસી રહેતી. અરેરે ! મા વગરની દીકરીની આવી દશા ક્યાંય હશે કે નહિ તે હું જાણતી નહોતી, પણ નવી મા પાસે મેં જે દિવસે કાઢ્યા છે તે દુઃખમને પણ દેખાડીશ નહિ.

બરાબર મને ૧૨ વરસ થયાં, ત્યારે હું ન્હાને ઘડે પાણી ભરતી, ધરતું કેટલુંક કામ હું વહેલી ઉઠી કરી નાંખતી હતી. હવેથી નવી પણ કાંઈક મારા ઉપર પ્રસન્ન રહેતી, બાપા પણ બેઠા બેઠા કહી બેલાવતા, આ બધાનું કારણ ઊંડું હતું, મારા બાપે પરણતી વખત એકેએક ચીજ વેચીને પૈસા ભરી લગ્ન કર્યું હતું. તેમ તેથી ખૂટતો પૈસા માટે કેટલુંક દેવું પણ કર્યું હતું, જે વધીને માથાના મોવાળા જેટલું થતા આવ્યું છે એમ કહી તે દરરોજ કકળાટ કરતા, પણ વળી મારા સામું જોઈ જાણે બધું બૂલી ગયા હોય તેમ મોહું મલકાવીને કહેતા હતા કે છોકરી તું હવે મોટી થા !

હું બરાબર ચૌદ વરસની થતા આવી. વાચક ભાઈ ! તે દિવસના આનંદના હજી પ્રતિબિંબ મારા હૃદયમાંથી નીકળી ગયા નથી. મારી કેટલીક સખીઓ મારે ઘેર આવતી, નવી મા તથા બાપા મને હવે કોઈ રીતે એક પણ શબ્દ કહેતા નહિ. નવી જાણે હવે નવી ચોરમાન મા નહિજ, બાપનો સ્વભાવ પણ હવે

કેટલીક રીતે શાંત થયો હતો; આગળથી પણ તે વધારે હેત બતાવતા. હવે મારા દુઃખના દીવસો ઝટ નીકળી ગયા. મારી એક બહેન-પણી ખાસેથી સાધારણ રીતે કેટલુંએક લખતાં વાંચતાં શીખતી કારણ કે મને તેનો શોખ હતો, સમય મળતો, તો હું યુસ્તક લખતેજ બેસતી. એક સમયે પૂર્ણિમાની રાત્રિએ હું મારા રહેવાના મકાનની અગાથી ઉપર ચઢીને સ્થિતિ શોભા બેઠા ધડીબર ઉભી રહી, વાર્તાની ચોપડીના પાનાં વચ્ચે આગળી રાખી ચારે દિશામાં મેં મારી દૃષ્ટિ ફેરવી, આહા હા ! કેવી અનુપમ શોભા યદ્ય રહી હતી ! કર્પુર કુન્દેન્દુ ધવળ નીમેંધ નક્ષત્ર તથા ઉજ્જવલ આકાશમાં ચન્દ્રોદયનો મનોહર દેખાવ જોઈ પ્રાણી માત્રનું હૃદય પ્રગુલ્લ થઈ બળ તેવું હતું. ગામની એક બાજુ સામે એક સુંદર તળાવ હતું તે તરફથી મધુર મંદમંદ પવન વાતો હતો, તેમ સર્વત્ર આનંદ આનંદ થઈ રહ્યો હતો. ન્યાં દૃષ્ટિ નાંખું ત્યાં પ્રગુલ્લતા જોઈ રહેતી, પ્રગુલ્લ ચન્દ્ર-પ્રગુલ્લ નક્ષત્ર માત્રા પ્રગુલ્લ-સમીરન-પ્રગુલ્લ આગ્રશાખા, સીન, પૃથ્વીના કંઈ, સર્વત્ર પ્રગુલ્લતા છાઈ રહી હતી. હુંજ માત્ર અલાગીનિ, કર્તવ્યહીન, ઉદેશ્ય-હીન, એક અદ્વૈત દષ્ટ માર્ગમાં નિસંગ જાત્રી હતી.

મારા ચક્ષુમાંથી અશ્રુધારાઓ વહેવા લાગી, હૃદયમાં અંગાર બળવા લાગ્યો, મસ્તક બમવા લાગ્યું અને ક્ષણવારમાં તો ભૂમિ ઉપર ઢળી પડી, પુનઃ આંખો ખોલી તારે તો હું એક બીજાનામાં હતી, બાજુમાં બાપા મા અને એક વૈદ્ય બેઠા હતા. વૈદ્યને હું સાધારણ રીતે ઓળખતી હતી. તેને જોઈને મેં બાપાને પૂછ્યું, કેમ બાપા, કેણું માંડું ? મારા પિતાએ ઉત્તર આપ્યો-કંઈ નહિ, પુત્રી, તને જરા કીક નહોતું તેથી વૈદ્યરાજને બોલાવ્યા છે, મને ખબર પડી કે અગાથીમાંથી બેશુદ્ધ ચયા પછી મારી

આ સ્થિતિ છે. મેં બાપાને જરા હિંમત આપી અને સાઈ ચયા પછી હું મારા કામમાં ગૂંધાઈ ગઈ. મારા પિતા મારી સગાઈ કરવાના પ્રયત્નમાં હતા, અને થોડા દિવસમાં કરી પણ નાંખી. હવે આગળ બીજા લખતાં મારું હૃદય ફાટી બળ છે. હું આંટ-લેથીજ સમાપ્ત કરું તો કીક, પણ ખરી હકિકત તો હવેજ લખવાની છે. નિષ્કુર હૃદયના મારા પિતાતથા પાપાણુ હૃદયની મારી માતાએ રૂ. ૫૦૦૦ લાઇએક ૬૦૦૦ વર્ષનાં છુટ્ટા સાથે મારું સગવળું કર્યું, એમ મેં જ્યારે સાંભળ્યું તારે મારા દીલની અંદર કેવી હોળી સળગી ઉઠી તેનો બયાનક ચિતાર હું આપી શકીશ નહિ. લગ્ન તેમજ શરમને હવે આવે સમયે ગણકારવી એ મૂર્ખતાજ હતી, કારણકે છંદગી પર્યંત જેની બાધા ધમને રહેતું તે બરથારનો સ્વભાવ, ઉમર અને વિદ્વતા બધાં પહેલાં આંખ મીંચી ભાવી સંસારમાં ઝીંપડાવવું તે એક ઘણું નિર્દય સાહસ કહેવાય.

પૈસો એ એવી ચીજ છે કે હાલનાં જમાનામાં દરેક પરિત્રમાં પવિત્ર સંબંધને ભૂલાવી દે છે. મારા માતૃપિતાએ પૈસાની લાલચમાં મારા ભાવિ સુખદુઃખને નહિ ગણકારતાં માત્ર પોતાનીજ ઇચ્છા પરિત્ર કરવા મને છવતી જગતી ચિંતામાં હોખી-એમ મેં વિચાર કર્યો તારે મારા શરીરમાં કંપારી છુટી. વાતપર વાત લાવી મેં મારી માને ખુલ્લું સંભળાવી દીધું કે તમેએ મારું જેની સાથે સગવળું કર્યું છે તેની ઉમર બાપા કરતાં પણ મોટી છે અને મારે પણ તે બાપ સમાનજ છે. હું બીજા માંગીને પેટ ભરીશ અથવા ઝેર પીને પ્રાણ લાગ કરીશ, પણ તે ઘરડાને કદિ પરચુનાર નથી, પણ મારા માતૃપિતાએ પોતાની સ્વાર્થને લીધે મારી હકની થોડી કાળજી રાખી, આડોસી-

नहि करता घेटांनां टोणांनी भाइक करीये छीये
 अटवे आपले प्रत्यक्ष रीते कुवाने देणीने तेभां
 अ'पापात करीये छीये अने पछी कुवाभां अ'हर
 पडी छुभो पाडीये छीये. लारे दयाभावथी ते पो-
 कार सांखणी काढवाने आवे तो तेने गावो दधये
 छीये, जल्हे तेना पर जुहा आक्षेपो मुझी तेने
 पणु कुणावानी काशेशभां इरीये छीये, तो पछी
 उन्नतिनी आशा " न भूतो न भविष्यति "
 भानी लेनातुं छे.

प'धुओ ! छेवटभां भारे दुंकाशुभां
 जणुववानुं के आपणी कामे जे साति-
 प'धारणुं मज्जुत होरहुं पकडी राजेछुं छे,
 ते होरहुं जमानाने अनुसरी दीछुं मुझी सार्व-
 जनिक उन्नतिना समये अकमत यध अकज
 पीरअगवानना पुत्रो छीये अये भाइक आतुलाव
 इलाववानी जर छे तेमज नामदार श्रीमंत
 सरकार गायकवाड महाराजे कृपावत यध वडोदरा
 राज्यनी धारासलोभां प्रगहितने भाटे आणवन्न
 तथा कन्याविक्रय प्रतिबंध कापेटो. जहार पाडवा
 भाटे जे छिछा दशांवी छे तेनुं अनुकरछु करी
 सातिना के लाजे ते नामदारने अरज करी आ
 रीवान नाशुद कराववो जेछुअ. तथास्तु !

ज्ञातिशुभेच्छक.

श्रीपालचरित्र और 'जैनहितेच्छु'-

की कड़ी समालोचना ।

" जैनहितेच्छु " मासिक (सप्टंबर-
 अक्टूबर १९१९) में " श्रीपालचरित्र
 भाषा " की बहुत कड़ी दृष्टिसे समालो-
 चना की गई है । इस चरित्रको मास्टर
 दीपचंदजीने हिन्दी भाषामें लिखा और
 सम्पादक " दिगंबरजैन " ने प्रकाशित
 किया है । श्रीपाल और मैनासुंदरीकी कथा
 दिगंबर और श्वेतांबर दोनोंमें अति प्रसिद्ध
 है तथा संस्कृतमें भी पाई जाती है ।
 एक कथा श्री शुभचंद्राचार्यकृत भी पाई
 जाती है । " जैन हितेच्छु " के लेखक
 वाढीलाल मोतीलाल शाहने इस कथाको
 कायरता, अनौचित्य और अघर्षको सिखाने-
 वाली कही है । । । में तो इस कथनमें
 बहुत ही अतिशयोक्ति देखता हूं । श्रीपा-
 लके विषयमें कथाकारने यह लिखा है कि
 थोड़े दिनोंमें अनेक विद्या सीख गया
 इस कथनकी बहुत ही दिलगी उड़ाई गई
 है सो यह अनुचित है । अति तीव्र बुद्धिके
 बालक अनेक अध्यापकोंके पास अनेक
 प्रकारकी विद्याएं व कलाएं पांच सात
 वर्षमें सीख सकते हैं । जिनका ज्ञानावरणी
 कर्मका क्षयोपशम तीव्र होता है वह एक
 पाठको एक दफे सुन करके ही कंठकर ले
 सकते हैं । अब भी ऐसे बाल मिल सकते हैं ।

सबसे उत्तम केशर काश्मीरमें होती है

और वही-

पवित्र ! केशर पवित्र!!

र० १) तोळा ।

मिलनेका पता—

मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय-सूरत

॥ શ્રીવીતરાગાય નમઃ ॥

• શેઠ પ્રેમચંદ મોતીચંદ દિગંબર જૈન વોર્ડિંગ તરફથી પ્રકટ થતું માસિક.

દિગંબર જૈન.

THE DIGAMBER JAIN.

યુતં સુલેઘૈ વિવિધૈશ્ચચિત્રૈઃ, દિગંબરજૈન મિદં સુપત્રમ્ ।
પ્રમો ! મહાવીર !! તવ પ્રભાવાત્, સમુત્તમામુજ્જતિમાતનોતુ ॥

વર્ષ ૮ મું. १ વીર સંવત ૨૪૪૧. અશ્વિન. વિક્રમ સં. ૧૯૭૧. १ અક્ષ ૧૨ સો.

મનનો અહર્નિશ વાસ થાઓ । વઢી આ માસિક તરફ પૂજ્યમાવ દર્શાવનાર અનેક જ્ઞેહીઓ તથા સરથીઓ તરફથી ઉત્તમક્ષમાવળીના પનો અમોને મળ્યા હતા તે સર્વેના ટૂપક્ પ્રપન્ ઉત્તર આપી ન શકાયાથી આ સ્થલે અમો તે સર્વે જ્ઞેહીઓનો ઉપનાર માનીએ છીએ.

❖ ❖ ❖

આ પત્રનો આ આશ્રમા વર્ષનો ખાશમે
અક છે એટલે આ
વર્ષાતે અકે આકમુ વર્ષ પૂર્ણ થાય છે એટલે આવતા

અકથી આ પત્ર નવમા વર્ષમા પ્રવેશ કરશે આ આકમા વર્ષમાં આઠકાને ફેરલો બધે લાલ આપાયો છે તેનો જો દરેક આઠક સરવાળો કરશે તો માત્રમ પડશે કે આ વર્ષે વીરનિરીયુ સચિત્ર ખાસ અક, અને ખીજા અકો મળી આશરે ૬૦૦ પૃષ્ઠનુ નિષ્પત્તિ વાચન પુર પડવા ઉપરાત આર હિદી ભાષાના અને ત્રણ ગુજરાતી ભાષાના મળી લગભગ ૭૫૦ પાનાંના ૩. નાજીનાં પુસ્તકો તે

સમમામિ સદય જીવાણ સદ્યે જીવા સમતુ મે ।
મિત્તિ મે સબ્ધ મૂદેતુ વૈરં મજ્ઞા ન કેળ મિ ॥
રાવેતા મુજન્ આપણો મહાન પવિત્ર પર્વ શ્રી દશલક્ષણ પર્વ યાને પર્વ ઉત્તમક્ષમા ધણપર્વ પૂર્ણ કરી આજે અમો ઉત્તમક્ષમાની યાચના કરવા ઉપરિચિત થયા છીએ. એક જાહેર પત્રકારનુ કાર્ય સ્વતંત્રતાથી અને નિઃકરણે કોઈની પૂજા શાંકરણાવટ વગર ચલાવવુ પડે છે અને તેમ કરતા જો આ વર્ષમાં અમારાથી કોઈને કદપણ અપરીત સ્વલવામા કે કરવામા આયુ હોય તો તે માટે અમો સર્વે વાનકચર્ગની ક્ષમા ચાહીએ છીએ અને એજ હૃદ્દીએ છીએ કે સર્વે વપુષીના હૃદયમા ઉત્તમક્ષમારૂપી મહા

એટલે તરીકે (મદત) અપાયાં છે અને આ વર્ષની એટલું એક પુસ્તક બાકી છે તે પણ વળી આવતા ખાસ અંક સાથે આહકોને મોકલવામાં આવશે એટલે એકંદરે આ વર્ષે પણ માત્ર રૂપ્યા પોણાબેના લવાજમમાં 'દિગંબર જૈન' ૧૩૦૦ પૃષ્ઠનું વાંચન પુરું થાડી લગભગ પાંચ રૂપ્યા જેટલો લાભ આપ્યો છે કે જેનો લાભ આજ સુધીમાં કોઈ પણ જૈન કે અજૈન પત્રે આપેલો આપણા નાણુવામાં નથી. વળી આ વર્ષે હિંદી ભાષાના લેખો તથા કેટલાક ગુજરાતી ભાષાના લેખો બાળબોધ લીપીમાં વધુ પ્રમાણમાં અપાયા છે, જેથી ગુજરાતી વાંચકોમાં બાળબોધ લીપી અને હિંદી ભાષાનો પરીચય વધતો જવા ઉપરાંત હિંદી આહકોને પણ વિશેષ સતોષ મળતો ગયો છે જેથી આ પત્ર આખા હિંદુસ્તાનમાંથી સારી આહકસંખ્યા મેળવવા બાંચસાળી થયું છે, જે જણાવતાં અમને આનંદ થાય છે.

જે પ્રમાણે 'દિગંબર જૈન' નિયમીત

કાર્ય બજાવ્યું જાય છે

ખાસ અંક ક્યારે તેમ એનું લવાજમ પણ મળશે?

વર્ષ બેસતોની સાથે

અગાઉથીજ વસુલ લે-

વાય છે, માટે આવતા (નવમ) વર્ષનું લવાજમ રૂ. ૧-૧૨-૦ દરેક આહકે દિવાળી સુધીમાં મનીઓર્ડર દ્વારા મોકલી આપવાની તરફે સેવી કેમકે જેમનું લવાજમ દિવાળી પહેલાં મનીઓર્ડરથી આવી જશે તેમજ વીર નિર્વાણ સચિત્ર ખાસ અંક અને જૈન તીર્થદર્શણ બકાર પડતાંની સાથે પ્રથમજ રવાના થશે અને તે પછીજ 'દિગંબર જૈન' ઓફિસ અને પોસ્ટ ઓફિસની સગવડ મુજબ બાકીના આહકોને રૂ. ૧-૧૩-૦ ના વી. પી. થી ખાસ અંક કંઈક મોડો મોકલવામાં આવશે

કેમકે આ વર્ષે ૧૭૦૦ વી. પી. કરવાં પડ્યાં હતાં અને આવતે વર્ષે એથી પણ વધુ થવાનો અડસટો છે, જેથી તે તૈયાર થઈ રવાના થતાં થલો સમય લાગી જાય છે માટે સૌથી સરસ રસ્તો એજ છે કે દરેક આહકે ખાસ કુરસદ મેળવી આવતા વર્ષનું લવાજમ રૂ. ૧૧૧૧ દિવાળી પહેલાં મનીઓર્ડરથીજ મોકલી આપવું. એકજ ગામના આહકો લવાજમની રકમ એકઠી કરીને મોકલશે તો 'મનીઓર્ડર' અર્થમાં ફાયદો થશે. પણ દરેક આહકને ખાસ સુચના કરવાની કે 'મનીઓર્ડર'ના કુપન ઉપર 'પોતાનું' નામ, ગામ, આહક નંબર તથા નવો કે જુનો આહક એટલું લખવા અવશ્ય ચુકવું નહિ.

✽ ✽ ✽

અમદાવાદની શેઠ પ્રે. મો. દિગંબર જૈન
બોર્ડિંગનો વાર્ષિક મે-

બોર્ડિંગના મેળાવડા બાવડો આ માસમાં નહિ પણ આવતા મા-

સમાં એટલે કાર્તિક સુદ ૮ ને દિને થનાર છે, જે પ્રસંગે ખાસ હાજરી આપવાને અમે દરેક મેમ્બર તેમજ બોર્ડિંગ તરફ હિત ધરાવનાર દરેક જૈન બંધુને આગ્રહ કરીએ છીએ, કેમકે આ મેળાવડા પ્રસંગે એના સ્થાપક સ્વર્ગીય દાનવીર જૈન કુલબૂધણ શેઠ માણેક-ચંદ્રના વિયોગ માટે યોગ્ય દરારો થવા ઉપરાંત બોર્ડિંગના કાર્યભારમાં નવીન સુધારો વધારો. કરવાની સૂચનાઓ રજુ થનાર છે. વળી આ બોર્ડિંગની વિગ્રીટ્સ કમીટીના મેમ્બરોને સૂચના કરવાની કે ૧૯૧૫ ની મેમ્બર ફી રૂ. ૩) અમેને મનીઓર્ડરથી મોકલવા અથવા તો મેળાવડા પ્રસંગે બરી દેવા કેમકે જેમની મેમ્બર ફી આવી ગઈ હશે તેમજ ખાસ અંક સૌથી પ્રથમ રવાના થશે અને બાકીનાને ૩) ના વી. પી. થીજ ખાસ અંક મોકલી સકારો. વળી રતલામની

આપણી શુભ દિ. જૈન પ્રાંતિક
કોન્દરસની વાર્ષિક
કોન્દરસ ક્યારે બેઠક આ વર્ષે થઈ નથી
મળશે ? તેથી હવે તાકીદે થવા-
ની જરૂર હોવાથી
અમદાવાદ બોડિંગના આ મેળાવડો બધ
રાખી ભાગસર માસમાં કે એ પછી અમદાવાદ-
માં જ રહેાસવ કરી આ કોન્દરસની બેઠક
બંદોબાસ માટે અમેએ પડું પડું પછી દેટક્ષીક
હિલ્લવાલ અને પ્રવતો કર્યા હતા; જેથી શુભ
રાતમાંથી અનેક ભાઈઓની સમિતિ એવીજ મળી
છે કે એ પ્રમાણે થવાની ઘણીજ જરૂર છે,
પણ હાલ તુરંત તેની ગોઠવણ થઈ શકી નથી,
માટે બોડિંગના મેળાવડો જે કાલે સુદ ૮
ઉપર અમદાવાદમાં થનાર છે, જે પ્રસંગે આ
આખત ખાસ લક્ષ આપવા અમે દરેક કાર્ય-
કર્તાને સૂચવીએ છીએ. જે અમદાવાદમાં
એક વખત કોન્દરસ થશે, તે તૈથી
બોડિંગને અનેક લાભો થવા ઉપરાંત
અમદાવાદમાં દિગંધર જૈન ધર્મની
પ્રસાવના પણ થઈ શકશે.

❀ ❀ ❀
ઔશ્વિન વદી ૧૪ ની પાછલી રાત્રે
છટલે વંદ ૦)) ના પ્રમાતે
વીરનિર્વાણ ઉત્સવ. આપણા અંતીમ તીર્થંકર
શ્રી મહાવીરપ્રેમુ નિર્વા-
ણપદ પોમલા હોવાથી ૬ દિવસ દીપાવલી
છટલે દિવાલીના નામથી સર્વત્ર પ્રચલિત છે
અને આ પ્રસંગે વીરનિર્વાણ ઉત્સવ મોર
ઘઘેથી ઉજવાય છે, જે પ્રસંગે દરેક મંદિરમાં
સંસ્કૃત મહાવીરચરિત્ર રાત્ર વંચાવાની
જરૂર છે. વાંઝી આ પર્વમાં જે સરસતાં વાને
શારદાપૂજન કરવામાં આવે છે તે પળ અન્ય
કદી મુજબ ન કરતાં "દીપમાલીકાવિવાન"

પુસ્તક પ્રમાણે જૈનવિધિધર્મજ દરેક સ્પષ્ટ
થઈ જોઈએ તથા આ પર્વ નિમિત્તે દરેક
કંઈને કંઈ રકમ વ્યાપારના નફામાંથી ધર્મોદો
પાઠા તરીકે જુદી કાઢી તેનો ઉપયોગ
વિદ્યાદાન તથા શાસ્ત્રદાનમાં કરવો જરૂરનો છે
તેમ જ્યાં જ્યાં હજુ હિસાબના ચોપડાઓને
ચામડાનાં પુઠાં વાપરવામાં આવતાં હોય તે
વંધ કરી કપડાનાં પુઠાંજ વાપરવાની શરૂઆત
કરવી તથા આપણા મહાવીરપ્રેમુ મોક્ષપદ
પામ્યાને કેટલાં વર્ષ થયાં તે જોખવાને તથા
જૈન સંવત પ્રચલિત કરવાને દરેક પોતપોતાનાં
ચોપડાઓમાં તથા પત્રવ્યવહારમાં આવતા વર્ષથી
મહાવીર નિર્વાણ સંવત ૨૪૪૨ લલવાતું
મૂલી જંતું જોઈએ નહિ. મંદે, વિક્રમ સંવત
તારીખ વગેરે લલવાતું પેળ તે સાથે વીરનિર્વાણ
સંવત લલવાની ટેવ તો જરૂર રાંલેવી જોઈએ.

❀ ❀ ❀
આઠ વર્ષ થયાં આ પત્ર નિર્વિખત પ્રકેટ
થયાંજ કરે છે, પણ
વિકલબનું કારણ. આ અંક પ્રકેટ કરવામાં
વિકલબ થવાતું કારણ
એજ છે કે અનેક રેનેહીસબધીની વારંવાર
સૂચના ઉપરથી અમેએ ખાસ ગોઠવણ કરી
ને અત્રે સુરતમાં મોટા પાયા ઉપર "જૈન
વિકલબ" નામનું પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ (અપખાતું)
અશ્વિન સુદી ૨થી ખોલ્યું છે. જેમાં નવીન ગોઠ-
વણ કરવાની હોવાથીજ આ અંક આટલો
મોટો પ્રકેટ થયો છે, પણ ખાસ અંકનું કાર્ય
હવે ધણુંજ તરાથી શરૂ કરવામાં આવ્યું છે,
અને લગભગ કોતેક સુદ ૧૫ ઉપર ખાસ
અંક પણ પ્રકેટ થઈ જશે અને એ પછી બંધ
અગ્રિ નિયમિત મળ્યાજ કરશે. ખાસ અંકથી
આ પત્રમાં અનેક પ્રકારના સુધારા વધારાઓ
કરવામાં આવશે તેમ આ નવીન પ્રેસમાં પણ

भोटो स्टोड वधारी दरेक जतना पुस्तको उत्तम रीते प्रकट करवानो तथा अन्य स्थानो दरेक जतनु काम वायदासर अने उत्तम रीते तैयार करी आपवानु सादस अभोअे उपोअु छे, जेने सवे पंधुअे पोअु टेको आपंशेअे अवी अभोअे आंशो छे.

हमारे कितनेक हिन्दी ग्राहकोंकी तरफसे अनेक प्रकारकी शिकायतें हिन्दी ग्राहकोंको आती रहती हैं इसलिये निवेदन इस वर्षमें हिन्दी ग्राहकोंको कितना लाभ दिया गया है वह प्रकट करते हैं:—

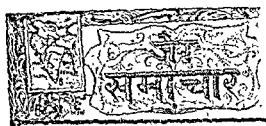
इस वर्षमें खास अंक और शेप ११ अंकों मिलकर अंदाज ३०० पृष्ठके हिन्दी भाषाके लेख और बहुतसे समाचार देवनागरी लिपिमें हो प्रकट किये गये थे और इस वर्षके उपहारकी पुस्तकोंमेंसे ४५० पृष्ठकी चार पुस्तकें तो हिन्दी भाषाकी ही दी गई हैं तोभी कितनेक ग्राहकों गुजरतीके स्थानमें हिन्दी भाषाकी पुस्तकें मंगाते हैं उनको सूचित किया जाता है कि 'दिगंबर जैन' द्वारा इतना लाभ पहुचाया जाता है कि यदि आपको गुजरती लेखों और गुजरती भाषाकी पुस्तकें निरूपयोगी हो तोभी आपका वार्षिक मूल्य रु. १-१२-० कुछ मारा नहीं जाता है। यदि एक कंपनीका खास अंक और सभी अंकोंको अलग निकाल दीजिये तोभी उपहारकी चार हिन्दी पुस्तकोंका मूल्य ही रु. १॥॥ होता है।

नवीन वर्ष कीतिकसे ही प्रारंभ होता है इसलिये नवीन वर्षका पेशगी वार्षिक

मूल्य रु. १-१२-० दिवाली पहिले मनी-ओर्डरद्वारा शीघ्रही भेज देना चाहिये जिससे खास अंक आदि प्रकट होतेही मिल जाय। जिनर ग्राहकोंका मूल्य दिवाली पहले नहीं मिलेगा उनको खास अंक वार्षिक मूल्य रु. १-१२-०के बी. पी.से भेजा जायगा। इतना बड़ा भारी लाभ देते हुए भी जिस किसीको नवीन वर्षमें ग्राहक रहना स्वीकार न हो तो हमको एक कार्डद्वारा सूचित करना जिससे बी. पी. खर्च मारा नहीं जाय। 'दिगंबर जैन'के जितने ज्यादा हिन्दी ग्राहक होंगे उतना ही ज्यादा लाभ हिन्दी ग्राहकोंको मिलता रहेगा इसलिये एकर नवीन ग्राहक

बनानेके लियेभी सभी हिन्दी ग्राहकोंको सादर सूचना की जाती है। हमने अभीही 'जैन विजय' नामका नवीन प्रेस खोल दिया है इसलिये ही इस अंक कुछ बिलंबसे प्रगट हुआ है परंतु आगामी अंक नीयत समयपर प्रकट होते रहेंगे। इस नवीन प्रेसमें सब प्रकारके हिन्दी ग्रंथ उत्तमतासे और शुद्धतासे छाप देनेका मुभीता किया गया है इसलिये यदि आपको कोई पुस्तक आदि छपाना हो तो हमसे अवश्य पत्रव्यवहार करना। अब हम सब प्रकारका प्रबंध कर देंगे।

भट्ट भणी-पुष्पधर पंचभा श्रीमती भवतीश्रीश्री आदिशत्रुं तरुथी अमरु भाटे गवा हतो ने प्रसंगे डेटवाक मत नियमो आपवा उपरांत डोडभाथु ३.३१॥, संसर ३.५), डोपरभां ३.२२) अने नांभांभांथी ३.५३॥ भणी १७६) नी भट्ट आदिशत्रुं अने भणी हती.

हर्ष ते समाचारः—महामंत्री लाला भगवानदासजी सूचित करते हैं कि श्रीमान् दानवीर रा. वा. सेठ हुकमचंदजी, रा. ब. सेठ कल्याणमलजी और रा. व. सेठ कस्तूरचंदजीकी ओरसे ईन्दौरमें विशाल नवीन मंदिर तैयार हुआ है जिसकी विन्ध प्रतिष्ठा माघ शुक्लमें होनेवाली है जिस अवसरपर मालवा दि. जैन प्रां. सभाका वार्षिकोत्सव करनेका भी आमंत्रण हुआ है। यह उत्सव बड़े महत्वका और आदर्शनीय होगा। अभीसे तैयारीयां हो रही हैं। रेलकिराया कम होनेका प्रयत्न भी अभीसे चल रहा है। क्या ही अच्छा हो यदि इसी अवसरपर भारतवर्षादि जैन महासभाका वार्षिकोत्सव करके महासभाको पुनः उन्नति पथपर लानेका प्रबंध किया जाय ?

पारितोषिकमें अनुकरणीय सहायताः—सुसारीनिवासी सेठ रोडमलजी मेघराजवाले बड़े विद्याप्रेमी हैं। आपकी तरफसे कई पाठशालाएं और बोर्डिंगोंको सहायता मिल रही है और बम्बई परीक्षालयके पारितोषिक फंडमें आप हर एक वर्ष सहायता देते हैं और इस वर्ष मालवा प्रां. सभाने नवीन परीक्षालय शुरु किया उसमें

भा आपने पारितोषिकके सब रु. २४॥ चौबीस विद्यार्थीओंको बांटनेके लिये भेज दिये हैं।

‘दिगंबर जैन’को सहायताः—श्रीयुव हीरालाल मेलापचंद गोटावाला जयपुरकी तरफसे रु. ४) सहायतार्थ भेजा है ओ आभार सहित स्वीकार किया जाता है।

मंदसौरमें अपूर्व आनंदः—श्रावण शुक्ल ७ से पचास दिन तक मन्दसौरमें बृहत् त्रैलोक्यपूजनविधान गांधी रतनचंदजी सुपुत्र भगवानदासजीकी तरफसे हुवाथा जिस मौकेपर श्री. पं. लक्ष्मीचंदजीको बुलाये गये थे जिनके कई व्याख्यानोसे जैन और जैनो पर धर्मका बहुत प्रभाव पडा था और अन्य-मतके कई प्रश्नोंका समाधान भी हुआथा।

देहलीमें वार्षिकोत्सवः—भार्दो शुक्ल १२ के दिन जैन वालसभाकूचा सेठ देहलीका वार्षिकोत्सव बाबू रामचन्द्रजीके समापतित्वमें हुवाथा जिसमें स्या. वा. न्या. वा. पं. गोपालदासजी बरैया, न्या. पं. माणिकचन्द्रजी, पं. शिवनारायणजी त्रिवेदी आदिके अनेक व्याख्यान हुयेथे जिस समय आर्यसमाजी और संतातनी आदिके बड़े २ विद्वान पधारे हुये थे।

उपरैली कोठीके मुनीषः—श्रीयुव डाबामाई शीवलाल निवेदन करते हैं कि मेरी तबीयत नादुरस्त रहनेसे मैंने बीसपंधी उपरैली कोठी मधुवन (सम्मेदशिखरजी) से अपना संबंध छोड दिया है इसलिये

जिसकिसीको कोठीके निश्चय पत्रव्यवहार करना हो या कोई स्फम उपकरण भेजना हो अब दुलीचंद मुनीम उपरैली कोठी मधुवन पोस्ट पारसनाथके पतेसे भेजे ।

निरीक्षण और सहायता:—स्याद्वाद महाविद्यालय काशीको श्री. सेठ केदारमल दत्तमलजी छपरानिवासी (१००) वार्षिक सहायता तो देते ही है और ता. ३०-८-१५ को विद्यालयका निरीक्षण करके (१०००) रुपया नकद भेट किये जिस उदारताके उपलक्ष्यमें प्रबंधकों व छात्रोंने एक सभा की जिसमें दानका महात्म्य व विद्यालयकी व्यवस्था दिखलाई गई और सेठ साहबको धन्यवाद दिया गया । आशा है अन्य उदार महाशय भी उक्त सेठका अनुकरण करेंगे ।

भोजनशाला खुली:—व्यावरमें वैश्य भोजनशाला खुली है जिसमें कमानेसे कम-जोर हो उनको भोजनवस्त्र दिया जाता है । सहायता भी ली जाती है । देखरेख केसरीमल बोहरा कालुराम काकरियाकी है ।

मिल गई:—मेरठकी पुलिसको पार्थनाथजीकी प्रतिमा यदमाशोंसे मिली थी वह मिल गई जिससे श्री बड़े मंदिरजीमें विराजमान की गई है । प्रतिमाजीकी उंचाई मय सिंहासन पौने तीन ईंच है । जहांकी यह प्रतिमा हो मालूम होनेपर वह ले सकते हैं—लक्ष्मणमल जैनी सदरबाजार दालमंडी—मेरठ ।

साहित्य सम्मेलन:—पष्ठ हिंदी सा-

हित्य सम्मेलन ता. १५-१६-१७ नवम्बरको लाहौरमें होनेवाला है ।

लायब्रैरीके लिये सुभीता:—बनारसी उर्फदास जैन अध्यापक जैन पाठशाला रामपुर मनहारानखास (सहारानपुर) सूचित करते हैं कि जहां कहींके सज्जन महाशयोंको अपने स्थानपर पब्लीक लायब्रैरी खोलनेकी तथा जैन पुस्तकालय स्थापित करनेकी आवश्यकता जान पडती हो वे हमसे जवाबी कार्ड भेजकर पत्र व्यवहार करें । हम उन्हें बहुत कुछ सहायता दे सकेंगे और सभी सुभीता बतावेंगे ।

ऐतिहासिक शोध:—पटनेके पदमकुण्डके पास जो खुदाई हो रही है उसमें महाराज चन्द्रगुप्तके समयकी कई ऐतिहासिक बातें प्रकट हुई हैं ।

जैन मूर्तियां निकली:—रीवां राज्यके रिनगोड परगनेमें जमीनसे एक वेदी जैन मूर्तियोंके साथ निकली है । यह प्रतिमाएं छह सातसौ वर्षकी प्राचीन और चमत्कृत मालूम होती हैं । महाराज रीवां वहांही मंदिर बनवाना और शहर बसाना चाहते हैं जिसके लिये महाराजने ५ एकड़ जमीन व (१२५) रु. वार्षिक पूजाखर्चके लिये प्रदान किया है । धन्य है आपकी धार्मिक उदारताको ।

जज साहबका व्याख्यान:—पुरुषण पर्वमें इन्दौरमें नवीन मंदिरजीमें लाला जुग-मंदरलाल जैनी एम. ए., बेरिस्टर-जज हाई-

कोर्टका व्याख्यान 'जैन धर्मकी आवश्यकता' पर हुआ था। जिसमें आपने कहा कि—'जैन धर्म मनुष्यकी उन्नतिके लिये अतिशय आवश्यक है। मौर्य चन्द्रगुप्तके समय जब सिकन्दर भारतमें आये उस वक्त भी उसकी खूब कदर थी। वह समय स्वामी भद्रबाह्य श्रुतकेवलीका था तब दिगम्बर श्वेताम्बर दो फिरके नहीं हुए थे किन्तु मगधमें दुष्काल होनेसे जैनाचारमें शिथिलता आ गई थी। उसके ३०० वर्ष बाद दो फिरके हुए। यह जैनधर्म जैसा पहले अनमोल था वैसा अब भी है। सत्यके खोजीने इसकी खूब कदर की है। आचार्योंने इसको अच्छी तरह अनुभव किया है। सर्व प्राणी मात्र सुख चाहते हैं। सुखको देनेवाला यह धर्म है। बस, इसीसे उनको जैनधर्मकी जरूरत है इत्यादि'।

अंतरीक्षजीका मुकदमा:—यह मुकदमाकी तारीख आपसमें निकाल करनेके लिये ता. २९-९-१५ नियत की गई थी परन्तु उस तारीख तक दोनों ओरका निकाल न होनेसे आगे पुरावा करनेके लिये ता. ३-१-१६ नियत हुई है। इस बीचमें दूर दूरके साक्षीदार कमीशन उपर साक्षी लेनेका हुक्म हुआ है और इसलिये श्वेताम्बर जैनियोंकी तरफसे साक्षीकी ता. ९-१०-१५ दाखिल करनेका और दिगम्बर जैनियोंकी ओरसे जिरह करनेके लिये ता. २३-१०-१५ दाखिल करनेका हुक्म मिला है।

मालवा प्रां. सभाका अंपूर्व औषधालय:—महामंत्री लाला भगवानदासजीके व-द्योगसे इस औषधालयका कार्य बहुत ही बढ़ गया है। सब प्रकारकी शुद्ध दवाएं मुफ्त बंटवा-नेके लिये भारतमें ८५ ब्रान्च आफिस खोल दी हैं जिससे १०० में ९० रोगी हैजा, प्लेग, दम आदिसे बचे हैं। आजतक हजारों रोगियोंको इससे आराम हुआ है। इस औषधिदानप्रणालीकी जितनी तारीफ की जाय उतनी कम है। जिसकिसीको कोई भी रोगकी दवाकी आवश्यकता हो या कुछ सहायता भेजना हो तो निम्न लिखित पतेसे लिखता—लाला भगवानदासजी, महामंत्री मालवा प्रां. सभा औषधालय—बड़नगर।

अधिवेशन—दक्षिण महाराष्ट्र खंडेल-वाल पंच महासभाका वार्षिक जल्सा कार्तिक सुदी १४-१५को श्री क्षेत्र कचनेरामें होगा।

कमीशनथी जुबानीनी शरुआत—श्री सम्मेलनशिखरजी (पूजा)ना केस माटे हजा-रीबागनी कोर्ट तरफथी गामेगाम कमीशनथी दिगंबर जैनोनी जुबानी लेवानी शरुआत ता. ८-१०-१५ थी थई चुकी छे जेमां प्रथम कमीशन बनारसथी परतावगद, लख-नऊ, सहारानपुर, मेरठ, अम्बाला, दिल्ली, जयपुर, इन्दौर, कानपुर वगैरे २६ स्थानोंपर जुबानी लेये जेनी साथे बाबू मोहनमोहन मुकरजी वकील अने बाबू जुगमंदरदासजी जैन इन्स्पेक्टर (बाराबंकी) छे. तेमज बीजुं कमीशन कलकत्ताथी आरा सुधीनुं नीकल्युं

छे, जेनी साथे बाबू रजनीकांतराय वकील
अने बाबू मौजीलालजी छे.

जम्बूस्वामीका मेलामें महासभा
और तीर्थक्षेत्र कमेटी-मधुराजीमें जम्बू-
स्वामीके मेलेपर ता. ३० नवम्बरको भारत
दि. जैन महासभाका वार्षिक अधिवेशन भी
हो जायगा ! इसी मौकेपर ता. २६ से
२८ तक भारत. दि. जैन तीर्थक्षेत्र कमे-
टीका वार्षिक अधिवेशन भी होनेवाला
है । इस अधिवेशनमें इसबार नियमावली
संशोधन, समेदशिखरजी कोठीयों और मुक-
दमोंके यथार्थ प्रबंध आदि अनेक आवश्यक
और विचारणीय कार्य हैं । सब भाइयोंको
और खास करके सभी तीर्थोंके प्रबंधक
महाशयोंको तो येनकेन प्रकारेण अवश्य
हाजिर होना चाहिए अगर कोई सज्जन
कारणवशात् न आ सकेंगे तो निर्णय हुए
कार्योंमें बहु सम्मतिमें उनकी भी सम्मति
समझी जायगी । कृपया इस अवसर पर जरूर
२ आप लोग पधारनेकी कृपा करें । आपका
दर्शनाभिलाषी-भागमल परभूदयाल, महा-
मंत्री, तीर्थक्षेत्र कमेटी ।

अलमोनियम धातुसे हानि-आज-
कल बहुधा इस धातुके वर्तनोंका व्यवहार
हलकेपन और सस्तेपनके कारण बढ़ रहा
है परंतु हालमें डाक्टर हर्वर्टने इस धातुके
विषयमें पता लगाया है कि इसके वर्तनोंका
व्यवहार स्वास्थ्यके लिये अत्यन्त हानिकर
है। क्योंकि भक्ष्य पदार्थोंमें नमकका होना आव-

श्यक है और नमक-अलमोनियमके संसर्गसे
क्लोराईड नामक विष पैदा हो जाता है जो
सब तरहसे हानिकर है । इसलिये ऐसी
धातुके वर्तनोंका व्यवहार बंद करना चाहिए ।

कार्तिक मासनी वधघट:-खास अंक
साथे बहार पडनार जैनतीथिदर्पण मळतां
जरा विलंब थसे माटे जणावीए छीए के
कार्तिक मासमां सुद २-३ (एकठी) मंगळ-
वारे छे तेमज वद ७ वे (रवी-सोम) छे.
बाकीना दिवस बराबर छे.

पावापुरीका मेला:-श्रीमहावीरस्वा-
मीके निर्वाणस्थान श्री पावापुरीमें इस वर्ष
भी कार्तिक कृष्ण अमावास्याको वार्षिक मेला
होनेवाला है जिसमें पधारनेके लिये मैनेजर
घासीरामजी सभीको आमंत्रण करते हैं ।

दशांग धूप:-यह धूप सुगन्धिमें बहुत
अच्छा है और हरएक मंदिरजीमें वापरने
योग्य है । मूल्य १। रुपया रतल । मिलनेका
पता-दशांग धूप कार्यालय-बडनगर [मालवा]

‘श्रु. स्था. डोन्डूरस प्रकाश’ने। आस
अंक:-पुष्पपत्र पर प्रकाशे अजनेरथी प्रकाश
थना अडवाडि ५३ प्रकाशे छरेसे आ भोरो
सवित्र पास अंक आधरे १७५ पृष्ठने अने
श्रे स्थानकवासी डोभना अजनेरथी, दानी
पुशे तथा लडेर संस्थाओना ४४ गिन्नाथी
भरपुर छे; जेभां गुजराती, दिदी अने अजेश
भाषाना ६० सेपो शुद्ध शुद्ध विपरी ७५२

છે જેમાંના કેટલાક લેખો ધણા ઉપયોગી અને વાંચવા લાયક છે. જે કે છપાઈ સફાઈ જોઈએ તેવી નથી તોપણ આ અંક પ્રકટ કરવા પાછળ ગંજીવર જાહેર અને અર્થ ઉદ્ધારેલા જણાય છે જે માટે એના ઉત્સાહી સંપાદક ધન્યવાદને પાત્ર છે. આના મોટા પોથીની છુટક કિં. માત્ર છ આનામાં છે જ્યારે એ હિંદી ગુજરાતી અક્ષરોની પત્રના આંકડોને મરત મળે છે. મહારાજ ચંદ્રગુપ્ત અને નગનંદારની સાધુ એ વિષયના એ લેખો દિગંબરી ઉપર આક્ષેપાત્મક છે, જેનો યોગ્ય ઉત્તર: "જૈનસિદ્ધાંત બાહ્ય" દ્વારા પ્રકટ થવાની જરૂર છે.

Samayak Path (સામાયિક પાઠ): શ્રી અમિતગતિકૃત સંસ્કૃત સામાયિક પાઠકે હરેક શ્લોકકા રૂપે જૈન ગેઝેટ્ટ 'Jain Gazette' કે સંપાદક વાવુ અજિત-પ્રસાદજી એમ. એ. એલ. એલ. વી. લલ્લુને કરાવેલું છે. જેનો કુમાર દેવેન્દ્રપ્રસાદજીને સંસ્કૃત શ્લોકસહિત વહુત હી ઉત્તમતાસે પ્રકટ કરાવેલું છે. રૂપે લેખે માર્કેટકો યહ પાઠ અવશ્ય દેખનાં ચાહિય. મૂલ્ય ૦) = ૦.૦૫ અને મિલનેકા પતા-કુમાર દેવેન્દ્રપ્રસાદ જૈન, પી સેન્ડ્રલ જૈન પબ્લીશીંગ હાઉસ—આરા Arrah.

Jainism-not Athicism-& the Six Dravyas of Jain Philosophy by Mr. H. Warren, London. price-A careful persual. Presented by Koomar Devendrappasad Jain-Arrah.

"જૈન એ. કે. એન્ડરસ હેરલ્ડ" ખાસ અંક: મુબાઈથી પ્રકટ થના આ માસિકે ચાર અંક બધે રાખી આ જૈન ઇતિહાસ-સાહિત્યને મોટા ખાસ અંક આશરે ૩૨૫

પૃષ્ઠનો પ્રકટ કર્યો છે જેમાં જૈન ઇતિહાસ અને પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય વિષયના હિંદી ગુજરાતી અને અંગ્રેજી ભાષાના આશરે ૪૦ લેખો તેમજ ૮ ચિત્રો છે. "જૈન શાકટાયન" અને, દિગંબર, "સંપ્રદાયક સંધ" એ જે હિંદી લેખો શ્રીયુત નાયુરામજી પ્રેમીના પાંચ વાંચવા લાયક છે. એકદરે આ ખાસ અંક જૈન ઇતિહાસ અને સાહિત્ય ઉપર વિશેષ અગત્ય પાડે છે. આનો અંક દરેક જૈન બંધુએ વાંચવાની અને સંગ્રહ કરી રાખવાની જરૂર છે એના લેખો સંગ્રહ કરવા પાછળ એના તંત્રી શ્રીયુત મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ બી. એ. એલ. એલ. બી. એ જે પ્રયાસ સેવ્યો છે તે અતિશય પ્રશંસાપાત્ર છે. આ માસિકના આંકડોને તો આ ગંજીવર મોટો મરત મળે છે. જ્યારે છુટક મૂલ્ય બાર આના છે. મળવાનું સ્થળ-જે. જૈન કોન્ફરન્સ એડિસ—પાયધુની-મુબાઈ.

સ્વામી વિવેકાનંદ—સદુપદેશ ભગ ૨ જે-સરતુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય (અમદાવાદ)ની વિવિધ અંથમાળાનો આ પૃથક મો મુલ્ય છે. જે ૪૫૦ પૃષ્ઠનો હોઈ એની કિ. માત્ર બાર આના છે જ્યારે એના આંકડોને તો આઠ આનેજ પડે છે. આ પુસ્તકમાં સ્વામી વિવેકાનંદના જુદા જુદા પ્રસંગોના ૪૫ જાનના ઉપદેશોનો મોટો સંગ્રહ છે, જે દરેક વાંચવા તથા સમજવા લાયક છે આ કાર્યાલય ઉત્તમોત્તમ પુસ્તકો સતી. કિમતે પ્રકટ કરી રહ્યું છે એમાં તો જરાએ શંક નથી. આ અંથમાળાનું વાર્ષિક મૂલ્ય માત્ર એ રૂપ્યા છે.

પાવાગઢ દિ. જૈન સિદ્ધસેવક કોલીની રિપોર્ટ: આ તીર્થ માટે કમીટી નીભાયા પછી કામ સાફ ચાલે છે અને જુનું દેવું વસુલ થતું બધ છે. ૨૨૩૯-૪૦ એ જે વર્ષનો આ રિપોર્ટ છે. ઉપરના પ્રમાણમાં અર્થ કરવા બજાગણ કરીએ છીએ. એના મંત્રી શ્રી સાલચંદ કલનદાસ ધર્મપ્રેમી અને અંતોલા છે.

વધુ માટે પુઠા ઉપર જુઓ.

सचित्र खास अंक

कब और कैसे मिलेगा ?

“दिगंबर जैन” का वीरनिर्वाण सचित्र खास अंक और जैनतिथिदर्पण जिन २ ग्राहकोंका वार्षिक मूल्य रु. १-१२-० दिवाली पहले मनीओफिससे आ गया होगा उन्हीको कार्तिक शुक्ल पूनम तक खास अंक तैयार होतेही रवाना किया जायगा और जिन २ ग्राहकोंका वार्षिक मूल्य नहीं आया होगा उन्हीको सचित्र खास अंक रु. १-१२-० के बी. पी. से जेजा जायगा ।

बी. पी. करनेके लिये अब अलग कार्डसे सूचना नहीं दी जायगी ।

बी. पी. स्वीकार करनेका जिनका ईरादा न हो उन्हीको उचित है कि अजीसे हमको एक कार्डद्वारा सूचित करें ।

मैनेजर.

સચિત્ર ખાસ અંક ક્યારે મળશે ?

“દિગંધર જૈન”ના વીર નિર્વાણ સચિત્ર ખાસઅંક અને જૈન પંચાંગ જે જે ગ્રાહકો અને મેમ્બરોનું લવાજમ આવી ગયું હશે તેમને કાર્તિક સુદ ૧૫ ના અરસામાં તૈયાર થતાંની સાથેજ રવાના કરવામાં આવશે.

જેમનું લવાજમ નહીં આવ્યું હોય તેમને એટલે—

- ૧ ગ્રાહકોને રૂ. ૧-૧૩-૦ ના વી. પી. થી
 - ૨ અમદાવાદ બોર્ડિંગના મેમ્બરોને રૂ. ૩-૧-૦ વી. પી. થી અને
 - ૩ રતલામ બોર્ડિંગના મેમ્બરોને રૂ. ૨-૧-૦ ના વી. પી. થી આવતા ખાસમાં ખાસ અંક વગેરે મળશે માટે જે જે ગ્રાહકો અને મેમ્બરોને ખાસ અંક વી. પી. થી મળે, તે તેમણે સ્વીકારી લેવો. એ માટે હવે છુટા કાર્ડથી ખબર આપશે નહીં.
- વી. પી. લેવાનો વિચાર ન હોય તેમણે અત્યારથીજ એક કાર્ડથી અમને ખબર આપવી.

મેનેજર.

॥ શ્રીવીતરાગાય નમઃ ॥

શેઠ પ્રેમચંદ મોતીચંદ દિ. જૈન બોર્ડિંગ-અમદાવાદ.

મહેરબાન સાહેબ,

વિ. વિ. કે આ બોર્ડિંગનો ખાસમાં મેલાવેલ વીર સં. ૨૪૪૨ ના કાર્તિક સુદ ૮ સ્વીવાર તા. ૧૪-૧૧-૧૫ ની પ્રભાતે ટા. વાગતે બોર્ડિંગના ભવ્ય મકાનમાં થનાર છે તે માંગલિક પ્રસંગે આપ આપના કુટુંબ અને મિત્રમંડળ સહિત પધા રવા તસ્દી લેશેાશુ.

દીન સેવક.

સલામોસરો!
અમદાવાદ
તા. ૨૧-૧૦-૧૫

લલ્લુભાઈ લલમીચંદ ચોકસી,
સેક્રેટરી.

क्षमावनीका दिन।

क्षमावनीका दिन अधिन कृष्णा द्वि-
तियाका दिन है, इस दिन पोड़सकारण व्रत
भी पूर्ण होता है अर्थात् जो श्रावक श्राविका
पोड़सकारण व्रत पालते हैं वे प्रतिपदाका
अंतिम उपवास करके इस दिन पारणा
करते हैं।

पूर्वों पड़िमा और दोयन ये तीनों दिन
ऐसे हैं कि जिनको प्रती श्रावक श्राविका
क्रमसे दशलक्षण (पर्यूपण) रत्नत्रय और
पोड़सकारण आदि व्रतोंसे छुट्टी पाते हैं।

यद्यपि सदैया (सदा देवपूजा, स्वा-
ध्याय, गुरुसेवा, संयम, तप और दान यथा-
शक्ति करनेवाले) जैनियोंके लिए तो नित्यही
पर्व है, परन्तु भदैयां (जो केवल भादोंहीमें
जिनमंदिरमें सुशोभित होते हैं) जैनियोंको
अवश्यही छुट्टी मिलती है, मानों कि उनका
तो १ वर्षका बोझ कम हुवा। वे कहते हैं
'कर दोयनके पारने अरु गये मंदिरके
घारने' अर्थात् फिर जीवनशेष है और कोई
विघ्न बाधा न आई तो फिर भादोंजीमें मंदि-
रजीमें मिलेंगे, साल किसने देखा है? क्या
जाने क्या हो? कौन बचे कौन जाय? इत्या-
दि सोचकर ही ये लोग इस दिन प्रातःकाल
स्नान कर वस्त्राभूषणोंसे सुसज्जित होकर,

घरमें खूब मालताल तैयार कराकर, मय
बघे बघोयोंको लिये हुए श्री जिनमंदिरको
आ रहे हैं, ताकि परस्पर सब लोगलगाई
मिलकर क्षमाप्रार्थना करें और आभी
क्षमा करें, तथा एक वर्षके लिये छुट्टी भी
मांगें।

कुछभी हो चाहे लोग इसे रूढ़ि ही
क्यों न कहें परन्तु हम तो इसे अच्छा सम-
झते हैं, क्योंकि परस्पर मिलने और प्रार्थना
करनेसे राग द्वेष कम होता है, और मेल
बढ़ता है।

यों तो भादोंके प्रारंभसेही कमसे कम
प्रातःकाल मंदिरमें कुछ जनसंख्या सदासे
विशेष दिखाई देने लगती है, परंतु भादों
सुदी पंचमीसे तो अवश्यही मंदिरोंमें जगह
की कमी प्रतीत होने लगती है। शंका होने
लगती है कि मंदिरके मंडपके आगे औरभी
मंडप बनाना पड़ेगा क्या? परंतु यह शंका
हमारे परम दयालु सद्बिवेकी अपने आपकी
गणना सुधारकोंमें करानेवाले कुछ पाश्चात्य
विद्याभ्यासी बाबूगणोंने निर्मूल कर दी है।
अर्थात् उन्होंने इन दिनोंमेंभी मंदिरका आना
छोड़साही दिया है। जब वे न आधेंगे तो
उनकी सन्तान तो उनसे एक कदम आगे
चलनेवाली, वह भला क्यों आने लगी, बस
अब भला फिरभी मंदिरमें जगहकी कमी रह
सकनी है? और अबतो ऐसी शंका करनाही
भूल है, क्योंकि प्रथमतो बारह महीने इतने लोग

मंदिर आतेही नहीं और जो आते हैं वे आगे पीछे आ जाते हैं, इन दिनोंमें भी जो आते हैं, सो समझ लीजिए, कि उनकी कितनी कितनी अवस्था हो चुकी है, कुवेमें जब पानीकी झर बंद हो जावे और पानीका खर्च बराबर व उससे अधिक होने लगे तब क्या कुवा कभी भी न सूखेगा ?

इसी प्रकार देखो, जब मंदिरोंमें अब नई सन्तान तो आवेगी नहीं और पुराने आदमी जिन्हें कुलधर्मकी खबर हैं वे आते हैं सो भी दिनोंदिन कम हो रहे हैं। तब अवश्य है कि एक दिन ऐसा आवेगा, कि जैसे सम्पूर्ण कर्मोंको निर्जरा होनेपर जीव मोक्ष हो जाता है और फिर वह शांति अवस्था धारण कर लेता है उसी प्रकार ये मंदिर भी मनुष्योंसे रहित (मोक्ष) होकर शान्तिभवन बन जावेंगे !

मनुष्योंने जैनधर्म बहुत दिन सेवन किया है। अब पक्षियोंकी चारी आई है, इसीसे देखो उन्होंने (पक्षियों) ने मंदिरोंमें अपना घर बनाना आरंभ कर दिया है। मंदिरोंमें टेंगी हुई हांडी फानूसों ही उनके बरका काम दे देती हैं, ऊपर पक्षिराज और नीचे भूस्तराज (उदड़) बीच (मध्य) बिछी और उसका शत्रुभी आ पहुंचता है। यह भी तो दयाका काम है कि चाहे आप धर्मसेवन न भी कर सकें परंतु पशुपक्षियोंको अवसर अवश्य दिया जाय। दूसरी एक बात यह

है कि सब लोग नित्य मंदिरोंमें आवे तो विचारे तिर्यंचोंको दूसरा घर बनाना पड़ता है। विचारे आभूषणोंकी झंकार, कपड़ोंकी फटकार, मनुष्योंकी पुकार, व्रतियोंकी डकार, प्रबन्धकोंकी झिड़कार, बच्चोंकी खिलवाड़, नरनारियोंकी दिखवाड़ और मालियोंकी पौवाड़के मारे भोगेभोगे फिरते हैं।

इसीसे हमारा नवीन सुचारकदल दया करके अपने अपने घरोंमें नहीं, न नया घर बनवाकर, किन्तु उन्हीं बने हुवे मंदिरोंमें उन विचारे (तिर्यंचों) को आश्रय देना चाहते हैं।

यही कारण है कि आज हमारे नवीन शिक्षित महाशय यहां नहीं दिखाई देते हैं। हां अनन्तचतुर्दशीको अवश्य ही कुछ लोग आये थे सो भी कोतुकवश या जैनियोंकी संख्यामें गणना करानेके लिए। अस्तु यहि महिरवानी बहुत है। एक बात यह भी तो है कि वे आकर क्या करें ? उनके मनोनुकूल सम्पत्ता तो (पाश्चात्य लोगोंके समान) यहां दिखाई देती नहीं, न स्वच्छंदता ही यहां है, यावत् बैठो तावत् चुपचाप बैठो, न यहां कुर्सी न मेज, बहुत हुवा तो फर्श जाजम चलाई दरी। भला बैठें तो कैसे बैठें ? पड़ाई लगाकर पैर सिकोड़ कर तो बैठ ही नहीं सकते हैं। भला, यह कौनसा न्याय है कि भट्टारकजी तो दो हाथ ऊंचे सिंहासन पर नरम नरम गदियां बिछाकर बैठें जो गुरु

ब्रह्मचारी कहे जाते हैं और सैठ लोग भी रुईके मोटे मोटे गद्दोंपर बैठें जो कि उनके शरीरके अनुकूल पड़ते हैं, तब विचारे बाबू-बोने क्या बिगाड़ किया है जो उनके सुमति के अनुसार-कुर्सी मंदिरमें न लग सके। क्या जबरदस्ती नहीं है? वस इसीसे उन्हें यह गड़बड़ पसंद नहीं। वे शांतिप्रिय होते हैं, शोरगुल पसंद नहीं करते और यहां तो शोरगुल बात बातमें होता है, यह मेल कैसे बने? इसके सिवाय एक अड़चन मंदिरमें जानेमें और होती है, वह यह कि वहां जाने पर कोई कहता है पूजन करो, कोई दर्शन की प्रतिज्ञा कराता है, कोई हरी कंदमूल त्याग करवाता है, कोई उपवास इकाशना करने, नीरस खाने इत्यादिका उपदेश करता है, कोई छापेकी निंदा। कोई वर्तमान सम्भ्यता-पूर्ण पाश्चात्य ड्रेसकी निंदा, कोई खड़े होकर लेक्चरवाजीकी निंदा, कोई उक्त ज्ञान-शून्य व्रतादिक न पालनेवालोंकी निंदा करता है। अब कहिये कि वहां कयाय उत्पन्न होनेका प्रत्यक्ष कारण मिलता है तो जाकर क्या करें? स्वतंत्रता खोवें और कर्मबंध करें? अरे! मूर्ख होय तो न समझे परंतु ये डिगरियां पाकर भी न समझे तो फिर सब पढ़नाही व्यर्थ गया। समझे, इसीसे आज प्रतिपदाके पश्चात् क्षमावनीमें वे लोग नहीं आये, न अपराध करें, न क्षमा मांगे। ठीक है यही नियम। हम भी यही कहते हैं कि

सब प्रकार अंतर बहारके दोषोंसे रहित हो जावो तब क्षमाकी आवश्यकताही न पड़ेगी।

यह तो हुवा, कोई आये चाहे जाये, परंतु नभ कि सब लोग आज नवीन बरबधूके जैसे श्रृंगारयुक्त दिख रहे हैं और इसी प्रकार सब पर्वदिनोंमें रहते व रहे हैं तब ये च्दश औरत मर्द न जाने कौन है? जो साथे कपड़े पहिरे आते हैं और सामायिक, पूजा, स्वाध्याय करके चले जाते हैं। न हंसना न बोलना, मन इस जैसे मालूम होता है ये घरके दरिद्र हैं, न जेवर है न कपड़े; पहिरे कहांसे! और कोई दिहाती (ग्रामीन) होंगे, वे क्या जाने बोलना हंसना? पर यार ये बड़े भक्तिसे पूजा करते हैं उतीमें मस्त हो जाते हैं, सामायिक समय तो निरे पत्थरकी मूर्ति बन जाते हैं, परंतु शास्त्रमें बड़े निपुण दिखते हैं। देखो ना, एक एक बातको कैसे बारीकीसे समझते हैं, बापे बाप, बालकी खाल निकालते हैं, आज तक सूत्र (तत्त्वार्थ)जीका अर्थ कहो कौनने समझाया है? पर वह नवान आदमी देखा उसने तो १० दिनमें १० अध्याय पढ़े और रोज एक एक धर्म जैसे उत्तम क्षमा फिर उत्तम मार्दव ऐसे दश दिनमें दशों धर्म समझाये, क्रोध कपाय तो इनको छ नहीं निकली। कभी कभी इनमेंसे किसीके भावोंमें कुछ कयाय मालूम पड़ती तो वही आदमी शायद उसे जयचंद कहते हैं सबको "अनरंग सभावाली बात" कह कर शान्त

कर देता था, न जाने यह अंतरंग समा कोई मंत्र है या क्या ? हो न हो वही बात तो नहीं जो “दिगम्बर जैन” में “पर्यवर्ण पर्व और मित्रोंकी वार्तालाप” करके एक लेख छपा है ? अरे ठीक, ठीक; ये वेही सब लोग हैं जयचंद, टेकचंद, मनीरामजी, शांतिकुमार और इनहीके पुत्रकलत्र परिवारवाले, अच्छा कड़े न पहिरे जेवर न पहिरे न सही परन्तु इनके घरोंमें भी इन पर्व दिनोंमें मामूली दिनोंसे भी नीरस लखा सूखा भोजन बनता रहा है, ये बड़े कंजूस दिखते हैं, पस्तु यदि कंजूस (सूम) होते तो इन्होंने इतनी पुस्तकें बांटीं, किन्तुनेही लोगोंको भोजन कराते रहे, व्रत भंडार इत्यादि भी अच्छा दिया, तो कंजूस कैसे ? हां, समझे गरिष्ठ भोजनसे प्रमाद व कगयें बढ़ती हैं, रोग भी घेरते हैं और वस्त्राभूषणोंसे रागभाव बढ़ते हैं, ऐसा शास्त्रमें कहा है । इसीसे ये ऐसा करते होंगे ।

आश्चर्य यह है कि ये भी अंग्रेजी मास्त्रम होने हैं । देखो ना एक दिन एक कोई साहेब आया था, तब इन्होंने गिटपिट गिटपिट क्या जाने क्या कहा ? कि उस साहेबने चटसे जूते उतार दिये और टोपी उतार दी फिर पांव घोकर मंदिरमें गया, न जाने उस (साहेब) ने क्या कहकर भगवानके साम्हने सलाम किया और ‘विन् सी अगेन्’ (Will see again) कहकर चला गया,

सो अंग्रेजी पढ़े लिखे आदमीकी यह दशा देखकर मुझे आश्चर्य ही होता है ।

बावले कहींके क्या ? सभी इंग्रेजी पढ़े लिखे धर्मसे विमुख हो जाते हैं, और क्या सभी पुराने लोग धर्ममें दृढ़ होते हैं ? अच्छा भाई चलो अब तो भजन होने लगा, बोलो जिन माताकी जय ।

सब लोग बाहर निकले और परस्पर गले लग कर मिले, समा की ओर कार्रवाई पश्चात् अपने अपने घरका मार्ग पकड़ा, परंतु ५-७ आदमियोंके जीमें जो ऊपर लिखी बातें कर रहे थे यह बात जम गई कि इन जयचंद टेकचंद आदिकी मंडली बहुत अच्छी है । किसी दिन हम लोग भी इनसे मिल कर इनका उद्देश्य सुने और पूरा परिचय प्राप्त करें, पश्चात् उन्हींकी मंडलीमें सम्मिलित हो जावेंगे ।

नोट—उक्त बातचीतसे यह भाव निकलता है कि यदि कोई मनुष्य, सम्यक्ज्ञान सहित थोडा भी चारित्र पालन करे तो वह अपना प्रभाव सब जीवोंपर डाल सकता है, यही कारण था कि निर्धन्य साधु अपने खत्रयके तेजसे सिंह जैसे क्रूर और सर्प जैसे क्रोधी जीवोंको शांति कर देते थे ।

कार्य दूर भागनेसे नहीं होता है, किन्तु मिलनेसे होता है । धर्मभ्रष्ट कहकर नवयुवकोंको तिरस्कारपूर्वक छोड़ देना और ‘नानसेन्स’ ‘ओल्डफूल’ कहकर वृद्धोंसे घृणाकर दूर

અને પૂર્વ ખગાળામાં જૈન ધર્માનુયાયીઓ ધણુજ હતા, પણ હાલ ત્યાં બહુજ યોડા છે. અગીયારમા તથા બારમા સૈકામાં ખ્રિસ્તી ધર્મમાં જૈન ધર્મ ધણે ફેલાયેલો હોય તેવા પ્રમાણ મેં જાતે ઘણાં જોયાં છે, પણ હાલ ત્યાં એક પણ જૈની નથી. દક્ષિણ (દખણ) માં તથા તામીલ દેશોમાં જૈન ધર્મ કેટલાક સૈકા સુધી સુખ્ય ધર્મ તરીકે ફેલાયો હતો પણ ત્યાં હાલ તદ્દન હુમપ્રાયઃ થઈ ગયો છે.

ચંદ્રશુભ મૈર્ય વિષેની દંતકથા.

ઉપર કહેલી હકીકત ઉપરથી આપણે શોધ કરવાનું એક વિશાળ ક્ષેત્ર જડી આવે છે. ચંદ્રશુભ મૈર્ય ભદ્રબાહુસ્વામીની સાથે થયેલું. શુભ સ્ત્રી ગયા અને પછી સમાધિમરણ કરી દેહત્યાગ કર્યો હતો એવી દંતકથા સાંભળીત કરવા પ્રાચીન શોધ કરવાની ધણી જરૂર છે. તમારામાંના ઘણા જાણતા હશે કે આ બાબત માટે મી. લેચીસ રાઈસ અને ડૉ. ફ્લીટ વચ્ચે સખત વાદવિવાદ ચાલે છે. જૈનત્વની દૃષ્ટિથી વિચાર કરી આ વિષયનો નિર્ણય કરવાની જૈન વિદ્વાન માટે આ તક અમૂલ્ય છે, પણ આવા કાર્ય માટે એક ખરેખરા સાક્ષરની જરૂર છે કે જેથી તે માહિતી સાથે વચ્ચે પડી શકે. વિષય પ્રતિપાદન કરવા માટે આજના જમાનામાં સત્યતાની સાથે તર્કવિતર્કથી ભરેલા દાખલાદહીયોની અપેક્ષા વિદ્વાન મંડળી વધારે રાખે છે.

દક્ષિણમાં ધર્મના ઝગડા.

જે દેશોમાં એક વખત જૈન ધર્મનો ઝુંડો ફરફી રહ્યો હતો ત્યાં શા શા કારણોથી જૈન ધર્મની પડતી થઈ તે વિષયની તપાસ કરવી યોગ્ય છે અને વિદ્વાન જૈનોએ આમાં લક્ષ રાખવું જોઈએ.

દક્ષિણના પ્રદેશોમાં ચાલવંસના શૈવધર્મ અને પ્રાચીન રાજાઓના જૈનધર્મ એ બે

વચ્ચેનો વિવાદગ્રસ્ત વિષય તેવું સંશોધન બીલકુલ થયું નથી.

વિચારવા યોગ્ય કેટલાક ગ્રંથો.

આવા વિષયોનો નિર્ણય કરવા માટે જૈન સ્તૂપ, મૂર્તિઓ, શિલાલેખો વીચેરની તપાસ થવાની બહુ જરૂર છે. આવા ઘણા કીર્તિસ્થંભો જમીનમાં દટાઈ રહેલા છે અને કુશળ આદમી દ્વારા ખોદાવવાની રાહ જોઈ રહેલા છે. જે જે કોઈ જૈન પુરાતન વસ્તુઓનું નિરીક્ષણ કરવા માંગતા હોય તેમણે પ્રદેશોના ચીન યાત્રીઓના ગ્રંથો વાંચવા જોઈએ. અને ખાસ કરી હુયેનસંગ જે ચીન જાત્રી સાંતંભા સૈકામાં હિંદુસ્તાનની જાત્રીય નીકળ્યો હતો તેણે જૈન શીલાલેખોની જે નોંધ કરી છે તેનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. આવા લેખો આજ નષ્ટપ્રાયઃ થઈ ગયા છે. જે જૈન વિદ્વાન આ પુસ્તક જોવા ઇચ્છતા હોય તેમને જે ચીન ભાષાનું જ્ઞાન ન હોય તો અગ્રેજ અગર ફ્રેંચ ભાષાનું જ્ઞાન તો હોવું જોઈએ, પણ હું ધારું કે હાલમાં પોતાના ધર્મનું જ્ઞાન ધરાવવા ઉપરાંત તમામ ઇંગ્રેજ ભાષાનાં પુસ્તકો વાંચવા લાયક જ્ઞાન ધરાવનારા ઘણા હશે અને આવી શ્રીમંત કોમના માણસોએ ગ્રંથોની કીમત જોઈને કરી જવું જોઈએ નહિ.

જૈન કીર્તિસ્થંભોને વૌદ્ધ ધર્મના

સમજવાની શ્રાંતિ.

કેટલેક સ્થળે જે ખાસ જૈનનાં સ્થંભો છે તેમને બુદ્ધથી ઐંદ્રના લખવામાં આવ્યા છે. આજથી અગાઉનાં વર્ષ ઉપર કનિષ્ક રાજાએ પણ જૈનને બદલે બૌદ્ધ સ્થંભ સમજવાની બૂલ કરી હતી. જ્યારે એના જેવા બૂલ કરે તો હાલના પુરાતન શોધકો જૈનની કૃતિઓને બૌદ્ધ તરીકે સમજે તો કંઈ નવાઈ જવું નથી.

હું ધારું છું કે બૌદ્ધની માફક, જૈનો પણ સ્તુપ અને વેદીની આગળ પાછળ પથ્થરના કંઠેરા હમેશાં યાંધેજ છે એ. મી. અલેક્ઝાન્ડર કર્નોગલમને કદી માહુમ હતું નહીં. જ્યારે જ્યારે આવા કંઠેરા અને સ્તુપો તેમના જોવામાં આવના કે તેઓ બૌદ્ધતા છે એમ તેઓ કોકી એસાડતા હતા. જો કદી જીર્ણ સ્તુપો જોવામાં આવે તો કહેતા કે બૌદ્ધલોકના છે. જો કે મુંબાઇના પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન ભગવાનલાલ ઈન્દ્રિય જાણતા હતા કે જૈનો સ્તુપો બનાવતા હતા અને સને ૧૮૬૫ સુધીનું જે કંઈ એમને જ્ઞાન હતું તે પ્રકાશિત કર્યું હતું, તોપણ મી. ક્વોડીએ મીસ્ટ્રસે (Qudiamists) એ બાબતપર વિચાર નહીં કર્યો કે જૈન સ્તૂપનો વિષય સંશોધન કરવા યોગ્ય છે. ત્રીશ વર્ષ પાદ સન ૧૮૯૭માં મી. જુલરે (A Legend of the jain stupa at mathura) મથુરાના જૈન સ્તૂપ નામનું પુસ્તક પ્રકાશિત કરી આ વિષય બંદરમાં આણ્યો. સન ૧૯૦૧ માં The stupas and other antiquities at Mathura “જૈન સ્તૂપ અને મથુરાની બીજી પ્રાચીન વસ્તુઓ” નામના મારા ગ્રંથ દ્વારા સંદર્ભ મનુષ્યોને આ બાબતની માહિતી મળી કે તદ્દન બૌદ્ધને મળતા જૈન સ્તૂપ અને કંઠેરા અસલ બંધુ હતાં પંખું હતું અને શંકા છે કે એક પણ હયાત સ્તૂપ જૈનોનો લેખાતો હોય, મારા ગ્રંથમાં દશવિદ્યા મથુરાનો સ્તૂપ બેદરકારીથી, ખોટવાથી તદ્દન નહિવત્ થઇ ગયો. મારી ખાતરી છે કે હજી જૈનોના સ્તૂપો છે, જે તપાસ કરવામાં તો મજે પણ ખરા. બીજા કોઇ ઠેકાણે હોય તેના કરતાં રમણતાનામાં વિશેષ મળી શકે તેમ છે.

કૌશાંબી વિષે મતભેદ.

મારો એવો મત છે કે અહિંયાદ જીલ્લા

ના કૌશાંબી ગામમાં જે ખંડીયર દેખાય છે તે જમ મી. કર્નોગલમ ધારે છે તેમ બૌદ્ધ લોકોનું નહિ, પણ જૈનોનું છે. ખરેખર આ ગામ જૈનોની કૌશાંબી નગરી છે, અને જે બંધ્યાએ જૈન મંદિરો છે તે હજી પંખું જૈનીઓનું જવાનું સ્થળ ગણાય છે. ખરહીત (Barhit) ની નજીક જુદાં લોકોનું કૌશાંબી શહેર એક જુડુંજ સ્થળ છે એવું માનવાને મેં સમજ કારણે આપ્યાં છે. આ સંબંધી મારા કૌશાંબી અને આવસ્તીના નિબંધ (જર્નલ ડાયલ એશીઆટીક સોસાયટી જુલાઈ ૧૮૯૮) જ્યારે પ્રકટ થયો ત્યારે ડૉ. ફ્લેટ્ટે ખતાવ્યું હતું કે પાણિનીના મત પ્રમાણે કૌશાંબી અને વન કૌશાંબી એ બે જુદાં જુદાં સ્થાન હતાં. હું ધારું છું કે બૌદ્ધ કૌશાંબી વનમાંનું હતું. હું જૈનોને બલામજી કહે છું કે કૌશાંબીની પ્રાચીન વસ્તુઓની તેમણે તપાસ કરવી જોઈએ. આ વિષેની કેટલીક બાબતો અનિશ્ચિત રહી છે એમ સંપૂર્ણ ખતાવ્યું છે.

જમીન ઉપરના સ્થલોનું નિરીક્ષણ.

જૈન શાસ્ત્રોમાં જણાવેલી બાબતો અને ચીનના યાત્રાળુ અને બીજા લેખકોનું, કેહેવું ધ્યાનમાં રાખી જમીનપરના કીર્તિસ્થંભોનો અભ્યાસ કરવામાં આવે તો, ઘણો લાભ થવા સંભવ છે, સતોપકારક પરિણામ લાવવા માટે સંશોધન અને નિરીક્ષણ કરનારાઓએ ઉપલબ્ધ નકશાઓનો અદ્ધલથી ઉપયોગ કરવો, આસપાસની વસ્તુઓનું બ્યાન સ્પષ્ટ લખવું, યથાર્થ માપ કાઢી ફોટોગ્રાફો છુટથી ઉપયોગ કરવો. ખોટવાના કરતાં આવી જાતની તપાસથી જૈન ધર્મનો ઇતિહાસ અને જે જે દેશોમાં પહેલાં જૈનોનો પુષ્કળ જ્યો હતો ત્યાં કેવી રીતે પડતી થઇ બીજે બાબતો બહુજ સ્પષ્ટ થાય.

✧ પુસ્તક લેખન. ✧

મીં ગ્રીનોએ જૈનમત વિષે જે કંઈ લખ્યું છે તેનો ખુલાસો ૧૯૦૬ માં મી. લેરપેરીએ ફ્રેંચ ભાષામાં કર્યો છે તે જોવાને દરેક સત્ય શોધકને હું બલામણુ કરું છું. એનું સવિસ્તર વર્ણન ૧૯૦૯ ના જુલાઈ આગસ્ટના ફ્રેંચ એશીયાટીક જર્નલમાં પ્રગટ થયું હતું. ફ્રેંચ ભાષા નહીં સમજનારા માટે મી. ધીનોએ જે સુચી તૈયાર કરી છે તે ઘણી લાભકારી છે.

ખોદાણુ—ખોદાણુનું કામ ધણું ગુચવાડા બરેલું છે માટે પ્રાંતિક સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ અગર પ્રાચીન વસ્તુશાસ્ત્રના ડીરેક્ટર જનરલની સલાહ સિવાય મોટા પાયા ઉપર ખોદાણુનું કામ ઉઠાવવું જોઈએ નહિં. ખેદકારીથી ધણું તુકશાન થયું છે. હું જણાવી ગયો છું કે મથુરાના જૈન સ્તૂપની બરાબર નોંધ નહીં કરવાથી નાશ પામ્યો હતો. જેમ જેમ ખોદાણુ કામ વધે તેમ તેમ દરેક ચીજનું અને દરેક અવસ્થાનું સંપૂર્ણ ખ્યાન લખવું જોઈએ કે જેથી દરેકની જગ્યા બરાબર લખાય અને સંપૂર્ણ નકશી કાઢતી નકસો દરવી જોઈએ. ખોદાણુમાં ઘણી અકલની જરૂર છે.

કાર્યાનુમતિ—જેવટમાં હું જણાવું છું કે જૈનોએ પ્રાચીન વસ્તુશાસ્ત્રની એક કમીટી નીમી બતાવેલી રીત પ્રમાણે શોધન કરવું જોઈએ. એ માટે મોટું ફંડ કરવાની જરૂર છે. આ બાબતમાં કોઈ જૈન સહાયક લાયકાત ધરાવતો માતિ તરફથી પગારદાર નીમાય તો સારું કામ થાય. વળી સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટની દેખરેખ નીચે ખોમ ધણા આસીરન્ટ તરીકે કામ કરે, તો વિશેષ લાભ થાય. જો જૈન સમાજને વ્યાજબી લાગે તો બન્ને આતી એક નક્કમ પ્રાચીન વસ્તુશાસ્ત્રવિભાગના જનરલ ડીરેક્ટર તરફ મુચનારૂપે મોકલે.

Modern Review For April 1915

✧ વને પ્રખ્યાત તેથી શું? ✧

કંવાલી.

સુશીલ સુપ્રવને માની તણી, મૈત્રિથી રંગાધ;
રહી અંતર થકી પાપી, બને પ્રખ્યાત તેથી શું?
હઝારો રૂપીયા મદદે, ગરીબોનેજ આપે તું;
દબને (લકોને) ધન અનીતિનું, બને પ્રખ્યાત તેથી શું?

✧ ✧ ✧
બને માસીકનો તંત્રી વળી મંડળ તણો મંત્રી;
આંતરીક પોલ્યમાં ફાવી બને પ્રખ્યાત તેથી શું?
બલેને ભાપણો જાહેર જગમાં છૂટથી આપે;
ન અજગો રે કુટુંબોથી બને પ્રખ્યાત તેથી શું?

✧ ✧ ✧
કરીને ત્યાગ અવનિતો બન્યો મહારાજ માનવનો;
કલંક તું કુળને આપી બને પ્રખ્યાત તેથી શું?
બનીને કારભારી તું પ્રજાનું મુખ ના ચાહે;
કરીને દામ ઉચાપત બને પ્રખ્યાત તેથી શું?

✧ ✧ ✧
બનેખી.એ.અનેએમ.એ. રહે વ્યવહારથી અજગો;
રહી જૈન ધર્મથી વિમુખ બને પ્રખ્યાત તેથી શું?
બને સત્તાતણો સાથી ન કર ઉપયોગ તું અજગો;
રીમાવી કુમળા બેળાં બને પ્રખ્યાત તેથી શું?

✧ ✧ ✧
ખરી શોભા બગીચાની કુસુમ 'ગુલાબ' આપે છે;
ખડક ખોટા વિકાસીને બને પ્રખ્યાત તેથી શું?
ગુલાબચંદ મુળચંદ બાવિસી
સુઝા (ગાલાવાડ)

✧ શ્રી તત્ત્વાર્થસૂત્રજી. ✧

અન્ય અને ગુજરાતી અર્થ સહિત
તૈયાર છે, જે મંદિરોમાં વાંચવા લાયક તથા
પાઠશાળામાં પણ ચલાવવા લાયક છે. પાકું
૫૬. ૫. ૨૦૦ અને ડિ. માત્ર ૦.૧૦
મેનેજર;—

દિગંધર જૈન પુસ્તકાલય-મુરત.

પશુવધ અટકાવવાને રાજા મહારાજાઓને અરજ.

ઐશ્વાર્યપ્રતિષ્ઠા, નિરાશ્રિતાધાર,
આર્થભૂષણ, પ્રજાપાલક, ન્યાય, દયા,
ક્ષમા આદિ ગુણાલંકૃત, ધર્મધુરંધર,
મહારાજાધિરાજ, મહારાજશ્રી સાહેબ,
શ્રી ૩૧ ૧૦૮

ની ખીજમતમાં અરજ ગુજરાતી બે:-

દેશના પવિત્ર અને ધાર્મિક દિવસે હજી-
રના રાજ્યમાં પાડા, બકરાઓનો વધ કરવામાં
આવે છે એમ અમારા સાંભળવામાં આવ્યું છે.

આ માંગલિક દિવસને વિજયી,
ક્ષત્રિય કુલભૂષણ અને ન્યાય શિરોમણી શ્રીમાન
રામચંદ્રશ મહારાજ અને મહાન પરાક્રમી
ખાંડવોએ વિજય મેળવી પોતાની રાજધાનીમાં
પ્રવેશ કર્યો હતો અને તેથી કરીનેજ ત્યારથી
આ દિવસને રાજભક્ત પ્રજા 'વિજયા દશમી'
કહે છે, અને તેહેવાર તરીકે પાળે છે.

આવા મહાન માંગલિક દિવસને આર્ય
પ્રજાની ઉત્પત્તિ અને કલ્યાણ કરવાવાળો ગણીને
વિજયને માટે આનંદ પ્રદર્શિત કરવાનો છે, તેને
બદલે હાલમાં આ પ્રસંગ ઉપર દેવ દેવીઓને
સંતુષ્ટ કરવાના ઇરાદાથી પાડા, બકરા જેવા
અનાથ, અવાચક અને નિર્દોષ પ્રાણીઓનો વધ
કરવામાં આવે છે, અને તે એવી ખોટી માન્ય
તાથી કે મહામારી (પ્લેગ), શીતળા, કોલેરા
આદિ દુષ્ટ રોગોની આફતોમાં પ્રજા આવે નહિ;
પરંતુ કહેવાનું કે જ્યાં જ્યાં દર વર્ષે આવે વધ
થાય છે ત્યાં પણ પ્લેગ, કોલેરા, શીતળા, તાવ,
હર્બિક્ષ (ફકળ) આદિ આફતો આવ્યાજ કરે
છે. રાજાથી રંકસુધી સર્વેને પોતાના પૂર્વ જન્મના
કર્મોત્તરાર સુખ દુઃખ ભોગવવું પડે છે, અને
તેમાં એમ સમજાય છે કે આ આરતો માત્ર

મનુષ્યના પાપોની શિક્ષારૂપ છે. આ પાપોથી
બચવાને વાસ્તે મનુષ્ય જેવી ઉત્તમ ગણ્યાતી
જાતિ નિરપરાધી જનનવરોની હત્યા કરે એને
કેવા પ્રકારનો ન્યાય કહેવો? અર્થાત્ આવા
ન્યાયથી શાન્તિના રથને અશાન્તિ પેદા થાય
એમ કહેવું શું ખોટું?

ભારત પ્રજા આવા બહેમી રિવાજોને ક્યારે
દૂર કરશે? જ્યારે રાજા કંઈ કરશે ત્યારેજ તે
થશે. રાજા કાલસ્ય કારણમ્ ॥ તે સૂત્ર પ્રમાણે
પ્રજાપાલક મહારાજા! રાજના પગે પ્રજા
આસે છે તે એક સાખીત થઈ ચૂકેલ રીતી
હોવાથી, બહેમી અને અજ્ઞાન તથા અદિત
કરતા રિવાજોને આપ શ્રી તરફથી દેશવટો નહિ
મળે ત્યારે ખીજ કોની તરફથી મળશે? તે
આપજ વિચારી જોશો.

નામદાર અંગ્રેજ સરકારના રાજ્યમાં પણ
વખતોવખત મરડા (પ્લેગ) વગેરે ખીમારીઓ
આવે છે અને સ્વભાવિક રીતે નાણુદ થાય છે,
પણ આવા રોગોની શાંતિ માટે કંઈ પશુવધ
થતો નથી; પરંતુ ન્યાયી દયાળુ સરકાર તરફથી
તત્કરસ્તીના નિયમોને અનુસરતા ઇલાજ
લેવામાં આવે છે.

“પશુવધ શાસ્ત્રોક્ત નથી” એવો નિર્ણય
મોટા મોટા વિદ્વાન શાસ્ત્રીઓની સભાઓમાં
ત્રણીવાર થઈ ચૂક્યો છે અને આ પ્રમાણે શાસ્ત્રનાં
દૂરમાનોને માન આપીને કેટલાક ધર્મિય
રાજ્યકર્તાઓએ અમારી તમ્ર પ્રાર્થના લક્ષમાં
લઈને આ પશુવધ પોતાની વસ્તીમાં સર્વથા
બંધ કરાવી નિર્દોષ જનનવરોની નેક દુવા પ્રાપ્ત
કરી છે જે આ સાથે મોકમેલા ગામવાર
લીસરથી આપ નામદાર જોઈ શકશો. ખરેખર
જેઓ ધર્મના નામે અધર્મ પેદા કરનાર બહેમી
રિવાજોને દેશવટો દે છે તેઓ ધન્યવાદને
પામે છે.

આપને એક ખીજ અરજ એ છે કે,
અનેક રીતે હિંસાના વધી મયેલા પ્રચારને લીધે

પશુ નહક નહકમાં દુષ્કાળો પડવા લાગ્યા છે એટલુંજ નહિ પણ છેલ્લા ૧૭ વર્ષથી તો ઉત્તરોત્તર દરેક વર્ષ, પાકમાં નબળાંજ જાણાતાં ગયાં છે; તો તેનું કારણ જાણવાની-શોધવાની અને તે માટે યોગ્ય ઉપાય લેવાની બહુજ નરર છે. અમારું આત્મિક દ્રષ્ટિએ એમ માનવું છે નિરપરાધી જીવોનાં ક્રમેતિ-નિર્દય રીતે થતાં મરણોની હાથથી પ્રજા તે મહાપાપના હુંગર તણે દખાતી જાય છે. આર્થિક રીતેજે બેતાં જાણાય છે કે છેલ્લા વર્ષોમાં જેતીવાડીને ઉપ-યોગી-પ્રજાને દૂધ ધીનાં આપનારાં એવા પશુ-ઓની સંખ્યા એકદમ ઘટતી જાય છે તેવા આંકડા બહાર પડ્યા છે, વળી ગયા દુષ્કાળે વધારે થવાથી બધ પેદા થાય છે કે ૩-૪ દશકામાં તેવાં પશુઓ અરે! પશુઓની જાતો પણ હયાત હશે કે કેમ?

દેખીતું છે કે હાંદવું ખરું ધન દોરોજ છે, તેમાં પણ ખાસ નારી જાતિના પશુઓના રક્ષણ ખાતર, દરેક રાજ્યો પોતાની સત્તાનો સદુપયોગ કરી સમર્થ કાયદો નહિ કરે-તેઓના વધારાના ઉપાયો નહિ લે તો તેની ઓલાદ વધી નહિ પામે, અને તેની વધી નહિ થાય તો દૂધ-ધી કે ને અત્યારે પણ ઘણુંજ ગોંધા બાવે અરે! અસ્વચ્છ-ભેગવાળું-અપવિત્ર આદિ સ્વરૂપમાં-પ્રજાને મળે છે તેમાં મુધારો થવાનો વખત ક્યાંથી આવશે? સસ્તુ-સ્વચ્છ અને પ્રવિત્ર દૂધ-ધી ન્યારે પ્રજા મેળવતી હતી ત્યારે તેનો બાંધો વિશેષ પ્રકારે મજબુત હતો; શરીર મુખાકારી ચંદુ હતી, તેને બદલે અત્યારે ને ખરાબ, અધમ સ્થિતિ આપણા દેશમાં થઇ છે તેનો ઉદ્ધાર કરવા, દોર પશુ આદિને બચાવવા પાગલ પગાવવા અને તેની ઓલાદમાં વધારો કરાવવો એ ઉત્તમ ઉપાય છે, તો તે ઉપાય કોઈપણ પ્રકારે દરગત થાય એમ કરવા આપ શ્રી યોગ્ય ઉપાય અવશ્ય કરજો એવી અમારી સંપૂર્ણ આશાવારી ખાતરી છે.

આપ હજુર રહેમ દિલ, ખુદિમાન અને ન્યાયી હોવાથી અમારી નમ્ર અરજ એ છે ને, દશેરાના દિવસે આપના રાજ્યમાં પાડા, બકરા વગેરેનો ને કંઈ વધ થતો હોય તે બંધ કરવાનો હુકમ જારી કરવાની મહેરબાની કરમાવશો. તેજ રીતે આપની ન્યાં લાગવગ પહેંચે ત્યાં પણ તે માટે યોગ્ય તજવીજ કરશો અને સનાતન આર્ય ધર્મની રક્ષા કરશો, એજ અરજ.

માર્હિસ્પાત્ સર્વ ભૂતાનિ મૈત્રાવળ ગતશ્વરેત્

“કોઈપણ જીવની હિંસા કરશો નહિ, અને કૌની સાથે મિત્રભાવે વર્તજો.” આજ સુધીમાં નીચેના ૧૫૧ ગાઓમાં થતો પશુ વધ અમારા પ્રયાસથી બંધ થશે છે—

આજોલ, અંકેવાળીઆ, અલવર, આર-સોડા, આરસોડીઆ, અવતગડ, અનંદગિદ, આગસોડ નાનાવાસ, અનોડીઆ સતવાસ, બારાધીપટ્ટી, બરોડા, બીઆવર, બરતપુર, બાવનગર, બજના રોટ, બારખેડા, બાંડિ સાદિ, બરચડી, બગસરા, બોમ્બિલિ, બાડવડ, ખંભાત, છોટા ઉદેપુર, સુડા, ચંદાપુર, જતરપુર, જમ્મુ કાશમીર, ધરમપુર, દેહા, ડાંમકા, દીનાપુર, ડેકાણ, દેધરોટા, દેરોલ, દહેગામડા, દાવડ, ઘોલપુર, દીનાજપુર, ગોંડલ, ગરોલી, ગમના-દેવી, ગડા, ગટકા, ઘોડાસર, ઘોડાદર, ગસાવતા સંગપુર, હૈદરગડ બાસોડા, હાથીપુરા, હિરપુરા, ઇસોલ, ઇમ્બર, ઇકલારા, જાંબુવા, જામનગર, જમલજી, જાસિઆ દેવાણી, જહાંગીરાજાદ, જલસાપટન, જેતપુર, કરોસણ, કોટડા સાંગણી, કોટડા પીઠા, કોટીશાઈ, કોટારીઆ, કોટલી, કારજા, કલસીઆ, કીસનગડ, કુચલગડ, કોઈ-લોઈ, ખરદેવરા, કરજી, ખેરપુર, ખંભલાવ, ખીરસરા, ખુયામન, લખતર, લાયળ મોટા, લિંબી, લુધાસી, લુનાવાડા, લાડી, લખમીપુરા, લાદરોડા, મહાદેવપુરા, મોરબી, મેંજબી, મી,

भांडा, भारी, भोदनपुर, भुलथान, भोगाडी, भडावडा, भुसोरी, भंडि, भडेसावा, भावीआ, नागदेया, पाट्टी, पालवपुर, पोरबंदर, पाला-भेडी, पिपलीआ, पान्देख, प्रेमपुर, पेदाभलीना भेवास, पीलवाध, राणकट, रनसीपुर, रानी, रास, राखायतडा भेडा, रामनाह, रणसख, राधनपुर स्टेट, रमाव, रागुला, राणपुर, राणगड, रणसीपुर, रामपुरा कुवाडा, सरामपुर, साभेरा, सायला, सरवख, सीतलनाथ, मुनी स्टेट, सुधलीआ, सयान, सानोव, शाहपुरा, शाहपुर, सीतवाडा, सतोहड, डेपुरा, वांटीआण, वखोह, वांसदा, वराडी, वरसोडा, वावडी, (गजभाघ) वावडी (भडीकांठा), वषतपूर, वांकावेर, वंशावड, वडीआ, वागेलाडा भेडा, विजयनगर, विडलगड, वागना;

हजुरना दासानुदास-

कल्याणचंद सोलागचंद.

रेसीडेंट जनरल सेक्रेटरी, श्री जैन म्नेतांवर
डे-इर-स-मुंणध.

ता० ६०-आपना राज्याभां पशु रक्ष-
लार्थे थोडा धखो-जे अशे कंठ पखु कायदे।
के रिवाज आदि प्रथमथी होय, के आपथीअ
क्यों होय अथवा आ विनंतिथी करवाभां
आवे, तेनी श्रमोने न्नेखु करी उपकारी करशोअ.

—१३३—

उपदेशक पीताम्बरदासजीके

चमणका रीपोर्ट।

(गतांसे आगे)

कुशलगढ़-गृह सं. १०३ जन सं.
४४५ मंदिर दो। तीन शास्त्रसभायें और
२ व्याख्यान सभायें स्वाध्याय और सुरी-
तिप्रचार विषय पर कीं। जिससे १२
भाइयोंने स्वाध्याय करना और ५ भावि-

काअंने स्नान कर रसोई करना स्वीकार
किया। यहाँ पहिले जैन पाठशाला स्थापित
थी परन्तु अध्यापक पं. सोनपालजीके
चले जानेसे हाल बंद है। पंचायती ३०)
मासिकका अध्यापक चाहती है। जो भाई
आना चाहें मंत्री गोवीलालजीसे पत्र व्यव-
हार करें। ३) उपदेशककंडमें आये।

अतिशयक्षेत्र अंधेश्वर-यह स्थान
कुशलगढ़से ९ मीलकी दूरी पर है। मंदिर
२ तथा एक धर्मशाला है और पूजारी
विधर्मो ब्राह्मण है। मुनीम कौरह न
होनेसे भंडारके द्रव्यका सदुपयोग नहीं
होता। एक स्त्री प्रसाल करती हुई देखी
जो शायद उस पुजारी ब्राह्मणकी स्त्री
हो। कुशलगढ़की पंचायती और ती. से.
क. को ध्यान देना चाहिए।

वाघोल-कुशलगढ़से ३ मीलके
अन्तरपर है। नदीके तटपर जंगलमें
एक जिन मंदिर अव्यवस्थित है जिसमें
६ प्रतिविम्ब पद्मासन और एक कायो-
त्सर्गासन विराजमान हैं। मंदिर बहुत ही
जीर्णशीर्ण होरहा है। सर्प विच्छुओंके
विल पूजक यात्रियोंको व्याकुलित कर
देते हैं। नियमित पूजनके लिये कोई
पूजारी आदि मुकर्रर नहीं है। ती. से.
कमेटीका कर्तव्य है कि इन प्रतिविम्बोंको
कुशलगढ़की पंचायतीसे प्रेरणा कर अंधेश्वर
मंदिरमें पहरा देवे।

झावुआ-गृह सं. २२ जन सं. ५०
मंदिर २। दो व्याख्यानसभायें कीं
जिससे ६ भाइयोंने स्वाध्याय करना
स्वीकार किया तथा पंचायतीसे एक प्रति

डायरेक्टरी और २८) के ग्रंथ सरस्वती भंडारमें नवीन मंगाये गए। एक भाई 'जैनगिर' का ग्राहक हुआ। पंचायतीसे ३) उपदेशक फंडमें और २) मोरेना विद्यालयको प्राप्त हुए।

राणापुर-गृह सं. ३५ जन सं. १४० मंदिर एक। दो शास्त्र सभायें और दो व्याख्यानसभायें कीं। जिसमें 'सुरीति प्रचार' और 'स्वाध्याय' विषय पर लोगोंके चित्त आकर्षित किये जिससे दस भाइयोंने पुनः स्वाध्यायमें चित्त स्थिर किया तथा १२ श्राविकाओंने स्नान कर रसोई करना, जिन दर्शन करना और जूठे वर्तनोंको भस्मसे शुद्ध कर परस्पर वर्तना स्वीकार किया। और पंचायतीने अष्टद्रव्यद्वारा पूजन करनेका क्रम नियमानुसार अपने चारों तरफसे जारी किया तथा एक डायरेक्टरीभी मंगाई गई। ७) मोरेना विद्यालयको और ६॥ उपदेशक फंडको प्राप्त हुए। यहां जैन पाठशाला स्थापित है।

कुक्कुसी-गृह सं. २ मंदिर एक। रातको शास्त्र पढ़ा और भाइयोंसे अष्टद्रव्यसे नित्य प्रति पूजन करनेका आग्रह किया।

अनिशायक्षेत्र तालनपुर-यह स्थान कुक्कुसीसे दो मीलकी दूरीपर है। एक दिगम्बरी और एक श्वेताम्बरी मंदिर है। प्रबन्ध शेट रोडमल मेवराजजी सुसारीयाओंके सुपुर्द है। ब्राह्मण पुजारी और मुनीम आदि कोई नियत नहीं है।

सुसारी-यहां सेठ रोडमल मेवराजजीका एकही गृह है और इन्हींका

धनवाया हुआ जिन मंदिर है। एक शास्त्र-सभा और दो व्याख्यानसभायें कीं जिसमें उक्त सेठ सा. के धर्ममेसी कुटुम्बियोंने कुक्कुसी नगरसे कई प्रतिष्ठित सज्जनोंको बुलवाया तथा ग्रामके अन्य मतावलम्बियोंको सभामें एकत्र किया। 'सच्चा सत्कार' इस विषयपर विवेचन किया तो कई भाइयोंने तमाखू, धोड़ी आदि खाने पीने और भंड गीतोंके गानेका त्याग किया। श्रुतपंचमी पूजनविधानके अतिरिक्त १५) के ग्रंथ सरस्वती भंडारमें नवीन मंगाये गये तथा उक्त सेठ सा. की ओरसे ५) उपदेशक फंडमें और १) मोरेना विद्यालयको आया।

पीपल्यागांव-यहांभी सेठ गोपीलाल जीवनलालजीका एक गृह और चैत्यालय स्थापित है। रातको अन्य मतालम्बी भाइयोंको इकट्ठा कर सभा की जिसमें कृपक लोगोंका अधिक समूह था। जिससे कई लोगोंने हिंसक जीवोंको न मारना तथा तमाखू न पीना और बैल्लोंको हलगाडी आदिमें जोतते हुए आर न मारना स्वीकार की तथा एक ब्राह्मणने परस्वीत्याग प्रत. आजन्मको स्वीकार किया। १) मोरेना वि. को और १) उपदेशक फंडको आया तथा आप 'दिगम्बर जैन' के ग्राहक हुए।

लुहारी-जन सं. ६० मंदिर एक। एक व्याख्यान 'स्वाध्याय' और 'सुरीति प्रचार' विषयपर कहा। स्वाध्यायी भाई चार हैं। पढ़ने योग्य बालक ५ व बालिका-यें भी हैं परन्तु फूटके कारण धार्मिक

कार्योंमें बड़ी शिथिलता हो रही है। एक भाईसे १) मो. वि. को और दो भाइयोंसे २) उपदेशक फंडमें आये तथा एक भाई 'दिगम्बर जैन' का ग्रा. हुवा।

देहरी-गृह सं. ३० जन सं. ११० मंदिर १। एक शास्त्रसभा और एक व्याख्यान सभा की जिसमें जैनियोंके कर्तव्य विषयपर विवेचन किया। जिससे १० भाइयोंने स्वाध्याय करना और कई श्राविकाओंने श्रवण करना तथा पढ़ना मंजूर किया। २) उपदेशक फंडमें और १) मोरेना वि. को आया तथा ५) के ग्रंथ सरस्वती भंडारमें स्थापित हुए।

मनावर-गृह सं. ३६ जन सं. १०० मंदिर १। तीन व्याख्यानसभायें की जिसमें नगरके प्रतिष्ठित २ सज्जन भी शामिल हुए। मनुष्यकर्तव्य, सृष्टि प्रचार और धर्म विषयपर व्याख्यान हुए। स्वाध्यायी भाई १२ तथा तीन श्राविकाओंने शास्त्र पढ़ना और दसने भण्डगीतोंके गानेका त्याग किया। एक प्रति डायरेक्टरीकी मंगाई गई। एक भाई 'जैन मित्र' का ग्रा. हुवा। ४) मो. वि. को और ३) उपदेशक फंडको आये।

बड़वानी-गृह सं. रु. २ जन सं. १०६ मंदिर १ व चैत्या. १। बाबू देवी सहायजी अकाउन्टेन्टके सभापतित्वमें दो व्याख्यान सभायें की जिसमें मनुष्य कर्तव्य और शासन संस्कार विषय पर विवेचन किया तथा यह सिद्ध कर दिखाया कि स्त्रीशिक्षाके बिना ही समा- जसे संस्कारोंकी प्रथा उठती जा रही है

और इसीसे मनुष्यकर्तव्य करनेवाले पुरुषों (बालकों) को मातायें पैदा नहीं कर सकती हैं। बोर्डिंग और पाठशालाका निरीक्षण किया। पढ़ाई बालबोध जैन धर्म और प्रवेशिकाके धर्मशास्त्रकी है। १) मो. वि. को और ११) उपदेशक फंडमें आये।

वाचनगजाजी-इन्द्रजीत और कुम्भकर्ण इन दो महामुनियोंका मोक्ष स्थान है। पर्वतपर जो श्री कृष्णभनाथ स्वामीकी बृहत् और विशाल मूर्ति है, बहुत कुछ खंडित होती जा रही है। वर्तमान वर्षा-तका पानी पहाड़की चोटीसे इकट्ठा होकर इस विशाल मूर्तिके शरीररूप पाषाणमें प्रवेश करता हुआ मूर्तिको कमजोर और खंडित कर रहा है। ती. क्षे. कमेठी और वाचनगजाजी जीर्णोद्धार फंडको शीघ्र ध्यान देना चाहिए। मुनीम हजा-रीलालजी तथा दो पुजारी हैं। मन्व्य सेठ रोड़मल मेघराजजी सुसारीवालेंके सुपुर्द है।

अंजड़-गृह सं. १२ जन सं. ५० मंदिर एक। एक व्याख्यानसभा की जिससे तीन भाइयोंने स्वाध्याय करनेकी प्रतिज्ञा की। एक प्रति 'डायरेक्टरीकी' मंगाई। ५) की रसीदे मो. वि. की कदी तथा २) उपदेशक फंडमें आये।

चांकानेर-गृह सं. २८ जन सं. ६० मंदिर २। एक आमसभा की जिसमें मनुष्य जन्मकी सफलता विषयपर विवेचन किया। यहां भी एक प्रति 'डायरेक्टरीकी' मंगाई गई तथा १) उपदेशक फंडमें आया।

धरमपुरी-गृह सं. ३० जन सं. ७० मंदिर एक। शास्त्रसभा और दूसरी व्याख्यानसभा की जिससे ५ भाइयोंने स्वाध्याय करना स्वीकार किया। १) मोरेना वि. को और १) उपदेशक फंडमें आया।

गुजरी-गृह सं. २ चैत्या. १ वि. लकुल जीर्णशीर्ण होता जा रहा है। नवीन मंदिरका काम चालू है। रईस सेठ जम्भूपसादजी सहारनपूरवालोंने वाव-नगजार्जी जीर्णोद्धारार्थ एकसहस्र और पांचसौ रु. इस मंदिरके बनाने वावत प्रदान किये हैं। उक्त सेठ साहब शतशः धन्यवादके पात्र हैं।

अतिशयक्षेत्र मक्कशीजी-कई यात्री उपस्थित पाये। दर्शन, पूजन सानन्द हुआ। मुनीम इन्दौर गये हुए पाये। यात्रीगण भंडारके द्रव्यकी शिकायतें करते हुए देखे। इस क्षेत्रका प्रबन्ध और भंडार (द्रव्य) की व्यवस्था दीर्घकालसे संतोपजनक नहीं है इसलिए तीर्थक्षेत्र कमेटीको शीघ्र ध्यान देना चाहिए।

सीहोरकी छावनी-गृह सं. २५ जन सं. ८० मंदिर एक चैत्या. १। एक शास्त्रसभा और दूसरी व्याख्यान सभा की जिसमें गृहस्वके पर नित्यकर्मोंपर विवेचन किया। स्वाध्यायका नियम ७ भाइयोंको है। यहांकी पंचायतीमें फूट है। शहरमें जो बड़ा और विशाल मंदिर है उसके पूजन प्रक्षालकाभी यथोचित प्रबन्ध नहीं है। पंचायतीमें एकता होनेकी बड़ी ही

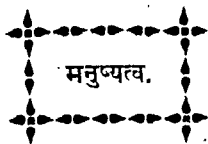
आवश्यकता है। १) मो. वि. और १) उपदेशक फंडमें आया।

बड़वाह, महु, मनावर ग्रामोंकी जैन पंचायतीं तीन ब्राह्मण तेरह अंगीठीके चरितार्थको अनैक्यतारूप कुतच्च (कुमति) से प्रगट कर रही हैं। यह अनैक्यता कुतच्च ऐसा शुद्र (नीच) है कि बड़ीर प्रतिष्ठित शुद्र और सर्वोच्च समाजोंमें जहां कि इसका नमूना (चिन्ह) पहुंचा उन सबकी सर्वोच्चता, शुद्धता और बलिष्ठताको तितरबितर कर देता है और क्रमसे मानमदका शर्वत पिलाता हुआ परस्पर भाईर व जाति भाइयोंके खानपानसे मुड़वा देता है। वात्सल्यता, सहनशीलता और एकता सुतत्त्वके साधनभूत ऐसे सभा, पाठशाला, जिनमंदिर, जिनपूजा और शास्त्रश्रवण आदि कार्योंमें भी फूटकफूटा डालता हुआ सच्ची पंचायतियोंका समाजसे अभाव कर रहा है। हम समाजकी उन बुजुर्ग नवयुवक बुद्धिशाली और अग्रसोची पंचायतियोंको जोश दिलाते हैं कि यदि तुममें सबे मनुष्य समाजका चिन्ह और वीरत्व है तो फूटको फोड़ने वाले ऐसे एकता सुतत्त्वको ग्रहण कर प्रत्युत अनैक्यता कुतच्चको फोड़नेका मयत्न करो।

समाज सेवक-

ठाकोरदास भगवानदास
मंत्री, उपदेशक वि. जौहरी बाजार
बम्बई

દુનિયામાં દરેક માણસને કાંઈને કાંઈ કામ કરવાનું હોય છે, નકામો તેનો જન્મ નથી. હવે તે શું કામ છે અને તે કેવી રીતે અને ક્યાં સુધી કરવું એ માણસને માણસની વિચાર બુદ્ધિ ઉપર રાખેલું છે. આપણા શાસ્ત્રકારોના વચન પ્રમાણે તો આપણા જીવનના નીચે પ્રમાણે ચાર ભાગ પાડી શકાય. (૧) બ્રહ્મચર્યાશ્રમ (૨) શૃદ્ધસ્થાશ્રમ (૩) વાન-પ્રસ્થાશ્રમ અને (૪) સન્યસ્તાશ્રમ.

હવે જો જોનાર વીચાર કરવો હોય તો તેમ, નહીં તો સૌ સૌની મેળેજ વિચાર કરી લો કે આપણું જીવન શા માટે છે? અને આપણે આપણી જાતને સૌથી વિશેષ ઉમદા કેવી રીતે બનાવીએ, ઇલાદિ સમાલોનો પોતેજ વિચાર કરો, પરંતુ ત્યાં આગળ તમે તમારા આત્માથી વિરુદ્ધ જતા નહીં. જો તમે આ નિયમને હંમેશને માટે પળે પળે વિચારી રાખશો તો કોઈપણ અસલ કાર્ય આપણાથી થશે નહીં. એની કામ કરવાની ગતિ તપાસો. તમે કોઈ પણ અસલ કરવા જાઓ છો અને તે કામ કરવાને તમેને અંદરથી ખાનગી રીતે એકજ વખત જે વસ્તુ ચટકો ભરે છે, તે આત્માએ આપેલો બોધ છે અને તે એકજ વખત આપણને દૃશ્ય થાય છે. કારણ કે આપણે આપણી ઇન્દ્રિયોને એટલા બધા વધ થઈ ગયા હોઈએ છીએ કે બીજો વખત સાંભળી શકતા નથી. અને જો તેજ વખતે આપણે આપણી શુદ્ધિમાં આવી મનને સ્થીર કરી સતસા-સત્તો વિચાર કરવાની ટેવમાં લાગી જઈએ

તો દુનિયાના પસ્તાવામાંથી હંમેશને માટે છૂટીએ. આટલી નાની વાત ધ્યાનમાં રાખવાથી આખી દુનિયામાં વહેવો પડતો ભાર, જોઈ થઈ જાય છે. તમે આનાથી વચિારો કે કૂકર્મ-થી આપણને આપણા મગજ ઉપર અને આત્મા ઉપર કેટલો ભાર લાગે છે તો તેમાંથી મુક્ત થવાનો આ એક સહેલો અને સીધો રસ્તો છે. બસ આ પ્રમાણે તમે તમારી મેળે વસ્તુને જરાબર ન્યાય આપી તમારા જીવનની દોરીનું માપ બાંધી દો અને અમુક કાયદા તેને માટે ધરી દો કે જેથી બવિધ્યમાં હરધડીએ એવા દુષ્ટ સંયોગોમાં પછી ફરીથી વિચાર ન કરવા પડે આનો. વિચાર કરશો અને ચાલશો તો જણાશે કે શાસ્ત્રકારોએ કહેલી વાત તમે જાણો છો અને સહેલાઈથી પાળી શકો છો. દરેક માણસને જ્ઞાન મેળવવા માટે હંમેશાં સામાની મદદની જરૂર છે. એટલે કે સામો કે જેને આપણે આપણી જાતથી વધારે લાયક ગણતા હોઈએ તેના વચન ઉપર સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા મુકે તોજ તેના વચન જરાબર ગ્રાહ્ય થશે તેટલા માટેજ પ્રથમ શાસ્ત્રોમાં અને સંત પુરુષોમાં શ્રદ્ધા મુકો અને તે પ્રમાણે આચરો તોપણ અંતમાં જણાશે કે જે તે કહે છે તે સત્ય છે. દુનિયા એવી બની ગઈ છે કે માણસને ખરી વસ્તુ સુઝે છે છતાં પણ તે પ્રમાણે કરવા દેતા નથી પરંતુ આપણે મનુષ્ય તારેજ કે જ્યારે આપણે દુનિયાને હરાવી સ્વયં જય મેળવીએ માટે જો આપણને સત્ય લાગતું હોય તો દુનિયાના આચારથી કોઈ પણ રીતે બીધા વિના ગમે તે દુઃખો સહન કરીને આપણા વચિારને ચોંટી રહેવાની ટેવ પાડવી જોઈએ. દરેક વસ્તુનું ધોરણ આપણી ન્યાય શક્તિ ઉપર આધાર રાખે છે માટે પ્રથમ તો આપણે આપણી ન્યાયશક્તિને જરાબર ખીલવવી જોઈએ. જો તમેને તમારી શક્તિ અને સંબંધમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધા ન હોય તો

શાસ્ત્રના વચનમાં શ્રદ્ધા મુકો અને તે પ્રમાણે આચરણ કરે તો તમને તમારા મનુષ્યત્વનો હેતુ જણાશે. દરેક માણસે દરેક પળે પોતાપણું વીસરવું નોંધવું નથી નહીં તો તે અસત્ માર્ગે દોરાઈ જશે. આ દુનિયામાં દરેક માણસ મોટા એટલે કે કીર્તિવાન થઈ જતા નથી. કેટલાક નાના ગામડામાં તો કેટલાક શહેરમાં તો કેટલાક આખા દેશમાં કીર્તિ મેળવે છે પરંતુ તેથી દરેક મનુષ્યે એમ નહીં ધારવું કે દરેક મનુષ્ય અમુક હદ સુધી જો કાંઈને ન મેળવે તો તેવું મનુષ્યત્વ નથી.

ખરેખર દુનિયામાં કાંઈ તેના કાંદામાંથી કોઈપણ માણસ છુટા નથી પરંતુ તે ન મળે તો નિરાશ થઈ કર્તવ્ય વિમુખ થઈ પડતું નથી. કીર્તિ લેવા જઈએ તો આપતી નથી અને આવે છે તો જ્યાં આપણી આંખો હોજર હોય છે ત્યાંજ; બાકી પાછળ કે આગળ તો જે સત્ય દર્શી તેજ જોલાશે મટે જોટા ભ્રમથી બચવા માટે દરેક પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. આથી જે એમ કહેવા માગું છું કે મનુષ્યનો સ્વભાવ આવી રીતે કાંઈ તેની મોટી લલચથી લપટાઈ નાનાં નાનાં કામ ગણકાર્યા વિના મોટા કામ કરવાના ડાહ્યામાં પડી જાય છે પરંતુ અંધી ભવિષ્ય જાગે છે. પ્રથમમાં પ્રથમ વાત આ શીખવવાની છે કે મનુષ્યે દરેક દરેક પગલે એટલે ચહેતો નાનું કામ હોય કે મોટું હોય પરંતુ તેમાં સત્યથી વર્તવું અથવા તો પોતાની જાત કહે તે પ્રમાણે વર્તવું, પોતાની જાતને છેતરવી નહીં નહીંતો મોટું વિશ્વાસધારીતું પાપ લગે છે. માટે હમેશાં આપણને નાનાં દરેક કાર્યોમાં કાળજી લેવાની રેવ પાડવી જોઈએ. પછી દરેક વસ્તુના ગાન માટે માણસનામાં અમુક પ્રકરનો જુરસો હોવો જોઈએ. અને બીજું એ કે આપણે કાંઈ પણ વાતનો વિચાર કર્યા પહેલાં સામાનો વિચાર ઉછીનો લેવો જોઈએ નહીં. એમ થાય છે કે આપણે જે ન્યાય મનમાં રાખી પુસ્તક અમર દાખોના વિચાર કરીએ છીએ અને તેથી આપણે આપણા

ન્યાયમાં પક્ષપાત કરીએ છીએ. જો કે એકંદર રીતે કોઈપણ પ્રકરનો પહેલાંથી જુરસો ન હોવો જોઈએ પરંતુ કોઈપણ વખત સારા જુરસાથી વાંચવાથી આપણે ધણું સારું એકંદર કરી શકીએ છીએ માટે આપણે દરેક દરેક કાર્ય અથવા તો પુસ્તકમાં આપણા પોતાનો જુરસો સાચવવો અથવા તો આપણે આપણું "પોત" ન મુકવું જોઈએ. હમેશા એ જુરસાથી પુસ્તક અગર કાર્ય કરવાથી કાર્યમાં ઉત્સાહ અને ઉત્તેજન મળે છે.

હવે કહેવાનું એટલુંજ કે માણસનામાં જેટલી ચીજો હોય તેને બધીને કેળવવી અથવા તો ખીલવવી એટલે કે દરેક પરમાણું તેમજ બીજી વસ્તુઓને બની શકે ત્યાં સુધી સુધારાની અથવા ખીલવણીની ઉંચામાં ઉંચી, ટોચે લઈ જવી અને તે લઈ જવામાં બહાદુરી, મરદાઈ, સત્યતા અને સરળતાથી પગલાં ભરવાં જોઈએ. માણસનામાં જો કાંઈ ઉંચામાં ઉંચો ગુણ હોય તો તે સ્વતંત્ર છે. એટલે કે સ્વઠંદતા નહીં પરંતુ બીજા ઉપર અધાર રાખવો નહીં. આપણે સત્ય કાર્યમાંથી લોકોના મતભેદને લાંબને અટકીએ છીએ. કારણકે લોકો આપણા માટે જોડે અભિપ્રાય બાંધે એ બહીકથી અટકીએ છીએ તે શું બતાવે છે કે આપણે બીજા ઉપર આધાર રાખીએ છીએ અને એ સ્વતંત્રતા નથી તેથીજ રીતે દરેક સદ્ગુણ અથવા ગુણનું મહાર્થ સ્વરૂપ સમજવા પ્રયત્ન કરીશું તો તેમાં ધણું જાણવા જેવું મળશે; જેથીજ રીતે મનુષ્યત્વના દયા, ક્ષમા અને પ્રેમના સદ્ગુણો સંપૂર્ણતાથી અને વિના પક્ષપતે ન્યાય દૃષ્ટિથી અને સુઝ નેતાની મદદથી જો વિચાર કરીશું તો ધણું જાણવા જેવી રચુથ બાળનો મગશો. દરેક માણસને મનનશક્તિ, વિચારશક્તિ અને લાગણી શક્તિ અને સુઝ નેતાની આસ જરૂર છે અને તેજ મેળવવામાં મનુષ્યત્વ, ફરજ અને તેનું રૂપ તેમજ મનુષ્યત્વનું રૂપ છે.

D. B. Shahi.

◆ સ્વર્ગ અને નર્ક ક્યાં છે? ◆

વાચક ! વિચાર કરવાથી, હુદ્ર પ્રાણીથી લાઇને મનુષ્ય સુધીના જીવનમાં અલૌકિક વિસ્મય-દાયક જીવનપાત્રાની ઘટના મહાન સમમકત તુલસીદાસે રામાયણમાં કેવું ઉત્તમ લખ્યું છે.

‘કર્મ પ્રધાન વિશ્વ કરિ રાણા’

અસ, ચોપાઇના આ એક વાચથી આપણા મનની શંકા સમાધ કરશે કે સ્વર્ગ અને નર્ક ક્યાં છે? જ્યારે આપણને નાના નાના તથા ખીન જીવધારી પ્રાણીઓ સાથે કામ પડે છે ત્યારે કેટલીક વખત આનંદ થાય છે અને દુઃખ પણ થાય છે. ઉદાહરણ માટે કોઇપણ એક પ્રાણીને લઇએ-શરૂઆતમાં કેટલાક સમય માટે ઘોડાખર વિચાર કરીએ. પ્રાચીન કાળથી આજ સુધીમાં ઘણા રાજ્યના તખ્તવામાં જે ખાસ ઘોડા રાખવામાં આવે છે કે જેના ઉપર રાજા મહારાજાનું સ્વારી કરે છે અને તેવા ઘોડાનું પોપણ કેટલીક વખત લાડુ, જાંતેખી, હલવા જેવી મિષ્ટ વસ્તુથી (કે જે કોઇ કોઇ મનુષ્યને પણ મળવું દુર્લભ છે) થાય છે. હવે આપણે બાહુતી ઘોડા તરફ નજર કરીશું તો માલુમ પડશે કે બિચારાની પીઠ સડી ગઇ છે, પગે લંગડો થયો છે છતાં પણ મજુરી કરતી પડે છે.

હવે આપણે કીડા તરફ નજર કરીએ તો કેટલાક કીડા વિષ્ટામોજ ઉત્પન્ન થઇ આખર-સુધી તેમાં જ જીવન ગાળે છે. કીડામાંની એક જાત કે જે રેશમ પેદા કરે છે તેઓડ પા-લણ કેવી સારી રીતે થાય છે. ખાનપાન માટે, જીવન માટે, સર્વ વ્યવસ્થા આપોઆપ મનુષ્યના હસ્તક થાય છે. કયું પ્રાણી કયું અવસ્થામાં સુ-ખી રહે છે તે કહેવું કઠણ છે, પરંતુ ઉપરના દર્શન-તથી એવું માલુમ પડે છે કે, જે ખાનારા પ્રાણીની જીંદગી સારી રીતે વ્યતિન થાય છે. સ્વભાવના

નિયમ પ્રમાણે તેને જૂરી વસ્તુ કેમ પ્રિય ન હોય ! પરંતુ એટલું સંત્ય છે કે જૂરી વસ્તુથી દુઃખ તો અવશ્ય થાય છે. કર્મગતીના બળથી ધૂણિત વસ્તુના વશીભૂત થઇ, અબ્યાસ પડવાથી કોઇને એક ખાસ જૂરી અવસ્થામાં સુખ માનવું પડે છે અને સુખ થાય છે. આ સાથે અબ્યાસ પ્રાણીઓ કોઇ ખરાબ વસ્તુ તથા મળ, મૃત્તાદિમાં જન્મ લઇ, એમાં પ્રસન્ન કેમ રહેતા હશે, એ વાત જુદી છે.

હવે એવો પ્રશ્ન રહ્યો કે, કદિ પ્રાણીઓ એને ધૂણિત સમજે તો તેમાંથી નીકળી ઉત્તમ જીંદગી કેમ ન ગાળે? ઉત્તમ જીંદગી કેમ કરી શકે? કર્મોનુસાર એને જૂરી હાલત ભો-ગવવીજ જોઇએ. એક કેદી જેલની રીતથી ધણેજ ગમરાઇને નાશી જાય તો અધિકારી તેને સત્તાથી પકડી લાવી દંડ આપે છે. એ પ્રકારે કુદરત પ્રાણીઓને પ્રકૃતિયધનથી આ પ્રકારે લાચાર કરે છે કે એને પોતાના કર્મોનુ-સાર કળ ભોગવવાના બદલે મૃત્યુ રૂપી દંડ ભોગવવો પડે છે.

નજરે જોતાં માલુમ પડે છે કે દુર્બલન કરવાથી મનુષ્યને તકલીફ અને નુકશાનજ મળે છે. ઉદાહરણ તરીકે માદ્દી, અરીણી, અને ગંજેડીની સ્થિતિ જુઓ. અરીણી ખાવામાં બહુજ કડવી વસ્તુ છે, ગાંજે પીવાથી મનુષ્યનું મગજ સિંથીલ થાય છે અને ગાંજેનો જો-એવાને દમ માર્યો હોય તો એટલું બધું નુક-શાન થાય કે ગાંજે ચઢી જઇ માણસને બેદોશ કરે છે તેમજ કેટલીક વખત તાળવાને ફાડી નાંખી સ્વાસ નીકળી જવા સુધીનો ભય રહે છે. જ્યારે મિથા ઉતરી જાય છે ત્યારે દુર્બળતા માલુમ પડે છે પરંતુ કરે શું ? આદતથી લાચાર બની જ્યાંસુધી ગંજેરીઆની ટાળામાં ન પડે એ ત્યાં સુધી તેને એન પડવું નથી, તેમ સારાની સોજતમાં પણ જવાનું પસંદ પડવું નથી.

બસ! આ પ્રમાણે અરાગ વસ્તુમાં જન્મ લીધો છે તેવા પ્રાણીઓની આ ગતિ થાય છે, કારણકે એને સારી વસ્તુની કલ્પના પણ નથી હોતી, એની માટી બહેને પવિત્ર હોય, મહેનત બહે ન પડતી હોય, પણ કુદરતે જે લખ્યું છે તેજ ભોગવવું પડે છે. આટલી બધી વિટંબણા ભોગવવા છતાં પણ એનો અંત કેવા પ્રકારે થતો હશે એ કોણ કહી તથા સમજ શકે છે ?

અહીંઆ કીડાના એક પ્રકારની જાતિની બીજા પ્રકારની સાથે તુલના કરી છે, પરંતુ કોષ એકજ જાતિના દરેક પ્રાણીઓની દશા એક સરખી હોતી નથી. એમાંથી પણ એક જાતિના દરેક પ્રાણીની દશા જુદીજ માલુમ પડે છે. રેશમ પેદા કરનાર કીડા, જેનું વર્ણન કરી ગયા છીએ, એમાં બધાને પાળવામાં નથી આવતા, એમાંના ઘણાને ચોતપોતાનો ખોવાક શોધવો પડે છે અને જંગલમાં જુદીજુદી દિશાઓમાં રહીને જન્મ પુરો કરે છે. મોટા પ્રાણીઓમાંથી દરેક પ્રાણીની દશામાં જેટલો વિચાર કરી શકાય તેટલો નાના પ્રાણીઓ વિશે કરી શકાય નહીં.

ઘણા હાથી એવા જોવામાં આવે છે કે, જેનું બરણપોષણ ઉત્તમ ઉત્તમ વસ્તુથી થાય છે, ટાંઠ, તડકાથી બચે છે અને કોષ કોષ વખત-જ સ્નાનીના ઉપયોગમાં આવે છે. વળી ઘણા એવા પણ જોવામાં આવે છે કે; જેનાથી તોપો ખેંચવામાં આવે છે, છાકડા, સુતો, લોખંડી કામની મદદમાં લેવામાં આવે છે, ઘણા હાથીને દાંતની લાક્ષણિકતા આડામાં પાડી નાંખી મારી નાંખવામાં આવે છે, અને ઘણા હાથી જંગલમાં ટાંઠ, તડકા, જૂખ, તપા આદિ સહન કરી પોતાની જીંદગી પુરી કરે છે. જે કે જંગલી હાથીને જંગલમાં આનંદ થતો હશે, કેમકે તે સ્વતંત્ર રહે છે પરંતુ કર્મનુસાર દુઃખ પણ

થતું હશે! બસ આ પ્રમાણે દરેક વ્યક્તિ અને પ્રાણીની દશા સમજવી !

પ્રાણધારી જીવોની બધી જાતિમાં મનુષ્ય જાતિ સર્વોત્તમ મનાય છે કેમકે એને સાફ-ખોદું, સુકર્મ-કુકર્મ, ધર્મ-અધર્મને સમજવાની બુદ્ધિ મળેલી છે. કદાચિત્ બીજી યોની-ઓની દશાનો પાયો સુધારવા અગર બગાડવા માટે આ મનુષ્યોની મળતી હશે. બીજી યોનીઓની અંદર સુકર્મ અથવા કુકર્મની બુદ્ધિથી રહિત થવા માટે કર્મનુસાર એક યોનિથી અંત સુધી એવીજ રીતે જીવન-વ્યતીત કરવું પડશે, જેનું ફળ મનુષ્ય યોનિથી સાફ યા ખુરં શરૂ થઇ ગયું છે. કારણકે બીજી યોનિમાં જન્મને પોતાના ભાગ્ય માટે કશું પણ કરી શકવાના નથી. આ માટે આ મનુષ્ય યોનિમાં જન્મ લેવાના કારણ સમજ, એવા કાર્ય કરવાં જોઇએ કે, જેથી સુખ અને શાંતિ મળે અને બીજી જે જે યોનિઓમાં જન્મ લઇએ ત્યાં પણ સુખ અને શાંતિ મળે.

આ પ્રકારે જ્યારે મનુષ્ય જાતિના દરેક ખાસ મનુષ્યનું જીવનચરિત્ર યા એના સુખ-દુઃખની દશાપર વિચાર કરીએ છીએ તો આ જગત એક વિચિત્ર રથાન માલુમ પડે છે. એકંતી દશા એકથી મળતી નથી, કર્મ પણ એક મળતાં નથી તેમજ ધર્મ અને બીજી દરેક બાબતો પણ જુદીજ લાગે છે.

યદિ સુખ તરફ નજર ફેરવીએ તો કેટલાક મનુષ્ય દેહધી, સંપત્તિધી, ધનધાન્યધી દેશધી, કુખડું ક્ષત્રાદિધી સુખી જોવામાં આવે છે અને કેટલાક આ સર્વથી દુઃખી માલુમ પડે છે. સારાંશ એ છે કે કોષ સુખી, કોષ દુઃખી, કોષને યોડું સુખ અને બહુ દુઃખ, કોષને બહુ સુખ અને યોડું દુઃખ, કોષબચપણમાં સુખી અને યુવાવસ્થામાં દુઃખી, કોષ વૃદ્ધાવસ્થામાં સુખી અને બચપણમાં દુઃખી, કોષ યુવાવસ્થામાં સુખી અને વૃદ્ધાવસ્થામાં

દુઃખી નગરે પડે છે. કોઇ દરિદ્રતાથી ધનાઢ્ય થઇ જાય છે અને ધનાઢ્ય દરિદ્રતાના દુઃખમાં રિણાય છે, કોઇ બહુજન ધન એકદુઃ કરે છે પરંતુ એનો ઉપયોગ કરી શકતા નથી.

દુઃખસુખમાં બહુ પ્રકારના ભેદ છે. કોઇ સર્વ વાતે સુખી હોય તો દેહથી દુઃખી હોય છે એટલા માટે સુખી કહેવાતો નથી. સુખ દુઃખ એક વિચિત્ર વસ્તુ છે અને તેનો સંબંધ મન સાથે છે. કેટલાક મનુષ્ય એવા છે કે જે આ જગતની સર્વ સામગ્રીઓથી પરિપૂર્ણ છે પરંતુ એનું મન સંતુષ્ટ નથી, અને કેટલાક મનુષ્ય એવા પણ હોય છે જે ચાહે તેઓ દરિદ્રી અથવા કમળેર કેમ નહોય ! પરંતુ મનમાં શાંતતા ધારણ કરી સુખી થાય છે. આથી સંસારમાં સુખી અને દુઃખી થવું બહુધા મનની વૃત્તિ પર અવલંબી રહે છે, અને મનની વૃત્તિ કર્માનુસાર સારી યા ખોટી બને છે. આથી કોઇપણ ધનવાન યા ઐશ્વર્ય પ્રાપ્ત થયેલા મનુષ્યને એકદમ સુખી અને કોઇ દરિદ્રી તથા ઐશ્વર્ય રહિત મનુષ્યને દુઃખી કહી શકાય નહીં.

આ સંસારમાં સર્વ પ્રકારે સુખી બહુજ યોગ્ય હશે કેમકે જેની હાલત જોઇએ અથવા પુછીએ તો એ કાંઇ કાંઇ વાત એવી બતાવશેજ કે એને કોઇપણ જાતનું દુઃખ જરૂર છે; પરંતુ આ સંસાર નિર્વિજન નથી, આમાં સર્વ પ્રકારના લોક વસે છે, એમાંથી ઘણાં સુખી છે; અગાઉ કહેવાઇ ગયું છે કે સુખ દુઃખ મનની વૃત્તિ પર છે અને મનની વૃત્તિ કર્મો પર છે. યદિ વિચાર કરીએ તો માલુમ પડશે કે કર્મ સદાયરણુ અને ધર્મ પર અવલંબી રહેલું છે. આથી શરૂઆતથી સાવચેત રહી કાર્ય અને બ્યવહાર એવી રીતે કરવો જોઇએ કે જ્યાં સુકર્મનો પાયો મજબુત બની રહે.

મોટા મોટા વિદ્વાનો અને પ્રત્યેક મૂતના

ધર્મજ્ઞાતાઓના મહેંથી એવું સાંભળવામાં આવે છે કે, આત્મા અમર છે અને એક દેહના પીંગરામાંથી નીકળી બીજા દેહમાં કર્માનુસાર પ્રવેશ કરે છે. વળી એટલે સુધી સાંભળ્યું છે કે એક દેહમાંથી નીકળતાં પહેલા બીજા દેહમાં જવાનું નક્કી થઇ જાય છે. જો આવું હોય તો નર્ક અને સ્વર્ગનો ફેરો અને સુખ દુઃખ ભોગવવાનું સ્થાન અને વખત ક્યાં મળતો હશે ? અથવા એમ માનવામાં આવે કે, સ્વર્ગ અને નર્કનું સ્થાન આ મનુષ્ય લોકથી જુદું છે અને આત્માને કોઇ એક દેહ છોડ્યા પછી કર્માનુસાર તે લોકમાં જઇ સુખ દુઃખ ભોગવવા પડે છે. તો સુકર્મનો આનંદ અને દુઃકર્મના દંડનું પ્રાયશ્ચિત રૂપી કષ્ટ મળી જાય છે. જ્યારે પોતાના સવ અપરાધોના ફળ ભોગવી લેઈ પવિત્ર થઇ જાય છે તો ફરીથી આ મનુષ્ય લોકમાં ખીજી વખત દુઃખ સુખના ભોક્તા કેમ થવું પડે છે ? અને જ્યાં પ્રાણીઓની સ્થિતિ એક સરખી કેમ નથી રહેતી ? કોઇને દુઃખ, કોઇને સુખ, કોઇને શાંતિ, કોઇને અશાંતિ કેમ પ્રાપ્ત થતી હશે ? એક પ્રકારના પ્રાણીની જાતિથી બીજા પ્રાણીની દુઃખ સુખમાં તો ભિન્નતા હોય છે, પરંતુ કોઇ એક ખાસ પ્રાણીની જાતિમાંજ એના દરેક પ્રાણીની ગતિ એજ પ્રાણીની જાતિવાળા બીજા જીવથી કેમ જુદી રહે છે ? આથી સમજાય છે કે સ્વર્ગલોક અને નર્કલોક કોઈ ખાસ નિયમિત સ્થળ નથી, કે જ્યાં પોતાના કર્મના ફળ મળતા હોય ? તો સ્વર્ગ અને નર્કલોક ક્યાં છે અને એના ફળ ક્યાં ભોગવવા પડે છે ?

આથી સ્વર્ગ અને નર્કલોક આ જ છે કે જેને સંસાર તથા મનુષ્ય લોક કહે છે. સવ કર્મના ફળ (ખોટાની સજા અને સારાનું સુખ) આ સંસારમાં ઉત્પન્ન થઇ મનુષ્યોના તથા બીજાં જોનિયોમાં જન્મ લઇને દુઃખ સુખનો ભાગી બને છે. આથી નથી કોઇ સ્વર્ગલોક

के नहीं डाल नई दोड़. जे कांछ पशु २२०
अने नई दोड़नी आगतभां सांभलवांभां आवे
छे तेन आ मनुष्य दोड़ छे; जेभांता धाया अ-
शे प्राणी नईधी पशु पधारे दुःखी थाय छे
अने कांछ कांछ पोताना सुकर्म द्वारा अज्ञान-
सुधीनुं सुख पशु प्राप्त करी शके छे.

आ. अ. शाहु.

~~~~~

हमारा दौरा और सफलता।

विदित हो कि इस भारतीयजैन-
सिद्धान्तप्रकाशिनीसंस्थाकी तरफसे व
'जैनमित्र', 'दिगंबर जैन' आदिकी कृपासे
अनेक इस्तहार अपीलें दानवीर धर्मात्मा
श्रीमानोंकी सेवामें छपाई भेजीं परंतु किसीने
भी इस संस्थापर दयादृष्टि नहीं की। तब
लाचार होकर मैं और न्यायतीर्थ श्रीयुत
भाई गजाधरलालजी व कान्यतीर्थ भाई
मुन्नालालजी दो महिने दौरा करनेके लिये
अर्थात् ५०) रुपये देनेवाले १०० स्थायी
सभासद (सहायक) बनानेके लिये समस्त
आवश्यकिय कार्योंको छोड़ कर निकल पड़े
सो जैनधर्मके प्रभावसे जहां जहां हम लोग
गये, हमारे उदार महाशय बड़े आदरसे
हम लोगोंकी सहायता करते रहे। जिससे हम
संस्थाको चिरस्थायी करनेमें समर्थ हुए। अब
यह संस्था इस वर्ष बड़े उत्साहके साथ कार्य
करनेमें तत्पर हुई है। पहिले आप दो महिने-
के दौरेका हाल बांच लीजिये और फिर
आगेको संस्था क्या करैगी सो भी ध्यानसे

सुनकर आप सब महाशयोंको जो कुछ सहा-
यता देकर इस संस्थासे लाभ उठाया
हो उठाइये।

मैं ता. ४-८-१६ को यहांसे खाना
होकर जबलपुर गया। पंडित गजाधरलालजी
व मुन्नालालजी भी दो चार दिनमें वहीं
अपने २ घरसे पहुंच गये। १२ दिन तक
जबलपुरमें रहे। वहांकी विद्वन्मंडली श्रीयुत
भाई मुन्नालाल राजकुमार, सिंगई नथूला-
लजी, लक्ष्मीचंदजी, व श्रीयुत बाबू कंछेदी-
लालजी बी. ए. एलएल. बी. आदिने बड़ा
ही संमान किया। शास्त्रसभा उपदेशकसभा
चर्चासभासे अहोरात्र हमारे दिन बीते।
वहांसे मंगलाचरण हुआ। सबसे पहिले हमारे
पुराने हितैषी मित्र श्रीयुत भाई मुन्नालाल
राजकुमारजी (५०) के मेबर बने। फिर
उनके मालिक व कंछेदीलालजी वकील साहब,
पंचमंडली जबलपुर इस प्रकार पांच मेबर
हुए। वहांसे चलकर हम लोग छोटसे गांव-

पिंडरई आये। वहांपर श्रीयुत सेठ
जसकरनलालजी व सिंगई भुवनेचंद मोहन-
लालजी व नंदकिशोरजी महाशय सभासद
बने। दूसरे दिन हम लोग-

सिवनी-पहुंचे। यहां पर रायबहादुर
सेठ पूरनसाधनी, सिंगई कुंवरसैनजी व गुण-
राजसाधनीने बड़े ही आदर सत्कारसे पेश
आये और उम्मेद दिलाई कि यहांसे हना
बारहसौ रुपयोंकी सहायता मिलेगी, परन्तु
कई महाशयोंने हमारे कार्यको अच्छा

समझ छापके कट्टर विरोधी श्रीमान् सेठ मिटूनलालजी आदिको मुखिया बनाकर घर व प्रत्येक मंदिरजीमें छपे शास्त्रोंका बहुत प्रचार होनेपर भी पुराने जमानेके छापके विरुद्ध हस्ताक्षर कराई हुई मिस्त्रको निकलवाकर विद्रु डाल दिया और हम लोगोंको सूखेही वहांसे टरका दिया, जिससे हमारा साहस एकदम टूट गया। और इसी प्रकार और २ जगह भी एक आदि विरोधी महाशय मिलेंगे तो हमारा कार्य सफल होना कष्टसाध्य है परंतु फिर भी साहस करके छिंदवाड़ा नागपुर तक जानेका विचार पका करके वहांसे हम लोग—

छिंदवाड़ा पहुंचे। वहांपर श्रीयुत् सेठ सुखलालजी लालचंदजी पाटणी, १, श्रीयुत् बाबू पंचमलालजी तहसीलदार व असिस्टेंट सेंट्रलमेंड आफिसर, २, श्रीयुत् उम्मेदचंदजी मुनीम रामलाल शिवलालजी, ३, सिंगई गुलाबचंद कपूरचंदजी पिंडरई वाले, ४, सेठ गणेशलालजी गुलाबचंद भाकलीवाल, ५, सेठ जवाहिरलाल हनारीमलजी पाटणी ६, इस प्रकार ६ मेंबर बने। एक दिन सभा हुई। इन सज्जनोंने हम लोगोंका बड़ाही आदर सत्कार किया जिससे हमारा साहससिवनीमें जो नष्ट हो गया था सो नष्ट होकर द्विगुण साहस हो गया। और हम लोग ता. २१-८-१९ की—

नागपुर पहुंचे। नागपुरमें सवाई सिंगई मोतीसाव गुलाबसावजीके सुयोग्य कार्य-

कर्ता श्रीयुत् कन्हैयालालजी—व सेठ शिवलालजी मोतीलालजी पाटणीके मुनीम सेठ मोतीलालजी तथा रा. रा. श्रीयुत् नेमासा सोनासा और पं रामबाऊजी आदि सज्जनोंने हम लोगोंका बड़ाही आदर सत्कार किया। शास्त्रसभा, चर्चासभासे बड़ाही मनोरंजन किया और सवाई सिंगई मोतीलाल गुलाबसावजीने ३०० की ६ मेंबरी व अपने स्वर्गीय पिता दानवीर सवाई सिंगई गुलाबसाव रिलबसावजीके नामसे एक दान ग्रंथमाला निकालनेके लिये एक बड़ी रकम देनेकी स्वीकारता दी तथा रा. रा. सेठ नेमासा सोनासाजीने १५० की ३ सभासदी और सेठ शिवलालजी मोतीलालजी पाटणी, सोनासा रुखवसा, हीरासा चुन्नीसा, नथूसा पासूसा गहानकरी, कालूराम वच्छराज, बापूजी विश्वनाथ गांधी, गोविंदराव शिवरामजी नाकाडे, सुंदरसाव गंगासावजीने सभासद होना स्वीकार किया। वहांसे बड़े आदर सत्कारसे खाना होकर हम लोग—

वर्धा पहुंचे। वर्धाके भाइयोंने स्टेशनसे बड़े आदर सत्कारसे अभ्यर्थना की। एक दिन जैन मंदिरमें सभा हुई। दूसरे दिन जैन बोर्डिंग हाउसके लेक्चर हालमें वहांके प्रसिद्ध खरे साहब वकिलकी अध्यक्षतामें न्यायतीर्थ पं. गंगाधरलालजीका अहिंसा परमो धर्म: इस विषयपर बड़ा भारी प्रभावशाली व्याख्यान हुआ। सभापति महादयने मराठी भाषामें उसका सारांश बहुत ही उत्तम-

तासे कहकर अपनी तरफसे अहिंसा धर्म पालन करनेकी बड़ी उपयोगिता प्रगट की। और श्रीमान् लाला चिरंजीलाल-मालिक दूकान कुंदनलाल चंपालालजी बड़जात्या और रामासाव बकारामजी रोड़े पचावती पुरवालने एक सभासदी स्वीकार की। वहांकी मंडलीमें होनहार श्रीयुत् चिरंजीवी चिरंजीलालजी बड़जात्याका धर्मोत्साह, कार्य-तत्परता देखकर हम लोग बहुतही प्रसन्न हुए। वहांका जैन बोर्डिंग इन्हींके उत्साहसे उन्नति पथमें अग्रसर हो रहा है। वहांसे खाना होकर हम लोग ता. २४-८-१९को-

अमरावती पहुंचे। अमरावतीमें स्वास्ति श्री १०८ वीरसेन स्वामी उनकी विद्वान् शिष्यमंडलीमेंसे सज्जनोत्तम लाला नंदलालजी, कन्हैयालालजी, पन्नालालजी व लाला ददूलालजी आदिने बड़ाही सन्मान प्रदर्शित किया, दिन भर व रात्रिमें १२ बजे तक ९ दिन अव्यात्मचर्चामें समय व्यतीत हुवा। एक दिन स्वामीजीके सन्मुख आत्मव्यातिसमयसारजी पं. गजाधरलालजीने बांचा उस समय शुद्ध निश्चय नयके विषयमें बड़े आनंददायक पक्षोत्तर हुए। स्वामी महाराज भी इस चर्चासे बड़े खुस हुए आशीर्वाद दिया और संन्याको स्वयं १०१ रुपये प्रदान किये तथा सेठ मानिकलाल धरमदासजी परवार, सिंगई वंशीधर पन्नालालजी परवार, सिंगई नंदलालजी मन्नीलालजी परवार, और कन्हैयालालजी रामचंदजी

बजाज भी सभासद (सहायक) बने। वहांसे मिष्टर तनमुखदासजी कालाके साथ-

एलचपुर (सुलतानपुरा परतवाड़ा)

गये। सुलतानपुरामें कोट्यधिपति सेठ लालासा मोतीसावलेंके यहां ठहरे। उनके मालिक श्रीमान् सेठ नथूसावजी आनरेरी मजिस्ट्रेट व तानासावजीने बड़ी खातिर की। पाठशाला देखी शास्त्रसभा की। दूसरे दिन परतवाड़ा होकर मुक्तागिरीजी सिद्धक्षेत्रके दर्शन किये। परतवाड़ामें मिष्टर तनमुखदासजीके प्रयत्नसे श्रीयुत् सेठ मोतीलाल चंपालालजी, अमरचंदजी हीरालालजी काला, रामचंद्र हजारीलालजी सेठी, सहायक बने। वहांसे फिर सुलतानपुरा आये। १०१ के सेठ लालसावजी मोतीसावजी सभासद बने और एक बड़ी रकम शास्त्रदान खातेमें देना स्वीकार किया। वहांसे खाना होकर हम लोग-

अंजनगांव आये। अंजनगांवमें उसी दिन सिंगई मोतीसावजीका आत्मावाइका (बुआका) परलोकवास हो गया। इसलिये शास्त्रसभादि कुछ नहिं हुये। केवल श्रीमान् सेठ येसूसिंगई सोनासिंगई व मोतीसिंगई सोनासिंगईजी सभासद हुये। और दूसरे दिन ता. ४-९-१९ को हम लोग-

कारंजा आये। कारंजामें स्वास्ति श्री १०८ स्वामी वीरसेनजीके शिष्य श्रीमान् सेठ पंडित जिनवरसावजी गंगासावजी चवरे, व प्रद्युम्नसावजी चांगासावजी और हीरासावजी आदि विद्वानोंसे तीन दिन तक शुद्ध निश्चयनय

संबंधी चर्चावार्तासे बड़ा आनंद रहा। रात्रिमें ममेयकमलमार्तंडकी शास्त्रसभासे भी बड़ा आनंद रहा और देवीदास गंगासावजी चवरे, जिनवरसाव गंगासावजी चवरे, लक्ष्मणसाव भगवानसा मुखलकर, नरसिंहसा रुखवसावजी राजल और गुलाबसा रुखवसावजी लाड, ये ५ महाशय स्थायी सभासद बने और चवरे महाशयोंने ५ प्रति आत्मख्याति भाषा समयसारणीकी संस्थाको प्रदानकी। फिर ता. ६-९-१९को स्टेशनपर उक्त महाशयोंने आकर आदरसत्कारपूर्वक विदा किया। कारंजामें संस्कृत पाठशालामें उच्च दर्जेकी संस्कृत विद्या पढ़ाई जाती है उसकी परीक्षा लेनेसे भी बड़ा आनंद हुआ। भट्टारक महाशयोंकी नगरीमें इस प्रकार संस्कृत विद्या व अध्यात्मचर्चाकी मंडलीसे साक्षात् होनेसे जो कुछ आनंद हुआ वह बचनातीत है। वहांसे हम लोग फिर—

नांदगांव-आये। नांदगांवमें एक सभा की। प्रधान सेठ साहब राजाराम बंशीलालजीका इतरपंच मंडलीसे वैमनस्य होनेके कारण उस तरफकी मंडली सभामें आईही नहीं। और न उक्त महाशय सभासदही बने। किंतु सज्जनोत्तम सेठ केवलचंद खुशालचंदजी पहाड्या, व हीरालाल गोविंदरामजी पाटणी पंचमंडलीने सभासदी स्वीकार की और स्टेशन तक बड़े आदर सत्कारसे पेश आये। वहांसे रवाना होकर ता. ९-९-१९ को बारामती-आये। बारामतीमें सेठ

तिलकचंद कस्तूरचंदजी बड़ेही धर्मात्मा सज्जन पुरुष हैं। इन्होंने बारामतीमें हमारे पर्यूपण करानेके लिये एलचपुर कारंजा नांदगांवको कई जवाबी तार दिये। तीन दिन तक यहां रहे। शास्त्रसभा हुई-बड़ा आनंद रहा परन्तु हमारी इष्टसिद्धिकी पूर्ति यहां होना असंभव समझ, इन लोगोंका बहुत आग्रह होते हुए भी हम लोग शोलापुर जानेको लाचार हुये। इन्होंने हम लोगोंके राह खर्चके लिये २९) देकर खाना किया सो ता. १२-९-१९ को हम लोग—

शोलापुर पहुंचे। स्टेशनपर रा. रा. सेठ रावजी सखारामजी स्वागतके लिये हाजिर थे। शुक्रवारी पेंठ मंदिरजीके सामने धर्मशालामें ठहरे। यहींपर पर्यूपण हुये। १० दिन दशाध्याय सूत्रजीका अर्थ-श्रीयुत् पंडित बंशीधरजी, पास गोपालशास्त्री, गजाधरलालजी, मुन्नालालजी व श्रीमान् सेठ हीराचंद नेमीचंदजीने बड़े विस्तारसे दिनमें २ वजेसे ५। वजे तक अनेक प्रश्नोत्तरों सहित बांचते रहे। जिसे शोलापुरके समझदार श्रोतागण बड़े आनंदसे सुनते थे। इसी शास्त्रचर्चा आदिके आनंदमें १५ दिन बातकी बातमें बीत गये। संस्थाकी चिरस्थायिताकी नींव भी दृढ़ हो गई। क्योंकि यहांके प्रसिद्ध सेठ हरिभाई देवकरणजीवाले सेठ बालचंद रामचंदजी, हीराचंद रामचंदजी, फूलचंदजी रामचंदजीने संस्थाके उन्नतिकारक कार्यसे प्रसन्न होकर

पाँच हजार रुपये अपनी मातुश्री मेना-
वाईके स्मरणार्थ शास्त्रदान खातेसे ?
हरिभाई देवकरण जैन ग्रंथमाला नामकी
ग्रंथमाला प्रकाशित करनेके लिये सहर्ष
प्रदान किये और संस्थाके परम संस्था-
पक व संरक्षक भी बनना स्वीकार
किया। इसके सिवाय-श्रीमान् सेठ
माणिकचंद रामचंदजीने (सेठ मोतीचंद
परमचंदजीवालोंने) १०२५) रुपये स्वर्गाय
पंडित रुपचंदजीके स्मरणार्थ शास्त्रदान
खातेमें प्रदान किये। तथा स्वयं भी
एक रकम दान करनेकी इच्छा प्रगट
की। तथा इसी शास्त्रदान खातेमें श्रीमान्
श्रीधिवर्य हीराचंद अमीचंदजीने ५०१)
रुपये प्रदान किये जिससे हम लोग
कृतकृत्य हो गये। श्रीयुत् सेठ रावजी
नानचंदजी व सेठ हीराचंद सखारामजी
आदि अनेक दानवीरोंकी सेवामें सहा-
यतार्थ उपस्थित भी न हुये। हाँ, पचास २
के ९ मंवर अपनी खुसीसे बने अर्थात्
१००) सेठ सखाराम नेमचंदजी दोशी,
गौतमचंद नेमचंदजी दोशी, देवचंद
हीराचंद गुंजेटीकर, हीराचंद मु. वा-
ग्धरी, पंडिता रत्नाबाई कोम नानचंद
गूजर, गुलाबचन्द नानचंद, अण्णापा
नाना लंगड़े धेलगांव शाहपुर तथा श्री-
पायसागरस्वामी लंगारकर इनके सिवाय
जितवाणीजीणांदारकाग्रण्य भोसद्ध
दानवीर सेठ नाया रंगजी गांधीने भी
पाँचसौ रुपये कुछ विचार करके स्वीका-
रता देनेकी इच्छा की और धरणगांव
(पूर्व खानदेश) निवासी चुन्नीलाल

अंबुसा सेठ दिगवरी-बीसा ओसवाल
ज्ञातिने समयसार कलसे सटीक भाषा-
नुवाद सहित छपानेके लिये ४५०)
रुपये दिये। और पायसागरस्वामीकी
मारफत एक मैसूरके महाशयने भी
सटीक रत्नकरंड श्रावकाचार भाषानु-
वाद सहित छाप देनेके लिये द्रव्य देना
स्वीकार किया है।

सोलापुरसे पं. गजाधरलालजी
तो कार्यवश बंबई चले गये और मैं
तथा भाई मुन्नालाल काव्यतीर्थ-एक
दिनके लिये श्रीयुत् पंडित लालारामजी
व श्रीयुत् ब्रह्मचारी शीतलप्रसादजी,
और श्रीमान् जज्ज साहब लुगमंदिर-
लालजी आदिसे मुलाकात करनेके लिये-
इंदौर गये। इंदौरमें श्रीमान् राय-

बहादुर सेठ कस्तूरचंदजी व कल्याण-
मलजीने भी सौ सौ रुपये देकर संस्था-
की स्थायी सभासदी स्वीकार की। फिर
वहांसे खाना होकर ता. २९-९-१५ को-
जबलपुर आये। जबलपुरमें सज्जनो-
त्तम श्रीयुत् बाबू कंछेदीलालजी बी.
ए. एल. एल. बी. महाशयका आतिथ्य
स्वीकार करके ता. ३०-९-१५ को
मातःकाल ही ३ बजे राजीखुसी
काशी-पहुंचे।

संस्थाके आगामी कार्योंकी
सूचना-अब यह संस्था बनारसमें नहि
रहैगी क्योंकि बनारसमें शीघ्र २ ग्रंथ
निकालनेके लिये मेसोंका कुछभी सुभीता
नहीं है। जो काम संस्था ? वर्षमें

करती वह काम बड़ी मुश्किलसे ३ वर्षमें कर पाई। इसलिये अच्छे २ उत्तमोत्तम सुंदर भाषा टीका सहित ग्रंथ छपानेके लिये तो एक प्रांच आफिस मुरत या बंबईमें रहैगा और संस्थाका मुख्य उद्देश्य (बंगालके विद्वानोंमें जैन धर्मका प्रचार करनेका) सिद्ध करनेके लिये हेड आफिस कलकत्तामें रहैगा। संभवतः दीपावलीके छुट्टीदिनपरहेड आफिसकी स्थापना कलकत्तामें हो जायगी। कलकत्तामें हिंदी बंगला आदिमें ग्रंथ छपेंगे। जरूरत होगी तो एक शुद्ध प्रेस भी कलकत्तामें खोला जायगा। संस्थाकी नियमावली परम संस्थापक आदि महाशयोंकी समितिसे बन गई है उसको छपाकर शीघ्र ही अन्यान्य कार्य संपादक व सहायकोंके पास स्वीकारार्थ भेजकर पास कराके प्रकाशित की जायगी। और नीचे लिखे ग्रंथ भाषा टीकासहित व केवल भाषाके ग्रंथ शीघ्रही छपानेका प्रबंध किया जायगा।

आगामी वर्षमें छपनेवाले ग्रंथोंके नाम।

अर्थप्रकाशिका भाषाटीका—आदिपुराणजी कैसे बड़े साइज और असरोंमें। जिनेंद्रमतसार—स्वर्गीय पं. महाचंद्रजी कृत चारों भाग, तथा उनके बनाये अन्यान्य ग्रंथ तथा पदसंग्रह बगैरह। गोमटसारजी संस्कृत टीका और टोडरमलजी कृत वचनिका सहित। त्रिलोकसारजी संस्कृत टीका और वच-

निका सहित। समयसार कलसे संस्कृत टीका व भाषाटीका सहित। तत्त्वार्थसार भाषाटीका सहित। सुदृष्टि-तरंगिणी भाषावचनिका। सर्वार्थ-सिद्धि नयी भाषाटीका सहित। अमित-गति श्रावकाचार भाषाटीका सहित। पद्मपुराणजी संस्कृत मूलमात्र, हरिवंश-पुराणजी संस्कृत मूल मात्र, उत्तर-पुराणजी संस्कृत व भाषाटीका सहित। त्रिपिष्टिशलाकापुरुषचरित्र प्राकृत भाषा टीका सहित। सुभाषितरत्नसंदोह भाषाटीका सहित। संस्कृत प्रवेशिनी भाषा सहित ४ भाग। पांडवपुराणजी भाषाटीका सहित। क्षत्रचूडामणि भाषाटीका सहित। स्वामिकार्तिकेयानुमेषा नयी भाषाटीका सहित। न्यायदीपिका बंगानुवादसहित। प्रमेयरत्नमाला हिंदी बंगानुवादसहित। आत्मपरीक्षा सटीक विस्तृत हिंदी बंगानुवाद सहित। आत्ममीमांसा हिंदी बंगानुवाद सहित। मोक्षशास्त्र हिंदी बंगानुवाद सहित। जैन-शिलालेख संग्रह हिंदी बंगानुवाद सहित। महावीरचरित्र संस्कृत तथा हिंदी, मराठी, बंगला ऐतिहासिकात्मक। आत्मानुशासन बंगानुवाद सहित। पुरुषार्थसिद्धयुपाय हिंदी बंगानुवाद सहित। रत्नकरंडश्रावकाचार संस्कृत टीका व भाषाटीका सहित। द्रव्यसंग्रह हिंदी बंगानुवाद सहित। इत्यादि २ ग्रंथ क्रमसे छपते रहेंगे। यदि अन्य कोई ग्रंथ-प्रकाशक महाशय इन ग्रंथोंमेंसे कोई ग्रंथ छपावें तो कृपा करके हमें सूचना देकर

छपावें नहींतौ इस धर्मसंस्थाको हानि पहुंचना संभव है।

नये ग्राहक बननेवाले ग्राहकोंके लिये नियम।

जो महाशय ५०) भेजकर इस संस्थाके स्थायी सभासद (सहायक) बनैये उनको प्रत्येक ग्रंथकी एक २ प्रति पोष्टेज मात्रके वी. पी. से ग्रंथ तैयार होतेही भेज दी जायगी। जो महाशय

१) एक रुपया डिपाजिटमें भेजकर स्थायी पक्के ग्राहकोंके रजिष्ट्रमें अपना नाम लिखा देंगे उनको ग्रंथ तैयार होते ही चुन्नीलालजैनग्रंथमालामें छपे हुए ग्रंथ आधे मूल्यसे और शेष सब ग्रंथ पौणे मूल्यसे वी. पी. से भेज दिये जायंगे। परंतु भिर्फ एक २ प्रति ही भेजी जायगी। अधिक प्रतियोंके लिये प्रार्थनापत्र आनेपर स्वतंत्र नियम हमारी इच्छानुसार होगा और जो महाशय १) डिपाजिटका भेजकर अपना नाम रजिष्ट्रमें नहिं लिखावेंगे उनसे सब ग्रंथोंकी पूरी न्योछावर ली जायगी। अजैनी पात्र विद्वानों व अजैनी परीक्षा देनेवाले विद्यार्थियोंको प्रार्थनापत्र आनेपर उचित समझा जायगा तौ सब ग्रंथ बिना मूल्य भेजे जायंगे। संस्थाके सहायक भिन्न किसी भी जैनी व जैन संस्थाको कोई ग्रंथ बिना मूल्य वा स्वतंत्र मूल्यसे नहिं भेजा जायगा।

पचास २ रुपये देकर स्थायी मेंबर १०० से अधिक नहिं बनाये जायंगे ८० मेंबर हो चुके अब २० और लिये

जायंगे। एक २ रुपये डिपाजिट लेकर पक्के ग्राहक कुल ४०० बनाये जायंगे। इससे अधिक नहिं बनाये जायंगे, अतएव जिनको जैसा सहायक बनना हा दीपावलीसे पहिले २ बन जाय। दीपावली तक उक्त संख्यावांकी पूर्ति हो जाना संभव है प्रमाद करेगे पीछे पछतावेंगे।

जैनसमाजका हितैषी दास-
पन्नालाल बाकलीवाल
महामंत्री-भारतीय जैनसिद्धांतप्रकाशनी-
संस्था पोष्ट-बनारस सीटी।

नोट-जैनसमाजकी यावतीय विद्यो-
न्नतिकारक संस्थाओंकी सहायता पहुंचानेवाली व जैनमतकी नींव दृढ़ करनेवाली एक मात्र धर्मसंस्था है तौ यही है। इसको श्रियुक्त पंडित पन्नालालजी आदिने बड़े परिश्रमसे तीन वर्ष तक चलाई और बड़े २ प्रभावशाली ग्रंथ छपाकर बंगाल युनिवर्सिटीमें जैनग्रंथ भरती कराकर बड़ा भारी काम करके दिखाया तौ भी हमारे दानवीर सेठोंकी उदारता इस संस्थाके लिये कुंठित रही। जिससे इसके कार्याध्यक्ष प्रायः हताश हो चुके थे परंतु उक्त दौरेसे इसकी सफलता देख हमें बड़ा ही आनंद हुआ क्योंकि-सोलापुरनिवासी सेठ हरीभाई देवकरणजीवालोंने इस संस्थाकी उपयोगिता समझ इस इच्छासे हुई परमोपकारिणी संस्थाकी हस्तावलिंवन देकर संरक्षक बनकर स्थायी कर दिया तौ

बहुतही उत्तम योग्य कार्य किया जिसके लिये हम उक्त सेठजीको कोटीशः धन्यवाद देते हैं। परंतु इस रीपोर्टपरसे हमें एक बड़ा भारी संदेह हो गया कि-उक्त सेठजीने पांच हजार रुपयोंसे केवल स्वतंत्र जैनग्रंथमाला ही निकालना स्वीकार किया है वा इस रकमके सिवाय १०-२० हजार रुपये और दे करके परमसंस्थापक व संरक्षकपना स्वीकार किया है। यदि उक्त ग्रंथमालाके लिये (५०००) रु. देनेके अतिरिक्त १०-२० हजार दूसरे देकर परमसंस्थापकता व संरक्षकताका महान पद स्वीकार किया है तौ सेठजीने अपने नामानुसार बहुत उत्तम कार्य किया है। हम अहांतक अनुमान करते हैं आपने २०-२५ हजारकी सहायता देना ही स्वीकार किया होगा। आशा है कि श्रीमान् सेठ बालचंद रामचंदजी व हिराचंद रामचंदजी व श्रीयुत् पंडित पन्नालालजी साहब हमारे वा जैनसम्मजमात्रके इस संदेहको क्षीप्त ही दूर करके आनंदित करेंगे।

संपादक।

सबसे उत्तम केशर काश्मीरमें होती है

और वही—

पवित्र! केशर पवित्र!!

रु० १) तोला.

मिलनेका पता—

मेनेजर, दि. जैन पुस्तकालय-सुरत.

कंठ कभाया के लाछ घेरना घेर !

ओहो! पथुपथु पर्वतो आब्यांजे भरां ने जपांजे भरां. वाइ! त्पारे जे लाब्या शुं आने लछ गयां शुं? तेरो हिसाय तमने जतातुं जे पर्वभां वध्या तभारे उभंग आने भावना। भल्यां पतासां जलमे आने श्रीइण! त्पारे गथुं शुं? तभाइं वर्ष दिवसतुं जेकत्र करेखुं पापतुं पोहखुं! पथु पापतुं पोहखुं कंठ पथुपथु पर्व जेभने जेम उपाडीने नहिं गथुं होय हो, जेतो तभोजे जेकाथ जितथी, शुद्ध छंदयथी आने भरपुर भावथी दान, शीघ, तप तथा प्रतिभंजु विजरे क्रियाजो करी तभारां पोहखां दीखां कर्पा हरो त्पारेण पापइपी दुर्वासना जेछी यछ हरो, जाकी उपरनी देखादेखोनी लुप्पी भक्ति करी हरो तो कंठ नहिं, भाछ घेरना घेर !

✠ ✠ ✠

उत्तमक्षमा राखजे !

वाइ! जे गथुं तो भई, पथु आ तभारे वहाले जिनोही जेक तरही आपे छे के भे आ वर्षभां जे तमेने तभाइं मन दुप्राय जेतुं कंठ जीतरी माथुं होय के झलमां सप्ताछ-जोला-छ गथुं होय तो तेने भाटे तभाइं पेट मोहू करी, भारी उपर उत्तमक्षमा राखशो आने भारा ने तभारा मानीता 'दिगंबर जैन' ने पथु झलता नहिं हो !

✠ ✠ ✠

महान उपकार.

जे तो दीक! पथु आ वर्षभां आपथुने संपादक जेठनां सात पुस्तको आपी 'सुभ्या, ते जहां तभोजे वांज्या के जभाराछ उपर धुग जवाइवा सुभ्या छे? वांज्या हरो तो तो समज्या हरो के सागारधर्माभूत ने जले जेक

અમૃતનો અખનનેજ છે. આવકપુત્રે તો
નરર એ અથ વાંચવોજ નોંધજે. આવાં બારી
ધાર્મિક શાસ્ત્રીય અને ક્રિયાના અથો પુરા પાડી
અધિપતિરાજ આપણા ઉપર ખરેખર મહાન
ઉપકારનો અર્પીબરજ ચલાવે છે કેની !
આવાં પુસ્તકો તો જૈન અજૈન જે વાંચે તેને
મહાન લાભજે, થાય એમ નિઃશંક કહેવુંજ
પડે. ખરેખર સંપાદકજી હદજ કરે છે. ગમે
તેમ કરી ગમે તેમ લોકોને ગમે વાત ઉતારી
આવું મહાન પુણ્યનું કામ કરી જૈન કામને
નિધ્યાત્વમાંથી રૂપતી બચાવવા એકસે હાથે
એતેક પ્રયત્નો કરે છે એ કાંઈ નાનું સુંવું
કામ છે ? એતો બા એજ કરે અને એજ
ઉંચ ઉચ્ચગરા મેરી, અટ્ટ પરિશ્રમ ખેડી અંતથી
આવાં પુસ્તક કરે, બાકી મારા જેવા આગસ
હાંક એકલપેટા અને ગાડી લાડીમાં મસ્ત
શું કરે ?

અરે ! પણ આ મારો એક લખારો તો નજી
હીક ! પણ સંપાદક સાહેબ વળી પાછા હોણ પણ
ખાસ અંક કાઢવાના નગારાં વગાડી રહ્યા છે.
ખંદો તો વાંચીને ગળજન થઇ જાય છે કે એ
લખ શું બેઠા છે ? એ દેવાળીઓ પધો એમને
પરવડે-છે કેમ ? અને તેમાં વળી મોંઘવારી
એટલે દુકાળમાં અધિક ખાસ, એકનો દોઢો
ખરચ ! લાવશે ક્યાંથી ને આવશે કોણ ? પણ
એ શીકર કરવાનું વળી મારે શું કામ અને ત-
મારે શું કામ ? સૌ લાવશેજ તો અને
આવશેજ તો. જસો ચારસો આહડો વધ્યા કે
ખાડો પુરણો. મીયાં તુરા ને લેખાં પુરાં.
એ કુદાકુદ તમારા ઉપરજ છે કેની ? મહેનત
કરીને શાહકો વધારી આપજેની એટલે થયું !

પણ એ ખાસ અંક તો જે મનીઆરડરથી
લવાજમ મોકલશે તો જલ્દી મળી જશે.
નહિ તો પીંડ પીંડ ની ગાથાકોમાં. એમને

ઉતારશે તો મળશે મોડો ને પછી તમે
વાંચવાને માટે ઉતાવળા થઇ તલપાપડ થયા
કરશે તેમાં તમારું વળશે શું ? માટે જે વહેલો
વાંચવો હોય તો એક ફેરો પોષ્ટ આશીસમાં
ખાઈ લવાજમ જલ્દી મોકલી દો કે ખાસ
અંકનો પોથો તૈયાર થયો કે તરત તમારા હાથમાં
આવીને ઉભો રહે !

ઉદરનો જીવ જાય, બીલાડીને
હસવું થાય.

આપણા પવિત્ર તીર્થ સમેદશિખર અને
અંતરીક્ષજના કેસો હજી પણ પુરા થયા નથી
અને વરસો થયાં લાખોનું પાણી થયાં કરે છે.
શું આપણા પરમમિત્ર ! ઉજળા બધુઓ હજી
કાંઈ નહિજ સમજશે ! “ધર પુટે ધર જાય”
એવું આ તો થાય છે. જે બીલાડીની લડાઈમાં
વાંદરાનું કામ થાય તેવો ખેલ ચાલી રહ્યો છે.
વકીલ બારીસ્ટરો તમારા સકમાંઈના પૈસાથી
તાળ બને છે અને તમારા નજીવાં ઝગડાનો
કાગનો વાધ થઇ લોકોને તમારો જોવા જેવું
થયું છે. પણ સમજે કોણ ! “જ્યાં મમતરૂપી
જૂત ભરાયું હોય ત્યાં ન્યાયની વાતજ ક્યાં !
એકલાનેજ હજમ કરવું હોય. ત્યાં તકરાર કેમ
પતે ! અંતરીક્ષજના કેસમાં. લવાઈ નીચાયાનું
સાંભળવું હતું પણ લવ.દોષે શું કયું તે પણ
કાંઈ જણાવું નહિ. બસ ! કાંઈ નહિ, મમતમાં
પાયમાલી બીજું શું !

પુરા ખબર.

વાર ! પણ એક પુરા વધાઈ અને મળી
છે તે તમે સાંભળશો તો તમે પણ નરર
પુરાજ થશો. આપણા સંપાદકજી હાથમાં
“જૈન વિજય” નામનું છાપખાનું મોટા
પાયાપર ખોલ્યું છે. અને તેમાં અગ્રજ,
શુભરાત્રી, દિંદી, મરુદી વગેરે બાપાનાં પુસ્તકો

વિગેરે છાપવાનું કામ ધમધોદ્ધાર ચલાવવા માંડ્યું છે. કેમ ખુશ ખગર ખરી કે નહિ? તમારી અગવડો હવે દૂર થશે કે નહિ? ક્યાં છાપાવીએ તે ક્યાં ખટપટ કરીએ એ વિચાર હવે મુકી દેવા પડશે “ઘેર બેઠા ગંગા” બસ! તમે જેવું ચાહો તેવું કામ ઘેર બેઠા છાપાવે તમારી પાસે તૈયાર આવીને ઉઠ્યું રહેશે. કેમ! હીક કે નહિ! ત્યારે હવે મદદ કરો અને એમના સાહસને ઉત્તેજન આપો. અન્યો-અન્ય મદદ કરવી એ મનુષ્યનું કતબ્યજ છે, પછી તો જેવી લાગણી!

“વિનાદી”

હાસ્યમંદિર.

કર્તા-રા. બા. રમણભાઈ મહાપતરામ તથા તેમનાં પત્ની સૌ વિદ્યાગૌરી બી. એ. આ પુસ્તકમાં “હાસ્યરસ” વિષેના નિર્ણય તથા હાસ્યરસિક લેખો-મનોરંજક વાર્તાઓ-સંવાદો વગેરે ૩૫ લેખો છે. ખાસ તૈયાર કરાવેલાં એ રમુછ ચિત્રો-ડેમી આકર્ષેછું પૃષ્ઠ ૨૫૦ ઉપર, પુઠું સોતેરી નામનું પાકું-કિંમત રૂ. દોઢ. જ્ઞાનવર્ધકપુસ્તકમાળાના આહુ-કોને મ.ટે બાર આના છે. “જ્ઞાનવર્ધક પુસ્તકમાળા.” ના નિયમો મંગાવી વાંચો અને તેના આહક થઈ આ પુસ્તક અર્ધી કિંમતે એટલે માત્ર બાર આને મેળવો. વિ. પી. પોસ્ટેજના ૦-૩-૦ જુદા. મળવાનું ડેકાલું:-

જીવનલાલ અમરશી મહેતાં.
મેનેજર-પીરમસારોડ, અમદાવાદ.

અસ્સલ અંગૂરી હીંગ.

કેવલ એક આના બે, લાલિસ કલ્સૂરી રૂ. ૨૫) સેં રૂ. ૫) તો., શુદ્ધ ચિલાંજિત ૦|| તો., મમીરો ચીની રૂ. ૧) તો., લાલિસ મધુ ૧) રોર. કાશમીર સ્ટોર્સ-પ્રીનગર નં. ૨.

પર્યુષણ પર્વ.

આ વર્ષે નીચેના સ્થળોએ પર્યુષણ પર્વ નીચે મુજબ ઉજવાયાના સમાચાર અમેને મળ્યા છે.

વડોદરા-શ્રીચત્ર નાનચંદ પુનઃમાધ જણાવે છે કે, આ પર્વ રાખેતા મુજબ ઉજવાઈ પૂજન, શાસ્ત્રવાંચન થઈ જલયાત્રાનો વરધોડો નીકળ્યો હતો તેમજ બંને પાઠશાળાનો વાર્ષિક મેળાવડો વૃદ્ધ અને દિને શા. સુંદરલાલ વીરચંદના પ્રમુખપદે થયો હતો જેમાં સામાન્ય તથા ધાર્મિક કેળવણી, પર્યુષણ પર્વનાં કર્તવ્યો, મહાકેળવણી વગેરે વિષયો ઉપર અનેક વ્યાખ્યાનો થઈ રાત્રે ૧૧૧ વાગતે સર્વે પાંતગુલાબ લાઇ એક બીજા સામે ઉત્તમક્ષમા યાત્રી છુટા પડ્યા હતા. વળી નવીપોળના મંદિરનો જળયાત્રાનો વરધોડો પણ સારા કામગાંઠી નીકળ્યો હતો.

ચોપડા-બ. હેમસાગરજી જણાવે છે કે અને સુખસાતાથી પર્યુષણ પર્વ વ્યતીત થયો છે. પુષ્પાંજલી મત, પોડશકારણ, અનંતવ્રત પાંચ સાત જણે કર્યાં હતાં. રોજ શાસ્ત્ર વંચાય છે. અને હુમડના ૨૦ ઘર છે તથા ગોલા-લારના ૧૦ ઘર છે તે લોકો સમૈયા એટલે તારનપંથી છે તે પ્રતિમા માનતા નથી. ફક્ત શાસ્ત્રને માને છે તેમને. યુદ્ધ કોઈ નથી. કોઈ કોઈ દર્શન કરવા પણ આવે છે.

લાકરોડા-શા. રવચંદ હેમચંદ જણાવે છે કે આ પર્વ ૫-૮-૧૧-૧૪ પાખી ખજાઈ હતી. જલયાત્રા નીકળી હતી. શાસ્ત્ર સભા પૂજા પ્રભાવના પણ થતાં હતાં. અમદાવાદ-મારતર ગંગાસાગર જણાવે,